

Dağlık Kilikia'da
Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları

NAGIDOS

*Results of an Excavation in an Ancient City
in Rough Cilicia*

Dağlık Kilikia'da
Bir Antik Kent Kazısınının Sonuları

NAGIDOS

*Results of an Excavation in an Ancient City
in Rough Cilicia*

Editör
Serra Durugönül

Suna – İnan Kıra Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü
Suna & İnan Kıra Research Institute on Mediterranean Civilizations

SUNA – İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA
Ekyayın Dizisi 6 / Supplementary Series 6

Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları
NAGIDOS
Results of an Excavation in an Ancient City in Rough Cilicia

Editör / Editor
Serra DURUGÖNÜL

Yayın Yönetim / Editing Management
Kayhan DÖRTLÜK
Remziye BOYRAZ

İngilizce Editörü / English Editor
T. M. P. DUGGAN

ISBN 978-975-9123-30-7

© Suna & İnan Kiraç Research Institute on Mediterranean Civilizations, 2007

Tüm metin ve fotoğrafların yayım hakkı saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

All rights reserved. No part of this book may be used or reproduced in any manner without written permission from the publisher except in the context of reviews.

Yazışma Adresi / Mailing Address

Barbaros Mah. Kocatepe Sok. No. 25
Kaleiçi 07100 ANTALYA – TÜRKİYE
Tel: 0 (242) 243 42 74 • Fax: 0 (242) 243 80 13
akmed@akmed.org.tr
www.akmed.org.tr

Yapım / Production
Zero Prodüksiyon Ltd.

 Vehbi Koç Vakfı

Yazarlar / Authors

COĞRAFI - TOPOGRAFIK ÖZELLİKLER VE TARİHİ GELİŞİM /
THE GEOGRAPHICAL-TOPOGRAPHICAL CHARACTERISTICS AND HISTORICAL DEVELOPMENT

Coğrafi - Topografik Özellikler / The Topographical - Geographical Characteristics

Serra DURUGÖNÜL

Tarihi Gelişim / Historical Development

Serra DURUGÖNÜL

MİMARİ / ARCHITECTURE

Savunma Sistemi / Defence System

Serra DURUGÖNÜL

Yamaç Evleri / Slope Houses

Serra DURUGÖNÜL

NEKROPOL ALANLARI / NECROPOLEIS

Atatürk Parkı Nekropol Alanı / The Necropolis of Atatürk Parkı

Gürlevik Nekropol Alanı / The Necropolis of Gürlevik

Çubukkoyağı Nekropol Alanı / The Necropolis of Çubukkoyağı

Murat DURUKAN

SERAMİKLER / CERAMICS

Arkaik Dönem Seramikleri / The Archaic Ceramics

Murat DURUKAN

Klasik Dönem Seramikleri / The Classical Ceramics

Murat DURUKAN – Erkan ALKAÇ

Hellenistik Dönem Seramikleri / The Hellenistic Ceramics

Murat DURUKAN – Hatice KÖRSULU

Seramikler Işığında Nagidos / Nagidos in the Light of the Ceramics Finds

Murat DURUKAN

Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri / The Commercial Relations of the City due to the Amphorae

Ahmet Kaan ŞENOL – Ercan AŞKIN

Amphora Mühürleri: Rodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler / Stamped Amphora Handles:

Rhodian, Cnidian, Cypriot and Local Productions

Gonca CANKARDEŞ ŞENOL – Erkan ALKAÇ

HEYKELCİKLER / STATUETTES

Pişmiş Toprak ve Taş Heykelcikler / The Terracotta Figurines and Stone Statuettes

Serra DURUGÖNÜL

İki Hellenistik Bronz Heykelcik ve Bir Kalıp / Two Hellenistic Bronze Statuettes and a Mould

Serra DURUGÖNÜL

SİKKELER / COINS

Oğuz TEKİN

İçindekiler

ÖNSÖZ	XIII
GİRİŞ	1
I. COĞRAFI - TOPOGRAFIK ÖZELLİKLER VE TARİHİ GELİŞİM	3
I.1. Coğrafi - Topografik Özellikler	3
I.2. Tarihi Gelişim	4
II. MİMARİ	9
II.1. Savunma Sistemi	9
II.2. Yamaç Evleri	13
III. NEKROPOL ALANLARI	23
III.1. Atatürk Parkı Nekropol Alanı	23
III.2. Gürlevik Nekropol Alanı	33
III.3. Çubukkoyağı Nekropol Alanı	39
IV. SERAMİKLER	43
IV.1. Arkaik Dönem Seramikleri	43
IV.2. Klasik Dönem Seramikleri	112
IV.3. Hellenistik Dönem Seramikleri	155
IV.4. Seramikler Işığında Nagidos	228
IV.5. Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri	241
IV.6. Amphora Mühürleri: Rhodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler	297
V. HEYKELCİKLER	345
V.1. Pişmiş Toprak ve Taş Heykelcikler	345
V.2. İki Hellenistik Bronz Heykelcik ve Bir Kalıp	355
VI. SİKKELER	369
VII. SONUÇ	391
NAGIDOS, RESULTS OF AN EXCAVATION IN AN ANCIENT CITY IN ROUGH CILICIA (EXTENDED SUMMARY)	399
KISALTMALAR VE KAYNAKLAR	449
HARİTA ve RESİM LİSTESİ	475
RESİMLER	479

Contents

PREFACE	401
INTRODUCTION	403
I. THE GEOGRAPHICAL - TOPOGRAPHICAL CHARACTERISTICS AND THE HISTORICAL DEVELOPMENT	405
II. ARCHITECTURE	407
II.1. The Defence System	407
II.2. The Slope Houses	409
III. NECROPOLEIS	411
IV. CERAMICS	413
IV.1. Nagidos in the Light of the Ceramic Finds	413
IV.2. The Hellenistic Ceramics	423
IV.3. The Commercial Relations of the City due to the Amphorae	425
IV.4. Stamped Amphora Handles: Rhodian, Knidian, Cypriot and Local Productions	425
V. STATUETTES	429
V.1. The Terracotta Figurines and Stone Statuettes	429
V.2. Two Hellenistic Bronze Statuettes and a Mould	432
VI. COINS	435
VII. CONCLUSIONS	439
ABBREVIATIONS AND BIBLIOGRAPHY	449
LIST OF MAPS AND FIGURES	475
FIGURES	479

Şerafettin DURUGÖNÜL'ün anısına...

ÖNSÖZ

Nagidos (Mersin İli, Bozyazı İlçesi, Paşabeleni Tepesi) kazısı 1998-2002 yılları arasında, Mersin Üniversitesi ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın bir projesi olarak Prof. Dr. Serra Durugönül başkanlığında yürütülmüştür. Çalışma izni T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Kazı malzemesinin çalışılarak yayına hazırlanması için Berlin Deutsches Archaeologisches Institut (Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü) iki kez burs vermiştir. Her dört kuruluşa da desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Mersin Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nün değerli öğretim üyeleri Yrd. Doç. Dr. Murat Durukan ve Yrd. Doç. Dr. Ümit Aydınoglu kazınının maddi, manevi, teknik ve gündelik her türlü problemi ile ilgilenerek beni hiç yalnız bırakmamışlardır. Aynı bölümün bilek ve beyin gücü ile destek veren birçok öğrencisi ve öğretim elemanından sadece birkaçını burada anabilmekteyim: Arş. Gör. Ercan Aşkın (M.A.), Arş. Gör. Erkan Alkaç (M.A.), Hatice Körsulu (M.A.), Gül Karaüzüm (M.A.), Neşe Kul, Ümit Çakmak, Neşe Ekiz.

Nagidos kazısının yayına dönüşmesi aşamasında Yrd. Doç. Dr. Murat Durukan'ın koordinasyon ve yürütme konusundaki özverili çalışmaları için kendisine ayrıca teşekkür ederim. Arş. Gör. Ercan Aşkın (M.A.), yayının düzeltmelerinde büyük bir titizlik ile çalışmıştır. Yayında yer alan yazarların hepsi bu yayın için değerli zamanlarından ayırarak Nagidos'un tarih ve arkeolojisinin aydınlanmasına büyük katkıda bulunmuşlardır.

Bozyazı Kaymakamlığına, Belediyesine ve çalışanlarına vermiş oldukları destekler için teşekkür ederim. Ekibimizin kendisini evinde hissetmesini sağlayan otel sahibi sayın Zeynel Sakınan ve eşi Nedime Sakınan'a minnetarız. Çalışmalarımızı anlayıp bize destek veren Bozyazı halkından merhum Doğan Deniz ile merhum Mustafa Ersoy'u saygıyla anarak aileleri ve tüm Bozyazı'lılara tekrar teşekkür ederiz.

Arazi çalışmaları kadar kalıcı ve değerli olan, yapılmış bulunan çalışmaların yayınını hazırlamak olduğundan, kazı sonunda bu kazı bandının çalışmalarına başlanmıştır. Kazıda olduğu gibi yayın aşamasında da yapılan iş ekip işi olduğundan ve buradaki tüm değerli yazarların şüphesiz başka sorumlulukları da olduğundan yazılarımızı bir araya getirmek zaman almış olsa da sizlere bu yayını sunabilmekten dolayı mutluyuz.

Kilikia'nın bu kesiminde yapılan bir kazının ve yayınının önemi, şimdiye kadar bu bölge hakkındaki bilgilerin çok yetersiz olması ve bu yayın ile Doğu Akdeniz arkeolojisine birçok yeni verinin ve bilimsel değerlendirmelerinin sunulmuş olmasıdır. Çalışmaların sürdüğü en yakın ve tek kazı olan Kelenderis'in buluntuları ile yapılan karşılaştırmalar dışında Kıbrıs önemli veriler sunmaktadır. Bunun dışında Tarsus gibi coğrafi olarak daha uzakta olan diğer Kilikia yerleşimleri ile karşılaştırmalar yapıldığı gibi, Akdeniz ve Ege kentleriyle de benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak benzerlikler kadar, Nagidos'un seramik, amphora, sikke, pişmiş toprak heykelcik ve mimari olarak kendine has özellikleri ve formları olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmanın Arkeoloji Bilimine, Kilikia ve Doğu Akdeniz arkeolojisine katkıda bulunacağına inanmaktayız.

Bu yayında katkısı olan tüm yazarlara ve özellikle de Adalya Ekyayın kapsamına alarak basımını mümkün kılan Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü yönetimine ve çalışanlarına ne kadar teşekkür etsek azdır.

Prof. Dr. Serra Durugönül

Mersin 2007

GİRİŞ

Bu yayın, “Nagidos” (Mersin İli, Bozyazı İlçesi) kazısının mimarisinin ve buluntularının değerlendirilmesi ile ulaşılan sonuçları içermektedir.

Nagidos’ta, 1986 yılındaki Anamur Müzesi Nekropol Kurtarma Kazıları dışında hiçbir araştırma veya kazı yürütülmediğinden, burada ulaşılan sonuçlar “Araştırma Tarihi”nin ilk adımını oluşturmaktadır. Kazı çalışmalarında, hem mimari hem de küçük buluntuların tümü çizilmiş ve değerlendirilmiştir. Ancak seramikler, kendi türünün en iyi temsilcileri seçilmek suretiyle yayına alınmıştır.

Nagidos kazısında ortaya çıkarılmış olan mimari veriler ve buluntular bu yayında, aşağıda değinilen altı bölümde incelenmiştir:

“Nagidos’un Coğrafi - Topografik Özellikleri” ve “Tarihi Gelişim”inin ele alındığı ilk bölüm, yerleşimin konumunun seçilme nedenlerini de açıklamaktadır. Tarihi gelişim ise bulunan eserlerin ait oldukları dönemler hakkında bilgi vermektedir.

İkinci bölüm Nagidos’un “Mimari”sini ele almaktadır. Burada, önce savunma sistemi, yani surların ve kulelerin konumu ile yapılaş safhaları ele alınmaktadır. Bu askeri mimarinin özellikle sur girişinin olası rekonstruksiyon önerileri sunulmuştur. Aynı bölümde, “Yamaç Evler” irdelenerek sivil mimari özellikleri ve rekonstruksiyon önerileri ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümü oluşturan “Nekropoller”, Nagidos sınırları içerisinde yer alan üç ayrı nekropoldeki mezar çeşitlerini, ölü gömme adetlerini ve mezar buluntularını değerlendirmektedir.

Dördüncü bölüm, Nagidos’un zengin ve tarihleme kriterleri sunan “Seramikler”ine ayrılmıştır. Kronolojik olarak Arkaik, Klasik ve Hellenistik seramikler ele alındıktan sonra buradan elde edilen bilgiler ışığında Nagidos’un genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Seramikler kapsamında yer alan, “Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri” çalışması da, buluntuları sadece form çeşitliliği açısından değil, ticari hareketliliği yönünden de irdelenmiştir. “Amphora Mühürleri: Rhodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler”e ışık tutmaktadır. Böylelikle amphora ve mühürleri Nagidos’un dış piyasadaki yeri hakkında bize bilgi vermektedir.

Beşinci bölüm “Heykelcikler”i pişmiş toprak ve taş eserler olarak ayırarak incelemektedir. Nagidos’un en erken buluntuları arasında yerini alan bu eserler, Nagidos’un erken dönem ilişkileri hakkında ipucu vermektedir. Bu bölümde ayrıca “İki Hellenistik Bronz Heykelcik ve Bir Kalıp” incelenmiştir. İkonografik açıdan önemli sonuçlar veren bu parçalar Nagidos’un buluntu çeşitliliğinin zenginliğini göstermektedir.

Altıncı bölüm, “Sikkeler”in okunabilir durumda olan ve dönemlerini temsil eden örnekleri arasından seçilmiştir.

“Sonuç” kısmında, burada anılmış olan tüm makalelerin sonuçları birlikte değerlendirilerek Nagidos’un arkeolojik ve tarihi zenginlikleri ortaya konulmuştur.

- I -

COĞRAFİ - TOPOGRAFİK ÖZELLİKLER VE TARİHİ GELİŞİM

Serra DURUGÖNÜL

I.1. COĞRAFİ - TOPOGRAFİK ÖZELLİKLER

Nagidos, Mersin İli, Bozyazı İlçesi sınırları içerisinde, Anamur'un 10 km. doğusunda Orta Dağlık Kilikia'da bir antik yerleşimdir¹. Gehrke'nin² devletleri gelir kaynaklarına göre altı gruba ayırarak yaptığı değerlendirmesine göre Nagidos, üçüncü gruba girmektedir: "Denizden yararlanabilen, orta ölçekli tarım devleti". Antik kentin akropolü, yani merkezi bugün Paşabeleni olarak adlandırılan tepenin üzerindedir. Paşabeleni Tepesi 68 m. yükseklikte, yaklaşık 400x300 m. ebatlarındadır (Harita 2)³. Toroslar'dan gelen nehir (bugün: Sini Çayı) akropolün batısında denize kavuşmaktadır. Nagidos'un konumu bilinçli olarak seçilmiş ve akropolü, denizden nehir içerisine girecek olan gemilerin görülebileceği nokta üzerine kurulmuştu (Res. 1). Akropolün 200 m. karşısındaki ada (Nagidussa)⁴ da Nagidos'un konumunu güçlendirmekteydi (Harita 3 ve Res. 4). Ancak, ada üzerindeki en erken buluntular Bizans Dönemi'ne ait olup, Nagidos akropolü ile çağdaş bir bağlantı tesbit edilememiştir.

Nagidos antik kentinin sınırları tam olarak bilinmemektedir. Batıdaki en yakın antik kent Anemurium'dur, ancak buradaki Hellenistik Dönem'e ait verilerin azlığı, iki kentin sınırları ve ilişkileri hakkında bir fikir yürütmemize olanak sağlamamaktadır. Paşabeleni'nin 3 km. doğusundaki tepenin üzerinde yoğun olarak Roma mezarları bulunmaktadır ve burası Arsinoe olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu antik kentin de lokalizasyonu sorunludur⁵. Nagidos antik kentinin akropolü dışındaki geniş yerleşim alanı, aluvial topraklar altında derinliğe gömülmüş olmalıdır. Nitekim Paşabeleni Tepesi'nin de 4000 yıl öncesine kadar bir ada konumunda olup, zaman içerisinde nehrin getirdiği aluvial yapılanma sonucu karaya bağlandığı bilinmektedir⁶. Bu da aluvial birikmenin ne denli güçlü olduğunu göstermektedir.

Konum olarak, nehrin yanındaki bir tepenin üzerinin yerleşim alanı olarak tercih edilmesinin şüphesiz ki birçok avantajı olmuştur. Ticari ulaşım bunların en başında gelmiştir. Birçok antik kentin kurulduğu yerde, aranan avantajların hemen hepsini Nagidos'ta bir arada bulmak mümkündür:

¹ Bk.: Harita 1.

² Gehrke 1986, 94.

³ Nagidos topografik planının oluşturulmasını sağlayan Harita Mühendisi Cafer Kaya Doğan'a ve Samet Arıcı'ya teşekkür ederim.

⁴ Ps. Skylax, Periplus 102.

⁵ Durukan 2001, 38-51.

⁶ Bu araştırma sonucu için Albay Yılmaz Bal'a teşekkür ederim.

Hem denizden, hem karadan ulaşılabilirlik, Nagidos'u askeri, ticari ve de tarımsal ihtiyaçlara cevap verecek özellikler taşıyan önemli bir merkez haline getirmiştir⁷. Gerçekten de Arkaik Dönem'den, yerleşimin terk edilmesine değin kent hemen hemen her dönem ticaretin içinde olmuştur. Bunu, her dönemde Samos, Kıbrıs, Mısır (Ptolemaioslar dönemi) ya da İonia veya Attika eserlerinin veya taklitlerinin Nagidos'ta biliniyor veya üretiliyor olmasından anlamaktayız.

Nagidos yerleşiminin başlangıcının, düzlükten ziyade tepelik mevkilerde tercih edilmiş olduğunu Paşabeleni Tepesi'nin 2 km. doğusunda bulunan Belen Tepesi (Res. 3) kazılarının sonuçları göstermektedir. Burada Paşabeleni Tepesi'nden elde edilmiş bulunan Arkaik seramik malzemenin aynısı ele geçmiştir, ancak daha sonraki evrelere ait hiçbir buluntuya rastlanmamıştır. Buna karşın Paşabeleni Tepesi'nde Arkaik Dönem'e ait en erken buluntulardan sonra, Klasik ve Hellenistik malzemeye de ulaşılmıştır. Buna göre Nagidos halkı Belen Tepesi'ni terk ederek, yaşamını Paşabeleni'nde devam ettirmiş olmalıdır.

Arkaik Dönem'e geri giden Paşabeleni Tepesi'nin doğusundaki nekropolden, Nagidos'un en erken mezar buluntuları gelmiştir. Gömü, daha sonra Gürlevik ve Çubukkoyağı nekropollerinde devam etmiştir. Sonuç olarak Nagidos'ta üç ayrı nekropol tespit edilmiştir⁸.

- Paşabeleni Tepesi doğu etekleri (bugün: Atatürk Parkı) ve Belen Tepesi.
- Gürlevik Mevkii, Paşabeleni Tepesi'nin batısında uzanan düzlükte (bugün: Meltem Sitesi).
- Çubukkoyağı Köyü, Paşabeleni Tepesi'nin 2 km. kuzeydoğusu (bugün: ilköğretim okulu).

Aristoteles, Nagidos'ta olduğu gibi, limanın hemen akropolün altında olmayıp, aralarında birkaç mil olmasını eski bir yerleşimin, yeni uluslararası bir limanın yerleşimine uyarlanması sonucu oluştuğunu söyler⁹. Buradan da Nagidos'un birkaç evreli bir yerleşime sahip olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de sur sisteminin içerisinde yükselen ve erken evresi Klasik Dönem'e geri giden akropol, Hellenistik Dönem'de geliştirilmiştir. Aynı dönemde güney yamaçlarda evler yükselmeye başlamıştır. Burada da Hellenistik Dönem içerisinde en az iki evre tespit edilmiştir.

Kronolojik olarak sıralayacak olursak, Paşabeleni Tepesi'nde önce Arkaik yerleşim ve nekropol, daha sonra sur ve son olarak yamaç evler inşa edilmiştir. Ancak sur ve yamaç evler oluşturulduktan sonra en az bir evre daha geçirmişlerdir; Hellenistik Dönem'de yamaç evlerin inşasına başlandığında surlar da geliştirilmiştir.

Paşabeleni Tepesi'nde, yamaçlarda veya düzlükte ya da Gürlevik Mevkii'ndeki yaşam ve ölüme ait izler, Hellenistik Dönem'de İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreğinde sona ermiştir. Bunun nedeni tam olarak açıklanmış değilse de limanın dolması, nehrin elverişsiz hale gelmesi veya toprak kayması olabilir.

I.2. TARİHİ GELİŞİM

Nagidos'un tarihi hakkında antik kaynaklar çok fazla bilgi vermemektedir. Hekataios'a göre "Nagis Kubernetes" adında semitik kökenli (belki de mitolojik) birisi¹⁰ tarafından kurulmuş olduğu savunulan kent hakkında daha kesin olan, yerleşimin İ.Ö. 2. bin'de Luvi halkının oluşturduğu Tarhundassa Krallığı'nın¹¹ sınırları içinde bulunduğudur. Asur Dönemi'nde belirsizlik vardır: Asurlar'ın İ.Ö. 8. yy. sonlarında Göksu Nehri'ne kadar gelmiş oldukları bilinmekle beraber Nagidos ve civarındaki varlıkları kesinleştirilememektedir.

⁷ Winter 1971, 3 vd.

⁸ Bu kitabın "Nekropol Alanları" başlıklı bölümünde ele alınmaktadır.

⁹ Winter 1971, 10.

¹⁰ Semitik köken konusunda: Zoroğlu 1994a, 20; Bean 1976, Nagidos maddesi: bk.: Steph. Byz.'un, Hekataios'u anarak aktardığı gibi Nagis'in, mitolojik bir ad olduğu aktarılır.

¹¹ Erzen 1940, 34; Zoroğlu 1994a, 14.

Kaynaklara göre Nagidos İ.Ö. 7. yy.'da bir Samos kolonisi veya emporio'su¹² olarak kurulmuş ve böylelikle ticarete açılmış bir liman kenti kimliği kazanmıştır. Ancak pişmiş toprak heykelciklerin ve en erken seramiklerin Samos'tan ziyade Kıbrıs'a işaret etmesi, kentin bir Samos kolonisi olması konusunda tereddütlerin oluşmasına neden olmaktadır: Pişmiş toprak heykelcikler¹³ Kıbrıs buluntularıyla veya Samos'ta bulunan Kıbrıs ithali eserlerle benzerlik göstermektedir. Seramik olarak da Samos ithali olan sadece birkaç parça bulunmuş, buna karşın Kıbrıs taklitleri yoğun olarak ele geçmiştir. Sonuç olarak küçük gruplar Nagidos'a yerleşerek, kendilerine en yakın üretim merkezi olan Kıbrıs'ı örnek almak suretiyle kendi tarzlarında üretim yapmış olmalıdırlar¹⁴. Antik yazarların, Nagidos ve diğer birçok yerleşimi bir büyük Yunan kentinin kolonisi olarak yansıtmaları bir anlamda Yunan gücünü göstermek ve yeni yerleşimlere prestij sağlamak amacını taşımış olmalıdır. Bu, aynı zamanda 'Yunanlaşma' sürecinin başlangıcını sağlamak açısından da önemliydi¹⁵. Nagidos, Kilikia'nın birçok şehri gibi, Yunan özelliğini hiçbir zaman tam olarak yitirmemiştir. Ancak Yunan nüfus yoğunluğundan söz etmek mümkün değildir. Daha ziyade Kıbrıs'daki Yunan merkezleriyle oluşmuş bulunan iletişim nedeniyle Yunan unsurların varlığı savunulabilmektedir¹⁶. Asur metinlerinde geçen İamanilir'in (yani İonialıların/Yunanlıların), Kilikia'nın dağlık kısmında kendileri için üsler kurdukları ve Fenikeliler ile Doğu ticaretini sürdürdükleri yönündeki bilgiler de bölgedeki ticaretin yoğunluğunu belgeler niteliktedir¹⁷. Nagidos'a olan ilginin çağlar boyu sürmesinin nedeni, uygun liman koşulları, verimli toprakları ve Hellenistik Dönem'de korsanların kontrol altında tutulabilmesi için önemli jeostratejik konumu ile açıklanabilir.

Bölge hakkındaki kesin bilgiler İ.Ö. 6. yy.'da "Yeni Babil" metinlerinde geçen Pirindu ve kralı Appuaşu ile ortaya çıkar¹⁸. İ.Ö. 557/556 yıllarında Pirindu Kralı Appuaşu'ya karşı bir sefer düzenleyen Babil Kralı Nergilissar'ın bu seferiyle ilgili metinlerde, kralın ordularının, "atalarının başkenti" olan bugünkü Meydancikkale ile bağdaştırılan Kirşu'ya kadar geldiği bildirilmektedir.

Pers Dönemi'nde Meydancikkale'nin bir Pers garnizonu olduğunu bilmekteyiz¹⁹. Bu dönemde Nagidos'ta da Pharnabazos'a ait gümüş sikkeler bulunmuştur²⁰. Bununla birlikte, Nagidos gibi Kelenderis, Holmoi, Soloi ve Mallos da "Büyük Kral"ı tanımakla birlikte, kendi şehir lejantı olan tanrı ve sembollerini kullanarak sikke basmıştır. Bu durum, Nagidos'un İ.Ö. 5. yy. sonu ve 4. yy.'larda ekonomik açıdan güçlü olduğunun da bir göstergesidir. Sikkeleri ikonografik açıdan Yunan özelliği taşıyıp, sadece satrap Pharnabazos döneminde (İ.Ö. 380-375) Pers unsurları gösteren bir baskı tipi seçer; bu halde dahi Yunan özellikleri tamamen silinmemiştir²¹. Önyüzde Aphrodite bir sfenksli taht üzerinde oturur durumdadır, arka yüzde her zaman gördüğümüz Dionysos yerini miğferli bir başa ve Arami harflerine bırakmıştır: 'Pharnab'. 'Pers'ten ziyade, 'Persleştirilmiş'²² ya da 'yerel etki'²³ ibarelerinin daha uygun olacağı bu sikke betimlemesinde, Aphrodite'nin sfenksli bir taht üzerinde oturması

¹² Pomp. Mela I, 13; Shipley 1987, 41 vd.; Blumenthal 1963, 104.109.118; Lehmann-Hartleben 1923, 30 vd., 38.

¹³ Figürinler, bu kitabın "Heykelcikler" başlıklı bölümünde ele alınmaktadır.

¹⁴ Arslan 2001, 8.

¹⁵ Salmeri 2003, 266, 269 vd., 275 vd.; Ünal 2005, 444, 457, 459, 466, 470, 473.

¹⁶ Salmeri 2003, 280.

¹⁷ Bing 1987, 63 vd., 89 vd.

¹⁸ Zoroğlu 1994a, 15, 19.

¹⁹ age., 22 vd.

²⁰ Göktürk 1997, 71, 73.

²¹ Durugönül 2001, 430 vd.

²² Casabonne 1999, 57; Casabonne 2004, 112-114; Kraay 1976, 78 vd. 281; SNG 1993, Nr.: 23 Lev. 1.

²³ Xen., Cyr. VIII.6.10-14: "Pers Kralı'nın sadece satraplara değil, yerel yönetimlere ve aristokratlara kendi yaşam modelini empoze etmesi" sonucu Persleştirilmiş betimlemeler ortaya çıkmıştır; Naster 1989, 192 vd.

veya Yunan özelliklerine sahip miğferli başın yanında Arami yazıt olması, bu dönemde kentin kendine özgü tarzına bir süre için ara vermek durumunda kaldığını göstermektedir²⁴. Nitekim bu sırada Pharnabazos Mısır'a karşı yürüteceği savaşta deniz birliklerini Kilikia'da toplamış ve burada sikke darp ettirerek seferine hazırlanmıştır²⁵. Bu basılan para, bölgesel alışverişler için geçerli olup aynı zamanda bölgesel özerklik sağlayacak kadar da değerliydi²⁶. Pers satraplarının etkisinden oldukça uzak olan Nagidos, sadece parasının geçerliliğini sağlamak için Pers para birimini kullanmıştır²⁷.

Pharnabazos'un darplarında "Khilik" ibaresini kullanmış olması, kendisinin hâkimiyeti altında olan diğer bölgelerin yanı sıra, Kilikia'da da otoritesini gösterme çabası ile bağlantılıdır. Kilikia, özellikle deniz aşırı bölgelere ve geçitlerin ardına yapılacak seferler için hareket noktası olduğundan, paranın da darp edildiği yerdi. Bu nedenle Pharnabazos'tan başka Tiribazos ve Datames de Kilikia'da para bastıran satraplar arasındaydılar. Mazeos ise yerel satrap vasfı ile operasyonlar için değil, günlük kullanım için para basmıştır. Kilikia'nın genelinde olduğu gibi, satrap baskısı burada da güçsüzdü; belki Nagidos bu şekilde sadece vergisini ödüyordu²⁸.

Nagidos, Akhamenid idari sistemi içerisinde de stater ve küçük para birimi ile ayrıcalıklı bir yere sahipti: Mühür kesimi ve lejantları ile tamamen Yunan özelliklerine sahipti²⁹. Tiribazos'un Tarsus veya Pharnabazos'un Nagidos sikkelerinde, betimlemelerin salt Pers ikonografisinde olmamaları, özerkliğin bir işareti olup, sikkelerin hem Yunan hem de Pers yerleşimcilere hitab etmek üzere ikonografik özelliklerine dikkat edilerek basıldıklarını göstermektedir. Yukarıda sözü edilen "Persleştirilmiş" Aphrodite'nin dışındaki miğferli baş da hem Ares hem de Pers satrap başı olarak yorumlanacak kadar Pers baskısından uzak darp edilmiştir³⁰. Pharnabazos döneminden sonra Nagidos eski ikonografisine dönmüştür: Ayakta duran Aphrodite ve Dionysos³¹.

İmparatorluk, Dareios zamanında milliyetleri dikkate almaksızın, coğrafi açıdan bağımsız satraplıklara bölünmüştü. Satraplıklardaki yerlilerin imparatorluğa karşı görevleri itaatkâr olmak, vergi ödemek ve askerlik yapmaktan ibaretti. Bu çarkın dönmesini sağlayan satrap bir anlamda 'Büyük Kral'a karşı sorumlu olan 'kral'dı ve sorumlu olduğu satraplıklardaki bölgelerin idaresini, kendi seçtiği yerel yöneticilere bırakabilmekteydi³². Bu bağımsızlık Pers İmparatorluğu içerisinde, özellikle dağlık bölgelere verilmekteydi. Xenophon da Kilikia ve Kıbrıs'ın bu durumlarına değinir ve Kyros'a destek vermiş oldukları için onların başına hiçbir zaman bir satrap gönderilmeyip, yetkinin yerel yöneticilerin eline bırakıldığını bildirir³³.

Nagidos'ta şehir sikkelerinin basımı İ.Ö. 333 yılına kadar devam etmiş³⁴, satraplıkların özerklikleri Büyük İskender ile değişime uğramıştır: Satraplar bölge yöneticileri değil, kraliyetin memurları olmuştur. İskender Krallığı'nda, İ.Ö. 333'de son bulan şehir sikkeleri artık Nagidos için de basılmamış³⁵, İskender'in ölümünden sonra da ancak kralların tipolojisi ve ismi altında sikke darp edilmişti.

²⁴ Mildenberg 1993, 64.

²⁵ age., 58. Satraplık darpları satraplık idaresi altındaki ve ona çalışan bir darphaneden gelirdi. Lederer 1932, 38 vd.

²⁶ Naster 1989, 192 vd., 200; Troxell – Kagan 1989, 281.

²⁷ Birim, iki Pers "siglos"una denk gelecek ortalama bir ağırlığa sahipti. Stater bu nedenle "çift siglos" olarak da anılır.

²⁸ Kraay 1976, 278 vd.

²⁹ Mildenberg 1993, 68.

³⁰ Kraay 1976, 282.

³¹ Lederer 1932, 45 (İ.Ö. 390-380 yılları arasında da Aphrodite başı ve Dionysos başı darp edilmişti).

³² Droysen 1998, I 38 vd.

³³ Jacobs 1999, 41 vd. dn. 8; Casabonne 1999, 58.

³⁴ Marksteiner 1997, 184. Oysaki, İ.Ö. 360 yılındaki satrap ayaklanması ile Lykia'da sikke darbı bitmiştir.

³⁵ Droysen 1998, I 151.

Diadokhlar güç savaşına girişince de Küçük Asya'nın Yunan şehirlerinin özgürlüğü bölgesel özerkliklere indirgenmiş, Kilikia yine tarafsız bir bölge olmuştur³⁶.

Nagidos'un bu dönemdeki konumunu iki ayrı yazıttan anlayabilmekteyiz: İlki, Seleukoslar zamanına, I. Seleukos ve/veya I. Antiokhos (İ.Ö. 281) dönemine³⁷ ait olup, Nagidos'a Antiokheia'nın kurulması için yerleşmeciler vermesi üzerine yapılan çağrı yazıtıdır. Diğeri İ.Ö. 238/230 yıllarına tarihlenen ve Arsinoe'nin, Nagidos'tan alınan topraklar üzerine kurulmasından sonra, iki yerleşimin uyum içinde olmalarını hatırlatan yazıttır³⁸. Her iki yazıt da bize, Nagidos'un koloni kurma sürecinde taşıdığı önemi ifade etmektedir: İlkinde Nagidos halkının, ikincisinde topraklarının bir kısmı alınmaktadır. İkinci yazıt ayrıca Nagidos'un konumunun Ptolemaioslar politikası içerisindeki stratejik önemini göstermektedir.

Büyük İskender'in Pers İmparatorluk gücünü kırarak Küçük Asya'yı ele geçirmesiyle Yunan unsuru güçlenmiştir. Bu dönemden sonra Kilikia, Ptolemaioslar ve Seleukoslar arasında sık sık el değiştirmiş ve genelde synoikismos ile yeni yerleşmeler kurulmuştur³⁹. Nagidos'tan da yukarıda belirtilmiş olduğu gibi Seleukoslar zamanında yerleşimci, Ptolemaioslar zamanında ise toprak alınmıştır⁴⁰. Yerleşimlerin çoğu garnizon niteliğinde kurulmuştur⁴¹. Bu garnizonlarda paranın darp edilmesi ve otonom birliklerin olması konusundaki fikirler farklıdır⁴². En azından Nagidos'ta bulunan Ptolemaios sikkeleri Ptolemaioslar'ın kendi ordularına kendi bronz sikkeleriyle ödeme yaptıklarına işaret etmektedir. Nagidos, eski bir darphane olarak İskender zamanında bu gücün hizmetine girmek suretiyle işlevini sürdürmüş olmalıdır⁴³. Kilikia, kendilerinden önceki dönemde olduğu gibi, Ptolemaioslar için de Kıbrıs'a ve Kilikia'ya askeri ve deniz gücü yerleştirilmesi açısından, gemi yapımı için ve harekât noktası olarak önem taşımaktaydı⁴⁴. Bunun için de Ptolemaioslar tüm yetkiyi, askeri ve sivil otoriteyi ellerinde tutuyorlardı⁴⁵. Arsinoe gibi 'katoik' olarak kurdukları yerleşimlerde de askerlerine toprak sağlıyor, onların askeri ve tarımsal üretimlerinden faydalanıyorlardı; bu nedenle Arsinoe-Nagidos gibi tarıma veya ticarete elverişli mekânları seçiyorlardı⁴⁶. Ayrıca kökleşmiş geleneksel idari sistemlerin olduğu yerler tercih ediliyordu. Bunu en iyi şekilde Nagidos'un İ.Ö. 5. yy.'dan İ.Ö. 4. yy.'ın sonuna kadar sikke darp etmesinden, yani bağımsız sayılacak nitelikte organize olmasından izleyebiliyoruz.

Pers İmparatorluğu'nun ve satraplarının Kilikia'ya ve Nagidos'a bağışlamış oldukları özerklikleri ve Ptolemaioslar'ın Nagidos'a vermiş oldukları önem nedeniyle kentin, Kıbrıs, Mısır ve Ege ile ticari ilişkileri olmuş ve bu durum onu ilgi odağı olarak tarihin çeşitli zamanlarında ön plana çıkartmıştır.

³⁶ age., II 358.

³⁷ Jones – Russell 1993, 293-304.

³⁸ Durugönül 1999, 67-78.

³⁹ Tscherikower 1927, 38 vd., 113.

⁴⁰ Diğeri askeri koloniler ile mukayese ediniz: Tscherikower 1927, 114 vd., 117 vd., 121.

⁴¹ Bagnall 1976, 116.

⁴² Bagnall 1976, 194, 196 vd.; Mørholm 1991, 51.

⁴³ Bagnall 1976, 40, 51.

⁴⁴ Bagnall 1976, 242; Droysen 1998, II 102; Cohen 1983, 71, 74.

⁴⁵ Bagnall 1976, 246, 249.

⁴⁶ Tscherikower 1927, 17 vd., 183, 188.

- II - MİMARİ

Serra DURUGÖNÜL

II.1. SAVUNMA SİSTEMİ

Nagidos sur sistemi (Res. 4) akropolün (Paşabeleni Tepesi) korunması amacıyla yapılmıştır. Tepenin kotu düşük ve savunmaya açık olan doğu kısmı aynı zamanda kulelerin yoğunlaştığı kısımdır (Res. 5). Nitekim, daha dik ve güneyde denizle ve batıda nehirle doğal olarak korunabilen yönlere nazaran saldırıya açık olan akropolün bu kısmı (bugün ormanlık olan) doğusundaki tepe ile birleşerek savunmayı gerekli kılmıştır. Tepenin batı kısmındaki en yüksek noktada bulunan duvarın, üzerindeki modern yapılaşma nedeniyle kazısı yapılamamış ancak burada da sura bağlı bir kule olduğu anlaşılmıştır.

Doğu yamacın yanı sıra akropolün zirvesini koruyan bu surun kule 4'ten güneye doğru uzayarak güney yamacın etekleri boyunca, özellikle yamaç evlerini korumaya yönelik olarak devam ettiği tespit edilmiştir (Res. 6). Surun bu kısmı aynı zamanda denize dik inen güney yamaçlarda toprak kaymasını engellemek amacıyla da güderek yapılmış olmalıdır.

Akropolü çevreleyen surun giriş kısmı, belirtilmiş olduğu gibi doğudadır. Burada bulunan sur sistemi, dirsek yaparak bir kule ile birleşmiştir (kule 1). Kule 1 ve suru (T-U 34 ve T 34) daha sonra batıya yönelmiştir (Res. 7). Ancak ilk evrenin sur duvarı sadece 5 m. kadar takip edilebilmekte olup, devamı Antik Dönem'de tahrip edildiği için kaybolmuştur. İlk evre surları muhtemelen tepenin küçük bir bölümünü çevreliyordu. Hellenistik Dönem'de yapılan bir güzergâh değişikliği ile surlar denize doğru genişletilmiş olmalıdır. İlk evreye ait surların taşları yeni aks üzerinde kullanılmış olmalıdır. Bu sebeple ilk evre surlarının güzergâhı hakkında kesin bir kaniye varmak mümkün değildir. Kule 1 ile aralarındaki sur bağlantısı tam olarak tespit edilememekle birlikte, güneybatıya doğru daha geç bir evreye ait olan ikinci bir kule (kule 2) (Res. 8-9) inşa edilmiştir. Bu kulenin iç mekanlarını anlamaya yönelik olarak kazılmış olan C-31 açması aşağıda ele alınacaktır. Doğu tarafın güçlendirilme ihtiyacının doğmuş olduğu dönemde kule 1 ve kule 2'yi güneybatıda karşılayacak şekilde bir kule eklenerek (kule 3) sur bu yöne doğru genişletilmiştir (Res. 10-11). Kule 3'e göre güneybatı yönünde yapılan bir platform da kısa bir süre içerisinde çevrelenerek (Res. 12) kuleye dönüştürülmüştür (kule 4). Ancak doğu-batı doğrultusunda yaklaşık aynı aks üzerinde bulunan kule 2 ve kule 3 arasında bir bağlantı duvarı (Res. 13) olmasına rağmen, kule 3'ün diğer iki kule (kule 1 ve kule 4) ile bağlantısı kazı çalışmaları sırasında tespit edilememiştir. Kesin olan şudur ki, akropole çıkacak kadar yukarı yaklaşan düşmanın öncelikle kule 1 ve kule 3 arasında sıkıştırılıp, son ihtimal olarak olarak da kule 2 ve kule 4'te kontrol altına alınacak olmalarıdır. Kule 2, yüksekteki konumu ile buna işaret etmektedir⁴⁷. Bu durumda tepenin doğu yamacında farklı evreli ve dört kulesi olan bir giriş kompleksi oluşturulmuştur.

⁴⁷ Winter 1971, 205-233 (benzer örnekler).

Kule 1 ve sur duvarları (T-U 34 ve T 34) ile kule 2, kule 3 ve kule 4'ten oluşan surun giriş kısmının bir defada planlanarak değil, farklı evrelerde geliştirilmek suretiyle yapıldığı duvar tekniklerinden anlaşılmaktadır: Kule 1 ve sur duvarları oldukça düz yüzeyli ve yükseklikleri her seviyede uyumlu olan dörtgen taşlardan oluşmaktadır. Kule 3'ün (Res. 14-15) taşları ise daha bosajlı ve ebatları birbirinden farklıdır⁴⁸. T-U 34 (Res. 16) sur duvarında, yatay kenar kesişmesine rastlanırken, T 34 (Res. 17) plan karesinde bulunan surda bu duruma hiç rastlanmaz. T 34'de, yine oldukça düz yüzeyli yontulmuş taşlar, düzenli sayılacak şekilde ve "ortostat" niteliğinde büyük olmak üzere, altta ve üstte daha küçük blokların da kullanıldığı bir sistem içerisinde yükselmektedirler⁴⁹: Burada bir 'ortostat'ın yüksekliği daha küçük taşların araya sıkıştırılması suretiyle dengelenmiştir. Kule 1, T-U 34 ve T 34 sur duvarlarının düzenli dörtgen taş blokları ve T 34'teki örgü sistemi güney ve güneybatı Küçük Asya'da bulunan ve tarihi gelişmelerle bağlantılı olarak oldukça iyi tarihlenebilen duvarlarla karşılaştırıldıklarında benzerlikler görülmektedir: Myra'da akropolün kuzey duvarının ikinci (tamir?) evresinin İ.Ö. 4. yy.'a denk geldiği ve izodom taşlarla örüldüğü bilinmektedir. Bu duvar, Nagidos T-U 34 ve T 34 duvarlarına yüzey dokusu açısından benzerlik göstermektedir⁵⁰. T 34'deki gibi farklı yüksekliklerde dizilmiş olan izodom taşların, araya küçük bloklar eklenerek yüksekliğin dengelenmesi de bu döneme özgüdür⁵¹. Hem dokularının hem de sıralanışlarının özenli yapıldığı büyük dörtgen blokların İ.Ö. 4. yy.'da yoğunluk kazandığı sonucuna diğer karşılaştırma örneklerinden de varmaktayız⁵². Örneğin atkı taşlarının (binder, header) kullanımının İ.Ö. 4. yy.'da ilk defa Syrakus ve Selinus'da uygulandığını bilmekteyiz⁵³. Ancak Nagidos sur duvarının üst sıralarının günümüze ulaşmaması nedeniyle karşılaştırma açısından bazı teknik ayrıntılar dikkate alınamamaktadır: Nagidos'ta, bu taşlara T-U 34 duvarında tahribat nedeniyle sadece alttan ikinci ve beşinci sırada rastlanmaktadır ve bu sebeple tarihleme ile ilgili kesin bir sonuca ulaşamamaktadır. Yine de Nagidos sur duvarlarının (T-U ve T 34) ve bu sura bağlı kule 1'in İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenebileceğini yukarıda gösterilen örneklerle yakınlığından dolayı söylemek mümkündür⁵⁴. Kule 2 ve kule 3'ün düzensiz trapezoidal ve bosajlı yapısına benzer örnekler ise İ.Ö. 3. yy.'da yoğunlaşmaktadır⁵⁵.

Sur duvarlarının farklı evrelerde geliştirilmesi İ.Ö. 4. yy.'ın başlarından İ.Ö. 3. yy.'a kadar Küçük Asya'da çok yaygın bir durumdur. Lykia ve Karia'dan örnekler de bunu doğrulamaktadır. Nagidos'ta da sur sisteminin bu yüzyıllarda, içerisindeki yapılarla birlikte birkaç evre geçirdiği konusunda en iyi örnek C-31 açmasıdır (Res. 18-19) ve kule 2'nin içinde bulunmaktadır: Burada, İ.Ö. 5. yy. sonuna ait bir duvarın İ.Ö. 4. yy.'da ve İ.Ö. 3. yy.'da kullanımının devam ettiği görülmektedir. İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısında kullanımda olan duvarın tabanı birinci tabandır. Anakaya dalgalı olduğundan, dolgu malzemesi olan kil, nehir kenarından taşınarak getirilmiştir. Ayrıca iri taşlardan dolgu blokaj ve üzerinde yine kilden sıkıştırılmış bir taban oluşturulmuştur. İ.Ö. 4. yy.'da ikinci taban, çakıl taşlarından ve yatar durumdaki seramiklerden elde edilmiştir. Aynı duvar bu evrede halen kullanımdadır. Bu seviyede bir de yarım daire şeklinde bir ocak tesbit edilmiştir. Bu ocağın tabanının olmadığı ya da yine kil ile doldurulmuş bir zemin üzerinde kullanılmış olduğu, zemin toprağının ısı görmüş ve koyu

⁴⁸ Benzer işçilik ve kullanım için bk.: Çevik – Pedarros 2004, 288 vd.

⁴⁹ Yükseklikleri fazla korunmamış olan T-U 34 ve T 34 duvarları için ancak bu şekilde kısıtlı bir tanım yapılabilir.

⁵⁰ Borchhardt 1975, 45 Lev. 8 B.

⁵¹ Borchhardt 1975, 56 Lev. 16 B (Yukarı Beymelek).

⁵² Pedersen 1994, 221, 223; Pimouguet 1994, 253 vd.; Peschlow 1994, 160 Res. 7; Winter 1994, 37; Peschlow-Bindokat 1989, 71; Peschlow-Bindokat 1996, 23 vd., 30; Adam 1982, 67 Çiz. 81.95 (Priene "ortostat"); Winter 1971, 68 Çiz. 50; Lawrence 1979, Res. 32.87.90.

⁵³ Karlsson 1994, 141, 143.

⁵⁴ Karlsson 1994, 151; Konecny 1997, 76.

⁵⁵ Durugönül 1998, 11-46; Marksteiner 1997, Lev. 15 Res. 41. Lev. 41 Res. 115; McNicoll 1997, 20 Lev. 3.

gri renk almış olan halinden anlaşılmıştır. İ.Ö. 3. yy.'da, aynı duvar halen kullanımda olup, üçüncü taban, sıkıştırılmış kil ile oluşturulmuştur.

Akropolün içerisinde, tarihleme önerisi için kriter sunan ilginç bir yapı (U-26) bulunmaktadır: Sura bağlantısı olmamakla birlikte bu sistem ile korunan ve tepenin en yüksek noktalarından birisinde bulunan bu dikdörtgen planlı yapının duvar kalınlığı 2 m.'dir ve (Res. 20-21) sur ve kuleler gibi doğruya bakmaktadır. Tabaka buluntusu olan sikkeler İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenmektedirler. Bu durumda bu yapı, kule 1 ile çağdaştır. Yine buluntular ışığında, yapının İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreğinde tahrip edilmiş olduğu ve Nagidos terk edilinceye kadar bu yapının kullanımda olduğu anlaşılmıştır; nitekim Nagidos'ta bu tarihten sonraya verilebilen bir buluntu ele geçmemiştir⁵⁶.

Nagidos'ta sur içerisindeki bu yapının işlevine paralel örnekler ele alınarak surun erken evresi tarihsel bir çerçeveye oturtulacaktır: Sur duvarlarının erken dönemini mimari özellikleri nedeniyle, U-26 yapısını da buluntuları nedeniyle İ.Ö. 4. yy.'a tarihleyebilmekteyiz. Nagidos'ta şehir sikkeleri de İ.Ö. 5. yy.'ın sonu ile 4. yy.'ın başında basılmaya başlanmış, sadece satrap Pharnabazos'a ait bir tip sikke dışında, Yunan ikonografisi devam etmiştir. Ayrıca bu tarihlerde genel olarak Doğu Kilikia kentlerinde sikke darbi çoğalmış, sur duvarları yenilenmeye başlanmıştır. Bu yenilikler batıda gücünü kaybeden Perslerin doğruyu güçlendirme politikalarının bir parçası olmuştur; özellikle İ.Ö. 386'daki 'Kral Barışı'ndan sonra bu yeniden yapılanma hareketi hızlanmış ve yerel yöneticiler satrap sorumluluğu yüklenmişlerdi; işte bu dönemde (Pharnabazos'un Nagidos baskısında görüldüğü gibi) 'Persleştirilmiş' imajlar artmıştır⁵⁷. Bu dönemi takip eden süreçte de, buluntularıyla İ.Ö. 4. yy.'a işaret eden U-26 kulesi inşa edilmiş olmalıdır: Kilikia henüz Büyük İskender tarafından ele geçirilmeden önce, Lykia'dan da bildiğimiz, savunma amaçlı olduğu kadar, "bey'in oturumu"nu⁵⁸ da karakterize edebilen kuleler tarzında, bu kule de surların içine eklenmiş gibi görünmektedir. Ancak bu kuleyi, Lykia'daki benzerleri gibi yerel yöneticinin (dynast) konutu olarak adlandırmak kesin bir iddia olacaktır. Sur girişi gibi doğruya yönelmiş olan U-26 yapısı, suru güçlendirmek, hatta gereksinim olduğu takdirde onun savunmasını yapmak üzere inşa edilmiş olan bir kule olmalıdır. Bu tarz kulelerin, tepenin zirvesine doğru inşa edilmiş olup, surdan içerlek ama yine de ona yakın olmaları, onların aktif savunmadan ziyade, ancak gerekli hallerde destek olarak planlandıklarına dair bir göstergedir. Lykia'da bu tarzda, surların içinde inşa edilmiş bir veya birden fazla kuleli komplekslere⁵⁹ rastlamak mümkündür ve bunların duvar kalınlıkları sur duvarının kalınlığından fazladır⁶⁰. Nagidos'ta da, Lykia'da olduğu gibi bu 'merkez yapı'nın yönü bir saldırıya maruz kalılabilecek tarafa bakmaktadır. Böylelikle, Lykia'da olduğu gibi burada da hem yöneticinin gücü sergilenmiş, hem de Tyberissos, Hoyran, Myra gibi Lykia örneklerinden bildiğimiz gibi yamaçlar koruma altına alınmış oluyordu. Bu tarzda, tepenin zirvesindeki 'merkez yapı' ('Kernbau') etrafında bulunan ve yamaçtaki evleri saran sur, Akhamenid dönemine geri giden ve daha çok askeri amaç taşıyarak uygulanmış olan bir plandır⁶¹. Ancak şu kesindir ki şehir surlarının (ya da U-26 gibi bir yapının), yerel yönetici tarafından, 'Büyük Kral'dan bir engel görmeden yapılabilmesi yaşanmış olan özerkliğin işaretidir⁶².

⁵⁶ Bu yapı içerisinden elde edilen seramikler için bk.: Bu kitabın "Hellenistik Dönem Seramikleri"; sikkeler için "Sikkeler" başlıklı bölümleri.

⁵⁷ Casabonne 1999, 62 vd.: Nitekim İ.Ö. 333 yılında Büyük İskender Kilikia'ya girdiğinde güçlü bir Pers etkisi ile karşılaşır.

⁵⁸ Marksteiner 1997, 173, 185.

⁵⁹ Konecny 1997, 73; Marksteiner 1997, 136 "Kernbauten".

⁶⁰ Marksteiner 1997, 139 Lev. 95 Res. 33. Lev. 96 Res. 37; Marksteiner 1997, 320 vd.; Marksteiner 2002, 40 vd.

⁶¹ Marksteiner 2002, 40 vd.

⁶² Karlsson 1994, 153; Winter 1994, 31.

Kule 3 ve kule 4, tarihleme önerileri için kriter sunan diğer iki kuleyi oluştururlar: Kule 3'ün içinde yapılan sondaj çalışması sonucunda, bu kulenin diğer kulelerde bulunmayan bazı özelliklere sahip olduğu anlaşılmıştır. Batıda bulunan giriş kapısında yer alan merdivenlerin (Res. 22), yamaca inşa edilmiş olan kulenin tabanı ile dışarıdaki yürüme düzlemi arasında ortaya çıkan kot farkından dolayı yapılmış olduğu anlaşılmıştır. Bu kulenin dar postern'leri bulunmaktadır: İki adet doğuda, bir adet güneyde. Güney taraftaki postern cepheden bakıldığında varlığı belli olmayan ancak yaklaştıkça içeriye doğru dik olarak değil, büyük bir eğim ile giden bir koridora sahip olduğu anlaşılacak şekilde büyük bir ustalıkla çalışılmıştır (Res. 23). Postern'lerin en yaygın kullanım amacı aşağı şehir ve akropolis arasında direkt bağlantıyı sağlayan giriş-çıkışları oluşturmaktır⁶³. Postern'ler, İ.Ö. 3. yy.'da gerçekleştirilen savaş teknikleriyle bağlantılı olarak dar yapıldıklarından ayrıca bir kapıya gereksinim duyulmayarak tek bir asker tarafından korunabilmekteydi⁶⁴. Bazı durumlarda ise saldırı zamanlarında postern'ler taşlarla kapatılabiliyordu. Bu kulede son basamak hizasındaki tabanın da altına inen sondaj çalışmaları sonucunda ele geçen az sayıda seramik bu kulenin erken Hellenistik Dönem'de inşa edilmiş olduğunu göstermiştir ve böylelikle yukarıda yapı taşlarının özelliklerinden hareket edilerek önerilmiş olan tarih teyit edilmiştir⁶⁵.

Kule 4'te yapılan çalışmalar sonucunda kulenin kuzeyinde bir platform bulunmuştur (Res. 24-25). Bu platformun, kule 4 inşa edilmeden önceki evrede var olup kısa bir süre sonra kuleye dönüştürüldüğü anlaşılmıştır. Nitekim bu kulenin konumu, akropolün genişletme çalışması sırasında surun hem denize, hem de doğu cephesine hâkim olduğu en önemli nokta olarak önem kazanmıştır. Burada kulenin Hellenistik Dönem'de son halini almış olduğu konusunda ipucu veren seramikler bulunmuştur: Karşılaşılan dolgu toprağı Klasik ve Hellenistik dönemlere ait malzemeleri karışık olarak sunmuştur. Özellikle bu kulenin sandık duvarının iç dolgusundan gelen üç adet amphora parçası İ.Ö. 3. yy. üretimi amphoralar ile paralellik gösterdiği için tarihleme kriteri olarak önem kazanmaktadır⁶⁶. Platform altında yapılan sondaj çalışmasında ise hiçbir malzeme ele geçmemiştir.

Pers dönemindeki ilk evrenin ardından, Hellenistik Dönem'de kule 2, 3 ve 4'ün eklenerek savunma sisteminin güçlendirilme gereksinimi İ.Ö. 3. yy.'da Ptolemaios - Seleukos çekişmeleri ile bağlantılı olmalıdır⁶⁷. Kilikia'nın bu kesiminin öncelikle jeostratejik önemi büyüktü. Ayrıca sedir ağacı kaynaklarını da kontrol altında tutmak, özellikle donanması güçlü olan Ptolemaioslar açısından önemliydi. Bu çekişmeler Anadolu'nun İ.Ö. 2. yy.'ın başında III. Antiokhos tarafından ele geçirilmesine kadar devam etmiştir. Kısa bir süre sonra da Nagidos muhtemelen doğal nedenlerden dolayı terk edilmiştir.

Karşılaştırmalı bir şekilde ele aldığımızda, mimari özellikler, buluntular ve tarihi gelişim kule 1 ve sur duvarları (T-U 34 ve T 34) ile U-26 kulesinin en erken evreye yani İ.Ö. 4. yy.'a, kule 2, 3 ve 4'ün İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmesini olanaklı kılmıştır. Bağlantı duvarının kule 3'ten çıkarak kule 2'ye yaslanması veya kule 4'te önce bir platformun yapılarak muhtemelen sonrasında bunun bir kuleye çevrilmesi, İ.Ö. 3. yy. içerisinde de farklı evrelerin olduğunu göstermiştir.

Bazı duvarların kule 1 ve kule 2'ye geçmeli olarak tasarlanmaksızın, duvarlara yaslanmak suretiyle kuzey-güney yönünde, kısmen de doğu-batı yönünde planlandıkları gözlemlenmektedir (Res. 26). Plan vermeyen, sadece destek özelliği taşıyan ve herhangi bir mimari tarza sahip olmayan bu duvarlar, muhtemel bir rampanın altyapısını oluşturmaktadır. Buna göre sura çıkış ve giriş kısmını oluşturan

⁶³ Winter 1971, 235.

⁶⁴ McNicoll 1997, 71, 73, 122 Lev. 52.124 Lev. 54; McNicoll 1986, 309.

⁶⁵ Bu kitabın "Hellenistik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümü, Kat. No.: 33.

⁶⁶ Bu kitabın "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri" başlıklı bölümü.

⁶⁷ Durukan 2001, 112 dn. 21; 113 vd.; 122 vd.

doğu taraftaki yamaç, sur içerisine girildikten sonra bir rampa ile devam ediyor olmalıydı. Bu rampa alt-yapısının da sur yapımının tamamlanmasının ardından oluşturulduğu, özellikle kule 1'in önündeki bu tarz altyapı duvarlarının kuleye yaslanıp ancak taşların geçmeli olmamasından anlaşılmaktadır. Böyle bir sağlamlaştırma zaman içerisinde oluşan toprak kaymasını önlemek için de düşünülmüş olabilir.

Kule ve surların, kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan planlarının irdelenmesi ve tarihleme önerilerinin getirilmesinin ardından eldeki verilere dayanarak rekonstrüksiyon önerileri yapılabilmektedir (Res. 27). Tepenin doğu tarafında, sura girişi sağlayan veya engelleyen kulelerin birbirleriyle olan sur bağlantıları ve girişler hakkında önerilerde bulunulabilmektedir. İlk öneri için belirleyici unsur, kule 3'ün kuzeybatı tarafındaki girişidir: Eğer bu girişin sur duvarları tarafından korunması gerekliliği bir koşul olarak öne sürülecek olursa o halde kule 3 ve kule 1 arasında bir sur duvarı düşünülmelidir (Res. 28). Akropole giriş de, güvenlik altına alınan kule 3 ve kule 1 arasındaki sur bağlantısından değil, bu durumda kule 3 ve kule 2 arasında bulunan bağlantı duvarı ve buradaki muhtemel giriş ile sağlanmış olmalıydı. Buradan da kule 1 ve kule 2 arasındaki bağlantı duvarında bulunan muhtemel giriş ile akropol merkezine ulaşılmış olmalıydı.

İkinci öneride (Res. 29), kule 3'ün kuzeybatı tarafındaki girişin sur duvarları tarafından korunmasının, sur sisteminin oluşturmuş olduğu 'iç koridor' yani kule 2 ve kule 3'e ulaşmak için oluşturulmuş bulunan kavis⁶⁸ ile sağlandığı varsayılmıştır. Kule 3 ve kule 1 arasında bir sur duvarı rekonstrüksiyonu yapılmaksızın akropole girişin kule 3 ve kule 2 arasındaki bağlantı duvarında bulunan kapıdan sonra kule 2 ve kule 4 arasındaki muhtemel ikinci kapı ile sağlandığı düşünülmektedir. Bu durumda kule 3 ve kule 4'ün arası da bir sur ile kapatılmalıdır. Böylelikle yamaca kuzeydoğudan yaklaşan düşmanların, kule 1, kule 2 ve kule 3 arasında; en geç kule 2, kule 3 ve kule 4 arasında durdurulması hedeflenmiş olmalıdır.

Bu önerilen rekonstrüksiyonlar, yapılan kazı çalışmalarına rağmen Paşabeleni Tepesi'nin hem Eskiçağ'da hem de çağımızda defalarca farklı tarım ve yerleşim amaçları için yeniden toprak taşınarak ve taş çekilerek tahrip edilmesi sonucu kesinlik kazanmamaktadır. Yine de hem yapı taşları hem de sur planı ile Nagidos antik kenti sur sistemi Küçük Asya ve Yunanistan'daki benzerleri arasında yer alarak Dağlık Kilikia'da oluşturulan bir garnizon-kent modeline önemli bir örnek oluşturmaktadır.

II.2. YAMAÇ EVLERİ

Nagidos akropolünün güney yamacında yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılmış olan 'yamaç evleri' kompleksi (EF-14, EF-14b, F-15a, F-15b, F-16, F-16b ve BG-15, BG-16a, BG-16b, G-16) (Res. 30-31 ve Res. 32) yetmişli ve seksenli yıllarda akropolün batısında yapılmış evlere ulaşımı sağlamakta olan yol tarafından doğu-batı yönünde tahrip edilmiştir. Nitekim bu yolun kuzeyinde antik evlerin kuzeye doğru devamı ortaya çıkarılmıştır. Bu, zamanımıza ait ve sadece 5 m. genişliğe sahip olan yol, kazı çalışmalarımızı olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle yapının güneyde kalan kısmının duvarlarının tahrip edilmiş olması ve güney ile kuzeydeki konutların birbirleriyle ne şekilde bağlantılı olduklarının anlaşılmıyor olması rekonstrüksiyon önerilerini zorlaştırmıştır. Kuzey-güney bağlantısını kesin kılan merdiven (Res. 33) (doğuda EF-14 ve BG-15) ve rampa (Res. 34) (F-15b ve BG-16), iki noktada güneyden başlayarak, modern yol kesintisinden sonra kuzeyde de devam etmektedir. Yapı, merdivenlerin ve rampaların aynı aks üzerinde devam etmesi ve taş işçiliğinin benzeşmesi açısından bütünlük göstermektedir.

Kazılmış olan 'yamaç evler'inin planını anlayabilmek için yapıların duvarlarının evrelerini, dolayısıyla yapılan değişiklikleri aktardıktan sonra rekonstrüksiyon önerilerine geçilecektir. Modern

⁶⁸ McNicoll 1997, 27 fig. 3.

yolun yapımı sırasında tahrip edilmiş olan kuzey ve güney yapılarının arasındaki kısım, dolayısıyla kot farkının nasıl aşıldığı konusuna da öneriler getirilecektir.

Güneydeki yapıların ön cephe duvarları tüm doğu-batı aksı boyunca aynıdır (Res. 35). Yani yapının dış planında değişiklik yapılmamıştır. Hatta yapıların bütünlüğü, güneylerindeki, yani giriş kısmındaki anakayadan oluşan yükseltinin kesintisiz devam etmesinden, dolayısıyla ortak bir giriş podyumlarının olmasından da anlaşılmaktadır. Konutlarda kullanılan yapı taşları, farklı büyüklüklere sahip ve oldukça düzensiz örülmüşlerdir. Mekânların duvar taşları çamur ile sıkıştırılmıştır. Güneyde, merdivenlerin başladığı noktada, yani EF-14 ve EF-14b (Res. 36) plan karesinin içerisinde kalan kısımda istisnai şekilde düzgün kenarlı büyük bazı blok taşlar kullanılmıştır. Bu iki plan karenin arasındaki merdivenler de belli aralıkları koruyarak yükselmeye özen göstermekle beraber oldukça düzensiz yerleştirilmişlerdir. Yamaç evlerin tabanlarında üç farklı taban yapısına rastlanmıştır: EF-14b plan karesinde arduvaz (shist, slate) taşından plaka kaplama, EF-15a açmasında harç döşeme, diğer mekânlarda sıkıştırılmış toprak ve F-16b plan karesinde sıkıştırılmış toprak üzerine çakıl taşları ile yapılmış bir taban görülmektedir.

Modern yolun güneyindeki kazılmış mekânın tümü iki konuttan oluşur. Ancak en batıda ve en doğuda birer konutun daha varlığına işaret eden duvarlara rastlanmıştır. Batıdaki bölüm (A) iki odalıken, ikinci evrede doğudaki odaya kuzey-güney yönünde bir duvar örülerek konutun üç odalı bir yapıya (EF-14b, F-15a ve F-15b) (Res. 37) dönüştürüldüğünü görmekteyiz. İlk evredeki iki odadan batıdaki (EF-14b), kuzeye yönelen bir kapıya ve bir pencereye, aynı şekilde doğudaki oda da kuzey tarafta hem bir kapıya hem de bir pencereye sahiptir. İkinci evrede eklenen duvar ile oluşturulan bölünmeden sonra kapı, F-15a mekânında, pencere ise F-15b bölmesinde kalmıştır. Bu üç odalı konutun girişi güneyde, F-15a hizasında olup, odalar arasındaki bağlantı içten birbirine geçişle sağlanmaktaydı.

Evre farklılıklarını duvarların ana duvara kesişme noktalarından, temellerinden, taşların geliş güzel örgüsünden ve duvarların, mekânın arkasındaki kapı ve pencerelerin konumunu fazla önemsemeksizin simetrik olmayan bir şekilde eklenerek örülmüş olmalarından anlamaktayız. Bunun ötesinde bu konutun doğu dış duvarı (Res. 38), genişletilerek sağlamlaştırılmıştır. Bu duvar aynı zamanda kuzeye geçiş koridorunun batı duvarını oluşturuyor olmalıydı; ancak sağlamlaştırma çalışmaları sonucunda bu koridor geçilemeyecek kadar daraltılmıştır. Bu nedenle bu koridorun drenaj kanalı olarak kullanılmış olması olasılığı üzerinde de durulmalıdır.

Bu mekânın (A) yanındaki, yani doğusundaki mekân da (B) (F-16b ve F-16) (Res. 39) ilk evresinde iki odadan oluşmaktaydı. İkinci evrede ise doğudaki odaya (F-16) (Res. 40) doğu-batı yönünde örülen bir duvar ile kuzeyde ve güneyde olmak üzere iki oda daha kazandırılmıştır. Ancak bu duvar ilk evrede konutu ikiye ayıran kuzey-güney yönlü duvarla kesişmediği için kuzey ve güney odalarına geçiş de içten sağlanabilmekteydi.

Bu mekânın (B) batı bölümünde (F-16b), tabanında ocak olabilecek bir yapılaşma ve kısmi de olsa bir döşeme bulunmuştur (Res. 41). Bu döşemenin altından gelen bir kantharos İ.Ö. 3. yy.'ın sonlarına tarihlenmektedir⁶⁹. İkinci evreye ait olması gereken döşeme de aynı zamana verilmektedir. Bu konutun girişi de güneyde, ocak ve döşemenin olduğu odadan sağlanmaktaydı; buradan diğer odaya (F-16) geçiş içten gerçekleşmekteydi.

Bu mekânın (B) batı dış duvarı ikinci evrede, belki yıkılmış olduğu için, tekrar örülmüştür, ancak yanlara doğru genişletilmemiştir. Doğru dış duvarı ise diğer konutta gözlemlenmiş olduğu gibi genişletilerek sağlamlaştırılmıştır.

Yukarıda kısaca değinilmiş olduğu gibi, kuzey-güney yönündeki merdiven bağlantıları ve geçişlerin sürekliliği güneydeki mekânların (A ve B), modern yolun kuzeyindeki (BG-15, BG-16a, BG-16b)

⁶⁹ Bu kitabın "Hellenistik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümünde anlatılmaktadır.

ve G-16) mekânlar (C ve D) ile bağlantılı olduklarını göstermektedir. Güneyde, EF-14 ve EF-14b plan karelerinin arasında bulunan merdivenler, batıya yani EF-14 odasının duvarına yaslanmıştır. Merdivenlerin modern yolun kuzeyindeki devamı ise doğudaki duvara (BG-16a) (Res. 42) yaslanmıştır. Bu çözüm, hızla kuzeyden güneye akacak olan yağmur sularının hızını kesmek için bu şekilde tasarlanmış ve yapıların arasına eklenmiş olmalıdır; meyilli bir arazide bulunan merdivensiz bir geçiş yağmur sularının hızla akması nedeniyle zorluk yaratmış olmalıdır. Güneydeki batı (A) ve doğu (B) mekânlarının arasında bulunan ve daha önce de değinilmiş olduğu gibi, sonraki bir evrede daraltılmış olan geçişin ya da drenaj kanalının modern yolun kuzeyindeki devamı da (C ve D arasında) (Res.43) (BG-16b ve G-16) aynı şekilde, hem de her iki yandan daraltılmıştır. Kuzey ve güneydeki konutlarda en az iki evre gözlenmektedir.

Modern yolun güneyindeki iki mekânın (A ve B) kuzeylerindeki oluşumları modern yol nedeniyle tahribata uğramıştır. Ancak B mekânının (F-16b ve F-16) odalarının kuzey duvarları kapalıyken, A mekânının (EF-14b, F-15a ve F-15b) odalarının kuzeydeki kapı ve pencere açılımları (Res. 44), bu mekânların arkalarında da odaların veya bir yolun varlığına işaret etmektedir. C ve D mekânlarının (BG-15, BG-16a ve BG-16b) zemininin, kısmen ana kaya kullanıldığı için doğal olup, kuzeye doğru yükselerek yamacın eğiminden faydalanılmak suretiyle daha yükseğe inşa edildikleri anlaşılmaktadır. BG-16a, BG-16b ve G-16 mekânlarının güney bağlantıları ve iç düzenlemeleri tahrip edilmiştir. Muhtemelen burada da, A ve B mekânlarında olduğu gibi içten geçmeli iki mekân beklenmelidir⁷⁰. Tahribata rağmen, akslarının uyumu göz önünde bulundurularak A ve B mekânları ile B ve C mekânları arasında ilişki olduğu iddia edilebilir: A mekânının EF-14b odası ile kuzeydeki C kısmının BG-16a odası ve A kısmının F-15a ve F-15b odası ile kuzeydeki C mekânının BG-16b odası aks açısından uyum göstermektedir. Bu bağlamda tahribata rağmen B mekânının F-16b ve F-16 odası ile kuzeydeki D mekânının G-16 odası da birbirleriyle ilişkili olmalıydılar.

Eldeki veriler ve bilinen paraleller ele alındığında evlerin yamaç üzerindeki dağılımı konusunda ortaya iki farklı rekonstrüksiyon önerisi çıkmaktadır:

Bunlardan ilki; adaların iki veya dört evli yapılardan oluştuğu ve dağınık olarak yamaca yayıldıkları⁷¹, diğeri ise iki veya dört evden oluşan ve aralarında kuzey-güney doğrultusunda geçişler bulunan evlerin, sıra evler oluşturarak tüm yamacı veya belli alanları kapladıkları. Evlerin kaç kattan oluştuğu konusunda, gerekli yükseklik hiçbir noktada muhafaza edilememiş olduğundan elimizde bir veri bulunmamaktadır.

Buradaki rekonstrüksiyon önerileri⁷² ele alınırken dağınık veya sıra evler olarak tasarlanmış yapıların iki katlı olmaları halinde A ve C olarak belirlenmiş mekânların bir konut (Konut 1), B ve D mekânlarının da diğeri bir konut (Konut 2) oluşturup iki katlı olmaları üzerinde durulacaktır. İlk öneriye göre (Öneri 1) (Res. 45) bu konutların iki katlı olması halinde, bugün modern yol altında kalmış olan arka odalarının da iki katlı olması gerekmektedir. Alt kattan üst kata bağlantının içten, taşınabilir veya sabit merdivenlerle gerçekleştirildiği düşünülebilir. Bu konutların en arkada, yani kuzeyde kalan C ve D mekânları ise, ana kayaya oturan temellerinde yükselerek tek kattan oluşup, bu kat, öndeki mekânların (A ve B) ikinci kat hizasında arkaya doğru uzamaları ile elde edilmiş olmalıdır. Bu durumda çatı, tüm yapıyı kaplayacak şekilde eğimli bir kiremit çatı olarak önerilebilir.

⁷⁰ Ancak tek odalı konutlar da yaygındır, bk.: Marksteiner 2002, 109 vd.

⁷¹ Kos ve Rhodos adaları arasında bulunan Telos Adası'nda olduğu gibi: Hoepfner 1999, 170 vd., 184.

⁷² Rekonstrüksiyon önerilerinin bilgisayar ortamında üç boyutlu çalışmaları Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi A. Sarkut tarafından gerçekleştirilmiş ve Anabilim Dalına yüksek lisans tezi olarak sunulmuştur. Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü öğrencisi Ö. Karaalp bu çalışmaya katkıda bulunmuştur. Kendilerine ve Yrd. Doç. Dr. M. Durukan'a özverili çalışmaları için teşekkür ederim.

Diğer bir olasılık (Öneri 2) (Res. 46), konut 1 ve konut 2'nin güneydeki ön odalarının (A ve B) tek katlı olup, birinci öneride olduğu gibi, modern yolun altında kalan kısımda kot farkını aşabilmek için iki kata sahip olmak suretiyle, kuzeyde kalan C ve D mekânlarında, yine bir önceki öneride olduğu gibi ana kaya üzerinde yükselen tek kata dönüşmeleridir. Bu durumda çatı, ön odaların üzerindeki kısımda bağımsız; modern yolun altında kalan kısım ile kuzeydeki C ve D mekânları üzerinde ise ikisini birden örten ayrı bir çatı olmak üzere tasarlanmalıdır. Her iki çatı öne eğimli kiremit çatı olarak düşünülmelidir.

Son öneri (Öneri 3) (Res. 47), diğer ikisinden farklı olarak, ön sıra -güney- (A ve B) ile arka sıra -kuzey- (C ve D) evlerden oluşan teras evler önerisidir. Tek veya iki katlı olabilirler. Ancak A ve B konutlarının iki katlı olmasının C ve D konutlarının görüşünü engelleyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca sıra evler olarak düşünüldüklerinde ve yine arka odalarının da olduğu düşünülürse, güney ve kuzey sıra evlerin arasındaki mesafenin çok az olduğu kabul edilmelidir. Bu durum, toprak kaymasını engellemek için uygun bir çözümdü; ancak ayrıca terasların da yapılmış olması beklenmelidir. Çatı yine öne eğimli çatı kiremidi olarak düşünülmelidir.

Her üç rekonstrüksiyonda önerilmiş olduğu gibi çatı sistemi düz toprak damlardan ziyade tek yönde eğimi olan çatı kiremitlerinden oluşmuş bulunmalıdır; yağmurun akması ve daha uzun süreli kullanışı sağlaması açısından eğimli çatı kiremidi olasıdır. Zaten özellikle EF-14 ve F-15 açmalarının dolgu malzemesi içerisinden çok sayıda çatı kiremidi gelmiştir. Bunların başka bir yerden dolgu malzemesi sağlamak üzere getirilmiş olma ihtimalleri kadar bu yapıya ait olma durumları da vardır.

Yukarıda önerilmiş olan rekonstrüksiyonların öncülleri ve çağdaşları ile karşılaştırması yapılarak, önerilerin temellendirilmesi amaçlanmıştır. Pire, Priene, Olynthos, Kassope gibi kentlerin yanı sıra daha küçük yerleşimler de göz önünde bulundurulmuştur. Önce karşılaştırma örneklerinin tarihleri dikkate alınmayarak sadece plan gelişimi incelenecektir. Zaten Klasik ve Hellenistik Dönem konut planları, İ.Ö. 7. yy.'da geliştirilmiş olan konut mimarisinin daha ayrıştırılmış mekânlara sahip örnekleridir⁷³.

Yapılan konut kazılarında araştırmacılar genel olarak Vitruvius tarafından tanımlanmış⁷⁴ ve bir eve ait olması gereken mekânların sıralandığı olasılıkları, kendi kazı mekânlarına uyarlama eğilimini göstermektedirler. Ancak unutulmamalıdır ki bu durum her bölge veya her yerleşim için geçerli değildir. Dükkan, depo, oturma odası, yatak odası, sempozyum odası (*andron*), misafir odası (*xenon*), yatak odası (*thalamos*) ve kadınların odasının (*gynaikonites*) aynı evde bulunması günümüzde olduğu gibi geçmişte de ekonomik düzeyle bağlantılıdır. Nagidos'ta da ancak ikinci katın varlığı kanıtlanabildiği takdirde kadınların odasının, yatak odasının veya misafir odasının varlığı düşünülebilir⁷⁵.

Kiklad adalarından Tenos üzerinde bulunan Xobourgo'daki evler⁷⁶, Nagidos'taki evlerde olduğu gibi bir yamaç üzerinde, güneye açılan girişleri ve Nagidos'un üçüncü rekonstrüksiyon önerisindeki gibi sıra evler olarak yapılmışlardır. Her sıra için teras oluşturulmuştur. Nagidos'ta yolun altında kaldığı düşünülen ve kaymaya karşı önlem olarak geliştirilmiş olduğu öngörülerek rekonstrüksiyonda önerilen teraslar, Xobourgo'da görülmektedir. Burada, duvarların yukarıya doğru aşırı bir şekilde incelmeleri ikinci kat olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Xobourgo'da, Nagidos'ta olduğu gibi ilk evredeki mekânlara ikinci evrede eklemeler yapılmıştır: Batudaki mekâna bir mekân daha eklenerek bir *andron* oluşturulmuş, diğer mekânlara da iç bölmeler ve *prostas* eklenmiştir. Arkaik ve Klasik

⁷³ Özbay 2004, 20 vd.

⁷⁴ Vitruvius, De Architectura VI, 3.7.

⁷⁵ Özbay 2004, 19.

⁷⁶ Hoepfner 1999, 190 vd.

dönemlerin bu yapılaşmalarından sonra Hellenistik Dönem’de yerleşimcilerin daha güneydeki geniş alanlara kaydıkları düşünülmektedir. Nagidos’ta yamaç üzerinde gelişen yapılaşmanın Xobourgo’dan bir farkı, Nagidos’ta kuzeydeki sıranın güneydekine daha yakın olduğudur; Nagidos’taki teraslar Xobourga’daki kadar geniş değildir.

Rhodos’da Vroulia’da bulunan evler⁷⁷ Nagidos evlerindeki gibi geçmeli iki mekâna sahiptirler. Yine güneye doğru bakan ve sıra evler olarak düzenlenmiş evlerin girişlerin açıldığı ortak bir duvarları bulunup buradan yüksek duvarlarla örülü avluya, avludan da iç mekâna geçişlerinin olduğu görülmektedir. İç mekânlarda da bazı evlerin ön odaları bulunmaktadır. Evlerin arkası birbirine bitişik bir şekilde ortak bir duvarla sonlandırılıp, sokakla nihayetlenmektedirler. Sokak geçişinden sonra ikinci sıra evler başlamaktadır. Burada olduğu gibi, Nagidos’ta da evlerin yüksek duvarlarla birbirlerinden ayrılmış olma ihtimalleri bulunmaktadır çünkü olası bir yıkılma sonrası bu duvarların sağlamlaştırılması söz konusudur; bu da duvarların yüksekliğini destekleyen bir veridir. Vroulia’da her evde *oikos* (oturma odası) ve *andron* (erkek -symposium- odası) olması ihtimalinden hareket edilmektedir. Her ikisinin de ön oda ve avluya açıldığı savunulmaktadır. Ancak parsellerin eşit dağılımı Nagidos’ta olduğu gibi burada da kesin değildir; aynı şekilde ikinci bir katın olup olmadığı da bilinmemektedir. İ.Ö. 7. yy.’a ait olan bu yerleşim Yunanistan’da en eski plana sahip olduğu bilinen bir yerleşimdir.

Klasik Dönem örnekleri ile birlikte, demokrasinin gereği gibi inşa etme olgusu ortaya çıkmıştır. Daha önceleri belli statüde olan aileler için öngörülen sıra evler yerine tüm şehirde ve her vatandaş için uygulanacak olan bir tarz gündeme gelmiştir: ‘Typenhaeuser’⁷⁸. Pers savaşlarından hemen sonra Pire’de ilk kez bu tarz inşa edilen konutlar 20000 kişi için yapılmıştır; Pire’deki varlıklı aileler için belki de dar gelen bu mekânlar, Kleisthenes’in bildireleriyle lüksten kaçınma zorunluluğu çerçevesinde uygulanmak zorunda kalmıştır. Bu yeni oluşum Pire’de başlayıp daha sonra Rhodos, Abdera veya Priene⁷⁹ gibi kentlerde de geliştirilmiştir. Priene’de 5000 kişiden 1500 kişiye bu olanak sağlanabilmiştir. Aynı gelişim Makedonya’nın ve Epirus’un⁸⁰ yeni kentleri olan Kassope, Komboti ve Orranon’da ise hemen görülmemiş; buralarda daha ziyade Klasik Dönem öncesi, koloni şehirlerinden bilinen sıra evler mantığı hâkim olmuştur. Ancak Olynthos⁸¹ demokratik anlamdaki yapılaşma mantığına yine de katılabılmıştır. Bu tarz konutlar ortak bilinci geliştirdiklerinden bu kentlerde zanaat da gelişmiştir; denizcilik ve ticaret de ön plana çıkmıştır⁸².

Hellenistik Dönem’e ait Kassope konutlarında tek tip tarza oldukça sadık kalındığından belli bir düzenden söz edilebilmektedir⁸³. Burada avlu girişinin sağında andron, solunda atölyeler ve karşısında *oikos* bulunmaktadır. *Oikos* esas mekân olarak yapıya hâkimdir. Mekânların hepsi avluya açılmadığı için burada tam anlamıyla bir avludan söz etmek mümkün değildir; ancak geçişi sağladığı için belki *prostas* işlevini karşılayan bir mekân olduğu söylenebilir. Nagidos’ta ise bir avlu yerine daha ziyade *pastas*’tan söz edilebilmektedir, buradan mekânlara geçiş sağlanmıştır. Nagidos’taki gibi tüm konutların önünden geçen duvar; orada olduğu gibi burada da toprak kaymasını önleyici önlem olarak inşa edilmiştir.

⁷⁷ Hoepfner 1999, 195, 198.

⁷⁸ Wolfgang 1993, 11-17; Schenk 1993, 17-33; Hoepfner 1993, 84-94; Hoepfner – Schwandner 1994, 22 vd., 76 vd., 145 vd., 208 vd.

⁷⁹ Schede 1964; Rumscheid 2000.

⁸⁰ Hammond 1953, 135 vd.; Pollitt 1958; Hoepfner 1982, 44 vd., 47 vd.

⁸¹ Cahill 1991; Cahill 2002, 74 vd.

⁸² Kluwe 1989, 36-43.

⁸³ Hoepfner 1999, 378.

Epirus'ta diğ er bir kent olan Orraon'da⁸⁴, yine yapının merkezini yanında iki oda bulunan *oikos* oluşturmaktadır. Bunların önünde bir giriş bulunmaktadır. Yapının batısında ise giriş, *andron* ve atölye, doğuda ise ahır ve (dokuma odası gibi) başka yan odalar bulunmaktadır. Bu yapı birimlerinin çatıları Nagidos yamaç evlerinin ikinci önerisinde olduğu gibi birbirlerine geçmeli olmak üzere ayrı ayrı semerdam çatılar olarak düşünülmüşlerdir; yani tüm kompleks tek bir çatı altında değildir. Çatı kiremitleri lakonya tarzındadır. Burada ikinci kat belirginliğini korumuş olduğundan *oikos* üzerinde önemli büyük bir mekân ve bunun yan odalarında yatak odalarının (*thalamoi*) bulunduğu tesbit edilmiştir.

Doğ u Etolia'da Kallipolis kentinde bulunan evler⁸⁵, Nagidos ile hemen hemen çağdaş olup, plan açısından benzerlik göstermektedirler. EF-14 ve F-15 mekânlarındaki gibi, burada da giriş bir koridorla sağ lanmakta olup, mekânlar dağ ınık olarak bu koridorun iki yanında yer almışlardır. Evler yanyana, benzer plana sahiptirler.

Bir kuzeybatı Yunanistan şehri olan Leukas'ta⁸⁶, A arazisi olarak tanımlanan yerdeki evler Klasik ve Hellenistik dönemlere ait olup, ilk evrede ortadaki küçük avlu etrafında oldukça basit odaların yer alması şeklinde inşa edilmişlerdir. Avluya kısa bir koridor ile ulaşılmaktaydı. Bu koridor batıda *andron*, diğ er tarafta atölyelere yönlendirmekteydi. Burada Nagidos yamaç evleri için önerildiğ i gibi bazı kısımların iki katlı, bazılarının ise tek katlı olduğ u varsayımı ile farklı yüksekliklerde çatı rekonstrüksiyonları verilmiştir. Giriş dâhil her mekânın üstünün kapalı olduğ u ev birimlerinde, avlu veya koridorların üzerleri açık bırakılmıştır. Bu arazideki evler Hellenistik Dönem'de tamamen yenilenmiştir. Önce eski plandan fazla farklılık oluşmamasına rağmen, geç Hellenistik Dönem'de planda gözle görülür iki yenilik geliştirilmiştir: Buradaki alan, dar bir ön avlu ve ikinci avluya dönüştürölüp, avlunun batısında uzunlamasına ve yanyana odaları bulunan bir mekân haline getirilmiştir. Komş u arazisinden de alınarak genişleme gerçekleştirilmiştir. Ayrı bir dokuma odasına da böylelikle yer verilebilmiştir. Avluya ayrıca bir banyo odası eklenmiştir. Tam olarak dörtgen planları olmayan, evin merkezi bir avlu etrafında yanyana dizilmiş birimlerden oluşması ve ön avlunun kullanılması Orraon veya Kassope yerleşimleri için de geçerli özelliklerdir.

Bir örnek de Euboea'da, Eretria yakınında bulunan Dystos⁸⁷ yerleşiminden verilecek olursa, buradaki ev yapılarının Arkaik döneminin Nagidos ile benzerlik gösterdiğ i gözlemlenmektedir. Evler az mekândan oluşup, ana bölümlere sahiptirler: Avlu, *oikos*, atölye veya ahır. Geç Klasik Dönem'de ev basit bir *prostas* plana sahip olmuştur. Aynı yapının geç safhasında *prostas* içerisinde bulunan sarnıç bir duvarla ayrı bir mekân içerisine alınmıştır. Bunun ötesinde *prostas* içerisine *andron* eklenerek, *prostas* işlevini kaybetmiş ve köş eli bir mekân halini almıştır. Mekânların bölünerek daha işlevsel hale getirilmesine Nagidos yamaç evlerinde de rastlamaktayız.

Pastas ve *peristil*, ortak yaşamın sürdüğ ü mekânlar olarak ev veya dükkânlardaki yaşam hakkında bilgi vermektedir⁸⁸. *Pastas*-avlulu evler Arkaik Dönem'de *megaron*-avlulu evlerle yanyana varolmuşlardır; Klasik Dönem'de iç avlulu *pastas*'lar iki veya üç tarafı *peristil*'lerle çevrili olarak geliştirilmişlerdir. Ancak Klasik Dönem'de *pastas* olmaksızın da odaların *megaron*- iç avlu bileşimi içerisinde, avlunun iki tarafına veya üç tarafına açıldığı ya da dört tarafına açılarak gerçek bir avlu oluşturduğ u görül mektedir. Klasik Dönem'in *peristil*'li *megaron* evlerinden sonra, Hellenistik Dönem'de *peristil*'li avlular

⁸⁴ Hammond 1953, 135 vd.

⁸⁵ Hoepfner 1999, 431.

⁸⁶ Hoepfner 1999, 416.

⁸⁷ Hoepfner 1999, 355.

⁸⁸ Özbay 2004, 19.

yaygın olarak kullanılmışlardır⁸⁹. Bütün bu oluşumları Priene veya Olynthos örneklerinde olduğu gibi aynı kentin evlerinin farkı dönemdeki gelişimlerinde görebilmekteyiz⁹⁰. Nagidos'ta da *pastas*'ın bu anlamda bir bütünlük getirdiği söylenebilir. A ve B mekânlarının önüne yerleştirilmiş olan *pastas*, *oikos*'un önünde bulunuyordu ve tüm girişler *pastas* üzerinden gerçekleşiyordu. Nagidos'ta anakanın kullanılması ile gerçekleşen *pastas* bu anlamda birleştirici unsur olarak kullanılıyordu. Diğer yandan *prostas*'lı yapılarda ise, *prostas* birleştiriciliğinin yanı sıra tam tersine mekân girişlerini ayırmaktaydı. Öyle ki, örneğin Priene'de *prostas-oikis* grubunun yanında iki mekân daha yer almaktaydı; bu iki mekânın birbirlerine bağlantıları olmayıp, mekânlardan birisine *oikos*'tan, diğerine ise *prostas*'tan girmek mümkündür⁹¹.

Nagidos yamaç evlerine yakın paralelleri Lykia'da da bulmak mümkündür. Burada yerleşimler genelde üzerinde bir kalenin olduğu tepenin güney yamacında kurulmuşlardır⁹². Pinara'da yerleşim, yukarıdaki dik tepe üzerinde bulunan ve aşağıdaki kaleyi de koruyan kalenin altına inşa edilerek, iki kale arasındaki kesimde gelişip korunaklı bir konuma sahip olmuştur⁹³. Limyra konutları, doğu-batı yönündeki sokakların üzerinde bulunan konutlar ve kuzey-güney yönündeki merdivenli yollar açısından Nagidos yamaç evlerine benzerlik gösterirler. Limyra'da da Nagidos'ta olduğu gibi mekânların arka odaları ana kaya üzerine inşa edilmişlerdir⁹⁴. Limyra'da girişteki avludan sonra, doğuda *andron*, batıda ise kadınların mekânına giden koridor bulunmaktadır; kuzey ve güney odaları da kadınlar için ayrılmış, yani *gynaikonitis* olarak düşünülmektedir. Nagidos'taki gibi çatıların eğimli dam veya balçık sıvalı düz dam olarak rekonstrüksiyonları önerilmektedir. Nagidos'ta olduğu gibi, Limyra'da da mekânların duvar yapıları çamur ile sıkıştırılmış irili ufaklı düzensiz taşlardan oluşmaktadır. Nagidos'taki gibi yamaca kurulu bulunan Limyra evlerinde de kabaca işlenmiş olan kaya parçaları ile kaymayı önlemek için doğu-batı yönünde teraslama yapılmıştır.

Knidos antik kentinde de Nagidos'taki gibi, kuzey-güney yönünde basamaklardan oluşan geçişler ve onları dik açı ile kesen doğu-batı yolları arasında yer alan yamaç evler bulunmaktadır⁹⁵. Hellenistik Dönem'e ait olan bu evlerde, Nagidos'ta olduğu gibi, mekânlar birbirlerine içeriden geçişlidir. Ayrıca, daha geç bir evreye ait olmakla birlikte evlerden birisinde kuzey-güney yönünde su taşıyan pişmiş toprak künk sistemi, *atrium* olması muhtemel alandaki çeşmeye yönelmektedir⁹⁶. Bu evdeki künk sistemi oldukça iyi korunmuş durumdadır.

Yamaç evler dahilinde, Nagidos'ta künk veya su sistemine rastlanmamıştır. Ancak tepenin kuzey yamacında J-25 açmasında (Res. 48) üç künkten oluşan ve 1 m. uzunluğa sahip, işçiliği iyi olan bir künk sisteminin, biriken suyu tahliye etmek üzere yapılmış olduğu düşünülmektedir. Bu havuz 40 cm. genişliğe, 80 cm. uzunluğa ve 20 cm. derinliğe sahiptir. İçi düzenli bir şekilde sıvanmıştır. Sistemin etrafında bulunan mekânların hangi amaçla inşa edildikleri anlaşılammıştır. Ancak buradan elde edilen malzemelerden hareket edilerek künkli sistem etrafında gelişmiş olan yapılanmanın Klasik ve Hellenistik dönem içerisinde inşa edilmiş olduğu anlaşılmıştır. Bu, oldukça küçük sistemin işlevi hakkında ancak tahmin yürütmek mümkündür: Biriken suyun atık su olduğu, tahliye edilmek üzere bir künk sistemine bağlanmış olmasından anlaşılmaktadır. Bu havuz, hatta ebatlarının küçüklüğü

⁸⁹ Bulla 1970, 93 vd., 117 vd., 201 vd., 248 vd., 267 vd.

⁹⁰ Krause 1973, 173.

⁹¹ Rumscheid 2000, 90.

⁹² Borchhardt 1999, 32.

⁹³ Bu kitabın "Savunma Sistemi" başlıklı bölümünde daha geniş yer verilmiştir.

⁹⁴ Seyer 1993, 171-183.

⁹⁵ Love 1973, 103 Res. 31.32.35.41.

⁹⁶ Love 1972, 67 Lev. 16 Res. 12.

nedeniyle hazne olarak anılması daha doğru olan künkli sistem, bugün tahrib edilmiş bulunan bir mutfak, tuvalet veya banyoya ait atık suların boşaltıldığı bir hazne olarak yorumlanabilir. Banyo olarak düşünüldüğünde bu haznenin bir küvet olarak işlev vermiş olduğu iddia edilebilir⁹⁷. Bu tarz küvetlere her dönemde ve her bölgede rastlamak mümkündür. Bunlar daha uzun formdan, Aigina'daki gibi gittikçe küçülerek oturmalı küvet şekline dönüşmüşlerdir⁹⁸. Kuzeybatı Yunanistan'da Leukos yerleşimindeki evlere de ikinci yapım evresinde, yani Hellenistik Dönem'de banyo eklendiği görülmektedir⁹⁹. Buradaki atık su, pişmiş toprak künklerle bu mekânın dışına aktarılmıştır. Birisi tarafından sıcak, soğuk veya ılık su dökülmek suretiyle ev sakinlerinin yıkanmaları mümkündür. Roma Dönemi'nde de bu küvetler basamaklı veya süslü bir hale getirilerek kullanımları sürmüştür¹⁰⁰. Limyra yamaç evlerinin kazısında bulunan bir su haznesinin (Wasserbecken) batısında bir kanalın suyu biriktirmek için, haznenin içindeki bir deliğin ise suyun boşaltılması amacıyla yapılmış olduğu düşünülmüştür¹⁰¹.

Su depoları veya su kemerleri ile bağlantılı olan daha büyük haznelerde, akan suyun basıncını kontrol etmek için suyun alındığı havuzlar bulunmaktadır¹⁰². Bu tarz haznelere ayrıca antik maden işlemeciliği işlevi ile suda malzemenin yıkanması için yapılmıştır¹⁰³. Nagidos haznesi bu amaçla olmasa da bir malzemenin yıkanması ve aynı anda künklerle suyunun akıtılması gibi bir işlevi yerine getirmiş olabilir.

Künklerden yola çıkarak bir tarihlendirme yapılması künklerin belli bir form gelişimine sahip olmayıp, daha ziyade teknik uygunluk açısından biçim değişimi gösterdikleri için kesin olmamaktadır¹⁰⁴. Yine de Nagidos künklerinin Hellenistik Dönem'de Bergama su sisteminde kullanılan künklerle büyük benzerlik gösterdiği söylenebilir¹⁰⁵.

Konutların tarihlendirilmesi ile ilgili olarak, Nagidos kazısının genelinde karşılaşılan zorluk burada da kesin iddialar için engel teşkil etmektedir: Bu sorun yamaç evlerden gelen stratigrafik malzemenin azlığıdır. Bu durum hem Antik Dönem'de hem de çağımızda toprağın taşınmasından kaynaklanmıştır. Antik Dönem'de, farklı evrelerdeki yapılaşma sırasında toprağın taşınması ve ayrıca tepenin yamaçlarındaki antik ve modern teraslanmayı oluşturmak amacıyla bu işlem yapılmıştır. Modern yapılaşma özellikle otuzlu yıllarda başlayıp, ellili yıllarda yoğunlaştığında tepe üzerinde muz yetiştirme amacıyla yoğun şekilde teraslama çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca hem Antik Dönem'de hem de çağımızda tepedeki erozyon nedeniyle yapılaşma ve teraslama için yeterli toprak elde edilemeyince, gerekli toprak düzlükten ve özellikle nehir kenarından yukarıya taşınarak hem yapı temellerinde, anakayanın dalgalı yapısını aynı seviyeye sahip bir taban haline getirmek için, hem de teraslama ve ekimde verim alabilmek için bu taşıma toprağın kullanımı tercih edilmiştir. Bununla beraber toprağın ve içerisinden elde edilen buluntuların akropol üzerinde bir taraftan diğer tarafa taşınarak mı, yani malzemenin akropol üzerinde bulunan bir yapıdan diğer tarafa getirilerek mi yoksa aşağıdaki düzlüklerde veya nehir kenarında aluvial toprağın altında kalmış olması muhtemel bazı yapılardan mı geldiği belirginlik kazanmamıştır. Sonuç olarak, Nagidos yamaç evlerinden de stratigrafik malzeme

⁹⁷ Hoepfner – Schwandner 1994, 320.

⁹⁸ Tölle-Kastenbein 1990, 191 vd. Res. 2.

⁹⁹ Hoepfner 1999, 419.

¹⁰⁰ Rupprecht 1989, 21 Res. 10.11.

¹⁰¹ Borchhardt 1991, 326; Seyer 1993, Lev. XLII Res. 17.

¹⁰² Garbrecht 1973, Res. 48 vd. 59; Garbrecht 1978, 1-13 Res. 3.4.

¹⁰³ Kalecyk 1984, 1-15 Res. 13.14.

¹⁰⁴ Fahlbusch 1982, 43 vd.

¹⁰⁵ Werner 1990, Res. 66.74.138.153.155.165.

elde edilememiştir. Ancak açık olan, yapının kendi içerisinde en az iki evreli oluşudur. Bu evrelerde duvarlar eklenip evlere yeni bölümler kazandırıldığı gibi işlevlerinde de değişiklikler öngörülmüştür. Bu evrelerin ikisi de Hellenistik Dönem'e aittir. Nagidos'un İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreğinde terk edilmişinden sonra hem doğanın tahribatı ve mekânları kapatması, hem de yeni yerleşimcilerin bu mekânlardan bir yarar sağlayamayacaklarına kanaat getirerek bu yapıyı iptal etmeleri, yapının odalarının dolgu malzeme ile örtülmesini beraberinde getirmiştir. Sonuç olarak yüzey toprağının hemen altında dolgu toprağı ile karşılaşmıştır. Bu dolgu toprak Klasik ve Hellenistik dönemlere ait malzemeleri karışık bir biçimde içermektedir. Bu da bize yamaç evlerin, Nagidos'un diğer yapıları gibi, Hellenistik Dönem'den sonra kullanılmayarak farklı dönemlere ait malzemelerle kapatıldığını göstermektedir: Yukarıda anılmış bulunan, F-15a açmasındaki harç döşemenin hemen üzerinden, en erken İ.Ö. 480 yıllarına, en geç İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına tarihlenen amphora buluntuları ele geçmiştir¹⁰⁶. Taban üstü buluntular arasında ayrıca ön yüzde Herakles başı, arka yüzünde ise labut ve sadak bulunan İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına tarihlenen bir sikke ele geçmiştir¹⁰⁷. Anılan harç döşemenin alt dolgusundan gelen malzemeler ise şöyledir: II. Ptolemaios dönemine ait olduğu düşünülen bronz sikke; ön yüzünde arı, arka yüzünde olasılıkla Artemis bulunan İ.Ö. 260-258 yıllarına tarihlenen Ephesos sikkesi; sikkelerin dışında Hellenistik Dönem'e ait banth sığ kâseler, parlak siyah firnisli tabak parçaları veya kapalı kaplar elde edilmiştir. Yine yamaç evlerde F-15b açmasında anakaya üzerinden II. Ptolemaios sikkesi gelmiştir. Yukarıda değinilmiş olduğu gibi, F-16b açmasında ise çakıl döşeme ile karşılaşmıştır. Bu döşemenin altından kantharos ağız-kulp-gövde parçaları ele geçmiştir (Res. 49). Bunlar İ.Ö. 3. yy.'ın sonlarına tarihlenmektedir¹⁰⁸. İkinci evreye ait olması gereken döşeme de dolayısıyla aynı tarihe ait olmalıdır.

Nagidos'ta aynı düzeyde gelişmiş evler, dolayısıyla planlı bir kentleşme beklenmemelidir (Res. 50). Ancak Nagidos'un yine de belli bir plan dâhilinde geliştirilmiş konut mimarisine sahip olduğu, Yunanistan ve Küçük Asya'dan seçilen karşılaştırma örnekleriyle gösterdiği benzerlikler nedeniyle anlaşılmaktadır.

Akropol'ün batısında yapılmış günümüz evlerine bakıldığında en güzel konuma sahip yapıların burada olduğu gözlemlenmektedir. Nitekim bunlar nehir ağzına bakmakta olup, hem denize hem de nehre hâkim ve tepenin önemli bir noktasına inşa edilmişleridir. Antik Dönem için çok uygun olan bu koşulları düşündüğümüzde, belki de tepenin önemli yamaç evlerinin burada olup, modern evlerin altında kaldıkları düşünülebilir.

¹⁰⁶ Bu kitabın "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri" başlıklı bölümünde ele alınmaktadır.

¹⁰⁷ Bu kitabın "Sikkeler" başlıklı bölümünde ele alınmıştır.

¹⁰⁸ Bu kitabın "Hellenistik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümünde ele alınmaktadır (Kat. No.: 28).

- III -

NEKROPOL ALANLARI

Murat DURUKAN

Nagidos'ta 1980'li yılların ortalarında, Anamur Müzesi'nin yapmış olduğu kurtarma kazıları sonucunda, farklı dönemlere ait 3 nekropol alanı tespit edilmiştir. Bu nekropoller antik kentin üç farklı bölgesinde bulunmaktadır (Res. 51):

1. Akropolün doğu ve güney yamaçlarında yer alan Atatürk Parkı nekropol alanı: Bu alanda, yol yapım çalışmaları sırasında çıkan mezarların kurtarma kazıları yapılmıştır. Burada bulunan mezar tipine, akropolün doğusunda bulunan ve Belen Tepesi olarak adlandırılan diğer bir tepe üzerinde de rastlanmaktadır. Ancak Belen Tepesi'ndeki mezarların tamamı soyulmuştur.
2. Akropolün (Paşabeleni) ve Bozyazı Çayı'nın hemen batısında bulunan ovalık alandaki Gürlevik nekropol alanı: Burada, bir site inşaatının temel kazısı sırasında çıkan mezarların kurtarma kazıları yapılmıştır.
3. Çubukkoyağı Köyü nekropol alanı: Antik kentin yakın çevresinde nekropol olarak kullanılmış olduğu tespit edilen bu alan ise, Paşabeleni'nin 2 km. kadar doğusunda bulunan Çubukkoyağı Köyü sınırları içinde, bugünkü ilkokul binası altında kalmış olan alandır.

Her üç nekropol alanındaki kazılar sırasında tutulmuş bir rapor olmadığı için, hangi buluntunun hangi mezardan çıktığı ya da hangi buluntuların bir arada ele geçirildiği konularındaki sorular da yanıtız kalmaktadır. Bununla birlikte ard arda envantere geçirilmiş olan malzemelerin bir arada ya da aynı mezarda bulunmuş oldukları düşünülmüş ve ünik özellikler taşıyan bazı buluntuların tarihlenmesi buna göre yapılmıştır.

III.1. ATATÜRK PARKI NEKROPOL ALANI

Nagidos'un tespit edilebilmiş olan en eski nekropol alanı, akropol (Paşabeleni) ile hemen doğusundaki Belen Tepesi'nin etekleridir (Res. 51-52). Bu yamaçlar, topografik özellikleri nedeniyle, diğer nekropol alanlarındaki mezar tiplerinden farklı formlar barındırmaktadır. Bu alandaki mezarlar ve bunlarla ilişkili buluntuları dört başlık altında gruplamak mümkündür:

Dromoslu Kaya Odaları

Paşabeleni'nin doğu yamacında, 80'li yılların ortalarında, yol açma çalışması sırasında bazı mezarların bulunması sonucu, Anamur Müzesi "Paşabeleni Atatürk Parkı Nekropol Kazıları" adıyla bir

kurtarma kazısı başlatmıştır. Bu kazılarda ortaya çıkan mezar formlarının en yoğununu, dromoslu kaya odaları olarak tanımlanabilecek örneklerdir (Res. 53-57).

Dromoslu kaya odaları, kalker ve şistten oluşan ana kayaya oyularak yapılmış ve düzensiz olarak yamaçlara konumlandırılmışlardır. Önlerinde dar ve kısa bir dromos olan bu odalarda bazılarının mezar odasına alçak bir basamakla giriliyor olsa da (Res. 55), genellikle belli bir plana sadık kalınarak yapıldıkları anlaşılmaktadır (Res. 56). Duvarlar çok muntazam değildir, zemin düzlenmiştir (Res. 57a).

Bu tip mezarların Kelenderis'te de bulunmuş olması analogi açısından oldukça yararlı olmuştur. Kelenderis'te bulunan ve dromoslu yeraltı oda mezarları olarak adlandırılan bu form, kronolojik bir fark olmaksızın üç tipe ayrılmıştır. En popüler olan grubun, basamaklı dromosa sahip olan mezarlar (tip IIa) olduğu belirtilmiştir. Ardından rampalı dromosa sahip mezarlar (tip IIb) ve dromosu dikdörtgen bir çukur şeklinde olan mezarlar (tip IIc) sıralanmaktadır¹⁰⁹.

Kelenderis ile Kıbrıs mezarlarında genellikle bulunan basamaklı dromos, Nagidos mezarlarının şimdiye kadar bulunan hiçbir örneğinde görülmemiştir. Nagidos mezarlarında basamaklı dromosun yerine, hafif eğimli bir rampa ya da kapı önünde dikdörtgen bir çukur bulunmaktadır. Dolayısıyla Nagidos mezarlarının, Kelenderis'teki tip IIb ve tip IIc ile paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Nagidos'ta, dromoslu kaya odalarının bazılarının içinde ya da yakın çevresinde, kırılmış durumda çok miktarda pişmiş toprak lahit parçası toplanmıştır (Res. 57b). Yöre halkı ile yapılan söyleşilerde de, bu pişmiş toprak lahit parçalarının, bu mezar odalarının içinden çıktığı bilgisi alınmıştır. Bu bilgi, gömü şeklinin belirlenmesine katkı sağlasa da, ancak soyulmamış bir mezar bulunduğu kesinlik kazanacaktır. Bununla birlikte, eğer yöre halkından alınan bilgiler doğru ise; en azından bazı mezar odalarının içine pişmiş toprak lahitin/lahitlerin konulduğu ve ölülerin de bu lahitin/lahitlerin içine gömüldüğü anlaşılır. Nitekim Kelenderis mezarlarının birinin içinde de birkaç lahit parçasına rastlanmış ve dolayısıyla bu mezarın içinde bir lahit bulunduğu söz edilmiştir¹¹⁰. Bununla birlikte Kelenderis'te cesetlerin genellikle, mezar odasında direk zemin üzerine ya da anakayanın tıraşlanmasıyla oluşturulan klineler üzerine yatırılmış oldukları vurgulanmıştır¹¹¹. Bu durum Kıbrıs mezarlarında da böyledir¹¹² (Res. 56). Bununla birlikte Kıbrıs'ta, söz konusu mezar odalarının içinde, Roma Dönemi'nde pişmiş toprak lahitlerin kullanılmış olduğu anlaşılmıştır. Bu pişmiş toprak lahit örneklerini Magusa'daki St. Barnabas Müzesi'nde ve müze olarak kullanılmakta olan Girne Kalesi'nde görmek mümkündür.

Kelenderis ve Kıbrıs örneklerinin bazılarında, mezar odasında, kapının aksı üzerinde bir çukurun bulunduğu da görülmektedir. Çukurun çevresinde ölülerin yatırıldığı sekiler ya da klineler bulunmaktadır. Nagidos mezarlarında bu çukura rastlanmamıştır, zemin düzdür ve ölünün hangi noktaya yatırılmış olduğuna ya da bir mezar odasına kaç ceset gömülmüş olduğuna dair herhangi bir iz bulunmamaktadır (Res. 57a).

Mezar odalarının içinde kline olması ya da olmaması tarihleme ile ilgili bir kriter değildir. Bu durum, iç içe denilecek kadar birbirine yakın yapılmış olan çok sayıda soyulmamış mezarın açıldığı Salamis nekropolünde (Res. 58) ya da Kelenderis nekropolünde kanıtlanabilmektedir¹¹³. Salamis'teki mezarların bazıları küçük, bazıları farklı yönlere bakmakta, bazıları üç, bazıları iki, bazıları tek klineli ya da klinersiz olarak yapılmıştır. Ancak tümünde ortak olan temel özellikler bulunmaktadır: Bir

¹⁰⁹ Zoroğlu 2000, 123; Kelenderis'teki dromoslu mezarlarla ilgili olarak ayrıca bk.: Zoroğlu 1988, 135 vd.; Zoroğlu 1990, 302 vd.

¹¹⁰ Zoroğlu 1988, 136.

¹¹¹ Zoroğlu 1986, 457; Zoroğlu 2000, 123.

¹¹² Kıbrıs'ta benzer formdaki Arkaik mezarların kullanımına ve soyulmamış mezarların görünümüne ilişkin olarak bk.: Buchholz 1973, 316 vd.

¹¹³ Karageorghis 1970, 223 vd.; Zoroğlu 2000, 123.

dromos ve çeşitli ölçülerdeki mezar odası, bu unsurlardır. Bu sebeple detaylardaki yapısal farkların tarihlendirme kriteri olarak değerlendirilmesi kronolojik hatalara yol açabilecektir. Farklılıkların esas sebebinin ekonomik kaygılar ya da kişisel tercih olma ihtimali yüksektir.

Bu tip mezarların Kelenderis ve Kıbrıs'ta Roma Dönemi'ne kadar yapıldıkları ve kullanıldıkları anlaşılmıştır¹¹⁴. Ayrıca Antalya'da Doğu Nekropolü'nde ve Patara'da, yine aynı dönemler boyunca kullanılmış olduklarına ilişkin kanıtlara ulaşılmıştır¹¹⁵. Bununla beraber, Bakü-Ceyhan boru hattının kazıları sırasında bulunan mezarlar, Ovalık Kilikia'da da bu formun kullanılmış olduğunu göstermektedir.

Anamur Müzesi'nin Nagidos'ta yapmış olduğu kurtarma kazılarında soyulmamış bazı mezarlar ortaya çıkarılmış ve bu mezarlardan çıkarılan buluntular Anamur Müzesi'ne taşınmıştır. Ardından, 1998-2002 yılları arasında Nagidos'ta yürütülen beş yıllık kazı çalışmaları sırasında, yapılan yoğun araştırmalara rağmen, soyulmamış tek bir mezara rastlanmamıştır. Bununla birlikte soyulmuş mezar sayısının oldukça fazla olduğu ve açılmış olan bu mezarların, akropolün çok farklı bölgelerinde, hatta akropolün doğusundaki Belen Tepesi yamaçlarında bulunduğu tespit edilmiştir¹¹⁶.

Bazı yapısal farklara rağmen, Nagidos'taki dromoslu kaya odalarının, Kelenderis ve Kıbrıs oda mezarlarıyla etkileşim içinde olduklarını söylemek mümkündür. Dromoslu kaya mezarları Kıbrıs'ta Geometrik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar kesintisiz kullanılmış çok popüler bir formdur ve yüzlerce örneği ortaya çıkarılmıştır. Nagidos'ta ve Dağlık Kilikia'nın diğer bölgelerinde bulunan dromoslu kaya mezarlarından ele geçirilen en erken buluntular ise genellikle İ.Ö. 6. yy.'a aittir. Mevcut veriler, Nagidos'ta bu tip mezarların belli bir evrede kullanılmış olduğunu, İ.Ö. 6. yy. sonundan itibaren ise değişik mezar formlarının kullanılmaya başlandığını düşündürmektedir. Bu nedenle Nagidos'taki dromoslu kaya odalarının Kıbrıs etkili olduğu düşünülebilir. Ancak hemen doğusunda bulunan Kelenderis'te de benzer mezar tipinin kullanılıyor olması, Kilikia ve Kıbrıs kültürünün, hatta Anadolu ve Kıbrıs kültürünün Arkaik Dönem'de zaten oldukça iç içe olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Kıbrıs'taki Arkaik Dönem anıtsal mezar mimarisi de Anadolu etkileri taşımaktadır¹¹⁷. Bu nedenle, birbirine coğrafi olarak bu kadar yakın olan merkezlerin, hangisinin diğerinden daha çok etkilenmiş olduğu konusunda bir sonuca varmak, her konuda mümkün görünmemektedir. Bu tartışmayı sonuçlandırmak zor olmakla birlikte, bölgesel ve ortak bir kültürden söz etmek mümkündür. İnsanların karşılıklı ve sürekli olarak gidip geldikleri, yerleştikleri bu coğrafyalarda, hem kan bağı, hem de kültürel bağlar oldukça güçlü olmalıdır. Dolayısıyla bazı unsurlar bölgesel ortak bir kültürün ürünü olarak değerlendirilmelidir.

Dromosu Olmayan Kaya Mezarları

Akropolün eteklerinde bulunan bir diğer mezar formu ise kaya mezarı olarak tanımlanabilecek formdur. Küçük bir giriş kapısı ve sade mezar odası dışında bir özelliği bulunmamaktadır. Tepenin güney

¹¹⁴ Hem Kelenderis hem de Kıbrıs örneklerine ait bilgi ve literatür için bk.: Zoroğlu 2000, 121 vd.; Kıbrıs'ın Geometrik-Arkaik ve Klasik Dönem mezarlarına ilişkin olarak ayrıca bk.: Gjerstad 1948, 29 vd.

¹¹⁵ Antalya Doğu Nekropolü mezarları için bk.: Büyükyörük – Tibet 1999, 115 vd.; Patara örnekleri için bk.: İşkan Yılmaz – Çevik 1995, 187 vd.; Işık 1996, 191 vd. Çiz. 1-8 Res. 1-8; Işık 1998, 162 vd. Res. 9-20.

¹¹⁶ Bu mezarlar, müzenin yürütmüş olduğu kurtarma kazılarından sonra, bölgedeki mezarların farkına varan ve mezar formlarını tanıma fırsatı bulan defineciler tarafından soyulmuştur. Mezarların, soyulmuş olmasına rağmen tahrip edilmediği görülmektedir. Kapak şeklindeki kapının açılmasıyla içlerine girilmiş ve tümüyle boşaltılmışlardır. Soyuncular nekropoldeki tüm mezarların içine girmişlerdir. Bunu yapabilmiş olmalarının bir nedeni, müzenin yapmış olduğu kazılarda bulunmuş olan metal kapları fark etmeleri olabilir. Bu sayede, dedektöre duyarlı olan bu kapların bulunduğu alanları rahatlıkla tespit etmiş olmalıdırlar.

¹¹⁷ Karageorghis 1973, 361 vd.

eteklerinde üç örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerden bir tanesinin mezar odasında temizlik çalışması yapılmıştır. Mezar odasında *triclinium* olarak tanımlanabilecek yatakların varlığı görülmüştür. Ancak denize bakan yamaçta bulunan bu mezarın bir cephesi, doğal koşulların yıpratması nedeniyle tümüyle çökmüş, mezar odası oldukça yıpranmış ve ayrıca soyulmuş olduğu için tarihleme için gerekli olan buluntulara rastlanamamıştır (Res. 59-60).

Akropol Üzerinde Bulunan ve Mezarlarla İlişkili Olan Diğer Buluntular

Akropolün güney yamacındaki dromosu olmayan kaya mezarlarının çevresinde ve deniz kıyısında yapılan yüzey araştırmalarında iki taş plaka tespit edilmiştir. Bu plakaların ne olduğu konusu henüz tartışmalı olmakla birlikte, mezarla ilişkili olabilecekleri ihtimali oldukça kuvvetlidir. Plakalardan biri kıyıya düşmüş ve iki parçaya ayrılmıştır (Res. 61). Diğeri sağlamdır ve tepedeki arazilerin sahiplerince günümüzde yapılmış olan bir teras duvarında devşirme malzeme olarak kullanılmıştır (Res. 62). Söz konusu plakalardan sağlam olanı 105 cm. uzunluğunda ve 75 cm. genişliğindedir. Semerdam olan formları nedeniyle lahit kapağı oldukları izlenimi vermekte (Res. 63), ayrıca düzgün alt yüzlerinin anathrosisli olması, bir sandukanın kapağı olma ihtimallerini arttırmaktadır (Res. 64). Bununla birlikte boylarının yeterince uzun olmaması bu izlenimle ters düşmektedir. Bu noktada, pişmiş toprak lahitlerde rastlanan ve iki plakadan oluşan kapaklar hatırlanırsa, küçük bir olasılık olarak yine iki plaka ile kapatılmış bir sandukanın varlığı düşünülebilir. Bu durumda olası lahitin boyu 2.10 m., genişliği ise 75 cm. olacaktır. Nitekim kazı alanında, parçalar halinde, iki adet de lahit bulunmuştur. Bunlardan bir tanesi oldukça deforme olmuştur ve hiçbir ölçüsü alınamayacak kadar kötü durumdadır. Diğeri ise, yine kırık olmakla birlikte, uzun kenarından yaklaşık 2 m., kısa kenarından ise yaklaşık 40 cm.'lik bölümü korunmuş halde ele geçmiştir (Res. 70). Bu bulgular, taş kapakların lahitlerle ilişkili olabileceği ihtimalini desteklemektedir. Ancak aynı alanda bulunmalarına rağmen, in situ olmadıkları için ve lahit teknelerinin tam ölçülerinin alınamaması sebebiyle, bu ipuçlarının birbirleriyle ilişkisini netleştirmek mümkün olamamaktadır. Ayrıca bir lahit için gerekli olan taş kapağın tek parça olarak üretilebileceği ve iki parçadan oluşan bir kapak tasarımının kullanışlı olmayacağı da düşünülebilir. Bu durumda her kapağın farklı bir sandukaya ait olması ihtimali öne çıkmaktadır. Ayrıca bu kapaklar bir lahitle ilişkili ise; "lahit nerede muhafaza edilmişti, toprağa mı gömülmüştü, açıkta mı durmaktaydı" sorularını mevcut verilerle yanıtlamak mümkün olamamaktadır.

Taş kapakların form açısından en yakın paralelleri, Rhodos'ta bulunmuş olan ve "cinerary caskets" olarak adlandırılan urnelerde görülmektedir¹¹⁸. Ancak üçgen kesitlere sahip bu kapakların örttüğü urnelerin Rhodos'taki büyük örneklerinin uzunluğunun 51.5 cm., genişliğinin ise 41 cm. civarında olduğu aktarılmıştır. Bu ölçüler Nagidos buluntusu kapakların ölçülerinden oldukça küçüktür. Bu sebeple Nagidos buluntusu kapakların, Rhodos'ta olduğu gibi bir urneye mi, yoksa *inhumation* gömü yapılan bir lahite mi ait olduğu konusu da kesinleşmemiştir. Ayrıca Rhodos'daki bu küçük tabutların dağılımının son derece sınırlı olduğu ve Rhodos'un komşusu bazı adalar ile Peraiaisi dışında görülmediği belirtilmektedir. Pergamon ve Sardes'te bulunan örneklerin ise, bütünüyle dekorsuz olan Rhodos tipinden kesin çizgilerle ayırt edilebildiği aktarılmaktadır¹¹⁹. Rhodos'daki bu urneler İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmiş ve formlarını Klasik öncesi *inhumation* lahitlerinden aldıkları düşünülmüştür. Nagidos'taki kapakların da sade görünüşleriyle Rhodos örneklerine yakın olduğu söylenebilir.

¹¹⁸ Fraser 1977, 12.

¹¹⁹ Fraser 1977, 13.

Aynısı olmamakla birlikte, benzer lahit kapaklarına Korinth'de de rastlanmaktadır¹²⁰. İ.Ö. 6. yy. ortası ile 4. yy. sonu - 3. yy. başı arasında ait örneklerin bulunduğu bu tip teknelerin kapaklarının da tek parçadan oluştuğu ve yaklaşık 1.50 m. ile 2 m. civarında değişen uzunluklara sahip oldukları görülmektedir.

Kıbrıs'ta, Kition-Aghios Giorghios nekropolünde ortaya çıkan lahit teknelerinin üçgen taş kapakları da Nagidos buluntusu kapaklarla benzerlik göstermektedir. Ancak Kition örnekleri de tek parçadır¹²¹. Ras Shamra'da ise¹²², taş lahitlerin parça blok taşlarla kapatılmış olduğu, bir örnekte ise blok taşlarla piramit formu bir çatı tasarlandığı görülmektedir¹²³. Ancak bu merkezdeki kapak taşları semerdam formu değildir.

Semerdam formu benzer kapakların tek parçadan oluşmaları, Nagidos'taki kapakların ikisinin bir arada büyük boyutlu bir lahitte kullanılmış olma ihtimalinin yanında, kendi ebatlarındaki teknelere ve olasılıkla da çocuklara ait lahitlere ait olma ihtimalini de ortaya çıkarmaktadır. Yine Nagidos'a ait nekropollerden biri olan Gürlevik'te bulunmuş taş lahitlerin İ.Ö. 5. yy. sonu ve 4. yy.'a ait olmaları, kapakların tarihlenmesi için ipucu olarak kullanılabilir¹²⁴. Bu bağlamda söz konusu kapakların tarihlenmesi için, taş lahitlerin tespit edilebildiği İ.Ö. 5. yy. sonu ile, en geç mezar buluntularının tarihlendiği İ.Ö. 3. yy. ortalarını önermek mümkündür. Bu tarihler, benzer örneklerin görüldüğü Kıbrıs, Rhodos, Ras Shamra ve Korinth gibi merkezlerin buluntuları ile de uyum içindedir.

Nagidos akropolü eteklerinde, dromoslu kaya odalarının bulunduğu alanda tespit edilen bir başka buluntu da, yine mezar ile ilişkili olmalıdır. Anakayaya oyulmuş bir niş ile önünde bir çukur bulunan ve bütünsellik gösteren bu tasarımın bir çeşit sunak ya da bitirilmemiş bir mezar odası olabileceği önerilebilir (Res. 65).

Paşabeleni'nin doğu eteklerinde, yine dromoslu kaya odalarının bulunduğu alanda bulunan bir mezar ise, oda olarak değil, 1.60 m. derinliğinde ve 70 cm. kadar genişliğinde bir 'loculus' şeklinde ana kayaya derinlemesine oyulmuştur (Res. 66). Buluntusu olmayan ve yapısal karakteri nedeniyle ünik durumundaki bu mezar, ilginç bir model olarak durmaktadır.

Nagidos'ta, 2001 kazı sezonunda, dolgu toprak içinde bulunan bir altar, tek örnek olması açısından önem taşımaktadır. Silindirik bir gövde ve çift profilli bir kaideye sahip olan altanın üst yüzü çanak şeklinde oyulmuştur. Bu nedenle bunun bir kül altarı olma ihtimali de bulunmaktadır¹²⁵ (Res. 67). Özellikle İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci yarısına ait sikke ve seramik buluntuların yoğun ele geçtiği bir depozit içinde bulunmuştur. Bu durum, altanın İ.Ö. 3. yy. sonundan daha erken bir tarihe verilmesini mümkün kılmaktadır. Ayrıca bu tip altarnların antik dünyada İ.Ö. 3. yy.'da yaygınlaşması¹²⁶ ve Nagidos'un da bu yüzyıl sonlarında önemini yitirmeye başlaması, altarnın tarihlenmesi ile ilgili önemli kriterler olarak alınabilir. Bu durumda altarnın tarihi için İ.Ö. 3. yy. önerisinde bulunmak mümkündür.

Form olarak birebir olmasa da altarnın paralellerini bulmak mümkündür. Bu konuda en yoğun buluntu veren merkezler Ege kıyıları ve Adalardır¹²⁷. Benzer örneklerin bulunduğu en yakın merkez

¹²⁰ Corinth XIII, 71 pl. 15/222; pl. 16/478. Kapakların alt yüzlerinin karşılaştırması için ise bk.: Corinth XIII, pl. 17/218.

¹²¹ Yon – Callot 1987, 149 vd.

¹²² Stucky 1983, Taf. 17-18.

¹²³ Stucky 1983, 54 Sarkophag 6.

¹²⁴ Bu nekropole ve buluntularına aşağıda değinilecektir.

¹²⁵ Hellenistik Dönem'den itibaren yoğun olarak kullanılan bu tip kül altarnları için bk.: Kurtz – Boardman 1971, 301 vd.; Fraser 1977, fig. 74d.

¹²⁶ Fraser 1977, 33.

¹²⁷ Fraser 1977, 28 vd.

ise Kıbrıs'tır¹²⁸. Ancak bu merkezlerde Nagidos buluntusu altardan farklılık taşıyan özellik, bunların bukranium-girland gibi bazı süsleme elemanlarıyla dekore edilmiş olmalarıdır¹²⁹. Oysa Nagidos altarı tamamıyla dekorsuz ve sade bir örnektir. Bu özellik Rhodos'un yuvarlak votive altarıyla paralellik gösterir¹³⁰. Ayrıca Kelenderis¹³¹ ve Kıbrıs'ta, bu tip dekorsuz mezar altarı rastlanmıştır¹³².

Akropolün Güney Eteğinde Bulunan Yuvarlak Planlı Mezar Anıtı¹³³

Akropolün güney yamacı, tarım amaçlı faaliyetler nedeniyle oldukça karıştırılmış, özellikle nehir kenarından taşınmış olan toprak bu yamaca dökülmüştür. Ayrıca, yöre insanları tarafından, güney yamaçtaki bazı antik yapıların, yine tarım yapabilmek için yıkılmış olduğu bilgisi alınmıştır.

Bu yapılardan birine ait bazı mimari bloklar, günümüzde inşa edilmiş olan bir teras duvarının içinde bulunmuştur. Bu blokların en dikkat çeken özelliği, yuvarlak planlı bir yapıya ait olduklarına işaret eden kavisli formları olmuştur. Ayrıca anathrosisli ve bosajlı oldukları görülen bloklarda titiz bir işçilik göze çarpmaktadır. Bu buluntulardan yola çıkarak, sözü edilen teras duvarının hemen yakınında başlatılan kazı çalışmaları sonucunda, blokların ait olduğu yapının temelleri ile karşılaşmıştır.

Yapı gerçekten de yuvarlak planlıdır ve 4.50 m. çapa sahiptir (Res. 68-69). Sadece üç taş sırası korunmuş olan bu yapının ne olduğu konusunda kesin bir şey söylemek mümkün olmamakla birlikte, iç mekânda yapılan kazılar sonucunda bir lahite ait kırık parçalar ortaya çıkarılmıştır. Modern teras duvarının içinde de yine kırık lahit parçaları bulunmuştur (Res. 70). Konumuna, yapı taşlarındaki titiz işçiliğe ve bulunan lahit parçalarına dayanarak, bu yapının bir mezar olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca ölçüleri ve işçilik kalitesi dikkate alındığında, anıtsal bir özelliğe sahip olduğu da anlaşılmaktadır.

Mimari verilerin çok az olması nedeniyle, anıtın rekonstrüksiyonunu yapmak oldukça güçtür. Eldeki buluntular, yuvarlak planlı bir temel ve bir lahitin parçalarıdır. Ancak lahit parçalarının bir başka mezarla ilişkili olma ihtimali de bulunmaktadır. Eğer iki buluntu birbiri ile ilişkili ise, yuvarlak planlı temel üzerine oturan bir lahit bileşimi ortaya çıkmaktadır. Bu tip bir yapı Limyra'da bulunmaktadır¹³⁴. Tümülsüz mezar olarak tanımlanan Limyra örneğinde, moloz taş ve toprakla doldurulmuş bir duvar çemberinin oluşturulduğu ve lahitin bu platform üzerine konumlandırıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Lykia'da bu tip mezar geleneğinin çok ender görüldüğü, bu durumun kültürel açıdan yabancı bir unsur olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Nitekim, tüm olarak ulaşılan iskelet üzerinde yapılmış olan incelemenin sonucunda, Limyra'daki mezarın, Anadolu'nun farklı bir bölgesinden gelen bir kişiye ait olduğu anlaşılmıştır ve net olarak tarihlenemeyen bu yapının Hellenistik Dönem'e ait olması gerektiği ima edilmektedir¹³⁵.

¹²⁸ Fraser 1977, fig. 76 d-e.

¹²⁹ Fraser 1977, 31.

¹³⁰ Fraser 1977, 25 vd.

¹³¹ Fotoğraf ya da çizimi verilmemiş olmakla birlikte, Kelenderis'te silindirik biçimli bir mezar taşının bulunduğu not edilmiştir, Zoroğlu 2000, 130.

¹³² Kıbrıs Tamassos'ta bulunan bu tip örnekler için bk.: Buchholz 1973, 375 vd.

¹³³ Durugönül – Durukan 2003, 70'de yanlışlıkla İ.Ö. 3. yy. başı olarak yazılmış olan tarih, İ.Ö. 2. yy. başı olarak düzeltilmelidir. Bu mezarın restitüsyon önerisini bilgisayar ortamında çizen sevgili A. Sarkut'a çok teşekkür ederim.

¹³⁴ Borchhardt 1999, 69 Mezar No.: 112; Blakolmer 1988, 132 vd. Grab. 112 Abb. 14-16.

¹³⁵ Borchhardt 1999, 71 vd.

Yine Lykia Bölgesi'nde bir başka benzer örnek daha bulunmuştur¹³⁶. Seyret yöresinde bulunmuş olup C mezarı olarak adlandırılan bu örneğin de temeli yuvarlak planlıdır ve bu temel üzerinde, blok taşlarla yapılmış olan lahit formu bir mezar bulunmaktadır. Yine tümülüs şeklinde olan bu örnek için tarihleme kriteri bulunmadığı ifade edilerek, Klasik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar herhangi bir döneme ait olabileceği düşünülmüştür¹³⁷.

Nagidos'ta bulunan yuvarlak planlı yapının dış batı bölümünde yürütülen kazı çalışmaları sonucunda ise, temel bloklarının arasına sıkışmış olan bir Rhodos amphorasının parçaları bulunmuştur. Her iki kulpu üzerinde de birer mühür bulunan bu amphora yeni bir yönetici-üretici bağlantısı ortaya koyması açısından ayrıca önem taşımaktadır. Yönetici Agemakhos ile üretici Kosmos'un mühürlerini taşıyan bu amphoranın İ.Ö. 181-179 yıllarına ait olduğu anlaşılmıştır¹³⁸. Bu önemli terminusu referans alarak, yuvarlak planlı yapıyı İ.Ö. 180-170 yıllarına tarihlemek mümkündür.

Paşabeleni Atatürk Parkı Arkaik Dönem Mezarlarında

Ele Geçmiş Olan Buluntular

Kat. No. : 1

Table Amphora (Res. 71)

Müze Env. No. : 2.13.86

Tanım : Formundan ve boyutlarından dolayı table amphora olarak değerlendirilmiştir. Ağzın iç kısmında keskin bir profil bulunmaktadır. Ağzda, kaidede, kulbun dış kısmında ve gövde üzerinde kalın bantlar mevcuttur.

Benzer Örnek : Arslan 1998, Kat. No.: 583; Mook – Coulson 1995, fig. 3.10:16

Tarihleme : Birebir örneği olmasa da bu formun benzerlerinin Kilikia'da İ.Ö. 6. yy. sonlarından itibaren görülmeye başlandığı anlaşılmaktadır, bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 583. Oldukça yakın özellikler gösteren bir kaide parçası ise Dor'da ele geçmiştir ve bant bezemesine sahip bu tip kapların İ.Ö. 6. ve erken 5. yy.'larda yaygın olduğu not edilmiştir, Mook – Coulson 1995, 97. Paşabeleni Atatürk Parkı'nda ele geçmiş olan diğer buluntuların İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısında yoğunlaşması da, bu fikri desteklemektedir. Dolayısıyla bu amphoranın İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına (olasılıkla sonlarına) tarihlemesi gerektiği önerilebilir.

Kat. No. : 2

Küresel Gövdeli Lekythos (Res. 72)

Müze Env. No. : 2.14.86

Tanım : Tek kulplu, şişkin gövdeli, halka kaideli ve ince boyunlu olan kap, tıpkı yukarıda anlatılan table amphorada olduğu gibi ağzda, kaidede, kulbun dış kısmında ve gövde üzerinde kalın bantlarla yapılmış bezeme taşımaktadır. Aynı nekropolda bulunmuş ve artarda kayda geçirilmiş olmaları diğer paralel özelliklerdir. Büyük olasılıkla Kelenderis üretimidir.

Benzer Örnek : Arslan 2000, 159 vd. Abb. 1; Zoroğlu 1994a, 63 Res. 75

Tarihleme : Kelenderis'te bulunmuş olan lekythoslar sayesinde bu merkezde üretilen bir form olduğu anlaşılmıştır ve yapılan sınıflamaya göre I. Tip lekythoslardandır¹³⁹. Kelenderis buluntusu bir örnek L. Zoroğlu tarafından genel bir ifade kullanılarak İ.Ö. 6. yy. ile 4. yy. arasına tarihlenen mezar malzemeleri ile birlikte anılmıştır¹⁴⁰. Ancak Arslan'ın çalışmasında I. Tip lekythoslar genel olarak İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmiştir. Dolayısıyla Nagidos buluntusu lekythosun da İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına ait olduğu anlaşılmaktadır, bk.: Arslan 2000, 162.

¹³⁶ Borchhardt – Wurster 1975, 524 Abb. 10a.b; 525 Abb. 11; 526 Abb. 12-15; 527 Abb. 16-19.

¹³⁷ Borchhardt – Wurster 1975, 531.

¹³⁸ Bu parça ile ilgili ayrıntılı bilgi bu kitabın "Amphora Mühürleri: Rhodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler" bölümü Kat. No.: 2'de bulunmaktadır.

¹³⁹ Arslan 2000, 159 vd. Abb. 1.

¹⁴⁰ Zoroğlu 1994a, 63.

- Kat. No.** : 3
 Bantlı Kâse (Res. 73)
 Müze Env. No. : 2.17.86
 Tanım : Çift kulplu, basit ağız kenarı bulunan, içte ağızdan gövde ortasına kadar, dışta sadece ağız kenarında siyah firnisi bulunan, alçak kaideli, kalın cidarlı kâse.
 Benzer Örnek : Karageorghis 1977, 62 pl. 2. fig. 2-3; Gjerstad 1977, 31 Kat. No.: 116-120 pl. XII; Arslan 1998, Kat. No.: 675, 676, 677; Zoroğlu 1994a, 62 Res. 70.
 Tarihleme : Yukarıda anlatılan table amphora ve jug ile ardarda kayıtlara geçirilmiş olması ve Arslan tarafından paralellerinin İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenmesi, bu kabın da İ.Ö. 6. yy.'la verilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca Zoroğlu tarafından yayınlanmış örnek skyphos olarak tanımlanmıştır. Bu örneğin kulpları dudak hizasını oldukça aşmakla birlikte genel hatlarıyla form ve bezemede paralellik kurmak mümkündür. Zoroğlu bu tip kâselerin İ.Ö. 6. yy. ile 4. yy. ortaları arasında Kelenderis'te üretilmiş olabileceğini önermektedir. Karageorghis'in yayınlamış olduğu örnek ise Kition'da bulunmuş ve İ.Ö. 6. yy. sonlarına tarihlenmiştir. Nagidos buluntusu kâse ile en yakın benzerliği Kition kâsesi göstermektedir. Bu veriler dikkate alındığında Nagidos bantlı kâsesini İ.Ö. 6. yy. sonlarına tarihlemek mümkündür.

- Kat. No.** : 4
 Oval Bronz Kâse (Res. 74)
 Müze Env. No. : 2.9.86
 Tanım : Yarım yumurta şeklinde bezemesiz bronz kap.
 Benzer Örnek : Gjerstad 1948, 151 (2); Amathus'ta bulunmuş bazı örnekler için bk.: Gjerstad 1935, pl. VIII, 116, 256; pl. XVII, 43; pl. XIX, 9.
 Tarihleme : Bu tip kâselerin Cypro-Geometrik I'den (İ.Ö. 1050-950) Cypro-Klasik II'ye (İ.Ö. 400-325) kadar kullanıldığı öne sürülmektedir, bk.: Gjerstad 1948, 217. Ancak bulunduğu nekropolde ele geçen diğer bronz malzemelerle (Bk.: Aşağıda Müze Env. No.: 2.1.86, 2.2.86, 2.3.86, 2.4.86, 2.5.86) birlikte düşünülürse bu kâsenin de İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına ait olma olasılığı ortaya çıkmaktadır. Amathus'ta bulunmuş olan ve yoğunlukla Cypro-Arkaik Dönem'e ait olduğu anlaşılan örneklerin tarihlenmesi için ayrıca bk.: Gjerstad 1935, 16, 45, 83.

Bronz Phialeler (Kat. No.: 5-10; Res. 75-80)

Tanımlanan seramiklerin dışında, Arkaik Dönem mezarlarında bulunan ölü hediyeleri arasında phialeler de bulunmaktadır. Bu kap formu, Yakın Doğu ve İran dışında, bazı Yunan kent devletlerinde, Küçük Asya'da ve Kıbrıs'ta da üretilmiştir. Pek çok üretim merkezinin phialeleri ile ilgili karakteristik özellikler ise tespit edilememiştir¹⁴¹. Bu nedenle Nagidos mezarlarında bulunmuş olan örneklerin orijini hakkında net bir yargıya varmak mümkün olamamaktadır.

Bu kap formu kendi içinde Grek tipi ve Akhamenid tipi olarak iki gruba ayrılmaktadır¹⁴². Nagidos'ta, her iki grubun örneklerine de rastlanmıştır. Grek tipi phiale iki örnekle temsil edilmektedir (Kat. No.: 5-6; Res. 75-76). Bu tipler, basit ağız kenarından kaideye kadar kesintisiz bir yay çizen gövde profiline ve bir omphalosa sahiptir. Üç örnekten birinin omphalosu oldukça alçaktır. Akhamenid tipi phialenin ise dört örneği bulunmuştur (Kat. No.: 7-10; Res. 77-80). Bunların dışı doğru genişleyen bir ağız yapısı ve gövdeye geçişte oldukça keskin bir profile sahip olan omuzları bulunmaktadır. Ayrıca phiale formunun tipik unsuru olan omphalosa sahiptirler. Ancak klasik Akhamenid phialelerinde oturma düzlemi profilli bir yapıya sahipken, Nagidos örneklerinde oldukça sadedir.

Nagidos'un bronz phialeleri, sadece Arkaik buluntuların ele geçtiği Atatürk Parkı nekropol alanında bulunmuştur. Birlikte buldukları kontekstin diğer malzemeleri (bk.: yukarıda Kat. No.: 1-4) İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmiştir. Dolayısıyla phialeler için de bu dönemi önermek mümkündür. Bununla birlikte, Lushey tarafından önerilen ve yükseklik-çap oranı dikkate alınarak

¹⁴¹ Lushey 1939, 33-37 vd.

¹⁴² Strong 1966, 76 vd. fig. 20.

oluşturulan bir kronoloji bulunmaktadır¹⁴³. Bu yöntemle yapılan tarihleme de, Nagidos phialelerinin İ.Ö. 6. yy.'a ait olduğu önerisini desteklemiştir.

İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısında Nagidos, Pers egemenliği altında bulunan topraklar içinde yer almaktadır ve Pers kültüründe bu kap formu oldukça popülerdir. Aynı dönemde Nagidos'un, Kıbrıs'la da ticari bağlantıları bulunmaktadır. İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ve 6. yy.'ın ilk yarısında ise Rhodos ile de ticaret yaptığı anlaşılmaktadır. Bu merkezlerde omphaloslu metal kâselerin üretildiği bilinmektedir¹⁴⁴. Ancak Nagidos'un Rhodos'la bağlantısı olduğuna işaret eden İonia kâseleri İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı sonlarında kesilmektedir¹⁴⁵. Bu durum Rhodos'la var olan ticari ilişkilerin İ.Ö. 6. yy. ortalarında zayıflamış olabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla phialelerin Doğu üretimi olma olasılığı daha ağır basmaktadır. Kıbrıs'la olan ticari ve kültürel ilişkilerin yoğunluğu, bu kapların öncelikle Kıbrıs'tan ithal edilmiş olma ihtimalini akla getirmektedir. Nitekim bu phialelerden bazılarının (Bk.: Kat No.: 5-6) ve Klasik Dönem'e ait bazı metal kapların birebir paralelleri Kıbrıs'ta rastlanmıştır¹⁴⁶. Ancak stil kritiği yolu ile Nagidos phialelerini belli bir ekole bağlayabilmek mümkün olamamaktadır. Ayrıca Kıbrıs'ta üretilmiş olan kapları tespit edebilmek ya da tarihlendirebilmek için de yeterince veri olmadığı kaydedilmiştir¹⁴⁷. Bu nedenle bu kapların, Kıbrıs'la yakın ilişkileri bulunan ve aynı kültürün temsilcisi olan Nagidos'ta ya da bir başka Kilikia merkezinde üretilmiş olması, hatta Akhamenid ürünü olması, olasılıklar dahilinde değerlendirilmelidir.

Kat. No. : 5

Bronz Phiale (Res. 75)

Müze Env. No. : 2.3.86

Tanım : Grek tipi olarak tanınan basit ağızlı, omphaloslu, bronz içki kâsesi. Gövde profili ağızdan kaideye kadar kesintisiz bir yay çizmektedir. Bu kapta da, omphalosun çevresinde kabartma olarak yapılmış çember şeklinde iki tümsek vardır. Oldukça iyi korunmuştur.

Benzer Örnek : Gjerstad 1935, pl. CLXXX, 3, 611 (Tablo 2) ve s. 625. Gjerstad 1948, 151 Tip 4; Omphaloslu kâselerin Kıbrıs'ta da üretildiği konusunda bk.: Gjerstad 1948, 409.

Tarihleme : Kıbrıs'ta Tip 4 olarak tanıtılan bu formdaki bronz kapların Cypro Arkaik II döneminden (İ.Ö. 600-475) erken olamayacağı tespit edilmiştir, Gjerstad 1948, 217. Nagidos'taki bu nekropol alanında bulunan ve tarihlenebilen diğer mezar buluntuları da İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına aittir. Dolayısıyla bu bronz phialenin de, İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına ait olduğu önerilebilir.

Kat. No. : 6

Bronz Phiale (Res. 76)

Müze Env. No. : 2.1.86

Tanım : Basit ağızlı, kaidesiz, bronz içki kâsesi. Gövde profili, tıpkı bir üstte tanımlanmış olan 2.3.86 envanter numaralı kap gibi, ağızdan kaideye kadar kesintisiz inmektedir. Oldukça iyi korunmuş olan bu kabı diğerlerinden ayıran en dikkat çekici özellik ise, dış yüzünü tamamen kaplamış olan yaprak motifleridir.

Benzer Örnek : Bk.: Kat. No.: 5.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 7

Bronz Phiale (Res. 77)

Müze Env. No. : 2.5.86

Tanım : Dışa doğru açılan yüksek ağız yapısına sahip, omphaloslu, omuzlu, bronz içki kâsesi. Akhamenid tipi olarak adlandırılan forma sahiptir. Oturma düzlemine yakın bir noktada, ağız ile gövde arasındaki geçiş keskin bir profil ile sağlanmıştır. Tondonun ortasındaki omphalosun çevresinde, kabartma olarak yapılmış çember şeklinde iki tümsek bulunmaktadır. Oldukça iyi korunmuştur.

¹⁴³ Lushey 1939, 38 vd.; Matthaeus 1985, 144.

¹⁴⁴ Gjerstad 1948, 409; Cesnola, Atlas III, pl. 37 vd.; Strong 1966, 77; Moorey 1974, 150 vd.; Matthaeus 1985, 144.

¹⁴⁵ Bu konu ile ilgili olarak, bu kitabın "Arkaik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümünde ayrıntılı bilgi verilmektedir.

¹⁴⁶ Çubukkoyağı ve Gürlevik nekropollerinde bulunmuş olan bazı bronz kaplar ve Kıbrıs'taki paralelleri için bk.: Kat No.: 12.

¹⁴⁷ Lushey 1939, 37.

- Benzer Örnek : Bire bir paralellerine rastlanmamış olmakla birlikte bk.: Luschey 1939, 61 vd.; Gjerstad 1948, 151 Tip 11-12; Matthaues 1985, Taf. 31 fig. 420; Strong 1966, 77 pl. 16A.
- Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı.
- Kat. No. : 8**
- Bronz Phiale (Res. 78)
- Müze Env. No. : 2.2.86
- Tanım: Kat. No. : 7'de tanıtılmış olan phiale ile aynı form özelliklerine sahip bronz içki kâsesi. Kabın iki tarafında derin çatlaklar oluşmuştur.
- Benzer Örnek : Bk.: Kat. No.: 7.
- Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı.
- Kat. No. : 9**
- Bronz Phiale (Res. 79)
- Müze Env. No. : 2.4.86
- Benzer Örnek : Bk.: Kat. No.: 7.
- Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı.
- Kat. No. : 10**
- Bronz Phiale (Res. 80)
- Müze Env. No. : 2.6.86
- Benzer Örnek : Bk.: Kat. No.: 7.
- Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı.

Paşabeleni Atatürk Parkı Nekropol Alanındaki Mezarların Tarihlenmesi

Dromoslu kaya odalarından ele geçirilmiş olan ve yukarıda kataloğu yapılan mezar buluntuları, İ.Ö. 6. yy.'ın 2. yarısında yoğunlaşmaktadır ve Nagidos'ta mezarlardan ele geçirilen en erken buluntulardır. Dolayısıyla Arkaik Dönem mezarlarını bu evreye tarihlemek mümkün olabilmektedir. Nagidos'un Arkaik mezarları, Kelenderis'te bulunan aynı tip mezarlarla kronolojik paralellik taşımaktadır. Her iki kentte de, İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısından daha erkene tarihlenen bir bulguya rastlanmamıştır. Oysa her iki kentte de, yerleşim alanında yürütülen kazılarda daha erkene tarihlenebilen buluntular ele geçirilmiştir¹⁴⁸. Kelenderis'te bu durum, daha erken mezarların farklı bir alanda olabileceği ya da aynı mezarlara gömü yapılırken, erken gömünün temizlenmesinin ardından uygulamanın gerçekleştirilmiş olabileceği şeklinde açıklanmıştır. Aynı görüşleri Nagidos için de tekrar etmek mümkündür.

Bununla birlikte, Nagidos'ta İ.Ö. 500 yıllarına doğru ortaya çıkan ve yaklaşık 75 yıl süren durgunluk dönemine ait bir mezar buluntusu ya da bir mezar yapısı tespit edilememiştir¹⁴⁹. Durgunluk döneminin ardından, İ.Ö. geç 5. yy.'da ise, yeni nekropol alanı olarak, aşağıda tanıtılacak olan, Gürlevik mevkiinin tercih edilmiş olduğu görülmektedir.

İ.Ö. erken 4. yy.'da akropole sur duvarları örülmüş ve Arkaik Dönem'de nekropol olarak kullanılmış olan doğu etekler, elverişli eğiminden ötürü, akropolün girişi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sur güzergâhının hemen dışında kalan ve akropolün güney yamacı olarak tanımlayabileceğimiz alanlarda ise, yukarıda tanıtılmış olan, dromosu olmayan kaya mezarı örnekleri, taş kapaklar ve yuvarlak planlı mezar anıtı bulunmuştur. Dromosu olmayan kaya mezarlarını tarihleyebilmek için bir ipucuna rastlanmamıştır. Ancak diğer buluntuların, doğu eteklerdeki Arkaik mezarlarla çağdaş olmadığı, durgunluk döneminden sonraki bir evreye, İ.Ö. erken 4. yy. ile 3. yy. ortaları arasında ait oldukları anlaşılmaktadır.

¹⁴⁸ Kelenderis'le ilgili ayrıntılar için bk.: Zoroğlu 2000, 132.

¹⁴⁹ Kabaca İ.Ö. 5. yy. ilk yarısına tarihlenebilecek olan durgunluk dönemi hakkında ayrıntılı bilgi, bu kitabın "Seraamikler Işığında Nagidos" başlıklı bölümünde aktarılmıştır.

III.2. GÜRLEVİK NEKROPOL ALANI

Özellikle Gürlevik nekropolünde, yine Anamur Müzesi tarafından yapılan kurtarma kazıları sırasında çekilmiş olan fotoğraflar sayesinde, hem bu nekropolün, hem de Nagidos'un Klasik-Hellenistik dönem mezar tipleri ve ölü gömme gelenekleri hakkında bilgi edinilebilmektedir. Bununla birlikte, yukarıda tanıtılan Atatürk Parkı nekropol alanı ya da aşağıda değinilecek olan Çubukkoyağı nekropolü ile ilgili herhangi bir fotoğraf bulunmamıştır. Mezarlardan ele geçirilen buluntular müzeye taşınmış, envantere geçirilmiştir. Bu sayede mezar buluntularını da tanımak mümkün olabilmektedir.

Bozyazı Çayı'nın batısında bulunan kıyı şeridindeki Gürlevik nekropol alanı imara açılmış, 1986'da Anamur Müzesi tarafından yapılan kurtarma kazısı sonrasında ise bir sitenin altında kalmıştır (Res. 81). Nagidos ile ilgili önemli bazı mezar bulguları da bu araziden ele geçmiştir.

Yapılan kurtarma kazıları sırasında çekilmiş olan fotoğraflardan anlaşıldığı üzere Gürlevik nekropolünde 5 grupta kategorize edilebilecek mezar tiplerine rastlanmıştır:

Urneler

Bu nekropolden çıkan ve urne olarak kullanılmış olan iki adet hydria bugün Anamur Müzesi'nde sergilenmektedir (Res. 82-83). Envanter kayıtlarından, hydrialardan bir tanesinin 1985, diğerinin ise 1986 yılında bulunmuş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak sadece bir tanesinin buluntu durumunu gösteren bir resim bulunmaktadır. Diğer hydria ile ilgili hiçbir kayıt yoktur.

Bulunduğu anda resimlenmiş olan hydrianın çevresinde herhangi bir ölü hediyesinin olmadığı gözlenmektedir (Res. 84). Ancak kazılar sırasında yeterli kayıt tutulmadığı hatırlanırsa, bu bilgiye de ihtiyatlı yaklaşmak gerektiği dikkate alınmalıdır. Bu buluntular sayesinde, Klasik Dönem'de, *inhumation* gömü yapılmış olan mezarların sayısının oldukça fazla olmasına rağmen, kremasyonun da çağdaş olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır¹⁵⁰.

Taş Lahitler

Yaklaşık 2 m. uzunluğa sahip olan bu taş sandukaların üzerinde hiçbir bezeme yoktur (Res. 85-86). Yöresel kireç taşı kullanılmıştır ve bu nedenle Nagidos'ta üretilmiş olma olasılıkları yüksektir. Bu lahitler de, Anamur Müzesi'nin kurtarma kazıları sırasında bulunmuş ve resimlenmiştir. Bu nedenle her detayla ilişkili fotoğraf ya da not bulmak mümkün olamamaktadır. Nitekim mevcut fotoğraflarda lahit teknelerine ait görüntüler olmasına rağmen, taş bir kapağa ait hiçbir belirti bulunmamaktadır. Ancak kazı sırasında çekilmiş olan bir fotoğraf karesinde, taş bir lahitin yanında, olasılıkla lahite bitişik bir başka mezara ait pişmiş toprak kapaklar göze çarpmaktadır (Res. 87). Bu kapaklar semerdam formdadır ve taş lahitin uzun kenarına dayanmış bir pişmiş toprak lahite ait olabilir. Bu bulgudan yola çıkarak, taş lahitlerin de pişmiş toprak kapaklarla örtülü oldukları ihtimali varsa da, yine de, ahşap ya da taş bir kapağın kullanılmış olma olasılığı daha yüksektir. Nitekim Kition-Aghios Giorgios nekropolünde ortaya çıkan lahit teknelerinin, üçgen taş kapakları bulunmaktadır. Bu lahit tekneleri; ölçüleriyle, taş malzemesiyle, süslemesiz olmalarıyla ve basit dizaynlarıyla Nagidos örneklerine birebir benzemektedirler¹⁵¹. Yine bu ölçüde paralellik gösteren örneklere Ras Shamra'da rastlanmıştır¹⁵².

¹⁵⁰ Gürlevik nekropolünde bulunmuş olan bugün Adana Müzesi'nde sergilenen Hadra hydriası da kremasyon ile ilişkili bir diğer buluntudur, bk.: Aşağıda Kat. No.: 32 Res. 123. Ancak bu vazo Kelenderis buluntusu olarak yayınlanmıştır, bk.: Zoroğlu 2004, 305.

¹⁵¹ Yon – Callot 1987, 149 vd.

¹⁵² Stucky 1983, Taf. 17-18 .

Bu merkezdeki lahitlerin parça blok taşlarla kapatılmış olduğu, hatta bir örnekte, bu blok taşlarla piramidal bir çatı tasarlandığı görülmektedir¹⁵³.

Fotoğraflarda, Nagidos lahitlerinin içinin toprakla dolu olduğu görülmektedir. Bu yüzden, taş lahitlerde ölü hediyeleri olup olmadığı konusunda çıkarım yapmak da mümkün olamamaktadır.

Kalın Plaka Taşlarla Çevrilmiş Mezar

Gürlevik nekropolünde dikkat çeken bir başka mezar tipi, "kalın plaka taşlarla çevrilmiş mezar" olarak isimlendirilmiştir (Res. 87). Bu isim aynı zamanda mezarı tanımlamaktadır. Kalın taş plakalar, bir taş lahit ölçülerinde ve bir tekne formunda yan yana dizilerek mezar oluşturulmuştur¹⁵⁴. Bu mezar tipinin bir örneği, bir taş lahitin kısa kenarına dayanmış olarak fotoğraflanmıştır. Aynı taş lahitin uzun kenarına, yukarıda da değinilmiş olduğu gibi, olasılıkla bir pişmiş toprak lahit yaslanmaktadır. Bu manzara, bu üç mezarın bir konteks oluşturduğunu ve olasılıkla çok kısa zaman aralıklarıyla tasarlanıp kullanıldıklarını düşündürmektedir (Res. 87). Bu sebeple bu üç tip mezarın tarihlendirilmesinde birlikte değerlendirilmesi mümkündür. Kalın plaka taşlarla çevrilmiş mezarla ilişkili bir kapak izine de rastlanmamıştır. Bu nedenle taş lahitler için düşünülen ahşap ya da parça blok taşlı kapak önerileri bu tip mezarlar için de geçerlidir. Bununla birlikte aynı fotoğraf karesinde, uzun kenarı oluşturan plakaların dış kısmında, şekillendirilmiş iri taş blokları göze çarpmaktadır. Bunların kapakla ilişkili olabileceği düşünülebilir. Ancak uzun kenarı oluşturan blokların devrilmesini önlemek amacıyla yerleştirilmiş, destek amaçlı taşlar olma olasılıkları çok daha yüksektir. Nitekim aynı amaçla, kısa kenarı oluşturan tek parça taş plakanın da, taş lahitin kısa kenarına dayandırıldığı görülmektedir. Bu mezar tipinde de, ölü hediyesi bulunup bulunmadığı konusunda ipucuna rastlanmamıştır.

Pişmiş Toprak Lahitler

Aynı nekropolde bulunan pişmiş toprak lahitler, dikdörtgen formlu ve oldukça sade görünümündedirler (Res. 88). Pervaz kısmına oturan semerdam (Res. 89) ya da bombeli formda (Res. 90) kapakları bulunmaktadır. Anamur Müzesi'nde sergilenmekte olan bu lahitlerden birinde, semerdam formlu kapağın iki parçadan meydana geldiği görülebilmektedir (Res. 91a-c). Ayrıca aynı lahitin pervaz kısmında, bunların boyalı olabileceğine işaret eden kırmızı boya izleri tespit edilmiştir (Res. 91d).

Pişmiş toprak lahitlerin direk toprağa gömülmüş oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca kazı sırasında çekilmiş olan fotoğraflardan, ölü hediyelerinin lahitin içine ve çevresine bırakıldığı görülebilmektedir. Ölü hediyesi olarak lahit içine alabastronların (Res. 88), çevresine ise tek kulplu bronz testi (Res. 89) ve yine tek kulplu torpil amphoraların koyulduğu görülmektedir (Res. 90). Ölü hediyeleri, mevcut mezar tipleri arasında, sadece pişmiş toprak lahitlerin içinde ya da çevresinde görüntülenmiştir.

Pişmiş Toprak Levhalarla Çevrilmiş Mezarlar

Bir diğer mezar tipi, pişmiş toprak levhalarla çevrilmiş mezarlardır. Bunlar, toprağa dik olarak yerleştirilen çatı kiremitleri ile oluşturulmuştur. Fotoğraflarda görülebilen örneklerin çeşitli ebatlarda ve oldukça sade mezarlar oldukları anlaşılmaktadır¹⁵⁵. Bunların da üzerinin nasıl örtülmüş olduğuna dair bir iz yoktur. Ancak bir örneğinin, bir çatı kiremidinin örtmeyeceği kadar geniş bir enine sahip olduğu görülmektedir (Res. 92). Bu sebeple üst örtü için belki de ahşap bir çözüm ya da daha büyük ebatlarda pişmiş toprak kapaklar düşünmek gerekmektedir. Kazılar sırasında ortaya çıkmış olan

¹⁵³ Stucky 1983, Taf. 54 Sarkophag 6.

¹⁵⁴ Benzer tipte mezar örnekleri Ras Shamra'da bulunmuştur, bk.: Stucky 1983, Taf. 19.

¹⁵⁵ Bu tip mezarların özellikle İ.Ö. 5. yy. sonrasında yoğunlaştığı ve tüm Akdeniz dünyasında çeşitli ebatlarda örneklerinin bulunduğu aktarılmaktadır, bk.: Corinth XIII, 73 vd.

pişmiş toprak levhalarla çevrili mezarların iki örneğinde iskeletler fotoğraflanmıştır. Bu iki iskeletin sırtüstü yatış pozisyonu birbirine benzemektedir. Kolların yanlarda uzatılmış olduğu ancak bir tanesinde ayakların üst üste atıldığı görülmektedir (Res. 93-94). Ancak bu farkın özel bir anlam taşıdığına ilişkin ipucu yoktur. Kayıtlarda, bu basit mezar tipi ile ilişkili ölü hediyesine rastlanmamıştır.

Ailelere Ait Mezar Alanları

Gürlevik nekropolü ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken son nokta da, bazı mezar gruplarının bir duvar ile çevrelenmiş olmasıdır. Bu basit duvarlar, dikdörtgen formu iri blok taşlardan oluşmakta ve düzgün bir sıra takip ederek bir noktada köşe yapmaktadır (Res. 95). Bu tek taş sırasının nekropol alanındaki belli bölgelerin, belli şahıslara ya da ailelere ait olduğunu belirten sınır olduğu düşünülebilir. Nitekim Dağlık Kilikia ile önemli ölçüde ilişkisi olduğu anlaşılan Kıbrıs'ta yaptığımız yüzey araştırmalarında, Salamis nekropolünde de (Cellarka) mezarların benzer şekilde sınırlandırıldıkları gözlenmiştir (Res. 96). Aynı uygulamanın örneklerine Batı Anadolu'da rastlamak da mümkündür¹⁵⁶.

Gürlevik Nekropolü Buluntuları

Kat. No. : 11

Torpil Formlu Amphora (Res. 97)

Müze Env. No. : 1.3.86

Tanım : Omuz kısmında tek bir kulpu bulunmasına rağmen Gjerstad tarafından Torpil formu amphora olarak değerlendirilmektedir. Ticari amaçlıdır. Bezeme izine rastlanmamıştır. Kıbrıs üretimidir.

Benzer Örnek : Gjerstad 1948, Res. 62 (4-5); Zoroğlu 1994a, Res. 79; Zoroğlu – Arslan 1999, 462 Res. 4; Gjerstad 1935, pl. CXXXV, Res. 2 (Plain white VI ware); Stucky 1983, 146 Kat. No.: 298; Stern 1995, 62, 76; Gjerstad 1960, Res. 6. K.K.T.C. müzelerinde de bu formun çeşitli ebatlardaki pek çok örneğini görmek mümkündür (Res. 48). Genellikle tek kulplu olan bu vazolar, torpil biçimini muhafaza ederek, bir form gelişimi göstermiştir. Bu gelişim süreci içinde kimi zaman çift kulplu, kimi zaman ise kulpsuz örnekleriyle karşılaşılmaktadır. Kıbrıs ve Filistin'in yanı sıra, Suriye, Lübnan, Mısır, Mezopotamya ve Pers bölgelerinde ele geçirilmiş örnekleri bulunmakta ve hatta bu merkezlerde üretimlerinin yapılmış olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Gjerstad 1960, 113'te bu formun Suriye orijinli olduğuna değinmektedir. Bu vazo formunun Kıbrıs'ta, özellikle Marion ve Vouni'de yoğun olarak bulunduğu, Agia Irini ve Kourion'da bazı örneklerine rastlandığı, Salamis'te ise bulunmadığı kaydedilmiştir, Sagona 1982, 86. Nagidos vazosunun paralelleri ve bunların Kıbrıs'ta Cypro-Klasik II döneminde yoğunlaştığı konusunda daha geniş bilgi için bk.: Sagona 1982, 86 vd. Res. 3.

Tarihleme : Gjerstad tarafından bu amphoralar iki farklı tip altında toplanmış ve Cypro-Klasik I (İ.Ö. 475-400) döneminden itibaren görüldükleri belirtilmiştir. Nagidos örneklerinin paralelleri ise Cypro-Klasik I B (İ.Ö. 5. yy. sonu - 4. yy. başı) dönemine tarihlenmiştir (bk.: Gjerstad 1948, 199 ve 427; Gjerstad 1960, 113 Res. 6). Sagona ise, Nagidos örneklerine paralel olan vazoları Cypro-Klasik II (İ.Ö. 4. yy.) dönemine tarihlemektedir (Sagona 1982, 86). Bu tespitler doğrultusunda Nagidos torpil amphoralarını İ.Ö. 5. yy. sonu ile 4. yy. başlarına tarihlemek mümkündür.

Kat. No. : 12

Dört Adet Tek Kulplu Bronz Testi (Res. 99-100)

Müze Env. No. : 3.1.85; 3.36.85; 1.4.88; 1.5.88

Buluntu Yeri : Gürlevik nekropolü (2 adet) ve Çubukkoyağı nekropolü (2 adet)

Tanım : Yüksek kulplu, kısa boyunlu ve şişkin gövdeli dört adet bronz testi. Genel olarak aynı kategoride düşünmek mümkünse de detaylarda birbirlerinden farklı özellikleri bulunmaktadır. Üç tanesinin ağızları dışa çekik, aşağıya dönük ve keskin forma sahipken bir tanesinin ağız hafif dışa çekik ve basit formdadır. Birinin gövde formu köşeli denilebilecek bir profile sahipken diğer üçü ovoid gövde yapısına sahiptir. Üç tanesinde kaide üzerinde profil bulunurken profilli gövdeye sahip olanda düz dip bulunmaktadır. Profilli kaideleri bulunanların ise üçünün de kaidesi birbirinden farklıdır. Ancak bu farklılıklara rağmen, ikili gruplar halinde aynı mezar içinde bulunmuş olmaları, bunların çağdaş olabileceklerini düşündürmektedir. Kıbrıs üretimi olma olasılıkları yüksektir.

Benzer Örnek : Gjerstad 1935, pl. XLIX, 11 ve CLIV, 6; Gjerstad 1948, 153 (8); Daha ayrıntılı bilgi ve literatür için bk.: Gjerstad 1948, 410 dn. 3.

¹⁵⁶ Batı Anadolu örnekleri ile ilgili olarak bk.: Hümmüzlü 2005, 52 vd. fig. 5-6.

Tarihleme : Marion'da 34 numaralı mezarda bulunan ve buradaki örneklerden birinin tıpatıp benzeri konumundaki bronz testi Cypro-Klasik II'nin ortasından kısa süre sonra tarihlenmektedir (Cypro-Klasik II, İ.Ö. 400-325 arasına verilir) bk.: Gjerstad 1935, 274. Bu nedenle Nagidos örneklerinin İ.Ö. 4. yy. ortalarına ait olduğunu önermek mümkündür. Konu ile ilgili olarak ayrıca bk.: Gjerstad 1948, 218.

Kat. No. : 13

Rhyton? (Res. 101-102)

Müze Env. No. : 1.2.86

Tanım : Bir amphoriskos ve bunun omuz bölümünden diagonal olarak uzayan oldukça büyük akıtıcı form-
lu (?) bir elemandan oluşmaktadır. Akıtıcı görünümündeki elemanın amphoriskosa bağlandığı
noktanın kapalı olması vazunun fonksiyonel bir özellik taşımadığını ve sunu malzemesi olarak
üretildiğini düşündürmektedir. Ayrıca bu elemanın vazunun kaidesi olduğu ihtimali de düşün-
lebilir. Kabın tamamı ince ve kalın bantlarla bezemiştir. Amphoriskos üzerinde yere dik olarak
resmedilmiş çavuş motifleri görülmektedir.

Benzer Örnek : Özel bir forma sahip olan bu vazunun benzer örneği bulunamamıştır. Ancak konteks mal-
zemesi olması ve bant bezemeleri, Kıbrıs ya da Kilikia malzemesi olma olasılığını arttırmaktadır.
Gövdeden uzanan elemanın boyutları vazunun fonksiyonel bir özellik taşımadığını gösterir.
Akıtıcı olarak düşünülürse, çeşitli formlardaki kapların gövdesi üzerinde akıtıcı bulunmasının
Kıbrıs seramik sanatında çok sık karşılaşılan bir özellik olduğu akla gelebilir. Akıtıcı taşıyan bazı
kap örnekleri için bk.: Gjerstad 1948, fig. 19, 29, 35, 39 vd. İnce ve kalın bantlarla yapılan bezeme
sistemi de Kıbrıs ve Kilikia seramiğinde çok yoğun kullanılmıştır. Ancak yapılan araştırmalarda
ve müze çalışmalarında bu kaba benzeyen bir örnekle karşılaşılması. Bu nedenle Nagidos
üretimi olma olasılığı da oldukça yüksektir.

Tarihleme : Bu vazo, yukarıda 1 envanter numarası ile tanımlanan amphora ile arka arkaya envantere geçirilmiştir.
Bu ipucu, bunların belki de aynı mezardan ele geçtiğine işaret etmektedir. Bu gerekçeyle, amphi-
ranın tarihi olan İ.Ö. geç 5. yy. ile erken 4. yy.'ı bu vazo için de önermek mümkündür.

Kat. No. : 14

İki Adet Hydria (Res. 82-83)

Müze Env. No. : 1.7.86; 3.34.85

İşlevi : Urne

Tanım : Profilli ağız kenarına sahip, ince boyunlu, yarım yumurta formu gövde ve yumuşak omuz geçişi
üzerinde kulpları olan yüksek kaideli iki adet hydria. Bir tanesi bütünüyle siyah firnisle boyanmış-
ken, diğeri kil renginde bırakılmıştır.

Benzer Örnek : Özellikle siyah firnisli olan Hydrianın çok yakın benzeri için bk.: Olynthus XIII, 205 Pl. 144 fig. 249.

Tarihleme : Benzer örnek yardımıyla, her iki hydriayı da İ.Ö. erken 4. yy.'a tarihlenmek mümkündür.

Kat. No. : 15

Kantharos (Res. 103)

Müze Env. No. : 1.5.86

Tanım : Attika üretimi (?), mahmuzlu kulp taşıyan kantharos. Siyah firnisli kabın dış yüzündeki boyalar
tümüyle dökülmüştür.

Benzer Örnek : Agora XII, Kat. No.: 698 ve 700 Pl. 29; Olynthus XIII, 290 Pl. 183 Kat No.: 516; Keramaikos XIV,
58, 56.2 Abb. 77, 12, Taf. 44 fig. 1.2.

Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 16

Üç Adet Askos (Res. 104-106)

Müze Env. No. : 3.15.85; 3.17.85; 3.18.85

Tanım : Tipik duck askos ya da ördek kap olarak tanımlamak mümkündür. Bezemeleri yoktur.

Benzer Örnek : Olynthus XIII, 256 Pl. 170, Kat No.: 451; Agora XII, Kat. No.: 1737 ve Agora XXIX, Kat. No.: 1129;
Zoroğlu 1994, 62 Res. 72; Zoroğlu 1997, 389 vd. Res. 16.

Tarihleme : Olynthus örneği İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmişken, Atina Agorası örneği iki farklı yazar
tarafından iki farklı tarihe verilmiştir. Buna göre aynı askos Agora XII'de İ.Ö. 320-275; Agora
XXIX'da İ.Ö. 275-250 arasına tarihlenmiştir. Zoroğlu ilk yayınında Kelenderis'te bulunan askoslar
için özel bir tarih vermemiş, daha genel bir ifade kullanarak askosları İ.Ö. 6. yy. ile 4. yy. arasına
tarihlenen mezar malzemeleri ile birlikte anmıştır¹⁵⁷. Daha sonra ise benzer form özellikleri
gösteren bir askos için İ.Ö. 4. - 3. yy.'ı önermiştir. Bu tarihlerden yola çıkarak Nagidos buluntusu
olan askosları İ.Ö. 4. yy. başı ile İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlenmek mümkündür. Bu tarihler,
Gürlevik nekropolünden ele geçen malzemelerin yoğunlaştığı dönemle de örtüşmektedir.

¹⁵⁷ Zoroğlu 1994a, 62.

Kat. No. : 17

Salt Cellar (Res. 107)

Müze Env. No. : 1.6.86

Tanım : Firnisi tümüyle dökülmüş olmakla birlikte Attika üretimi (?) olduğu tahmin edilmektedir.

Benzer Örnek : Agora XII, Kat. No.: 937 Pl. 34 fig. 9; Agora XXIX, Kat. No.: 1064, 1065; Keramaikos XIV, 42, 32. 1, Abb. 76. 1, Taf. 39 fig. 6. 1.

Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği.

Kat. No. : 18

Emzikli Kap ya da Feeder (Res. 108)

Müze Env. No. : 3.38.85

Tanım : Attika üretimi, Omuz üzerinde spiral motifler bulunan, tek kulplu, emzikli kap.

Benzer Örnek : Agora XII, 161; Olynthus XIII, 267 Kat No.: 480, Pl. 178, 179; Keramaikos XIV, 14 Taf. 28, Kat. No.: 8, 2.

Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci çeyreği (360'dan önce).

Kat. No. : 19

Altın Diadem (Res. 109)

Müze Env. No. : 1.15.86

Tanım : Ortasında Pan-Satir karışımı çömelmiş bir figür bulunmaktadır. Kollarını iki yana açmış olan bu figür asma dallarını tutmaktadır. Figürün kendisi, üzüm salkımları ve diğer floral detaylar oldukça ince bir işçilik göstermektedir.

Bu diadem Prof. Durugönül tarafından yayınlanmıştır, bk.: Durugönül 2000, 135 vd.

Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 20

Ovoid gövdeli Lekythos (Res. 110)

Müze Env. No. : 3.33.85

Tanım : Tek kulplu, ovoid gövdeli ve halka kaideli olan vazo, yuvarlatılmış kalın dudak yapısına sahiptir. Üzerinde bezeme bulunmamaktadır. Ağzı altından itibaren gövdeye doğru konik şekilde genişleyerek inen bir boyun yapısına sahiptir. Kulpun gövdeye birleştiği alt noktada, hafif bir açış değişikliği ile omuz profili elde edilmiş ve bunun altında ovoid formlu gövdeye geçiş yapılmıştır.

Benzer Örnek : Bu vazoya yakınlık gösteren örnekler rastlanmamıştır. Bu nedenle Nagidos lekythosunun yerli üretim olduğunu düşünmek mümkündür.

Tarihleme : Buluntu yeri tam olarak anlaşılacak şekilde birlikte, yukarıda tanımlanmış olan tek kulplu bronz testilerden biri (Kat. No.: 2); hydrialardan biri (Kat. No.: 4) ve emzikli kap (Kat. No.: 8) ile ardı ardına envantere geçirilmiştir. Bu buluntuların tümünün İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenmiş olması, lekythosun tarihi hakkında ipucu vermektedir. Özellikle net tarihlenebilen emzikli kap ve hydriadan yola çıkarak, lekythosun İ.Ö. 4. yy.'ın ilk 40 yılına tarihlenmesi gerektiği önerilebilir.

Kat. No. : 21

Bodur Oval Karınlı Lekythos (Res. 111)

Müze Env. No. : 3.35.85

Tanım : Tek kulplu ve şişkin karınlıdır. Huni formu yüksek dudaka sahiptir. Dudak, gövde ve kaide üzerinde siyah bantların bulunduğu boya izleri bulunmaktadır. İnce bir boyun ve boyundan omuza uzanan dilimli bir kulpa sahiptir.

Benzer Örnek : Bu vazoya yakınlık gösteren örnekler Alanya, Silifke, Anamur müzelerinde bulunmaktadır. Bunların Kelenderis üretimi olduğu konusunda bk.: Arslan 2000, 164-165. Kelenderis üretimi lekythosların genellikle yatay bantlarla ya da daldırma teknikte bezenmiş olduğu görülmektedir. Nagidos buluntusu lekythos üzerinde ise herhangi bir bezeme izine rastlanmamıştır. Bu nedenle Nagidos lekythosunun Kelenderis üretimi ya da yerli üretim olduğunu düşünmek mümkündür.

Tarihleme : Bu lekythos da, yukarıda tanımlanmış olan tek kulplu bir bronz testi (Kat. No.: 2); hydria (Kat. No.: 4), emzikli kap (Kat. No.: 8) ve bir üst numarada tanımlanmış olan lekythos ile ardı ardına envantere geçirilmiştir. Birlikte envantere geçirilmiş olan diğer parçaların tümü İ.Ö. erken 4. yy.'a tarihlenmektedir. Ayrıca form özellikleri dikkate alınarak bu vazoyu II. Tip Kelenderis lekythosları ile aynı grupta değerlendirmek mümkündür. Bu lekythosların İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısında ortaya çıktıkları ve 4. yy. içlerine kadar kullanılmış oldukları tespit edilmiştir, bk.: Arslan 2000, 165. Bu veriler dikkate alınarak Nagidos lekythosunun İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenebileceği önerilebilir.

- Kat. No.** : 22
Alabastronlar (Res. 112)
- Tanım** : Pişmiş topraktan yapılmış, ince ağız tablasına sahip alabastronlar.
- Benzer Örnek** : Ölü hediyesi olarak kullanılan bu vazolar, antik dünyanın büyük bölümünde karşımıza çıkmaktadır. Ancak Nagidos'un özenle takip ettiği Kıbrıs'ta, su mermerinden ya da pişmiş topraktan yapılmış olan alabastronlara, Klasik Dönem mezarlarında yoğun olarak rastlanmaktadır, konu ile ilgili olarak özellikle bk.: Karageorghis 1970, tomb 16, 21 A, 37, 38, 42, 51, 52, 53, 113.
- Tarihleme** : Bu alabastronlar, Kıbrıs'ta Klasik I ve II dönemine ait mezarların içinden ele geçmiştir. Hatta bazı mezarların tarihlmeleri bu alabastronlara göre yapılmakta ve Cypro-Klasik döneme ait oldukları ya da bu dönemde bir gömü evresine sahip oldukları söylenebilmektedir, Karageorghis 1970, 46 tomb 21 A, 75, tomb 38, 79, tomb 51, 167, tomb 113. Nagidos mezarlarından ele geçirilen alabastronlar Salamis'te bulunan Cypro-Klasik II dönemi örnekleri kadar kalın ağız tablasına ve gövde yapısına sahip olmadıkları görülmektedir, karşılaştırma için bk.: Karageorghis 1970, tomb 113 pl. CCLX. Ancak bunların lokal üretim olabileceği ve bu nedenle formlarının değişiklik gösterebileceği olasılığı unutulmamalıdır. Bunlar, Gürlevik nekropolündeki pişmiş toprak lahitlerin içinden çıkmışlardır. Yine aynı lahitle ilişkili olan torpil amphoralar ve bronz testilerden yola çıkarak, alabastronları İ.Ö. geç 5. yy. ile 4. yy. ortaları arasına tarihlemek mümkündür. Ayrıca Kelenderis'ten su mermeri bir alabastron için, İ.Ö. 4. - 3. yy. önerilmiştir, Zoroğlu 1997, 389 vd. Res. 17.

- Kat. No.** : 23
Bronz Ayna (Res. 113)
- Müze Env. No.** : 1.18.86
- Tanım** : Dairesel gövdesi ve tutamağının bir kısmı korunmuştur.
- Benzer Örnek** : Gjerstad 1935, pl. XL, 12; pl. LV, 33.
- Tarihleme** : Sözü edilen ilk benzer örnek Marion'da 14 numaralı mezarda bulunmuş ve Cypro-Klasik I'in geç evresine tarihlenmiştir (450-400), Gjerstad 1935, 224; ikinci benzer örnek yine Marion'da, 41 numaralı mezarda bulunmuş, Cypro-Klasik I'in sonu ile II'nin başına tarihlenmiştir, Gjerstad 1935, 296. Cypro-Klasik I ve II dönemlerine tarihlenen çok sayıda benzer örnek için ayrıca bk.: Gjerstad 1935, pl. LIX, 2, 13, 25; LXI, 40, 14. Bu paralellikten yola çıkarak Nagidos buluntusu aynanın da İ.Ö. 5. yy. sonu ile 4. yy. başına tarihlenmesi mümkündür.

- Kat. No.** : 24
Yüksek Dudaklı Kâse (Yuvarlatılmış Dudaklı Tip, Res. 114)
- Müze Env. No.** : 3.?.85
- Tanım** : Yüksek dudaklı, sığ gövdeli, alçak konik kaideli içki kâsesi. Dudak kenarında siyah boya izleri seçilebilmektedir. Özellikle içi kalın bir patine ile kaplı olduğundan bezemeye sahip olup olmadığı anlaşılabilir.
- Benzer Örnek** : Bu kitabın "Klasik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümünde Kat. No.: 114-124 arasındaki örneklerle bakınız.
- Tarihleme** : Benzer örnekler ve kültür katmanlarında bulunan paralellere dayanarak, İ.Ö. 5. yy. sonu ile 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlemek mümkündür.

- Kat. No.** : 25
İçe Çekik Ağızlı Kâse (Res. 115)
- Müze Env. No.** : 3.8.85
- Tanım** : İçe çekik ağızlı içki kâsesi.
- Benzer Örnek** : Vessberg – Westholm 1956, fig. 21 (4).
- Tarihleme** : Kültür katmanlarında bulunan paralelleri İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci çeyreğinde başlamakta ve Hellenistik Dönem boyunca devam etmektedir. Gürlevik nekropolünde bulunmuş olan diğer buluntuların müze envanter numaralarına bakıldığında, İ.Ö. 4. yüzyıl ortalarında yoğunlaşan eserlerle ardışık olarak kaydedilmiş olduğu görülmektedir. Benzer örnek olarak verilen Kıbrıs'ta bulunmuş kâse de Hellenistik I Dönemi'ne (Erken Hellenistik) tarihlenmiştir. Bu gerekçelerle, bu kâsenin İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci yarısına ait olduğu tahmin edilebilir.

- Kat. No.** : 26
Minyatür Çanak (Res. 116)
- Müze Env. No.** : 3.?.85
- Tanım** : Yuvarlatılmış dudak kenarına sahip olan, içinde ve dışında dudak kenarında siyah bantlar bulunan, alacalı firnisle boyanmış minyatür kap.
- Benzer Örnek** : Attika'da benzerleri bulunan kâsenin, bu merkezin örneklerini taklit ettiği görülmektedir, bk.: Agora XII, Kat No.: 876, 882.
- Tarihleme** : yak. İ.Ö. 380.

Gürlevik Nekropolünün Tarihlenmesi

Gürlevik nekropolünde bulunan urneler ve diğer mezar tipleri, yukarıda tanıtılan ölü hediyeleri sayesinde, Klasik Dönem'in orta ve geç evresine tarihlenmektedir. Tek bir buluntu ise İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmiştir (Kat. No.: 19; Res. 109).

Bu nekropolde bulunan taş lahitlerin örnekleri Kition-Aghios Giorghios nekropolünde ortaya çıkarılmış ve İ.Ö. geç 5. yy. ile 4. yy.'a tarihlenmişlerdir. Ras Shamra'daki benzer lahitlerin de aynı döneme tarihlendiği görülmektedir¹⁵⁸. Dolayısıyla Nagidos taş lahitleri için İ.Ö. geç 5. yy. ile 4. yy.'ı önermek mümkündür.

Ras Shamra'da bulunmuş olan kalın plaka taşlarla çevrilmiş mezarlar ise İ.Ö. geç 4. yy.'a tarihlenmektedir¹⁵⁹. Bu tarih Nagidos örnekleri için de kabul edilebilir.

Pişmiş toprak lahitlerin içinde ya da yanında görüntülenmiş olan buluntular da, İ.Ö. geç 5. yy. ile 4. yy. ortalarında arasında yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla bu tarihler, pişmiş toprak lahitlerin kullanılmış olduğu süreç hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca, Anadolu'nun güney sahillerindeki bazı merkezlerde, bu tip lahitlerin az sayıda örneğine rastlanmaktadır. Antalya Kumluca'da yapılan bir kurtarma kazısında bulunan iki örnek ve Patara'da Tepecik nekropolünde ortaya çıkan tek bir örnek, Nagidos pişmiş toprak lahitleri ile önemli paralellikler göstermektedir. Kumluca lahitleri İ.Ö. 5. yy. son çeyreğine, Patara örneği ise İ.Ö. 5. yy.'a tarihlenmiştir¹⁶⁰. Bu bağlamda Nagidos nekropolü, pişmiş toprak lahit içeren merkezlere önemli bir örnektir. Basit formları ve bezemesiz tasarımları nedeniyle bu tip lahitlerin yerel üretim oldukları düşünülebilir.

Klasik (İ.Ö. 420 sonrası) ve Hellenistik Dönem, Nagidos'un Pers, Seleukos ve Ptolemaios idaresi altında bulunduğu en zengin dönemleridir. Bu süreçte, özellikle de İ.Ö. 420-330 tarihleri arasında, Nagidos kendi sikkelerini basmış, akropol surları inşa edilmiş ve kazı buluntularından da anlaşıldığı üzere ticaret hacminde önemli gelişmeler kaydetmiştir¹⁶¹.

III.3. ÇUBUKKOYAĞI NEKROPOL ALANI

Anamur Müzesi'nin koleksiyonunda bulunan bazı parçalar, yine bir kurtarma kazısı sonucunda müzeye taşınmıştır. Bu eserlerin, Nagidos antik kentinin akropolü olan Paşabeleni Tepesi'nden yaklaşık 2 km. doğudaki Çubukkoyağı Köyü'nden bulunduğu not edilmiştir. Kayıtlar tatminkâr olmamakla birlikte, 1988 yılında, bu köyün ilkokul binasının inşaatı sırasında bazı mezarların ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak herhangi bir resim ya da çizim olmadığı için mezar tipleri ya da buluntuların in situ durumlarıyla ilgili bilgi edinmek mümkün olamamıştır.

Çubukkoyağı Nekropol Alanı Buluntuları¹⁶²

Kat. No.	: 27
Oinochoe (Res. 117)	
Müze Env. No.	: 1.2.88
Tanım	: Açık krem astarlı, yüksek ve dilimli kulplu, yonca ağızlıdır. Ağız kenarında, omuz üzerinde (iki adet) ve kulpun dış kısmında bantlar bulunmaktadır. Gövdesi tam bir yumurta formundadır.
Benzer Örnek	: Paraleli bulunamamıştır. İnce bant bezemeler ve krem rengi hamur, bu oinochoenin olasılıkla Nagidos'ta üretilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

¹⁵⁸ Stucky 1983, 22.

¹⁵⁹ Stucky 1983, 26.

¹⁶⁰ Kumluca lahitleri için bk.: Büyükyörük – Tibet 2000, 15 vd.; Patara örneği için ise bk.: Işık 1993, 284 vd. Res. 10.

¹⁶¹ Nagidos seramikleri, sikkeleri ve mimarisi ile ilgili bulgular bu kitabın diğer bölümlerinde incelenmiştir.

¹⁶² Kat. No.: 12'de toplanmış olan ve birbirinin yakın benzeri olan 4 adet bronz testinin ikisi bu nekropolden ele geçmiştir. Bunlarla ilgili bilgi için bk.: Kat. No.: 12 ve Res. 99-100

Tarihleme : Benzer örnek tespit edilemediği için, tarihleme kriteri olarak kullanılabilir tek veri, birlikte envantere geçirilmiş olan diğer mezar buluntularıdır. Kat. No.: 2'de tanıtılan bronz testilerden ikisi, bu oinokhoe ile art arda kaydedilmiştir. Dolayısıyla İ.Ö. 4. yy. ortalarına tarihlenen bronz kaplardan yola çıkarak, oinochoenin de aynı döneme ait olduğu önerilebilir.

Kat. No. : 28

Oval Gövdeli Lekythos (Res. 118)

Müze Env. No. : 1.1.88

Tanım : Tek kulplu, ovoid gövdeli, yüksek dudaklı ve halka kaidelidir. Vazonun tamamına yayılan siyah boya izleri bulunmaktadır ancak tümü yıpranmış olduğu için vazo kil renginde görünmektedir. İnce, kısa bir boyun ve boyundan omuza uzanan bir kulpa sahiptir. Gövde yapısı bir pelikeyi hatırlatırcasına, aşağıya doğru biraz daha genişleyerek inmektedir.

Benzer Örnek : Birebir örneği bulunamamıştır. Bununla birlikte Kelenderis'te bulunmuş olan oval biçimli bir lekythos ile kısmen benzerlik göstermektedir, Zoroğlu 1994a, 63 Res. 76. Ayrıca Kıbrıs'ta bulunan bir vazo ile benzerlik göstermektedir. Bu Kıbrıs vazosunun yonca ağzı ve ağız kenarını aşan kulpu bulunmaktadır. Bu özellikleriyle farklılık gösteren vazonun gövde yapısı ise Nagidos örneğine oldukça yakındır, bk.: Gjerstad 1935, CXXIII, 5. Nagidos'ta bulunan bu lekythos'un yerel üretim olma olasılığı yüksektir.

Tarihleme : Bu lekythos, Çubukkoyağı nekropolünde bulunan ve Kat. No.: 12'de tanımlanmış olan tek kulplu bronz testilerden biri ile çok yakın numaralarla envantere geçirilmiştir. Bronz testi İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarına tarihlenmektedir. Kıbrıs'ta bulunan ve Gjerstad tarafından yayınlanmış olan örnek de Cypro Klasik II B (İ.Ö. 400-325) dönemine tarihlenmektedir. Bu gerekçelerle, lokal olduğu düşünülebilecek oval gövdeli bu lekythosun tarihi, İ.Ö. 4. yy. ilk yarısı olarak önerilebilir.

Kat. No. : 29

Bronz Kâse (Res. 119-120)

Müze Env. No. : 1.6.88

Tanım : Oturma düzlemi düzdür ve bu düz dip üzerinde içi içe geçmiş insize halkaların bulunduğu görülmektedir. Kabın içinde, ağızdan gövdeye geçiş keskin bir çentikle vurgulanmıştır. Tondonun ortasında, bir phialenin omphalosunu hatırlatan hafif bir tümsek bulunmaktadır. Bunun çevresinde insize bir çember ve çemberin etrafında da yumurta dizisi vardır. Ayrıca yumurta dizisinin içine, simetrik olarak altı adet palmet yerleştirilmiştir. İyi korunmuş durumda olduğu söylenebilir ancak gövde üzerinde yer yer erimeler olmuştur.

Tarihleme : Kontekt malzemeleri dikkate alınarak İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmiştir.

Kat. No. : 30

Bronz İçki Kâsesi (Res. 121)

Müze Env. No. : 2.16.88

Tanım : Dışa çekik düz dudak tablalı, alçak kaideli, kulpsuz, bronz içki kâsesi. Oldukça iyi korunmuş durumdadır ve dudak altında geniş bir bant halinde, yatay durumda betimlenmiş üç yapraklı bitki bezemeleri bulunmaktadır. Bu bezeme üstte ve altta tek, yanlarda ise çift çizgi ile sınırlanmıştır. Ayrıca dudanın hemen altında iki yatay çizgi daha vardır.

Benzer Örnek : Hadjicosti 1997, 257 fig. 4 (21); Matthaus 1985, Taf. 1 vd.

Tarihleme : Nekopolün diğer malzemeleri dikkate alınarak İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenmiştir.

Kat. No. : 31

Bronz Aydınlatma Kabı (Şamdan ya da Kandil ?, Res. 122)

Müze Env. No. : 9.6.89

Tanım : Basit ağız yapısına sahip bir çanak formunda şekillendirilmiş, alçak kaideli ve ağız kenarına aplike edilmiş zincir askılıkları bulunan kap. Oldukça iyi korunmuş durumda olmakla birlikte, üç adet olması gereken askılıklardan biri kayıptır. Askılıklar bu objenin yüksek bir noktaya asılı olduğunu göstermektedir. Aydınlatma amacıyla kullanılmış olabileceği düşünülebilir.

Tarihleme : Nekopolün diğer malzemeleri dikkate alınarak İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenmiştir.

Buluntu yeri sorunlu olan vazo

Burada tanıtılan Hydria, Prof. Dr. Levent Zoroğlu tarafından Kelenderis buluntusu olduğu vurgulanarak yayınlanmıştır. Oysa Adana Müzesi kayıtlarında bu vazo ile ilgili olarak: "Anamur Kazası, Gürlevik Köyü'nde çıkmıştır" ibaresi yer almaktadır. Dolayısıyla vazonun Kelenderis değil, Nagidos buluntusu olma olasılığı çok yüksektir.

Kat. No.	: 32
Hadra Hydriasi (Res. 123)	
Müze Env. No	: Adana Müzesi Eski Env. No. 2219; Yeni Env. No. 476
İşlevi	: Urne
Tanım	: Düz ağız tablalı, yüksek boyunlu, yarım yumurta formlu gövdeye sahip ve yüksek ayaklıdır. Dudak tablasından itibaren gövde ortasına kadar bezelidir. Bezeme; boyunda yapraklar, omuzda ve kulpların üzerinde diller, gövdede ise sarmaşık dallarından oluşmaktadır. Gövdenin alt yarısı bezemesizdir.
Benzer Örnek	: Enklaar 1988, 16 Res. 3.
Tarihleme	: Bu vazo Prof. Zoroğlu tarafından benzer örnek yardımıyla (Enklaar, 1985, 137-140) İ.Ö. 260-225 dönemine tarihlenmiştir, bk. Zoroğlu, 2004, 305; Ancak Enklaar, 1988, 16, Fig. 3'de yayınlanmış olan paralel örnek biraz daha geç bir evreye, İ.Ö. 220-210 dönemine aittir. Dolayısıyla vazounun İ.Ö. 260-210 arasında bir tarihe ait olduğu anlaşılmaktadır.

Nekropollerde Ele Geçen Buluntuların Değerlendirmesi

Nagidos'taki üç nekropolde yapılmış olan kurtarma kazılarında gün ışığına çıkan mezar buluntularından bazılarının geç Arkaik Dönem'de Kıbrıs'tan ithal edilmiş olma olasılığı bulunmaktadır. Diğer merkezlerden gelen ve tarihlene olanağı sağlayan seramik buluntular arasında ise; özellikle Klasik Dönem Attika üretimi kaplardan söz etmek mümkündür. Arkaik ve Klasik dönemlerde, Nagidos ticari aktivitelerinin nasıl bir seyir izlemiş olduğu, bu mezar buluntularından da anlaşılmaktadır¹⁶³. Arkaik Dönem mezarları ve mezar buluntuları üzerinde Kıbrıs ve Kilikia'da sık rastlanan bölgesel özelliklerin görülüyor olması, Nagidos'un, bu dönemde yoğunlukla Kilikia'daki diğer merkezler ve Kıbrıs'la ticari, kültürel ve ekonomik ilişki içinde bulunduğunu göstermektedir.

Mezarlarda İ.Ö. 5. yy.'ın ilk üç çeyreğine ait buluntuya rastlanmamaktadır. Bu durum kazısı yapılmış olan kültür katmanlarında da benzer özellikler taşımaktadır. Ancak İ.Ö. 5. yy. son çeyreğine ait çok sayıda ölü hediyesi bulunmuştur. Bu da kültür katmanlarıyla paralellik gösteren bir durumdur ve İ.Ö. 4. yy. sonlarına kadar mezar buluntularının yoğunluğunun devam ettiği izlenmektedir.

Hellenistik Dönem'e ait mezar buluntusu ise çok azdır ve bu döneme ait olduğu anlaşılan ya da tahmin edilen mezar sayısı da sadece birkaç adettir. Gürlevik nekropolünden İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına ait bir diadem ele geçirilmiştir. Bu diadem, nekropollerde bulunan en geç malzemelerden biridir¹⁶⁴ (Res. 109). Geç dönem buluntularından biri de, Gürlevik'te bulunup Adana Müzesi'ne satın alma yoluyla kazandırılmış olan bir Hadra hydriasıdır (Kat. No. 32; Res. 123). Bu vazounun tarihi İ.Ö. 260-210 olarak saptanmıştır. Hellenistik mezar buluntularının azlığı, Nagidos'un görkemli Hellenistik yerleşimi ile tezat yaratmaktadır. Akropol kazılarında, en geç İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına işaret eden parçalar bulunmuştur. Nekropol malzemesi içinde ise İ.Ö. 2. yy. malzemesi hiç bulunmamaktadır. Dolayısıyla, en geniş yayılım sahasına olasılıkla Hellenistik Dönem'de ulaşan Nagidos'un bu döneme ait nekropolü henüz tespit edilememiştir.

Nekropollerdeki malzemelerin tarihleri, aynı zamanda hangi nekropol sahasının hangi dönemde kullanıldığı konusunda da ipucu vermektedir. Buna göre en erken nekropolün Paşabeleni Tepesi'nin doğu yamacında bulunan Atatürk Parkı nekropol alanı olduğu ve buradaki dromoslu kaya odalarının İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına ait olduğu anlaşılmıştır. Daha geç bir malzemenin bulunmadığı bu bölge, İ.Ö. 4. yy. başlarında akropole sur duvarlarının inşa edilmesiyle, akropolün girişi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Akropol tepesinin doğusundaki Belen Tepesi üzerinde de çok sayıda dromoslu kaya odası bulunmakta ancak tamamı soyulmuş olduğu için tarihlende sorun yaşanmaktadır. Bunların plan özellikleri, akropolün üzerinde bulunan ve İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenen dromoslu mezarlarla benzerlik göstermektedir.

¹⁶³ Konu ile ilgili detaylı bilgiler, bu kitabın seramik bölümlerinin sonuç kısmında aktarılmaktadır.

¹⁶⁴ Bu diadem için bk.: Durugönül 2000, 135 vd.

Ancak sadece plan özellikleri dikkate alınarak Belen Tepesi'ndeki mezarları tarihlemek mümkün değildir çünkü aynı plan özelliklerini gösteren mezarlar, Kelenderis ve Kıbrıs gibi merkezlerde Roma Dönemi'ne kadar kullanılmıştır. Bu nedenle Belen Tepesi'ndeki mezarlar için kesin bir tarih vermek mümkün olamamaktadır.

Gürlevik nekropol sahasından ele geçen en erken buluntular ise, bu alanın İ.Ö. 5. yy. sonlarında nekropol olarak kullanılmaya başlandığını göstermektedir. Buluntuların yoğunluğu İ.Ö. 4. yy. sonlarında kesilmektedir. Bu durum, bu nekropolün en az yüz yıl kesintisiz kullanıldığına işaret etmektedir.

Çubukkoyağı nekropolünden ele geçen buluntular ise, bu alanın İ.Ö. 4. yy.'dan itibaren kullanılmaya başlandığını göstermektedir. Çubukkoyağı nekropol alanı, Nagidos kentinin merkezi olarak düşünülebilecek akropolün yaklaşık 2 km. doğusunda yer almaktadır. Bu durum, Nagidos kentinin yayılım alanı konusunda ipucu vermektedir. Kentin doğuya doğru genişlediği ve sadece akropolün çevresinde bir kümelenme olmadığı düşünülebilir.

En erken mezarların bulunduğu akropol tepesinin doğu eteklerindeki Atatürk Parkı nekropol alanında urne olarak kullanılmış bir buluntuya rastlanmamıştır. Bu nedenle en azından İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısında *inhumation* adetinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Gürlevik nekropolünde bulunan iki urne, İ.Ö. erken 4. yy.'da gömme geleneklerinde bir çeşitlilik yaşandığına işaret etmektedir. Bu döneme ait mezarlardan ve mezar buluntularından yola çıkarak, *inhumation* adetinin hala dominant olarak kullanılmakta olduğunu ancak bunun yanında kremasyonun da yeni bir adet olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Nitekim yöre halkı ile yapılan görüşmelerde, bugün izleri görülemez de, Bozyazı deresinin yatağında ve yakın çevresinde, 1980'li yıllarda kum ve çakıl temin etmek için yapılan hafriyat çalışmaları sırasında, yoğun kül ve kemik kalıntılarının görüldüğü bilgisi alınmıştır. Bu ipuçları kremasyonun varlığına işaret etse de, bilgilerin sözlü olması ve arazide yapılan incelemelerde herhangi bir buluntunun ele geçmemiş olması nedeniyle, kronolojik problemlere yanıt bulmak mümkün olamamaktadır. Ayrıca Gürlevik'te bulunmuş olan Hadra hydriasi, İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci yarısında kremasyon adetinin hala var olduğunu göstermektedir. Kremasyonun Hellenistik Dönem'de Dağlık Kilikia'da kullanılan bir yöntem olduğu, Kelenderis'te bulunan bazı ipuçları sayesinde zaten bilinmekteydi¹⁶⁵. Nagidos buluntuları sayesinde ise, bu tarihin İ.Ö. erken 4. yy.'a kadar geriye çekilmesi mümkün olmuştur.

Görüldüğü üzere nekropollerden ele geçen malzemeyi, yoğunlukla geç Arkaik Dönem ile (İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı), Geç Klasik Dönem'e (İ.Ö. geç 5. yy. ile 4. yy. sonları) tarihlemek mümkün olabilmektedir. İ.Ö. 6. yy. ortalarından daha erkene uzanan mezar ya da mezar buluntularına rastlanmamıştır. Bu nedenle mezarları konusunda bilgi sahibi olmadığımız ilk periyot, İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile İ.Ö. 6. yy. ortaları arasında kalan zaman dilimidir. Oysa yerleşim katmanlarında, Arkaik Dönem'e ait en zengin buluntular, bu döneme ait tabakalarda ele geçirilmiştir¹⁶⁶. Bu çelişkili durum, ilk nekropol alanının olasıyla bir başka bölgede aranması gerektiğine işaret etmektedir. Bilgi sahibi olmadığımız bir diğer dönem İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısıdır. Bu dönemin nekropolünün de bir başka alanda olduğu tahmin edilebilir. Ancak kültür katmanlarında da bu dönemle ilgili buluntu sayısı oldukça azdır. Nagidos'un duraklama dönemi olarak değerlendirilen bu evreye ait mezarlar bulunduğu takdirde kentin gelişimi ile ilgili önemli bilgiler edinmek mümkün olabilecektir.

¹⁶⁵ Zoroğlu 2000, 130 vd.

¹⁶⁶ Bu durum Kelenderis nekropolü ile de paralellik taşımaktadır, bk.: Zoroğlu 2000, 132.

- IV - SERAMİKLER

IV.1. ARKAİK DÖNEM SERAMİKLERİ

Murat DURUKAN

Nagidos Kazısı¹⁶⁷

Nagidos'ta 1998-2002 yılları arasında gerçekleşen kazı çalışmaları, modern yerleşimin bulunmadığı, akropolün güney ve doğu eteklerinde yoğunlaştırılmıştır. Güney bölüm, Nagidos'taki en erken iskana sahne olmuş ve Hellenistik Dönem'in ortalarına kadar burada yerleşimin devam ettiği anlaşılmıştır.

Akropolün batı bölümü tümüyle günümüz yerleşiminin altında kaldığı için, bu yamaçta çalışmalar, modern evlerin bahçelerinde açılan küçük sondajlarla yürütülmüştür. Söz konusu sondajlar sonucunda, batı yamacın tam anlamıyla tahrip olduğu anlaşılmış ve stratigrafik anlamda bir ipucuna rastlanmamıştır. Bununla birlikte, sondajlar sonucu ele geçen küçük buluntular, yerli halktan alınan sözlü bilgiler ve bu alanda bulunmuş olup müze tarafından satın alınan arkeolojik malzemeler, batı yamacın önemli bir iskan alanı olduğuna işaret etmektedir. Bunun sebebi olarak, bu yamacın hem denize, hem denize karışmakta olan Bozyazı Çayı'na ve hem de limana hakim olmasını göstermek mümkündür.

Doğu yamaçta yapılan çalışmalar ise, bu alanın farklı dönemlerde farklı fonksiyonlar yüklendiğini göstermiştir. 1980'li yıllarda, akropol üzerindeki modern yerleşim için açılan yol çalışmaları sırasında ortaya çıkan kaya mezarlarının Anamur Müzesi'ne ihbar edilmesi sonucu, doğu yamaçta bir kurtarma kazısı başlatılmıştır. Müzenin bu mezarlarda yapmış olduğu kurtarma kazılarında ele geçirilmiş olan malzemeler, doğu yamacın İ.Ö. 6. yy.'da nekropol olarak kullanıldığını göstermektedir.

Akropolün doğu yamacında, izlenebilen sur duvarları ve kulelerden yola çıkılarak kazı çalışmaları genişletilmiştir. Sonuç olarak akropolün İ.Ö. erken 4. yy.'dan itibaren bir surla çevrildiği ve uygun eğim sebebiyle giriş için elverişli olan doğu yamacın sur ve kulelerle güçlendirildiği anlaşılmıştır¹⁶⁸. Nitekim bu yamaçtaki mezarlardan ele geçen buluntular İ.Ö. 6. yy. sonundan daha geç bir tarihe işaret etmemekte ve bir anlamda bu yamaçtaki fonksiyonel değişikliği doğrulamaktadır.

Kuzey yamaçta yapılan çalışmalarda da oldukça iyi buluntularla karşılaşmış, Klasik Dönem ve sonrasında işaret eden birden çok evre tespit edilmiştir. Burada yapılan çalışmada sivil mimari izlerine ve özellikle Klasik-Hellenistik dönemlere ait, seramik ağırlıklı küçük buluntulara rastlanmıştır.

¹⁶⁷ Nagidos seramiklerinin yayına hazırlanması aşamasında, çeşitli vesilelerle emeği geçen: S. İşler, A. Mörel, N. Kul, N. Ekiz, N. Naycı ve S. Karanfiloğlu'na sonsuz teşekkür ederim.

¹⁶⁸ Nagidos sur duvarları ile ilgili çalışma bu kitapta yayınlanmıştır. Aynı konu ile ilgili olarak ayrıca bk.: Durugönül 2001, 433 vd.

Nagidos'ta yürütülmüş olan kazı çalışmalarında, akropolün her bölgesinde sondajlar açılmıştır. Bu sondajlar sonucunda Arkaik Dönem'e ait malzemelerin, akropolün güney yarısında ve özellikle de bu yamacın eteklerinde yoğunluk gösterdiği anlaşılmıştır.

Bu bölgede açılan ilk sektörden elde edilen kronolojik veriler, bu çukurun doğusunda açılan ikinci bir sektörde doğrulanmıştır. Daha doğuda açılan üçüncü çukurdan gelen malzemeler de ilk iki sektörün stratigrafik bilgileri ile paralellik göstermiş ve yapılmış olan kronolojiyi teyit etmiştir. Bunun dışında, akropolün üzerinde yapılmış olan diğer sondajlarda bulunan daha az sayıdaki Arkaik buluntu da bu kronolojik verilerle uyum içindedir.

Yapılan bu çalışmalar sonucunda bulunan seramikler içinde Geometrik Dönem'e ya da öncesine tarihlenebilen malzeme tespit edilememiştir. En erken seramikler İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısına aittir. Benzer bir durum Hellenistik Dönem için de geçerlidir. Akropolde İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreğinden sonraki bir döneme ait malzeme bulunamamıştır. Bu durum kentte bir yer değişikliği yaşandığına işaret etmektedir. Bu tespit, Hellenistik malzemenin tarihlenebilmesine büyük katkı sağlamaktadır. Hellenistik seramikler, bugüne kadar az çalışılmış olan ve seramik kültürü hakkında sınırlı bilgi bulunan Dağlık Kilikia'da, iyi tanınan bir grup değildir. Ancak Nagidos kentinin tarihinde gerçekleşmiş olan bu olası yer değişikliği, Dağlık Kilikia'da en azından Hellenistik Dönem'in ilk yarısında kullanılmış olan seramiklerin tespitinde terminus olarak kullanılabilir bir avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla Nagidos akropolünün (Paşabeleni Tepesi'nin), İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı arasında tarihlenen bir iskan dönemi geçirdiği ortaya çıkmaktadır.

Hellenistik Dönem'e ait bazı mühürlü amphora kulplarında bulunan ve Nagidos'u sembolize eden **N**, **NA** ya da **NAG** ifadeleri, kentte üretim yapıldığının en açık kanıtıdır¹⁶⁹. Bilinen örneklerin tümü Hellenistik Dönem'e tarihlenmekle birlikte, Nagidos kentinin İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinden itibaren tanınan sikkeleri üzerinde karşılaşılan amphora ve kantharos betimleri, daha erken dönemlerde üretim yapıldığı konusunda ipucu vermektedir. Bulunan amphora kulplarından bazıları, vazunun ağız ve boyun bölümüyle birlikte korunmuş olduğu için, Nagidos amphoralarının tam formu konusunda bilgi edinmek de mümkün olabilmektedir. Ayrıca bu amphoraların kil özelliklerinden yola çıkarak, benzer kil karakterine sahip diğer bazı kap formlarının da Nagidos üretimi olabileceği düşünülmektedir.

Arkaik ve Erken Klasik dönemler için de benzer bir durum söz konusudur. Arkaik malzemenin yoğunluğu, seramiklerin tamamının ithal edilmiş olamayacağına ve bunların lokal olarak üretilmiş olduğuna işaret etmektedir. Bu döneme ait seramiklerin büyük bölümü özellikle Kıbrıs örnekleri ile form benzerliği göstermektedir. Ancak aynı kap formu, Nagidos'ta ve Kıbrıs'ta farklı bezeme tipinde olabilmektedir. Ayrıca Nagidos seramikleri, doğal olarak Kilikia'nın diğer merkezlerinde de popüler olan formlara sahiptir ve kil özellikleri Kıbrıs'ın ince ve özel kiline oranla daha kaba ve oldukça katkılıdır. Bu durum da, diğer Kilikia merkezleri ile paraleldir. Dolayısıyla Nagidos'un bir seramik üretim merkezi olduğu, Kilikia ve Kıbrıs'ın seramik kültürünün bu kente de yansıdığı ve diğer merkezlerde de üretilen formların Nagidos'ta değişik yorumlarla bezemiş örneklerine rastlanabildiği anlaşılmaktadır.

Kil Özellikleri

Nagidos'un Arkaik Dönem seramiklerinin büyük bölümü Kıbrıs'ta ve Kilikia'da yoğun rastlanan formlara sahiptir. Bu nedenle bu dönem malzemesi ile ilgili en önemli problem, seramiklerin Kıbrıs'tan mı ithal edildikleri yoksa Kilikia'da mı üretildikleridir. Ayrıca Kilikia'da üretilmişlerse, hangi merkezde üretilmiş oldukları da, cevap bekleyen bir diğer sorudur.

¹⁶⁹ Nagidos'ta amphora üretimi yapıldığı ve bazı mühür tiplerinin bu kente ait olduğu konusunda bk.: Durugönül – Durukan 2003, 72 vd.; Şenol – Şenol 2003, 120 vd.: Ayrıca bu kitabın "Amphora Mühürleri: Rhodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler" başlıklı bölümünde yayınlanmıştır.

Kilin rengi, seramiğin üretim merkezinin belirlenebilmesi için tek başına yeterli bir ölçüt değildir. Örneğin Nagidos'ta üretilmiş oldukları kesinleşen Hellenistik Dönem amphoraları, kendi içinde değişiklik gösteren bir renk yelpazesine sahiptir. Bu durum, tek bir merkezde üretilmiş olan seramiklerin farklı hamur renklerine sahip olabileceğinin en iyi kanıtıdır.

Farklı kil yatakları, farklı katkı maddeleri ve farklı pişirme dereceleri, hamurdaki değişik renklerin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Bu nedenle seramiklerin orijini konusundaki tespitler için, kilin rengiyle birlikte katkı maddelerinin oranı ve dolayısıyla kilin kalitesi de önem taşımaktadır.

Kilikia'da yapılmış olan bazı kazılarda bulunan seramiklerin kil analizleri, bölgenin kil özellikleri hakkında ipuçları vermektedir. Örneğin Tarsus'ta üretilmiş olan seramiklerin mineral katkılı, keskin kuvars içeren kahverengi bir kile sahip oldukları tespit edilmiştir. Kilisetepe'nin ise, kum ve kalker katkılı, krem renginin tonlarında kil rengine sahip seramikler ürettiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte Kilikia'da üretilmiş olan seramiklerin, hamurda bulunan yoğun katkı maddelerinden ötürü pürüzlü bir yüzeye sahip oldukları tespit edilmiştir. Hatta iri kalker parçacıklarının pişirim sırasında patlamaları, bu seramiklerin yüzeyinde bazen küçük çukurluklar oluşturmuştur.

Bununla birlikte Kıbrıs kilinin genellikle kaliteli ve katkısız olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla pürüzsüz bir yüzeye sahip olan Kıbrıs seramiklerinde nadiren kum katkısına ve kumdan kaynaklanan pürüzlü bir yüzeye rastlanmaktadır. Kilin rengi parlak kırmızı, devetüyü, bazen de yeşilimsi olabilmektedir.

Nagidos'ta bulunan Arkaik seramiklerin kil özelliklerine bakıldığında ise; en yoğun malzeme grubunun açık krem renk kile sahip olduğu görülmektedir. Bunların arasında yine açık renk olan ve yeşile çalan tonlar da bulunmaktadır. Bu seramiklerin hamur renkleri, Nagidos kentinin içinde bulunduğu ovalık araziye günümüzde de hakim olan rengin tonları olarak tanımlanabilir.

Parlak koyu kırmızı (kiremit kırmızısı) ve bunun tonlarında kil rengine sahip olan seramikler ikinci; uçuk turuncu-sarımsak renkli hamura sahip seramikler ise üçüncü yoğun grup olarak belirlenmiştir. Bunun dışında oldukça değişik kil renklerine rastlanmaktadır. Ancak pembe, gri ya da kahverengi gibi değişik tonlarında olan bu kil renkleri, ilk üç sıradaki seramikler kadar yoğun gruplar oluşturmazlar. Açık krem, parlak kırmızı ve uçuk turuncu renkte kile sahip seramiklerin hamurunda bulunan katkı maddeleri de birbirleri ile paralellik göstermektedir. Her üç grup seramiğin hamuru içinde de; kum, kalker, küçük taşçıklar, seramik tozu ya da zerrecikleri ve en önemlisi de mika ya da kuvars olarak tanımlanabilecek kristallere rastlanmaktadır. Ayrıca seramiklerin büyük bölümünde pürüzlü bir yüzeye ve kalker patlamaları nedeniyle oluşan küçük çukurluklara rastlanmaktadır. Bu nedenle, ilk üç grubun kil özelliklerine sahip olan seramiklerin Nagidos'un yerel üretimi olma ihtimali oldukça güçlüdür.

Aradaki mesafenin kısalığı ve iki merkez arasındaki güçlü etkileşim nedeniyle, Nagidos'ta bulunan bazı parçaların Kıbrıs üretimi olması da normaldir. Ancak tespit edilen ipuçlarından hareketle, Nagidos'un Arkaik seramiklerinin çoğunluğunun Kıbrıs'tan ithal edilmediği düşünülebilir. Bununla birlikte Nagidos seramikleri, özellikle Kilisetepe malzemelerinin kil rengi ile paralellik göstermektedir. Bu iki merkezin aynı coğrafyada yer almaları nedeniyle benzer nitelikte kil yataklarına sahip olabilecekleri unutulmamalıdır.

Kil özelliklerinin verdiği ipuçları ve ele geçirilen seramiklerin yoğunluğu sebebiyle, Nagidos'un Arkaik Dönem'den itibaren bir üretim merkezi olduğu anlaşılmaktadır¹⁷⁰. Form olarak, Kıbrıs'ta ve

¹⁷⁰ Özellikle black on red ve bichrome seramiklerin Kilikia'da uzun bir geçmişinin olduğu bilinmektedir. Hatta black on red tekniğinin Kilikia'dan Kıbrıs'a gitmiş olduğu düşünülmektedir, bk.: Williams 1954, 137; Mellaart 1955, 123. Bu nedenle bu seramiklerin Kilikia'da ve dolayısıyla Nagidos'ta üretilmiş olma olasılığı çok yüksektir.

Kilikia'da yoğun rastlanan kaplar üretilmiştir. Nagidos Arkaik seramikleri, Kıbrıs'ın özellikle IV. tip seramiklerine benzerlik göstermektedir. Anlaşıldığı üzere, oturmuş bir kronolojiye sahip olan Kıbrıs seramikleri, Nagidos'un Arkaik malzemesi için en önemli referans noktalarından biridir¹⁷¹. Bununla birlikte daha kesin kronolojik tespitler, ancak İonia kylikleri gibi ithal ürünler sayesinde yapılabilmektedir.

Nagidos'un Klasik Dönem seramikleri incelendiğine ise, kil renklerinde önemli değişikliklerin olduğu gözlenmektedir. Arkaik Dönem'den tanınan açık krem rengin tonları bu safhada görülmez. Bunun yerini, yoğunluk sırasına göre; koyu turuncu (reddish yellow), pembe (light red), kiremit kırmızısı (red) ve kahverengi (brown) olarak tanımlanabilecek kil renkleri almıştır. Bununla birlikte katkı maddelerinde bir değişiklik görülmemektedir ve hamur içinde yine mika, kalker, taşçık ve kum bulunmaktadır. Klasik Dönem seramiklerinde, kilin renginde ortaya çıkan bu önemli değişikliğin nedenini kesin olarak anlayabilmek mümkün değildir. Ancak eski kil yataklarının zayıflaması, atölyelerin yer değiştirmiş olması ya da yeni ve daha kaliteli kil yataklarının tespit edilmiş olması gibi olasılıklar öne çıkarılabilir.

Aynı durumla Hellenistik Dönem'de de karşılaşmaktadır. Bu dönem seramiklerinde gözlemlenen en baskın kil rengi, kahverengi ve tonlarıdır. Bu renk kil, Nagidos'a ait mühürlü amphoralar üzerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bunun ardından, istatistiksel olarak birbirine çok yakın oranlarda, sarımsı-kırmızı (ya da turuncu, mühürlü amphoralar üzerinde rastlanan bir diğer renk) ve ilk kez karşılaşılan yeşilimsi-gri kil renklerine yoğun olarak rastlanmıştır. Klasik Dönem'den tanınan kiremit kırmızısı kil rengine ise, Hellenistik Dönem'de özellikle mühür taşıyan Nagidos amphoralarında rastlanmaktadır. Ancak bu renk kil, diğer seramikler dikkate alındığında, daha az kullanılmıştır. Dolayısıyla kiremit kırmızısının, Hellenistik Dönem'in genel ortalaması içinde, Klasik Dönem'e oranla çok daha küçük bir paya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Katkı maddeleri daha erken dönemlerin seramikleriyle aynıdır ve parçaların yüzeyinde yine kalker patlakları görülmektedir.

Arkaik Dönem

Kentin en erken seramikleri akropolün güney yamacındaki çalışmalarda ele geçirilmiştir. Bu yamaçta üç sektörde yürütülen kazılar sonucunda, kısmen görülebilen ancak planının anlaşılması mümkün olmayan basit duvarlara rastlanmıştır. Bu duvarların, kentin en erken mimari örneklerine ait olduğu tahmin edilebilir. Duvarlarla çağdaş olan ve kazı çalışmalarında ulaşılan en düşük kotta, anakayanın hemen üzerinde bulunan seramikler de, Nagidos'un en erken malzemeleridir.

Bu malzemeler arasında, Kıbrıs ve Kilikia'ya özgü basit bant grupları ya da iç içe dairelerle bezeli seramikler önemli bir yoğunluk oluşturmaktadır. Aynı seviyelerde bulunan bezemesiz ancak benzer formlara sahip seramikler de oldukça fazla sayıdadır. Bezemedeki monotonluk nedeniyle, farklı formlarla temsil edilen seramiklerin büyük bölümünün, aynı kültürün ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Bu tip seramikler Demir Çağı'nda oldukça uzun bir kıyı şeridinde ve hatta iç bölgelerde bulunmuşlardır¹⁷². Ayrıca Kilikia Bölgesi seramikleri üzerine daha önce yapılmış olan bir çalışmada, *"Erken Demir Çağı'nda ortaya çıkan yerel bezek ve formların değişim-gelişim göstermeksizin varlıklarını tüm Demir Çağı boyunca sürdürmüş oldukları ve bu sebeple ithal kaplar olmaksızın lokal kaplar için bir kronoloji"*

¹⁷¹ Kıbrıs'ta Gjerstad tarafından kurgulanmış olan Arkaik Dönem kronolojisinin başlangıcı Karageorghis tarafından 50 yıl erkene çekilerek İ.Ö. 750 yıllarına taşınmıştır. Bunun üzerine Gjerstad, Cypro Arkaik I dönemi için 25 yıllık bir geri çekmenin iyi bir çözüm olduğunu ve bu dönemin İ.Ö. 725 yıllarında başlatılması gerektiğini önermiştir. Nagidos'ta ele geçen buluntular bu denli erkene gitmemektedir ve tüm otoriteler tarafından kabul edilen Cypro Arkaik IB ve Cypro Arkaik II kronolojisiyle uyumlu görünmektedir, kronolojik detaylarla ilgili olarak bk.: Gjerstad 1948, 184 vd., 421 vd.; Gjerstad 1974, 118; Karageorghis 1967, 16 dn. 2.

¹⁷² Mellaart 1955, 115 vd.

oluşturulmasının mümkün olmadığı” sonucuna ulaşılmıştır¹⁷³. Benzer bir görüş Kilisetepe seramikleri için de öne sürülmüştür. Bu merkezde bulunan ve yine bant grupları ve konsantrik dairelerle bezeli olan tüm seramiklerin, aynı seramik geleneğinin ürünü olduğu rapor edilmiştir. Kilisetepe’de bir konteks içinde bulunan ve aynı özellikleri gösteren çok sayıdaki seramiğin bir defada burada üretilmiş olabileceği ya da grup halde ithal edilmiş olması gerektiği önerilmektedir. Ayrıca yerleşimin her yerinde bulunan bu seramiklerin üretim yeri konusunda tahmin yapmanın güç olduğu vurgulanmaktadır¹⁷⁴.

Bu sonuçlar, tarihlenebilen ithal malzemenin son derece sayılı olması nedeniyle (Kıbrıs hariç), Nagidos malzemesi için de kabul edilebilir. Nitekim en erken tabakalarda bulunan seramikler, form ve bezemede fark edilebilir bir değişim göstermeksizin, İ.Ö. 6. yy. sonuna kadar devam etmektedirler. Bununla birlikte en düşük kotta ele geçirilen bazı malzemeler, Nagidos Arkaik seramiklerinin nispeten daha dar aralıklara tarihlenmesine yardımcı olabilecek ipuçları vermiştir. Bu malzemeler, İonia kylikleri, Kıbrıs’tan ithal bazı seramikler ve terra kotta figürinlerdir.

Nagidos’un en erken tabakalarında bulunan seramikler, Kıbrıs’ta oldukça yoğun şekilde karşılaşılan ve Kıbrıs tipi boyalı kaplar olarak tanınan seramiklerle, form ve bezeme prensipleri açısından bütünlük göstermektedir. Ayrıca bu seramik türü, Kilikia Bölgesi’nin diğer kentlerinde de yoğun olarak ele geçmektedir. Bu nedenle Kilikia Bölgesi’nin Demir Çağı seramiği Kıbrıs’tan mı etkilenmiştir yoksa Kıbrıs mı Kilikia’dan etkilenmiştir sorusunu yanıtlamak oldukça güçtür. Bununla birlikte İ.Ö. 3. bine kadar uzanan oldukça güçlü bir kültürün devamı niteliğindeki Kıbrıs seramiğinin, Kıbrıs’a en yakın merkez olma özelliği taşıyan ve Arkaik Dönem’de kurulan Nagidos kentinin seramik kültürü üzerinde etkili olması son derece normaldir¹⁷⁵. Dolayısıyla bir Kilikia kenti olmasına rağmen, Nagidos’ta Kıbrıs etkisinin de güçlü olduğunu söylemek mümkündür.

Seramik Stilleri

Nagidos’ta, geometrik özellik taşıyan hiçbir malzemenin bulunmaması, tarihleme açısından terminus olarak kullanılabilir önemli bir ayrıntıdır. Ayrıca İ.Ö. 7. ve 6. yy.’da Ege Bölgesi’ne damgasını vuran Orientalizan Dönem’in en karakteristik seramik stilleri olan yaban keçisi ve fikellura üslubunda bezenmiş hiç bir parçanın ele geçmemiş olması da ilginç bir durumdur. Yine benzer şekilde kuşlu kâselere de rastlanmamıştır. Oysa bu kaplar Kilikia’da kazısı yapılmış olan pek çok merkezde ele geçmiştir ve İ.Ö. 8. yy.’ın ikinci yarısından, İ.Ö. 7. yy. sonuna kadar uzanan geniş bir döneme tarihlenmişlerdir¹⁷⁶. Tarsus’ta kuşlu kâselerin İ.Ö. 600 yıllarında kesildiği anlaşılmıştır¹⁷⁷. Kinet Höyük’te kuşlu kâse ithalatının sadece 7. periyotta gerçekleştiği ve bu dönemin yine İ.Ö. 600 yıllarında bittiği tespit edilmiştir¹⁷⁸.

Nagidos seramikleri içinde, Doğu Yunan kentlerinin İ.Ö. 7. yy.’da ürettiği Subgeometrik vazolar da yoktur¹⁷⁹. Kykladlar’dan ithal edilmiş hiçbir buluntu ele geçmemiştir¹⁸⁰. Proto Korinth ya da Korinth tekniğinde bezenmiş olan tek bir parça bulunamamıştır. Attika Siyah Figür tekniğinde bezenmiş olup İ.Ö. 6. yy.’ın ikinci yarısına tarihlenen sadece 2 parça mevcuttur. İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısına ait olan

¹⁷³ Arslan 1998, 115 vd.

¹⁷⁴ Postgate 1996, 11; Postgate 1998, 212 vd.

¹⁷⁵ Ayrıca Nagidos’ta Arkaik Dönem’de Kıbrıs etkisinin olduğuna işaret eden Aphrodite kültü ve figürinlerle ilgili konuya yukarıda değinilmiştir. Bu döneme ait Kıbrıs tipi figürinlerle ilgili çalışma bu kitapta yayınlanmıştır.

¹⁷⁶ Boardman 1965, 5-6; Hanfmann 1963, 115, 308.

¹⁷⁷ Hanfmann 1956, 175.

¹⁷⁸ Gates 2003, 285.

¹⁷⁹ İ.Ö. 7. yy. Subgeometrik vazolarla ilgili olarak bk.: Boardman 1965, 10; Hanfmann 1963, 133.

¹⁸⁰ İ.Ö. 700 tarihlerinde Kyklad adalarından Kilikia’ya ihracatın durduğu düşünülmektedir, bk.: Hanfmann 1956, 184.

Attika siyah firnisli seramiklerin sayısı 5 parçadan fazla değildir. İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğine doğru ise Attika'dan ithal edilmiş olan malzemeler yoğunlaşmaktadır. Bunlar büyük oranda siyah firnisli seramik ile Kırmızı Figür tekniğinde bezeli malzemelerdir.

Bu veriler Nagidos'un kuruluş dönemi hakkında ipuçları vermektedir. Sağlam bir tabakalanmanın tespit edildiği sektörlerde, anakayanın hemen üzerinden gelen İonia kyliksi parçaları ve bazı figürinler kentin en erken buluntuları arasında tanımlanabilirler. Nitekim, daha önce de değinilmiş olduğu gibi, Kıbrıs ve Kilikia seramiklerinin daha sınırlı bir döneme tarihlenmesinde ithal seramikler önemli rol oynamaktadır.

Anakaya üzerinde bulunmuş olan İonia kylikleri, en erken İ.Ö. 7. yy. sonlarına tarihlenebilmektedir. Bu tarihten daha erkene uzanan ve bu kadar net tarihlenebilen Batı Anadolu'dan ithal başka bir seramik tespit edilememiştir. Bu nedenle kentin İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında kurulmuş olabileceği düşünülmektedir.

En erken tabakalarda ele geçen malzemelerin bir bölümü ise bichrome seramiklerdir. Kırmızı ve siyah boya kullanılarak bezenmiş olan bu malzeme grubunun bir kısmının Kıbrıs'tan ithal edilmiş olabileceği, bazılarının da Kilikia merkezlerinde ve hatta Nagidos'ta üretilmiş olabileceği düşünülebilir¹⁸¹. Nitekim Gjerstad tarafından yapılan Kilikia yüzey araştırmalarında, pek çok merkezde Kıbrıs seramiği tespit edilmiş, bunların bir bölümünün yerel üretim, bir bölümünün ise Kıbrıs'tan ithal edilmiş olduğu anlaşılmıştır. Gjerstad'ın özellikle Tarsus'ta yapmış olduğu tespit önemlidir. Bu merkezde ele geçen pek çok fırın atığından, Kıbrıs seramiğinin Tarsus'ta da üretildiğini önermektedir. Özellikle II. ve III. tip parçaların büyük bölümünün yerel üretim vazolar olduğunu, IV. tip vazoların ise neredeyse tamamının Kıbrıs'tan ithal edildiğini düşünmüştür¹⁸². Paralellik kurmak gerekirse, Tarsus'ta olduğu gibi, Nagidos'ta da Kıbrıs'tan ithal malzeme bulunduğu söylenebilir ve coğrafi yakınlık bu ilişkiyi kaçınılmaz kılmaktadır. Ancak kapların genelinde rastlanan kaba kil özellikleri, bunların büyük bölümünün ithal olmadığını düşündürmektedir. Bazı parçalarda ise oldukça ince ve temiz bir kil ile kaliteli astar ve yüzey dokusuna rastlanmaktadır. Daha az sayıdaki bu ürünlerin Kıbrıs'tan ithal edildiği tahmin edilebilir. Sonuç olarak Nagidos malzemesi içinde Kıbrıs'tan ve belki de diğer Kilikia merkezlerinden ithal edilmiş parçaların bulunduğu, ayrıca Nagidos'un da bir üretim merkezi olabileceği anlaşılmaktadır.

Nagidos'ta yoğun olarak ele geçen bichrome malzemenin kronolojik önemi, bu bezeme stilinin Kıbrıs'ta İ.Ö. 8. yy. sonu ve 7. yy.'da oldukça popüler olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim bu tarihlerde Kıbrıs etkisiyle Girit'te de kullanılmış olduğu bilinmektedir¹⁸³. En erken tabakalarda bichrome seramiklere rastlanıyor olması ve bunlarla aynı tabakalarda İ.Ö. 7. yy. sonlarına tarihlenen İonia kyliklerinin bulunması, Nagidos'un İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında kurulmuş bir kent olduğu hipotezini desteklemektedir. Dolayısıyla, Kilikia'da daha uzun bir geçmişi bulunmasına rağmen, bichrome seramik kullanımının Nagidos'ta İ.Ö. 7. yy. ortalarından sonra başlamış olması mümkündür. Ayrıca Nagidos'un en erken tabakalarında ele geçen bir bichrome skyphos ağız parçası, üzerinde bulunan lotus motifinden ötürü oldukça önemlidir (Kat. No.: 40). Yine Kıbrıs'ta, çeşitli vazo formları üzerinde kullanılan lotus motifinin, bichrome IV ware döneminde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Her ne kadar geç Geometrik Dönem'e uzanan bir geçmişe sahip olsa da¹⁸⁴, lotus ve benzeri geometrik olmayan

¹⁸¹ Kıbrıs malzemesinin Kilikia'daki yoğunluğu ve bunlardan bazılarının Kilikia'da üretilmiş olabileceği konusunda bk.: Gjerstad 1948, 259, 313.

¹⁸² Gjerstad 1934, 155 vd.; Gjerstad 1948, 259.

¹⁸³ Gjerstad 1948, 299.

¹⁸⁴ Gjerstad 1948, 291.

ornamentler bichrome IV ware döneminde yoğun olarak kullanılmıştır¹⁸⁵. Bichrome IV ware grubu Cypro Arkaik I (İ.Ö. 700-600) dönemde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Nagidos'un lotuslu skyphosu için önerilebilecek en erken tarih İ.Ö. 7. yy. içinde aranmalıdır. Yine birbirine yakın tabakalarda ortaya çıkan İonia kylikleri dikkate alındığında, bu parçanın da İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısına ait olabileceği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Nagidos'ta ele geçen en erken seramiklerin İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısından daha erkene tarihlenemediği ve bu tarihin Nagidos kentinin kuruluş dönemine işaret ettiği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Coğrafi yakınlık nedeniyle Kıbrıs'ın güçlü etkisinde kalan Nagidos'ta bulunan en erken seramiklerin bir diğer önemli özelliği, konsantrik daire bezemesinin yoğun olarak kullanılmış olmasıdır. Bu bezeme türü Kıbrıs'a, Cypro-Geometrik III döneminin başında girmiş, ancak Kıbrıs seramiğinde hakim bir rol oynaması Cypro-Arkaik I döneminde (İ.Ö. 700-600) gerçekleşmiştir¹⁸⁶. Hatta bazı Batı Anadolu merkezlerinde rastlanan yatay konsantrik daire sıraları da yine Kıbrıs etkisi olarak değerlendirilmiştir¹⁸⁷. Nagidos Arkaik seramiklerinin, form ve bezeme prensibi açısından Kıbrıs'ı yakından takip ettiği; Kilikia Bölgesi'nde üretilen seramiklerin de bezeme konusunda çok farklı olmadığı açıktır. Bu bağlamda, Nagidos buluntusu seramikler üzerinde yoğun olarak kullanılmış olan konsantrik daire bezemesinin, İ.Ö. 7. yy.'a işaret ettiği düşünülebilir. Örneğin Nagidos'un erken tabakalarında bulunan ve üzerinde konsantrik daire bezemeleri olan taklit bir İonia kyliksi (Kat. No.: 27) ile taklit bir Euboia skyphosu (Kat. No.: 32), bu konuda önemli ipuçları vermektedir. İonia kylikleri, Kıbrıs'a İ.Ö. 7. ve 6. yy.'larda büyük miktarlarda ithal edilmiştir. Dolayısıyla bu kâselerin formlarının Kıbrıslı ustalar tarafından taklit edilmiş olduğu anlaşılmış ve yoğunlukla black on red III (V) ve bichrome red II (V) ware gruplarında temsil edildikleri saptanmıştır¹⁸⁸. Sonuç olarak Kıbrıs'ta İonia kâselerinin taklit edilmeye başlanmasının İ.Ö. erken 6. yy.'da gerçekleştiği önerilmiştir¹⁸⁹. Euboia skyphoslarının biraz daha erken kaplar olduğu ancak yine Kıbrıs'a ithal edilip burada taklitlerinin üretilmiş olduğu da bilinmektedir¹⁹⁰. Nagidos'un erken tabakalarında bulunmuş ve olasılıkla Nagidos'ta üretilmiş olan 27 ve 32 katalog numaralı parçalar, bichrome özellikler göstermeleri, konsantrik daire bezemesine sahip olmaları ve İonia kyliksi ile Euboia skyphosu formlarını taklit etmiş olmaları nedeniyle İ.Ö. erken 6. yy.'a tarihlenmelidir. Anakayaya yakın tabakalarda ele geçirilen bu tip seramiklerin İ.Ö. erken 6. yy.'a tarihlenmesi, yakın özellikler gösteren diğer parçalar için önerilebilecek tarihleri de belirlemektedir. Dolayısıyla, diğer verileri de göz önünde bulundurarak, Nagidos'ta konsantrik daire bezemeli parçaların en erken İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında başladığını düşünmek mümkündür. Bu durum, Nagidos'un kuruluş evresi konusunda daha önce tanımlanan kronoloji ile yine uyum içindedir.

Bezeme

Boyalı seramiklerin çoğunluğu, yoğunluk sırasına göre, bichrome IV; white painted IV; black on red II (IV) ve red slip gruplarına aittir. Ayrıca astarsız-bezemesiz ya da kalitesiz olduğu için dökülmüş astara sahip seramikler de oldukça yoğun miktarda ele geçmiştir. Kıbrıs Geometrik Dönem seramiklerinden tanıdığımız bezeme taşıyan bir buluntu yoktur. En erken tabakalarda ele geçen kaplarda yatay bant grupları, konsantrik daire ve spiral bezemeleri yoğun olarak kullanılmıştır. Bunların

¹⁸⁵ Gjerstad 1948, 64.

¹⁸⁶ Gjerstad 1948, 301.

¹⁸⁷ Gjerstad 1948, 302.

¹⁸⁸ Gjerstad 1948, 306; İonia kâselerinin Kinet Höyük'te de İ.Ö. 600 civarında popüler olduğuna ilişkin olarak bk.: Gates 1999, 308.

¹⁸⁹ Gjerstad 1948, 256, 278 ve 306.

¹⁹⁰ Coldstream 1979, 255 vd.

dışında kalan bezemeler ise, bir ya da birkaç örnekle temsil edilen istisnalardır. Lotus çiçeği, zikzaklar ve dalgalı dil motifi gibi tekil örnekler, Nagidos seramiklerinin karakteristik bezemeleri arasında gösterilemez. Dolayısıyla bu monoton dekorasyon, Arkaik Dönem’de Nagidos kentinin mütevazı bir merkez olduğunun işareti olarak da değerlendirilebilir.

Tespit edilen motifler Erken Demir Çağı’ndan itibaren Kıbrıs ve Kilikia’da kullanılıyor olmasına rağmen, aynı tabakalarda bulunan diğer malzemeler, Nagidos örneklerinin Geç Demir Çağı’ndan daha erkene tarihlenemeyeceğine işaret etmektedir. Benzer seramiklerin, Kilikia Bölgesi’nde Tarsus, Kinet Höyük, ve Kelenderis gibi Kilikia kentlerinde¹⁹¹ ve Suriye yöresinde¹⁹² üretiminin yapıldığı önerilmektedir. Ancak bölgede henüz tatmin edici ölçüde bir kil analizi yapılmadığı için, tüm üretim merkezlerini kesinleştirmek ya da seramiklerin tamamı üzerinde, kesin olarak Kilikia ya da Kıbrıs üretimi olduğu yargısına varmak, bu aşamada mümkün değildir.

Bununla birlikte bu tip kaplara en yoğun olarak Kıbrıs ve Kilikia bölgelerinde rastlanıyor olması, bu coğrafyada ortak bir seramik kültürünün varlığına işaret etmektedir ve bunun için kullanılan “Kypro-Kilikia kültürü” tanımlaması konuyu oldukça iyi açıklamaktadır¹⁹³. Özellikle Kıbrıs, Geometrik Dönem’den itibaren önemli bir endüstri merkezi haline gelmiştir. Seramiğin yanında terrakottalar ve heykeller¹⁹⁴ önemli ihracat ürünleri olarak göze çarpmaktadır. Hatta bu üretimin ihracat edilmesinin dışında, Kıbrıs’lı sanatçıların Kıbrıs dışında üretim yaptıkları da düşünülmektedir. Örneğin Kilikia Bölgesi’nde bu şekilde üretildiği önerilen seramiklere “Cypro-Cilician Pottery” adı verilmiştir¹⁹⁵. Ancak bu seramiklerin sayısı o denli fazladır ki, bu durumu, Kıbrıs’lı sanatçıların Kilikia’ya gelip bu seramikleri burada üretmiş olmalarıyla açıklamak mümkün değildir. Arkaik Dönem’de kurulduğu anlaşılan Nagidos’un nüfusu içinde ciddi sayıda Kıbrıs kökenli insanın bulunduğu düşünülmektedir. Bu tip nüfus hareketlerinin daha erken dönemlerden itibaren Anadolu ile Kıbrıs arasında gerçekleşmiş olduğunu tahmin etmek de zor değildir. Dolayısıyla Kilikia kentlerinin Kıbrıs’la olan ilişkisi, Ege Denizi’ndeki adalarla, Batı Anadolu kent devletleri arasındaki akrabalık ilişkisine benzetilebilir. Bu gerekçeyle, ortaya çıkmış olan kültürel gelişmeleri de, tek başına Kilikia’ya ya da Kıbrıs’a mal etmek mümkün değildir. Aynı kültürün kapsama alanı içinde kalan Kıbrıs ve Kilikia bölgelerinde, benzer seramiklerin üretilmiş olmasını, etkileşimden ziyade kültürel ortaklıkla açıklamak daha objektif bir yaklaşımdır.

Kap Formları

Amphoralar (Kat. No.: 1-11)

Birinci Tip Amphoralar (Kat. No.: 1-3)

Nagidos’ta birbirinden farklı birkaç amphora formu tespit edilmiştir. İlk tipe ait parçalar Kıbrıs’ta yoğun olarak ele geçen bir amphora formunun örnekleridir. İlk iki örnek ağız ve boyun parçasıdır (Kat. No.: 1-2). Beyaz astarlıdırlar ve siyah boyayla yapılmış yatay bant grupları ile dekore edilmişlerdir. Form ve bezeme özellikleri Kıbrıs’ı hatırlatmakla birlikte, kil özellikleri yerel üretim olabileceklerini düşündürmektedir.

¹⁹¹ Arslan 1998, 113; Goldman 1937, 272.

¹⁹² Gjerstad 1974, 115.

¹⁹³ Gates 1999, 308.

¹⁹⁴ Kıbrıs üretimi olup Kilikia Bölgesi ve Doğu Akdeniz’in çeşitli bölgelerine dağılmış olan heykeller için bk.: Gjerstad 1948, 318 vd.; Ayrıca Adana Müzesi’nde bulunan ve Kıbrıs üretimi oldukları saptanan bir grup Arkaik heykel için bk.: Durugönül 2003, 93 vd.

¹⁹⁵ Gjerstad 1948, 313.

Kıbrıs'ta, hem form hem de bezeme olarak Nagidos'un bu amphoralarına birebir benzerlik gösteren örneklerin bichrome III ve IV. grup seramikler arasında yoğunlaştığı görülmektedir¹⁹⁶. Kıbrıs örneklerinin bir bölümünde, ağızdan boyuna geçişte bir plastik bant bulunmaktadır. Ayrıca Kıbrıs amphoralarında bezeme bichrome olarak, Nagidos'ta şimdiye kadar bulunan örneklerde ise siyah boya kullanılarak yapılmıştır. Ancak Nagidos vazolarında var olan yatay bant grupları Kıbrıs amphoralarının da vazgeçilmez dekorasyonudur.

Bichrome III ware grubu Cypro Geometrik III A döneminden itibaren görülmektedir. Dolayısıyla İ.Ö. 9. yy. ortasına uzanan bir geçmişi bulunmaktadır. Ancak oldukça uzun bir dönem kullanılmış olan bu grubun popüler olduğu dönemlerden biri de Cypro Arkaik I A'dır (İ.Ö. 7. yy.'ın ilk yarısı). Aynı grup vazolar, yoğunluğu azalmakla birlikte Cypro Arkaik I B'de de karşımıza çıkmakta (İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı) ve bu dönemin sonunda yerini bichrom IV vazolarına bırakmaktadır. Kat. No.: 1'de tanıtılan amphora parçası ile aynı tabakada bulunmuş olan diğer malzemeler arasında, Kıbrıs'ın IV. grubunun en popüler formları arasında sayılabilecek testi parçaları, İ.Ö. 7. ve 6. yy.'lara tarihlenen çanaklar ve İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy. başlarına tarihlenen İonia kâselerine ait parçaları görülmektedir. Bu ipuçlarına dayanarak, bu amphora tipinin Nagidos'taki örneklerinin İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında üretilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Nagidos'ta bulunmuş olan, bu tipin diğer bir örneği ise, bir boyun parçasıdır (Kat. No.: 3). Form vermemekle birlikte, bu parçanın yukarıda anılan amphoralar ile benzeştiğini söylemek mümkündür. Ancak bezeme özellikleri ve dekorasyon şeması oldukça farklıdır. Devetüyü renginde bir astara sahip olan bu parçanın korunmuş olan bölümünde, mora çalan kahverengi boya ile çizilmiş bir triglif, bunun yanında ise konsantrik daire bezemesi bulunmaktadır. Tarihlemeye yardımcı olabilecek en önemli buluntular, aynı tabakada ele geçmiş olan diğer parçalardır. Bunlar arasında Kıbrıs white painted IV ware dönemine tarihlenebilen ve skyphos olarak tanımlanan kap parçaları öne çıkmaktadır. Bu ipucuna dayanarak 3 numaralı amphora parçasının Kilikia'nın yerel üretimi olan devetüyü astarlı seramiklerinden olduğunu ve İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmesi gerektiğini önermek mümkündür.

İkinci Tip Amphoralar (Kat. No.: 4-5)

Nagidos'ta bulunan bir diğer amphora formu, yine Kıbrıs'ta yoğun olarak kullanılan amphora örnekleri ile yakın benzerlik göstermektedir. Bu kaplar, alışılmış amphora formunun dışında özellikler taşımaktadır (Kat. No.: 4). Bu form Kıbrıs'ta, özellikle bichrome IV ware, bichrome V ware, bichrome red I (IV) ware ve bichrome red II (V) ware grupları içinde görülmektedir¹⁹⁷.

Anlaşıldığı üzere, bu tip amphoralar Kıbrıs'ın IV ve V. tip seramiğinde yoğunlaşmaktadır. Kıbrıs'ın IV. grup seramikleri Cypro Arkaik I A döneminde ortaya çıkıp, Cypro Arkaik II A döneminde en yoğun evresini yaşamıştır. Bu evre ile kısmen çağdaş olan V. Tip seramikler ise İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısında popüler olmaya başlamaktadır. Tanıtılan Nagidos amphorasının bulunduğu tabakadaki diğer malzemeler de İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısında yoğunluk göstermekte, bu nedenle söz konusu amphora bu döneme tarihlenebilmektedir.

Bu tipe yakınlık gösteren bir diğer örnek ise, üzerindeki dalgalı çizgi bezemesiyle dikkat çekmektedir (Kat. No.: 5). Bu parçanın bir diğer farkı, yüksek dudağın biraz kavis yaparak gövdeye

¹⁹⁶ Gjerstad 1935, pl. CIV, 1 ve pl. CIX, fig. 3 (bichrome IV ware); Gjerstad 1948, fig. XXIII, 15, 16, 17, 18; Karageorghis 1970, pl. CCLV, fig. 16 (bichrome IV ware).

¹⁹⁷ Gjerstad 1935, pl. CVIII, 7; CX; CXI, 1-3, 5; CXIX, 3 (bichrome IV-V ware); Gjerstad 1948, fig. XLI, 2; Hadjisavvas 1989, 100 Kat. No.: 49 pl. XI (Black on Red II (IV) ware); Gjerstad 1960, fig. 13 (15), İ.Ö. 600-475; Hadjicosti 1997, pl. LI fig 1 (bichrome IV ware); Rocchetti 1978, 93 fig. 47:39; Aghion 1984, 656 fig. 1.

bağlanmasıdır. Form olarak Kat. No.: 4'te tanıtılan amphoraya paralel olmakla birlikte, pişirme kabı ya da mutfak kabı olarak değerlendirmek de mümkündür. Benzer form özelliklerine sahip bir vazoya Al Mina buluntuları arasında yayınlanmıştır¹⁹⁸. Al Mina vazosundaki bichrome bezeme yatay bantlardan oluşmaktadır. Bu tipin örneklerinin Marion ve Amathus'ta da bulunmuş olmasına rağmen Kıbrıs'a ait olmadığı ve Tarsus'tan tanındığı vurgulanmıştır¹⁹⁹. Kıbrıs'ta bulunmuş olan bir başka benzer örnek de bichrome V ware grubuna aittir²⁰⁰ ve bezeme yine yatay bantlardan oluşmaktadır. Zikzak bezeme ise yoğunlukla amphora, krater, kâse ve oinokhoe gibi formlar üzerinde tespit edilmiştir²⁰¹. Bu bezemeye sahip vazoların bazılarının Samos'tan ithal edilmiş oldukları önerilmektedir²⁰².

Zikzak ya da dalga motifi, İ.Ö. 7. ve 6. yy.'da antik dünyada yaygın olarak kullanılan bir bezemedir²⁰³. Kilikia'da bulunmuş olan örneklerin bazıları İ.Ö. 7. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmiştir²⁰⁴. Bununla birlikte Tarsus buluntusu dalga bezemeli amphoralar, Asur Dönemi ile İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlenmektedir²⁰⁵. Yine Tarsus'ta bulunmuş olan dalga bezemeli ve kırmızı astarlı kraterler ise İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy. başlarına tarihlenmiştir²⁰⁶. Kıbrıs'ta bulunmuş olan ve form benzerliği gösteren örnek ise bichrome V ware seramikleri arasında değerlendirilmiştir ve bu grubun görüldüğü dönem İ.Ö. 6. yy.'dır. Nagidos amphorası da, İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına işaret eden buluntuların yoğun olduğu bir tabakada ele geçirilmiştir. Bu veriler dikkate alınarak bu amphora parçasının İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmesi gerektiği önerilebilir. Ayrıca kil rengi ve hamur içinde bulunan katkı maddeleri, bu vazoların Kilikia Bölgesi'nde (olasılıkla Tarsus?) üretilmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Üçüncü Tip Amphoralar (Kat. No.: 6-8)

Bu tip içinde tanıtılan amphoralar Batı Anadolu formlarına yakınlık göstermektedir. Genel olarak dışı çekik, yüksek ve yuvarlatılmış dudak yapısına ve dik bir boyun profiline sahiptirler. Dudağa çok yakın bir yerden kırılmış oldukları için boyun üzerinde bezeme bulunup bulunmadığını anlamak mümkün değildir.

6 numaralı amphoranın formu Samos ve Milet bölgesinin örneklerine paralellik göstermektedir. Özellikle Samos'un badem ağızlı form olarak tanınan ve İ.Ö. 6. yy. sonlarına tarihlenen amphoraları ile yakın benzerlik taşımaktadır²⁰⁷.

Kat. No.: 7'de tanıtılan amphora, İ.Ö. 8 - 6. yy.'larda Yunan dünyasında popüler olan ve dalgalı çizgi bezemesine sahip Kuzey İonia (Klazomenai 1. tip ya da Khios) amphoralarını hatırlatmaktadır²⁰⁸. Nagidos amphorası tarım toprağı içinde bulunduğu için tarihleme problemi bulunmaktadır.

¹⁹⁸ Plat Taylor 1959, fig. 3 (14).

¹⁹⁹ Tarsus'tan tanındığı ifade edilen bu formun örnekleri için kaynak gösterilmemiştir, bk.: Plat Taylor 1959, 73

²⁰⁰ Gjerstad 1948, fig. XLVIII, 7 (bichrome V ware).

²⁰¹ Konu ile ilgili parçalar ve benzer örneklerle ilgili olarak bk.: Hanfmann 1956, fig. 17-29; Hanfmann 1963, fig. 105-108, 149-150.

²⁰² Arslan 1998, Kat. No.: 389-400, 403-404. Ayrıca bu vazoların Samoslu ustalar tarafından yapılmış olabileceğine ve önemli bir bölümünün ise Kilikia'da özellikle de Tarsus'ta üretilmiş olabileceğine ilişkin bk.: Hanfmann 1956, 180; Hanfmann 1963, 324. Aynı bezeme Yumuktepe'de bulunan bazı vazolarda da görülmektedir, bk.: Sevin – Özyayın 2004, fig. 4. 1-2; fig. 7, 15-16.

²⁰³ Hanfmann 1963, 324.

²⁰⁴ Arslan 1998, 177 vd.

²⁰⁵ Hanfmann 1956, 180; Hanfmann 1963, 324 vd.

²⁰⁶ Hanfmann 1956, 182.

²⁰⁷ 6 numaralı örnek için bk.: Mook – Coulson 1995, 104 Kat. No.: 96; 125 fig. 3.13 (8); Dupont 1998, fig. 23.12 (b); Dupont 1999, 161 pl. 7 (2).

²⁰⁸ Bu tip amphoraların tarihlenmesi, yayılım alanı ve benzer örnekleri için bk.: Hanfmann 1956, 176 vd.; diğer benzer örnekler için bk.: Calvet – Yon 1977, pl. X, fig. 106; Dupont 1999, 186 fig. 15; Hürmüzlü 2003, 117 Kat. No.: 31 (İ.Ö. 630) fig. 61 (31/m) ve 111 Kat. No.: 87 (İ.Ö. 630-600) fig. 64 (87/m).

Bununla birlikte Kıbrıs-Salamis'te²⁰⁹ ve Dor'da²¹⁰ benzerlerine rastlanmıştır. Dor'da bulunmuş olan benzer örnek, İ.Ö. 7. - 5. yy.'lar arasına tarihlenen malzemeler arasında tanıtılmakta, Salamis örneği için ise İ.Ö. 6. yy. başları önerilmektedir²¹¹. Benzer örnekler yardımıyla Nagidos amphorasını da İ.Ö. geç 7. ve erken 6. yy.'a tarihlemek mümkündür.

Tam anlamıyla köken sorunu çözümlenememiş olan 8 numaralı amphora form olarak yine Ege Bölgesi'ne işaret etmekte ve Klazomenai 5. tip amphoraları ile paralellik göstermektedir. Bu tip örnekler İ.Ö. 6. yy. ortalarına tarihlenmektedir²¹². Ayrıca birlikte bulunduğu diğer seramikler de İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenmiştir.

Dördüncü Tip Amphoralar (Kat. No.: 9-11)

Tespit edilen bir diğer amphora grubu ise, köken problemi henüz çözümlenememiş olan ancak Levant Bölgesi ve Kıbrıs'ta yoğun olarak üretilmiş tiplerdir. Parlak, koyu kırmızı hamur rengiyle dikkat çeken bu parçalar Doğu Akdeniz'de Demir Çağı boyunca kullanılmış amphora formlarının Nagidos'taki temsilcileridir²¹³.

Yukarıdaki dipnotta benzer örnek olarak sıralanan Salamis buluntusu amphoralardan birincisi, plain white IV grubuna ait olan seramiklerle birlikte bir mezarda bulunmuş ve bu mezar İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenmiştir²¹⁴. İkinci örnek Cypro-Arkaik I dönemine (İ.Ö. 700-600)²¹⁵; üçüncüsü ise plain white V grubuna ait kaplarla birlikte İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenmiştir²¹⁶. Dor'da bulunmuş olan paralel örneğin tarihi ise, Erken Pers Dönemi olarak tanımlanmıştır²¹⁷. Ayrıca komşu kent Kelenderis'te de Levant amphoraları bulunmuş ancak bunlar İ.Ö. 5. yy. ve sonrasına tarihlenmiştir²¹⁸. Nagidos örnekleri ise, İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenen seramiklerle birlikte ele geçtikleri için bu döneme tarihlenmişlerdir.

Kraterler (Kat. No.: 12-14)

Çok sayıda krater parçasına rastlanmış olmakla birlikte, bunlar form çeşitliliği açısından zenginlik göstermezler. İlk örnek Kat. No.: 12'de tanıtılmaktadır. Bu vazanın yatay bant grupları ve konsantrik dairelerden oluşan bezemesi ile kili Kilikia'nın tipik özelliklerini taşımaktadır. Form olarak birebir örtüşen bir paraleli bulunamamıştır. Bununla birlikte benzer dekorasyon şemasına sahip olan ve form olarak küçük farklılıklar gösteren bazı derin kaplara Kıbrıs boyalı seramiğinde rastlanmaktadır²¹⁹. Bu Kıbrıs kapları black on red II (IV) ware grubuna aittir. Dekorasyon şeması ve doldurma motiflerindeki paralellik dikkate alındığında, Nagidos vazosunun da, Kıbrıs IV. grubuna ait olan bu vazolar gibi, İ.Ö. geç 7 ve erken 6. yy. arasına tarihlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

²⁰⁹ Calvet – Yon 1977, pl. X Kat. No.: 106.

²¹⁰ Mook – Coulson 1995, Kat. No.: 97, 104 ve 125 fig. 3.13 (9).

²¹¹ Mook – Coulson 1995, 93; Calvet – Yon 1977, 18.

²¹² Hürmüzlü 2003, 41 Kat. No.: 39 fig. 61 (39/m).

²¹³ Bu amphora tipleri için bk.: Sagona 1982, fig. 1 ve 2; Bikai 1987, pl. XXII, XXIII; Lehmann 1998, fig. 6 (31-35), fig. 8 (17-19). Bu tipe ait olan diğer örnekler, bu kitabın "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri" başlıklı bölümünde incelenmiştir. Nagidos örnekleri ile benzerlik gösteren kaplar için ayrıca bk.: Karageorghis 1967, tomb 3, pl. CXXVI (97); Karageorghis 1973, tomb 79, pl. CXXIV (732, 985); Karageorghis 1970, tomb 21, pl. CCXVIII, (9); Gjerstad 1960, fig. 6 (2) type V (Cypro-Arkaik II, İ.Ö. 600-475); Stern 1995, fig. 2. 16 (24).

²¹⁴ Karageorghis 1967, 38 (Kat. No.: 97), 53.

²¹⁵ Karageorghis 1973, 121 vd.

²¹⁶ Karageorghis 1970, 45-46.

²¹⁷ Stern 1995, 69.

²¹⁸ Zoroğlu 1994a, 63 Res. 77-78.

²¹⁹ Gjerstad 1948, fig. XXXVII, 18b ve 19; Plat Taylor 1959, 77 fig. 5 (12).

Kat. No.: 13'te tanıtılan krater, bezemesi deforme olduğu için net olarak tarihlenememektedir. Ancak İ.Ö. geç 7 ile İ.Ö. 6. yy.'a ait malzemelerle birlikte bulunduğu için bu döneme ait olduğu düşünülmektedir.

Kat. No.: 14 ise, düz bir ağız tablası ve dış kısımda bulunan beyaz astar üzerindeki dil bezemesi ile dikkat çekmektedir. Benzer örnekleri Kelenderis'te ele geçmiştir. Bu merkezde bulunan krater üzerindeki dalgalı çizgi bezemesi Nagidos örneğinden farklılık göstermekle birlikte, her iki merkezin seramiklerinde de basit motiflerin kullanılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca formlar oldukça paraleldir ve Kelenderis krateri İ.Ö. geç 6. yy. ile erken 5. yy.'a tarihlenmiştir²²⁰. Yine benzer bir form Samos'ta ele geçmiş ve İ.Ö. 560-550 yıllarına verilmiştir²²¹. Ayrıca bu vazo, Tarsus'ta bulunmuş olup kırmızı astarlı olarak tanımlanan ve dalgalı çizgi bezemesi taşıyan kraterlerle form benzerliği göstermektedir. Kırmızı astarlı kraterlerin İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile İ.Ö. erken 6. yy.'da yoğunlaştıkları kaydedilmiştir²²². Tarsus ve Samos'ta bulunan paralel örnekler İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına, Kelenderis'te bulunan örnek ise aynı yüzyılın ikinci yarısına işaret etmektedir. Kontekst buluntularının tarihlenmeye yardımcı olmadığı 14 numaralı Nagidos krateri için, bu koşullar altında ancak İ.Ö. 6. yy.'ı önermek mümkündür.

Kylikler (Kat. No.: 15-30)

Nagidos'ta bulunan kylikleri; ithal İonia kylikleri (Kat. No.: 15-18; 23-26) ve bunların taklitleri (Kat. No.: 20-22; 27) olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. İthal edilmiş olan İonia kylikleri, Nagidos'un en erken tabakalarının tarihlenmesinde çok önemli rol oynamıştır.

Analojik çalışmalar Nagidos'a ithal edilmiş olan İonia kyliklerinin en erken İ.Ö. 7. yy. sonlarına ait olduğunu göstermektedir. Nitekim Kilikia'da, ithal Yunan seramiğinin İ.Ö. 7. ve 6. yy.'larda tür ve miktar olarak zirveye ulaşması bu durumla paralellik göstermektedir²²³. Tarsus bu konuda bir istisnadır. İonia kyliklerinin Tarsus'ta da oldukça yoğun bir kullanım alanı bulunduğu ve bu merkezde bazı parçaların İ.Ö. 696'daki Asur tahribinden önceye ait olduğu, İ.Ö. 7. ve 6. yy.'larda da popülaritesini devam ettirdiği not edilmiştir²²⁴.

Nagidos'taki ithal İonia kyliklerinin bulunduğu tabakalarda ele geçen diğer malzemeler incelendiğinde, baskın şekilde Kıbrıs IV. grubuna ait seramiklerle karşılaşmaktadır. Bu seramikler de, İonia kyliklerinin tarihlendiği İ.Ö. geç 7. yy. ve 6. yy. tarihlerini desteklemektedir.

Doğu Akdeniz'de kazısı yapılmış olan önemli merkezlerin buluntuları da genellikle bu kronoloji ile paralellik göstermektedir. Örneğin Amathus mezarlarında, ithal Yunan seramikleri arasında bulunan İonia kâselerinin yine İ.Ö. 7. yy. sonlarından itibaren popüler olduğu tespit edilmiştir²²⁵.

İonia kyliklerinin Kıbrıs'a yoğun miktarda ithal edilmiş olması nedeniyle²²⁶ bu formun Kıbrıs'ta yerli ustalar tarafından İ.Ö. 6. yy. başlarından itibaren taklit edildiği ve bichrome (V), black on red III (V) ve bichrome red (V) gruplarında temsil edildiği anlaşılmıştır²²⁷. Tarsus'ta ve Sukas'ta da bu

²²⁰ Farklı bir bezeme şemasına sahip olan ancak benzer form özellikleri taşıyan bir örnek için bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 507.

²²¹ Isler 1978, 157 beil. 18 fig. 586.

²²² Kırmızı astarlı kraterlerin benzerlerinin Samos, Ephesos, Smyrna ve Mersin'de bulunmuş olduğuna ilişkin olarak bk.: Hanfmann 1963, 316 vd. Kat. No.: 1571-1572; Hanfmann 1956, 182 vd. Kat. No.: 27-29.

²²³ Arslan 2001, 5; Aynı durum Kıbrıs, Suriye ve Lübnan için de geçerlidir, bk.: Gjerstad 1977, 33; Lehmann 1998, 29 vd.

²²⁴ Hanfmann 1956, 168 vd. Tarsus'ta İonia kâselerinin oldukça erken dönemlere kadar gittiği, Al Mina'da bu kadar erken örneklere rastlanmadığı konusunda bk.: Boardman 1965, 13.

²²⁵ Coldstream 1995b, 210 vd.

²²⁶ Gjerstad 1948, 277; Gjerstad 1977, 32 vd., pl. XIII- XV.

²²⁷ Gjerstad 1948, 256 ve 306.

kapların taklitlerinin üretilmiş olduğu tespit edilmiştir²²⁸. Nagidos'ta bulunan taklit İonia kylikleri de, Kıbrıs'ta ya da Kilikia'da üretilmiş olmalıdır²²⁹. Aynı kontekstlerde bulunan diğer malzemelerin verdiği tarihler de İ.Ö. 6. yy.'da yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla Nagidos'ta bulunan taklit İonia kâseleri için önerilebilecek en erken tarih, Kıbrıs'taki paralelleri gibi, İ.Ö. 6. yy.'dır.

Form özellikleri dikkate alındığında ise Nagidos'ta bulunan İonia kyliklerini 4 tip altında toplamak mümkündür:

Birinci Tip Kylikler (Kat. No.: 15-19)

Bu tipin örnekleri küçük parçalar halinde bulunmuşlardır ve olasılıkla Rhodos kâseleridir²³⁰. Nagidos'ta bulunmuş olan kylikler arasında, orijinleri konusunda en net tanımlanabilen grubu oluşturmaktadırlar. Doğu Akdeniz'e ithal edilmiş benzerlerine ya da lokal olarak üretilmiş taklitlerine Sukas'ta²³¹, Tarsus'ta²³², Mersin'de²³³ ya da İsrail'in²³⁴ ve Kıbrıs'ın²³⁵ çeşitli merkezlerinde rastlanmaktadır. Bu kâseler için genellikle önerilen tarih, İ.Ö. 7. yy. sonları ile erken 6. yy.'dır²³⁶.

İkinci Tip Kylikler (Kat. No.: 20-26)

Yine küçük parçalar halinde bulunmuşlardır. 20-24 arasındaki örnekler hafif dışa dönük, 25 ve 26 numaralı kâseler ise oldukça dik bir dudak formuna sahiptir.

20 ve 21 numaralı örnekler açık renk kil ve ağız kenarına asılı dil motifleri ile bezenmiş taklit kâselerdir. Kıbrıs merkezlerinin İ.Ö. 6. yy. başlarından itibaren İonia kâselerini taklit etmeye başlamış olmaları, Nagidos buluntuları arasındaki taklit örnekler için önemli bir tarihleme kriteridir. Ayrıca İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısında yaşanan politik gelişmelerin genel olarak Nagidos seramik sektörünü olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Bu gerekçelerle, Kıbrıs'ı düzenli biçimde takip eden Nagidos'ta taklit İonia kâselerinin İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısında popüler olduğu tahmin edilmektedir.

22-24 numaralı parçalar ise, yine benzer form özellikleri göstermektedir. Ancak, gri (Kat. No.: 22) ile portakal kırmızısı ve pembe (Kat. No.: 23-24) arasında değişen kil renklerine sahiptirler. Bezeme olarak ise sadece birkaç ince bant görülmektedir ve bu bantlarda kırmızı-kahverengi tonlar kullanılmıştır.

22 numaralı örnek, gri kil ve kahverengi-siyah astara sahiptir. Hem form hem de astar rengi, diğer örneklerden farklılık göstermektedir²³⁷. Bulunduğu tabakada İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.'ın

²²⁸ Hanfmann 1956, 173; Ploug 1973, 85 fig. 411-13.

²²⁹ Kıbrıs'ta da taklit İonia kâsesi üretiminin en erken örneklerinin Cypro-Arkaik IIA dönemine ait olduğu konusunda bk.: Gjerstad 1948, 278 ve 306.

²³⁰ Tarsus'ta bulunmuş olan İonia kaplarının büyük bölümünün Rhodos orijinli olduğu konusunda bk.: Hanfmann 1956, 173; Hanfmann 1963, 283.

²³¹ Ploug 1973, 32 vd. grup 9, 39, pl. VI (128a, 128b, 128c; 128c.1; 130; 131.1; 131.2); Lehmann 1996, Taf. 24, 152/1, 152/2, 152/3, 152/4; Lehmann 1998, fig. 6 (15).

²³² Hanfmann 1956, 177 fig. 4-6, 10, 13.

²³³ Barnett 1940, 118 (1, 6, 7); pl. XLIX (6-7); LXXIX (8); Sevin – Özyayın 2004, 86 vd. fig. 3: 1.

²³⁴ Waldbaum – Magness 1997, 29 fig. 3.

²³⁵ Calvet – Yon 1977, pl. IX fig. 88-94; Gjerstad 1977, Pl. XIII fig 4; Karageorghis 1977, pl. II (4); Coldstream 1995a, 210 pl. XIX (2).

²³⁶ Tarihleme ve diğer paraleller için bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 562 ve 564; Calvet – Yon 1977, 17 (Tip V, 7. yy. sonu - 6. yy. başı), pl. 9, 88, 89; Calvet – Yon 1978, 48 (580-575) pl. 22, fig. 4g; Alexandrescu 1978, 114 (590-565), pl. 70, 741; Boardman – Hayes 1966, 112, 120 (Tip V, 620-580) Kat. No.: 1197-1199; Brijder 1983, 45 fig. 3a Type B (595-580); Thalmann 1977, 71 (7. yy. sonu - 6. yy. başı) pl. 4, 1.

²³⁷ Birebir benzerine rastlanmamış olmakla birlikte, form olarak ilişki kurulabilecek bir kâse için bk.: Buitron-Oliver 1996, fig. 56 (O 17).

ilk yarısına ait yoğun seramik ele geçirilmiştir. Birlikte bulunduğu kontekstin en çok dikkat çeken parçaları arasında, geç 7. yy. ile erken 6. yy.'a ait bichrome kâseler ve yine aynı döneme tarihlenen fıçı formlu testiler bulunmaktadır. Bu örneğin taklit İonia kâselerinden olması da önemli bir kriterdir. Bu gerekçelerle 22 numaralı örneği İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına tarihlemek mümkündür.

23-24 numaralı parçalarda kilin kendi renginde bir astar bulunmaktadır. Dış kısımda bulunan basit bantlar dışında bir bezeme izine rastlanmamıştır. İç yüzde ise, dudağın en üst bölümündeki rezerve bant dışında, korunan kısmın tümü kahverengiye boyanmıştır. Benzer form yapısına sahip örnekler; Samos²³⁸, Sukas²³⁹, Meydancikkale²⁴⁰, Salamis²⁴¹, Amathus²⁴² gibi merkezlerde bulunmuş ve İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy. başlarına tarihlenmiştir.

Yine küçük parçalar halinde ele geçmiş olan 25 ve 26 numaralı parçaların, diğer örneklerden daha dik bir dudak yapısı bulunmaktadır. 25 numaralı kabın hamur rengi pembedir. Dış kısımda kırmızı ince bantlar, iç kısımda ise dudak kenarında iki siyah bant ile bunların arasında rezerve bir bant bulunmaktadır. İç kısmın geri kalan bölümü kırmızı astarlıdır. 26 numaralı parçanın iç kısmında ise açık krem renkli bir astar vardır. Ayrıca korunmuş olan kısımlardan anlaşıldığı kadarıyla, dudak kenarında ince siyah bantlar bulunmaktadır. Kullanılan renkler ve kil özellikleri, 26 numaralı parçanın Kıbrıs ya da Kilikia'da taklit edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Bezeme özellikleri ve ebatları farklılık göstermekle birlikte, 25 ve 26 numaralı parçalarla benzer form özellikleri taşıyan kaplara Salamis, Amathus ve Kelenderis'te rastlanmıştır. Salamis örneğinin Rhodos orijinli olduğu not edilmiş ve İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenmiştir²⁴³. Amathus ve Kelenderis örneklerinin ise İ.Ö. 7. yy. sonuna ait oldukları düşünülmüştür²⁴⁴. Dolayısıyla İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy. önerisi, bu tipin Nagidos'ta bulunmuş olan örnekleri için de kabul edilebilir.

Üçüncü Tip Kyliksler (Kat. No.: 27-28)

Her ikisinin de İonia kâselerinin taklidi olduğu tahmin edilmektedir. Kat. No.: 27'de tanıtılan kâsenin beyaz astarı, konsantrik daire bezemesi, yatay bant grupları ve bichrome dekorasyonu, Kıbrıs ile Kilikia'nın Geç Arkaik döneminde yoğun olarak kullanılmıştır. Nitekim Kıbrıs kapları arasında bu formda kâseler ve benzer bezeme özellikleri taşıyan örnekler bulunmaktadır²⁴⁵. Ancak bu kâsenin açık renk kili, Nagidos'un lokal kil özellikleri ile paralellik taşımaktadır. Nagidos'un Arkaik Dönem'de Kıbrıs'ı yakından takip eden bir merkez olduğu düşünülürse, bu kâsenin Nagidos'ta üretilmiş olabileceği önerilebilir. Benzer örneklerin yoğunlukla Kıbrıs'ın V. Tip seramikleri arasında bulunduğu görülmektedir. Bichrome V ware grubu, Cypro Arkaik II A döneminde (İ.Ö. 600) ortaya çıkmış, Cypro Arkaik II B döneminde ise (İ.Ö. 550-475) en yoğun üretim evresini yaşamıştır. Bu nedenle bu kâse için önerilebilecek tarihlendirme aralığı oldukça geniştir (İ.Ö. 600-475). Ancak Nagidos örneğinin bulunduğu tabakada ele geçen diğer buluntular, genellikle İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir. Dolayısıyla Kat. No.: 27, taklit İonia kâselerinin de üretildiği dönem olarak tespit edilen İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına ait olmalıdır.

²³⁸ Furtwängler – Kienast 1989, 111 fig. 1-2.

²³⁹ Ploug 1973, 32 fig. 128c.2.

²⁴⁰ Arslan 1998 200, Kat. No.: 558-559.

²⁴¹ Calvet – Yon 1977, 16 pl. VIII, fig. 67-73.

²⁴² Coldstream 1995a, fig. 6 (24).

²⁴³ Salamis için bk.: Calvet – Yon 1977, 16 pl. VII fig. 65.

²⁴⁴ Amathus için bk.: Coldstream 1987, 30 Kat. No.: 30 pl. X, XVI; Kelenderis için bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 578.

²⁴⁵ Gjerstad 1948, fig. XLVIII (2) bichrome V ware ve LIII (7) bichrome II (V) ware; Gjerstad 1960 (Op.At), fig. 2 (14); Buitron-Oliver 1996, fig. 50 (G 68), 47 (Tip IV); Yon – Coubet 1990, 104 fig. 3 (174).

Kat. No.: 28 ise, form özellikleri açısından aynı özellikleri taşımakla birlikte, kahverengi ve gri kili ile oldukça farklı bir görüntü çizmektedir. Samos'ta, Tarsus'ta ve Sukas'ta rastlanmış olan paralelleri İ.Ö. geç 7 ile erken 6. yy.'a tarihlenmiştir²⁴⁶. Bu tarihleme aralığı Nagidos örneği için de kabul edilebilir.

Dördüncü Tip Kylikler (Kat. No.: 29-30)

Son grupta toplanmış olan örneklerin ortak özelliği oldukça yüksek bir dudak yapısına sahip olmalarıdır. Korunmuş olan kısımlar, derin bir gövde yapısı bulunduğu işaret etmektedir. Hanfmann'ın "standart tip" olarak isimlendirdiği IV. grup kylikleri ile benzerlik göstermektedirler²⁴⁷.

Kil ve bezeme özellikleri 29 numaralı örneğin ithal olduğuna işaret etmektedir. Ancak yine aynı özellikler dikkate alındığında, bu parçanın batıdan değil doğudan gelmiş olması çok daha muhtemeldir. Tek örnek olması ve çok küçük bir bölümünün korunmuş olması sebebiyle, bir İonia kyliksinin taklidi olup olmadığına net olarak karar vermek de güçtür. Çünkü benzer gövde profiline sahip olan kap formlarına Persepolis bölgesinde rastlanmaktadır²⁴⁸. Dolayısıyla bu parçanın, Pers egemenliği başladıktan sonraki bir evreye ait bir İran kâsesi olma olasılığı da bulunmaktadır.

30 numaralı örnek ise Nagidos'un açık krem kil rengine sahiptir. Ayrıca 30 numaralı kabın black on red tarzındaki yatay bant bezemesi, Kilikia ve Kıbrıs'ta pek çok kâse formunda popüler olan bir dekorasyondur ve bu nedenle bu kâsenin Nagidos'ta üretildiği önerilebilir²⁴⁹.

Samos'taki paralel örnekler İ.Ö. erken 6. yy.'a²⁵⁰; Tarsus'ta bulunan bir örnek ise İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy.'a tarihlenmektedir²⁵¹. Bu veriler göz önünde bulundurularak, 29 numaralı örneğin İ.Ö. 6. yy.'a; 30 numaralı örneğin ise İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına ait olduğu düşünülmektedir.

Eubolia Tipi Skyphos Ve Taklitleri (Kat. No.: 31-34)

Nagidos'ta bulunmuş olan bir grup seramik, kökeni Ege olan ve Attika, Eubolia ve Kyklad adalarında Geometrik Dönem boyunca yoğun olarak üretilen skyphoslardandır²⁵². Geç Geometrik evrede bu merkezlerden ithal edilen seramiklerin Kıbrıs'ta baskın olduğu tespit edilmiş²⁵³ ve bu merkezlerin skyphosları, Cypro Arkaik I döneminde Kıbrıs'ta yoğun olarak taklit edilmiştir²⁵⁴. Tarsus'ta erken örnekleri bulunmuş olan ve Kykladik kaplar olarak tanıtılan bu kapların, İ.Ö. 700 civarında bu merkeze ithalatının kesildiği saptanmıştır²⁵⁵. Yine İ.Ö. 8. yy.'da Al Mina'da bu kapların taklit edilmiş olduğu kaydedilmiştir²⁵⁶.

²⁴⁶ Furtwängler – Kienast 1989, 112 (İ.Ö. 590-575) Abb. 19, 2; Hanfmann 1956, 177 fig. 11 ve 171; Ploug 1973, 29 vd. fig. 107.3.

²⁴⁷ Benzer örnekler ve dağılım alanı ile ilgili daha geniş bilgi için bk.: Hanfmann 1956, 170-172 (fig. 11-12, 15); Hanfmann 1963, Kat. No.: 1393. Ayrıca Samos'ta bulunan yüksek dudaklı İonia kylikleri ile de paralellik göstermektedir, bk.: Isler 1978, beil. 15-17 (özellikle Kat. No.: 546-547).

²⁴⁸ Sumner 1986, 5, ill. 1 p ve 6 ill. 2 i-j.

²⁴⁹ Benzer örnek için bk.: Gjersetd 1948, fig. LII (2) black on red III (V) ware.

²⁵⁰ Isler 1978, 153.

²⁵¹ Hanfmann 1956, 171-172 (11-12, 15); Hanfmann 1963, 286 (1393).

²⁵² Bu tip skyphoslarla ilgili olarak bk.: Coldstream 1979, 255 vd.; Coldstream 1987, 21 vd.; Coldstream 1995a, 199 vd.; Gjersetd 1977, pl. VII; Buschor 1929, 142 vd. (özellikle 152 beil. LIV); Walter 1957, 40 vd.

²⁵³ Gjersetd 1977, 26.

²⁵⁴ Plat Taylor 1959, 77, fig. 5 (11); Coldstream 1979, 256 vd.; Coldstream 1987, 25 (Kat. No.: 13). Benzer form özellikleri göstermekle birlikte derin kâse olarak tanıtılan ve aynı döneme tarihlenen bir örnek için ayrıca bk.: Karageorghis 1967, pl. CIX, 36.

²⁵⁵ Hanfmann 1956, 174.

²⁵⁶ Boardman 1959a, 163 vd.

Nagidos örneklerinin form ve bezeme özellikleri, bunların Geometrik Dönem'de Ege'den ithal edilmiş vazolar değil, Doğu Akdeniz'de taklit edilmiş olan skyphoslar olduklarını düşündürmektedir.

Kat. No.: 31'de tanıtilan kap, bezeme ve form özellikleriyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Fragment oldukça küçük olduğu için, bezemenin tümü hakkında bilgi edinilememektedir. Ayrıca kil renginin mat ve yeşile yakın olması, iyi pişmemiş bir kap olduğuna işaret etmektedir. Her ne kadar orijini saptanamasa da, form ve boya özellikleri, Ege'den ithal edilmiş olma ihtimali bulunduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte Kıbrıs'ta üretilmiş olma ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

31 numaralı örnek ile en yakın form benzerliği gösteren skyphosların, Euboia'da İ.Ö. 7. yy.'da üretilmiş olduğu görülmektedir²⁵⁷. Ayrıca Euboia Geç Geometrik II evresine (İ.Ö. 725-700) ait bir skyphosun dudak kenarı, yatay bant grupları ve noktalarla bezelidir²⁵⁸. Bu bezeme, Nagidos örneği ile yakınlık göstermektedir. Attika'da İ.Ö. 8. yy. ortalarında üretilmiş olan bazı skyphoslar üzerinde de aynı bezemeye rastlanmakla birlikte, bu kaplar form olarak daha sığ ya da daha kalın cidarlıdır²⁵⁹. Tarsus'ta bulunmuş olan ve Samos kaplarına yakınlık gösterdiği vurgulanan bir örnek de, form olarak Nagidos kâsesine paralellik göstermekte ve İ.Ö. 700 yıllarına tarihlenmektedir²⁶⁰. Omuz üzerinde nokta bezemesi taşıyan bir örnek ise Kıbrıs'ta (Kition) bulunmuştur²⁶¹. Bu vazanın siyah firnisli olduğu görülmektedir. Ancak form olarak, Nagidos örneğinin de dahil olduğu, Doğu Yunan skyphoslarındandır ve İ.Ö. 7. yy. sonuna tarihlenmiştir. Yine Kıbrıs'ta (Salamis) bulunmuş olan bazı örneklerin kökeninin Kyklad mı yoksa Euboia mı olduğunun anlaşılmasının güç olduğu vurgulanmış ve İ.Ö. 7. yy.'ın sonundan önceye tarihlenmesi gerektiği önerilmiştir²⁶².

31 numaralı örnek ile aynı tabakada ele geçen diğer buluntular da İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy.'a işaret etmektedir. Bu nedenle, Nagidos'ta bir başka benzerine rastlanmayan bu kap, Nagidos'un I. evresine ve Kıbrıs'ın Cypro Arkaik IB dönemine ait olmalıdır. Yukarıda sözü edilen benzer örnekler, Nagidos kâsesi için önemli bir referanstır. Ayrıca Samos'ta bulunmuş olan ve İ.Ö. 7. yy. ortaları ile İ.Ö. 630-20 yıllarına tarihlenen paralel iki örnek de aynı ölçüde önem taşımaktadır²⁶³. Bu veriler dikkate alınarak Nagidos'ta bulunmuş olan Doğu Yunan skyphosunun İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısına ait olduğu önerilebilir.

Bu grubun diğer örneği olan Kat. No.: 32'nin beyaz astarlı olduğu görülmektedir. Ayrıca dudak kenarında bulunan kalın siyah bir bant ve bu banda temas eden konsantrik daire dizisi bulunmaktadır. Korunmuş olan kısmın çok küçük bir bölgesinde, bu dairelerin alt tarafta da bir bantla sınırlandığı anlaşılmaktadır. İç kısımda, dudak kenarında beyaz astar üzerinde ince siyah bantlar vardır ve tondo kırmızıya boyanmıştır.

32 numaralı kâse form olarak yine Kyklad ve Euboia skyphosları ile paralellik göstermektedir²⁶⁴. Bu kap ile form ve bezeme özellikleri açısından ilişki kurulabilecek örneklerden biri Al Mina'da ele geçirilmiştir. Bu örnek Euboia ya da İonia kâselerinin taklidi olarak yorumlanmış ve Tarsus'ta lokal olarak üretilmiş olan bazı kyliklerle benzeştiği kaydedilmiştir²⁶⁵. Form ve bezeme açısından ilişki

²⁵⁷ Coldstream 1995a, 207 (Kat. No.: 11).

²⁵⁸ Coldstream 1995a, 205 (Kat. No.: 8).

²⁵⁹ Coldstream 1995a, 208 (Kat. No.: 15-17).

²⁶⁰ İonia kapları adı altında ele alınmış olan bu örnekler için bk.: Hanfmann 1956, 177 fig. 7-8.

²⁶¹ Karageorghis 1977, pl. III fig. 5.

²⁶² Calvet – Yon 1977, 12 vd. Kat. No.: 30-34, pl. IV.

²⁶³ Walter 1968, Samos V, Taf. 30, fig. 155; Furtwängler 1980, Abb. 12 ve Taf. 44 fig. 1/12.

²⁶⁴ Benzer örnekler için bk.: Hanfmann 1956, 179 fig. 16; Hanfmann 1963, 305 vd. fig. 146 (1500-1501). Calvet – Yon 1977, pl. IV fig. 33; Gjerstad 1977, pl. I fig. 7-14; Coldstream 1995b, 190 fig. 3 (4-7).

²⁶⁵ Plat Taylor 1959, 76-77 fig. 5 (11).

kurulabilecek bir diğer örneğe Kıbrıs'ta rastlanmıştır. Kıbrıs kâsesinde de aynı bezeme elemanları kullanılmış olmakla birlikte, dekorasyon şemasında küçük farklılıklar bulunmaktadır²⁶⁶.

32 numaralı kâsenin bezeme prensibi, yukarıda tanıtılan 27 numaralı taklit İonia kâsesi ile birebir örtüşmektedir. Dolayısıyla 32 numaralı kâsenin de Nagidos'ta üretilmiş bir taklit olma olasılığı yüksektir. Ayrıca konsantrik daire bezemesinin üzerinde parmak izlerinin bulunması, bir üretim hatasına işaret etmekte ve bu durum lokal üretim önerisini güçlendirmektedir. Bu kâsenin tarihi de, 27 numaralı örnek gibi İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı olmalıdır. Nitekim en yakın paralel olarak tespit edilen Kıbrıs kâsesi de, Kıbrıs'ın IV. tip seramiklerindedir ve hatta bu tip taklitlerin V. tip Kıbrıs kapları içinde örnekleri olduğu saptanmıştır²⁶⁷.

Kat. No.: 33'deki parçada bezeme korunamamış, sadece iç kısımda dudak kenarında bir kalın bant tespit edilmiştir. Bu örneğin, 32 numaralı kâse ile form benzerliği gösterdiği için, yine İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına ait olduğu düşünülmektedir.

Kat. No.: 34'te tanıtılan kâse, dudak profili ile dikkat çekmektedir. Bu formdaki kâselerin benzer örneklerine bichrome IV ware grubuna ait Kıbrıs kapları arasında rastlanmaktadır ve bunların Geç Geometrik skyphosların taklidi olduğu vurgulanmıştır²⁶⁸. Gerçekten de dudak profilinde görülen benzerlik bu paralellığı doğrulamaktadır. Bu özellikleri göz önünde tutularak, bu kâsenin Kilikia ya da Kıbrıs'ta taklit edilmiş olabileceği düşünülebilir. Nitekim Geç Geometrik Dönem'e ait Doğu Yunan skyphoslarının Kıbrıs'ta taklit edildiği bilinmektedir²⁶⁹. Bununla birlikte hamurda var olan katkı maddelerinin çokluğu, bunların arasında kalker ve mikanın yoğunluğu, bu kâsenin Kilikia'da üretilmiş olabileceği olasılığını gündeme getirmektedir. Al Mina'da bulunan diğer bir benzer örnek, black on red tarzında bezenmiştir²⁷⁰. Kelenderis'te bulunmuş olan ve skyphos olarak tanıtılan basit bezemeli benzer formların ise Samos'tan ithal edildiği not edilmiştir²⁷¹. Genellikle İ.Ö. 7. yy.'ın ilk yarısına tarihlenen Kelenderis kaplarının yanı sıra, bu formun farklı merkezlerde bulunan örnekleri için, İ.Ö. 7. yy. sonuna kadar değişen tarihler önerilmektedir²⁷². Nagidos kâsesi ile form benzerliği gösteren bir diğer benzer örnek Tarsus'ta bulunmuş, kâse olarak tanımlanmış ve İ.Ö. 6. yy. olabileceği düşünülmüştür²⁷³. Bu verilere dayanarak Nagidos kâsesinin İ.Ö. 6. yy. başlarına ait olması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca bu kâsenin bulunduğu tabakada yoğun olarak İ.Ö. 6. yy. buluntularının ele geçmesi bu görüşü desteklemektedir.

Skyphos ya da Derin Çanaklar (Kat. No.: 35-48)

Bu kaplar, Kıbrıs'ta çanak ya da derin çanak olarak tanımlanmış olan kaplardandır. Ancak dik ve derin gövde profilleri skyphos formuna yakınlık gösterdiği için bu başlık altında toplanmışlardır. Bu tanımlama sayesinde bu gruba ait olan örnekleri, çok sayıdaki kâse ya da çanak formundan daha belirgin biçimde ayırtılmak mümkün olacaktır.

Skyphoslar, bezeme ve form özellikleri dikkate alınarak, kendi içinde 3 gruba toplanabilir:

²⁶⁶ Rochetti 1978, 51, 28:3; ayrıca, black on red tarzında bezenmiş olan, ancak form olarak benzerlik gösteren bir başka örnek için bk.: Yon – Coubet 1990, 104 fig. 3 (176).

²⁶⁷ Calvet – Yon 1977, 13 dn. 27.

²⁶⁸ Hadjisavvas 1989, 104 fig. 5 (32) ve 105.

²⁶⁹ Bk.: Yukarıda Kat. No.: 31. Ayrıca taklit olabileceği düşünülen ve İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenen bir örnek için bk.: Karageorghis 1970, 153 (27), pl. 181 Kat. No.: 27.

²⁷⁰ Plat Taylor 1959, fig. 5 (2).

²⁷¹ Arslan 1998, Lev. 093, Kat. No.: 390-391. Samos'ta bulunan diğer benzer örneklerle ilgili olarak bk.: Technau 1929, 11 Abb. 2.

²⁷² Konu ile ilgili bilgi için bk.: Arslan 1998, 177 Kat. No.: 390-391.

²⁷³ Hanfmann 1963, 259 fig. 139, Kat. No.: 1189.

Birinci Grup Skyphoslar (Kat. No.: 35-38)

Dik ve derin bir gövde yapısına sahiptirler. Ağız içinde üçgene benzer bir profil bulunmaktadır. İçte ve dışta kalın bir beyaz astar vardır. Bezeme olarak yoğunlukla, ağızın hemen altında siyahla çizilmiş bantlar kullanılır. Bichrome olarak bezenmiş örnekleri de bulunmaktadır (Kat. No.: 35). Bazı örneklerin dış yüzünde, konsantrik daire motifi de görülmektedir (Kat. No.: 37).

Bu gruba ait örneklerin kil ve bezemelerinde karşılaşılan bazı özellikler, bunların bazılarının Nagidos'ta üretilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle 36 numaralı parçanın mikalı ve açık krem renkli kili ile kalker patlamaları sonucu yüzeyinde meydana gelmiş olan çukurluklar buna işaret etmektedir. Bunların Kilikia seramiğinin özellikleri olduğu bilinmektedir. Ayrıca aynı parçanın dış yüzündeki yatay bant gruplarında karşılaşılan düzensiz çizgiler de aynı kanıyı güçlendirmektedir. Özellikle yüzey dokusundaki bozukluklara 35 ve 38 numaralı parçalarda da rastlanmaktadır. Bununla birlikte 37 numaralı parçada daha pürüzsüz bir yüzey dokusu ve çok muntazam bir bezeme görülmektedir. Katkısız ve temiz olan kil de parlak ve kırmızıya yakın turuncudur. Bu özellikleri ile 37 numaralı parçanın Kıbrıs'tan ithal edilmiş olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla aynı form ve bezeme özellikleri gösteren seramiklerin hem ithal hem de yerli örneklerinin var olduğu anlaşılmaktadır.

Bu formun örneklerine, Kıbrıs boyalı seramiğinde yoğunlukla IV. tip kaplar arasında rastlanmaktadır. Salamis'te 83 numaralı mezarda bulunan kap üzerinde, Nagidos vazolarının birinde de görülen konsantrik daire bezemesi kullanılmıştır²⁷⁴. Bu bezeme Cypro-Arkaik I döneminden itibaren Kıbrıs seramiğinin dekorasyonunda çok hakimdir²⁷⁵. Salamis'teki bu mezar ve buluntuları İ.Ö. 600 civarına tarihlenmektedir.

Salamis'te, 79 numaralı mezarda bulunan örneğin ise white painted IV grubuna ait olduğu belirtilmiş ve bu mezar Cypro Arkaik I dönemine tarihlenmiştir. Ancak white painted grubuna dahil olan vazo tiplerinin uzun bir dönem kullanılmış olması nedeniyle net tarihlene olanağı sağlamadığı da vurgulanmıştır²⁷⁶.

Yine Salamis'te kazısı yapılmış olan 2 numaralı mezarda da aynı kap formunun benzerleriyle karşılaşılmıştır. Black on red ve bichrome tarzda bezenmiş olan bu örnekler için önerilen tarih İ.Ö. 7. yy. sonudur²⁷⁷.

Bir başka benzer örnek ise Alassa-Kampos'ta bulunmuştur. Black on red tarzında bezenmiş olan bu örnek de IV. tip olarak değerlendirilmiş ve Cypro Arkaik I dönemine tarihlenmiştir²⁷⁸. Yine Kıbrıs'ta Kourion'da ele geçen paralel bir örneğin de, IV. tip vazolardan olduğu not edilmiştir²⁷⁹.

Form ve bezemeden yola çıkarak yapılan tespitler birbirini desteklemektedir. Benzer örnekler ve buldukları kontekstlerde yer alan diğer buluntuların da yardımıyla, Nagidos'taki I. tip skyphosların İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy. arasında üretilmiş oldukları önerilebilir²⁸⁰.

²⁷⁴ Karageorghis 1970, tomb 83, pl. CCXLV, 18.

²⁷⁵ Gjerstad 1948, 301.

²⁷⁶ Karageorghis 1973, tomb 79, 116 ve 121, pl. CCXXIX, 384. Karageorghis ayrıca, bu tip vazoların renkli örneklerinin de bulunduğunu vurgulamış ve örnek olarak da Gjerstad 1948, fig. XXXVII 20-21'deki vazoları referans göstermiştir.

²⁷⁷ Karageorghis 1967, tomb 2, 24, pl. CIX, 5, 10 ve 73.

²⁷⁸ Hadjisavvas 1989, 105 vd. Kat. No.: 41, pl. XIX.

²⁷⁹ Buitron-Oliver 1996, 47 fig. 50, G 67.

²⁸⁰ Diğer bir benzer örnek için bk.: Yon – Coubet 1990, 104 fig. 2 (130).

İkinci Grup Skyphoslar (Kat. No.: 39-44)

Bu gruptaki kapları, basit ağızlı ve dik bir gövde yapısına sahip derin kâseler olarak tanımlamak mümkündür. Kendi içinde basit form farklılıkları gösteren iki gruba ayrılabilirler. İlk grubun örneklerinin daha ince cidarlı oldukları (Kat. No.: 39, 40 ve 43), ikinci grubun ise daha kalın cidarlı oldukları (Kat. No.: 41, 42 ve 44) görülmektedir. Ancak tümünün, aynı kap formunun versiyonları olduğunu düşünmek mümkündür.

Kat. No.: 39'da bulunan örnek black on red tarzında bezenmiş, dış yüzü konsantrik daireler, iç yüzü ise yatay bantlarla dekore edilmiştir. Sariya çalan açık krem hamur rengine sahiptir. Hem form hem de bezeme prensibi açısından bu vazoya yakın benzerlik gösteren bir örnek Palaepaphos'ta bulunmuş²⁸¹ ve Cypro Arkaik I'in başlarına (İ.Ö. 700-650) tarihlenmiştir. Nagidos örneğini ise, bulunduğu tabakada ele geçen diğer buluntular da dikkate alınarak, İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy. arasına tarihlenmek mümkündür.

40 numaralı örnek de, Kat. No.: 39'da tanıtılan kap ile aynı özellikleri taşımaktadır²⁸². Bezeme özelliklerine bakıldığında ise, dışta ağız kenarında bir triglif ve bunun yanında bir lotus çiçeğinin resmedildiği görülmektedir. Lotus motifi Mısır, Kıbrıs, Rhodos, Filistin ve Suriye merkezlerinde kullanılan bir ornamenttir. Ancak bu merkezlerde kullanılan lotus çiçeği ya da lotus tomurcuklarının karakteristik bazı özellikleri bulunmaktadır. Taç yaprakların formu ve sayısı, çanak yaprakların formu, merkezde bulunan rozet ya da çanak yaprakların dışında yer alan volüte benzer uzantılarla lotusların hangi merkezlere ait olduğunu tayin etmek mümkün olabilmektedir²⁸³.

Nagidos örneğinde bir ortada, iki de yan tarafta olmak üzere 3 taç yaprak; iki de çanak yaprak bulunmaktadır. Bu yapraklar alt tarafta üç yatay çizgiden oluşan bir bezeme ile sınırlanmıştır. Bu çizgi grubunun altında çiçeğin dip kısmı bulunmaktadır. Ayrıca dip taraftan sağa doğru uzanan bir de yaprak tasvir edilmiştir. Taç yapraklar ile dip bölümde kırmızı boya kullanılmıştır.

Nagidos lotusuna yakın benzerlik gösteren bir örneğe, Al Mina buluntuları arasında rastlanmıştır. Bu merkezdeki lotus tasviri, bir testi fragmenti üzerinde, bir kuş figürü ile birlikte tasvir edilmiş ve yatay olarak resmedilmiştir²⁸⁴. Nagidos lotusunun bir başka yakın benzeri ise Samaria'da tespit edilmiş ve bunun Kıbrıs'tan ithal bir seramik olduğu kaydedilmiştir²⁸⁵. Ayrıca koyu kırmızı kil rengi ve katkı maddeleri dikkate alındığında, Nagidos örneğinin de Kıbrıs'tan ithal edilmiş olabileceği ortaya çıkmaktadır.

Nagidos lotusu üzerinde kırmızı ve siyah boya bulunmaktadır. Bu yönü ile, Kıbrıs'ın bichrome grubunun özelliklerini taşımaktadır. Bichrome teknik Kıbrıs'ta İ.Ö. 8. yy. sonu ve 7. yy.'da oldukça popülerdir ve bu dönemde Kıbrıs etkisiyle Girit'te de kullanılmıştır²⁸⁶. Lotus motifi, her ne kadar Geç Geometrik Dönem'e uzanan bir geçmişe sahip olsa da²⁸⁷, bu ve benzeri geometrik olmayan ornamentler, bichrome IV ve V ware dönemlerinde yoğun olarak kullanılmıştır²⁸⁸. Bichrome IV ware

²⁸¹ Karageorghis 1987, 89 dn. 20 pl. XXVIII, 18 (Black on Red II (IV) ware).

²⁸² Form olarak yakın benzerlik gösteren bir diğer örnek için bk.: Buitron-Oliver 1996, 52 Kat. No.: K1 (Black on red ware, tip IV), fig. 53 (K1); Yumuktepe'de bulunmuş olan ve kâse olarak tanımlanan bir kaba ait ağız ve gövde parçası da, Nagidos örneği ile form açısından paralellik taşımaktadır, bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 533. Ayrıca her iki kâsenin iç tarafında da, ağız kenarında yatay bant gruplarından oluşan bir bezeme bulunmaktadır.

²⁸³ Gjerstad 1948, 65, 291, 303.

²⁸⁴ Gjerstad 1974, 110 fig. 1; Taylor 1959, 73 pl. XXI (2).

²⁸⁵ Crowfoot 1957, 195 fig. 33 (3).

²⁸⁶ Gjerstad 1948, 299.

²⁸⁷ Gjerstad 1948, 291.

²⁸⁸ Gjerstad 1948, 64.

grubu en yoğun evresini Cypro Arkaik I (İ.Ö. 700 - 600) ve II A döneminde yaşamıştır (İ.Ö. 600 - 550). Cypro Arkaik II A dönemi aynı zamanda Kıbrıs bichrome V ware grubunun ortaya çıktığı evredir. Benzer örnek olarak gösterilen kaplar arasında, Yumuktepe örneği İ.Ö. 8. yy.'ın son çeyreği ile 7. yy. başına tarihlenmiştir. Bu tarih Nagidos kâsesi için oldukça erkendir çünkü Nagidos fragmentinin ele geçirildiği tabakadaki diğer malzemeler arasında bichrome IV ware grubuna ait seramikler yoğunluk göstermekte ve bunlar İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.'ın ilk yarısı arasında yoğunlaşmaktadır. Nitekim Samaria'dan bulunmuş olan lotus örneği de bichrome IV ware grubunda değerlendirilerek İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenmiştir²⁸⁹. Tüm bu veriler dikkate alındığında, Kat. No.: 40'ta tanıtılan Nagidos'un lotuslu skyphosu için önerilebilecek en uygun tarih İ.Ö. 600 yıllarıdır.

Kat. No.: 41 ve 42'deki örnekler, kalın cidarlı skyphoslardandır. Yeşile çalan açık krem renkli bir hamura sahip olan bu örneklerin en önemli özelliği, bu hamurun renginde bir astara sahip olması ve siyah boya ile yapılmış olan bezemenin de bu astar üzerine işlenmiş olmasıdır. Motifler ve teknik, black on red tarzındadır ancak astar kırmızı değildir. Açık renk hamur ve katkı maddeleri Nagidos'un tipik kil özelliklerini taşımaktadır. Kıbrıs ve Kilikia'da yoğun olarak kullanılan bir tekniğin, Nagidos'lu bir ustanın elinde farklı yorumlandığı anlaşılmaktadır. Özellikle form açısından yakın benzerlik gösteren örnekler Kıbrıs'ta rastlanmaktadır²⁹⁰. Bu iki parçanın, benzer örnekler ve tabaka buluntularının yardımıyla İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kat. No.: 43'te diğer örneklerden daha küçük bir kap tanıtılmaktadır. Form olarak daha konik bir gövde yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır²⁹¹. Bu kapta da, tıpkı 41 ve 42 numaralı örneklerde olduğu gibi, hamur renginde bir astar kullanılmış ve bezeme bu astarın üzerine işlenmiştir. Dolayısıyla Nagidos üretimi bir kap olduğu düşünülebilir. Ağız kenarına asılı olarak çizilmiş birbirine bağlı konsantrik daire bezemesi, Kilikia'da Geç Demir Çağı'nda kullanılmış olan bir motiftir²⁹². Benzer örnekler ve tabaka buluntuları dikkate alınarak Nagidos örneğinin tarihlenmesi için, İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy. arasında bir dönem düşünülmelidir.

Kat. No.: 44'te ise, kalın cidarlı skyphoslar olarak tanımlanan grubun bir versiyonu bulunmaktadır. Tarihlleme önerisi olarak yine İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.'ın ilk yarısı arasındaki dönem düşünülmektedir.

Üçüncü Grup Skyphoslar (Kat. No.: 45-48)

Bu kapların, dudak hizasında ya da dudağın hemen altında gövdeye bitişik kulpları bulunmaktadır. Oldukça basit özellikler gösteren, büyük olasılıkla yerel üretim olan ucuz kâselerdir. Bant izleri dışında bir bezemeye rastlanmamıştır.

İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy.'a ait kapların yoğunluk gösterdiği tabakalarda bulunmuş ve bu döneme tarihlenmişlerdir. Bununla birlikte, her ne kadar yerel özellikler gösterecekler de, benzer form özellikleri taşıyan bazı kaplara Kıbrıs ve Samos'ta rastlanmaktadır²⁹³. Bu merkezlerde bulunan benzer nitelikteki örneklerin de aynı döneme ait olmaları, tarihlleme önerisini desteklemektedir.

²⁸⁹ Crowfoot 1957, 196.

²⁹⁰ Gjerstad 1948, fig. XXXVII, 18; Gjerstad 1935, pl. XCVI fig. 1 (white painted IV ware) ve pl. CXV fig. 1 (Black on Red (II) IV ware).

²⁹¹ Form olarak paralellik gösteren bir örnek için bk.: Gjerstad 1935, CXIV fig. 11 (Black on Red (II) IV ware). Benzer forma sahip olan bir diğer örnek için bk.: Rocchetti 1978, 111 fig. 11:49.

²⁹² Arslan 1998, 76.

²⁹³ Furtwängler – Kienast 1989, 129 Abb. 26 fig. b2; Buitron-Oliver 1996, fig. 46 (D11); Form olarak bir diğer benzer örnek white painted IV grubunda yer almaktadır, bk.: Buitron-Oliver 1996, fig. 45 (B3).

Kâse ve Tabaklar (Kat. No.: 49-102)

Kâse ve tabaklar, Nagidos'ta oldukça değişik formlarla temsil edilmektedir. Kendi içinde çeşitli alt gruplara ayrılabilen bu formlar, yoğunluk oranları dikkate alınarak tasnif edilmiştir. Üretim merkezleri konusunda kesin bir iddiada bulunmak mümkün olmasa da, kil rengi ve katkı maddeleri dikkate alınarak, büyük bölümünün yerel üretim olduğu düşünülebilir.

Birinci Grup Kâse ve Tabaklar (Kat. No.: 49-64)

Bu tip, Kıbrıs'ta, derin olmayan geniş çanak olarak tanınmaktadır ve oldukça yoğun kullanılmış bir form olarak dikkat çekmektedir²⁹⁴. Birbirine çok benzeyen, bazıları ancak nüanslarla ayırt edilebilen bir form çeşitliliğine sahiptir²⁹⁵. Nagidos örneklerinde de bu çeşitliliği görmek mümkündür.

Kat. No.: 49-52 arasında tanıtılan örnekler nispeten kalın cidarlı ve yumuşak hatlara sahip geniş kâselerdir. 49-51'in çok deforme olmuş yüzey dokusu üzerinde, açık renk astar olduğuna dair izler bulunmaktadır. 49 numaralı kâse ile aynı forma sahip olan örneklere Kıbrıs'ta black on red II (IV) ware grubunda rastlanmıştır²⁹⁶. 50 numaralı örnek oldukça kalın bir cidara sahip olmasına rağmen yine benzer form özellikleri göstermektedir. Ayrıca bu kâsenin dudağının iç kısmında, hamurun içindeki kalker parçacıklarının patlaması sonucunda oluşan oldukça derin bir çukur dikkat çekmektedir. Başka örnekler üzerinde de rastlanan bu durum, yerel üretime işaret etmektedir.

51 numaralı kâseyle paralellik gösteren bir örnek Kıbrıs'ta bulunmuştur²⁹⁷. Her ne kadar Nagidos kâsesi açık renk bir astarla basitçe bezenmiş olsa da, form benzerliği oldukça dikkat çekicidir.

52 numaralı örneğin yakın paralelleri de yine Kıbrıs'ta bulunmuştur²⁹⁸.

Kat. No.: 53-58 arasında tanıtılan örnekler, derin olmayan geniş çanak formunun, dudak tablasında yiv bulunan versiyonlarıdır. Yivler bazı örnekler üzerinde oldukça düzgün, bazı örnekler üzerinde ise oldukça özensizdir.

53 numaralı kâse bu tipin kaliteli örneklerinden biridir. Dudak tablasındaki yiv, bir kanal gibi oldukça derin ve belirgindir. Deforme olmuş yüzeyin küçük bir bölümünde, kalın beyaz bir astara sahip olduğuna işaret eden boya izleri bulunmaktadır. Astar rengi farklı olmakla birlikte, benzer formlar Kıbrıs'ta bulunmuştur²⁹⁹.

54-57 numaralı kâselerin dudak tablasındaki yiv ise daha düzensizdir. Astar rengi 54 numaralı örnekte tespit edilememektedir. Bununla birlikte bu kâsenin dudak tablası üzerinde bir ip deliği bulunmaktadır. 55 numaralı kâsede dudak tablası üzerinde ve dudağın dışında beyaz, kâsenin kalan kısmında ise mor renkte astar kullanılmıştır. 56 ve 57'de ise beyaza yakın krem astar görülmektedir.

²⁹⁴ Gjerstad 1960, 110 fig. 1.

²⁹⁵ Bu tip kâselerin benzer örnekleri için genel olarak bk.: Boehlau – Schefold 1942, 115-116 (600-500) Abb. 40 c; Boardman 1967, 131 pl. 40, 415 (550-500); Furtwängler – Kienast 1989, 120-121 (570-550) Abb. 23, 4 (6. yy.'ın ilk yarısı) ve 112 (590-575) Kat. No.: I/14, i Abb. 20, 14 (6. yy.'ın ilk yarısı); Furtwängler 1980, 222-223 (6. yy. ortası) Abb. 22, IV/17; Arslan 1998, Kat. No.: 619-647; Alexandrescu 1978, 122 fig. 35, 800 (6. yy.'ın ikinci yarısı); Boldrini 1994, Tav. 23, 502; Karageorghis 1967, pl. CXXV; Karageorghis 1973, 117 pl. CCXXXIV-CCXXXV.

²⁹⁶ Form olarak yakın benzerlik göstermekle birlikte, astar rengi farklılık gösteren bu örnek için, bk.: Gjerstad 1948, fig. XXXVII, 12 (black on red II (IV) ware).

²⁹⁷ Gjerstad 1948, fig. XLII, 11 (red slip II (IV) ware).

²⁹⁸ Karageorghis 1973, pl. CCXXXV, 569 ve 978 (Plain white IV ware); Karşılaştırma için ayrıca bk.: Gjerstad 1948, fig. XXVIII, 10.

²⁹⁹ Gjerstad 1948, fig. XLII, No.: 15 (Red slip II (IV) ware).

58 numarada tanıtılan kâse hamur rengi ve ince cidarlı kaliteli işçiliği ile diğer örneklerden ayrılmaktadır. Yine açık krem renginde bir astara sahiptir. Ayrıca dudak tablası üzerinde son derece düzgün bir yiv bulunmaktadır³⁰⁰.

59 numaralı kâse, kırmızı hamur rengi ve form özellikleriyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Kıbrıs'tan ithal edilmiş bir ürün olma olasılığı yüksektir. Nitekim Salamis mezarlarında ortaya çıkan çok sayıda kâse ile benzer form özelliklerine sahip olduğu görülmektedir³⁰¹. Klasik Dönem tabakasında kontekstinden kopuk olarak bulunmuş olsa da, 59 numaralı kâsenin yakın benzerleri İ.Ö. 7. yy. sonlarına tarihlenmektedir.

Kat. No.: 60-61 numaralı parçaların dar ve diagonal bir dudak tablası vardır. Oldukça yumuşak hatlara sahiptirler. 60 numaralı parçanın dış kısmında beyaz astar izleri seçilebilmektedir. 61 numaralı kâsenin dudak tablasında ve dış yüzünde kırmızı, iç yüzünde ise beyaz astar bulunmaktadır. Benzer kap formlarına Tarsus'ta İ.Ö. 6. yy. buluntuları arasında rastlanmıştır³⁰².

Kat. No.: 62-64'teki parçaların ise düz dudak tablası ve keskin bir dudak-gövde geçişi bulunur. 62 ve 63 numaralı kapların yüzey dokusu oldukça yıpranmış olmasına rağmen, tespit edilen kırmızı, siyah ve beyaz boya izlerinden bezemeli oldukları anlaşılmaktadır. 64 numaralı örneğin ise dış yüzünde beyaz, iç yüzünde mor astar bulunmaktadır. Dudak tablası üzerinde her iki rengin birbirine girmiş olduğu seçilmektedir. Bu grupta tanıtılan kapların en yakın benzerleri, Tarsus'ta İ.Ö. 6. yy.'a, Kelenderis'te İ.Ö. 6. yy.'ın 2. yarısına, Samos'ta ise İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlenmiştir³⁰³.

1. Grup altında tanıtılan, Kat. No.: 49-64 arasındaki formun örneklerine Kıbrıs'ta oldukça değişik bezeme gruplarında rastlanmakta³⁰⁴ ve İ.Ö. 7. yy.'dan itibaren oldukça popüler oldukları görülmektedir. Salamis'te 79 numaralı mezardan çıkan onlarca kâse buna örnek olarak gösterilebilir³⁰⁵. Bu mezarda iki farklı gömü evresi olduğu tespit edilmiş, bu formdaki tabaklar, her iki gömüyle de ilişkili olarak mezara bırakılmış ve her iki gömü de Cypro-Arkaik I dönemine tarihlenmiştir. Birinci gömü için önerilen tarih İ.Ö. 700 yıllarıdır. İkinci gömü için yine aynı dönemin içinde bir evre tarif edilse de, net bir tarih telaffuz edilmemiştir. Ancak Cypro-Arkaik II döneminde de kullanılmış olan bazı vazo formlarının aynı mezarda ele geçmiş olduğuna değinilmekte, bunların ikinci gömü evresiyle ilişkili olduğu not edilmekte ve dolayısıyla ikinci evrenin İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenebileceği ihtimali öne çıkarılmaktadır³⁰⁶. Nitekim, yine benzer kap formlarının bolca bulunduğu Salamis'teki 3 numaralı mezar da, İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenmiştir³⁰⁷. Bu durum, bu tip kâselerin Kıbrıs'ta Cypro-Arkaik I boyunca kullanılmış olduklarını göstermektedir. Kıbrıs'taki farklı kentlerde ele geçen benzer örnekler de genellikle Kıbrıs IV. grup seramiğine aittir³⁰⁸. Bir başka deyişle bu form Kıbrıs'ta esas popüleritesini Arkaik Dönem'de kazanmıştır. Kıbrıs'ın IV. grubuna ait vazolar Cypro Arkaik I A döneminde (İ.Ö. 700-650) görülmeye başlanmıştır. Bunun dışında en yoğun oldukları dönem Cypro

³⁰⁰ Dudak tablası üzerinde yiv yerine eğimli çizgiler kullanılmış olan bir örnek Kelenderis'te bulunmuş ve İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenmiştir, bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 614.

³⁰¹ Karageorghis 1973, pl. CCXXXV, 904.

³⁰² Hanfmann 1963, fig. 138, Kat. No.: 1252.

³⁰³ Hanfmann 1963, fig. 138, Kat. No.: 1253; fig. 141, Kat. No.: 1239; fig. 139, Kat. No.: 1179; Arslan 1998, Kat. No.: 620-628; Furtwängler – Kienast 1989, 121 Abb. 23. fig. 4 ve tarihlleme için 106.

³⁰⁴ Gjerstad 1948, fig. XXVI, 13, 14, 15 (red slip I (III) ware); fig. XXVIII, 1 (white painted IV ware); fig. XXX, 7 (bichrome IV ware); fig. XXXVII, 8 (black on red II (IV) ware); fig. XL, 7-8 (bichrome red I (IV) ware); fig. XLII, 10, 15 (red slip II (IV) ware).

³⁰⁵ Karageorghis 1973, pl. CCXXXIV-CCXXXV.

³⁰⁶ Karageorghis 1973, 121 vd.

³⁰⁷ Karageorghis 1967, 53 pl. CXXV.

³⁰⁸ Benzer örnekler için bk.: Karageorghis 1964, 46 fig. 12; Buitron-Oliver 1996, fig. 49 (G46).

Arkaik I B (İ.Ö. 650-600) ve Cypro Arkaik II A'dır (İ.Ö. 600-550). Diğer merkezlerde ele geçmiş olan benzer formdaki kâseler ise, yukarıda değinilmiş olduğu üzere, İ.Ö. 6. yy. içinde yoğunluk göstermektedir. Ayrıca aynı tip kâselerin Persepolis bölgesinde bile oldukça popüler olduğu³⁰⁹, dolayısıyla Pers kültürü tarafından da tanındığı anlaşılmaktadır.

Bu formun Nagidos'taki ilk örneklerinin, kentin en erken tabakalardan itibaren kullanıldığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında repertuara girdiği ve İ.Ö. 6. yy. boyunca yoğun olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir.

İkinci Grup Kâse ve Tabaklar (Kat. No.: 65-80)

İçte ve dışta yatay bant gruplarıyla bezeli ya da astarlı bu basit formlu kâselere Kıbrıs boyalı seramiğinde ve Kilikia Bölgesi'nde yoğun olarak rastlanmaktadır. Bu tip kâseler, en popüler dönemlerini Kıbrıs'ın IV. grup vazolarında, özellikle de bichrome IV, black on red IV ve white painted IV ware gruplarında yaşamışlardır. Nagidos'taki örnekler ise genellikle beyaz, kırmızı ya da gri astarlıdır ve bunları kendi içinde 3 alt tipe ayırmak mümkündür.

Kat. No.: 65-73 arasındaki örnekler 1. tip olarak değerlendirilebilecek olan parçalardır. Hafif içe dönük, basit bir ağız yapıları ve kesintisiz bir yay çizen gövde profilleri bulunmaktadır. 65-66 numaralı kâseler beyaz astarlıdır ve hem içte hem de dışta yatay siyah bantlarla dekore edilmişlerdir (white painted IV). 67-69 arasındaki kâselerde yine aynı form özellikleri görülmekle birlikte black on red tarzında bezenmişlerdir. 69 numaralı kâsenin gövdeye yapışık küçük yatay bir kulpu bulunmaktadır. 70-73 arasındaki örneklerin ise yüzey dokusu oldukça deforme olmuştur. 70 numaralı parçanın gövdeye yapışık yatay bir kulpu vardır. 71 numaralı örnek de kulpludur ancak bu kez kulp, bir yarım daire şeklinde gövdeye applike edilmiştir. 72 numaralı örnekte, kötü pişmiş olması nedeniyle gövde üzerinde çatlaklar oluşmuştur. 73 numaralı kâsenin dışta dudak altında plastik bir şerit vardır. Bunun dışında diğer parçalarla form benzerliği taşımaktadır³¹⁰.

Astar rengi ne olursa olsun, formda ya da bezemede görülen paralellik, Kat. No.: 65-73 arasında tanıtılan kâselerin uzun bir dönem kullanıldığına işaret etmektedir³¹¹. Hamurlarının kırmızı, turuncu ve krem renginin tonlarında olması, bazı örneklerin Kıbrıs'tan ithal edildiğini, bazılarının da yerel üretim olabileceğini düşündürmektedir.

Kat. No.: 74-76 numaralarda bulunan örnekler, aynı formun 2. tipidir. Daha kalın cidarlı ve daha büyük boyutlu olan bu kâseler black on red tarzında bezenmiştir. Ayrıca oldukça içe çekik bir dudak yapısı bulunmaktadır. Yatay bant grupları bu tipin de bezemesini oluşturmaktadır. 76 numaralı örnekte, dudağa bağlı bir çıkıntı bulunmaktadır ve bunu kulp olarak nitelemek mümkündür. Bu tip kâselerin benzer örneklerine Kıbrıs'ta ve Yumuktepe'de rastlanmıştır³¹².

Kat. No.: 77-80 arasında tanıtılan kâseler ise, aynı formun 3. tipi olarak değerlendirilmiştir. Konik bir gövde yapısı ve keskin hatlara sahip dudak profili bulunmaktadır. 77 numaralı parça en iyi korunmuş örneklerden biridir. Gövde içinde ve dışında bulunan yatay bant grupları, benzer formdaki diğer

³⁰⁹ Sumner 1986, 3 vd. ill. 1 ve 2.

³¹⁰ Kat. No.: 73 için bk.: Gjerstad 1948, XLIV, 1 (plain white IV ware).

³¹¹ Kıbrıs'ta bulunan benzer örnekler için bk.: Karageorghis 1967, pl. CIX fig. 23 (bichrome IV ware); pl. CXXXII fig. 56 (bichrome IV ware); pl. CXXXVII fig. 40 (bichrome IV ware); pl. CXXXVIII fig. 60 (plain white IV ware); Karageorghis 1970, pl. CCVIII fig. 125 (Cypro Arkaik I sonu); pl. CCXIX fig. 14 (Cypro Arkaik I); pl. CCXXXIX fig. 4 (Cypro Arkaik II); pl. CCLIV fig. 19, 38 ve 52 (İ.Ö. 600 civarı); Rocchetti 1978, 52 fig. 28:7; 96, fig. 47:48 black on red II (IV); Tarsus paralelleri için bk.: Hanfmann 1963, fig. 138 (1247), İ.Ö. 6. yy.; Samos örnekleri için bk.: Furtwängler – Kienast 1989, 118 Abb. 22 b3 (İ.Ö. 6. yy.'ın ilk çeyreği).

³¹² Kıbrıs paralelleri için bk.: Buitron-Oliver 1996, fig. 54 (M 28); Karageorghis 1970, pl. CCVIII fig. 118 (Cypro Arkaik I sonu); Yumuktepe örnekleri için bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 658, 660 (İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı).

kâse parçalarının dekorasyon şeması hakkında bilgi vermektedir. 78 numaralı kâsede kulp izinin bulunması, bu tipin kulplu olduğunu ya da kulplu örneklerinin de bulunabileceğini göstermektedir. Sadece 79 numaralı örneğin içinde ve dışında astar izine rastlanmıştır. İç ve dış yüzdeki astar diğer benzer örneklerde iyi korunmamıştır. 80 numaralı örneğin dış yüzünde, istisna olarak, direkt kil üzerine çizilmiş kalın bir siyah bant görülmektedir. Bu kâselerle paralellik gösteren örnekler Kıbrıs ve Kilikia'da rastlanmıştır³¹³. Bol katkılı kil özellikleri dikkate alındığında, bu tipin yerel üretim olma ihtimalinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

2. Grup kâseler Nagidos'un en erken tabakalarından itibaren ortaya çıkmış ve bir değişiklik yaşamadan, İ.Ö. 6. yy. sonlarına kadar kullanılmışlardır. Buldukları seviyeler dikkate alındığında, yoğunluk gösterdikleri evre olarak İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy.'ın ortası arasında kalan dönemi göstermek mümkündür. Kıbrıs ve Kilikia'da tespit edilmiş olan benzer örnekler dikkate alındığında da bu tarihler destek bulmaktadır.

Üçüncü Grup Kâse ve Tabaklar (Kat. No.: 81- 93)

Bu grupta, Nagidos'ta daha az sayıda örnekle temsil edilen ve birbirinden farklı formlara sahip olan kâseler ele alınmaktadır.

Kat. No.: 81'de yuvarlatılmış ağız kenarına sahip derin, açık bir kaba ait ağız gövde parçası tanıtılmaktadır. Kalker ve mika katkılı hamura sahiptir. Yüzey dokusu üzerinde kalker patlamaları sonucu çukurluklar oluşmuştur. Kaba hamur özellikleri ve basit bezeme tarzı ile lokal bir kap olduğu düşünülmektedir. Birebir paraleli tespit edilememiştir ancak Kıbrıs'ta bulunan bazı kap formları ile benzerlik taşımaktadır³¹⁴. Bulduğu tabakadaki diğer seramikler ve Kıbrıs'taki benzerleri dikkate alınarak İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmek mümkündür.

Nagidos buluntuları içinde yer alan bir diğer kap formu ise, derin bir gövde yapısına sahip olan, kalın cidarlı kâselerdir (Kat. No.: 82). Özellikle Kıbrıs'ta bulunan paralellerinin black on red II (IV) grubuna ait olduğu ve dudak kenarında konsantrik daire bezemesinin bulunduğu görülmektedir³¹⁵. Bu bezeme Nagidos örneğinde bulunmasa da, bu kâsenin çıktığı tabakadaki diğer bazı kap parçaları üzerinde kullanılmıştır. Benzer form özellikleri taşıyan Kıbrıs orijinli örnekler Al Mina'da da rastlanmıştır³¹⁶. Benzer örneklerin dahil olduğu black on red II (IV) grubu İ.Ö. 700 ile 550 yılları arasında oldukça popülerdir³¹⁷. Nagidos kâsesinin bulunduğu tabakada çıkan diğer seramikler de, bu kronoloji ile örtüşmekte ve İ.Ö. 7. yy. sonlarına işaret etmektedir. Dolayısıyla 82 numaralı kâsenin İ.Ö. 7. yy. sonlarına ait olduğu anlaşılmaktadır.

83 numarada dışa dönük dudaklı bir çanağa ait ağız-gövde parçası bulunmaktadır. Turuncu renkli hamur üzerinde açık krem renkli bir astara sahiptir. Farklı bir bezeme grubuna ait olmakla birlikte, form benzerliği gösteren paralel bir örnek Kıbrıs'ta bulunmuştur³¹⁸. Bulduğu tabakadaki tarihlendirici unsurlar dikkate alınarak İ.Ö. geç 7 ile erken 6. yy. arasına tarihlenmiştir.

84 numarada tanıtılan kâse, içe çekik ağızlı çanakları hatırlatan ancak daha küresel ve daha derin bir gövde formuna sahip olan bir kâse örneğidir. Bulduğu tabakada Kıbrıs white painted IV ware

³¹³ Ağız profili paralellik gösteren örnekler için bk.: Gjerstad 1948, fig. XLVII, 9 (bichrome V ware); fig. XLIV, 2 (plain white IV ware); Ayrıca Yumuktepe'de bulunmuş olan benzer bir örnek için bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 674 (İ.Ö. 6. yy.).

³¹⁴ Gjerstad 1948, fig. XXXVII (18 20) black on red II (IV) ware.

³¹⁵ Gjerstad 1948, fig. XXXVII, 26.

³¹⁶ Plat Taylor 1959, fig. 5 (12). Ayrıca bu kaynakta, Tarsus, Megiddo ve Kıbrıs'taki bazı merkezlerde bulunmuş olan benzer örnekler de değerlendirilmiştir.

³¹⁷ Gjerstad 1948, 193 ve 195 (Tablolar).

³¹⁸ Gjerstad 1948, fig. XLVII (13) bichrome V ware.

grubuna ait bir testi parçası ile bu formu taklit etmiş olan lokal testi parçaları ele geçmiştir. Ayrıca en yakın benzerleri Kıbrıs'ta tespit edilmiştir³¹⁹. Hem bulunduğu tabakadaki diğer seramikler, hem de Kıbrıs'taki benzer örnekler yardımıyla İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy.'ın ilk çeyreği arasına tarihlemek mümkün olabilmektedir.

Kat. No.: 85'te bulunan örnek, literatürde çanak ya da jar olarak tanımlanmaktadır. İçte ve dışta beyaz bir astara sahip olan kabın dekorasyonunda yatay bant grupları kullanılmıştır. Yüksek dudaklı bu derin kabın örneklerine yine Kıbrıs'ta rastlanmıştır³²⁰. Kourion'da bulunmuş olan örnek, paralel olarak gösterilen kap yardımıyla, Kıbrıs V. tip seramikleri içinde değerlendirilmiştir³²¹ ve bu tip seramikler İ.Ö. 6. yy.'da yoğunlaşmaktadır³²². Nagidos örneğinin bulunduğu tabakanın diğer seramikleri ise, İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.'ın ilk yarısına işaret etmektedir. Dolayısıyla 85 numaralı örneğin de bu döneme ait olduğu kabul edilebilir.

Kat. No.: 86'da tanıtilan parça, ağız kısmına doğru daralan oval bir gövde yapısına sahiptir. Form olarak Kıbrıs'ta İ.Ö. 7. ve 6. yy.'da görülen bir kâse formunu hatırlatmaktadır³²³. Ancak ağız kenarına asılı dikey dalgalı çizgi bezemesi, Kıbrıs örneklerinde görülen yatay bant gruplarından farklıdır. Kökeni Kıbrıs ya da Kilikia dışında aranmalıdır. İ.Ö. 6. yy. seramikleriyle birlikte ele geçmiş olduğu için bu döneme ait olduğu düşünülmektedir.

87 ve 88 numaralı örnekler, Arkaik Dönem'de sık karşılaşılan bir formun temsilcileridir. Bu tip kapların ağız-gövde profili kesintisiz ve yumuşak bir S çizmektedir. Güney Ege ve Doğu Akdeniz'de, özellikle de Samos³²⁴ ve Kıbrıs'ta³²⁵ yoğun kullanım alanı bulmuştur. Bu formun örnekleri genellikle tek kulpludur. Ancak Kıbrıs'ta, bu forma yakın benzerlik gösteren kâse tipleri bulunmakta ve bunların kulpsuz ya da çift kulplu oldukları görülmektedir³²⁶. Kelenderis'te bulunmuş olan ve bu kap formunun varyasyonları olarak değerlendirilebilecek bazı örneklerin Samos-Karia bölgesinden ithal edilmiş olabileceği not edilmiştir³²⁷. Nagidos örneklerinin üzerinde kulplara ilişkin bir ize rastlanmamıştır. Bu nedenle nasıl bir kulp tercihi yapıldığına ya da hangi tip fincan ile karşılaştırma yapılması gerektiğine dair kesin bir yargıya varmak zordur. Ayrıca açık krem renkli bir hamura sahip olmaları, içte kırmızı astar bulunurken dışta direk kil üzerine yatay bantlarla bezeme yapılmış olması ve kil özellikleri bunların yerel üretim olabileceğine işaret etmektedir. Samos ve Kıbrıs örnekleri İ.Ö. 7. ve 6. yy.'lara; Kelenderis'te bulunmuş olan örnekler ise İ.Ö. 7. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir. Nagidos kâseleri de İ.Ö. geç 7 ve 6. yy. buluntularının yoğun olduğu tabakalarda ele geçmişlerdir. Bu nedenle İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy.'ın ilk çeyreği arasına ait oldukları önerilebilir.

Kat. No.: 89'da tanıtilmış olan kâsenin çok küçük bir parçası ele geçtiği için ağız çapını almak mümkün olamamıştır. Bu nedenle bu parça, ağız yapısı benzer özellikler gösteren ve Kıbrıs'ta örnekleri

³¹⁹ Rocchetti 1978, 31 fig. 8: 5; 63 fig. 33: 9; 91 fig. 47:31 (Black on Red (II) IV).

³²⁰ Buitron-Oliver 1996, fig. 55 (N10) Tip V. Bu kaynakta benzer örnek olarak gösterilen bir başka kap daha bulunmaktadır, ancak bu karşılaştırma örneği, söz konusu formun tam karşılığı değildir, bk.: Gjerstad 1948, fig. LII, 14 (Black on red III (V) ware). Amphora olarak tanımlanan bir başka benzer için bk.: Rocchetti 1978, 47 fig. 47:39 (white painted).

³²¹ Buitron-Oliver 1996, 55 N10.

³²² Gjerstad 1948, 195 (Tablo).

³²³ Rocchetti 1978, 63 fig. 33: 8 (Black on red II (IV) ware).

³²⁴ Samos örnekleri için bk.: Walter 1957, beil. 68, 69, 71, 73; Furtwängler 1980, 201 (İ.Ö. 630-20) Abb. 12, I/6 ve 7; Furtwängler – Kienast 1989, 86-89 Abb. 14; 111 Abb. 19 (8-10); 121 Abb. 23 fig. 2.

³²⁵ Kıbrıs örnekleri için bk.: Gjerstad 1948, fig. XVIII, 12-13 fig. XXVIII, 13; Gjerstad 1935, pl. XCV fig. 6 (white painted IV ware); Gjerstad 1960, fig. 3 (özellikle 9 ve 10), Cypro-Arkaik I ve II (İ.Ö. 700-600/ 600-475); Buitron-Oliver 1996, fig. 48, G18; Aynı formun bezemesiz örnekleri için bk.: Karageorghis 1987, pl. XXX (52-54).

³²⁶ Gjerstad 1948, fig. XXIV, 11 (bichrome III ware); fig. XXXVII, 5 ve 17 (Black on red II (IV) ware).

³²⁷ Arslan 1998, Lev. 089 Kat. No.: 362-365.

bulunan birkaç farklı formdan birinin temsilcisi olmalıdır. Bunlardan ilki, tek kulplu bir fincandır. Red slip I (III) ware grubuna ait olan bu kap en geç İ.Ö. 7. yy.'ın ilk yarısına tarihlenebilir³²⁸. Kâse olarak tanıtilen ikinci form ise white painted IV ware grubunda bulunmuştur³²⁹. Bu tip kâseler ise İ.Ö. 7. ve 6. yy.'lara tarihlenebilir. Aynı döneme ait olan ve Nagidos kâsesi ile benzer form özellikleri gösteren diğer bir kap ise black on red II (IV) grubuna aittir³³⁰. Bu paralel örneklerin bezeme türleri birbiri ile uyum göstermemektedir. Nagidos kâsesi ise bichrome teknikte bezenmiştir ve İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy. buluntuları arasında ele geçmiştir. Dolayısıyla, benzer örnekler ve bulunduğu tabakadaki diğer tarihlenebilen buluntulardan yola çıkarak, bu örneği İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy. başlarına tarihlemek mümkündür.

90 numaralı örnek, dik ve yüksek dudaklı, sıg gövde profiline sahip bir kâseye aittir. Bu kap ile form benzerliği gösteren paralel örnekler Kıbrıs'ta tespit edilmiştir³³¹. Black on red II (IV) ve red slip II (IV) gruplarına ait olan Kıbrıs örnekleri, İ.Ö. 7. ve 6. yy.'lara işaret etmektedir. Nagidos örneği de, İ.Ö. 7. yy. sonu ve 6. yy. başlarına ait buluntuların yoğun olarak görüldüğü bir tabakada ele geçmiştir ve dolayısıyla bu döneme tarihlenmesi mümkündür.

Kat. No.: 91'de bichrome teknikte bezeli, dışa çekik dudak tablasına sahip, sıg bir tabak bulunmaktadır. Beyaz astarlı kabın dudak tablasında ve gövdenin dışında kırmızı-siyah ve rezerve bantlar görülmektedir. Gövde içinde ise siyah ve rezerve bantlar vardır. Antik dünyada çok yaygın bir form olarak değerlendirmek mümkündür. Bununla birlikte beyaz astar ve bichrome bezeme, Kıbrıs ve Kilikia boyahılarına yakınlık göstermektedir. Nitekim yakın bir benzerine Kıbrıs'ta rastlanmıştır ve bu örnek İ.Ö. 6. yy. başlarına işaret etmektedir³³². İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısında yoğunlaşan buluntularla birlikte ele geçen Nagidos kâsesinin tarihlenmesi için bu dönemi önermek mümkündür.

92 numarada bulunan basit ağızlı kâse, dış yüzde, dudak altında yer alan plastik bant ile dikkat çekmektedir. Hamur ise oldukça katkılıdır. Ayrıca yer yer kalker patlamaları nedeniyle oluşan yüzey bozuklukları görülmektedir. Bu özellikleri nedeniyle 92 numaralı kâsenin Kilikia'nın yerel üretimi olabileceği düşünülebilir. İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısında yoğunlaşan buluntularla birlikte ele geçmiş olması, bu kâsenin de aynı döneme tarihlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

93 numaralı örnek, basit ancak kalınlaştırılmış bir dudak yapısına sahiptir. Kourion'da bulunmuş olan bir kâse ile yakın form benzerliği göstermektedir ve İ.Ö. 7. yy. sonu - 6. yy.'ın ilk çeyreğine tarihlenmesi mümkündür³³³.

Kâse ve Tabak Kaideleri (Kat. No.: 94-102)

Arkaik Dönem'e ait açık kapların genellikle alçak ve düz dipli kaidelere sahip oldukları görülmektedir (Kat. No.: 94-101). Hatta bu formun, Arkaik Dönem için Kilikia ve Kıbrıs'ta karakteristik olduğunu söylemek mümkündür. Bu tip kaidelerin oturma düzleminin de genellikle bezenmiş olduğu görülmektedir. Bezeme, kaidenin dairesel formu ile uyumlu olan konsantrik dairelerden oluşmaktadır. Gövdenin kaideye yakın bölümlerinin ise genellikle yatay bant gruplarıyla bezenmiş olduğu görülmektedir. Bu bantlar siyah-beyaz olabildiği gibi (Kat. No.: 95-96), bichrome örneklerde kırmızı renk de kullanılmıştır (Kat. No.: 97).

³²⁸ Gjerstad 1948, fig. XXVII, 1.

³²⁹ Gjerstad 1948, fig. XXVIII, 7.

³³⁰ Gjerstad 1948, fig. XXXVII, 14.

³³¹ Gjerstad 1948, fig. XXXVII, 13 ve fig. XLII, 11; Ayrıca bk.: Karageorghis 1964, fig. 12 (14) red slip II (IV) ware.

³³² Plain white V grubuna ait olan ve benzer form özellikleri gösteren bir kâse için bk.: Karageorghis 1970, tomb 83, Kat. No.: 19, pl. CCXLV (Early part of the Cypro-Archaic II).

³³³ Buitron-Oliver 1996, fig. 46 (D12).

Black on red tarzda bezenmiş olan kâselerde de (Kat. No.: 98-99) aynı form ve aynı dekorasyon devam etmektedir. Yatay bantlar inceli kalınlaşabilmekte ya da yer değişikliği olabilmektedir. Ancak bezeme prensibi temelde aynıdır.

Siyah astarlı (black slip) bir örnek ise parlak firnise sahiptir. Bu örneğin oturma düzleminin rezerve bırakıldığı görülmektedir (Kat. No.: 100).

Tondolarda bulunan bezemeler de dış yüzde kullanılmış olan dekorasyon ile paralellik taşımaktadır. Yatay bant bezemesi ile dekore edilen örneklerin tondolarında da bu bezeme kullanılırken, siyah astarlı kâsenin tondosunda yine siyah astar bulunmaktadır.

Düz diplerin yanında, daha az sayıda olmakla birlikte, halka kaide örnekleri de bulunmaktadır. Bunların çok sayıda boyasız örneğine rastlanmıştır. Bunun yanı sıra, bichrome ve red slip tarzda boyalı örnekleri de vardır (Kat. No.: 101-102).

Arkaik Dönem'in her tabakasinda karşılaşılan bu kaide tiplerinin, kâse ve tabak formlarının çoğunda, küçük farklılıklarla kullanılmış olduğu düşünülmektedir³³⁴. Bu nedenle İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile İ.Ö. 6. yy. sonu arasındaki evrede kullanılan kâselerde, genellikle bu kaide türlerinin tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Kâse ve Tabaklara Ait Gövde Parçaları (Kat. No.: 149-150)

Açık kaplar üzerinde yatay bant grupları ve konsantrik daire bezemesi oldukça yoğun olarak kullanılmıştır. Var olan istisna örneklerden biri de zikzak motifidir. Ancak bu motifi taşıyan ve profil veren bir parça ele geçmemiştir. Mevcut iki örnek de gövde fragmentidir. Yine yatay bantlar arasında, kalın bir fırça ile çizilmişlerdir. Her iki kap da tabak formundadır. İçte ve dışta kalın beyaz astar bulunmaktadır ve yatay bantlar dışta olduğu gibi tondoda da kullanılmıştır.

Testiler (Kat. No.: 103- 131)

Nagidos buluntuları arasında en sık karşılaşılan kap formlarından birini testiler oluşturmaktadır. Çeşitli formlarda testiler bulunmakla birlikte, en yoğun buluntu grubu, fıçı formu testiler (barrel-shaped jug) olarak tanımlanan kaplara aittir ve bunlar Kıbrıs boyalı seramiğinde tip I ile tip V arasında yoğun şekilde temsil edilirler³³⁵. Kıbrıs'ın karakteristik formu olarak tanımlanan bu tip³³⁶, Akdeniz'in pek çok merkezinde olduğu gibi³³⁷ Kilikia'da ve Nagidos'ta da çok yoğun kullanılmıştır.

Buluntular arasında, Nagidos'un tipik kil renkleriyle örtüşen ayrıca açık kremden koyu kırmızıya kadar oldukça değişik kil renklerine sahip örnekler rastlanmıştır. Bezeme olarak, Kıbrıs ve Kilikia'nın Geç Demir Çağı'nın vazgeçilmez dekorasyon elemanı olan yatay bantlar ve konsantrik daireler kullanılmıştır. Dekorasyonda kullanılan renkler; siyah ve beyazın dışında, mor, turuncu ve kırmızıdır. Buluntuların Kıbrıs mı, Kilikia mı yoksa Nagidos'ta mı üretilmiş olduğunu tek tek tespit edebilmek güçtür. Bununla birlikte, hamurun rengi, katkı maddeleri ve buluntuların yoğunluğu

³³⁴ Kilikia ve Kıbrıs'ta çok sayıda benzer örnek bulmak mümkündür. Yumuktepe'den ele geçen paraleller için bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 648; Kelenderis örnekleri için bk.: Arslan 1998, Kat. No.: 454; Kıbrıs'ta bulunmuş olan benzer örnekler için bk.: Gjerstad 1948, fig. XXXVII, 6 (black on red II (IV) ware); fig. XLVI, 1 (white panted V ware); Yon – Coubet 1990, fig. 3 (183-184).

³³⁵ Gjerstad 1960, 114 fig. 7; Gjerstad 1948, 49.

³³⁶ Kıbrıs orijinli bir form olduğu ve Mısır, Rhodos ve Girit gibi merkezlerde, hatta Yunanistan ve İtalya'da Kıbrıs'tan etkilenerek benzer kapların üretilmiş olduğu konusunda bk.: Gjerstad 1948, 297.

³³⁷ Diğer bazı merkezlerdeki örnekler için bk.: Plat Taylor 1959 (Iraq 21), 66 vd. Al Mina örneklerinin Tarsus ya da Kıbrıs'ta üretildikleri ve bunların da III. ya da IV. gruba ait oldukları konusunda bk.: age., 67; Girit'te bulunan örnekler için bk.: Coldstream 1984, 122 vd.

dikkate alınarak, bunların büyük bölümünün Nagidos'ta üretilmiş olduğu tahmin edilebilir. Ayrıca parçaların bir kısmında karşılaşılan mor renk, Kilikia seramiğinde oldukça yoğun kullanılmıştır.

Nagidos fiçı formlu testileri arasında farklı bezeme tipleri görülmektedir. Örneklerin büyük bölümü bichrome teknikte bezenmiştir (Kat. No.: 103, 110-112, 114, 116, 117-122, 125-129). Bu parçalardan bazılarında görülen kahverengi-kırmızı, mor ya da turuncu renklerin, genel olarak Kilikia'da kullanıldığını, bununla birlikte Nagidos'ta da kullanılmış olduğunu düşünmek mümkündür. Bu renklere sahip dekorasyona, özellikle Nagidos'a özgü kil ile yapılmış ve ayrı bir astar kullanılmamış olan vazolar üzerinde rastlanmaktadır. Bazı örnekler ise white painted özellikler göstermektedir (Kat. No.: 106, 130). Bir bölümünün yüzey dokusu bozulmuş olduğu için net olarak bezeme tipini tespit etmek mümkün olamamaktadır (Kat. No.: 105, 107-108, 113³³⁸, 124, 131). Bir örneğin siyah ağırlıklı olduğu görülmektedir (Kat.: No. 109)³³⁹. Bir diğer örneğin hamur rengi beyazdır ve astar kullanılmadan siyah ince bantlarla bezenmiştir (Kat. No.: 104). Son iki örnekte ise, yeşile çalan açık renk hamurun üzerinde siyah bantlar görülmektedir (Kat. No.: 115 ve 123).

Bu form kendi içinde çeşitli varyasyonlarla üretilmiştir. Mevcut örnekler arasında tam kap bulunmamaktadır. Var olanlar arasında en iyi durumdakiler ağız ve boyun parçalarıdır. Bunun dışında, yine aynı kap formuna ait olduğu düşünülen, konsantrik daire ve bant grupları ile bezeli küçük gövde parçaları bulunmuştur. Dolayısıyla vazanın formu hakkında tam anlamıyla bilgi edinmek mümkün olamamaktadır. Ancak başta Kıbrıs olmak üzere, pek çok merkezde bulunmuş olan çok sayıda örnekten yola çıkarak form hakkında çıkarım yapmak rahatlıkla mümkün olabilmektedir.

Geniş bir form yelpazesine sahip olan bu testilerin bazıları, Gjerstad tarafından önerilen form gelişimi içinde, Cypro Geometrik III örneklerine yakınlık göstermektedir³⁴⁰. Ancak Nagidos'un Geometrik Dönem'e giden hiçbir buluntusu olmadığı için, Nagidos'taki ustaların bu formu, Kıbrıslı sanatçılardan farklı yorumlamış oldukları düşünülebilir. Nitekim Nagidos'ta en yoğun olarak karşılaşılan form bu testilerdir ve bunların buldukları tabakalarda ele geçen diğer buluntuların tamamı İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.'a aittir. Dolayısıyla bu form grubu için Kıbrıs'ta yapılmış olan kronolojinin Nagidos'ta aynen kullanılması mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, aynı sektörün buluntuları dikkate alınarak lokal bir kronoloji oluşturulmuştur.

Bu bağlamda fiçı formlu testiler, dudak profillerine göre, kabaca 3 farklı tipe ayrılmıştır:

Köşeli Dudak Profiline Sahip Olan Testiler (Kat. No.: 103-115)

Bu grubun üyeleri, stratigrafik olarak en erken tabakalarda yoğunlaşmaktadırlar. Kıbrıs'ta benzer dudak profili taşıyan örneklerin Cypro Geometrik II ve III (İ.Ö. 950-850 / 850-700) dönemlerinden itibaren yoğunlaştığı ve Cypro Arkaik I döneminde (İ.Ö. 700-600) ağız çapının biraz daha genişlediği anlaşılmaktadır³⁴¹. Nagidos'ta ise bu tipin ilk örnekleri, anakayanın hemen üzerinde görülmüştür. Aynı tabakalarda ele geçen İonia kâseleri dikkate alınarak, bu örneklerin İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında yoğunlaştıkları anlaşılmıştır. İ.Ö. 600'ler civarında ise bu yoğunluk kaybolmaya başlar. Az sayıda örneğin İ.Ö. erken 6. yy.'a tarihlenmesi mümkündür. Bu tipin geç örneklerinin dudak yapısı, erken örneklere oranla daha geniştir (Kat. No.: 107 ve 111).

³³⁸ Bu parça bir fiçı formlu testiye ait olabileceği gibi, yine aynı döneme ait farklı bir testi formu olarak da değerlendirilebilir, benzer örnekler için bk.: Gjerstad 1948, fig. XXIII, 8 (bichrome III ware); Hadjicosti 1997, 255 fig. 3 (22), bichrome IV ware.

³³⁹ Form olarak yakın bir paraleli için bk.: Karageorghis 1967, pl. CXXVI, 10 (bichrome IV ware).

³⁴⁰ Kat. No. 123'te tanıtilan örnek için bk.: Gjerstad 1960, fig. 7 Tip III (3).

³⁴¹ Gjerstad 1960, fig. 7 Tip II (2), Tip III (13-14) ve Tip IV (15); Yine Kıbrıs'ta bulunan paralel örnekler için bk.: Gjerstad 1948, fig. XXII, 14 ve 15 (bichrome III ware); fig. XXV, 8, 11 (black on red I (III) ware); fig. XLI, 6 (bichrome red I (IV) ware).

Yuvarlatılmış Dudak Profiline Sahip Olan Testiler (Kat. No.: 116-128)

Köşeli dudak taşıyan testilerin son örneklerinin görüldüğü tabakalar, yuvarlatılmış dudak taşıyan örneklerin en yoğun olduğu tabakalardır. Aslında bu tipin bir örneği de, tıpkı köşeli dudaklılar gibi, anakayanın hemen üzerinde bulunmuştur (Kat. No.: 116). Kıbrıs'taki benzer örnekleri de yoğunlukla III. ve IV. tip seramikler arasında gösterilmişlerdir³⁴². Ancak stratigrafik bulgulara göre, parçaların yoğunluğu dikkate alındığında, yuvarlatılmış dudaklıların, köşeli dudaklılardan sonra popüler oldukları görülmektedir. Bu nedenle, İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında tanınan bir form olmakla birlikte, Nagidos'ta esas olarak İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısında yoğunlaştıkları düşünülmektedir³⁴³. Geç Arkaik tabakalarda tespit edilen bazı örneklerin ise (Kat. No.: 127-128)³⁴⁴ İ.Ö. 6. yy. sonlarına kadar kullanılmış olduğu anlaşılmıştır.

Sarkık Dudak Profiline Sahip Olan Testiler (Kat. No.: 129-131)

Son tip olarak değerlendirilen bu grup içindeki örneklerden biri yine anakayanın hemen üzerinde ele geçmiştir (Kat. No.: 129). Dolayısıyla bu tipin de İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Ancak diğer örneklerin, Arkaik tabakaların sonraki evrelerinde yoğunlaşıyor olması, tıpkı yuvarlatılmış dudaklılar gibi, bu tipin de İ.Ö. 6. yy.'da popüler olduğunu düşündürmektedir³⁴⁵.

Her üç gruba da uzak olan tek bir örnek bulunmaktadır (Kat. No.: 115). Bu kabın ağız yapısı yuvarlatılmış bir profil taşımakla birlikte, yukarıya dönük ve ince cidarlı olmasıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Ancak yine aynı kap formunun bir versiyonudur ve İ.Ö. 6. yy. tabakasında bulunmuştur.

Diğer Kapalı Kap Örnekleri (Kat. No.: 132-140)

Nagidos'ta, fıçı formulu testiler dışında, oinochoe, hydria, lekythos ya da şişe ve basit testi olarak adlandırılabilir kapalı kap örnekleriyle de karşılaşmıştır. Genellikle basit form ve bezemeler taşıyor olmaları, bunların herhangi bir seramik ekolüne bağlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle gündelik ihtiyaca yönelik yerel üretimin örnekleri oldukları tahmin edilmektedir. Ayrıca parçaların çoğunun oldukça küçük olması, paralellerinin netleştirilmesine de engel olmaktadır. Bu nedenle tarihlemeye kıstas alınan nokta, kontekst içindeki diğer buluntular olmuştur.

132 numarada tanıtılan kap, anakayanın hemen üzerinde bulunmuştur. Fıçı formulu testi formuna yakınlık göstermektedir. Ancak oldukça küçük ebatlara sahiptir. Bu nedenle paralelleri testi ya da şişe olarak anılmaktadır. Oldukça küçük bir parçası elimize geçmiş olan bu vazunun benzerlerine, Kıbrıs Demir Çağı boyalı seramiğinin her safhasında rastlamak mümkündür. Ancak bulunduğu tabaka dikkate alındığında İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenebileceği önerilebilir.

133 numarada tanıtılmış olan örnek ise olasılıkla bir hydria ya da testi ağız ve boyun parçasıdır. Dışa dönük dudak yapısı ve dik bir boyun profiline sahiptir. Ağızda köşeli hatlar göze çarpar. Bu form ile benzerlik gösteren kaplara Kıbrıs'ta rastlanmaktadır³⁴⁶. Dışa dönük ağız, dik boyun profili

³⁴² Gjerstad 1974, 109 fig. 5; Gjerstad 1948, fig. XIX, 1; fig. XXXIII, 10; Plat Taylor 1959, fig. 2 (5-6); Karageorghis 1967, pl. CXXXVII, 61 (bichrome IV ware).

³⁴³ Kıbrıs'ta benzer tipteki örnekler için İ.Ö. 850-700 tarihleri önerilmektedir, bk.: Gjerstad 1960, fig. 7, Tip III (3).

³⁴⁴ Karageorghis 1967, pl. CXXXVII, 48 (bichrome IV ware).

³⁴⁵ Bu tipin paralelleri de Kıbrıs'ta yoğunlukla Cypro Arkaik I ve II dönemlerine tarihlenmiştir, bk.: Gjerstad 1948, fig. XXXIII, 1-2 (bichrome IV ware); Gjerstad 1960, fig. 7, Tip IV (4) ve Tip V (5); Karageorghis 1967, pl. CX, 1 (bichrome IV ware); Karageorghis 1970, pl. CCVIII, 108; pl. CCXVII, 17; Plat Taylor 1959, fig. 2 (3).

³⁴⁶ Karageorghis 1973, pl. CCXXVIII, 727-728. Paralel olarak gösterilebilecek bir başka örnek ise yine Kıbrıs'ta bichrome III ware grubu içinde bulunmuş testilerdir, bk.: Gjerstad 1948, fig. XXII, 16.

ve kullanılmış olan yatay bant bezemesi, iki merkezin buluntuları arasında yakın benzerlik göstermektedir. Paralel örnek olarak gösterilen Kıbrıs buluntuları, Karageorghis tarafından white painted III döneminin sonuna ya da erken white painted IV dönemine³⁴⁷; Gjerstad tarafından da bichrome III ware dönemine tarihlenmişlerdir. Bu tarihlendirme önerileri Cypro-Arkaik IB döneminde, bir başka deyişle İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında kesilmektedir. Nagidos vazosu da yine aynı döneme işaret eden buluntularla birlikte ele geçmiştir. Dolayısıyla 133 numaralı bu kabın tarihinin İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı olduğu önerilebilir.

Kat. No.: 134 ve 135'te benzer form özellikleri gösteren iki örnek bulunmaktadır. Her iki vazunun da dışa çekik düz dudak tablalı, dik ve yüksek bir boyun profiline sahip kaplar olduğu görülmektedir. 134 numaranın dışında, boyun ve dudak tablası üzerinde ayrıca içte dudak kenarında, ince beyaz bir astar üzerinde siyah bantlar çizilmiştir. 135 numara ise astarsızdır ve kahverengi bantlarla dekore edilmiştir. Buldukları tabakalar dikkate alındığında İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy. başları arasında kullanılmış oldukları anlaşılmaktadır.

136 numaralı örnek dışa dönük basit bir ağız yapısına sahiptir. Yine testi olarak tanımlanabilecek bu kap İ.Ö. 6. yy. tabakasında ele geçmiştir.

137 ve 138'de bulunan örneklerin yuvarlatılmış ya da kalınlaştırılmış bir dudak yapısı ve dik bir boyun profili bulunmaktadır. 137 numaranın dışında bir beyaz astar bulunduğu, dışta dudağın hemen altında turuncu bir banda sahip olduğu anlaşılmaktadır. 138'de ise astar kullanılmadan siyah bantlar çizilmiştir. Testi olarak isimlendirilebilecek her iki örnek de İ.Ö. 6. yy. tabakalarında ele geçmiştir.

139 numaralı örnek bir oinochoe dudak parçasıdır. Yonca ağzın bir bölümü ele geçmiştir. İ.Ö. 6. yy. buluntuları ile birlikte bulunduğu için bu yüzyıla tarihlenebilir.

140 numarada tanıtılmış olan örnek ise, dışa çekik düz bir dudak tablasına ve kademeli bir boyuna sahip olan testidir. Buluntu grubu dikkate alınarak yine İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenmiştir.

Kapalı Kap Kaideleri (Kat. No.: 141-143)

Kapalı kapların boyalı örneklerine ait olan kaidelerin üç temel form tipi çevresinde yoğunlaştıkları ve Arkaik Dönem boyunca bu tiplerin varyasyonlarının üretilmiş olduğu saptanmıştır. 141'de bulunan örnek testi ve benzer formların, 143'te bulunan örnek ise daha küçük ve daha zarif kapalı kapların kaide tipleridir. 141'in white painted, 142'nin black on red tarzında bezenmiş olduğu görülmektedir. Bezeme elemanları 141'in oturma düzleminde spiral, 142'nin gövdesi üzerinde yatay bant gruplarıdır. Kat. No.: 143'te ise kırmızı bir astar bulunmaktadır ve bu forma sahip olan minyatür testilerin tümünde bu astar rengi tercih edilmiştir. Ayrıca astar dışında bir bezemeye rastlanmamıştır. Bu noktada 142 numaralı parça ile ilgili olarak dikkate alınması gereken önemli bir konu bulunmaktadır. Tondosu tümüyle deforme olduğu için bu parçanın kapalı bir kap mı yoksa açık bir kap mı ait olduğu net olarak anlaşılamamaktadır. Bununla birlikte form ve dış yüzdeki bezeme özellikleri oldukça paralel olan bir örnek Kilisetepe'de ele geçmiştir ve bu örneğin açık bir kap olduğu görülmektedir³⁴⁸. Bu paralellik göz önünde bulundurulduğunda, 142 numaralı örneğin bir kâseye ait olabileceği ihtimali ağır basmaktadır³⁴⁹. Ayrıca yukarıda tanıtılmış olan 101 numaralı kaide ile benzer form özellikleri gösteriyor olması da bu durumu desteklemektedir.

³⁴⁷ Karageorghis 1973, 115.

³⁴⁸ Arslan 1998, Kat. No.: 99, Lev. 13 ve 78.

³⁴⁹ Kilisetepe örneği İ.Ö. 850-700 arasına tarihlenmiş, bk.: Arslan 1998, 137 Kat. No.: 99; ancak benzer örnek olarak gösterilen bir başka parçanın İ.Ö. 700-600 yıllarına tarihlendiği not edilmiştir, bk.: Yon – Coubet 1990, 112 fig. 3, 184.

Kapalı Kaplara Ait Bazı Gövde Parçaları (Kat. No.: 144-148)

Kapalı kap boyalı gövde parçaları, Arkaik Dönem’de en yoğun kullanılan bezeme, dekorasyon şeması ve doldurma motifleri ile ilgili bilgiler vermektedir.

Anakaya üzerinde bulunmuş olan en erken parçalardan biri 144 numarada bulunan beyaz astarlı parçadır. Omuz-gövde geçişine ait olan bu parça üzerinde diagonal konsantrik daire dizisi ve yine diagonal kırmızı bant grubu görülmektedir. Dairelerin halkaları ince ve eşit kalınlıktadır.

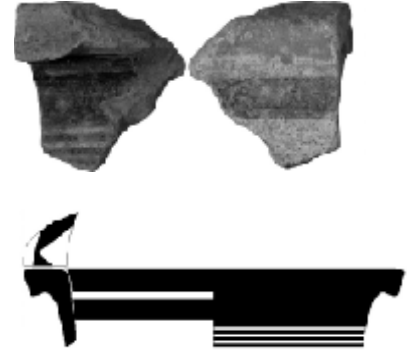
145 numaradaki parça de aynı tür bir vazunun omuz gövde geçişine aittir. Bu parça üzerinde astar olmadığı ve bezemenin direkt kil üzerine uygulandığı görülmektedir. Alt alta iki konsantrik daire grubu görülmektedir. Birbirine teğet geçen bu daire gruplarından üsttekinin sadece iki halkası bulunmaktadır ve dış halka oldukça kalın, içteki ise incedir. Alttaki daire grubunun ise toplam altı halkası vardır ve bunlar eşit kalınlıkta çizilmiştir.

146 ve 147 numaralı örnekler üzerinde lotus dizileri bulunmaktadır. Bichrome tarzda bezenmiş olan bu lotuslar Kıbrıs örneklerine yakınlık göstermektedir³⁵⁰. 146’da bulunan lotuslar bir omuz parçası üzerinde, 147’de bulunan lotuslar ise gövde üzerinde ve yatay olarak çizilmişlerdir.

Son olarak tanıtılan örnek ise, fiçı formu bir testinin göğüs ucu şeklinde biten gövde parçasıdır (Kat. No.: 148)³⁵¹. Açık renk bir astar üzerinde kullanılan spiral motifinin çok sayıda örneğine rastlanmıştır.

Katalog

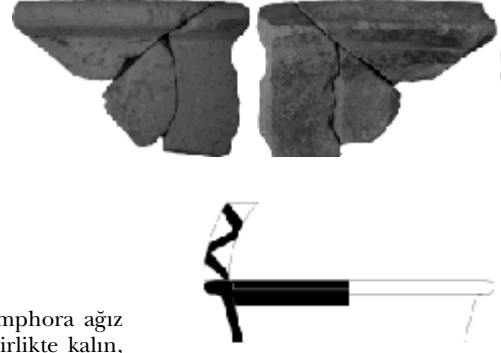
Kat. No.	: 1
Buluntu Yeri	: Q-18b
Seviye	: 13.60-13.50
Çap	: ?
Yükseklik	: 5.7 cm.
Astar Rengi	: 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi	: 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi	: Mika, kalker, şamot, kum.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım	: Dışa çekik düz dudak tablalı, kalın cidarlı amphora ağız boyun parçası. Kalın beyaz bir astara sahip olan vazunun bezemesi yatay bant gruplarından oluşmaktadır. Dışta dudak tablası, ağız ve boyun bölümünün üst kısmını kaplayan siyah bir bölge, bunun altında da üç adet ince bant vardır. İçte ise, biri dudak kenarında ve diğeri bunun hemen altında, iki adet kalın siyah bant bulunmaktadır.
Tarihleme	: İ.Ö. 7. yy.’ın ikinci yarısı.

³⁵⁰ Lotus gelişimi ile ilgili detaylı bilgi için bk.: Gjerstad 1948, 64-65. Ayrıca bu lotuslar, yukarıda tanıtılan kâse üzerindeki lotus ile aynı özellikleri göstermektedirler (Kat. No.: 40). Bu bezemenin yakın benzerleri Kıbrıs bichrome IV ware grubu içinde bulunmaktadır. Özellikle kapalı kapların omuz kısımlarının bir lotus frizi ile bezenmiş olduğu görülmektedir, bk.: Gjerstad 1935, pl. II, CLXVI, CLXVII fig. 5, 6, 8, 11; Gjerstad 1948, fig. XXXVI, 4 ve 7.

³⁵¹ Basit bir bezemeye sahip olan bu parçanın ait olabileceği formlar, Kıbrıs’ta ve Kilikia’da I. binin ilk yarısında oldukça yaygındır. Benzer örnekler için bk.: Arslan 1998, Lev. 32, 255; Karageorghis 1970, 51 pl. 221, 41 (725-600); Gjerstad 1948, fig. XXVIII, 16 (white painted IV ware) ve fig. XXIX, 3 (black on red II (IV) ware).

- Kat. No.** : 2
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 13.55-13.46
Çap : 35.4 cm.
Yükseklik : 8 cm.
Astar Rengi : 10 R 5/4 weak red
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Mika, bol kalker, şamot, kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Dışa çekik düz dudak tablalı, kalın cidarlı amphora ağız boyun parçası. Oldukça yıpranmış olmakla birlikte kalın, beyaz bir astara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bezeme yine yatay bant gruplarından oluşmaktadır. Ağız içinde siyah boya ile yapılmış olan bantlar seçilmektedir. Dudak tablası üzerinde ise, yine oldukça yıpranmış olmakla birlikte, baklava dilimi ya da üçgen şeklindeki geometrik motiflerin, bir testere dişi gibi karşılıklı dizili olduğu, bunların aralarında ise ince siyah bantların olduğu seçilebilmektedir.
- Tarihleme** : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

- Kat. No.** : 3
Buluntu Yeri : Q-18
Seviye : 12.13-12.04
Çap : ?
Yükseklik : ?
Astar Rengi : Deve tüyü
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, şamot.
Tanım : Profil veren herhangi bir noktası yoktur. Ancak bir amphora boyun parçası olduğu anlaşılmaktadır. Esas ilgi çeken yanı bezemesidir. Boyun bölümü triglif ve metoplara bölünmüştür. Trigliflerin 6 dikey çizgiden oluştuğu, metoplarda ise iç içe 4 halkadan oluşan ve merkezi nokta ile belirtilmiş olan konsantrik daire bezemesinin bulunduğu görülmektedir.
- Tarihleme** : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

- Kat. No.** : 4
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 20.2 cm.
Yükseklik : 7.4 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/4 light reddish brown
Katkı Maddesi : Mika ve kalker.
Tanım : Dik ve yüksek bir dudak yapısına, küresel bir gövdeye, dış kısımda yatay bantlardan oluşan bir dekorasyona sahiptir.
- Tarihleme** : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 5
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 13.61-13.55
Çap : ?
Yükseklik : 7 cm.
Hamur Rengi : 10 R 6/6 light red
Katkı Maddesi : Mika, kalker, şamot, kum ve küçük taşçıklar.
Tanım : Yüksek bir dudak ve ovoid gövdeye sahip amphora parçası. Dudak bölümü dışbükey hafif bir kavis yaparak gövdeye bağlanmaktadır. Bir krater olarak değerlendirmek de mümkündür. Bununa birlikte, Kat. No.: 4'te tanıtilan ve özellikle Kıbrıs ile Kilikia'da rastlanan dik ve yüksek dudaklı amphoralarla paralellik göstermektedir. Esas dikkat çekici özelliği ise dudak üzerinde birbirine paralel iki adet ve gövde üzerinde bir adet yatay dalga ya da zikzak bezemesinin bulunmasıdır. Ayrıca bu kalın zikzaklar pencereler içine alınmış olduğu görülmektedir. Dudak üzerindeki siyah bantlarla çerçevelenmiş, gövde üzerindeki ise dıştaki siyah çerçevenin yanı sıra, kırmızı bantlarla ikiye bölünmüş gruplara ayrılmışlardır. Vazonun iç yüzünde de dudak kenarında paralel iki bant bulunmaktadır.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 6
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : ?
Yükseklik : 4 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Az miktarda kalker.
Tanım : Badem ağızlı amphora dudak ve boyun parçası. Açık krem rengi hamura sahip olan parça üzerinde astar görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın son çeyreği.

Kat. No. : 7
Buluntu Yeri : Q-18
Seviye : 13.90-13.80
Çap : ?
Yükseklik : 3.2 cm.
Astar Rengi : Siyah (?)
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Az miktarda kalker.
Tanım : Kalın ve yuvarlak bir ağız yapısına sahip amphora dudak ve boyun parçası. Açık krem rengi hamura sahip olan parçanın içinde ve dışında siyah bir astar bulunmaktadır.

Tarihleme : İ.Ö. geç 7 - erken 6. yy.

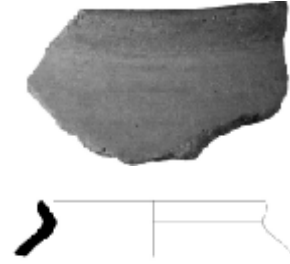

Kat. No. : 8
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : ?
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/4 pink
Katkı Maddesi : Kalker ve mika.
Tanım : Kalınlaştırılmış ağız yapısına sahip amphora dudak ve boyun parçası. Açık krem rengi bir hamura sahip olan parçanın dışında, dudak üzerinde, siyah astar korunmuş durumdadır. İç kısımda ise, yine dudak üzerinde kahverengi-kırmızı bir astarın bulunduğu anlaşılmaktadır.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy. ortaları.

Kat. No. : 9
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : ?
Yükseklik : 4 cm.
Astar Rengi : Dışta siyah-kahverengi bir astar taşıdığına işaret eden boya izleri seçilmektedir.
Hamur Rengi : Pişmeden kaynaklanan renk değişimleri göze çarpmaktadır. 5 Y 4/2 olive gray (iç) - 10 R 5/8 red (dış).
Katkı Maddesi : Kum, küçük taşçık, kalker ve mika.
Tanım : Dik ve yüksek bir dudak yapısına sahip amphora parçası. Dudaktan omuza geçiş yapmakta ve boyun bölümünün olmadığı görülmektedir. Turuncuya çalan parlak kırmızı renkli bir hamura sahiptir. Bezemesi yoktur.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 10
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 12.4 cm.
Yükseklik : 5.5 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 5/2 olive gray (iç) - 10 R 5/6 red (dış)
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık, mika.
Tanım : Yuvarlatılmış bir dudak yapısına sahip amphora parçası. Dudaktan omuza geçiş yapmaktadır. Parlak kırmızı renkli bir hamura sahiptir. Bezemesi yoktur, ancak içinde ve dışında kahverengi bir astar bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 11
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 12.6 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : Pişmeden dolayı gri bir renk almış olmasına rağmen, çekirdeğin parlak kırmızı olduğu görülmektedir. 2.5 YR 5/8 red (iç) - 5 YR 2.5/1 black (dış)
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Yuvarlatılmış bir dudak yapısına sahip amphora parçası. Yine boyun bölümünün olmadığı görülmektedir. Bezemesi yoktur.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 12
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 13.15-13.03
Çap : 25 cm.
Yükseklik : 4.4 cm.
Astar Rengi : Chart 1 for gley 8/1 light greenish gray
Hamur Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Katkı Maddesi : Mika, kum, kalker.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dik ve yüksek bir dudak profiline sahip olan parçanın ağız kenarının yuvarlatılmış olduğu görülmektedir. Omuza geçiş noktasından kırılmıştır. Açık renk, gri-yeşil tonlarında bir kile sahip olan parçanın üzerinde astar bulunmamaktadır. Kil üzerine yapılmış olan dekorasyon, içte dudak

kenarında üç sıra kalın siyah banttın, dışta ise iki yatay bant arasında bulunan konsantrik dairelerden oluşmaktadır. Dış yüzde bulunan konsantrik daireler ve yatay bantlar oldukça deforme olmuştur.

Tarihleme : İ.Ö. geç 7 ve erken 6. yy.

Kat. No. : 13

Buluntu Yeri : Q-18

Seviye : 12.36-12.24

Çap : ?

Yükseklik : 5.8 cm.

Astar Rengi : 5 Y8/3 pale pale yellow

Hamur Rengi : 5 YR 6/4 light reddish brown

Katkı Maddesi : Kalker.

Tanım : Dik ve yüksek bir dudak yapısı ile ovoid bir gövde formuna sahip krater. İçi ve dışı beyaz astarlıdır. İç yüzün siyah-alaca renkli firnis ile boyanmış olduğu görülmektedir. Dış yüzde ise, beyaz astar üzerinde siyah firnis kalıntıları bulunmaktadır. Beyaz astar üzerindeki bu boya kalıntıları dış yüzde bir dekorasyon bulunduğunu düşündürmektedir ancak olası bezeme tamamen deforme olmuştur.

Tarihleme : İ.Ö. geç 7 ve 6. yy.

Kat. No. : 14

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 13.72-13.58

Çap : 29.4 cm.

Yükseklik : 2.8 cm.

Astar Rengi : 2.5 Y8/3 pale yellow

Hamur Rengi : 7.5 YR 7/4 pink

Katkı Maddesi : Temiz kil, mika.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Dik ve hafif dışa çekik ağızlı bir forma sahip krater. Dış yüzde beyaz astar üzerine yan yana sıralı dil motifi bezemesi vardır. Düz ağız tablası ve iç kısmı siyah boyalıdır.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 15

Buluntu Yeri : Q-17

Seviye : 12.66-12.55

Çap : ?

Yükseklik : 2.9 cm.

Astar Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow

Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Temiz kil.

Hamur Yapısı : Sert, iyi, pişmiş.

Tanım : Dışa dönük dar bir ağız yapısına ve sert bir omuz geçişine sahiptir. Dış kısımda dudak kenarının ve kulp üzerinin siyah astarlı olduğu, iç kısımda da tondonun tümüyle siyaha boyanmış olduğu görülmektedir.

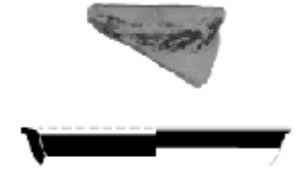
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile erken 6. yy.

Kat. No. : 16
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : 9.6 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 7/2 light gray (iç) - 7.5 YR 6/6 reddish yellow (dış)
Katkı Maddesi : Temiz kil.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışa dönük dar bir ağız yapısına ve sert bir omuz geçişine sahiptir. Dışta dudanın en üst bölümünde ince, rezerve bir bant bulunmaktadır. Dudanın kalan kısmı siyahtır. Bunun dışında gövdenin dışının olasılıkla kil rengine çok yakın bir renkle astarlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca iç gövdenin tümüyle siyah bir astarla boyalı olduğu görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile erken 6. yy.

Kat. No. : 17
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : ?
Yükseklik : 1.7 cm.
Astar Rengi : 1 for gley 3 / 10 Y dark greenish grey
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Dışa dönük dar bir ağız yapısına sahiptir. Dudanın hemen kenarları, içte ve dışta rezerve bırakılmıştır. Dış kısımda dudanın kalan bölümü ve iç gövde siyahtır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile erken 6. yy.

Kat. No. : 18
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.56-12.42
Çap : ?
Yükseklik : 1.5 cm.
Astar Rengi : 5 YR 4/3 reddish brown (dış) - 2.5 YR 5/6 red
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Dışa dönük dar bir ağız yapısına sahiptir. Dış kısımda dudanın en üst bölümünde ince bir rezerve alan bırakılmıştır. Dudak kenarında kalan kısım, kahverengi-siyah bir astarla boyanmıştır. İçte ise en üst kısımda ince, siyah bir bant bulunur. Bunun altında yine ince rezerve bir bant daha vardır. İç tarafta dudanın kalan kısmı açık kırmızı renktedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile erken 6. yy.

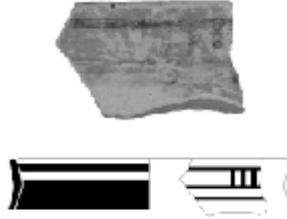
Kat. No. : 19
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 14.58-14.50
Çap : 8.8 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Astar Rengi : 7.5 YR 3/1 very dark gray
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Form ve dekorasyon şeması Kat. No.: 18'de tanıtilen örnek ile aynıdır. Yalnız bu parçada kullanılmış olan firnisin rengi siyahtır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile erken 6. yy.

- Kat. No.** : 20
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : ?
Yükseklik : 2.4 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Temiz kil.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Hafif dışa dönük yüksek bir dudaka sahiptir. İçte ve dışta krem renkli bir astar bulunmaktadır. Dudak kenarı dışta dil motifleri ile bezenmiştir. Bu alanın altında kalan dış gövde, mat siyah boya ile boyalıdır. İçte ise dudak kenarında iki adet ince rezerve bant bırakılmış, bunun dışında tüm iç gövde yine mat siyah boya ile boyanmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy. ilk yarısı.

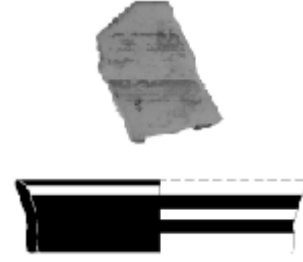
- Kat. No.** : 21
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 11.4 cm.
Yükseklik : 2.3 cm.
Hamur Rengi : Dış: 10 YR 4/3 brown - 2.5 Y6/2 light brownish gray (çekirdek)
Katkı Maddesi : Temiz kil.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Hafif dışa dönük yüksek bir dudaka sahiptir. Açık krem renkli kilin üzerinde net bir astar tespit edilememektedir. Bununla birlikte kil renginde bir astara sahip olduğu düşünülebilir. Dışta dudak üzerinde iki ince yatay bant arasında dil motifleri bulunmaktadır. Ayrıca gövdeye geçişte bir ince siyah bant daha çizilmiştir. İç kısım ise, dudak kenarında bırakılmış olan iki rezerve alan dışında tümüyle siyah-kahverengi boya ile boyanmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

- Kat. No.** : 22
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : ?
Yükseklik : 3.7 cm.
Hamur Rengi : Chart 1 for gley 7/1 light greenish gray
Katkı Maddesi : Temiz kil.
Hamur Yapısı : Yumuşak, iyi pişmiş.
Tanım : Hafif dışa dönük yüksek bir dudaka sahip olan kabın gövdeye geçiş bölümünde plastik bir bant bulunmaktadır. Gövde yumuşak bir S profili çizmektedir. Nağidos'ta sık rastlanmayan gri bir hamura sahiptir. Yer yer siyahtan kahverengiyeye dönüşen bir astar rengi izlenebilmektedir. İçte ve dışta siyah ve kırmızıya çalan yatay bant izleri görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

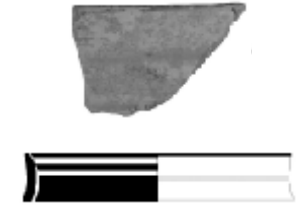
Kat. No. : 23
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.32-12.26
Çap : ?
Yükseklik : 2.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow (iç-dış) - 10 YR 6/3 pale brown (çekirdek) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Temiz kil.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Hafif dışa dönük, yüksek dudak yapısına sahiptir. Dışta dudağın en üst kısmında rezerve bir bant, dudak üzerinde ve gövdeye geçişte ise iki adet kahverengi bant bulunmaktadır. İçte dudağın en üst kısmında ince siyah bir bant ve ardından ince rezerve bir bant görülmektedir. Bunun dışında iç gövdenin tümüyle siyah-kahverengi bir renkte boyanmış olduğu görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonu - 6. yy. başları.

Kat. No. : 24
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.95-12.85
Çap : 12.6 cm.
Yükseklik : 1.4 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 3/2 dusky red
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Temiz kil.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Hafifçe dışa dönük yüksek bir dudak yapısına sahiptir. Sarımsı bir renkte astarlanmıştır. Dışta dudağın en üst bölümünde rezerve bir bant vardır. Bunun altında iki adet kahverengi bant bulunmaktadır. İçte dudağın üst kısmında ince siyah-kahverengi bir bant ve ardından rezerve bir bant görülmektedir. Bunun dışında iç gövde kahverengiye boyanmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. - 6. yy. başları.

Kat. No. : 25
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 10.2 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Astar Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Temiz kil.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dik ve yüksek bir dudaka sahiptir. Dışta sarımsı bir astar bulunmakta ve dudak ile gövdenin kırmızı ince bantlarla dekore edildiği anlaşılmaktadır. İçte iki farklı astar rengi görülmektedir. Astarın rengi dudağın en üstünde yine sarımsı, gövdenin kalan kısmında ise kırmızıya yakın kahverengidir. Ayrıca içte, dudak üzerinde siyah-kahverengi iki ince bant arasında rezerve bir alan bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. - 6. yy. başları.

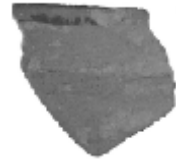
- Kat. No.** : 26
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : 9.2 cm.
Yükseklik : 1.8 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Temiz kil.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dik ve yüksek bir dudak yapısına sahiptir. Bununla birlikte yumuşak bir gövde geçişi bulunmaktadır. Dışta, dudağın üst bölümünde önce kırmızı, sonra beyaz, ardından tekrar kırmızı ve beyaz bantlar bulunduğu görülmektedir. Kabın içi ise beyaz bir boya ile astarlanmıştır. Dudak üzerinde ince iki siyah banttandır oluşan bir dekorasyon bulunur. Bu bantların arasında beyaz astar görülmektedir. Özellikle iç kısımdaki beyaz astar ve siyah yatay bantlar, tipik Kıbrıs-Kilikia dekorasyonunu hatırlatmaktadır.
- Tarihleme** : İ.Ö. 7. yy. sonu - 6. yy. başları.

- Kat. No.** : 27
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 13.4 cm.
Yükseklik : 4.3 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, ince gözenekli.
Tanım : Dışa dönük dudak yapısı bulunmaktadır. Dudağın dışında kalın bir siyah bant, bu bantın altında, bantla temas eden bir konsantrik daire motifi görülmektedir. Bu motifin sağında ise, başka bir daire grubunun başladığına işaret eden izler seçilmektedir. Konsantrik daireler alt tarafta bir başka yatay bantla sınırlanmaktadır. İçte dudak kenarında üç adet siyah bant çizilmiş, gövdenin kalanı ise kırmızı renkte boyanmıştır.
- Tarihleme** : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

- Kat. No.** : 28
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A (Torba No.: 11)
Seviye : 14.43-14.36
Çap : 12 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : Chart 1 for gley, 4/ dark gray (çekirdek) - 7.5 YR 6/6 reddish yellow (iç-dış) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dudak kenarında dışta ince, içte ise kalın siyah bir bant vardır. Yüzey dokusu deforme olmuştur. Bu nedenle kalan kısımda nasıl bir bezeme olduğu anlaşılmamaktadır. Ancak içte ve dışta açık renk bir astar taşıdığına dair boyalar kalıntıları seçilmektedir.
- Tarihleme** : İ.Ö. 7. yy. - 6. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No.	: 29
Buluntu Yeri	: Sur
Seviye	: Yüzey
Çap	: 12.4 cm.
Yükseklik	: 3.2 cm.
Hamur Rengi	: 10 YR 4/2 dark grayish brown
Katkı Maddesi	: Temiz kil.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.
Tanım	: Dışa dönük yüksek bir dudaka sahiptir. Gövde geçişi oldukça keskindir. Kahverengi kil ile yapılmıştır ve içi tümüyle siyaha boyanmıştır. Dış yüzde ise, dudakın üst bölümünde koyu kahverengi kalın bir bant, bunun hemen altında ise açık kahverengi ince bir bant görülmektedir. Gövdenin ise yine koyu kahverengi renkte boyalı olduğu anlaşılmaktadır.
Tarihleme	: İ.Ö. 6. yy.

Kat. No.	: 30
Buluntu Yeri	: Q-18b
Seviye	: 12.60-12.56
Çap	: ?
Yükseklik	: 2.2 cm.
Astar Rengi	: 2.5 YR 7/4 pale yellow
Hamur Rengi	: Açık krem hamuru ve katkı maddeleri Nagidos kil özelliklerini taşımaktadır.
Katkı Maddesi	: Kalker, mika, kum.
Tanım	: Dışa dönük yüksek bir dudaka sahiptir. İç kısım black on red tarzında yatay bantlarla dekore edilmiştir. Dış yüz ise tümüyle deforme olmuştur.
Tarihleme	: İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No.	: 31
Buluntu Yeri	: Q-18b
Seviye	: 12.64-12.50
Çap	: 17.6 cm.
Yükseklik	: 4.2 cm.
Hamur Rengi	: 5 Y 5/2 olive gray
Katkı Maddesi	: Temiz kil.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.
Tanım	: Dik ve yüksek bir dudak yapısına, yumuşak gövde geçişine sahiptir. Dış yüzde ya kil ile aynı renkte bir astar bulunmaktadır ya da çok iyi biçimde perdahlanmıştır. Dışta dudak kenarında kalın siyah bir bant, bu bantın altında nokta dizisi vardır. Gövdede bulunan üç adet siyah dikey çizginin alt kısmı aşınmadan dolayı görülememektedir. Bunların triglif olarak kullanıldığı tahmin edilebilir. Dik çizgilerin hemen yanında ise birbirine dik açı yapan iki çizgi daha bulunmaktadır. Bu çizgilerin ne tür bir motife ait olabileceğini netleştirmek mümkün değildir. Bir dama tahtası motifinin başlangıcı olabileceği gibi, bir meander motifinin ucu olarak düşünmek de mümkündür. Kabın içi ise tümüyle siyah astarlıdır.
Tarihleme	: İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 32
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.40-13.29
Çap : 14.4 cm.
Yükseklik : 4.4 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Dik ve yüksek bir dudğa sahiptir. Gövdeye geçişte keskin bir dönüş bulunmaktadır. İçte ve dışta kalın beyaz bir astar vardır. Dışta, dudak kenarında kalın siyah bir bant çizilmiştir. Bu bantın hemen altında, bantla temas eden konsantrik daire dizisi görülmektedir. Konsantrik dairelerden birinin dış halkası kalın ve düzensizdir. Burada bir hata yapılmış olduğu anlaşılmaktadır çünkü aynı noktada sanatçının parmak izleri de görülmektedir. Konsantrik dairelerin alt tarafta da siyah bir bant ile sınırlanmış olduğuna işaret eden boya kalıntıları seçilebilmektedir. İçte dudak kenarında ince siyah bantlar vardır. İç gövdenin kalan kısmının ise kırmızı boya ile boyanmış olduğu görülmektedir ve iç yüzeyde kalker patlamaları sonucunda oluşan çok sayıda çukurluk ve tümsek bulunmaktadır. Farklı bir form yapısına sahipse de, Kat. No.: 27'de tanımlanan taklit kylikes ile, iç ve dıştaki bezeme özelliklerinin birebir aynı olduğu görülmektedir. Yatay bant grupları ve konsantrik daireler kullanılarak bichrome tarzda bezenmiştir.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 33
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.22-13.14
Çap : ?
Yükseklik : 2.9 cm.
Astar Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, şamot.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dış kısımda dudak ile gövde arasında keskin bir geçiş bulunmaktadır. Hamur rengine yakın bir boya ile astarlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Parçanın üzerindeki bezeme büyük oranda dökülmüştür. Ancak dışta dudak kenarında siyah boya izleri, içte ise direk dudak kenarında kalın siyah bir bant izi seçilebilmektedir.

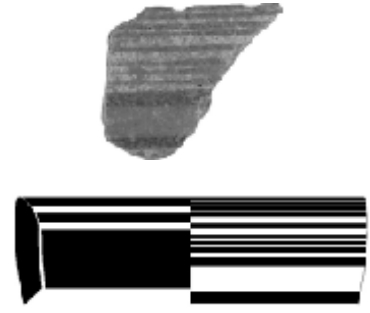
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 34
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.00-12.90
Çap : ?
Yükseklik : 4 cm.
Astar Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, şamot.
Tanım : İç kısımda bir bombe bulunan dudığın dış kısmında, gövdeye kademeli bir geçiş mevcuttur. Hamur rengi turuncuya yakındır ve katkı maddeleri oldukça fazladır. Neredeyse tamamen kaybolmuş olmasına rağmen, krem rengi bir astara sahip olduğu seçilebilmektedir.

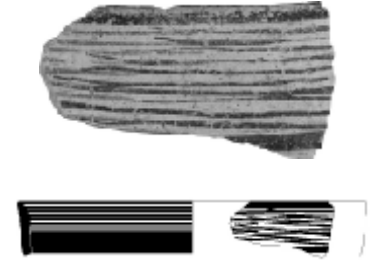
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy. başları.

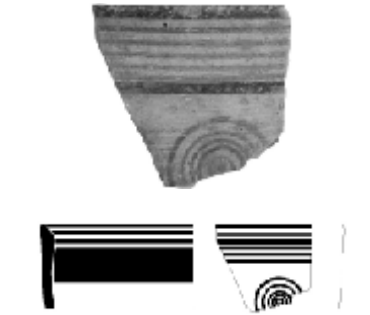
Kat. No.	: 35
Buluntu Yeri	: Q-18b
Seviye	: 12.72-12.60
Çap	: ?
Yükseklik	: 3.9 cm.
Astar Rengi	: 2.5 YR 8/3 pale yellow
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/4 pink
Katkı ve pişme	: Mika, kalker, ince kum.
Hamur Yapısı	: Çok sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım	: Dik bir gövde yapısına sahip, ağız içinde üçgen profilli bir bombe bulunan geniş ve derin kap. İçte ve dışta kalın beyaz bir astar bulunmaktadır ve siyah bantlarla bezlenmiştir. Ayrıca dış kısımda bir de kırmızı bant vardır. Bichrome IV ware.
Tarihleme	: İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy.

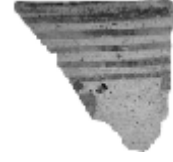
Kat. No.	: 36
Buluntu Yeri	: Q-18b
Seviye	: 13.48-13.38
Çap	: 26.4 cm.
Yükseklik	: 4.1 cm.
Astar Rengi	: 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi	: 2.5 Y 8/3 pale yellow
Katkı Maddesi	: Mika, ince kum, iri ve ince beyaz kalker.
Hamur Yapısı	: Çok sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım	: Form olarak, Kat. No.: 35 ile birebir benzer özelliklere sahiptir. Bu paralellik bezeme için de söz konusudur. Sadece bant sayısında değişiklik göze çarpmaktadır. Dışta kısımda, beyaz astar üzerinde, iki kalın bant arasına özensizce çizilmiş olan düzensiz çizgiler bulunmaktadır. Bu düzensiz çizgiler, vazunun yerel üretim olabileceğini akla getirmektedir. Ayrıca vazunun içinde ve dışında kalker patlamaları nedeniyle oluşan çok sayıda çukur bulunmaktadır. Hatta iç kısımdaki çukurlardan biri oldukça büyüktür. Bu durum Kilikia Bölgesi'nin yerli seramiğinde sık karşılaşılan bir özelliktir. White painted IV ware.
Tarihleme	: İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy.

Kat. No.	: 37
Buluntu Yeri	: Q-18b
Seviye	: 12.85-12.74
Çap	: 17.2 cm.
Yükseklik	: 5.1 cm.
Astar Rengi	: 2.5 Y 8/3 pale yellow
Hamur Rengi	: 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Mika, ince kum, kalker.
Hamur Yapısı	: Çok sert, iyi pişmiş.
Tanım	: Dik gövdeli, ağız kenarı keskin ve ağız içinde bir bombe bulunan derin çanak. Tüm kap kalın beyaz bir boya ile astarlanmıştır. Dışta dudak kenarında siyah bantlar vardır. Bu bantların altında, beş adet çemberden oluşan, oldukça titiz çalışılmış bir konsantrik daire motifi görülmektedir. İçte ise dudak kenarına çizilmiş üç adet ince siyah bant ve bunların altında, gövdeye geçişte kalın siyah bir bant bulunmaktadır. White painted IV ware.
Tarihleme	: İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy.

Kat. No. : 38
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 13.4 cm.
Yükseklik : 3.7 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y/3 pale yellow
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, organik.
Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : İçte ve dışta kalın bir beyaz astar ve bunun üzerinde yatay bant gruplarından oluşan bir bezemeye sahiptir. White painted IV ware.
Tarihleme : İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy.

Kat. No. : 39
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.26-12.15
Çap : 16 cm.
Yükseklik : 2.7 cm.
Astar Rengi : 10 R 7/8 light red
Hamur Rengi : 10 YR 8/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Mika, kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Yumuşak, iyi pişmiş, ince gözenekli.
Tanım : Vazonun dışında, dudak üzerinde kalın bir siyah bant, bu bantın altında ise geniş halkalara sahip konsantrik daire bezemesi bulunmaktadır. İçte, yine dudak kenarı siyah bantlarla dekore edilmiştir. Black on red.
Tarihleme : İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy.

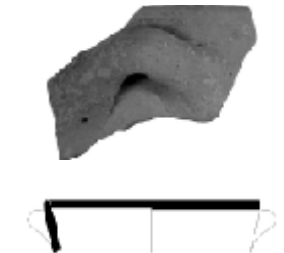
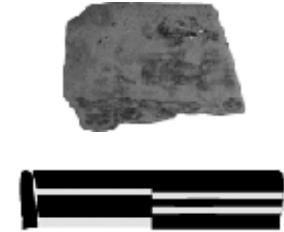
Kat. No. : 40
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.85-12.74
Çap : 16.2 cm.
Yükseklik : 3.8 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 5/8 yellowish red
Katkı Maddesi : Mika, ince kum, beyaz kalker.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : İçi ve dışı beyaz astarlı olan kabın dışında, ağız kenarında bir triglif motifi, bunun yanında ise bir lotus bulunmaktadır. Bu bezeme altta, siyah, kırmızı ve siyah sırasıyla çizilmiş olan bantlarla sınırlanmıştır. Bunun da altında ise, bir diğer triglif motifi bulunmaktadır. İçte dudak kenarında ince siyah bantlar, bu bantların altında da kalın siyah bir bant bulunmaktadır. Bichrome IV ware.
Tarihleme : İ.Ö. 600.

Kat. No. : 41
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.55-12.45
Çap : 20.4 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Astar Rengi : 5 Y 6/1 gray
Hamur Rengi : 5 Y 6/2 light olive gray
Tanım : Dışta, ağız kenarında kalın siyah bir bant ve buna teğet geçen konsantrik daire bezemesi, içte ise yine dudak kenarına çizilmiş iki yatay siyah bant bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy. ilk yarısı.

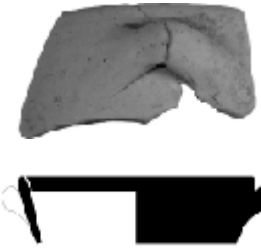
- Kat. No.** : 42
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.58-13.48
Çap : ?
Yükseklik : 2.9 cm.
Astar Rengi : 10 YR 6/2 light brownish gray
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Mika, ince kum, şamot.
Hamur Yapısı : Sert, iyi, pişmiş.
Tanım : Dudakın içini ve dışını saran kalın siyah bir bant bulunmaktadır. Ayrıca kahverengi bir astarla kabın içi ve dışı astarlanmıştır. Dış kısımda konsantrik daire bezemesi taşıdığı anlaşılmaktadır. İçte ise, dudak kenarındaki bandın altında bir rezerve bant ve bir siyah bant daha bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy. ilk yarısı.
- Kat. No.** : 43
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 16 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Astar Rengi : 7.5 YR 6/2 pinkish gray
Hamur Rengi : 2.5 Y pale yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, ince gözenekli.
Tanım : Dış kısımda astar olmadığı, içte ise kahverengi bir astar olduğu anlaşılmaktadır. Dışta ağız kenarında bir siyah bant, bandın altında ise birbirine temas eden ve üstteki bandın üzerine taşan iki konsantrik daire motifi vardır. İçte, yine dudak kenarında biri kalın, diğeri ince iki siyah bant bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 7. yy. ile erken 6. yy. arası.
- Kat. No.** : 44
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.75-12.66
Çap : ?
Yükseklik : 2.7 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 4/8 red
Hamur Rengi : 5 YR 6/4 light reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık, mika.
Tanım : Az sayıda örneği bulunan bu kabın diğerlerinden farkı, dudak altında yer alan yivdir. İçte ve dışta, kırmızı astar üzerine siyah yatay bantlar bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy. ilk yarısı.
- Kat. No.** : 45
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.74-12.64
Çap : ?
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 4/6 yellowish red (iç) - 2.5 YR 5/7 red (iç) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dudak dışında ve kulp üzerinde siyah bantların bulunduğu seçilebilmektedir. İçte de dudak kenarında kalın siyah bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy.

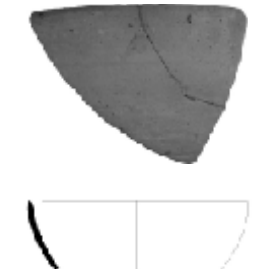
Kat. No. : 46
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.74-12.64
Çap : ?
Yükseklik : 4 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red (iç-dış) - Chart 1 for gley 4/1 dark greenish gray (çekirdek) (Hatalı pişirimden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, kalker, ince kum, taşçık.
Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışta dudak ve kulp üzerinde siyah bantlar; içte dudak kenarında kalın siyah bir bant, gövdede ise açık renk astar izleri görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy.

Kat. No. : 47
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.55-12.45
Çap : 13 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 6/4 light reddish brown
Hamur Rengi : Chart 1 for gley 6/1 greenish gray (iç) - 5 YR 6/6 reddish yellow (dış)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, şamot.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Deforme olmasına rağmen, kulp üzerinde ve dudak kenarında siyah astar bulunduğu anlaşılmaktadır. İçte ise dudak kenarında siyah bir bant vardır. Kalan bölümde astar ya da bezeme izine rastlanmamıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları ile 6. yy.

Kat. No. : 48
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.85-12.74
Çap : 12.8 cm.
Yükseklik : 4.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, organik madde.
Hamur Yapısı : Yumuşak, iyi pişmiş.
Tanım : Mevcut durumunda boya ve bezeme bulunmamaktadır. Ancak hamur üzerinde bulunan izler, içte ve dışta, açık renk bir boya ile yapılmış olan bantların var olduğuna işaret etmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 49
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 21 cm.
Yükseklik : 3.7 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/1 white
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, organik madde.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, ince gözenekli.
Tanım : Dışa çekik dudaklı kâse ağız gövde parçası. Yüzeyi deforme olmuştur ancak açık renk bir astar taşıdığı gösteren boya izleri seçilebilmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.'ın ilk yarısı.

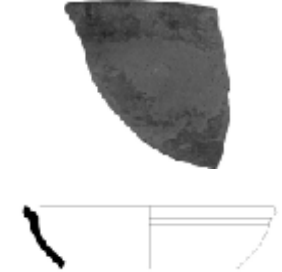
Kat. No. : 50
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 27.2 cm.
Yükseklik : 4.2 cm.
Astar Rengi : 10 YR 8/6 yellow
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 light red (iç-dış) - Chart 1 for gley 6/1 greenish gray (çekirdek) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, şamot.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Yuvarlatılmış dudak yapısına sahip kâse. Astar ya da bezeme izine rastlanmamıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

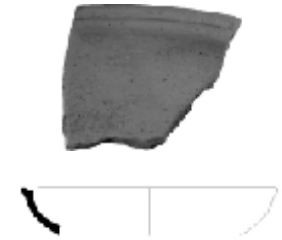
Kat. No. : 51
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 19.6 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : İnce kum, mika, beyaz kalker, organik madde.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışta ve içte açık renk astar izleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 52
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 22.8 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 5/3 reddish yellow (iç) - 2.5 YR 5/6 red (dış) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, organik madde.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışta açık renk, içte ise gri renkli astar izleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 53
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 23.2 cm.
Yükseklik : 4.2 cm.
Astar Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 light red (dış-iç) - 2.5 Y 5/2 grayish brown (çekirdek) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, organik madde.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dudak tablası üzerinde derin bir yiv bulunmaktadır. Açık renk astar taşıdığına işaret eden bazı boya kalıntularına rastlanmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.'ın ilk yarısı .

Kat. No. : 54
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.55-12.45
Çap : 9.6 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, ince kum, beyaz kalker.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dudak tablası üzerinde bir yiv ve bir ip deliği vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

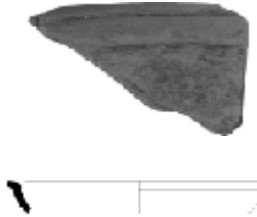
Kat. No. : 55
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : ?
Yükseklik : 3.1cm.
Astar Rengi : 10 R 4/1 dark reddish grey
Hamur Rengi : 5 YR 5/4 reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dudak tablası yivlidir ve açık renk boya izleri vardır. Dışta ve içte hakim olan astar rengi mordur. Dış kısımda dudağa yakın bölümde beyaz bir bant, iç kısımda ise mor astar üzerinde beyaz çizgi izleri seçilmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 56
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 20.2 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow (dış) – 2.5 YR 6/6 light red (iç) (Hatalı pişirimden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Yivli dudak tablası bulunmaktadır. Dışı ve içi beyaza yakın krem rengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 57
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : 14 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/1 white
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 light red (dış) - 2.5 YR 6/2 pale red (iç) (Hatalı pişirimden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, organik made
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dudak tablası yivlidir. Dışında beyaz astar kalıntıları rahatlıkla görülmektedir. İçinde ise astar ya da bezeme izine rastlanmamıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 58
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 14 cm.
Yükseklik : 2.3 cm.
Korunma durumu : Ağız-gövde parçası korunmuştur.
Astar Rengi : 2.5 Y pale yellow
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Beyaz kalker, mika.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dudak tablası üzerinde bir yiv bulunan kâsenin, açık renk astara sahip olduğu görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 59
Buluntu Yeri : Z-30
Seviye : 43.93-43.70
Çap : 27 cm.
Yükseklik : 4.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kırmızı kil rengine sahip olan kâsenin ayrıca bir astar taşımadığı görülmektedir. Dudak tablası üzerinde kırmızı ve siyah; gövde içinde, dudağın hemen altında siyah; gövde dışında yine dudağın hemen altındaki bölümde ise kırmızı boya ile yapılmış basit çizgisel bezemelere sahiptir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları.

Kat. No. : 60
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.19-11.96
Çap : 14 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 7/3 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dış kısımda beyaz astar kalıntıları bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 61
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.72-13.58
Çap : 19.2 cm.
Yükseklik : 1.7 cm.
Astar Rengi : 10 R 4/6 red
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Dışında ve dudak tablası üzerinde kırmızı, gövde içinde ise açık renk astar bulunmaktadır. Ayrıca bu parçanın dışında bir tutamak parçası izlenmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 62
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.74-12.64
Çap : ?
Yükseklik : 2 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/3 pale yellow
Hamur Rengi : 2.5 Y 6/3 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Mika, ince kum, kalker.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Oldukça yıpranmış olan yüzey dokusuna rağmen içte siyah ve beyaz, dışta ise kırmızı boya izleri seçilmektedir. Bu nedenle boyalı olduğu anlaşılmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci çeyreği ile yüzyılın sonu.

Kat. No. : 63
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.15-13.03
Çap : 13.2 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Astar Rengi : 10 R 4/4 weak red
Hamur Rengi : 10 R 4/6 red (iç) - 2.5 YR 5/8 red (dış) (Hatalı pişirimden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, organik madde.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Yüzey dokusu yıpranmış olan kâse üzerinde siyah ve kırmızı boya izleri seçilmektedir. Ancak dekorasyon şemasını anlamak mümkün olamamaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci çeyreği ile yüzyılın sonu.

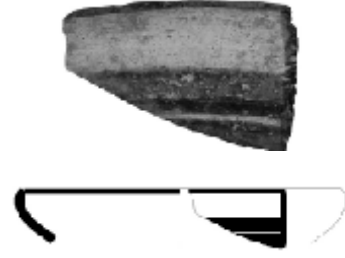
Kat. No. : 64
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 14.2 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown (Hatalı pişirimden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Beyaz kalker, ince kum, mika.
Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dış yüzünde beyaz, iç yüzünde mor astar bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci çeyreği ile yüzyılın sonu.

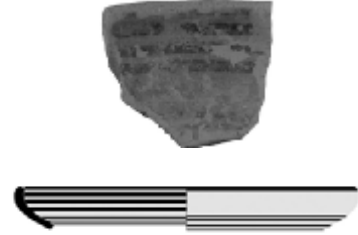
Kat. No. : 65
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.70-13.60
Çap : ?
Yükseklik : 3.3 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 8/3 pale yellow
Hamur Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow (iç-dış) - 7.5 YR 7/6 reddish yellow (çekirdek)
Katkı Maddesi : Kalker, ince kum, şamot.
Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş.
Tanım : İçte ve dışta kalın beyaz bir astar bulunmaktadır. Dışta dudak kenarı beyazdır, dudak altında kalın iki siyah bant vardır. İçte ise hemen ağız kenarında ince iki siyah bant bulunmaktadır. (White painted IV).
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 66
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 21.4 cm.
Yükseklik : 3.6 cm.
Astar Rengi : 5 Y8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : İçi ve dışı beyaz astarlıdır. Ağız kenarını saran siyah bir banda sahiptir. Dış yüzde, kalın iki siyah bant ve bu bantları dikine kesen bir başka siyah çizgi daha görülmektedir. Bu dikey siyah çizgi, parçanın kulp çıkışına çok yakın bir bölgeden kırılmış olduğuna işaret etmektedir. İç yüz ise tümüyle beyazdır. (White painted IV).
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

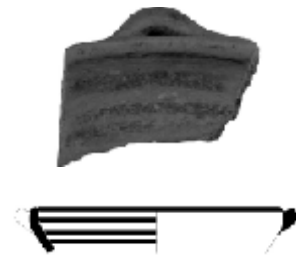
Kat. No. : 67
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 23.8 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Astar Rengi : 10 R 4/8 red
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : İçte ve dışta kırmızı astar üzerinde siyah yatay bant gruplarıyla dekore edilmiştir. Black on red.
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 68
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.03-12.95
Çap : 15.4 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Astar Rengi : 10 R 5/6 red
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow (dış-ış) - 10 YR 6/4 light yellowish red (çekirdek)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışta ve içte kırmızı astar bulunmaktadır. Dudak üzeri ve gövde içi siyah bantlarla dekore edilmiştir. Black on red.
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 69
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 16.2 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Kabın hamur rengi koyu bir kırmızıdır. Bu nedenle ayrıca kırmızı astar kullanılmadan, direk kil üzerine siyah bantlar çizilmiştir. Gövdeye yapışık kulp üzerinde de siyah boya izleri görülmektedir. Black on red.
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 70
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 16.2 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : İç kısmında gri-siyah renkli bir astar, dış kısmında ise, kulp üzerinde ve çevresinde, siyah ve beyaz boya kalıntıları seçilebilmektedir. Ancak bu izler dekorasyonu tanımlamak için çok yetersizdir.
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 71
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 13.4 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dış kısımda kulp üzeri ve dudak kenarında siyah bantlar görülmektedir. İç kısımda ise dudak kenarında kalın, altında ise ince siyah bantlarla dekore edilmiştir.
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 72
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 17.6 cm.
Yükseklik : 4.3 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 10 YR 6/4 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, çok pişmiş.
Tanım : Dudak üzerini kaplayan siyah bir bant vardır. Ayrıca iç yüzünde kırmızı ve siyah, dış yüzünde ise beyaz ve siyah bölgeler bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 73
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.60-12.45
Çap : 16 cm.
Yükseklik : 3.6 cm.
Korunma durumu : Ağız-gövde parçası korunmuştur.
Astar Rengi : Chart 1 for gley 8/1 light greenish gray
Hamur Rengi : 5 YR 5/8 yellowish red (iç-dış) - 2.5 YR 5/4 reddish brown (çekirdek)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Yuvarlatılmış basit dudak yapısına sahiptir. Dış tarafta, dudagın hemen altında, kabı tümüyle saran bir plastik bant bulunmaktadır. İç kısmı çok deforme olduğu için bezemesi anlaşılabilir. Dış tarafında ise beyaz-siyah ve beyaz bant izleri seçilebilmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.'in ilk yarısı.

Kat. No. : 74
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.70-13.60
Çap : ?
Yükseklik : 2.8 cm.
Astar Rengi : 10 R 5/6 red
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Tanım : İçte ve dışta kırmızı astar bulunmaktadır. Dışta dudak sararan kalın siyah bant dışında bezeme görülmektedir. İç kısım ise yatay siyah bantlarla dekore edilmiştir. Black on red.

Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı

Kat. No. : 75
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 34.6 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 6/4 light reddish brown
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, temiz kil.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : İçte ve dışta kırmızı astar bulunmaktadır. Dışta dudak sararan kalın bir siyah bant vardır. İç kısımda farklı kalınlıklarda siyah bantlar görülmektedir. Black on red.

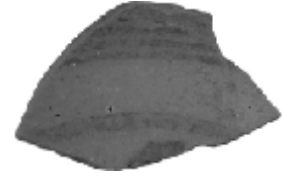
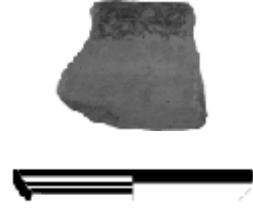
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 76
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.15-12.05
Çap : 39 cm.
Yükseklik : 2.1 cm.
Astar Rengi : 10 R 5/6 red
Hamur Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Mika, ince kum, beyaz kalker.
Hamur Yapısı : Yumuşak, iyi pişmiş.
Tanım : İçte ve dışta kırmızı astar bulunmaktadır. Dışta dudak üzerinde siyah kalın bir bant vardır. İçte, dudak üzerinden başlayarak siyah, kırmızı, siyah şeklinde bantlar sıralanmıştır.

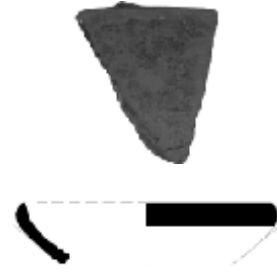
Tarihleme : İ.Ö. 600 civarı.

Kat. No. : 77
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.72-13.58
Çap : ?
Yükseklik : 3.7 cm
Astar Rengi : 10 YR 7/3 very pale brown
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/3 reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Astar bulunmamaktadır ve bezeme direk kil üzerine yapılmıştır. Dışta dudak üzerinde ince siyah bir bant, gövdede ise kalın siyah bir bant vardır. İç yüzde ise, dudak kenarında yatay bant grupları ve tondoda daha kalın bir siyah bant görülmektedir.

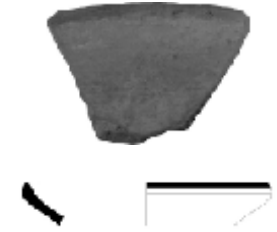
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 78
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.50-13.40
Çap : ?
Yükseklik : 3.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, organik, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Yüzey dokusu oldukça deforme olmuştur. Kulp çıkışı bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 79
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.15-13.03
Çap : 15.4 cm.
Yükseklik : 2.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, organik madde.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışta krem rengi, içte mora çalan gri renkte bir astara sahiptir. Ayrıca dış kısımda dudak kenarında ince siyah bir bant vardır. Bu siyah bant, diğer benzer örneklerde de görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 80
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.00-11.90
Çap : ?
Yükseklik : 2.7 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/8 yellowish red (dış-iç) - 2.5 YR 6/4 light reddish brown (çekirdek) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışta dudak üzerinde ince siyah bir bant, gövdede ise kalın siyah bir bant vardır. İçi deforme olduğu için astar ya da bezemeye rastlanmamıştır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 7 - erken 6. yy.

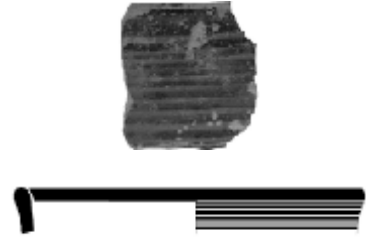

Kat. No. : 81
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.72-13.58
Çap : ?
Yükseklik : 2.5 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/2 light brownish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika, kum, taşçık.
Tanım : Dudak üzerinde ve iç kısımda, astar kullanılmaksızın siyah bantlar çizilmiştir. Koyu kırmızı renkte olan hamurun üzerindeki bu bantlarla, black on red tarzı yaratılmaya çalışılmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 82
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 11.90-11.74
Çap : ?
Yükseklik : 3.3 cm.
Astar Rengi : 10 YR 6/3 pale brown
Hamur Rengi : 2.5 Y 7/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Üzerinde bulunan astar, mor ile sütlü kahve arasında değişen tonlardadır. Dudak kenarını saran siyah kalın bir bant vardır. Dış kısımda, ince bantlarla yapılmış olan bezeme bulunurken, iç kısım sadece astarlanmıştır.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonları.

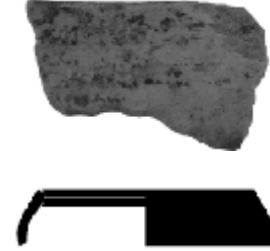
Kat. No. : 83
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.74-12.64
Çap : ?
Yükseklik : 2.1 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 7/4 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Dışa dönük dudaklı çanak ağız-gövde parçası. Turuncu renkli hamur üzerinde açık krem renkli bir astar bulunmaktadır. Yüzey dokusu deforme olmasına rağmen, dudak üzerinde, içte gövdenin dudakla birleştiği noktada ve dışta dudaktan gövdeye geçişte siyah bantlar bulunduğu görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. geç 7 - erken 6. yy.

Kat. No. : 84
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.50-13.40
Çap : 12.8 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Astar Rengi : 5 YR 5/8 yellowish red
Hamur Rengi : 10 YR 8/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Mika, kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : İç ve dış yüzün açık kırmızı bir renk ile astarlanmış olduğu görülmektedir. Dudak kenarına yakın bölgelerde seçilebilen siyah boya izleri ise, hem içte hem de dışta siyah bantlar bulunduğu işaret etmektedir. Ayrıca içte, dudak üzerinde bir de ince rezerve bant bulunmaktadır.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 85
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.64-12.50
Çap : 20 cm.
Yükseklik : 5. cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/3 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, organik parçalar.
Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Yüksek ve dik bir dudak yapısına sahip, omuz kısmına geçişte plastik bir bant taşıyan derin kap parçası. Ağzın en üst kısmında, dıştan içe doğru dönen bölüm keskin hatlara sahiptir. İçte ve dışta beyaz astar üzerine siyah boya ile yapılmış

bant grupları bulunmaktadır. Ayrıca iç kısımda, beyaz astarın kırmızı boya kullanılarak örtülmüş olduğu görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 86

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 13.60-13.50

Çap : 14 cm.

Yükseklik : 2.8 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Mika.

Tanım : Dışta ağız kenarına asılı, kahverengi boya ile yapılmış, düzensiz kısa çizgiler kullanılmıştır. İç kısımda ise, dudak kenarının rezerve bırakıldığı, kalan bölümün ise kırmızı astar taşıdığı görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 87

Buluntu Yeri : Q-17

Seviye : 12.19-11.96

Çap : 11.8 cm.

Yükseklik : 5.1 cm.

Astar Rengi : 2.5 Y 8/3 pale yellow

Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale yellow

Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, taşçık.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : Dışa dönük dudaklıdır ve derin bir gövde yapısına sahiptir. İçi ve dışı açık renk olan kil renginde bir boya ile astarlanmıştır. Dışta gövde üzerinde, iki adet ince yatay siyah bant, içte ise dudak üzerinde ve tondoda kalın siyah bantlar vardır. Kâsenin ele geçen bölümünde kulp izlerine rastlanmamıştır.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 88

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 13.72-13.58

Çap : ?

Yükseklik : 3.3 cm.

Hamur Rengi : 2.5 Y 7/3 pale yellow

Katkı Maddesi : Mika, şamot, ince kum, sert.

Hamur Yapısı : İyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : Hafif dışa dönük ağız yapısı ve yumuşak bir S profiline sahip gövde yapısı bulunmaktadır. Dışta kil renginde, beyaza yakın bir astar ya da iyi perdahlanmış bir yüzey bulunmaktadır. İçte ise soluk kırmızı astar izleri görülmektedir. Dışta, ağız kenarında ve gövde üzerinde siyah bantlar çizilmiştir.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 89

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 13.60-13.50

Çap : ?

Yükseklik : 3.1 cm.

Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown

Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.

Tanım : Dışa dönük ağız yapısına sahip kâse. Gövde içinde dudağın taşkın bir profili olduğu görülmektedir. Dudağın dışında ve üzerinde siyah bantlar görülmektedir. Gövde içi ise kırmızıdır.

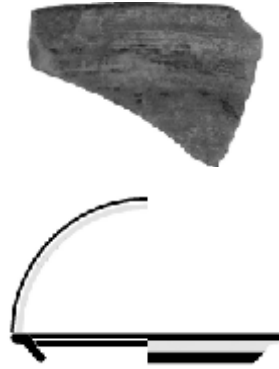
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonu ile 6. yy. başları.

Kat. No. : 90
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.03-12.95
Çap : 22.4 cm.
Yükseklik : 3.6 cm.
Astar Rengi : Chart 1 for gley 8/1 light greenish gray
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown (dış) - 7.5 YR 6/4 light brown (iç) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, ince gözenekli.
Tanım : İç ve dış yüzünün beyaz boya ile astarlandığı, ayrıca dış yüzünde, beyaz astarın üzerinin kırmızı renk ile kaplı olduğu anlaşılmaktadır. Kırmızı boya büyük ölçüde dökülmüş olmakla birlikte tüm dış yüzeyde kalıntılar halinde seçilebilmektedir. İç yüzde ise sadece beyaz astar görülmektedir, bunun üzerinde kırmızı boya bulunduğu dair bir iz rastlanmamıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy. sonu - 6. yy.'ın ilk yarısı.

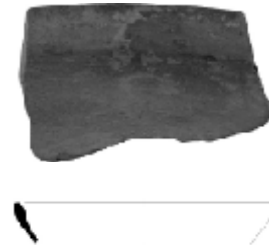
Kat. No. : 91
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 21.6 cm.
Yükseklik : 2.5 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : İçi ve dışı beyaz astarlıdır. Gövde içinde, dışında ve dudak tablasında yatay bantlar bulunmaktadır. Dudak tablasında bulunan bant kırmızıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy. başları.

Kat. No. : 92
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.45.12.25
Çap : 28.4 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Astar Rengi : 5 YR 6/8 yellowish red
Hamur Rengi : 5 Y 7/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, az taşçık, şamot.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Kâsenin dış yüzü beyaz astara sahiptir ve plastik bandın üst tarafı bu astarın üzerine çekilmiş olan siyah renktedir. Plastik bandın alt tarafında ise sadece beyaz astar görülmektedir. Gövde içindeki astar rengi kırmızıya yakın kahve tonlardadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 93
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.50-13.40
Çap : 19.4 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Astar Rengi : Chart 1 for gley 4/1 dark bluish gray
Hamur Rengi : 10 YR 4/3 brown (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Dışta ve içte dudak kenarında siyah bir bant izi görülmektedir. Bunun altında ise, sadece dış yüzde olduğu anlaşılan beyaz astar izleri seçilmektedir.

Tarihleme : 7. yy. sonu - 6. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 94

Buluntu Yeri : Q-17

Seviye : 12.19-11.96

Çap : 9.4 cm.

Yükseklik : 1 cm.

Astar Rengi : 2.5 YR 7/3 pale yellow

Hamur Rengi : 10 YR 6/4 yellowish brown

Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : Dışta ve içte kil renginde astara sahiptir. Dışta, kaide tabanının ortasında iç içe iki daire ve kenarda büyük bir daire vardır. Gövdeye geçişte de bantların bulunduğu görülmektedir. Tondo oldukça yıpranmış olmasına rağmen, yine dairelerle bezeli olduğu anlaşılabilmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 95

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 13.29-13.15

Çap : 6.6 cm.

Yükseklik : 1.2 cm.

Astar Rengi : 2.5 YR 8/2 pale yellow

Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.

Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : İçte ve dışta kalın beyaz bir astar bulunmakta ve siyah boya ile yapılmış olan dairelerle bezeli olduğu görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 96

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 13.29-13.15

Çap : 7.4 cm.

Yükseklik : 1.4 cm.

Astar Rengi : 2.5 YR 8/3 pale yellow

Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, taşçık.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : İçte ve dışta kalın beyaz bir astar bulunmakta ve siyah boya ile yapılmış olan farklı kalınlıklardaki dairelerle bezeli olduğu görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 97

Buluntu Yeri : Q-17

Seviye : 12.66-12.55

Çap : 6.4 cm.

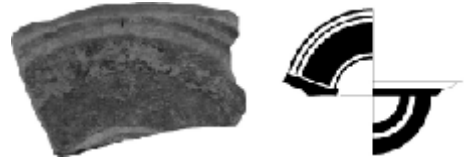
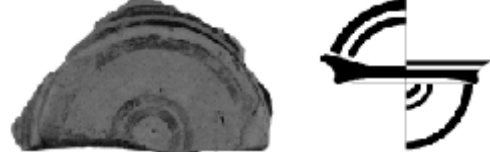
Yükseklik : 1.3 cm.

Astar Rengi : 2.5 Y 8/2 pale yellow

Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, ince gözenekli.

Tanım : İçte ve dışta kalın beyaz bir astar bulunmakta ve siyah boya ile yapılmış olan dairelerle bezeli olduğu görülmektedir. Gövde üzerinde ise bir kırmızı boyalı alan bulunmaktadır.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 98

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 12.00-11.90

Çap : 6.2 cm.

Yükseklik : 2.2 cm.

Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red (dış-ıç) - 2.5 YR 6/6 light red (çekirdek) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)

Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : Koyu kırmızı kil üzerine, içte ve dışta astar kullanılmadan siyah bant bezeme yapılmıştır.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 99

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 12.74-12.64

Çap : ?

Yükseklik : 1.7 cm.

Astar Rengi : 10 R 3/6 dark red

Hamur Rengi : 2.5 YR 3/6 dark red

Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.

Tanım : İçi ve dışı kırmızı astarlı olan bu kabın dış yüzünde siyah bant gruplarından oluşan bir bezeme görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 100

Buluntu Yeri : Q-17

Seviye : 12.45-12.25

Çap : ?

Yükseklik : 1.5 cm.

Astar Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Hamur Rengi : 10 YR 7/3 very pale brown

Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : İçi ve dışı siyah firnisli olan kâsenin kaidesinin oturma düzlemi rezerve bırakılmıştır.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 101

Buluntu Yeri : Q-18b

Seviye : 13.60-13.50

Çap : 9.6 cm.

Yükseklik : 3.3 cm.

Astar Rengi : 10 R 6/6 light red

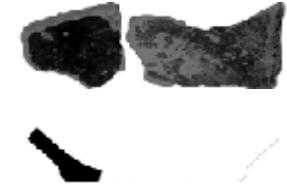
Hamur Rengi : 5 Y 8/3 pale yellow

Katkı Maddesi : Temiz kil.

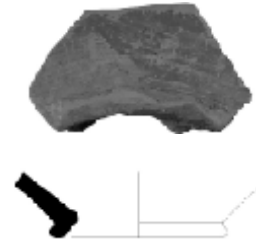
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : İçi ve dışı kırmızı astarlı olan kap, siyah yatay bant gruplarıyla bezenmiştir. Black on red.

Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

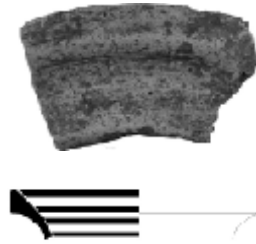
Kat. No. : 102
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.58-13.48
Çap : 5.4 cm.
Yükseklik : 2.3 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow (dış) - 5 YR 7/4 pink (iç)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışı ve içi kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 103
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.64-12.50
Çap : ?
Yükseklik : 4.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Beyaz astarlı, siyah ve kırmızı bantlarla bezelidir. Bichrome ware.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 104
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.95-12.85
Çap : 10.6 cm.
Yükseklik : 2.1 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Beyaz kile sahip olan parça üzerinde astar yoktur. Dudak içinde ince siyah bantların izleri seçilmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 105
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.0-13.40
Çap : 10.2 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Hamur Rengi : 5 R 5/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, şamot.
Tanım : Yüzeyi oldukça deforme olmuştur, ancak dudak çevresinde yoğunlaşan bant izleri seçilmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 106
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.15-13.03
Çap : 10.2 cm.
Yükseklik : 2.6 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow (iç-dış) - 2.5 YR 6/4 light reddish brown (çekirdek) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, bitki ve su kabuklarının organik madde kalıntıları.

Hamur Yapısı : Yumuşak, iyi pişmiş.
 Tanım : Dışı ve içi beyaz astarlıdır. Dudak tablası üzerinde, dudakların hemen içine ve dışına sarkan siyah bir bant vardır.
 Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 107
 Buluntu Yeri : Q-18b
 Seviye : 13.29-13.15
 Çap : 16 cm.
 Yükseklik : 2.8 cm.
 Astar Rengi : 10 YR 8/4 very pale brown
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, şamot.
 Hamur Yapısı : Yumuşak, iyi pişmiş, ince gözenekli.

Tanım : Dudak tablası üzerinde beyaz astar izleri görülmektedir. Bu nedenle kabın bu renk bir boya ile astarlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yine dudak tablasında siyah bir bant seçilmektedir. İç kısımda boyun bölümünde de bir siyah bant görülmektedir. Bunun dışında yüzey dokusu bozulmuştur ve bezeme anlaşılamamaktadır.
 Tarihleme : İ.Ö. 6. yy. başları.

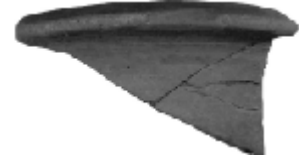
Kat. No. : 108
 Buluntu Yeri : Q-18b
 Seviye : 13.29-13.10
 Çap : ?
 Yükseklik : 2.5 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 5/4 reddish brown
 Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
 Tanım : Yüzey dokusu tümüyle tahrip olmuştur.
 Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 109
 Buluntu Yeri : Q-18b
 Seviye : 13.40-13.29
 Çap : ?
 Yükseklik : 3.2 cm.
 Astar Rengi : 1 for gley 3/ N very dark gray
 Hamur Rengi : 5 YR 4/3 reddish brown
 Katkı Maddesi : Yoğun kalker.
 Tanım : Siyah boya ile astarlanmış, dudak ve boyunda rezerve bantlar bırakılmıştır.
 Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 110
 Buluntu Yeri : Q-18b
 Seviye : 13.29-13.10
 Çap : 10.4 cm.
 Yükseklik : 2 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
 Katkı Maddesi : Yoğun kalker, taşçık.
 Tanım : Dudak tablası üzerinde siyah bir bant bulunmakta, bunun dışında iç ve dışta boyun bölümünde kalın turuncu bantlar bulunmaktadır. İç kısımda dudakların hemen altında ince bir alan ise rezerve bırakılmıştır.
 Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 111
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 11.8 cm.
Yükseklik : 2.1 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 2.5 YR 4/8 red
Katkı Maddesi : Yoğun kalker, taşçık.
Tanım : Dudak üzerinde kalın beyaz bir astarın izleri bulunmaktadır. Bu beyaz astar üzerinde ise siyah bantlar ve dışta dudak altında turuncu boya ile yapılmış kalın bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy. başları.

Kat. No. : 112
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.10
Çap : 12.2 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 4/6 red
Katkı Maddesi : Yoğun kalker, taşçık.
Tanım : Dudak tablası siyah, dışta boyun bölümünün korunmuş kısmı ise turuncudur.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 113
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.50-13.40
Çap : 12.6 cm.
Yükseklik : 4.8 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow (dış-ıç) - 5 YR 6/4 light reddish brown (çekirdek) (Hatalı pişirmeden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dudak tablası üzerinde ve dudak içinde siyah astar izleri bulunmaktadır. Bunun dışında kalan bölümlerde yüzey dokusunun deforme olduğu görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 114
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : 11.4 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Astar Rengi : 10 YR 7/2 light gray
Hamur Rengi : 2.5 YR 4/6 red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Beyaz astarlı olan parçanın dudak kenarı ve gövde içi siyah boyalıdır. Dudak içinde bir rezerve bant görülmektedir. Dışta dudak altında kırmızı kalın bir bant ve bunun da altında siyah bir başka bant bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 115
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.58-13.48
Çap : 11.4 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 6/3 pale olive
Katkı Maddesi : Yoğun kalker ve taşçık.
Tanım : Gövde içinde ve dışında direk kil üzerine siyah bantlarla yapılmış olan dekorasyon görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 116
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.32-12.26
Çap : 11.6 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : İçi ve dışı kalın beyaz astarlı olan parça yatay siyah bantlarla dekore edilmiştir. Ayrıca dış kısımda, dudak altında kahverengi-kırmızı kalın bir bant bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 117
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.75-12.66
Çap : 14.4 cm.
Yükseklik : 3.3 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/3 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Açık renk kil üzerinde ayrıca astar yoktur. Siyah bantlarla dekore edilmiştir. Dışta dudak altında kahverengi-kırmızı kalın bir bant bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 118
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.15
Çap : 15 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Astar kullanılmaksızın açık renk kil üzerine siyah bantlarla yapılmış bezemesi bulunmaktadır. Ayrıca dışta dudak altında kalın bir kahverengi-kırmızı bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 119
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : ?
Yükseklik : 2.9 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 7/3 pale yellow
Hamur Rengi : 2.5 YR 8/4 pale yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Astar kullanılmaksızın açık renk kil üzerine siyah bantlarla yapılmış bezemesi bulunmaktadır. Ayrıca dışta dudak altında kalın bir kahverengi-kırmızı bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 120
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.10
Çap : ?
Yükseklik : 4.6 cm.
Hamur Rengi : 5Y 7/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Taşçık.
Tanım : İyi perdahlanmış açık renk kil üzerinde, astar kullanılmadan siyah bantlarla dekorasyon yapılmıştır. Dışta dudak altında, kalın bir kahverengi-kırmızı bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 121
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.40-13.29
Çap : 11.8 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 8/4 pale yellow
Katkı Maddesi : Şamot.
Tanım : İyi perdahlanmış açık renk kil üzerinde, astar kullanılmadan siyah bantlarla dekorasyon yapılmıştır. Dışta dudak altında, oldukça iyi korunmuş, kalın mor bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 122
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.40-13.29
Çap : 10 cm.
Yükseklik : 3.7 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Beyaz astarlıdır ve siyah bantlarla dekore edilmiştir. Dışta dudak altında, kalın kahverengi-kırmızı bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 123
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : 12.8 cm.
Yükseklik : 1.8 cm.
Hamur Rengi : 2,5 Y 8/4 pale yellow
Katkı Maddesi : Taşçık, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, ince gözenekli.
Tanım : Dışta dudak altında, direkt kil üzerine çizilmiş iki adet ince siyah bant bulunmaktadır. Dudak tablası üzerinde ve içte dudak altında yine direkt kil üzerine çizilmiş siyah bantlar vardır.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 124
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.58-13.48
Çap : 11.6 cm.
Yükseklik : 2.7 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 4/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Dudak üzerinde ve dudak içinde siyah bantlar görülmektedir. Astar olmadığı anlaşılmaktadır.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 125
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.55-12.24
Çap : 11.8 cm.
Yükseklik : 2.5 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 Y 7/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Açık renk kil üzerinde ayrıca beyaz astar bulunmamaktadır. Dudak üzeri kalın siyah bir bantla kaplıdır. Dudak içi, ince siyah bant gruplarıyla dekore edilmiştir. Dudak dışında ise kahverengi-kırmızı kalın bir bant görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 126
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.72-13.58
Çap : 11.6 cm.
Yükseklik : 5.4 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 5 Y 7/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Kalker, yoğun taşçık.
Tanım : Açık renk kil üzerinde ayrıca beyaz astar bulunmamaktadır. Dudak üzeri ince bantlarla, dudak içi ise daha kalın iki bantla dekore edilmiştir. Dudak dışında kahverengi-kırmızı kalın bir bant, bunun altındaki boyun bölümünde ise ince siyah bant grupları görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısı.

- Kat. No.** : 127
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 14.20-14.05
Çap : 14.8 cm.
Yükseklik : 5 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 2.5 Y 7/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Açık renk kil üzerinde ayrıca beyaz astar bulunmamaktadır. Dudak üzeri, dudağın içine de uzanan kalın bir bantla kaplıdır. Dudak dışında kahverengi-kırmızı kalın bir bant, bunun altındaki boyun bölümünde ise ince siyah bant grupları görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı.
- Kat. No.** : 128
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 14.30-14.20
Çap : 10.4 cm.
Yükseklik : 3.3 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/1 white
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Beyaz astarlıdır. Dudak üzerinde ve dudak içinde kalın siyah bantlar görülmektedir. Dudak dışında turuncu kalın bir bant vardır. Boyun bölümünün ise ince siyah bantlarla dekore edildiği görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı.
- Kat. No.** : 129
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.32-12.26
Çap : ?
Yükseklik : 2.1 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/1 white
Hamur Rengi : 5YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Beyaz astarlıdır. Dudak üzerinde ve içinde ince siyah bantlar bulunmaktadır. Dışta dudağın hemen altında kırmızı bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.
- Kat. No.** : 130
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.85-13.72
Çap : 12.2 cm.
Yükseklik : 2.7 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/1 white
Hamur Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Beyaz astarlıdır. Dudak üzerinde, içinde ve dışında ince siyah bantlar göze çarpar. Bu kabın hamurunda, oldukça iri bir su canlısının kalsiyumdan oluşan kabuğu görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 131
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 14.02-13.92
Çap : 10 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/8 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık, mika.
Tanım : Yüzey dokusu tümüyle deforme olmuştur.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

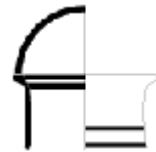
Kat. No. : 132
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 11.90-11.74
Çap : 5.2 cm.
Yükseklik : 1.7 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Oldukça deforme olan yüzey dokusu üzerinde siyah renkte yatay bant bezemesi ve dış tarafta uçuk kırmızı renk bir serit kullanılmış olduğu görülebilmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 133
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.64-12.50
Çap : 9.6 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 Y 7/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli, çok yıpranmış.
Tanım : Dışta boyun bölümünde, krem rengi astar üzerine yapılmış olan kalın siyah bantlar bulunmaktadır. Ayrıca dudağı saran kalın siyah bir bant vardır. İçte ise ağız kenarında ve boyunda, yine krem rengi astar üzerine çizilmiş olan kalın siyah bantlar bulunur.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

Kat. No. : 134
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.74-12.64
Çap : 10.4 cm.
Yükseklik : 5.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Mika, sarı kalker, ince kum, taşçık.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Dışta çekik düz dudak tablalı, dik ve yüksek bir boyun profiline sahip kapalı kap. Boyunun dışında, dudak tablası üzerinde ve içte dudak kenarında, ince beyaz bir astar üzerine siyah bantlar vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy. başları.

Kat. No. : 135
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 11 cm.
Yükseklik : 6.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/4 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : İç ve dışta, direk hamur üzerine çizilmiş, dudak tablası çevresinde yoğunlaşan kahverengi bantlar bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy. başları.

Kat. No. : 136
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13-22-13.14
Çap : 9.6 cm.
Yükseklik : 3.7 cm.
Astar Rengi : 10 YR 7/3 very pale brown
Hamur Rengi : 2.5 YR 4/4 reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Açık renk bir astara sahip olduğu anlaşılmaktadır
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 137
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.22
Çap : ?
Yükseklik : 2.7 cm.
Astar Rengi : 2.5 Y 8/2 white
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Yoğun kalker.
Tanım : Dışta beyaz astar ve dudakın hemen altında turuncu bir bant bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 138
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.75-12.66
Çap : 9.2 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Astar bulunmamaktadır. Dışta dudaktan boyuna geçişte, içte ise dudakın üst bölümünde birer siyah bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 139
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.60-13.50
Çap : ?
Yükseklik : 2.5 cm.
Astar Rengi : 5 Y 8/1 white
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : İnce bir beyaz astar üzerinde, içte dudakın hemen kenarında ve dışta boyunda birer siyah bant görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

Kat. No. : 140
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 13 cm.
Yükseklik : 3.6 cm.
Hamur Rengi : Yoğun ateşe maruz kalmış olduğu için gri renk almış.
Katkı Maddesi : Kalker, mika, şamot.
Tanım : Gri kil rengi üzerinde herhangi bir boya ya da bezeme izine rastlanmamıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 6. yy.

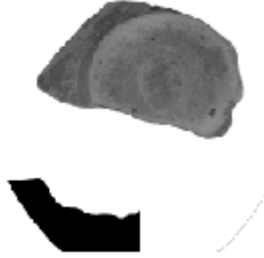
Kat. No. : 141
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.29-13.10
Çap : 10 cm.
Yükseklik : 1.5 cm.
Astar Rengi : 5Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Mika, taşçık, kalker.
Tanım : Kaidenin oturma düzleminde, beyaz astar üzerine çizilen spiral bezeme bulunmaktadır. Gövdeye geçişte ise siyah bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

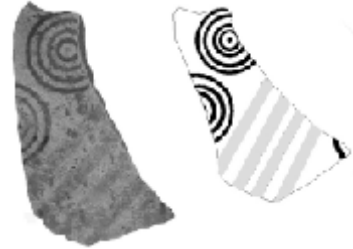
Kat. No. : 142
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.95-12.66
Çap : 6.4 cm.
Yükseklik : 2.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/6 strong brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, şamot, taşçık.
Tanım : Halka kaideli kabın gövdesinin ince ve kalın bantlarla bezeli olduğu anlaşılmaktadır. Black on red.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı.

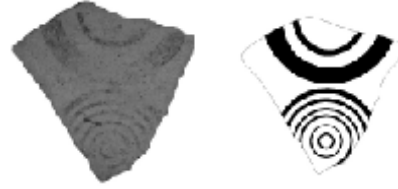
Kat. No. : 143
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 12.66-12.55
Çap : 2.6 cm.
Yükseklik : 1.2 cm.
Astar Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Korunmuş olan bölümün dış yüzü tümüyle kırmızı astarla kaplanmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No. : 144
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.05-12.00
Astar Rengi : 2.5 Y 8/4 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Beyaz astarlıdır. Diagonal olarak çizilmiş olan kahverengi-kırmızı renkte dört bant ve bu bantların yan tarafında yine diagonal olarak sıralanmış iki adet konsantrik daire vardır. Bantların sağında ise bir başka dairenin parçası görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

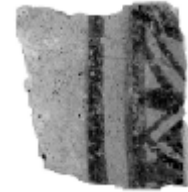
- Kat. No.** : 145
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 12.64-12.50
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Astar kullanılmamıştır. Birbirine çok yakın ve farklı çizgi kalınlıklarına sahip iki konsantrik daire motifi görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.

- Kat. No.** : 146
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.15-13.03
Astar Rengi : 2.5 Y 8/4 pale yellow
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Beyaz astarlı kapalı bir kabın omuz parçasıdır. Omuz üzerinde bir lotus dizisi, bu diziyi sınırlayan üç adet ince bant ve bu bantlara dik olarak inen olası ışın motiflerinin uç kısımları görülmektedir. Yüzeyde, kalker patlaması nedeni ile oluşan derin bir çukur göze çarpmaktadır. Bichrome.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

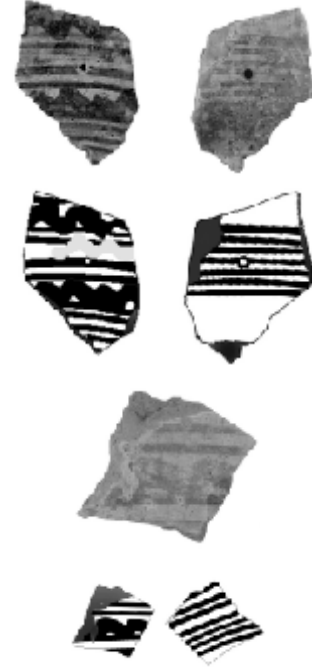
- Kat. No.** : 147
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.72-13.58
Astar Rengi : 2.5 Y 8/4 pale yellow
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow (dış) - 10 YR 7/4 very pale brown (iç) (Hatalı pişirimden dolayı renk değişimi olmuştur.)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : İnce beyaz bir astar üzerine dikey iki bant ve bu bantların kalın olanına teğet halde yatay bir lotus çiçeği bezemesinin uçları görülmektedir. Bichrome.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

- Kat. No.** : 148
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 13.40-13.29
Astar Rengi : 2.5 Y 8/4 pale yellow
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown (dış) – 2.5 YR 6/8 light red (iç)
Katkı Maddesi : Mika, beyaz kalker, ince kum, sert.
Hamur Yapısı : İyi pişmiş, ince gözenekli.
Tanım : Kapalı bir kaba ait amorf gövde parçası. Üzerinde bulunan meme başı şeklindeki kabartma dekorasyon Kıbrıs boyalıları üzerinde çok sık kullanılmaktadır. Özellikle fıçı formulu testilerde kulpun iki tarafına gelecek şekilde, vazunun iki yüzünde bulunur. Bezeme olarak ise, bu kabartma merkez alınarak, direkt kil üzerine çizilmiş olan merkezi göbekli bir spiral bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

Kat. No.	: 149
Buluntu Yeri	: Q-18b
Seviye	: 13.15-13.03
Astar Rengi	: 2.5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, iri gözenekli.
Tanım	: Dışta beyaz astar üzerinde siyah yatay bantlar ve zikzak motifi ile dekore edilmiştir. Siyah bantların arasında bir de kırmızı zikzak motifi bulunmaktadır. İç yüzde bulunan bantların ise tümü siyahtır.
Tarihleme	: İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.
Kat. No.	: 150
Buluntu Yeri	: Q-18b
Seviye	: 13.50-13.40
Astar Rengi	: 2.5 Y 8/2 pale yellow
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Mika, beyaz kalker, ince kum.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım	: Dışta beyaz astar üzerinde siyah bantlar ve zikzak motifi bulunmaktadır. İç kısım oldukça deforme olmasına rağmen, beyaz astar ve siyah bantlar olduğu seçilebilmektedir.
Tarihleme	: İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile 6. yy.

IV.2. KLASİK DÖNEM SERAMİKLERİ

Murat DURUKAN – Erkan ALKAÇ

Yapılan çalışmalar sonucunda, Nagidos'un Klasik Dönemi'nin problemleri bir evre olduğu anlaşılmıştır. Özellikle Erken Klasik Dönem'e ait malzemelerin sayısı son derece azdır. Bu durum kentte siyasi bir kaos döneminin yaşandığına işaret etmektedir. Ancak İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısında durum değişmekte ve seramiklerin yine yoğunlaştığı görülmektedir.

Klasik Dönem seramikleri içinde en önemli grubu Attika ürünleri oluşturmaktadır. Akropoldeki çalışmalarda ve Bozyazı çayının hemen batısında bulunan Gürlevik nekropolünde, ölü hediyesi olarak kullanılmış olan Attika seramiklerine rastlanmıştır³⁵². Bunlar, Nagidos'ta rastlanan diğer Klasik seramiklerin tanımlanmasına da yardımcı olmuştur.

Seramiklere değinmeden önce, akropol üzerindeki bazı tespitlere vurgu yapmak ve Klasik Dönem malzemesine rastlanan sektörleri tanımlamak önem taşımaktadır. Günümüze kadar iskân edilmiş olan akropol üzerinde, modern çağlarda oldukça geniş çaplı imar ve tarım faaliyetleri yürütülmüştür. Bu nedenle akropol birkaç şekilde tahribata maruz kalmıştır. Bunlar arasında:

- Su ihtiyacına yönelik havuz ya da kuyu açılan bölgeler
- Tarımsal amaçlı arazi elde etmek için nehir kıyısından taşınan toprakla yükseltelen bölgeler
- Konut ya da yol yapmak amacıyla tıraşlanan ve kazılan bölgeler sayılabilir.

Bu tip faaliyetler sırasında, olasılıkla bazı mimari yapılar da tahrip edilmiştir. Yürütülen arkeolojik çalışmalar sırasında, bu tip tahribatlardan etkilenmemiş olduğu anlaşılan üç noktada, özellikle

³⁵² Nagidos mezar buluntuları bu kitabın "Nekropol Alanları" başlıklı bölümünde yayınlanmıştır.

Klasik Dönem malzemesine rastlanmıştır: “Z-30”, “J-25” ve “Q-18 Teras B”. Bu kontekstlerde ele geçen malzemeler arasında Doğu Akdeniz’de sık rastlanan kap formları bulunduğu gibi, Attika’dan ithal edilmiş olan siyah firnisli kaplara ya da Kırmızı Figür seramiklere de rastlanmaktadır.

Klasik Dönem Seramiklerinin Bulunduğu Kontekstler

Z-30 Konteksti

Akropolün doğu bölümünde yer alan 4 numaralı kule içinde yapılan çalışmalar (Z-30 sektörü), bu kulenin kazamatlı bir temele sahip olduğunu göstermiştir. İki kazamat içinde yürütülen kazılarda (Mekân I ve Mekân II), Hellenistik malzemelerin bittiği seviyeden itibaren, Klasik Dönem seramiklerine ulaşılmıştır. Bu buluntu grubunun içinde, Attika üretimi siyah firnisli malzemeye yoğun olarak rastlanmaktadır. Bunlar arasında stemless, bolsal, sykphos, cup sykphos, cup kantharos, tek kulplu, dışa çekik dudaklı, sıg gövdeli, minyatür kâseler, krater ve lekane parçaları ile Kırmızı Figürlü kaplara ait fragmentler dikkat çekmektedir. Aynı kontekstin içinde Attika üretimi seramiklerin yanı sıra, lokal üretim olduğu tahmin edilen bantlı, dudak içi profilli, yüksek dudaklı, dışı yivli kâseler ile lekane ve hydria formlarına ait parçalar da bulunmaktadır. Ele geçen malzemelerin kontekst olarak yorumlanmasında ki temel sebep ise, bu seviyelerde bulunan malzemelerin homojen olmasından kaynaklanmıştır.

Bu kontekstte ele geçen Attika malzemeler, Nagidos’ta üretildiği tahmin edilen ya da Doğu Akdeniz’de örneklerine rastlanan seramikler için önemli bir referans kaynağı olmuştur. Ele geçen Attika seramiklerinin en erken örnekleri arasında: İ.Ö. 425/400 yıllarına tarihlenen bir bolsal³⁵³, İ.Ö. 420’ye tarihlenen bir stemless³⁵⁴ ve yine İ.Ö. 425/400 yılları arasına ait olan sıg gövdeli bir kâse³⁵⁵ bulunmaktadır. En geç örnekler arasında ise İ.Ö. 375 yılına verilen tek kulplu kâse³⁵⁶, İ.Ö. 375/350 yılları arasına tarihlenen bir minyatür kâse³⁵⁷ ve yine İ.Ö. 375/350 yıllarına tarihlenen Attika taklidi bir skyphos kaide gövde parçası sayılabilir³⁵⁸. Bu gerekçeyle Z-30 kontekstinde bulunan seramikleri, İ.Ö. 425-350 yılları arasına tarihlemek mümkün olabilmektedir.

J-25 Konteksti

Klasik Dönem seramiklerini aydınlatmaya yardımcı olan bir diğer önemli sektör, J-25 plan karesi olmuştur. Bu alan, Nagidos akropolünün kuzeyinde yer almaktadır. Burada yapılan kazıda Klasik Dönem Attika seramikleriyle birlikte, yine lokal olarak tanımlanabilecek bazı seramik örneklerine rastlanmıştır.

Homojen bir karakter gösteren buluntular arasında, Attika üretimi olan ve İ.Ö. erken 4. yy.’a tarihlenen bir cup skyphos³⁵⁹ ile İ.Ö. 4. yy.’ın ilk yarısına tarihlenen bir çan krater parçası³⁶⁰ dikkat çekmektedir. Tarihlenmeye yardımcı olan diğer önemli malzemeler arasında ise, benzer bir örneği Nagidos’ta bir mezarda bulunmuş olan ve İ.Ö. 4. yy.’ın ilk yarısına tarihlenen bir hydria ayağı³⁶¹ da sayılabilir. Dolayısıyla J-25 kontekstinin İ.Ö. 4. yy.’ın ilk yarısına tarihlenmesi gerektiğini önermek mümkündür.

³⁵³ Agora XII, 274, fig. 6 No.: 554.

³⁵⁴ Agora XII, fig. 5 No.: 494.

³⁵⁵ Agora XII, fig. 8 No.: 821.

³⁵⁶ Agora XII, fig. 8 No.: 757.

³⁵⁷ Agora XII, fig. 9 No.: 885.

³⁵⁸ Agora XII, 261 pl. 16 No.: 350.

³⁵⁹ Agora XII, 280 fig. 6 No.: 621.

³⁶⁰ Nörling 1999, 82 Kat. No.: 599 Taf. 39

³⁶¹ Paralel bir örnek Gürlevik Nekropolü’nde bulunmuş ve bu kitabın “Nekropol Alanları” başlıklı bölümünde, nekropol buluntuları arasında (Kat. No.: 14) yayınlanmıştır.

Q-18 Teras B Konteksti

Güney yamaçta kazılmış olan bu sektörün buluntuları arasında, diğer iki kontekst ile paralellik gösteren seramiklere rastlanmıştır. Bu kontekst de Attika ürünleriyle birlikte ele geçen lokal ya da bölgesel kaplardan oluşmaktadır. Attika üretimi seramikler arasında İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğine tarihlenen bolsal³⁶², stemless³⁶³ ve amphoriskos³⁶⁴ parçaları dikkat çekmektedir. Yine İ.Ö. 5. yy.'ın son yirmi yılına tarihlenen bir Khios amphorasının dudak ve boyun parçası, yapılmış olan bu tarihlenmeyi desteklemektedir³⁶⁵.

Attika Bölgesi'nde üretilen seramiklerin, İ.Ö. 6. yy.'dan itibaren Kilikia Bölgesi'ne ithal edildiği tespit edilmiştir. Tarsus-Gözlükule³⁶⁶, Mersin-Yumuktepe³⁶⁷, Gülnar-Meydancikkale³⁶⁸, Kelenderis³⁶⁹, Soloi³⁷⁰ ve Kinet Höyük'te³⁷¹ Attika'nın kaliteli ürünlerine rastlanmaktadır. Nagidos'ta yapılan kazılarda da Attika seramikleri ele geçmiştir³⁷². Bunlar arasında İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenen iki adet kyliks parçası bulunmaktadır. Ancak Attika seramiklerinin esas yoğunluk gösterdiği dönem İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısı ve 4. yy.'dır.

Nagidos'ta Bulunan Attika Üretimi ve Attika Taklidi Seramikler

Siyah Figürlü Seramikler (Kat. No.: 1-3)

İ.Ö. 6. yy.'a ait Attika üretimi örneklerin sayısı sadece 2'dir ve bunlar Siyah Figür tekniğinde bezenmiş olduğu anlaşılan kaplara ait parçalardır. Kat. No.: 1 ve 2'de tanıtılan parçalar iki farklı kylikse aittir. Her ikisi üzerinde de nokta sıraları ve bantlar görülmektedir. Ayrıca 2 numaralı örnekte ışın demeti bezemesi de korunmuştur. 1 ve 2 numaralı örnekler, paralelleri yardımıyla İ.Ö. 540-510 yılları arasına tarihlenmektedir³⁷³. Kat. No.: 3'deki örnek ise bir kulp parçasıdır ve birbirini takip eden dalga motifleriyle bezenmiştir. Firnis kalitesi ve dalga motiflerinde gözlenen tarz, geç Siyah Figür tekniğine (İ.Ö. 5. yy.'ın ortaları) işaret etmektedir.

Kırmızı Figürlü Seramikler (Kat. No.: 4-8)

Nagidos'ta Attika ürünlerinin artış gösterdiği evre İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısı ve özellikle de bu yüzyılın son çeyreğidir. Ardından İ.Ö. 4. yy.'da da yoğunluğun devam ettiği tespit edilmiştir. Bulunan seramikler arasında en kaliteli örneklerin Kırmızı Figür tekniğinde bezenmiş olan kaplara ait oldukları göze çarpmaktadır.

³⁶² Agora XII, fig. 6 No.: 541.

³⁶³ Agora XII, fig. 5 No.: 496.

³⁶⁴ Agora XII, pl. 48 No.: 1152 ve pl. 39 No.: 1159.

³⁶⁵ Bu Khios amphorasının benzer örnekleri için bk.: Defernez 1997, pl. LXXVIII(230/b,d) pl. LXXIX(230 e,f); Lazarov 1973, Table XXIV, 37.

³⁶⁶ Goldman 1950, 211.

³⁶⁷ Caneva v.d. 2005, 207.

³⁶⁸ Arslan 2001, 6.

³⁶⁹ Zoroğlu 1999a, 141-145.

³⁷⁰ Yağcı 2002, 286.

³⁷¹ Gates 1999, 326; Gates 2005, 61.

³⁷² Durugönül – Durukan – Aydınoğlu 2000, 285.

³⁷³ Kat. No.: 2 için bk.: Nörling 1999, 30 Taf. 3, 57; Kat. No.: 3 için bk.: Nörling 1995, 67 Taf. 31 No.: 46; Nörling 1999, 28 Taf. 2, 36.

Lekanis kapağı olan Kat. No.: 4 üzerinde, Beazley'in "Otchet" grubuna dâhil ettiği "Düğüne Hazırlık" sahnesi yer almaktadır. Bu sahnede, elinde taneia taşıyan Eros'un kolu, gövdesinin bir bölümü ve kanatları görülebilmektedir. Uçar vaziyette tasvir edilen Eros'un karşısında, sağ elinde thyrsos tutan bir Menad bulunmaktadır. Menad'ın sağ kolu, üst gövdesinin bir kısmı ve alt gövdenin büyük bölümü korunmuştur. Menad'ın sağ omuzu üzerinden iki saç buklesi inmektedir. Bu figürün elbisesi, bir yelpaze gibi açılmıştır ve elbisenin kıvrımları aşağıya doğru dikey olarak inmektedir. Elbisenin uç kısmında yatay, kalın siyah bir bant bulunmaktadır ve bandın altındaki kıvrımlar ise dalga şeklindedir. Bu sahnenin benzer örnekleri, İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir³⁷⁴.

Kat. No.: 5'te tanıtılan gövde parçası üzerinde, sağa doğru yönelmiş olan iki kişinin bacakları ve bunların arasında tripod benzer bir obje görülmektedir. Korunmuş olan bu bölüm, stil kritiği ve tarihlendirme için yeterince ipucu vermemektedir. Bu nedenle bu örnek tarihlenirken bulunduğu tabaka esas alınmıştır. Bu tabakada İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğine tarihlenen Attika üretimi bir stemless³⁷⁵ ve bir amphoriskos³⁷⁶ ele geçmiştir. Dolayısıyla Kat. No.: 5'in de, İ.Ö. geç 5. yy.'a ait olduğunu önermek mümkündür.

Kat. No.: 6'daki parça üzerinde, çıplak iki erkek figürü tasvir edilmiştir. Bu figürlerin bacakları ve vücutlarının bir kısmı korunabilmiştir. Sahnenin sağ tarafında tasvir edilen erkek figürünün sol omzundan vücudunun arkasına doğru giden ve arka tarafta devam eden bir pelerin görülmektedir. Bu pelerin, dikey kıvrımlara sahiptir. Figürün phallosu belirgindir ve sağ elinde uzun bir mızrak tutmaktadır. Sahnenin sol tarafında tasvir edilen figürün sol bacağı önünde pelerini vardır. Bu figür, sağ elini dirsekten kırarak yukarıya doğru kaldırmaktadır. Diğer figürde olduğu gibi bu figürün de phallosu görülebilmektedir. Stilistik açıdan bu figürlerin İ.Ö. 4. yy. başlarına tarihlenmesi gerektiği önerilebilir. Nitekim aynı tabakada ele geçmiş olan bir cup skyphos³⁷⁷ da bu döneme tarihlenmekte ve bu fikri desteklemektedir.

Kat. No.: 7'de, olasılıkla bir kraterin gövde parçası üzerinde, meander motifleri görülmektedir. İki meander arasında ise satranç tahtası motifi yer almaktadır. Bu parçanın benzer örnekleri İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısı ile 4. yy.'ın ilk yarısı arasına verilmektedir³⁷⁸. Bulduğu tabakanın diğer seramikleri de bu tarihi desteklemektedir.

Kat. No.: 8 ise, dışa çekik dudaklı bir skyphosa aittir. Parça üzerinde, sola dönük ve oldukça şişman bir erkek figürünün başı ile gövdesinin küçük bir kısmı görülebilmektedir. Stilistik açıdan çizimin oldukça dejenere olduğu, yüzeyi doldurmak amacıyla geniş spiral motiflerinin kullanıldığı ve bu özelliğiyle geç dönem Kırmızı Figür tekniğine yakınlık gösterdiği söylenebilir. Ayrıca kabın formu da bu tespiti desteklemektedir ve benzer örnekler yardımıyla İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmektedir³⁷⁹.

³⁷⁴ Kat. No.: 4 için bk.: Boardman 1996, 202 Res. 397-398; Moore 1997, 55 pl. 106; Kovacovics 1990, pl. 28, 8,1; Vierneisel 1966, 74 beil. 48, I,5; Nörning 1998, 188 No.: 58 Taf. 16, 58; Yağcı 2001, 286 Res. 6; Robinson 1933, 141 pl. 111 No.: 216, Gasser 1990, 98 A 58 Taf. 40.

³⁷⁵ Bk.: Kat. No.: 13.

³⁷⁶ Bk.: Kat. No.: 84.

³⁷⁷ Cup skyphosun paralelleri için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 621.

³⁷⁸ Kat. No.: 7 için bk.: Nörning 1999, 80 No.: 581, Taf. 35.

³⁷⁹ Kat. No.: 8 için bk.: Nörning 1999, 67-68 No.: 432-439-446; Marchese 1995, 164 No.: 27.

Siyah Firnisli Seramikler (Kat. No.: 9-92)

Stemless (Kat. No.: 9-18)

En yoğun ele geçen Attika formlarından biridir. Kat. No.: 9'daki örnek, Attika üretimi küçük stemlessler grubuna dâhil olan, hafif dışa çekik bir dudak-gövde parçasıdır. Kâsenin yatay kulp çıkışları görülebilmektedir. Benzer örnekler yardımı ile İ.Ö. 440-430 yılları arasına tarihlenmektedir³⁸⁰.

Kat. No.: 10 ve 11, büyük stemlessler grubundan, sade kenarlı sınıfa ait kaide ve gövde parçalarıdır. Halka kaideye sahip olan bu örneklerin tondosunda yumurta ve palmet baskıları görülmektedir. Atina Agorası'nda bulunmuş olan örnekler dikkate alındığında, Kat. No. 10'da tanıtılan parça İ.Ö. 440-430 yıllarına³⁸¹; Kat. No.: 11'de tanıtılan parça ise İ.Ö. 425 yıllarına tarihlenebilir³⁸².

Kat. No.: 12-18 arasındaki parçalar ise, en erken üyeleri, İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlenmiş olan büyük stemlessler grubunun narin sınıfına ait örneklerdir³⁸³. Kat. No.: 12, tam profil veren bir parçadır. Kâsenin iç kısmında bezeme olarak dil motifleri görülmektedir. Bu parça, benzer örnekler sayesinde İ.Ö. 430 yıllarına tarihlenmektedir³⁸⁴. Kat. No.: 13 ise, yine aynı tip bir stemlesse ait halka kaide parçasıdır. Bu kâsenin tondosunda çapraz çizgiler görülmekte ve benzer örnekler yardımıyla İ.Ö. 420 yıllarına tarihlenmektedir³⁸⁵.

Kat. No.: 14-18 arasında bulunan parçalar ise, Attika ürünlerinin taklitleridir. Kalitesiz siyah ve alaca firnisli olmaları ve formlarında bulunan küçük farklılıklardan dolayı, narin sınıfın taklitleri oldukları anlaşılmaktadır. Bu parçaların dudak yapıları dışa çekiktir ve orijinal örnekler dikkate alınarak İ.Ö. 420 yıllarına tarihlenmişlerdir³⁸⁶.

Bolsal (Kat. No.: 19-26)

Nagidos'ta yoğun olarak bulunan bir diğer Attik form da bolsallardır. İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinde yükselişe geçen bolsallara³⁸⁷, bu dönemden itibaren Nagidos'ta da rastlanmaktadır.

Kat. No.: 19'daki parçanın dudağı hafifçe dışa doğru dönüktür. Bu örneğin, kalitesiz bir firmise ve farklı bir hamur rengine sahip olması nedeniyle taklit olduğu tahmin edilmektedir. Ancak Attika orjinaleri ile yapılan karşılaştırmalar sonucunda, İ.Ö. 380-350 yıllarına tarihlenmesi gerektiği önerilebilir³⁸⁸.

Kat. No.: 20 de yine kalitesiz firnisinden dolayı, İ.Ö. 425-400 yıllarına tarihlenen Attika bolsallarının taklididir³⁸⁹.

Kat. No.: 21-25 arasındaki Attik örneklerin kaidelerinde birer yiv bulunmaktadır. Kat. No. 21'in iç kısmında çok ince dört adet yiv daha vardır. Kat. No.: 22'nin kaide çemberinde siyah firnisle yapılmış bir daire; Kat. No.: 21-22 ile 25-26'da ise gövdeden kaideye geçişte içbükey bir profil görülmektedir.

³⁸⁰ Kat. No.: 9 için bk.: Agora XII, fig. 5 No.: 465.

³⁸¹ Kat. No.: 10 için bk.: Agora XII, fig. 5 No.: 476; Marchese 1995, 135 yüzey 3.

³⁸² Kat. No.: 11 için bk.: Agora XII, fig. 5 No.: 482; Marchese 1995, 156 Reg. No.: 48403/5

³⁸³ Agora XII, 102.

³⁸⁴ Kat. No.: 12 için bk.: Agora XII, fig 5 No.: 487; Townsend 1995, 174 No.: 56 pl. 37; Corbett 1955, 184 No.: 23 fig. 23 pl. 69; Isler 1978, 107 No.: 217 Taf. 54, beil. 7.

³⁸⁵ Kat. No.: 13 için bk.: Agora XII, fig. 5 No.: 496; Corbett 1949, 342 No.: 143 pl. 88; Hadjidaki 1996, 579-580 fig. 21; Smenata-Scherer 1982, 62 No.: 412 Abb. 23 Taf. 31; Coşkun 2004, 94 No.: 42 fig. 4; Marchese 1995, 157 Reg. No.: 49352/8.

³⁸⁶ Kat. No.: 14-18 için bk.: Agora XII, fig. 5 No.: 494-495.

³⁸⁷ Bolsalların form gelişimi için bk.: Agora XII, 107-108.

³⁸⁸ Kat. No.: 19 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 558.

³⁸⁹ Kat. No.: 20 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 554.

Ayrıca Kat. No.: 22 ve 23'ün tondosunda palmet baskı bulunmaktadır. Kat. No.: 21-24 arasındaki parçalar, erken örnekler arasında yer almakta ve İ.Ö. 420 yıllarına tarihlenmektedir³⁹⁰. Kat. No.: 25'in paralelleri İ.Ö. erken 4. yy.'a işaret ederken³⁹¹, Kat. No.: 26'nın İ.Ö. 350 yıllarına ait olduğu anlaşılmıştır³⁹².

Skyphos (Kat. No.: 27-36)

Attika'da İ.Ö. 6. yy.'dan İ.Ö. 4. yy.'a kadar kullanım açısından çok popüler olan skyphoslar beş grupta toplanmıştır³⁹³: Korinth Tipi, Meyilli Kulplu, A Tipi (Attik), Melez Tip, B Tipi.

Bu sınıflama içinde yer alan 3. ve 4. gruba ait örnekler Nagidos'ta da bulunmuştur. Kat. No.: 27-28, melez tipe dâhil olan dudak parçalarıdır. Kat.: No. 27, dik bir gövdeye ve hafifçe içe doğru eğim yapan bir dudaka sahiptir. Kat. No.: 28'nin ise dik ve basit bir dudacağı vardır. Bunlar, Nagidos'ta bulunmuş en erken Attika ithali parçalar arasındadır. Bu parçalar, benzer örnekler yardımı ile İ.Ö. 480-450 yılları arasına tarihlenmektedir³⁹⁴.

Nagidos'ta melez tip dışında, A tipi Attik skyphoslar da ele geçmiştir. Kat. No.: 29-33 arasında tanıtılan bu örneklerin, hafif dışa çekik bir dudak yapısına sahip olduğu görülmektedir. Kat. No.: 29'da görülen parça orijinal Attika üretimi olmakla birlikte, Kat. No.: 30-33 arasındaki örnekler, alaca firnisle boyanmış olmalarından dolayı, Attik kapların taklitleridir. Kat. No.: 29, İ.Ö. 400-375 yılları arasına tarihlenmektedir³⁹⁵. Taklit örnekler arasında yer alan Kat. No.: 30'un, Attika örneklerle karşılaştırıldığında, İ.Ö. 350-340 yıllarına tarihlenen skyphoslarla benzerlik taşıdığı görülmektedir³⁹⁶. Attika olmayan ve yine aynı özellikleri taşıyan Kat. No.: 31-33 arasındaki örneklerin ise, İ.Ö. 375-350 dönemine ait oldukları anlaşılmaktadır³⁹⁷.

Kat. No.: 34-36 arasındaki örneklerde A tipi Attik skyphosların kaide ve gövde parçaları görülmektedir. Kat. No.: 36 alaca firnisle boyanmış taklit bir örnektir. Bu gruba dâhil olan örneklerden Kat. No.: 34 İ.Ö. 400-375 yıllarına³⁹⁸; Kat. No.: 35 İ.Ö. 350-340 arasına³⁹⁹; Kat. No.: 36 ise İ.Ö. 375-350 yılları arasına tarihlenmektedir⁴⁰⁰.

³⁹⁰ Kat. No.: 21-22 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 541; Hamdorf 1976, 205 Abb. 220, 53; Pemberton 1997, 57 fig. 4, 47; Townsend 1995, 170 No.: 25 pl. 33; Rotroff – Oakley 1992, 105 No.: 200, fig. 12, pl. 47; Corbett 1955, 182 No.: 18 fig. 2. 18 pl. 69; Young 1951, pl. 50 pyre No.: 3, 3; Robinson 1950, pl. 213 No.: 661, 663, 676; Isler 1978, 107 No.: 221-222 beil. 7; Bordman 1959b, No.: 193 fig. 13; Braunova v.d. 2000, 40 fig. 18, 1 pl. 25; Knigge 1966, beil. 70, 3; Coşkun 2004, 95 No.: 44-45 fig. 5; Alexandrescu 1966, pl. 89 No.: 231, 1; Marchese 1989, 147-148 fig. 10,2. 12; Marchese 1995, 134 yüzey 3. Kat. No.: 23 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 538-541, Kat. No.: 24 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 538-539; Freytag 1970, 50 beil. 5 Abb. 8.

³⁹¹ Kat. No.: 25 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 557; Robinson 1950, 300-301 No.: 557 pl. 213.

³⁹² Kat. No.: 26 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 561; Marchese 1995, 139 Reg. No.: 10535/6.

³⁹³ Skyphos'un sınıflaması için bk.: Agora XII, 81.

³⁹⁴ Kat. No.: 27-28 için bk.: Agora XII, fig. 4 No.: 333-359; Boulter 1957, 72 fig. 2, 25; Robinson 1950, 303 No.: 559 pl. 197; Coşkun 2004, 90-92 No.: 16 fig. 2; Elliot 1995, fig. 3, 208 pl. 35; Marchese 1995, 156 Reg. No.: 48471/1.

³⁹⁵ Kat. No.: 29 için bk.: Agora XII, fig. 4 No.: 349; Corbett 1949, 34 fig. 1, 138; Nörling 1999, 66 No.: 425-426, Abb. 11 Taf. 13; Marchese 1995, 142 Reg. No.: 41044/1; Stucky 1983, 110 No.: 28.

³⁹⁶ Kat. No.: 30 için bk.: Agora XII, fig. 4 No.: 351-352; Coldstream 1999, 330 No.: 1-2 fig. 1, Q1, Q2.

³⁹⁷ Kat. No.: 31 için bk.: Agora XII, fig. 4 No.: 350; Robinson 1950, pl. 197, 578 pl. 199, 584-595-595 A

Kat. No.: 32-33 için bk.: Agora XII, fig. 4 No.: 349; Stucky 1983, 110 No.: 28; Marchese 1995, 143 Reg. No.: 43096/17, 154 Reg. No.: 48014/8.

³⁹⁸ Kat. No.: 34 için bk.: Agora XII, fig. 4 No.: 349; Stucky 1983, 110 No.: 28; Marchese 1995, 143 Reg. No.: 43096/17, 154 Reg. No.: 48014/8.

³⁹⁹ Kat. No.: 35 için bk.: Agora XII, fig. 4 No.: 351.

⁴⁰⁰ Kat. No.: 36 için bk.: Agora XII, fig. 4 No.: 350; Robinson 1950, 309 pl. 200 No.: 57.

Cup Skyphos (Kat. No.: 37-46)

Atina Agorası'nda bulunmuş olan cup skyphoslar, üç grupta toplamıştır⁴⁰¹. Bunlar: Erken Tip, İnce Kenarlı Tip, Kalın Kenarlı Tip.

Kat. No.: 37-39 arasında tanıtılan parçalar, cup skyphosların ince kenarlı grubuna ait örneklerdir. Kat. No.: 38'in tondosunda baskı rulet dizisi görülmektedir. Kat. No.: 39'un ise firnisinin kalitesizliğinden dolayı taklit bir örnek olduğu anlaşılmaktadır. Kat. No.: 37 ve 39 İ.Ö. erken 4. yy.'a⁴⁰²; Kat. No.: 38 ise İ.Ö. 380 yıllarına tarihlenmektedir⁴⁰³.

Kat. No.: 40-45 arasındaki parçalar ise, cup skyphosların kalın kenarlı tipine ait olan örneklerdir. Kat. No.: 40 ve 41'deki örnekler İ.Ö. 410 yıllarına tarihlenmektedir⁴⁰⁴ ve 41 numaralı parçanın kalitesiz firnisinden dolayı taklit bir örnek olduğu anlaşılmaktadır.

Kat. No.: 42 ile paralellik gösteren bir örnek Daskyleion'da bulunmuş ve İ.Ö. 500-480 yıllarına tarihlenmiştir⁴⁰⁵. Ancak bu tarih, 42 numaralı örnek için oldukça erkendir. Nitekim bu Nagidos örneği, İ.Ö. geç 5. yy.'a ait olan malzemelerle birlikte ele geçmiş ve bu döneme tarihlenmiştir⁴⁰⁶.

Kat. No.: 43 ise paralel örnekler yardımıyla İ.Ö. erken 4. yy.'a tarihlenmiştir⁴⁰⁷.

Kat. No.: 44-46 arasında, halka kaideli örnekler tanıtılmaktadır. Kat. No.: 44'ün benzerleri, İ.Ö. 410 yıllarına aittir⁴⁰⁸. Kat. No.: 45'in konik kaidesinde kazıma ile yapılmış "KD" harfleri görülmektedir. Kat. No.: 45 ve 46'nın tondolarında baskı palmet motifi ile bunları çevreleyen yumurta dizisi görülmektedir. Bu iki parça, benzer örnekler yardımıyla İ.Ö. erken 4. yy.'a tarihlenmiştir⁴⁰⁹.

Cup Kantharos (Kat. No.: 47)

Nagidos'ta yapılan çalışmalarda, cup kantharosların standart tipine dâhil olan tek bir örnek kayıtlara geçirilmiştir⁴¹⁰. Bu parça, yüksek ve konik bir kaideye sahiptir. Tondosunda rulet ve palmet baskısı görülen bu örnek, İ.Ö. 375-350 yılları arasına tarihlenmektedir⁴¹¹.

⁴⁰¹ Cup skyphosun sınıflaması için bk.: Agora XII, 109-112.

⁴⁰² Kat. No.: 37 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 605-608.

Kat. No.: 39 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 603; Kovacovics 1990, 8 Abb. 75, 9.

⁴⁰³ Kat. No.: 38 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 608; Isler 1973, 46 Taf. 29 No.: 6; Isler 1978, 108 No.: 225 Taf. 54 beil. 7; Braunova v.d. 2000, 40 fig. 18, 3; Özbay 2004, 154 fig. 14, a; Bakır 2002, 47 Res. 11.

⁴⁰⁴ Kat. No.: 40 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 617; Isler 1978, 108 No.: 226 beil. 7; Corbett 1949, 86 No.: 33; Coşkun 2004, 92-93 No.: 21 fig. 2. Kat. No.: 41 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 622.

⁴⁰⁵ Coşkun 2004, 92-93 No.: 19 fig. 2.

⁴⁰⁶ Birlikte bulunan kaplar için bk.: Kat. No.: 20 ve Kat. No.: 40.

⁴⁰⁷ Kat. No.: 43 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 621; Isler 1973, 47, 9 Taf. 29; Hadjidaki 1996, 577 fig. 16; Özbay 2004, 139 fig. 2.a, Kat. No.: 1; Nörling 1998, 179 No.: 9, Abb. 1 Taf. 13.

⁴⁰⁸ Kat. No.: 46 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 617; Isler 1978, 108 No.: 226, beil. 7; Corbett 1949, 8 No.: 33; Coşkun 2004, 92-93 No.: 21 fig. 2.

⁴⁰⁹ Kat. No.: 45-46 için bk.: Agora XII, fig. 6 No.: 621; Isler 1973, 47, 9 Taf. 29; Hadjidaki 1996, 577 fig. 16; Özbay 2004, 139 fig. 2, a cat. 1; Nörling 1998, 179 No.: 9 Abb. 1 Taf. 13.

⁴¹⁰ Cup kantharosların sınıflaması ile ilgili olarak bk.: Agora XII, 119.

⁴¹¹ Kat. No.: 47 için bk.: Agora XII, fig. 7 No.: 672; Isler 1978, 108 No.: 228 beil. 7; Jehasse 1981, 93 No.: 98.

Kanthalos (Kat. No.: 48-50)

Bulunan kanthalosların tamamı İ.Ö. 4. yy. örnekleridir⁴¹². Kat. No.: 48-49'daki örnekler kalıp dudaklı gruba giren parçalardır ve İ.Ö. 350-325 yılları arasına ait oldukları anlaşılmıştır⁴¹³. Kat. No.: 50 ise yüksek ve konik bir kaidedir. Bu örnek, paralelleri yardımıyla İ.Ö. 375-350 yılları arasına tarihlenmektedir⁴¹⁴.

Tek Kulplu Kâse (Kat. No.: 51-53)

Bu form, İ.Ö. 6. yy.'ın son çeyreğinde ortaya çıkmış ve İ.Ö. 4. yy. boyunca kullanımı sürmüştür⁴¹⁵. Kat. No.: 51'de tanıtılan örnek, tek kulplu kâselerin bantlı tipine yakınlık göstermektedir. Bu parça, Nagidos'ta bulunmuş olan en erken Attika üretimi kaplardan biridir ve İ.Ö. 475-450 yıllarına tarihlenmektedir⁴¹⁶.

Kat. No.: 52 ve 53 ise, tek kulplu kâselerin siyah tipinin örnekleridir. Kat. No.: 52 Attika'dan ithal edilmiş olmakla birlikte, Kat. No.: 53'ün firnisinin kalitesizliği ve dudak altında yer alan üç adet ince yiv, bu kâsenin bir taklit olduğunu düşündürmektedir. Benzer örnekler yardımıyla, Kat. No.: 52 ve 53'ün, İ.Ö. 375-350 yıllarına ait olduğu anlaşılmıştır⁴¹⁷.

Diğer Kâseler (Kat. No.: 54-82)

Bu başlık altında toplanan kaplar, kendi içinde dört farklı grupta toplanmıştır: Dışa Çekik Ağızlı Kâseler, Sığ Gövdeli Kâseler, Minyatür Kâseler, İçe Çekik Ağızlı Kâseler.

Dışa Çekik Ağızlı Kâseler (Kat. No.: 54-60)

Bu kâselerin farklı gövde profilleri bulunmakla birlikte, dışa çekik dudak yapıları ortak özellik olarak gösterilebilir. Kat. No.: 54-57 arasında toplanmış olan parçalar yaklaşık İ.Ö. 380 yıllarına tarihlenmektedir⁴¹⁸. Kat. No.: 58-59 İ.Ö. 375-350 yılları arasına⁴¹⁹; Kat. No.: 60 ise, birlikte bulunduğu bir Attika stemless kaidesine dayanarak, İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğine tarihlenmiştir⁴²⁰.

Sığ Gövdeli Kâseler (Kat. No.: 61-64)

Bu tip kâseler birkaç farklı formda temsil edilmektedir. Kat. No.: 61, tam profil veren bir örnektir. Kat. No.: 62'nin ise tondosunda baskı rulet dizisi vardır. Bu iki örnek, paralelleri yardımıyla İ.Ö. 425-400 yılları arasına tarihlenmiştir⁴²¹.

⁴¹² Kanthalosların sınıflaması ile ilgili olarak bk.: Agora XII, 122-123.

⁴¹³ Kat. No.: 48-49 için bk.: Agora XII, fig. 7 No.: 701; Jehasse 1981, 93 No.: 97 pl. LV; Coşkun 1999, 29-31 No.: 95-96 Şekil 31; Isler 1978, 108 No.: 230 beil. 7; Robinson 1933, 186-187 pl. 149 No.: 512-518; Stucky 1983, 112 No.: 69 Taf. 62.

⁴¹⁴ Kat. No.: 50 için bk.: Agora XII, fig. 7 No.: 705-707; Marchese 1995, 138; Alexandrescu 1966, pl. 91, XXXIII, 6.

⁴¹⁵ Bu form ile ilgili sınıflama için bk.: Agora XII, 124-127.

⁴¹⁶ Kat. No.: 51 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 738.

⁴¹⁷ Kat. No.: 52 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 757; Towsend 1995, 180 No.: 103 pl. 40 Kat. No.: 53 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 759.

⁴¹⁸ Kat. No.: 54 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 802; Jehasse 1981, 86 No.: 49-50 pl. LIV; Marchese 1995, 150-151; Bakır 2002, 47 Res. 13; Coşkun 1999, 35-36 No.: 111-112 Şekil 35. Kat. No.: 55-57 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 803; Jehasse 1981, 86 No.: 49-50 pl. LIV; Marchese 1995, 135-136, 141, 143, 145, 147, 148, 150 .

⁴¹⁹ Kat. No.: 58-59 için bk.: Agora XII, fig. 9 No.: 885; Braunova v.d. 2000, 46 fig. 23, 2 pl. 29; Marchese 1989, 147 fig. 10. 2. 7.

⁴²⁰ Tarihllemeye yardımcı olan stemlessin paralelleri için bk.: Agora XII, fig. 5 No.: 495.

⁴²¹ Kat. No.: 61-62 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 821; Rotroff – Oakley 1992, 109 No.: 232 fig. 15; Corbett 1949, 343 fig. 4. 151; Boulter 1957, 85 fig. 3. 68; Smenata-Scherer 1982, 63 Abb. 24 Taf. 31; Marchese 1995, 136 Reg. No.: 1057, 149 Reg. No.: 46405/1; Jehasse 1981, 82 No.: 15 pl. LII; Stucky 1983, 114 Taf. 63.

Kat. No.: 63 de, Kat. No.: 61 gibi bir dudak formuna ve yive sahiptir. Buna karşın Kat. No.: 63'deki yiv daha belirgindir. Ayrıca bu parça, kalitesiz firmise sahip olduğundan taklit bir örnektir ve Attika orijinaleri dikkate alınarak İ.Ö. 375 yıllarına tarihlenmiştir⁴²².

Kat. No.: 64 ise yüksek kaideli bir örnektir. Tondosunda baskı rulet dizisi bulunan bu örneğin Attika'da benzer özellikler gösteren parçalar yardımıyla İ.Ö. 425-325 yılları arasında ait olduğu düşünülmektedir⁴²³.

Minyatür Kâseler (Kat. No.: 65-77)

Tuzluk olarak da tanımlanan bu kâselerin hem Attika ithallerine, hem de taklitlerine yoğun olarak rastlanmıştır. Kat. No.: 65'in basit bir dudağı ve halka kaidesi bulunmaktadır. Kaidenin merkezinde siyah bir nokta ile iki daire görülmektedir. Minyatür kâseler arasında en erken örnek olan bu parça İ.Ö. 450-425 yılları arasında tarihlenmektedir⁴²⁴.

Kat. No.: 66-68 arasındaki örneklerin içe çekik dudak yapıları ve halka kaideleri bulunmaktadır. Bu örneklerin her üçü de İ.Ö. 350-325 yılları arasında aittir⁴²⁵.

Kat. No.: 69 yine içe çekik bir dudağa ve geniş bir oturma düzlemi olan halka kaideye sahiptir. Bu parçanın firmisi oldukça kalitesizdir ve gövdesi üzerinde görülen üç ince yivden dolayı taklit bir örnek olduğu anlaşılmaktadır. Orijinal Attika örnekleri yardımıyla İ.Ö. 375-350 yılları arasında tarihlenmesi gerektiği düşünülmektedir⁴²⁶.

Kat. No.: 70 ve 71, basit dudak yapısına sahip örneklerdir ve İ.Ö. 380 yıllarına aittirler⁴²⁷. Kat. No.: 72 ise basit bir dudağa ve alçak bir halka kaideye sahiptir. Kaliteli bir Attika taklidi olma ihtimali bulunan bu örnek, Q-18 Teras B açmasında İ.Ö. 425-400 yılları arasında tarihlenen tabakadan ele geçmiş ve bu döneme tarihlenmiştir.

Kat. No.: 73-77 arasındaki kâseler de, kalitesiz astar ve ayrıntılarda farklılık gösteren formlarından dolayı taklit örnekleridir. Bu kaplar, orijinal Attika örnekleri yardımıyla İ.Ö. 380 yıllarına tarihlenmektedir⁴²⁸.

İçe Çekik Ağızlı Kâseler (Kat. No.: 78-82)

Bu form, Attika'da İ.Ö. 5. yy.'ın sonlarında yoğunlaşmaya başlamış ve çok uzun bir dönem kullanımı devam etmiştir⁴²⁹. Bu başlık altında toplanan kâselerden Kat. No.: 78 İ.Ö. 375-350 yılları arasında⁴³⁰; Kat. No.: 79 İ.Ö. 350 yıllarına⁴³¹ tarihlenmektedir.

⁴²² Kat. No.: 63 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 822; Coşkun 1999, 36-37 No.: 115 Şekil 36; Marchese 1995, 139, Reg. No.: 10401/4.

⁴²³ Kat. No.: 64 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 820-824.

⁴²⁴ Kat. No.: 65 için bk.: Agora XII, fig. 9 No.: 861.

⁴²⁵ Kat. No.: 66-68 için bk.: Agora XII, fig. 9 No.: 949; Townsend 1995, 187 pl. 42; Jehasse 1981, 85 No.: 38 pl. LIII.

⁴²⁶ Kat. No.: 69 için bk.: Agora XII, fig. 9 No.: 944; Rotroff – Oakley 1992, 118 No.: 304 fig. 23; Stucky 1983, 114 Taf. 63; Jehasse 1981, 84 No.: 36 pl. LIII.

⁴²⁷ Kat. No.: 70-71 için bk.: Agora XII, fig. 9 No.: 876.

⁴²⁸ Kat. No.: 73 için bk.: Agora XII, fig. 9 No.: 882.

Kat. No.: 74-77 için bk.: Agora XII, fig. 9 No.: 876.

⁴²⁹ İçe çekik dudaklı kâseler için bk.: Agora XII, 131-132.

⁴³⁰ Kat. No.: 78 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 827; Coşkun 1999, 37-38 No.: 117-118 Şekil 37.

⁴³¹ Kat. No.: 91 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 830; Jehasse 1981, 85 No.: 42 pl. LIII.

Kat. No.: 80-81, halka kaideli gövde parçalarıdır. Kat. No.: 80'in tondosunda rulet baskısı, Kat. No.: 81'in tondosunda ise birbirine bir kemerle bağlanan baskı palmetler görülmektedir. Her iki parça da, benzer örnekler sayesinde İ.Ö. 350-325 yıllarına verilmektedir⁴³².

Kat. No.: 82 yüksek bir kaideye sahiptir. Kâsenin tondosu üzerinde farklı kalıplarla basılmış palmetler ve rulet baskısı görülmektedir. Bu örnek, İ.Ö. 325 yıllarına aittir⁴³³.

Lekanis (Kat. No.: 83)

Nagidos'ta, kurdeleli tip olarak tanımlanan gruba ait bir lekanis örneğine rastlanmıştır. Dış kısımda, dudak kenarına asılı olan ve kurdele olarak tanımlanan dikey çıkıntılara sahip bu örnek, İ.Ö. 425-400 yılları arasında tarihlenmektedir⁴³⁴.

Amphoriskos (Kat. No.: 84)

Nagidos'ta, baskılı sınıfa dâhil olan bir amphoriskos parçası ele geçmiştir⁴³⁵. Gövde üzerinde dil ve yumurta dizileri yer alan bu parçanın benzerleri, İ.Ö. 420 ile erken 4. yy. arasında üretilmiştir⁴³⁶.

Krater (Kat. No.: 85-92)

Nagidos'ta; Çan, Kalyx ve Destekli kraterlerin hem Attika örnekleri hem de Attika olmayan taklitleri bulunmuştur⁴³⁷. Kat. No.: 85-89 arasındaki parçalar çan krater örnekleridir. Attika ithali olan Kat. No.: 85'in dudacı üzerinde Kırmızı Figür tekniğinde yapılmış yaprak motifleri görülmektedir. Kat. No.: 86-89 arasındaki örnekler ise çan kraterlerin taklit örnekleridir. Bu grubun orijinaleri ve taklitleri, İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir⁴³⁸.

Kat. No.: 90, Attika'dan ithal edilmiş bir kalyx krater dudak ve gövde parçasıdır. Bu örneğin dış kısmında, yine Kırmızı Figür tekniğinde yapılmış yaprak motifleri görülmektedir ve İ.Ö. 5. yy.'ın üçüncü çeyreğine aittir⁴³⁹.

Attika'dan ithal edilmiş olan Kat. No.: 91'in de çan ya da kalyx krater olduğu düşünülmektedir. Yine dudak altında Kırmızı Figür tekniğinde yapılmış yaprak motifleri vardır. Bu dudak parçası, benzer örnekler sayesinde İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir⁴⁴⁰.

Kat. No.: 92 ise bir destekli krater parçasıdır. Bu taklit örnek, Z-30 kontekstinde ele geçtiği için İ.Ö. 425-350 yılları arasında tarihlenmektedir.

⁴³² Kat. No.: 80-81 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 832; Marchese 1995, 135 Reg. No.: 1025/1; Jehasse 1981, 85 No.: 43 pl. LIII.

⁴³³ Kat. No.: 82 için bk.: Agora XII, fig. 8 No.: 835.

⁴³⁴ Kat. No.: 83 için bk.: Agora XII, pl. 40 fig. 1221.

⁴³⁵ Amphoriskosların sınıflaması için bk.: Agora XII, 155-156.

⁴³⁶ Kat. No.: 84 için bk.: Agora XII, pl. 48 No.: 1152-1159; Braunova v.d. 2000, 50 pl. 30 No.: 3-4.

⁴³⁷ Kraterlerin sınıflaması için bk.: Agora XII, 54-63.

⁴³⁸ Kat. No.: 85 için bk.: Nörning 1999, 82, Abb. 19 No.: 599 Taf. 39. Kat. No.: 86 için bk.: Boardman 1996, Res. 375 ve 416. Kat. No.: 87 için bk.: Boardman 1996, Res. 375. Kat. No.: 88 için bk.: Boardman 1996, Res. 416. Kat. No.: 89 için bk.: Boardman 1996, Res. 343-346.

⁴³⁹ Kat. No.: 90 için bk.: Nörning 1999, 79, Abb. 16, No.: 572, Taf. 35; Marchese 1995, 168 No.: 65 fig. 4.8.17.

⁴⁴⁰ Kat. No.: 91 için bk.: Nörning 1999, 86 Abb. 21 No.: 635 Taf. 43.

Diğer Kap Formları (Kat. No.: 93-152)

Nagidos buluntuları arasında, Attika üretimi olmayan ve özellikle Doğu Akdeniz merkezlerinde örnekleri görülen çok sayıda seramikle karşılaşmıştır. Klasik Dönem'e ait bu seramiklerin sayıca oldukça fazla örneği bulunsada, kap formu açısından sınırlı bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Figürlü örneği olmayan bu seramikler üzerinde bezeme olarak tercih edilen motifler ise basit bant gruplarından ibarettir. Attika üretimi olmayan ve bu başlık altında değerlendirilen seramikler genel olarak 6 başlık altında toplanmıştır: Bantlı Kâseler, Dışı Yivli Kâseler, Lekaneler, Diğer Kâseler, Lekythos, Hydria.

Bantlı Kâseler (Kat. No.: 93-99)

Nagidos'ta bulunan bantlı kâseleri ise kendi içinde: Basit Bantlı Kâseler, Dudak İçi Profilli Tip, Yüksek Dudaklı Tip olmak üzere üç grupta değerlendirmek mümkündür.

Basit Bantlı Kâseler

Bu tip kaplar, hafif içe çekik bir dudak yapısına sahiptir. Kat. No.: 93-97 arasındaki örneklerde, hemen dudak altında başlayan ve dudak seviyesini aşmayan yatay kulplar görülmektedir. Gövde profili kaideye kadar kesintisiz bir yay şeklinde inmektedir.

Bu kâseler, açık kırmızı ve sarımsı kırmızı renklerden oluşan hamura sahiptir. Bu örneklerde; taşcık, mika ve kalker gibi katkı maddeleri bulunmaktadır. Kalker patlamaları nedeniyle kâselerin yüzey dokusu üzerinde gözenekler oluşmuştur. Kırmızı, siyah ve alaca firnisle yapılmış yatay bantlardan oluşan ortak ve basit bir bezemeye sahiptirler. Bu yatay bantlar, kâsenin dışında dudak üzerinde, kulp üzerinde ve kulpun hemen altında; iç kısmında ise dudakta ve dudağın hemen altında yer almaktadır. Bununla birlikte Kat. No.: 99'un iç kısmı tamamen kırmızı astar ile boyanmıştır.

Bantlı kâselerin, İ.Ö. 7. yy.'a tarihlenen kuşlu ve rozetli kâselerden türediği düşünülmektedir⁴⁴¹. Bu kaplar; Mersin'de İ.Ö. geç 7 ve erken 6. yy.'a⁴⁴², Kıbrıs-Kition'da İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarına⁴⁴³, Sukas'da İ.Ö. 6. yy.'a⁴⁴⁴, Kelenderis'te İ.Ö. 6 ve 5. yy.'a⁴⁴⁵, Ras Shamra'da İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısına ve 4. yy.'a⁴⁴⁶ ve Atina Agorası'nda⁴⁴⁷ ise İ.Ö. 420-400'e tarihlenmektedir. Bu kâseler, Dor'da Tip A olarak gruplandırılmış, İ.Ö. 5. yy.'a ve özellikle de bu yüzyılın ikinci yarısına verilen kontekstten ele geçmiş oldukları belirtilmiştir⁴⁴⁸.

Kelenderis'te bu kâselerin yoğun bulunması, hatalı fırınlanmış örneklerinin olması ve kentnin Klasik Dönem mezarlarının çoğunluğunda örneklerine rastlanması nedeniyle, İ.Ö. 6. ve 5. yy.'larda bu kentte kesintisiz olarak bu kapları üreten bir çömlekçi atölyesinin var olabileceği düşünülmektedir⁴⁴⁹.

Basit form ve bezemeleriyle oldukça uzun süre kullanılmış olan bu kâselerin geç örnekleri İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenmektedir⁴⁵⁰. Bantlı kâselerin üretim merkezinin neresi olduğuna dair net bir bilgi

⁴⁴¹ Ploug 1973, 40.

⁴⁴² Mook – Coulson 1995, 94; Sevin – Özaydın 2004, 86-87 fig. 1, 1-4.

⁴⁴³ Karageorghis 1977, 62, 8-9.

⁴⁴⁴ Ploug 1973, 40 pl. 7, 133.

⁴⁴⁵ Aslan 1998, 65 Lev. 121, No.: 680-684; Zoroğlu 1986, Lev. III Res. 7.

⁴⁴⁶ Stucky 1983, 124 No.: 155-156.

⁴⁴⁷ Agora XII, pl. 79 fig. 1721.

⁴⁴⁸ Mook – Coulson 1995, 94 fig. 3,1. 3. 6. 10-11. 13.

⁴⁴⁹ Aslan 1998, 65; Aslan 2003, 259-260.

⁴⁵⁰ Mook – Coulson 1995, 94.

bulunmasa da, Coldstream⁴⁵¹ ve Gjerstad'a⁴⁵² göre bunlar Doğu kökenlidir. Kıbrıs'ta bulunan örneklerin de lokal olabileceği düşünülmektedir⁴⁵³.

Nagidos'ta bulunan örneklerin, Arkaik Dönem'den itibaren, küçük farklılıklarla kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. Formun en erken örneği bir mezarda bulunmuş ve İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarına tarihlenmiştir⁴⁵⁴. Klasik Dönem tabakalarında bulunan örneklerin ise kontekst buluntuları dikkate alınarak, İ.Ö. 425-350 yılları arasında kullanılmış olduğunu söylemek mümkündür.

Dudak İçi Profilli Tip (Kat. No.: 100-113)

Bu gruba ait bantlı kâselerin dudak içinde keskin bir profil bulunmaktadır. Nagidos'ta yoğun olarak bulunan bu formun erken ve geç örnekleri arasında bazı farklılıklar tespit edilmiştir. Kat. No.: 100-105 arasındaki parçalar, bu grubun erken örnekleridir. Daha kalın cidarlı olan erken örneklerde dudak içinde yer alan profil belirgin, gövde ise küreseldir. Bazı kâselerde küçük farklılıklar da göze çarpmaktadır. Örneğin Kat. No.: 102'nin dudak profilinde içbükey bir kısım görülmektedir. Bu kâsenin iç kısmında ince bir yiv vardır. Kat. No.: 103'ün hem dudak içindeki profile hem de dudak dışında içbükey bir kısım görülmektedir.

Kat. No.: 106-113 arasındaki parçalar ise grubun geç örnekleridir. Erken parçalarda görülen küresel gövde geç örneklerde yerini konik bir profile bırakmıştır. Kat. No.: 108-112 arasındaki örneklerde ise konik gövdenin üzerinde kaburga şeklinde yatay ve geniş oluklar görülmektedir. Bu oluklar, özellikle de Kat. No.: 108-110'daki örneklerde oldukça belirgindir. Tam profil veren Kat. No.: 109 sayesinde bu grubun kaide formu hakkında bilgi edinilmiştir.

Örneklerin yüzeyinde mika, taşçık ve kalkerden oluşan katkı maddelerini yoğun miktarda görmek mümkündür. Yüzey dokusu gözeneklidir ve bezeme prensibi basit bantlı kâselerle aynıdır. Bu grubun örnekleri, ağırlıklı olarak sarımsı kırmızı ve açık kırmızı kil renklerine sahiptir. Daha az sayıda örneğin kili ise kahverengidir.

Mersin-Yumuktepe'de Demir Çağı seramikleri arasında sayılan⁴⁵⁵ dudak içi profilli kâseler, Kıbrıs'ta İ.Ö. 7. yy.'a⁴⁵⁶, Kourion'da İ.Ö. geç 6. ile erken 5. yy.'a⁴⁵⁷, Sukas'ta İ.Ö. 6. yy.'a⁴⁵⁸, Kelenderis'te İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısına⁴⁵⁹, Tarsus-Gözlükule'de İ.Ö. 5. yy.'a⁴⁶⁰, Ras Shamra'da ise İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısına ve 4. yy.'a⁴⁶¹ tarihlenmektedir. Dor'da ise bu kâseler, bantlı kâseler içerisinde Tip C⁴⁶² ve D⁴⁶³ olarak gruplandırılmıştır. Tip C, İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci çeyreğinde ortaya çıkmış ve aynı yüzyıl boyunca görülmüştür. Tip D, İ.Ö. geç 6 ile 5. yy.'a tarihlenmektedir⁴⁶⁴. Tel Michal'de bulunan bir örnek, bir

451 Coldstream 1981, 17-22.

452 Gjerstad 1977, 31 pl. XIII, 1.

453 Reyes 1994, 132 pl. 43, b-c.

454 Bu örnek, bu kitabın "Nekropol Alanları" başlıklı bölümünde incelenmiştir, bk.: Kat. No.: 3.

455 Sevin – Özyaydın 2004, 88 fig. 2 No.: 3.

456 Gjerstad 1948, fig. XXXVII No.: 12 a.

457 Buitron-Oliver 1996, 44 fig. 46 D18, 46 fig. 48 G13, 53. fig. 54 M6.

458 Ploug 1973, pl. VI, 131, 133 a.

459 Aslan 1998, 214 Lev. 118 Kat. No.: 658. 660.

460 Hanfmann 1963, 265-266 fig. 88, 1232.

461 Stucky 1983, 124 No.: 185 Taf. 72, 188.

462 Mook – Coulson 1995, 118 fig. 3,3.1-2.

463 age., 118 fig. 3, 4.1-2.

464 Mook – Coulson 1995, 94 fig. 3, 3.2.

amphora ile aynı tabakada bulunmuştur. Amphora, İ.Ö. 6. - 4. yy.'lar arasına tarihlendiği için, bu örneğe de aynı tarih önerilmektedir⁴⁶⁵.

Nagidos'ta dudak içi profilli kâseler yoğun olarak Z-30 kontekstinden ele geçmiştir. Ayrıca, Q-18 Teras B açmasının Klasik Dönem tabakasında da bu formun örneklerine rastlanmıştır. Kontekst ve tabaka buluntularından yola çıkılarak, bu tipin de İ.Ö. 425-350 yılları arasında yoğun olarak kullanılmış olduğunu önermek mümkündür. Bununla birlikte bu formun Nagidos'ta İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısında ortaya çıkmış olduğu tahmin edilebilir. Dolayısıyla erken örneklerin form özelliklerini gösteren parçalar İ.Ö. 5.yy.'ın ikinci yarısına; geç örneklerin özelliklerini taşıyan parçalar ise İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenebilir.

Yüksek Dudaklı Tip (Kat. No.: 114-124)

Üçüncü ve son tip olan yüksek dudaklı bantlı kâseler, form özellikleri birbirinin çok yakın olmakla birlikte, kendi içinde: Köşeli Dudaklılar, Yuvarlatılmış Dudaklılar olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Köşeli Dudaklılar (Kat. No.: 114-120)

Bu formun örneklerinde dudak kenarı, düz bir tabla gibi köşeli olarak şekillendirilmiştir (Kat. No.: 114-120).

Nagidos'un doğu komşusu olan Kelenderis'te ele geçen bir örnek tek bir kulpa sahiptir⁴⁶⁶. Bu nedenle Nagidos'ta bulunan örneklerin de tek kulplu olabileceği düşünülebilir.

Örneklerin hamurunda kalker, mika ve taşçık göze çarpmaktadır. Ayrıca bu katkı maddeleri nedeniyle yüzey dokusu gözenekli bir yapıya sahiptir. Bu kâse örneklerinde ağırlıklı olarak sarımsı kırmızı ve açık kırmızı kil görülmektedir.

Bezemeler; siyah, kırmızı ve alaca firnisle yapılmış yatay bantlardan oluşmaktadır. Bu yatay bantlar, dudak üzerinde, dudak içinde, dudak dışında ve içte dudak altında yer almaktadır.

Yukarıda söz edilen Kelenderis örneği, kontekst buluntuları ve benzer örnekler yardımıyla, Zoroğlu tarafından İ.Ö. geç 6. yy. ile İ.Ö. 4. yy.'ın ortaları arasına tarihlenen malzemeler arasında değerlendirilmiştir⁴⁶⁷. Mersin-Yumuktepe'deki bir örnek ise Demir Çağı seramikleri arasında ele alınmıştır⁴⁶⁸. Sukas örnekleri, İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarına⁴⁶⁹ ve Ras Shamra'da ele geçen benzer parçalar ise İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısına ve 4. yy.'a verilmiştir⁴⁷⁰.

Nagidos'ta bu kâseler yoğunlukla Z-30 kontekstinden ele geçmiştir. Ayrıca Q-18 Teras B açmasından da bazı örnekler bulunmuştur. Bu kontekst ve tabaka buluntularına göre köşeli dudaklı kâselerin Nagidos örnekleri, İ.Ö. 425-350 yılları arasına tarihlenmektedir.

Yuvarlatılmış Dudaklılar (Kat. No.: 121-124)

Köşeli dudaklı kâseler ile hem form hem de bezeme açısından büyük paralellik taşırlar. Aralarındaki tek fark dudak kenarının yuvarlatılmış bir profile sahip olmasıdır. Tama yakın bir örnek, Nagidos'ta

⁴⁶⁵ Marchese 1989, 146 fig. 10.1 No.: 6.

⁴⁶⁶ Zoroğlu 1994a, 62 Res. 71.

⁴⁶⁷ age., 62.

⁴⁶⁸ Sevin – Özaydın 2004, 101 pl. 2, 1.

⁴⁶⁹ Ploug 1973, 40 pl. VI, 135.

⁴⁷⁰ Stucky 1983, 121 No.: 163-164 Taf. 70.

Gürlevik nekropolünde bulunmuş ve kulp izine rastlanmamıştır⁴⁷¹. Bu kâselerin kil renkleri ağırlıklı olarak sarımsı kırmızı ve koyu kırmızıdır. Daha az sayıda örneğin kahverengi kile sahip olduğu tespit edilmiştir. Katkı maddesi olarak mika, kalker ve taşçık görülmektedir. Bundan dolayı kâse yüzeyinde gözenekler meydana gelmiştir.

Yuvarlatılmış dudaklı kâseler, Tarsus-Gözlükule'de İ.Ö. 6 ve 4. yy.'lar arasında⁴⁷² ve Ras Shamra'da İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısına ve 4. yy.'a⁴⁷³ tarihlenmektedir. Dor buluntuları ise İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci çeyreğinde başlamakta ve İ.Ö. 5. yy. boyunca devam etmektedir⁴⁷⁴.

Nagidos'ta bu kâseler yine Z-30 kontekstinde yoğun olarak bulunmuştur. Bu kontekst sayesinde yuvarlatılmış dudaklı kâse formu İ.Ö. 425-350 yılları arasında tarihlenmiştir.

Dışı Yivli Kâseler (Kat. No.: 125-129)

Nagidos'ta bulunmuş olan bir grup kâsenin ortak özelliği, dış tarafta dudak ile gövde geçişinde bir yiv bulunmasıdır. Bu örneklerin, hafif içe çekik, yüksek bir dudak yapısı ve derin bir gövdeleri bulunmaktadır. Bu gurubun örnekleri, sarımsı kırmızı ve kırmızı killere sahiptir. Hamurlarında ise mika, kalker ve taşçık bulunmaktadır. Bu nedenle bu tip kâselerin de yüzeyinde gözenekler oluşmuştur.

Bu kâse formunun örnekleri, İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenen J-25 kontekstinde yoğun olarak bulunmuş ve bu döneme tarihlenmişlerdir.

Lekane (Kat. No.: 130-133)

Düz ve dışa çekik bir dudak tablasına sahip olan bu günlük kullanım kapları lekane başlığı altında toplanmıştır. Bunlar, ağırlıklı olarak sarımsı kırmızı ve kırmızı renkte kile sahiptirler. Yine az sayıdaki örnekte kahverengi kil ile karşılaşmaktadır. Katkı maddesi olarak kalker, mika ve taşçık bulunmakta, ayrıca gözenekli bir yüzeye sahip oldukları görülmektedir.

Bu grupta toplanan örnekler, Z-30 kontekstinden ele geçmiş ve İ.Ö. 425-350 yılları arasında tarihlenmiştir.

Diğer Kâseler (Kat. No.: 134-141)

Bu başlık altında tanıtilen diğer kâseler Klasik Dönem seramiklerinin yoğun olarak bulunduğu Z-30 konteksti içinde ele geçmişlerdir. Ortak form özellikleri bulunmamakla birlikte az sayıda örnekle temsil edilen bu kapların tümünü içki kâsesi olarak tanımlamak mümkündür.

Kat. No.: 134-135, halka kaideli gövde parçalarıdır. Bunlar, geniş bir oturma düzlemi olan kaidelelere sahiptirler. Kaide çemberlerinde, siyah firnisle yapılmış biri kalın ve biri de ince olmak üzere iki daire görülmektedir. Kat. No.: 136'da ise, iç kısmında baskı yumurta dizisi bulunan bir kâse bulunmaktadır. Bu örnek, yüksek bir kaideye sahiptir ve gövde üzerinde iki yiv bulunmaktadır. Kat. No.: 134-136'da tanıtilen bu örneklerin, siyah firnisli Atika kâselerinin taklitleri olduğu düşünülmektedir.

Kat. No.: 137-140 arasındaki örnekler ise, dışa çekik bir dudak yapısına sahiptirler. Bu örnekler de taşçık, mika ve kalkerden oluşan katkı maddelerine sahiptir. Tek örnek olarak bulunan 141 nolu parça, Pers kültüründe önemli bir yeri olan phiale formuna sahiptir. Parlak ve metalik astar taşıyor olması nedeniyle bronz phialelerin taklidi olduğu düşünülmektedir. Dışa çekik bir dudak yapısına ve

⁴⁷¹ Bu kâse, bu kitabın "Nekropol Alanları" başlıklı bölümünde ele alınmıştır, bk.: Kat. No.: 24.

⁴⁷² Lehmann 1963, No.: 1238; Lehmann 1996, 389 Taf. 24, 155/5.

⁴⁷³ Stucky 1983, 122 No.: 167 Taf. 71.

⁴⁷⁴ Mook – Coulson 1995, 94 fig. 3, 5. 1.4.6.

küresel bir gövdeye sahiptir. Kahverengi astarlı olan parçanın hamurunda, kalker, taşçık ve mikadan oluşan katkı maddeleri bulunmakta, yüzeyde ise kalker patlakları görülmektedir. Bire bir olmasa da, benzer örnekler olarak değerlendirilebilecek kap formları, Kat. No.: 137-140 arasında ele alınmıştır. Yine Klasik Dönem'e tarihlenmiş olan bu kâseler İ.Ö. 425-350 yılları arasında yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla 141 numaralı phialenin de bu döneme tarihlenmesi mümkündür.

Lekythos (Kat. No.: 142)

Nagidos'ta tam form veren bir adet lekythos bulunmuştur. Dışa doğru çekik bir dudağa, dudak seviyesinden başlayan dik bir kulpa, dar ve kısa bir boyuna, şişkince bir gövdeye ve küçük bir kaideye sahiptir. Attika olmayan bu lekythos siyah firnisle boyanmıştır.

Bire bir örneği bulunamasa da, Z-30 sektörünün kontekst buluntuları sayesinde İ.Ö. 425-350 yılları arasına tarihlenmiştir.

Hydria (Kat. No.: 143-152)

Klasik Dönem'de Nagidos'ta sevilerek kullanılan formlardan biridir. Genellikle kırmızının tonlarında kil rengine sahiptirler. Taşçık, kalker ve mikadan oluşan katkı maddeleri nedeniyle yüzeyde gözenekler görmek mümkündür.

Nagidos'ta bulunan hydriaların tarihlendirilmesi için yine kontekst ve tabaka buluntularından yararlanılmıştır. Q-18 Teras B ve Z-30 açmasında ele geçen örnekler, İ.Ö. 425-350 yılları arasına; J-25 açmasında bulunanlar ise İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir. Ayrıca Gürlevik nekropolünde urne olarak kullanılmış olan iki hydria bütün olarak bulunmuş ve benzer örnekler yardımıyla İ.Ö. erken 4. yy.'a tarihlenmişlerdir⁴⁷⁵.

Katalog

Kat. No.	: 1	
Buluntu Yeri	: Ersoy Açması	
Seviye	: 24.46	
Tanım	: Kyliks gövde parçası. İki çizgi arasında defne yaprağı vardır.	
Tarihleme	: İ.Ö. 540-510.	
Kat. No.	: 2	
Buluntu Yeri	: Ersoy Açması	
Seviye	: 24.25-24.11	
Tanım	: Kyliks gövde parçası. Işın demeti üzerinde üç adet siyah firnisle yapılmış yatay bantlar üzerinde defne yaprağı görülmektedir.	
Tarihleme	: İ.Ö. 540-510.	
Kat. No.	: 3	
Buluntu Yeri	: Z-30 Mekân II	
Seviye	: 44.68-44.41	
Tanım	: Kulp parçası. Kulp parçası üzerinde birbirini takip eden dalga motifleri yer almaktadır.	
Tarihleme	: İ.Ö. 5. yy.'ın ortaları.	

⁴⁷⁵ Bu örnekler, bu kitabın "Nekropol Alanları" bölümünde ele alınmıştır, bk.: Kat. No.: 14

- Kat. No.** : 4
Buluntu Yeri : Sur 1
Seviye : 47.82
Tanım : Lekanis kapağı üzerinde Kırmızı Figür tekniği ile “Düğüne Hazırlık” sahnesi yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.’ın ilk yarısı.
- Kat. No.** : 5
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Tanım : Ele geçen amorf gövde parçası üzerinde Kırmızı Figür tekniği ile yapılmış iki insana ait ayaklar görülmektedir. Bu iki insanın arasında tripot/üçayak bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 5. yy.’ın son çeyreği.
- Kat. No.** : 6
Buluntu Yeri : J-25
Seviye : 44.35-44.25
Tanım : Kylix gövde ve kulp parçası. Kırmızı Figür tekniği ile yapılmış sahnede iki çıplak erkek tasvir edilmiştir.
Tarihleme : İ.Ö. erken 4. yy.
- Kat. No.** : 7
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.12-43.56
Tanım : Kırmızı Figür tekniği ile yapılmış meander motifleri görülmektedir. İki meander arasında satranç tahtası bezemesi bulunmaktadır. Meanderin üzerinde Kırmızı Figür ile yapılmış figürler vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 5. yy.’ın ikinci yarısı - 4. yy.’ın ilk yarısı.
- Kat. No.** : 8
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.68-44.41
Ağız Çapı : 16 cm.
Yükseklik : 2.6 cm.
Tanım : Skyphos dudak ve gövde parçası. Dudak altında şişman bir erkek figürünün başı ve gövdesinin bir kısmı görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.’ın ikinci yarısı.
- Kat. No.** : 9
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.12-43.56
Ağız Çapı : 13.2 cm.
Yükseklik : 1.5 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 440-430.
- Kat. No.** : 10
Buluntu Yeri : J-25
Seviye : 22.85-22.56
Kaide Çapı : 8.2 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası. Tondoda baskı yumurta dizisi ve iki palmet bezemesi bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 440-430.

Kat. No. : 11
Buluntu Yeri : J-25
Seviye : 44.17-44.02
Kaide Çapı : 10 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası. Kabin alt kısmı kırmızı firnislidir. Tondoda baskı iki yumurta dizisi arasında ve üç palmet bezemesi görülmektedir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 425.

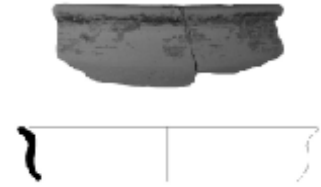
Kat. No. : 12
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : 15.2 cm.
Kaide Çapı : 9.8 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. Halka kaide üzerinde bir çıkıntı vardır. İç yüzde dudak altından gövdeye geçişte bir çentik ve dört yiv yer almaktadır. Tondoda baskı dil bezemesi bulunmaktadır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 430.

Kat. No. : 13
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Kaide Çapı : 8 cm.
Yükseklik : 1.3 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası. Kaide üzerinde bir çıkıntı bulunmaktadır. Tondo'da baskı dil bezemesi vardır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

Kat. No. : 14
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.94-44.68
Ağız Çapı : 14.4 cm.
Yükseklik : 2.7 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli dışa çekik dudak gövde parçası. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

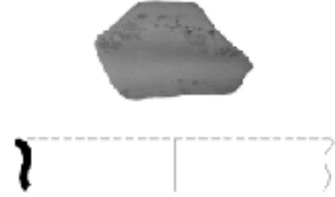
Kat. No. : 15
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Ağız Çapı : 14.8 cm.
Yükseklik : 1.9 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli dışa çekik dudak gövde parçası. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

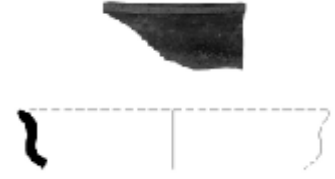
Kat. No. : 16
 Buluntu Yeri : J-25
 Seviye : 44.67-44.55
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 2.6 cm.
 Hamur Rengi : 7.5 YR 7/4 pink
 Katkı Maddesi : Mika, kalker.
 Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli dışa çekik dudak gövde parçası.
 Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

Kat. No. : 17
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
 Seviye : 44.68-44.41
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 2 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 7/8 light red
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli dışa çekik dudak gövde parçası.
 Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

Kat. No. : 18
 Buluntu Yeri : J-25
 Seviye : 44.67-44.55
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 2.3 cm.
 Hamur Rengi : 7.5 YR 6/8 light brown
 Katkı Maddesi : Kalker.
 Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli dışa çekik dudak gövde parçası.
 Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

Kat. No. : 19
 Buluntu Yeri : Sur 2
 Seviye : 48.38-47.65
 Ağız Çapı : 9.2 cm.
 Yükseklik : 3.3 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kalker, taşçık, mika.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik dudak, yatay kulp ve gövde parçası. Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : İ.Ö. 380350.

Kat. No. : 20
 Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
 Seviye : 14.36-14.20
 Kaide Çapı : 7.2 cm.
 Yükseklik : 1.5 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 Y 5/3 lighth olive brown
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası.
 Gövdeden kaideye geçişte bir yiv vardır. Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : yak. İ.Ö. 400-350.

Kat. No. : 21
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.93-43.70
Kaide Çapı : 7 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide gövde parçası. Gövdeden kaideye geçişte bir yiv bulunmaktadır. Kaidenin çemberi kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-400.

Kat. No. : 22
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Kaide Çapı : 5.6 cm.
Yükseklik : 1.4 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide gövde parçası. Tondoda bir adet palmet baskısı bulunmaktadır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

Kat. No. : 23
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.89-14.85
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 1.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide gövde parçası. Kaide üzerinde bir yiv yer almaktadır. Tondoda iki plamet baskısı görülmektedir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

Kat. No. : 24
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.52-14.43
Kaide Çapı : 6.2 cm.
Yükseklik : 1.4 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide gövde parçası. Gövdeden kaideye geçişte bir yiv vardır. Kaidenin altında kırmızı firnisli bir çember bulunmaktadır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

Kat. No. : 25
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.89-14.85
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 1.6 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide gövde parçası. Gövdeden kaideye geçişte ince bir yiv bulunmaktadır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. erken 4. yy.

Kat. No. : 26
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Kaide Çapı : 10 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide gövde parçası. Gövdeden kaideye geçişte ince bir yiv bulunmaktadır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 350.

Kat. No. : 27
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
 Seviye : 44.27-44.13
 Ağız Çapı : 11 cm.
 Yükseklik : 2.8 cm.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dik ve içe doğru eğimli dudak ve gövde parçası.
 Tarihleme : İ.Ö. 480-450.

Kat. No. : 28
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
 Seviye : 44.13-43.93
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 1.3 cm.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dik ve basit bir dudak ve gövde parçası.
 Tarihleme : İ.Ö. 480-450.

Kat. No. : 29
 Buluntu Yeri : Q-18b
 Seviye : 14.19-14.09
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 2.4 cm.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli hafifçe dışa çekik dudak, yatay kulp ve gövde parçası.
 Tarihleme : İ.Ö. 400-375.

Kat. No. : 30
 Buluntu Yeri : Sur 1
 Seviye : 48.38
 Ağız Çapı : 10.4 cm.
 Yükseklik : 3.5 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
 Katkı Maddesi : Mika, taşçık, kalker.
 Tanım : Dış alaca ve iç siyah firnisli dışa çekik dudak ve gövde parçası. Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : İ.Ö. 350-340.

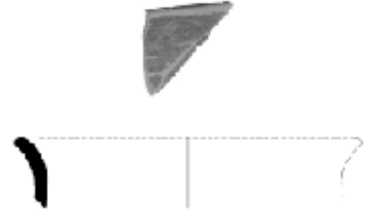
Kat. No. : 31
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
 Seviye : 44.65-44.40
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 9.1 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Mika.
 Tanım : Dış ve iç alaca firnisli dışa çekik dudak ve gövde parçası. Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

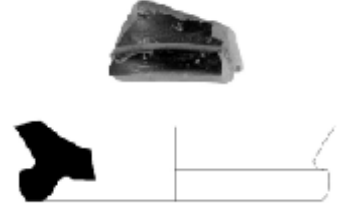
Kat. No. : 32
 Buluntu Yeri : J-25c
 Seviye : 44.67-44.55
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 3.8 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kalker, mika.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik dudak ve gövde parçası. Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 33
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.93-43.70
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Dış alaca ve iç siyah firnisli dışa çekik dudak ve gövde parçası. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : İ.Ö. 375/350.

Kat. No. : 34
Buluntu Yeri : F-15a
Seviye : 22.98-22.79
Kaide Çapı : 7 cm.
Yükseklik : 1.8 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası. Kaidenin çemberi kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 400-375.

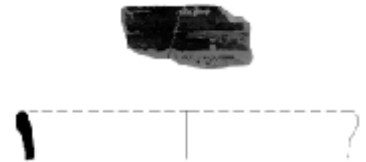
Kat. No. : 35
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.52-14.43
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 1.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 350-340.

Kat. No. : 36
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.40-44.27
Kaide Çapı : 5.6 cm.
Yükseklik : 4.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli halka kaide ve gövde parçası. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

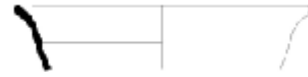
Kat. No. : 37
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.69-14.62
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.6 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik dudak, kulp çıkışı ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. erken 4. yy.

Kat. No. : 38
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.41-44.12
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 1.9 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası. Kaide üzerinde çıkıntı vardır. Tondoda rulet baskısı bulunmaktadır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

- Kat. No.** : 39
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 43.93-43.70
Kaide Çapı : 5.2 cm.
Yükseklik : 1.7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Mika, kalker, taşçık.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası. Kaide üzerinde bir çıkıntı vardır. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : İ.Ö. erken 4. yy.
- Kat. No.** : 40
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.69-14.62
Ağız Çapı : 12.4 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik ve kalınlaştırılmış dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 410.
- Kat. No.** : 41
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.41-44.12
Ağız Çapı : 11 cm.
Yükseklik : 3.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa doğru çekilmiş ve kalınlaştırılmış dudak, kulp çıkışı ve gövde parçası. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 410.
- Kat. No.** : 42
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.20-14.12
Ağız Çapı : 11 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik kalınlaştırılmış dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. geç 5. yy.
- Kat. No.** : 43
Buluntu Yeri : J-25
Seviye : 44.35-44.25
Ağız Çapı : 15.2 cm.
Yükseklik : 1.6 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik ve kalınlaştırılmış dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. erken 4. yy.
- Kat. No.** : 44
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.12-43.56
Kaide Çapı : 6.4 cm.
Yükseklik : 1.5 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 410.

Kat. No. : 45
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.12-43.56
Kaide Çapı : 5.8 cm.
Yükseklik : 1.8 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli konik kaide ve gövde parçası. Kaide üzerinde çıkıntı vardır. Tondoda baskı yumurta dizisi ve dört tane palmet görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. erken 4. yy.

Kat. No. : 46
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.12-43.56
Kaide Çapı : 5.8 cm.
Yükseklik : 1.8 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli konik kaide ve gövde parçası. Kaide üzerinde çıkıntı yer almaktadır. Tondoda baskı yumurta dizisi ile birbirine yapışık dört palmet vardır.
Tarihleme : İ.Ö. erken 4. yy.

Kat. No. : 47
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.41-44.12
Kaide Çapı : 5.8 cm.
Yükseklik : 1.9 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli konik kaide ve gövde parçası. Gövdeden kaideye geçişte çıkıntı bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 48
Buluntu Yeri : Sur 1
Seviye : 48.81-48.72
Ağız Çapı : 10 cm.
Yükseklik : 3.6 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 49
Buluntu Yeri : Sur 1
Seviye : 48.81-48.72
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.9 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli form vermeyen dudak ve kalıp parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 50
Buluntu Yeri : Sur 2
Seviye : 48.38-47.65
Kaide Çapı : 5.8 cm.
Yükseklik : 2.1 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli konik kaide gövde parçası. Kaide üzerinde çıkıntı bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 51
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : 6.6 cm.
Kaide Çapı : 4.4 cm.
Yükseklik : 3.3 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. Dudak hafif dışa çekiktir.
Tarihleme : İ.Ö. 475-450.

Kat. No. : 52
Buluntu Yeri : P-12
Seviye : 14.86-14.33
Ağız Çapı : 11.8 cm.
Kaide Çapı : 7 cm.
Yükseklik : 4.1 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli kaide gövde parçası. Dudak içe doğru eğim yapmakta. Alçak halka kaide vardır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 420.

Kat. No. : 53
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.70-42.92
Ağız Çapı : 16.2 cm.
Yükseklik : 4.8 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/1 gray
Katkı Maddesi : Mika
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli içe doğru eğim yapan dudak, yatay kulp ve gövde parçası. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 54
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.12-43.56
Ağız Çapı : 13.4 cm.
Yükseklik : 5.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 55
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 45.13-44.94
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik, yuvarlatılmış dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 56
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.41-44.12
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.5 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik, yuvarlatılmış dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 57
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 400-375.

Kat. No. : 58
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.70-42.92
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.8 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik, yuvarlatılmış dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

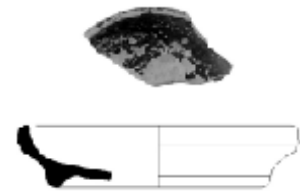
Kat. No. : 59
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.41-4.12
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.5 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik, yuvarlatılmış dudak ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 60
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.70-43.32
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2 cm.
Tanım : Hafif içe dönük dudak ve gövde parçası. Gövdenin dışında dudak altında bir çentik bulunmaktadır. Atina Agorası'ndaki benzerinde ağız altındaki bu çentik görülmez. Dış ve iç yüzey siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 5. yy.

Kat. No. : 61
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : 13.4 cm.
Kaide Çapı : 10.4 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. Hafif içe çekik dudak altında bir yiv görülmektedir. Halka kaide vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-400.

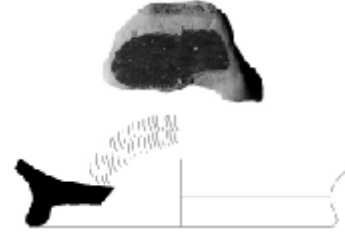
Kat. No. : 62
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.89-14.85
Kaide Çapı : 8 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli kaide ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 425-400.

Kat. No. : 63
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
 Seviye : 43.70-42.92
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 4.8 cm.
 Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
 Katkı Maddesi : Kalker, mika.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli içe çekik dudak ve gövde parçası. Dudak altında derin bir yiv yer almaktadır. Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : yak. İ.Ö. 375.

Kat. No. : 64
 Buluntu Yeri : Z-30 Sandık Duvarın Kuzeyi
 Seviye : 45.02-44.84
 Kaide Çapı : 7.6 cm.
 Yükseklik : 1.9 cm.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli yüksek halka kaide ve gövde parçası. Tondoda baskı rulet dizisi vardır.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-325.

Kat. No. : 65
 Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
 Seviye : 14.89-14.85
 Ağız Çapı : 8.2 cm.
 Kaide Çapı : 6.2 cm.
 Yükseklik : 2.8 cm.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. Basit bir dudak ve halka kaide vardır.
 Tarihleme : İ.Ö. 450-425.

Kat. No. : 66
 Buluntu Yeri : Sur 2
 Seviye : 49.94-48.38
 Ağız Çapı : 6.4 cm.
 Kaide Çapı : 4.6 cm.
 Yükseklik : 3.3 cm.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. İçe çekik bir dudak ve halka kaide vardır.
 Tarihleme : İ.Ö. 350-325.

Kat. No. : 67
 Buluntu Yeri : EF-14b
 Seviye : 22.33-22.02
 Ağız Çapı : 5.6 cm.
 Kaide Çapı : 3.8 cm.
 Yükseklik : 3.2 cm.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. İçe çekik dudak ve geniş halka kaide parçası.
 Tarihleme : İ.Ö. 350-325.

Kat. No. : 68
 Buluntu Yeri : Sur 1
 Seviye : 48.38
 Ağız Çapı : 5.2 cm.
 Kaide Çapı : ?
 Yükseklik : 3.1 cm.

Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. Dudak içe çekiktir. Kaidenin oturma düzleminde bir yiv vardır.

Tarihleme : İ.Ö. 350-325.

Kat. No. : 69

Bulunduğu Yer : Sur 1

Seviye : 48.38

Ağız Çapı : 7 cm.

Kaide Çapı : 4.6 cm.

Yükseklik : 2.6 cm.

Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. İçe çekik dudak ve geniş bir kaide vardır.

Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 70

Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II

Seviye : 45.13-44.94

Ağız Çapı : 8.4 cm.

Yükseklik : 1.7 cm.

Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli basit dudak ve gövde parçası.

Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 71

Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I

Seviye : 43.93-43.70

Ağız Çapı : 6.4 cm.

Kaide Çapı : 4.6 cm.

Yükseklik : 2.4 cm.

Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. Basit dudak ve halka kaide vardır.

Tarihleme : İ.Ö. 350-325.

Kat. No. : 72

Buluntu Yeri : Q-18 Teras B

Seviye : 14.36-14.29

Ağız Çapı : 7 cm.

Yükseklik : 22.5 cm.

Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli tam profil veren parça. Basit bir dudak ve alçak halka kaideye sahiptir.

Tarihleme : İ.Ö. 425-400.

Kat. No. : 73

Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II

Seviye : 44.12-43.56

Ağız Çapı : ?

Kaide Çapı : 4.8 cm.

Yükseklik : 3.2 cm.

Hamur Rengi : 7.5 YR 5/6 strong brown

Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.

Tanım : İçi siyah firnisli tam profil veren parça. Basit bir dudak ve halka kaide vardır. Gövdeden kaideye geçişte çıkıntı yer almaktadır. Taklit bir örnektir.

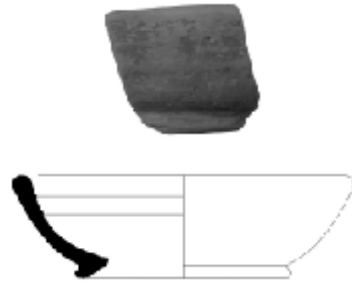
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 74
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.68-44.41
Ağız Çapı : ?
Kaide Çapı : 4.8 cm.
Yükseklik : 4.1cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, kalker.
Tanım : Dışı ve içi kırmızı firnisli tam profil veren parça. Dik bir dudak ve halka kaide vardır. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 75
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Ağız Çapı : ?
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 5.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Mika, kalker.
Tanım : Dışı ve içi kırmızı firnisli tam profil veren parça. Basit bir dudak ve halka kaide vardır. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 76
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.94-44.68
Kaide Çapı : 5.6 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Dışı ve içi kırmızı firnisli tam profil veren parça. Basit bir dudak ve halka kaide vardır. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 77
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.93-43.70
Ağız Çapı : 7.6 cm.
Kaide Çapı : 2.1 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Mika, kalker, taşçık.
Tanım : Basit bir dudak ve halka kaide vardır. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 380.

Kat. No. : 78
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : Dolgu alandan
Ağız Çapı : 12.8 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli içe çekik dudak gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 375-350.

Kat. No. : 79
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.3 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli içe çekik dudak gövde parçası.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 350.

Kat. No. : 80
Bulunduğu Yer : Z-30 Mekân II
Seviye : 45.13-44.94
Kaide Çapı : 9 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide parçası. Tondoda baskı rulet dizisi bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 350-325.

Kat. No. : 81
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 21.31-21.20
Kaide Çapı : 6.6 cm.
Yükseklik : 1.5 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide ve gövde parçası. Kaidenin oturma düzleminde bir yiv bulunmaktadır. Kaidenin alt kısmı merkeze doğru cidarı kalınlaşmaktadır. Tondoda baskı rulet ve iki palmet görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 350-325.

Kat. No. : 82
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 14.11-14.05
Kaide Çapı : 12.4 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli halka kaide parçası. Kaidenin oturma düzlemi kırmızı firnislidir. Tondoda baskı rulet ve palmet yer almaktadır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 325.

Kat. No. : 83
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.41-44.12
Ağız Çapı : 8.8 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dudak, kurdele ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 425-400.

Kat. No. : 84
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Kaide Çapı : 2.6 cm.
Yükseklik : 5.5 cm.
Tanım : Dışı siyah firnisli kaide gövde parçası. Kaide üzerinde iki çıkıntı vardır. Gövde üzerinde baskı dil ve üç sıra yumurta dizisi bulunmaktadır.
Tarihleme : yak. İ.Ö. 420 ile erken 400.

Kat. No. : 85
Buluntu Yeri : J-25
Seviye : 44.53-44.17
Ağız Çapı : 24 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik ve yuvarlatılmış dudak gövde parçası. Dışta dudağın altında bir yiv vardır. Dudak altında Kırmızı Figür tekniğinde yapılmış yaprak motifi yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

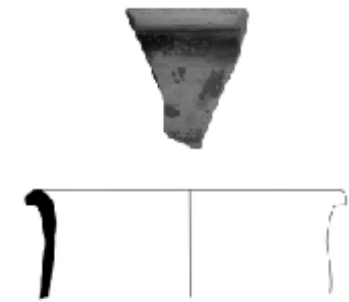
Kat. No. : 86
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 14.11-14.05
Ağız Çapı : 30 cm.
Yükseklik : 4.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/3 pink
Katkı Maddesi : Mika, taşçık.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli dışa çekik ve yuvarlatılmış dudak gövde parçası. Dudağın altında ince bir yiv bulunmaktadır. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 87
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 45.13-44.94
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 5.2 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 5/8 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli dışa çekik ve sarkık dudak parçası. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 88
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.93-43.70
Ağız Çapı : 24 cm.
Yükseklik : 8.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Dışı ve içi kırmızı firnisli dışa çekik ve sarkık dudak parçası. Taklit bir örnektir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

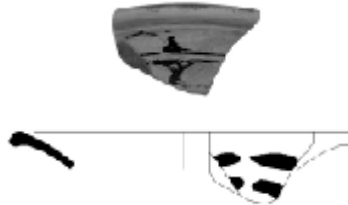
Kat. No. : 89
Buluntu Yeri : Z-30
Seviye : 45.02-44.84
Ağız Çapı : 25.2 cm.
Yükseklik : 5.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Mika, kalker, taşçık.
Tanım : Dışa çekik dudak ve gövde parçası. Dudak altında geniş bir yiv yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 90
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.93-43.70
Ağız Çapı : 26 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Tanım : Dışa doğru çekik ve yuvarlatılmış dudak gövde parçası. Dışta dudakın altında büyük ve derin bir yiv bulunmaktadır. Dudak altında Kırmızı Figür tekniğinde yapılmış yaprak motifi yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 5. yy.'ın üçüncü çeyreği.

Kat. No. : 91
Buluntu Yeri : F-16
Seviye : 21.96-21.69
Ağız Çapı : 32 cm.
Yükseklik : 3.6 cm.
Tanım : Dışa doğru çekik ve yuvarlatılmış dudak gövde parçası. Dudak altında Kırmızı Figür tekniğinde yapılmış yaprak motifi yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy.

Kat. No. : 92
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.93-43.70
Ağız Çapı : 56 cm.
Yükseklik : 3.8 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli destek ve dudak parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

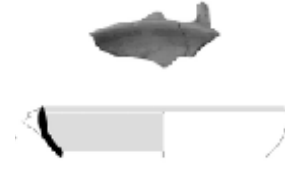
Kat. No. : 93
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : 18 cm.
Yükseklik : 4.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : İçe çekik dudak ve yatay kulp parçası. Dudak dışında ve iç kısımda kırmızı bantlar yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 94
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : 11 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : İçe çekik dudak ve yatay kulp parçası. Dudak üzerinde firnisli bant yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

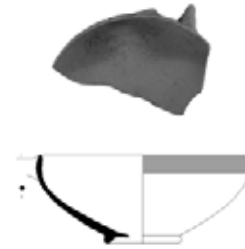
Kat. No. : 95
 Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
 Seviye : 14.36-14.29
 Ağız Çapı : 14 cm.
 Yükseklik : 2.9 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kum, kalker, mika, taşçık.
 Tanım : İçe çekik dudak ve yatay kulp parçası. Dudak üzerinde ve iç kısımda firnisli bantlar yer almaktadır.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

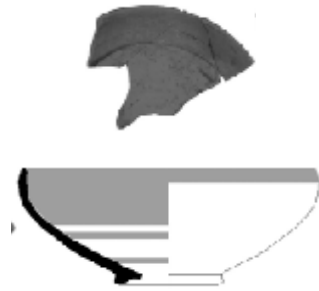
Kat. No. : 96
 Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
 Seviye : 14.36-14.29
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 4.4 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : İçe çekik dudak ve yatay kulp parçası.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 97
 Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
 Seviye : 14.52-14.43
 Ağız Çapı : 12.8 cm.
 Kaide Çapı : 4.4 cm.
 Yükseklik : 6.4 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 5/8 yellowish red
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Tam profil veren parça. İçe çekik dudak, yatay kulp ve halka kaide parçası.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 98
 Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
 Seviye : 14.29-14.19
 Ağız Çapı : 13.4 cm.
 Kaide Çapı : 4.8 cm.
 Yükseklik : 5.4 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Tam profil veren parça. İçe çekik dudak, yatay kulp ve halka kaide parçası. Dudakta ve iç kısımda kırmızı firnisli bantlar yer almaktadır.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 99
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
 Seviye : 44.41-44.12
 Ağız Çapı : 13.4 cm.
 Kaide Çapı : 4.4 cm.
 Yükseklik : 4.7 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kalker, mika.
 Tanım : Dışı ve içi kırmızı firnisli tam profil veren parça. İçe çekik dudak, yatay kulp ve halka kaide parçası. Kaidenin üzerinde bir yiv vardır.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 100
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.00-13.90
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli profilli dudak ve gövde parçası.
 Gövde küreseldir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 101
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli profilli dudak ve gövde parçası.
 Gövde küreseldir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 102
Buluntu Yeri : J-25c
Seviye : 44.67-44.55
Ağız Çapı : 22.8 cm.
Yükseklik : 3.3 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli profilli dudak ve gövde parçası.
 Gövde küreseldir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 103
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.29-14.19
Ağız Çapı : 16 cm.
Yükseklik : 5.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/3 reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası Gövde küreseldir. Kâsenin iç kısmında ince bir yiv vardır. Dudakta siyah firnisli bant bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 104
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.29-14.19
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası. Gövde küreseldir. Kâsenin iç kısmında siyah firnisli üç bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 105
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : 23.8 cm.
Yükseklik : 4.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli profilli dudak ve gövde parçası. Gövde küreseldir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

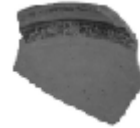
Kat. No. : 106
Buluntu Yeri : J-25c
Seviye : 44.67-44.55
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 5.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası. Gövde koniktir. Kâsenin dışında ince bir yiv vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 107
Buluntu Yeri : J-25c
Seviye : 44.67-44.55
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 4.9 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışı ve içi alaca firnisli profilli dudak ve gövde parçası. Gövde koniktir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 108
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.65-44.40
Ağız Çapı : 16.4 cm.
Yükseklik : 6.7 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası. Gövde koniktir. Kâsenin dışında dudak üzerinde siyah ve iç kısmında siyah firnisli bantlar bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 109
Buluntu Yeri : F-16b
Seviye : 24.58-24.10
Ağız Çapı : 25.2 cm.
Kaide Çapı : 7.6 cm.
Yükseklik : 8.4 cm.
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası. Gövde koniktir. Kâse bir halka kaideye sahiptir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 110
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.94-44.68
Ağız Çapı : 24.8 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/4 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası. Gövde koniktir. Kâsenin içinde siyah firnisli üç bant yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 111
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.41-44.12
Ağız Çapı : 20.6 cm.
Yükseklik : 5.6 cm.
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası. Gövde koniktir. Dudakta ve iç kısımda siyah firnisli yatay iki bant yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

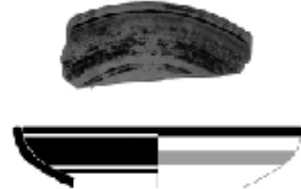
Kat. No. : 112
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.65-44.40
Ağız Çapı : 23.8 cm.
Yükseklik : 4.1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası. Gövde koniktir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

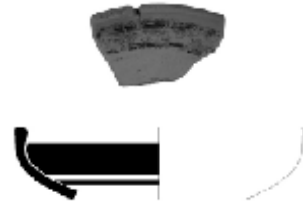
Kat. No. : 113
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 45.02-44.84
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/6 strang brown
Katkı Maddesi : Mika, kalker.
Tanım : Profilli dudak ve gövde parçası. Gövde koniktir. Dudağın dışında ve içinde alaca firnisli bantlar bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 114
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.44-44.12
Ağız Çapı : 19 cm.
Yükseklik : 4.1 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/6 brownish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Köşeli bir dudak ve gövde parçası. Kâsenin dudağında bir ve iç kısmında ise iki siyah bant yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425/400 - 375/350

Kat. No. : 115
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : 14.8 cm.
Yükseklik : 3.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Köşeli bir dudak ve gövde parçası. Kâsenin iç kısmında alaca firnisli yatay iki bant yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 116
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, şamot.
Tanım : Köşeli bir dudak ve gövde parçası. Kâsenin iç kısmında kırmızı firnisli yatay bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 117
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Köşeli bir dudak ve gövde parçası. Kâsenin iç kısmında kırmızı firnisli yatay bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 118
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.17-44.13
Ağız Çapı : 13.4 cm.
Yükseklik : 3.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Köşeli bir dudak, yatay kulp ve gövde parçası. Dudak içte çukuntu yapmaktadır. Kâsenin dış gövdesi üzerinde iki yiv vardır. Dudak dışında bir ve içinde alaca firnisli yatay iki bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 119
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.12-43.56
Ağız Çapı : 16 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/2 weak red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık
Tanım : Köşeli bir dudak, yatay kulp ve gövde parçası. Dudak içte çukuntu yapmaktadır. Kâsenin dudağında ve iç kısmında siyah firnisli bantlar yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 120
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Ağız Çapı : 13 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/3 pale brown
Katkı Maddesi : Mika, kalker, kum.
Tanım : Köşeli bir dudak, yatay kulp ve gövde parçası. Dudak içte çıkıntı yapmaktadır. Kâsenin iç kısmında siyah firnisli yatay bir bant yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 121
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.27-44.13
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Yuvarlatılmış bir dudak ve gövde parçası. Dudakta ve iç kısımda siyah firnisli bantlar vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 122
Buluntu Yeri : Z-30 / Mekân I
Seviye : 44.27-44.13
Ağız Çapı : 16.8 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Yuvarlatılmış bir dudak, halka kaide ve gövde parçası. Kâsenin dışında ince uç ve kaidenin oturma düzleminde bir yiv yer almaktadır. Dudakta ve iç kısımda kırmızı firnisli bantlar bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 123
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.40-44.27
Ağız Çapı : 15.2 cm.
Kaide Çapı : 5.6 cm.
Yükseklik : 5.1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Yuvarlatılmış bir dudak, alçak halka kaide ve gövde parçası. Dudak dışında ve içinde kırmızı firnisli bantlar bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 124
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.51-14.36
Ağız Çapı : 15.2 cm.
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 6.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Yuvarlatılmış bir dudak, alçak halka kaide ve gövde parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 125
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Ağız Çapı : 16.6 cm.
Kaide Çapı : 7.2 cm.
Yükseklik : 5.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Yüksek basit bir dudak, halka kaide ve gövde parçası. Dışta dudak altında derin ve geniş bir yiv bulunmaktadır. Kâsenin dışı daldırma ve iç tamamen alaca firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 126
Buluntu Yeri : Sur 1
Seviye : 46.98-46.71
Ağız Çapı : 14. cm.
Kaide Çapı : 4.8 cm.
Yükseklik : 7.2 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Yüksek basit bir dudak, halka kaide ve gövde parçası. Kâsenin dışında dudak altında derin ve geniş bir yiv bulunmaktadır. Gövdeden halka kaideye geçişte bir çıkıntı yer almaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 127
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.41-44.12
Ağız Çapı : ?
Kaide Çapı : 7.8 cm.
Yükseklik : 6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Yüksek basit bir dudak, halka kaide ve gövde parçası. Dudak altında derin ve geniş bir yiv bulunmaktadır. Halka kaide üzerinde ince ve küçük bir yiv de bulunmaktadır. Kâsenin dışı daldırma ve içi tamamen siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 128
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.68-45.74
Ağız Çapı : 10.6 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışı ve içi kırmızı firnisli yüksek basit bir dudak, halka kaide ve gövde parçası. Dışta dudak altında bir yiv bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 129
Buluntu Yeri : J-25
Seviye : 44.67-44.55
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kâse, basit bir yüksek dudak yapısına sahiptir. Dudak altında derin ve geniş bir yiv vardır. Kâsenin içi siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 130
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Ağız Çapı : 26 cm.
Yükseklik : 4.9 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow.
Katkı Maddesi : Mika, kalker, taşçık.
Tanım : Kâse, düz dudak tablasına sahiptir. Kâsenin içi alaca firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 131
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.40-44.27
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kâse, düz dudak tablasına sahiptir. Kâsenin içi kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

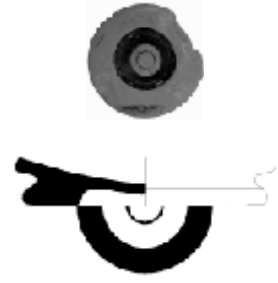
Kat. No. : 132
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.68-44.41
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kâse, düz dudak tablasına sahiptir. Kâsenin içi kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

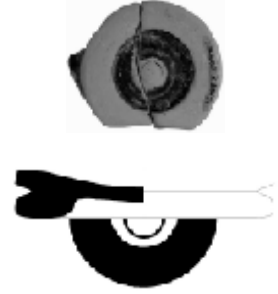
Kat. No. : 133
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.12-43.56
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kâse, düz dudak tablasına sahiptir. Kâsenin dudak tablası üzerinde ve iç kısmında yiv vardır. Kâsenin içi kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

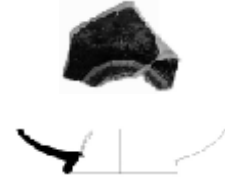
Kat. No. : 134
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
 Seviye : 44.41-44.12 m.
 Kaide Çapı : 7.2 cm.
 Yükseklik : 1.4 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Mika, kalker, taşçık.
 Tanım : Geniş ve güz oturma düzlemine sahip kaide gövde parçası.
 Taklit bir örnektir.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 135
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
 Seviye : 44.41-44.12
 Kaide Çapı : 5.8 cm.
 Yükseklik : 1.5 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Mika, kalker, taşçık.
 Tanım : Düz ve geniş bir oturma düzlemine sahiptir.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 136
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
 Seviye : 44.41-44.12
 Kaide Çapı : 9.6 cm.
 Yükseklik : 4.1 cm.
 Hamur Rengi : 10 R 5/8 red
 Katkı Maddesi : Mika, taşçık, kalker.
 Tanım : Dışı ve içi siyah firnisli haide ve gövde parçası. Gövde üzerinde iki yiv vardır. Tondoda baskı yumurta dizisi bulunmaktadır.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

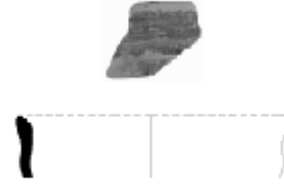
Kat. No. : 137
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
 Seviye : 44.65-44.40
 Ağız Çapı : 26 cm.
 Yükseklik : 4.8 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Dışa çekik bir dudak yapısına sahiptir.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350

Kat. No. : 138
 Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
 Seviye : 44.40-44.27
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 2.6 cm.
 Hamur Rengi : 10 R 6/8 light red
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Dışa çekik bir dudak yapısına sahiptir.
 Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 139
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.65-44.40
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık
Tanım : Dışa çekik bir dudak yapısına sahiptir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350

Kat. No. : 140
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.40-44.27
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışa çekik bir dudak yapısına sahiptir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 141
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : Kesit
Ağız Çapı : 2.8 cm.
Yükseklik : 3.3 cm.
Hamur Rengi : 5YR 5/4 reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışa bir dudak yapısı vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 142
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 43.93-43.70
Ağız Çapı : 5.4 cm.
Kaide Çapı : 3.2 cm.
Yükseklik : 15.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika, kalker, taşçık.
Tanım : Siyah firnisli tam profil veren parça.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 143
Buluntu Yeri : J-25
Seviye : 44.67-44.55
Kaide Çapı : 12.2 cm.
Yükseklik : 10.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık
Tanım : Üzerinde bir çıkıntı olan yüksek kaide parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 144
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân II
Seviye : 44.94-44.68
Kaide Çapı : 10.4 cm.
Yükseklik : 10.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Üzerinde bir çıkıntı olan yüksek kaide parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 145
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 58.99-58.73
Kaide Çapı : 12.2 cm.
Yükseklik : 2.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Üzerinde yiv bulunan yüksek kaide parçası. Oturma düzlemi hafif sivridir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

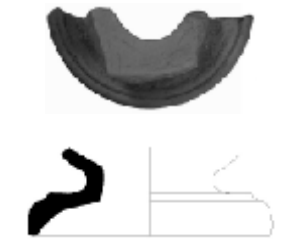
Kat. No. : 146
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Kaide Çapı : 11.8 cm.
Yükseklik : 4.6 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Üzerinde bir çıkıntı olan yüksek kaide parçası. Kaidenin dışı kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

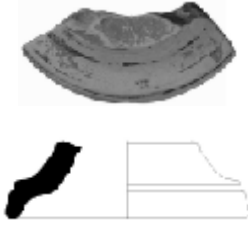
Kat. No. : 147
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 14.11-14.05
Kaide Çapı : 14 cm.
Yükseklik : 2.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Üzerinde bir çıkıntı olan yüksek kaide parçası. Çıkıntının altında bir yiv vardır. Kaidenin dışı kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 148
Buluntu Yeri : J-25
Seviye : 44.82-44.67
Kaide Çapı : 14.2 cm.
Yükseklik : 5.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 7/6 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Üzerinde bir çıkıntı olan yüksek kaide parçası. Oturma düzlemi hafif sivridir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı.

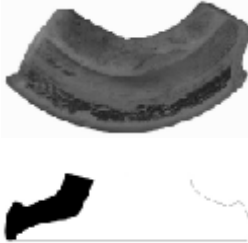
Kat. No. : 149
Buluntu Yeri : Q-18 Teras B
Seviye : 14.36-14.29
Kaide Çapı : 15.6 cm.
Yükseklik : 4.9 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Yüksek kaide de parçası. Kaidenin dışı ve içi siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 5. yy.

Kat. No. : 150
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 59.06-58.94
Kaide Çapı : 15.6 cm.
Yükseklik : 3.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Üzerinde yiv bulunan yüksek kaide parçası. Oturma düzlemi hafif sivridir.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 151
Buluntu Yeri : Z-30 Mekân I
Seviye : 44.13-43.93
Kaide Çapı : 12.4 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Üzerinde yiv bulunan yüksek kaide parçası.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

Kat. No. : 152
Buluntu Yeri : Q-18 Teras A
Seviye : 14.52-14.43
Kaide Çapı : 14 cm.
Yükseklik : 4.6 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Yüksek kaide parçası. Kaide düz oturma düzlemine sahiptir. Kaidenin dışı kırmızıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 425-350.

IV.3. HELLENİSTİK DÖNEM SERAMİKLERİ

Murat DURUKAN – Hatice KÖRSULU

İ.Ö. 4. yy. sonlarında, Makedonya Kralı Büyük İskender'in Doğu'yu fethiyle başlayan yeni dünya düzeni, seramik sanatında da önemli değişimlere sebep olmuştur. Değişen beğeni anlayışıyla birlikte, yeni seramik formları ve bezeme stilleri ortaya çıkmıştır. Atina'dan başka; Asya'dan Kartaca'ya, Mısır'dan Rusya'ya kadar her yerde kurulmuş olan seramik üretim merkezleri, seramik pazarında yer almıştır⁴⁷⁶. Pergamon kenti bu anlamda büyük bir ticaret merkezidir. Ayrıca, Ege kıyılarındaki Rhodos, Ephesos, Sardes ve Knidos gibi kentler, Pergamon kadar olmasa da, seramik üretiminde söz sahibi olan diğer önemli yerleşimler arasında sayılabilir.

Kilikia Bölgesi'ne bakıldığında ise, seramik üreten önemli kentlerin başında Tarsus'un bulunduğu düşünülmektedir. Ayrıca Kilikia Bölgesi'nin dağlık kesiminde önemli bir yerleşim olarak varlığını sürdürdüğü anlaşılan Kelenderis'in yanı sıra, Nagidos antik kentinin de bir seramik üreticisi olduğu anlaşılmıştır.

Hellenistik Dönem seramiği Nagidos Akropolü'nün her noktasında ele geçmiştir. Ancak Hellenistik seramik tipolojisini aydınlatıcı en önemli buluntular, güney yamaçta EF-14, F-15, F-16, BG-15, BG-16 ve G-16 plan karelerine denk gelen alanda ortaya çıkarılan "yamaç evler" kompleksinden gelmiştir. Bu yapı grubu, Hellenistik Dönem'de inşa edilmiştir ve burada yürütülen çalışmalarda yoğunlukla İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlenen malzemeler ele geçmiştir.

Hellenistik Dönem Seramik Stilleri

Ele geçen seramik buluntular arasında en yoğun grubu, Batı Yamacı tarzında bezenmiş olan seramikler oluşturmaktadır. Bu tarzda bezenmiş olan kap formları arasında, dikey kulplu cup-kantharoslar, ağız kenarı oluklu kâseler, tabaklar, table amphoralar, kraterler, dışı bezemeli kâseler ile testi ve kapak parçaları sayılabilir.

Batı Yamacı bezemeli vazoların astarları genellikle ince ve mattır. Kapların yüzeyinden kolayca dökülen düşük kaliteye sahiptir. Bunlar kırmızı-kahverengi, siyah-kahverengi (ya da alaca) renkli astara sahip olan kaplardır. Bazı örnekler ise, oldukça kaliteli, parlak siyah veya mat siyah renkte astarlanmıştır.

Vazoların süslenmesinde en çok sarmaşık yaprağı motifi tercih edilmiştir. Sarmaşık yaprağı bezemeli parçaların çoğu sanki bir elden çıkmış izlenimi vermektedir. Bunun dışında fiyonk yapılmış kurdele (Kat. No.: 112, 145), kraterlerin boynuna, kâse ve tabakların ise ağız kenarına defne çelenginden yapılmış taç gibi görünen yapraklar (Kat. No.: 94, 138), ışın motifi (Kat. No.: 55), iç içe girmiş geometrik şekiller (Kat. No.: 110), literatürde "koşan köpek" olarak geçen motif (Kat. No.: 98) ve insize teknikte birtakım şekiller kullanılmıştır.

Batı Yamacı bezemeli bir grup parça üzerinde ise aynı zamanda kabartma tarzında yapılmış yumurta-ok motifi ya da lotus çiçeği ve lotus tomurcuklarından oluşan bezemeler bulunmaktadır.

Nagidos'un aşırı tuzlu ve kalkerli toprağı kaplar üzerindeki bezemeleri büyük oranda tahrip etmiştir. Bu nedenle çoğu parça üzerindeki boya, seramikler üzerinde kalın bir tabaka oluşturan toprakla birlikte kalkmış ve bezemenin yalnız silueti kalmıştır. Ancak nispeten iyi korunmuş ve boya kalıntıları görülebilen bazı örnekler, süslemede beyaz boyanın kullanıldığını göstermektedir.

⁴⁷⁶ Metzger 1969, 19; Haspels 1946, 235.

Hellenistik Dönem seramiğinde, Batı Yamacı kapların yanında en önemli grubu, bezemesiz kaplar oluşturmaktadır. Ancak bu nitelikteki bazı kapların tondolarında baskı-bezeme taşıyan örnekler tespit edilmiştir.

Nagidos kazılarının ilginç sonuçlarından biri ise, Megara kâselerine ait tek bir buluntuya bile rastlanmamış olmasıdır. Bu durum, Megara kâseleri henüz popüler olmadan önce Nagidos Akropolü'nün terk edilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Hellenistik Dönem Kap Formları

Skyphoslar (Kat. No.: 1-5)

Attika'dan ithal edilen skyphoslar⁴⁷⁷ Nagidos'ta, İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında başlamış ve İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarında bunların taklitleri ortaya çıkmıştır⁴⁷⁸. Taklit örnekler de, Attika ithalleri gibi, Hellenistik Dönem'in başlarında sona ermiştir. En geç örnekler İ.Ö. 4. yy. sonu - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğine aittir.

Kat. No.: 1, Attika'dan ithal edilmiş olan bir örneğin kaide ve gövde parçasıdır. Atina Agorası'nda bulunmuş olan ve İ.Ö. 330-320 yıllarına tarihlenen örneklerle paralellik göstermektedir⁴⁷⁹. Bu parça Attika'dan ithal edilmiş olan skyphosların en geç örneğidir.

Kat. No.: 2-5 arasında ise Attika taklidi örnekler bulunmaktadır. Bu kaplar, Attika orijinaleri dikkate alınarak tarihlenmiştir. Kat. No.: 2'nin Atina'da bulunmuş olan bir benzeri İ.Ö. 300-275'e⁴⁸⁰; Korinth'te bulunmuş olan diğer bir benzeri ise İ.Ö. 300'e verilmiştir⁴⁸¹. Kat. No.: 3'ün benzer örnekleri İ.Ö. 300-275'e tarihlenmiştir⁴⁸². Kat. No.: 4 ve 5 ise, Atina'da İ.Ö. 4. yy. sonu - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğine tarihlenmiş olan örnekler ile paralellik göstermektedir⁴⁸³.

Kantharoslar (Kat. No.: 6-21)

Kantharos, Hellenistik Dönem çömlekçiliğinde Batı Yamacı seramiğinde en sevilen formlardan biridir. Nagidos'ta tespit edilen kantharoslar arasında yine Attika ithali ve bunların taklidi örnekler yer almaktadır.

Nagidos'ta karşılaşılan basit ağız kenarlı ve kalıp ağız kenarlı kantharosların Attika'da cup-kantharoslar kadar erken üretildiği, ayrıca bu örnekler üzerinde görülen mahmuz formu kulp tipinin İ.Ö. 5. yy.'da bilindiği ve İ.Ö. 4. yy. kapları için ilham kaynağı olduğu belirtilmiştir⁴⁸⁴.

Kat. No.: 6-15 arasındaki kaplar, Attik tiplerin taklidi olan ağız ve gövde parçalarıdır. Basit ağız kenarına sahip olan Kat. No.: 6 ile benzerlik gösteren örnekler İ.Ö. 350-325 arasına tarihlenmiştir⁴⁸⁵. Kat. No.: 7-9 da basit ağız kenarlı örneklerdir. Kulp eklentileri korunmamıştır. Kat. No.: 10-11 ise basit ağız kenarlı ve mahmuz kulplu kantharoslardır. Kat. No.: 7-11'de tanıtılan ve Attik tiplerin taklidi olan bu örnekler, İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreği ile İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği arasına tarihlenen Attika

⁴⁷⁷ Bu formun gelişimi ile ilgili olarak bk.: Agora XII, 84.

⁴⁷⁸ Bk.: Bu kitabın "Klasik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümü, Kat. No.: 27-36.

⁴⁷⁹ Agora XII, fig. 4, 352, pl. 17, 353.

⁴⁸⁰ Agora XXIX, fig. 12, 154.

⁴⁸¹ Edwards 1975, pl. 13, 331.

⁴⁸² Agora XXIX, fig. 12, 153.

⁴⁸³ Agora XII, fig. 4, 352; Agora XXIX, fig. 12, 152.

⁴⁸⁴ Agora XII, 22.

⁴⁸⁵ Agora XII, fig. 7, 720.

kaplarla yakın benzerlik göstermektedirler⁴⁸⁶. Ayrıca Pnyx'de bulunmuş olan ve Nagidos'un bu üç örneği ile paralel olan bir parça da İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmiştir⁴⁸⁷.

Kat. No.: 12'de tanıtılan parça, kalıp ağız kenarına sahip, mahmuz kulplu bir kantharosa aittir. Bu örnek ağız ve kulp profiliyle, İ.Ö. 325-300 arasına tarihlenen kantharoslarla paralellik göstermektedir⁴⁸⁸.

Kat. No.: 13, basit ağız kenarına sahip bir başka kantharos ağız-gövde parçasıdır. Bu örneğin yüksek boyun profili, basit ağız kenarlı cup-kantharosları andırmaktadır. Benzer örnekler İ.Ö. 275-260 yıllarına verilmiştir⁴⁸⁹.

Kat. No.: 14 ve 15 Attika'da ortaya çıkan, köşeli gövde profiline sahip ve gövdeleri üzerinde kazıma yivler bulunan kantharosların taklitleridir⁴⁹⁰. Bu formun, İ.Ö. 3. yy.'ın 2. çeyreğinde popüler olduğu, Menon sarnıcı ile Grup A'da bezemesiz örneklerinin bulunduğu, İ.Ö. 3. yy.'ın ortasında ise Batı Yamacı bezemeli örneklerinin yoğunlaştığı kaydedilmiştir⁴⁹¹. Nagidos'ta bulunan örneklerin ağız kenarı ve gövdelerinin küçük bir kısmı korunmuş olduğu için, formun özelliklerini tam olarak görebilmek mümkün olamamaktadır. Ancak Attik örneklerden yola çıkarak bunların form özellikleri hakkında tahminde bulunmak ve Kat. No.: 14 ve 15'te tanıtılan örnekleri İ.Ö. 240-220 arasına tarihlenmek mümkündür⁴⁹².

Tam profil veren Kat. No.: 16, kalıp ağız kenarına sahip olan ve mahmuz kulplu bir kantharostur. Ağız ve gövde profiliyle paralellik gösteren örnekler İ.Ö. 325-300 yıllarına tarihlenmiştir⁴⁹³. Ancak ağız ve gövde profili Attika ürünleri ile paralellik göstermesine karşın, kaide profili kendine has bir özellik taşımaktadır. Nagidos örneğinin kaidesi kademeli bir şekilde yükselmektedir ve kaide halkasının iç kısmı da oldukça derindir. Gövde ise Attik örnekler gibi yivlidir. Pnyx'de, arasında bu tip kantharosların da bulunduğu kaplar İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmiştir. Ancak seyrek de olsa, bunların İ.Ö. 4. yy.'ın 3. çeyreğinden daha erkene tarihlenen örneklerinin bulunduğu belirtilmiştir⁴⁹⁴. Nagidos örneği, Pnyx'te bulunan kantharosların ağız ve gövde profillerine benzemektedir. Ancak Pnyx örnekleri alçak ve geniştir, tondolarında ise baskı-bezeme vardır. Kolonos Agorias'daki sarnıç sisteminden ele geçen bu tip bir kantharos da İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmiştir⁴⁹⁵. Nagidos örneğinin ağız ve gövde profili, bu örneklerle yakındır ancak kaide profili yine farklıdır. Kaide tipiyle bu örneklerden ayrılan Nagidos vazosu, yoğun olarak İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. erken 2. yy. arasına tarihlenen malzemelerle birlikte ele geçmiş ve bu döneme tarihlenmiştir.

Kat. No.: 17-21 arasındaki örnekler ise kaide ve gövde parçalarıdır. Kat. No.: 17 ile 18, Attika ithali örneklerdir⁴⁹⁶. Kat. No.: 17'nin oturma düzleminde derin ve ince bir yiv vardır. Bu Attik vazunun Atina'da bulunmuş olan paralel bir örneği İ.Ö. 325-310 arasına tarihlenmiştir⁴⁹⁷. Kat. No.: 18'de tanıtılan parça ile benzerlik gösteren örneklerin ise, İ.Ö. 325 yıllarına ait olduğu not edilmiştir⁴⁹⁸.

⁴⁸⁶ Agora XXIX, fig. 4-5.

⁴⁸⁷ Rotroff – Kamp 1996, fig. 8, 5.

⁴⁸⁸ Agora XII, fig. 7, 704; Agora XXIX, fig. 6, 47.

⁴⁸⁹ Agora XXIX, fig. 8, 75.

⁴⁹⁰ Rotroff bu tipi "angular kantharos" olarak tanımlamıştır, bk.: Agora XXIX, 100.

⁴⁹¹ Rotroff 1991, 82 fig. 12, 62-65.

⁴⁹² Agora XXIX, fig. 15, 206-207, 212-213, 215-216.

⁴⁹³ Agora XXIX, fig. 6, 38.

⁴⁹⁴ Rotroff – Camp 1996, 276 fig. 8, 2.

⁴⁹⁵ Rotroff 1983, fig. 2, 26.

⁴⁹⁶ Bu tip kantharos kaideleri Rotroff tarafından "molded foot" olarak tanımlanmıştır, bk.: Agora XXIX, fig. I, 16-18.

⁴⁹⁷ Agora XII, fig. 7, 717.

⁴⁹⁸ Agora XII, fig. 7, 676.

Kat. No.: 19-21 Attika taklidi kaide-gövde parçalarıdır. Kat. No.: 19'da tanıtılan örnek, Kat. No.: 17 formundadır ve kaidenin oturma düzleminde ince bir yiv vardır. Atina Agorası'nda bulunmuş olan paralel örnekleri İ.Ö. 325-310 yıllarına tarihlenmiştir⁴⁹⁹. Atina Agorası'nın doğu kesimi buluntuları arasında ele geçmiş olan bir diğer benzer örnek de İ.Ö. 310-300 arasına verilmiştir⁵⁰⁰. Dolayısıyla bu parçanın İ.Ö. 325-300 yıllarına ait olduğu düşünülmektedir.

Kat. No.: 20 ve 21'de tanıtılan parçalar ise aynı tipin örnekleridir. Kat. No.: 19 gibi bu iki örnek de "molded foot" olarak tanımlanan kaide profiline sahiptir. Kat. No.: 20'nin oturma düzleminde ince bir yiv vardır. Kat. No.: 21'in ise kaide düzlemi yivsizdir. Bu iki kaide parçasına benzerlik gösteren örnekler Atina Agorası'nda İ.Ö. 325 yıllarına tarihlenmiştir⁵⁰¹. Atina Agorası'nın doğu kesimi buluntuları arasında ele geçmiş olan ve özellikle Kat. No.: 21'e yakın olan bir örneğin ise İ.Ö. 325-300 arasına ait olduğu ifade edilmiştir⁵⁰². Pnyx'de bulunmuş olan benzer bir kantharos kaidesi ise İ.Ö. 3. yy.'a verilmiştir⁵⁰³. Bu örnek tanıtılırken, bu tip kantharosların İ.Ö. 4. yy.'ın 3. çeyreğinden erkene giden az sayıda örneğinin olduğu belirtilmiş, ancak tanıtılan parçanın İ.Ö. 3. yy.'ın tipik bir örneği olduğu vurgulanmıştır⁵⁰⁴. Keramaikos'tan benzer tipte bir kaide parçası da İ.Ö. 338-317/307'ye tarihlenmiştir⁵⁰⁵. Bu merkezlerdeki örneklerden yola çıkarak, Nagidos'ta bulunmuş olan Attika taklidi bu iki örneği, İ.Ö. geç 4. yy. ile İ.Ö. erken 3. yy. arasına tarihlemek mümkündür.

Cup-Kantharoslar (Kat. No.: 22-33)

Kat. No.: 22'de tanıtılan kap, Attika'dan ithal edilmiş olan ve basit ağız kenarlı cup-kantharoslar olarak tanınan gruptandır. Atina Agorası'nda bulunan benzer örnekler İ.Ö. 325 yıllarına tarihlenmiştir⁵⁰⁶.

Bu başlık altında ele alınan diğer örnekler de (Kat. No.: 23-33), Hellenistik Dönem çömlekçiliğinde Attika'dan bilinen tiplerdir. Bunlar, kulp ve kaidelerinin Klasik kantharos tiplerine benzemesi nedeniyle cup-kantharoslar olarak tanımlanmıştır. Attika'da Klasik Dönem'de ve Erken Hellenistik Dönem'de çeşitli varyasyonları vardır⁵⁰⁷. Nagidos'ta ise, Hellenistik Dönem'de, Attika örneklerine yakınlık gösteren iki tip tespit edilmiştir. Bunlar, gövde profilleri aynı olmakla birlikte, kulp şekillerine göre: 1. Dikey kulplu cup-kantharoslar; 2. Mahmuz kulplu cup-kantharoslar olarak iki alt gruba ayrılmışlardır.

Dikey Kulplu Cup-Kantharoslar (Kat. No.: 23-26)

Bu tip cup-kantharoslar yüksek bir dudaka sahiptir. Dudak-gövde geçişinde belirgin bir açılış bulunmaktadır ve dudak içe doğru dönüktür. Dikey bant kulplu olan bu kapların, alçak halka kaideleri vardır. Kat. No.: 23 ve 24 Batı Yamacı bezemelidir. Kat. No.: 23'ün dış tarafında, ağız kenarında bulunan iki yatay bant arasında yaprak motifleri vardır. Kat. No.: 24'ün aynı bölgesinde ise, 'S' şeklinde bir bezeme dizisi görülebilmektedir.

⁴⁹⁹ Benzer örnekler için bk.: Agora XII, fig. 7, 690, 717.

⁵⁰⁰ Agora XXVII, pl. 40, 92; benzer bir örnek için ayrıca bk.: Elliott 1995, fig. 161 pl. 31. 8 (İ.Ö. 325-300).

⁵⁰¹ Agora XXIX, fig. 4, 1-2.

⁵⁰² Agora XXVII, pl. 40, 91.

⁵⁰³ Rotroff – Kamp 1996, fig. 8, 10.

⁵⁰⁴ Rotroff – Kamp 1996, 276.

⁵⁰⁵ Kovacovics 1990, Abb. 81, S128.

⁵⁰⁶ Agora XII, fig. 7, 676.

⁵⁰⁷ Agora XXIX, 92.

Dikey kulplu cup-kantharoslar, Nagidos'ta çok bulunan bir form tipi değildir. Hellenistik Dönem Attika cup-kantharosları arasında, bu formun, İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. 2. yy.'ın ilk çeyreği arasına tarihlenen örnekleri bulunmaktadır⁵⁰⁸. Nagidos örnekleri ağız-gövde profili ve kulp formu ile Attika tipinin kopyasıdır. Ancak kaide profilleri ve dış taraftaki yivler, Attika örneklerinden ayrılmaktadır. Attika örneğinin kaidesi, kantharos kaideleri tarzında yüksek ve profillidir. Nagidos örnekleri ise basit, alçak halka kaidelidir. Attika örneğinde dudak altında ve gövdeye geçişte birer yiv vardır. Nagidos'un bazı örneklerinde, yalnızca gövdeye geçişte bir yiv tespit edilmiştir (Kat. No.: 23 ve 26) ve ayrıca yivsiz örnekler de bulunmaktadır (Kat. No.: 24-25).

Nagidos malzemesine en yakın örnekler Tarsus'ta bulunmuştur. Ancak bu benzerlik, tıpkı Attika örneklerde olduğu gibi, yine ağız-gövde profilleri ve kulp formu dikkate alınarak kurulabilmektedir. Attika örneklerine yakınlık gösteren Tarsus tiplerinin kaideleri ise Nagidos kaplarından ayrılmaktadır.

Bu örnekler Tarsus kronolojisi içinde, Orta Hellenistik ile Hellenistik - Roma ünitelerine tarihlenmiştir⁵⁰⁹. Tarsus'ta Hellenistik - Roma ünitesi, İ.Ö. 2. yy. ortası ile İ.Ö. 1. yy. ortası arasına denk gelen döneme işaret etmektedir. Ancak bu dönemde Nagidos akropolünün terk edilmiş olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu kapların Nagidos'ta bulunmuş olan örnekleri biraz daha erken bir evreye ait olmalıdır. Tarsus'un Orta Hellenistik ünitesi ise İ.Ö. geç 3. yy. ile İ.Ö. erken 2. yy. arasına tarihlenmektedir. Bu evre Nagidos akropolünün en geç dönemidir ve söz konusu kap formunun örnekleri, yine aynı dönemde tahrip olduğu anlaşılan bir kompleksin içinde ele geçmiştir. Dolayısıyla bu kapları İ.Ö. geç 3. yy. ve erken 2. yy. arasına tarihlemek mümkündür.

Mahmuz Kulplu Cup-Kantharoslar (Kat. No.: 27-33)

Bu gruptaki cup-kantharosların ağız ve gövde profilleri dikey kulplu cup-kantharoslardan farklıdır. Gövde profili ağızdan kaideye doğru kesintisiz bir yay çizmektedir. Bazı örneklerde ağız yapısı oldukça basit bir form gösterirken, bazı örneklerde hafif içe dönüktür. Yalnız Kat. No.: 27'nin ağız-gövde geçişinde diğerlerine benzemeyen bir açığı vardır ve hem ağız kenarında hem de ağızdan gövdeye geçişte birer yiv bulunmaktadır. Dolayısıyla bu parça dikey kulplu cup-kantharosları hatırlatmaktadır. Tam profil veren örneğine rastlanmadığı için mahmuz kulplu cup-kantharosların kaide formunun nasıl olduğu tespit edilememiştir. Ancak Nagidos kazılarında çok yoğun olarak, dikey kulplu cup-kantharoslarda da rastlanan, basit ve alçak halka kaide parçaları ele geçmiştir. Bu bağlamda mahmuz kulplu cup-kantharosların kaide tiplerinin, dikey kulplu cup-kantharosların kaideleriyle benzeştiği önerilebilir.

Attika'da mahmuz kulplu cup-kantharosların direkt benzerleri yoktur. Ancak yine de bunlar Hellenistik Dönem Attika tipi cup-kantharosların bir varyasyonu olmalıdır⁵¹⁰. Benzer örnekler Korinth'te de bulunmuş ve İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmiştir⁵¹¹. Ancak Nagidos tiplerinin kulpları, Korinth örneklerinin kulplarından farklılık göstermektedir. Ephesos'ta bulunan ve Nagidos örnekleri ile yakın benzerlik gösteren parçalar ise İ.Ö. geç 3. yy. ile 2. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlenmiştir⁵¹². Ephesos örneklerinde kulpların mahmuzlarının oldukça çıkıntılı olduğu dikkat çekmektedir. Vessberg – Westholm bu tipin örneklerini Hellenistik I periyoduna (İ.Ö. 325 - İ.Ö. 150) tarihlenirken⁵¹³;

⁵⁰⁸ Agora XXIX, fig.12, 149.

⁵⁰⁹ Jones 1950, fig. 181, 84-85.

⁵¹⁰ Agora XXIX, fig. 12, 161-163.

⁵¹¹ Edwards 1975, 378-379.

⁵¹² Mitsopotilos-Leon 1991, Taf. 28-32, B30-B38.

⁵¹³ Vessberg – Westholm 1956, fig. 21, 20.

Diederichs Kıbrıs Salamis'te bulunmuş olan bir örneği Hellenistik Dönem içinde değerlendirmektedir⁵¹⁴. Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü'nde ele geçen parçalar ise Erken-Orta Hellenistik Dönem'e (İ.Ö. erken 3. yy. ile 2. yy. ortası) tarihlenmiştir⁵¹⁵. Tarsus'ta bu tip Orta Hellenistik (İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.) ve Hellenistik - Roma ünitelerine (İ.Ö. 2. yy.'ın ortası - İ.Ö. 1. yy.'ın ortasına)⁵¹⁶; Kilisetepe örnekleri de İ.Ö. 3. yy. ile İ.Ö. erken 2. yy. arasına verilmiştir⁵¹⁷. Nagidos örnekleriyle oldukça benzerlik gösteren parçaların bulunduğu en önemli merkezler arasında Dor ve Ashdod'u da göstermek mümkündür. Guz-Zilberstein, Attika'da prototipleri bulunan bu formun Hellenistik Dönem'in tipik gölgeli kırmızı astarlı skyphosları olduğunu söylemektedir⁵¹⁸. Crowfoot, basit ağız kenarlı ve güvercin kuyruğuna benzeyen kulpa sahip olan bu tip kantharosların daha çok kâselere benzediğini söyler ve bu kantharosların İ.Ö. 2. yy. ve İ.Ö. 1. yy.'a tarihlenebileceğini önerir⁵¹⁹. Bu tipin Ashdod'dan benzer bir örneği İ.Ö. 150'den sonraya tarihlenmiştir ve bu formun bu yüzyılın üçüncü veya son çeyreğine kadar devam ettiği önerilmiştir⁵²⁰. Tüm bu benzer kaplar ve Nagidos akropolü üzerine yapılan tespitler dikkate alınarak, Nagidos örneklerinin İ.Ö. geç 3. yy. ile erken 2. yy. arasına tarihlenmesi gerektiği önerilebilir.

Dışa Çekik Ağızlı Kâseler (Kat. No.: 34-39)

Attika'da Klasik Dönem'den itibaren bilinen bir formdur ve en erken örnekleri İ.Ö. 5. yy.'a aittir. Yine tamamen firnisli olan Hellenistik örnekler, Klasik Dönem örneklerinin aksine bezemesiz ve genellikle baskısızdır⁵²¹. Attika kökenli bu form İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinde Korinth'te de üretilmeye başlanmıştır ve İ.Ö. 146'da şehrin yıkımına kadar bu üretimin sürmüş olduğu tespit edilmiştir⁵²².

Dışa çekik ağızlı kâselerin Nagidos'ta bulunmuş olan en erken örnekleri, İ.Ö. 380'lere tarihlenen ve Attika'dan ithal edilmiş olan kaplardır. Bununla birlikte Attik tiplerin taklidi örneklerin de yaklaşık aynı döneme ait oldukları tespit edilmiştir. Attika örnekleri İ.Ö. 3. yy.'ın başlarına kadar ithal edilmiştir⁵²³. Ancak bunların miktarı oldukça azdır. Nagidos'ta bu formun örnekleri, aynı tarihlerde Attika örnekleriyle başlayan içe çekik ağızlı kâselere göre daha azdır. Nitekim Rotroff da, dışa çekik ağızlı kâselerin, içe çekik ağızlı kâselerle çağdaş olduğunu ancak onlar kadar popüler olmadığını düşünmektedir⁵²⁴. Dışa çekik ağızlı kâselerin Hellenistik Dönem taklitleri iki gruba ayrılmaktadır.

Birinci Grup Dışa Çekik Ağızlı Kâseler

Kat. No.: 34-36 arasında tanıtilen kaplar ilk grubu oluşturmaktadır ve bunların ağız profilleri yuvarlak, gövde profilleri ise yumuşaktır. Bu kâselerin tondosunda, Attik Klasik kap formlarının çoğunda olduğu gibi, baskı-bezeme örnekleri görülebilmektedir. Kat. No.: 34'deki yüksek halka kaideli kâsenin tondosunda baskı palmet motifi vardır. Bu gruptaki kâselerin form özellikleri, Atina Agorası'nda bulunan ve İ.Ö. 325 ile 250 arasına tarihlenen kaplarla benzerlik göstermektedir⁵²⁵. Yalnız Kat. No.: 35 ve 36'nın gövdesindeki kavis, Attik örneklere nazaran biraz daha yüksektir.

⁵¹⁴ Diederichs 1980, pl. 7, 79.

⁵¹⁵ Berlin – Pilacinski 2003, fig. 4, 61-63.

⁵¹⁶ Jones 1950, fig. 181, 83, A-C.

⁵¹⁷ Postgate – Baker 1995, fig. 8, 7.

⁵¹⁸ Guz-Zilberstein 1995, 294 fig. 6.6. 3-9.

⁵¹⁹ Crowfoot 1957, 242 fig. 46, 5-6; fig. 39, 4.

⁵²⁰ Dothan 1971, 47 fig. 10, 4.

⁵²¹ Agora XXIX, 156-158.

⁵²² Edwards 1975, 33.

⁵²³ Bk.: Bu kitabın "Klasik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümü, Kat. No.: 54-60.

⁵²⁴ Rotroff 1983, 263.

⁵²⁵ Agora XXIX, fig. 59, 866-881.

Thompson, dışa çekik ağızlı bu kâselerin İ.Ö. 3. yy.'ın çok karakteristik türlerinden biri olduğunu ve İ.Ö. 4. yy.'ın sonunda başlamış olabileceklerini düşünmektedir. Tamamen siyah astarlı, tondosunda rulet baskı bulunan, ağız kenarı ve kaide halkası özenli bir örneği de (Grup A, No. 9), bu formun en erken tiplerinden biri olarak göstermektedir⁵²⁶. Bu kâsenin ağız ve gövde profili, Nagidos'un birinci grup örneklerine benzemektedir. Thompson ayrıca dışa çekik ağızlı kâselerin gövde profillerinin zamanla köşeli bir şekil aldığını ve geç kâselerin özensiz ve kaba olduklarını not etmiştir.

Pek çok merkezde bu tipin örnekleri ile karşılaşmıştır. Korinth'te bulunan paralel kaplar İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreğine tarihlenmiştir⁵²⁷. Samos Heraionu'nda bulunmuş olan bu tip kâseler Hellenistik periyod içinde değerlendirilmiştir⁵²⁸. Kolonos Agoraios'da bulunan ve benzer ağız yapısına sahip olan bir örnek İ.Ö. 4. yy.'ın sonuna verilmiştir⁵²⁹. Bu örnek, Nagidos kâselerinin ağız ve gövde profilleri ile paralel bir kâsedir. Keramaikos'da ağız kenarı Nagidos tipleri gibi yuvarlak profil gösteren bir örnek de İ.Ö. geç 4. yy.'a tarihlenmiştir⁵³⁰. Khios'ta bu tipin iyi örneklerinin kronolojik bir gelişim göstermediği ve iyi örneklerle, basit yerel üretimleri karşılaştırmanın mümkün olamayacağı düşünülmektedir⁵³¹. Pergamon'da bulunan benzerleri İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği ve ikinci çeyreğine tarihlenmiştir⁵³². Eretria'dan bir örnek İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına aittir⁵³³. Didyma buluntularını yayımlayan Wintermeyer, bu kâselerin İ.Ö. 3. - 1. yy.'lar arasına ait olduğunu söylemektedir⁵³⁴. Didyma örneğinin yuvarlak ağız profili, Nagidos örneklerine oldukça yakındır. Dor'da üç safhaya ayrılan dışa çekik ağızlı kâselerin İ.Ö. geç 4 - erken 3. yy. örnekleri, Nagidos tipleri ile paraleldir. Bunların Attik tiplere benzer tarzda yuvarlak ağız kenarlı oldukları belirtilmiştir⁵³⁵. Nagidos örnekleri de aynı şekilde yuvarlak ağız profiline sahiptir.

Benzer örnekler ve buluntu grupları dikkate alınarak, bu grup kâseleri İ.Ö. geç 4. yy. ile 3. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlemek mümkündür.

İkinci Grup Dışa Çekik Ağızlı Kâseler

Kat. No.: 37-39 arasında tanıtılmış olan kâseler ise ikinci grubu oluşturmaktadır. Bu üç örnek tam profil vermektedir. Ağız profilleri, 1. grup tiplerinin tersine, basit ve yumuşaktır. Gövde ise keskin bir açı yapmaktadır. Kat. No.: 37 ve 38, basit, alçak halka kaidelidir. Kat. No.: 39 kaide-gövde parçasıdır. Nagidos'ta bulunmuş olan 2. grup örneklerin ağız profillerindeki yumuşaklık ve gövde geçişleri, Attika'nın İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısından sonraya ait örnekleriyle benzerlik göstermektedir⁵³⁶.

2. grupta tanıtılan dışa çekik ağızlı kâseler de pek çok merkezde rastlanmıştır. Korinth'te ele geçen bir örnek İ.Ö. 250 yıllarına tarihlenmiştir⁵³⁷. Nagidos örneklerinin ağız ve gövde profilleri, Korinth örneğine oldukça yakınlık göstermektedir. Ancak Nagidos örnekleri basit, alçak halka

⁵²⁶ Thompson 1934, 435 A9-13, 71, 72; C3-4; D2-6; E33-45.

⁵²⁷ Edwards 1975, pl. 3, 72-73.

⁵²⁸ Technau 1929, Abb. 33, 1-3.

⁵²⁹ Rotroff 1983, fig. 3, 3.

⁵³⁰ Hoepfner 1976, Abb. 236, K111.

⁵³¹ Anderson 1954, 167-168 fig. 15, 120, 145, 194, 200.

⁵³² Ziegenaus – De Luca 1968, Taf. 55, 18, 24, 26; Schaefer 1968, Taf. 3, c5.

⁵³³ Metzger 1969, Taf. 10, I 3b, 8.

⁵³⁴ Wintermeyer 1984, 248 Abb. 10, 2.

⁵³⁵ Guz-Zilberstein 1995, 291 fig. 6. 2. 1-5.

⁵³⁶ Agora XXIX, fig. 59-60, 883-900; Attika örnekleri için ayrıca bk.: Thompson 1934, A71, E55; Vogeikoff-Brogan 2000, fig. 4, 8-9.

⁵³⁷ Edwards 1975, pl. 3, 74.

kaideli, Korinth örneği ise yüksek kaidelidir. Kolonos Agoraios'dan benzer örnekler İ.Ö. 2. yy.'a⁵³⁸, Eretria'dan benzer bir örnek ise İ.Ö. 2. yy.'ın 2. yarısına verilmiştir⁵³⁹. Ephesos örnekleri İ.Ö. 3. yy. sonu ile 2. yy.'a tarihlenirken⁵⁴⁰, Milet'te bu tip kâselerin İ.Ö. 2. yy.'a ait olduğu not edilmiştir⁵⁴¹. Nagidos kâselerinin 2. grup örnekleri, Milet kâselerinin yumuşak ağız profili, köşeli gövde yapısı ve basit, alçak halka kaide tipleri ile paralellik göstermektedir. Dor'un İ.Ö. 3. ve 2. yy. örnekleri de, Nagidos kaplarına benzer tiplerdir. İ.Ö. 3. yy. başına tarihlenen örneklerin metalik siyah veya mat kırmızı astarlı oldukları, Geç Hellenistik Dönem'de ise astar renginin kırmızı-siyah ve turuncu-kırmızı arasında değiştiği belirtilmiştir. Bu merkezde İ.Ö. 2. yy.'a ait örnekler, ağız kenarı çok güçlü şekilde dışarıya doğru çekik olarak tanımlanmıştır⁵⁴². Samaria'da dışa çekik ağızlı kâselerin İ.Ö. erken 4. yy.'da Attika ithalleriyle başladığı ve muhtemelen İ.Ö. 3. yy.'da da bu ithalatın devam ettiği düşünülmektedir. Ayrıca İ.Ö. geç 3 ile 1. yy. arasında, küçük ve nadiren bezemeli lokal taklitlerin üretildiği not edilmiştir⁵⁴³. Samaria'nın lokal üretimi olduğu tahmin edilen İ.Ö. 3. yy.'a ait bazı örnekler, Nagidos'un 2. grup tipleri gibi basit ve yumuşak ağız profiline sahiptir. Ancak Nagidos örneklerinin gövde profili belirgin bir açı yapmaktadır. Samaria örnekleri ise daha yumuşak bir geçişe sahiptir⁵⁴⁴. Paphos'dan benzer bir örnek İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.'a tarihlenmiştir⁵⁴⁵. Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü'nün örnekleri Erken ve Orta Hellenistik Dönem buluntuları arasında sayılmaktadır⁵⁴⁶. Nagidos'un 1. grup örneklerinin ağız profilleri; 2. grup örneklerinin ise kaideleri Agios Georgios kaplarına benzemektedir. Tarsus'ta dışa çekik ağızlı kâselere, höyüğün Orta Hellenistik (İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.) ve Hellenistik - Roma (İ.Ö. 2. yy. ortası - İ.Ö. 1. yy. ortası) ünitelerinde rastlanmıştır⁵⁴⁷. Ancak Tarsus örneklerini, Nagidos tiplerinin yakın benzeri olarak değerlendirmemek gerekir.

Kat. No.: 37-39'da tanıtılan Nagidos örnekleri, diğer merkezlerde bulunmuş olan paraleller ve buldukları tabakalar dikkate alınarak, İ.Ö. 3. yy. 2. yarısı ile erken 2. yy. arasına tarihlenmiştir.

İçe Çekik Ağızlı Kâseler (Kat. No.: 40-54)

İçe çekik ağızlı kâseler Attika seramiğinde Klasik Dönem'den beri bilinen bir formudur. Klasik Dönem orijinli içe çekik ağızlı kâseler, Attika seramiğinde İ.Ö. 4. yy.'da çok popülerdir. Attika'da bu kâselerin iki farklı versiyonu üretilmiştir. Birincisi geniş ve alçak, tondosu baskı bezekli, kaideyle gövdenin birleştiği noktada bir bant yer alan tiplerdir. Bunlar İ.Ö. 4. yy.'da tercih edilmiştir. İkinci versiyonu derin, baskı bezemesiz ve bantsız kâselerdir. Bu tipler ise İ.Ö. 3. yy.'da birinci tipin yerini almıştır⁵⁴⁸. İçe çekik ağızlı kâseler, Attika'dan bilinen formlarıyla, İ.Ö. 5. yy.'ın 3. çeyreğinde Korinth seramiğinde de görülmeye başlanır⁵⁴⁹. Farklı büyüklüklerdeki tipleriyle çeşitli kullanım amaçlarına yönelik olarak üretilen bu kâseler, Hellenistik Dönem çömlekçiliğinde bütün Akdeniz kıyılarında en çok rağbet gören formlardan biri olmuştur.

⁵³⁸ Rotroff 1983, fig. 3-4, 75, 91.

⁵³⁹ Metzger 1969, Taf. 10, I 3b, 11.

⁵⁴⁰ Mitsopoulos-Leon 1991, Taf. 4-6, A17-A31.

⁵⁴¹ Pfrommer 1985, Abb. 40-43.

⁵⁴² Guz-Zilberstein 1995, 291 fig. 6. 2. 12-14.

⁵⁴³ Crowfoot 1957, 244-246 fig. 48, 1-8.

⁵⁴⁴ Crowfoot 1957, fig. 37, 14-16 fig. 48, 8.

⁵⁴⁵ Hayes 1991, fig. XV, 12.

⁵⁴⁶ Berlin - Pilacinski 2003, fig. 3, 37-39.

⁵⁴⁷ Jones 1950, fig. 179, 41-49, H.

⁵⁴⁸ Agora XXIX, 161.

⁵⁴⁹ Edwards 1975, 29-30.

İçe çekik ağızlı kâseler Nagidos'ta ele geçen seramik formları arasında en büyük kümeyi oluşturan gruplardan biridir. İlk örnekler İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreğinde Attika ithalleriyle başlamıştır ve az sayıdaki bu ithalatın İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğine kadar devam ettiği tespit edilmiştir⁵⁵⁰. Bununla birlikte, içe çekik ağızlı kâselerin büyük grubunu Attika taklidi örnekler oluşturmaktadır. Bu kâseler kronolojik olarak iki gruba ayrılır. İlk grup İ.Ö. 4. yy. örnekleridir. İkinci grup ise İ.Ö. 3. ve 2. yy. örnekleridir.

Birinci Grup İçe Çekik Ağızlı Kâseler

Kat. No.: 40-44 arasında tanıtılan kaplar İ.Ö. 4. yy. örnekleridir. Bunlar Attika'nın İ.Ö. 4. yy. kâseleri gibi geniş ve alçaktır. Ancak Nagidos örneklerinin tondosunda, Attik tipler gibi baskı bezeme ve kaideyle gövdenin birleştiği noktada yer alan bant yoktur. Yalnız Kat. No.: 41'de kaideden gövdeye geçişte ince bir yiv vardır. Bu grup kâseler, İ.Ö. 425 ile İ.Ö. 350 arasına tarihlenen Z-30 kontekstinden ve İ.Ö. 400 ile İ.Ö. 350 arasına tarihlenen J-25 kontekstinden, Attika örnekleriyle birlikte ele geçmiştir⁵⁵¹. Kat. No.: 41 ve 42'ye benzer bir örnek, Pnyx'de İ.Ö. 4. yy.'ın 2. yarısına tarihlenmiştir⁵⁵². Pnyx örneği hem geniş hem de alçak gövde profiline sahiptir ve ağız kenarı vurgulanmıştır. Ayrıca yüksek halka kaidelidir ve kaide halkasının altında bir yiv bulunmaktadır. Pnyx örneği gibi yüksek halka kaideli olan Kat. No.: 41'in ise kaide halkasının altı düzdür. Foça'da bu tip içe çekik ağızlı kâseler İ.Ö. 4. yy.'ın 3. çeyreğine⁵⁵³; Dor'da ise İ.Ö. 4. yy.'ın 2. yarısı ile 3. yy. başına tarihlenmiştir⁵⁵⁴.

Nagidos örnekleri, İ.Ö. 375-350'lere tarihlenen Attika ithalleriyle birlikte ele geçmiştir. Dolayısıyla Attika taklidi içe çekik ağızlı kâselerin üretimine, Attika ithallerine yakın tarihlerde başlanmış olmalıdır. Nagidos'ta ele geçen bu tip kâselerin, Dor örnekleri gibi, İ.Ö. 3. yy. başlarına kadar kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

İkinci Grup İçe Çekik Ağızlı Kâseler

Kat. No.: 45-54 arasında tanıtılan içe çekik ağızlı kâseler İ.Ö. 3-2. yy. örnekleridir. İ.Ö. 4. yy. örneklerine oranla oldukça fazla sayıda ele geçmişlerdir ve Nagidos'un Hellenistik Dönem kapları arasında en yoğun gruplardan birini oluşturmaktadırlar. Farklı büyüklükte örnekleri vardır. Ağız-gövde profili dikkate alınarak 5 tipe ayrılmışlardır: 1. Kapalı Ağızlular 2. Basit Ağızlular 3. Konik Gövdeliler 4. Oluklular 5. Keskin Gövde Dönüşlüler.

Kat. No.: 45-46, kapalı ağızlı tipin örnekleridir. Bunlar dudak kenarı yere paralel biçimde içe doğru kapanan bir form gösterir. Gövde ise aşağıya doğru konik iner. Bu tipin tam profilini veren bir parça tespit edilememiştir⁵⁵⁵.

Kat. No.: 47-48, basit ağızlular olarak tanımlan tipin temsilcileridir. Ağız ve gövdesinde ayırt edici bir özellik göstermez. Parça ağızdan gövdeye doğru düzgün bir kavisle iner. Bu grup kâselerin kaidesi, basit, alçak ve halka şeklindedir.

Kat. No.: 49-50, konik gövdeli tipi temsil etmektedir. Gövde, hafif ağız dönüşünün ardından kaideye doğru konik şekilde inmektedir. Tam profil veren örnekleri bulunmuştur ve kaidelerinin de konik bir forma sahip olduğu anlaşılmıştır (Kat. No.: 50).

⁵⁵⁰ Bk.: Bu kitabın "Klasik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümü, Kat. No.: 78-82.

⁵⁵¹ Bu kontekstler bu kitaptaki "Klasik Dönem Seramikleri" başlıklı bölümde tanıtılmaktadır.

⁵⁵² Rotroff – Camp 1996, fig. 11, 3.

⁵⁵³ Özyiğit 1999, Çiz. 20.

⁵⁵⁴ Guz-Zilberstein 1995, 290 fig. 6. 1: 1-8.

⁵⁵⁵ Atina Agorası'nda İ.Ö. 175 yıllarına verilen bir örnek, kapalı ağızlı olarak tanımlanan gruba oldukça paralellik gösterir, Agora XXIX, fig. 63, 1011.

Kat. No.: 51-52, oluklu tip olarak tanımlanan gruba aittir. Bu grupta ağızdan gövdeye geçişte dışta bir oluk vardır. Bazı parçalarda kaideye doğru birden çok oluk bulunmaktadır. Tam profil veren örneklerde kaide formlarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Kat. No.: 51, basit, alçak, halka kaidelidir. Kat. No.: 52'nin kaidesi ise kademeli bir profile sahiptir.

Kat. No.: 53 ve 54 ise keskin gövde dönüşlü tipin örnekleridir. Bu gruba giren kâselerin diğerlerinden farkı, ağız profilinin düzgün bir kavis yerine kademeli olarak düşünülmüş olmasıdır. İlk bakışta önemsenmeyecek bir fark gibi görünse de, oldukça fazla sayıda üretilmiş olmaları, bu ayrıntının belli bir atölye ya da ustaya işaret edebileceği izlenimini uyandırmıştır. Ağız profilleri birbirinin aynısı olan bu grubun basit, alçak ve halka kaideleri diğer gruplardan farklılık göstermez.

Genel olarak 2. grup içe çekik ağızlı kâseler, Atina'nın İ.Ö. 3. - 2. yy. örnekleri gibi derin ve baskı-bezemesiz tiplerdir⁵⁵⁶. Kolonos Agorias'da bulunan örnekler İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmiştir ve paralellerinin, Menon sarnıcında ve Grup A'da ele geçen derin kâse tipinin en geç örnekleri olduğu belirtilmiştir⁵⁵⁷. Bu kâseler Korinth seramiğinde İ.Ö. 5. yy.'ın 3. çeyreğinden İ.Ö. 146'da şehrin yıkımına kadar temsil edilmiştir. Çeşitli büyüklükte örnekleri bulunan formun, İ.Ö. 4. yy.'ın ilk çeyreğinde tuzluk olarak tanımlanan en küçük örnekleri ortaya çıkmıştır⁵⁵⁸. Knossos yayınlarında İ.Ö. 300-275, İ.Ö. 175-150 ve İ.Ö. 180-160'a tarihlenen örnekler⁵⁵⁹ ile, İ.Ö. 250-175 arasına tarihlenen örnekler⁵⁶⁰ Nagidos tiplerine benzemektedir. Samos Heraionu'nda tespit edilmiş olan paralel kâseler genel olarak Hellenistik malzeme içinde değerlendirilmiştir⁵⁶¹. Anderson, Khios'da içe çekik ağızlı kâselerin erken örneklerinin düzgün bir gövde profiline sahip olduğunu, geç örneklerin ise keskin bir gövde profiline sahip olduğunu düşünmekte ancak bunun istisnai bir durum olduğunu belirtmektedir⁵⁶². Nagidos tiplerine benzerlik gösteren ve Eretria'nın lokal üretimi olan bir örnek de İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir⁵⁶³.

Nagidos örnekleri ile paralellik gösteren 2. Grup içe çekik ağızlı kâselerin Pergamon örnekleri İ.Ö. 3. yy.'ın ortası ve İ.Ö. 3. yy.'ın 3. çeyreğine⁵⁶⁴; Pergamon Altarı'ndan örnekler ise İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmiştir⁵⁶⁵. Kontekst malzemesi olarak ele geçen Ephesos'un içe çekik ağızlı kâselerinin, İ.Ö. 3. yy. ortası ile İ.Ö. 2. yy. ortası arasına tarihlendiği ve bu kâselerin İ.Ö. erken 3. yy.'a kadar Attika'dan ithal edildiği, ancak bu dönemden itibaren Attika dışı üretim yerlerinin ortaya çıkmasıyla yerel üretimin başladığı aktarılmaktadır. Ayrıca erken örneklerde formun katı, cidarın köşeli olduğunu ve kaide çaplarının yükseklikle orantılı olduğunu belirtir⁵⁶⁶. Lukas mezarından ele geçen Ephesos örnekleri ile⁵⁶⁷ benzer Miletos örnekleri ise İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmiştir⁵⁶⁸.

⁵⁵⁶ Agora XXIX, fig. 63, 993-1025; Attik tipleri için ayrıca bk.: Thompson 1934, A18, A20, D8-D9.

⁵⁵⁷ Rotroff 1983, 265 fig. 5, 35.

⁵⁵⁸ Edwards 1975, 29-30 pl. 2, 15-71; Korinth örnekleri için ayrıca bk.: Romano 1994, fig. 3, 19.

⁵⁵⁹ Coldstream 1999, fig. 4, S6, X18, U1.

⁵⁶⁰ Eiring 2001, fig. 3. 3: d, g-h.

⁵⁶¹ Technau 1929, Abb. 32, 2-7; Samos örnekleri için ayrıca bk.: Isler und Kalpaxis 1978, Lev. 8 fig. 242.

⁵⁶² Anderson 1954, 168 fig. 15, 115, 193, 220.

⁵⁶³ Metzger 1969, Lev. 10 fig.19; Eretria örnekleri için ayrıca bk.: Metzger 1998, Abb. 224, 46-47.

⁵⁶⁴ Ziegenaus – De Luca 1968, Taf. 64, 81, 119, 122, 125, 149.

⁵⁶⁵ Radt – De Luca 2003, pl. III; Pergamon örnekleri için ayrıca bk.: Schaefer 1968, Taf. 4, c14-c19.

⁵⁶⁶ Mitsopoulos-Leon 1991, 18 Lev. 1-3 fig. A1-A12.

⁵⁶⁷ Hannah 2001, Taf. 55, 3-10.

⁵⁶⁸ Pfrommer 1985, Abb. 46-47.

Troya'da bulunan iki örneğin İ.Ö. geç 3. yy. Pergamon üretimi olabileceği belirtilmiştir⁵⁶⁹. Didyma buluntularını yayımlayan Wintermeyer, bu kâselerin İ.Ö. 3. - 1. yy.'a ait olduğunu ifade etmiştir⁵⁷⁰. Phokaia Atatürk Mahallesi kazısında rastlanan içe çekik ağızlı kâseler İ.Ö. 3. yy. sonları - İ.Ö. 2. ortalarına tarihlenmiştir⁵⁷¹. Metropolis'te İ.Ö. 3. yy. örnekleri iki gruba ayrılmıştır. Yüzyılın erken örnekleri tiplerin derin, yüksek kaideli ve şişkin bir gövde profiline sahip oldukları; geç örneklerinde ise gövdedeki şişkinliğin kaybolduğu belirtilmiştir⁵⁷².

Waage, Antiokheia buluntularını Erken Hellenistik periyoda (İ.Ö. 325 - 150) tarihlenmiştir. Erken Hellenistik periyodu iki evreye ayırmıştır ve bu periyodun ilk yarısına ait kapların (İ.Ö. 325 - 250), ikinci yarıya ait kaplarla (İ.Ö. geç 3. yy. - 2. yy. ortası) kontrast oluşturduğunu düşünmektedir. İlk evrenin kapları geniştir. Gövde profilleri özenlidir. Geniş, narin ve yüksek kaidelere sahiptirler. Yüzeyleri kaliteli bir astarla boyanmıştır. Genellikle dış yüzeyleri tamamen astarlıdır. İç yüzeyleri ise baskı-bezemelidir. İkinci evrede ise, kaplarda çok basit gövde profillerinin ve düşük kaliteli, çabuk dökülen siyah, kırmızı veya alaca renkteki astarın hâkim olduğunu söylemektedir⁵⁷³. Hayes de, ağız kenarı vurgulanmış basit gövde profiline sahip örneklerin, Paphos'un İ.Ö. erken 3. yy. tipleri olması gerektiğini ve bunların lokal üretimin başlamasıyla sona erdiğini, sığ tiplerin ise İ.Ö. 2. yy.'da da devam ettiğini ama çok kaba yapıldıklarını belirtmektedir⁵⁷⁴.

Dor'da içe çekik ağızlı kâseler İ.Ö. 4. yy.'ın 2. yarısı ve İ.Ö. 3. yy. başlarından, Geç Hellenistik - Erken Roma Dönemi'ne kadar kronolojik bir gelişim göstermektedir⁵⁷⁵. Nagidos'un 2. grup kâseleri Dor'un İ.Ö. 3. yy. örneklerine yakınlık göstermektedir.

İçe çekik ağızlı kâselerin, Samaria'nın Hellenistik Dönem kâse tiplerinin en eskisi olduğu ve bu kâselerin Samaria'da İ.Ö. geç 4. yy. ve İ.Ö. erken 3. yy.'da Attika ithalleriyle başladığı ifade edilmektedir. Ayrıca İ.Ö. 3. yy.'da, birkaç Attika kâsesinin yanı sıra güçlü bir lokal üretimin başladığı öne sürülmektedir⁵⁷⁶.

Ras Shamra'da, İ.Ö. 5. ve 4. yy. boyalı seramiği ile Terra Sigilataların tersine, Hellenistik Dönem firnisli kaplarının az olduğuna vurgu yapılmıştır. Az sayıdaki Hellenistik kaplar arasında içe çekik ağızlı kâseler de bulunmaktadır ve bunlar Nagidos kâseleriyle oldukça paralel örneklerdir⁵⁷⁷.

Vessberg – Westholm, içe çekik ağızlı kâseleri Hellenistik I periyoduna (İ.Ö. 325-150) tarihlenmiştir⁵⁷⁸. Kıbrıs'ta Salamis örnekleri İ.Ö. 3. yy.'a⁵⁷⁹, Agios Georgios Höyüğü buluntuları ise Erken ve Orta Hellenistik Dönem'e (İ.Ö. erken 3. ile 2. yy.'ın ortası) tarihlenmiştir⁵⁸⁰.

Tarsus'un İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.'a rastlayan Orta Hellenistik örnekleri, Nagidos kâseleri ile uyuşmaktadır⁵⁸¹. Komşu kent Kelenderis'te ise, içe çekik ağızlı kâseler İ.Ö. 3. yy. ile erken 2. yy.'a

⁵⁶⁹ Berlin 1999, pl. 4, 112-113.

⁵⁷⁰ Wintermeyer 1984, 248, Abb. 10, 3.

⁵⁷¹ Civelek 2006, g-j, a-d, a.

⁵⁷² Gürler 2003, 10 pl. IX, A1-9.

⁵⁷³ Waage 1948, 15 pl. 70-79.

⁵⁷⁴ Hayes 1991, 26 fig. XIV, 4-9.

⁵⁷⁵ Guz-Zilberstein 1995, 290 fig. 6.1. 1-24.

⁵⁷⁶ Crowfoot 1957, 249-250 fig. 49, 1-15.

⁵⁷⁷ Stucky 1983, 129, 207-209.

⁵⁷⁸ Vessberg – Westholm 1956, Lev. 21 fig. 2-8.

⁵⁷⁹ Diederichs 1980, pl. 7, 65-72.

⁵⁸⁰ Berlin – Pilacinski 2003, fig. 3, 40-54.

⁵⁸¹ Jones 1950, fig. 180, 51-80.

tarihlenmiştir⁵⁸². Kilisetepe’de de bu tip kâseler, Kelenderis gibi İ.Ö. 3. yy. ile erken 2. yy.’a tarihlenmiştir⁵⁸³. Patara’da Tepecik kazısı buluntuları arasında ele geçen benzer tiplerin İ.Ö. 3. yy. boyunca kullanıldığı saptanmıştır⁵⁸⁴.

İçe çekik ağızlı kâseler, İ.Ö. 3. ve 2. yy. boyunca, bütün Akdeniz kıyılarında olduğu gibi, Nagidos’ta da çok sevilen bir kap formu olmuştur. Form özelliklerine göre 5 farklı tip tespit edilmiş olmasına rağmen, aynı kontektlerden ele geçen bu örnekler için kronolojik bir gelişimden söz etmek mümkün değildir. Bununla birlikte, kapalı ağızlular olarak tanımlanan tiplerle paralel bir örnek, Attika’da İ.Ö. 175 yıllarına tarihlenmiştir⁵⁸⁵. Bu bağlamda, kapalı ağızlular olarak tanımlanan tipin en geç örnek olduğu önerilebilir. Formdaki farklılıklar atölye ya da usta farkıyla açıklanabileceği gibi, fonksiyonel anlam taşıdığı da düşünülebilir. Nitekim tespit edilen 5 farklı tipin her birine ait oldukça fazla sayıda örneğin ele geçmesi, bunun fonksiyonel olabileceğine işaret etmektedir.

Dudak Kenarı Oluklu Kâseler (Kat. No.: 55-58)

Bu form tipi, dudak kenarının iç tarafında yer alan ince bir oluğa sahiptir. İç yüzü Batı Yamacı tarzında bezeli olan bu kâseler, Attika ve Korinth’te İ.Ö. 3. yy.’ın 3. çeyreğinden itibaren popüler olmuştur⁵⁸⁶. Attika ve Korinth’ten tanınan form, hiçbir değişime uğramadan Pergamon Batı Yamacı seramiğine geçmiştir⁵⁸⁷. Nagidos’ta ele geçen dudak kenarı oluklu kâseler de, form ve bezeme özellikleriyle bu grubun tipik örnekleridir. Bütün örneklerin ağız ve gövde profilleri benzer tarzda şekillendirilmiştir. Ancak kaide tipleri farklılık göstermektedir.

Kat. No.: 55’in iç tarafında, ağız kenarının altında beyaz noktalarla oluşturulan iki bant arasında sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Sarmaşığın dalları dalga bandı şeklinde ve insize tekniktir. Kalp şeklindeki yapraklar ise beyaz boya ile yapılmıştır. Ayrıca bu kâsenin tondosunda yine beyaz boya ile yapılmış ışın motifi görülmektedir.

Kat. No.: 57’nin iç tarafında, ağız kenarının altında, beyaz boyalı sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Yapraklar kalp şeklinde biçimlendirilmişken, sarmaşık sürgünü dalga bandı gibi kıvrılmaktadır. Bu parçada sarmaşığın hem dalları hem de yaprakları beyaz boya ile verilmiştir.

Kat. No.: 58’in bezemesi kaybolmuştur. Kat. No.: 56 ise astarlı bir örnektir ve bezemesizdir. Astar ve kil rengiyle diğer örneklerden farklılık göstermektedir. Kırmızımsı-kahverengi kili sert pişmiş, ince taneli, pürüzsüz ve yoğundur. Astarı ise metalik parlaklığa sahip mat siyah renktedir. Astar ve kilin bu özellikleri, 56 numaralı örneği Kıbrıs Nicosia bölgesinde üretilmiş malzemelere yakınlaştırmaktadır⁵⁸⁸.

Dudak kenarı oluklu kâselerin, Pergamon’da Asklepion ve sunak kalıntıları arasında bulunan en erken örnekleri İ.Ö. geç 3. ve erken 2. yy.’a tarihlenmektedir⁵⁸⁹. Nagidos örnekleri, Pergamon formuna benzerlik göstermektedir. Ancak Pergamon örneklerinin gövdesi oldukça koniktir. Nagidos kaplarında ise gövde hafif bir yay çizerek kaideye doğru inmektedir. Bu formun örneklerine farklı kazı merkezlerinde de rastlanmaktadır. Örneğin İ.Ö. 3. yy.’a tarihlenen Samos örnekleri, Pergamon

⁵⁸² Zoroğlu 2004, Lev. 110, 7-6.

⁵⁸³ Postgate – Baker 1995, fig. 7, 1-3.

⁵⁸⁴ Işın 2004, No.: 19-25.

⁵⁸⁵ Agora XXIX, fig. 63, 1011.

⁵⁸⁶ Thompson 1934, 350 fig. 31, C12, D28; Edwards 1975, 91 Taf. 17, 40, 55.

⁵⁸⁷ Behr 1988, 145-146.

⁵⁸⁸ Berlin – Pilacinski 2003, 202-203.

⁵⁸⁹ Behr 1988, 145-146 Res. 12, fig. 49-51.

üretimi olarak değerlendirilmiştir⁵⁹⁰. Dor örnekleri ise Batı Yamacı bezeme stilleriyle İ.Ö. 3. yy. ortalarına verilmiştir⁵⁹¹. Paphos'ta İ.Ö. 2. yy. konteksti içinde benzer bir örnek bulunmuştur⁵⁹². Kilisetepe'de bulunmuş olan bir örnek ise İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.'a tarihlenmiştir⁵⁹³. Tarsus'ta ise bu tip kâselerin Orta Hellenistik üniteye tarihlenmesi gerektiği önerilmiştir⁵⁹⁴.

Nagidos'ta bu kâselerin ele geçtiği kontektler ya da tabakalar İ.Ö. 3. yy. sonu ile İ.Ö. 2. yy. başları arasında tarihlenmektedir ve dudak kenarı oluklu kâselerin de bu döneme ait olduğu düşünülmektedir.

Düz Dudak Tablalı Kâseler (Kat. No.: 59-67)

Bu kâseler, Hellenistik Dönem Attika seramiğinde en çok üretilen formlardan biridir. Rotroff, sadeliğiyle Hellenistik dünyada beğeni kazanmış olan bu tipin, bazı merkezlerde balık tabaklarına benzetildiğini söylemektedir⁵⁹⁵.

Nagidos'ta bu tip kâseler farklı büyüklükte örneklerle temsil edilmektedir. Kat. No.: 59-63 arasında tanıtılan örnekler küçük kâselerdir. Kat. No.: 64-67 arasında tanıtılan örnekler ise geniş kaplardır. Bu örneklerin dudak tablası daha belirgin bir şekilde aşağıya doğru sarkıktır.

Düz dudak tablalı kâselerin Samos Heraionu'nda ele geçen iki örneği Hellenistik Dönem'e tarihlenmiştir⁵⁹⁶. Bunlar, Nagidos'ta bulunmuş olan örneklerin bir kısmı ile paralellik göstermektedir. Özellikle ağız-gövde profilleri aynıdır. Ancak kaide profilleri küçük farklılıklar göstermektedir. Nagidos örneklerinin basit ve alçak halka kaideleri yuvarlak bir profil taşır. Samos kâselerinin ise dippleri düzdür. Atina Agorası'nda bulunan ve İ.Ö. geç 3. yy. ile 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenen örnekler ise, Nagidos'un geniş tiplerine yakın örneklerdir⁵⁹⁷. Bu tip Nagidos kâselerinin benzer bir örneği de Milet'te ele geçmiş ve yine İ.Ö. geç 3. yy. ile 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmiştir⁵⁹⁸. Aegina'da bulunan iki örnek ise İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. geç 2. yy. arasında verilmiştir⁵⁹⁹.

Düz dudak tablalı kâseler, Rotroff'un belirttiği gibi, birçok merkezde balık tabağı olarak tanımlanmıştır. Guz-Zilberstein, Hellenistik Dönem'de, merkezi çöküntülü olan balık tabakları yanında, bu tip düz dudak tablalı, merkezinde çöküntü bulunmayan balık tabaklarının da olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca Dor'da bu tip kâselerin ilk örneklerinin Hellenistik periyodun başında görüldüğünü, birkaç örneğe ise İ.Ö. 3. yy. ortasında ve İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısında rastlandığını belirtmiş, İ.Ö. 2. ve erken 1. yy.'da da devam ettiğine vurgu yapmıştır⁶⁰⁰.

Crowfoot da bu tip kâselerin balık tabağı olduğunu ve bunların Attika'nın dışı çekik ağızlı kâselerinin lokal taklitleri olabileceğini ileri sürmüş, Samaria'da bu kâselerin İ.Ö. 2. yy.'a verilebileceğini önermiştir⁶⁰¹. Nagidos kâseleri Samaria örnekleri ile paralel tiplerdir. Nagidos'ta tespit edilen düz

⁵⁹⁰ Isler – Kalpaxis 1978, Taf. 57 beil. 9, 281.

⁵⁹¹ Rosenthal-Heginbottom 1995, fig. 9. 5:5-10.

⁵⁹² Hayes 1991, fig. III, 3.

⁵⁹³ Postgate – Baker 1995, fig. 8, 13.

⁵⁹⁴ Jones 1950, fig. 183, 130-132.

⁵⁹⁵ Agora XXIX, 149.

⁵⁹⁶ Technau 1929, Abb. 33, 5-6

⁵⁹⁷ Agora XXIX, fig. 52, 743-758

⁵⁹⁸ Pfrommer 1985, Abb. 39

⁵⁹⁹ Smetana-Scherrer 1982, Abb. 12, 381 Abb. 17, 393

⁶⁰⁰ Guz-Zilberstein 1995, 293 fig. 6. 4:10-19

⁶⁰¹ Crowfoot 1957, 264 fig. 55, 1-11

dudak tablalı kâseler gibi, Samaria'da da bu kâselerin farklı tipleri vardır. Ancak bunlar için bir kronolojik gelişimden söz edilmemiştir.

Nagidos kâselerinin küçük tiplerine benzer bir örnek de Kilisetepe'de bulunmuş, balık tabağı olarak tanımlanmış ve İ.Ö. 3. - 2. yy.'lara tarihlenmiştir⁶⁰². Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü'nden örnekler Erken ve Orta Hellenistik Dönem'e (İ.Ö. erken 3. yy. - 2. yy. ortası) verilmiştir⁶⁰³. Nagidos örnekleri, Kıbrıs Agios Georgios örneklerine oranla daha sığdır.

Nagidos'ta iki farklı tip gösteren bu kâseler için, kronolojik bir gelişimden söz etmek zordur. Ancak buluntu grupları ve diğer merkezlerdeki paralelleri, Nagidos örneklerinin İ.Ö. geç 3. yy. ile 2. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlenmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Çift Kulplu Kâseler (Kat. No.: 68-69)

Bu form, ağız kenarı hafifçe yuvarlatılmış, gövdesi şişkin ve geniş, çift kulplu içki kâseleri olarak tanımlanabilir. Aslında tek parçadan oluşan kulp, orta noktasından bastırılarak kabın gövdesine tutturulmuş ve iki küçük daire ya da bir kurdele görünümüne sokulmuştur. Bu kâseler Attika'da: 1. Palestina taklidi kâseler; 2. Olasılıkla Güneybatı Asya orijinli kâseler⁶⁰⁴ olarak iki gruba ayrılmıştır. Nagidos örnekleri, Palestina taklidi olarak tanımlanan kâselerdendir. Bu kâselere Hellenistik Dönem'in birçok merkezinde rastlanmıştır ve bunlar birbirlerinden çok ince farklılıklarla ayrılmaktadır. Dolayısıyla tarihleri de birbirlerine oldukça yakındır. Örneğin Attika'da İ.Ö. 200-175 arasına⁶⁰⁵; Korinth'te İ.Ö. 175 yıllarına⁶⁰⁶; Miletos'ta ise İ.Ö. 200-150 arasına verilmişlerdir⁶⁰⁷.

Guz-Zilberstein bu kâselerin genellikle İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısında kullanıldığını ve diğer merkezlerdeki paralellerinin de İ.Ö. 2. yy. kontekstlerinden geldiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla Dor örneklerini, Hellenistik periyodun başına ait safhalardan gelen iki örnek dışında, İ.Ö. 2. yy.'a tarihlemektedir⁶⁰⁸. Crowfoot da, Samaria örneklerinin muhtemelen İ.Ö. 2. yy.'a ait olduklarını öne sürmektedir⁶⁰⁹. Bununla birlikte bu kâseler Tell-El-Herr'de İ.Ö. 2. yy.'a⁶¹⁰; Ashdod'da ise İ.Ö. 2. yy.'ın 2. yarısına tarihlenmiştir⁶¹¹. Mısır'da Gabbari nekropolü Hellenistik buluntuları arasında da bu kâselere rastlanmıştır⁶¹². Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü örnekleri, İ.Ö. erken 3. yy. ile 2. yy. ortası arasına tarihlenen buluntular arasında değerlendirilmiştir⁶¹³. Bu tip kâselere Doğu Akdeniz'in birçok kentinde rastlandığını vurgulayan Hayes, Paphos örneklerini İ.Ö. 175-120/100 tarihleri arasına vermektedir⁶¹⁴. Skyphos olarak tanımlanan Tarsus-Gözlükule örneği ise Orta Hellenistik Dönem'e tarihlenmiştir⁶¹⁵.

⁶⁰² Postgate – Baker 1995, fig. 8, 14

⁶⁰³ Berlin – Pilacinski 2003, fig. 3, 26-29.

⁶⁰⁴ Agora XXIX, 117.

⁶⁰⁵ Agora XXIX, fig. 22, 391.

⁶⁰⁶ Edwards 1975, pl. 17, 554.

⁶⁰⁷ Pfrommer 1985, Abb. 29 Taf. 19, 5; 20, 1-2.

⁶⁰⁸ Guz-Zilberstein 1995, 294 fig. 6.7:1-7.

⁶⁰⁹ Crowfoot 1957, 266 fig. 57, 1-2.

⁶¹⁰ Gratién 1997, fig. 9, k.

⁶¹¹ Dothan 1971, fig. 9, 15 fig. 10, 15 fig. 16, 1.

⁶¹² Ballet – Harlaut 2001, fig. 9, 19-21; Mısır'dan bu tip kâseler için ayrıca bk.: Elaigne 2002, fig. 9-10; Ballet 2002, fig. 5.

⁶¹³ Berlin – Pilacinski 2003, fig. 4, 58-60.

⁶¹⁴ Hayes 1991, fig. XII, 1-3.

⁶¹⁵ Jones 1950, fig. 181, 82 Abb. 122.

Nagidos örnekleri ağız, gövde ve kulp profiliyle bu merkezlerdeki örneklerle yakın benzerlikler göstermektedir. Sayıca son derece az ele geçen bu kapların buluntu noktaları da dikkate alınarak, Nagidos akropolünün terk edildiği döneme yakın bir zaman diliminde repertuara girdiği ve bu nedenle İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Balık Tabakları (Kat. No.: 70-76)

Düz dudak tablalı kâseler dışında, üç farklı tipte balık tabağı tespit edilmiştir: 1. Attika tipi balık tabakları 2. Yuvarlatılmış ağız kenarlı balık tabakları 3. Ağız kenarı yivli balık tabakları.

Kat. No.: 70-74 arasındaki örnekler, Attika tipi balık tabaklarıdır. Bunlar sarkık dudaklı, tondosunda balık yağının akması veya baharatı tutması için sosluk denilen bir çöküntü bulunan geniş tabaklardır. Tondodaki bu çöküntünün kenarında ise bir yiv vardır. Bu tip balık tabakları Attika'da İ.Ö. 5. yy.'ın sonundan itibaren üretilmeye başlanmıştır⁶¹⁶. İ.Ö. 4. yy.'dan sonra Korinth'te⁶¹⁷ ve Hellenistik Dönem'de bütün Akdeniz kıyılarında Attika tipi balık tabakları rağbet görmüştür.

Kat. No.: 70 ve 71 Attika'dan ithal edilmiş örneklerdir. Kat. No.: 70 tam profil vermektedir ancak dudak kenarı ve kaidesi deforme olmuştur. Bu tabakla paralellik gösteren örnekler İ.Ö. 350 yıllarına verilmiştir⁶¹⁸. Kat. No.: 71 ise kaide-gövde parçasıdır. Yüksek halka kaidenin altında bir yiv görülmektedir. Sosluğu oldukça derindir ve bunun çevresinde de ince bir yiv bulunmaktadır. Bu parça ise İ.Ö. 325-310 tarihli örneklerle benzerlik göstermektedir⁶¹⁹.

Kat. No.: 72-74'de, Attika tipi balık tabaklarının taklitleri tanıtılmaktadır. Attika'nın bu tip balık tabakları Korinth'te İ.Ö. 300-146 arasına tarihlenmiştir⁶²⁰. Pergamon tiyatrosundan ele geçen Attika tipi bir örnek İ.Ö. 3. yy.'a⁶²¹; Eretria'dan benzer bir örnek ise İ.Ö. 2. yy.'a verilmiştir⁶²². Crowfoot, Samaria'da balık tabaklarının İ.Ö. geç 4. - erken 3. yy.'da Attika'dan ithal edilmiş birkaç örnekle görülmeye başladığını söylemektedir. Ayrıca İ.Ö. 3. yy.'da ithal örneklerin devam ettiğini, ancak bunların Attika olmadıklarını öne sürer. İ.Ö. 2. yy.'da da ithal ürünler yanında geniş bir lokal üretimin olduğu belirtilmiştir⁶²³. Samaria'nın İ.Ö. 2. yy.'a tarihlenen yerel üretimlerine benzer tipler Nagidos'ta tespit edilmemiştir. Ancak İ.Ö. 3. yy.'a verilen ve Attika dışında başka bir merkezden ithal edildiği öne sürülen Attika tipi balık tabakları, Nagidos'ta ele geçen taklit örneklerle paralellik göstermektedir⁶²⁴. Ayrıca astar rengi ve kalitesi dikkate alınarak, Kat. No.: 72-74 arasında tanıtılan Nagidos örneklerini İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmek mümkündür. Nitekim Tarsus-Gözlükule örnekleri de höyüğün Orta Hellenistik ünitesine tarihlenmektedir⁶²⁵.

Kat. No.: 75, yuvarlatılmış ağız kenarlı balık tabağı örneğidir. Tondosu Attika tipi balık tabakları gibi çöküntülüdür ve bu çöküntünün kenarında bir yiv vardır. Bu balık tabağı tipi, Nagidos'ta çok yoğun ele geçen yuvarlatılmış ağız kenarlı tabakların, balık tabağı versiyonudur. Parça, ağız ve gövde profiliyle bu formun aynısıdır. Bu tip bir balık tabağı Samos'ta tespit edilmiş ve İ.Ö. 2. yy. ortaları

⁶¹⁶ Agora XXIX, 146-147.

⁶¹⁷ Edwards 1975, 40-41.

⁶¹⁸ Agora XII, fig. 10, 1071.

⁶¹⁹ Agora XII, fig. 10, 1075.

⁶²⁰ Edwards 1975, pl. 5, 131.

⁶²¹ Ziegenaus – De Luca 1975, Taf. 77, 12.

⁶²² Metzger 1969, Taf. 10, 62.

⁶²³ Crowfoot 1957, 262 fig. 54, 1-20.

⁶²⁴ Crowfoot 1957, fig. 54, 3-4.

⁶²⁵ Jones 1950, fig. 178, 23, 23A-C.

terminus ante quem olmak üzere, İ.Ö. 3. yy. sonlarına ait olabileceği belirtilmiştir⁶²⁶. Tarsus'ta ele geçen bir örnek ise höyüğün Orta Hellenistik ünitesine tarihlenmiştir⁶²⁷.

Nagidos örneğinin tarihlenebilmesi için en önemli kriter, Nagidos'ta yoğun olarak bulunan yuvarlatılmış ağız kenarlı tabakların ikinci grubunun tarihidir. Bunlar İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmişlerdir. Dolayısıyla aynı formun devamı niteliğindeki 75 numaralı parçayı da bu döneme tarihlemek mümkündür.

Kat. No.: 76 da yuvarlatılmış ağız kenarlı örnekler arasında değerlendirilebilir. Ancak ağız kenarı, Kat. No.: 75 kadar belirgin şekilde yuvarlak değildir. Ayrıca Kat. No.: 76'nın ağız kenarının iç tarafında bir yiv vardır. Tondosu yine çöküntülüdür ve çöküntünün kenarında da bir yiv bulunmaktadır. Başka merkezlerde bu örneğin benzerine rastlanmamıştır. Ancak Kat. No.: 75 için yapılan tarihleme bu parça için de önerilebilir.

Yuvarlatılmış Ağız Kenarlı Tabaklar (Kat. No.: 77-91)

Servis tabağı, yemek ve içki kâsesi gibi çeşitli amaçlarla kullanılmış olabilecek çok fonksiyonel bir formdur. Attika'dan bilinen en erken örnekleri İ.Ö. erken 4. yy.'a aittir. Hellenistik Dönem'de de Attika'da en popüler tabaklar arasında yer almıştır. Erken Hellenistik Dönem'den itibaren Attika dışındaki merkezlere de yayılmıştır⁶²⁸. Bezemesiz olan bu tabakların tondolarında, palmet ya da nadiren rulet baskısı görülebilmektedir ve olasılıkla İ.Ö. 200'lerde bu da sona ermiştir. Formun İ.Ö. 4. yy.'ın 2. yarısında görülen erken örneklerinin ebatları oldukça küçüktür. İ.Ö. 4. yy.'ın sonundan İ.Ö. 3. yy.'ın sonuna kadar ise daha büyük boyutlu örnekleri rağbet görmüştür. İ.Ö. 3. yy.'ın 2. çeyreğinde dışta, dudanın altındaki yiv narinliğini kaybetmiştir. Tondodaki rulet baskısı kabalaşmıştır. Muhtemelen yüzyılın ortasında da kaideden gövdeye geçiş keskinleşmiş, dudak kısmı daha bombeli bir hal almış ve dudanın altındaki yiv daha aşağıya inmiştir⁶²⁹.

Yuvarlatılmış ağız kenarlı tabaklar Nagidos'ta İ.Ö. 4. yy. sonu ve 3. yy. başlarında Attika ithali örneklerle başlamaktadır. Kat. No.: 77-79, Attika'dan ithal edilmiş olan örneklerdir. Kat. No.: 77'nin tondosunda bu grup tabakların erken dönem Attika örnekleri için karakteristik olan rulet ve palmet baskısı vardır. Kat. No.: 77'nin paralelleri Atina Agorası'nda İ.Ö. 325-300'e tarihlenmiştir⁶³⁰. Pnyx'de ele geçen benzer bir örneğin ise İ.Ö. 3. yy.'a ait olduğu belirtilmiştir⁶³¹. Kat. No.: 78'e benzer bir kap ise Atina Agorası'nda İ.Ö. 300-275'e verilmiştir⁶³². Troya'da bulunan bir diğer benzer örnek de İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmektedir⁶³³.

Kat. No.: 79'da tanıtılan ağız-gövde parçası, Kat. No.: 77 ile 78'in bileşimi gibidir. Bu kabın dış tarafında, ağız kenarının altında ince bir yiv bulunmaktadır. Bu parça, Atina Agorası'nda İ.Ö. 300-275'e tarihlenmiş olan örneklerle paralellik göstermektedir⁶³⁴.

Nagidos'ta, yuvarlatılmış ağız kenarlı tabakların büyük bölümünü, yerel üretim olması muhtemel, geniş ve derin örnekler oluşturmaktadır. Bunlar ağız ve gövde profiline göre iki gruba ayrılır:

⁶²⁶ Tölle-Kastenbein 1974, Z133, B Abb. 200, A.

⁶²⁷ Jones 1950, fig. 179, 37.

⁶²⁸ Agora XXIX, 142.

⁶²⁹ Agora XXIX, 143-144.

⁶³⁰ Agora XXIX, fig. 46, 642 .

⁶³¹ Rotroff – Kamp 1996, 276 fig. 20, 11.

⁶³² Agora XXIX, fig. 46, 652.

⁶³³ Berlin 1999, 89 pl. 1, 1.

⁶³⁴ Agora XXIX, fig. 46, 645, 652.

İlk grubu oluşturan tabaklar sığdır ve dudak kenarı daha yuvarlaktır (Kat. No.: 80-86). İçbükey gövde profiline sahip olan bu örnekler, basit, alçak ve halka kaidelidir. Kat. No.: 82 ve 84'de tanıtılan parçalar, astar ve kil özellikleriyle, Kat. No.: 56 gibi, Kıbrıs Nicosia malzemeleriyle paralellik taşımaktadır ve bu bağlamda bu iki parçanın da Kıbrıs'tan ithal edilmiş olabileceği önerilebilir.

İkinci grup tabaklar ise konik gövde profilleri nedeniyle nispeten daha derindir ve dışta ağız kenarı oldukça keskindir (Kat. No.: 87-91). Kaideler ilk grupla benzer tarzda basit ve alçaktır.

Attika kökenli yuvarlatılmış ağız kenarlı tabaklar birçok Hellenistik merkezde ele geçmiştir⁶³⁵. Efes Lukas mezarı buluntularını yayınlayan Hannah, uzun bir dönem kullanım gören yuvarlatılmış ağız kenarlı bu tabakların, özellikle İ.Ö. 2. yy.'da çok yaygın olduklarını söylemiş, bunları iki gruba ayırmış, ancak bunun kronolojik bir bilgi vermediğini belirtmiştir⁶³⁶.

Nagidos'un Hellenistik Dönem seramik repertuarında büyük bir grup oluşturan bu tabaklarının en yakın paralellere Tarsus-Gözlükule Höyüğü, Samaria ve Kelenderis'te rastlanmıştır. Tarsus-Gözlükule örnekleri, höyüğün Orta Hellenistik ünitesinden (İ.Ö. geç 3. - erken 2. yy.) gelmiştir⁶³⁷.

Samaria buluntularını yayınlayan Crowfoot, yuvarlatılmış ağız kenarlı tabakların geniş ve derin tiplerinin İ.Ö. 4 ile 3. yy. örneklerinden geliştiğini ve Samaria'da en erken örneklerinin İ.Ö. geç 3. yy.'a ait olduğunu söylemiştir⁶³⁸. Samaria'da İ.Ö. geç 3. yy.'a tarihlenen örneklerin ağız ve gövde profili, Nagidos'un birinci grup örneklerine çok benzemektedir. Yalnız Samaria örneğinin kaidesi, Attik tipler gibi, yüksek ve halka şeklindeyken, Nagidos tipleri alçak, halka kaidelidir⁶³⁹. Nagidos'un ikinci grubuna giren örneklerse, Samaria'nın İ.Ö. 2. yy. örneklerine benzer tiplerdir⁶⁴⁰.

Kelenderis'te bulunmuş olan bir örnek İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile erken 2. yy.'a tarihlenmiştir⁶⁴¹. Kelenderis'te kontekst malzemesi olarak ele geçen bu örnek, Nagidos'un ilk grubu ile oldukça paralellik göstermektedir.

Dolayısıyla, Nagidos'un birinci grup örneklerinin, Samaria'da olduğu gibi, ikinci grup örneklerden daha erken olabileceği düşünülebilir. Bu veriler ışığında ve buluntu grupları dikkate alınarak; 1. grup örneklerin İ.Ö. 3. yy. ikinci yarısı ile erken 2. yy.'da yoğunlaştığı düşünülmektedir. Nitekim Kelenderis'te de bu kâseler aynı döneme tarihlenmiştir. 1. gruba oranla çok daha az örnekle temsil edilen 2. grup kâseler ise, İ.Ö. 2. yy. ilk yarısında popüler olmuşlardır.

Batı Yamacı Bezemeli Yivli Tabaklar (Kat. No.: 92-117)

Bu başlık altında, Hellenistik Dönem'in en popüler kap çeşitlerinden biri olan Batı Yamacı bezemeli geniş servis tabakları ele alınmaktadır. Bu tabaklar: Tip I ve Tip II olarak iki gruba ayrılmıştır. Tip I, kalın ve yuvarlatılmış bir dudak ile, içte dudak kenarında bulunan derin bir yive sahiptir (Kat. No.: 92-104). Tip II ise, sarkık dudağı ve sığ gövde profiliyle Tip I'den ayrılır (Kat. No.: 105-117)⁶⁴².

⁶³⁵ Pergamon Asklepionu'ndan örnekleri aşağı yukarı İ.Ö. 200-191 arasına verilmiştir (AvP XI 1, Taf. 66, 224); Schaefer'da Pergamon'dan benzer bir örneği İ.Ö. 2. yy. başlarına tarihlenmiştir. (Schaefer 1968, Taf. 1, C2); Ephesos'tan bir örnek İ.Ö. 3. yy. ortası - İ.Ö. 2. yy. ortasına aittir. (Mitsopoulos-Leon 1991, Taf. 26, A55); Eretria'dan bir parça İ.Ö. 3. yy.'dandır. (Metzger 1998, Abb. 241), 340; Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü'nün İ.Ö. erken 3. yy. - İ.Ö. 2. yy. ortasına ait buluntuları arasında da bu tip tabaklar vardır. (Berlin - Pilacinski 2003, fig. 3, 13-15).

⁶³⁶ Hannah 2001, 85 Taf. 56, 26-27.

⁶³⁷ Jones 1950, fig. 178, d-f, fig. 179, 34, 36, 38.

⁶³⁸ Crowfoot 1957, 252 fig. 51, 5-8.

⁶³⁹ Crowfoot 1957, fig. 51, 6.

⁶⁴⁰ Crowfoot 1957, fig. 51, 5, 7-8.

⁶⁴¹ Zoroğlu 2004, 307 pl. 110, 3.

⁶⁴² Hayes 1991, 6-7.

Nagidos'ta, Batı Yamacı bezemeli tabakların Tip I örnekleri, en yoğun ele geçen kap formlarından biri olmuştur. Tip II ise, Tip I'e göre oldukça azdır.

Rotroff bu tabakları "Ivy Platter Group" olarak tanımlamış ve Erken Hellenistik Attika kökenli olan Tip I tabaklarının, Doğu Akdeniz kıyılarındaki merkezlerde önemli bir yoğunluk gösterdiğini söylemiştir. Doğu'da ele geçen bu örneklerin form ve bezemesinin, Attika'nın Erken Hellenistik Batı Yamacı bezemeli tabaklarının aynısı olduğunu belirten Rotroff, bunların Attik tabaklardan farklı olarak, genellikle tondonun ortasında bir rozet, yıldız şeklinde palmetler (bazen boyanmış çiçekler) ve bunların etrafını çevreleyen rulet ile bezeli olduklarını söylemiştir⁶⁴³. Seramikler üzerinde kalın bir patine oluşturan Nagidos'un kalkerli ve tuzlu toprağı, bu tabaklar üzerindeki bezemeleri genellikle deforme etmiştir. Ancak bazı örnekler üzerinde, kaybolan beyaz boyanın gölge şeklindeki izleri seçilebilmektedir. Bazı örnekler üzerinde ise beyaz boya kalıntıları hala görülebilmektedir.

Kat. No.: 92-104 arasında tanıtılan örnekler Tip I olarak tanımlanan kaplardandır. Bunlar 20-47 cm. arasında değişen çapa sahip oldukça geniş tabaklardır. Tondolarında, Doğu Akdeniz kıyılarında ele geçen bu grup için tipik olan, baskı-bezemeler bulunmaktadır. Kat. No.: 92-99 arasında tanıtılan tabaklar kalın cidarlı; Kat. No.: 100-103 arasında tanıtılanlar ise oldukça ince cidarlı örneklerdir.

Genellikle benzer şekilde dekore edilmiş olan bu örneklerden Kat. No.: 98 üzerinde istisna olarak değerlendirilebilecek bir bezeme vardır. Bu bezeme, Nagidos buluntuları arasında tek örnek olarak ele geçmiştir ve literatürde "koşan köpek" şeklinde tanımlanan motife benzemektedir. Ayrıca Kat. No.: 99 üzerinde, yaprak motiflerinin yanı sıra, kazınarak yapılmış ok işareti ve "U M K" harfleri bulunmaktadır. Ağız ve gövde profillerinin çok az bir bölümü korunmuş olan Kat. No.: 100-103 arasında tanıtılan örneklerde ise bezeme tespit edilmemiştir.

Kat. No.: 104, kaide-gövde parçasıdır. Bu parça, Batı Yamacı bezemesi iyi korunmuş bir örnektir. Siyah astar üzerinde beyaz renkli ve kalp şeklinde sarmaşık yaprakları görülebilmektedir. Sarmaşığın dalları ise dalga bandı şeklindedir.

Kat. No.: 105-116 arasında ise, Tip II olarak tanımlanan örnekler bulunmaktadır. Bu grup, sarkık dudacağı ve sığ gövde profiliyle, Attika'nın "thickened edge" olarak tanımlanan tabaklarını anımsatmaktadır. Bu Attika örnekleri, İ.Ö. 5. yy.'ın ortasında görülmeye başlamış ve İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına kadar örnekleri bulunmuştur. Klasik Dönem örnekleri genellikle astarsızdır. Hellenistik Dönem'de ise, Batı Yamacı bezemeli ve tondosunda baskı-bezeme taşıyan örnekler bulunmaktadır⁶⁴⁴.

Kat. No.: 105 çok kaliteli bir siyah firnise sahiptir ve muhtemelen Attika'dan ithal edilmiştir. Kat. No.: 106'nın ağız ve gövde profili, Kat. No.: 105 ile aynıdır ve siyah firnislidir. Ancak daha ince cidarlı bir örnektir. Bu iki örnek, Atina'da İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreği ile İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği arasına verilen tabaklarla paralellik göstermektedir⁶⁴⁵. Pnyx'de bulunmuş olan tabaklar da, Attika örnekleriyle aynı tarihlere verilmiştir⁶⁴⁶. Eretria'da ise benzer iki örnek İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmiştir⁶⁴⁷. Bu örnekler yardımıyla, Nagidos'ta ele geçen 105 ve 106 numaralı iki tabağı İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreği ile İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlemek mümkündür.

Kat. No.: 107-116 arasında tanıtılan tabaklar ise, İ.Ö. 3 ve 2. yy. örnekleridir. Bunlar, Attika'nın Hellenistik Dönem'e ait örnekleri gibi, Batı Yamacı bezemeli veya sadece astarlanmış kaplardır. 20-40 cm. genişliğe sahiptirler ve ağız kenarları farklı profillere sahip olabilmektedir. Tip II tabakları

⁶⁴³ Rotroff 2002, 4 fig. 2-4.

⁶⁴⁴ Agora XXIX, 142.

⁶⁴⁵ Agora XII, fig. 10, 1016; Agora XXIX, fig. 45, 623-627.

⁶⁴⁶ Rotroff – Camp 1996, fig. 5, 1-12.

⁶⁴⁷ Metzger 1969, Taf. 10, 9, 13.

üzerindeki sarmaşık yaprağı motifleri, Tip I örneklerinden farklılık göstermektedir. Örneğin Kat. No.: 107 ve 111’de sarmaşığın dalları dalga bandı şeklindedir ve yapraklar kalp şeklindeki formunu tamamen yitirmiştir. Yapraklar yukarıya doğru uzamış ve incelmıştır. Kat. No.: 108 ve 109 üzerindeki sarmaşık yaprağının bezeme stili de aynı tarzdadır. Yapraklar yanlara doğru uzanır ve sarkar. Dalların ise dönüşleri keskindir.

Kat. No.: 110-113 üzerinde farklı bezemeler göze çarpmaktadır. Kat. No.: 110’un bezemesi tam olarak anlaşılammıştır. Yalnızca silueti korunmuş olan motif, sarmaşık dalı gibi görünmektedir. Sarmaşığın yaprakları ise korunmamıştır. Kat. No.: 112’de fiyonk yapılmış kurdele motifi; Kat. No.: 113’ün üzerinde farklı büyüklüklerde damla motifleri vardır. Kat. No.: 114-117 arasındaki örneklerin ise bezemesiz olduğu anlaşılmaktadır.

Doğu Akdeniz kıyılarındaki merkezlerde önemli bir yoğunluk gösteren bu tabakların Tip I örnekleri çok yaygındır ve özellikle kıyı bölgelerinde önemli bir yoğunlaşma göstermektedir. Tarsus’ta, Filistin’in kıyı ve iç bölgelerinde, İskenderiye’de ve Yunanistan’da ele geçmiştir. Samaria ve Maresha’da çok yoğun bir grup oluştururlar. Bununla birlikte, Tel Halaf, Ephesos ve Rhodos gibi merkezlerde az sayıda örneğin bulunduğu kayıtlara geçirilmiştir⁶⁴⁸. Tip II ise, antik dünyada daha az ele geçmiştir ve yayılımı daha dar bir coğrafya ile sınırlıdır. Yoğunlukla Doğu Akdeniz’de ve özellikle Tarsus’tan Ashdod’a kadar olan kıyı bölgelerinde bulunmuştur. Rotroff “Iyv Platter Group” olarak tanımladığı bu tabakların yayılımından, boya-bezeme özelliklerinden ve süsleme repertuarından yola çıkarak, bunların Doğu Akdeniz’de üretilmiş olabileceğine işaret etmektedir⁶⁴⁹.

Tip I tabaklarının Atina Agorası’nda bulunan en erken örneği İ.Ö. 3. yy.’ın ilk çeyreğine aittir⁶⁵⁰. Attik örneklerin zemini, kazıma yivlerle birçok bezeme alanına ayrılmıştır. Rotroff, Batı Yamacı bezemeli bu geniş tabakların, Attika’nın Erken Hellenistik Dönem’e ait yuvarlatılmış ağız kenarlı tabaklarından (plates with rolled rim) geliştiğini düşünmektedir. Ayrıca Atina Agorası’nda ele geçen örneklerin çoğunun İ.Ö. 3. yy.’a ait olduğunu, geç örneklerin ise Agora’da temsil edilmediğini saptamıştır. İ.Ö. 2. yy.’ın ortasından sonra ise bunların yerini yuvarlatılmış ağız kenarlı tabaklar (rolled rim) ile “offset rim” olarak tanımlanan tabakların aldığı anlaşılmıştır⁶⁵¹.

Ephesos buluntularını değerlendiren Mitsopoulos-Leon da, bu tabak formunun “rolled rim” olarak tanımlanan kaplardan gelişmiş olabileceğini düşünmektedir⁶⁵². Bu merkezdeki örneklerin form ve özellikle bezeme stili, Nagidos buluntularına oldukça yakındır. Ephesos’un Tip I örnekleri İ.Ö. geç 3 ile 2. yy.’ın ilk yarısı arasına; Tip II örnekleri ise İ.Ö. 2. yy.’ın 2. yarısı ile 1. yy.’a tarihlenmiştir⁶⁵³.

Rosenthal-Heginbottom bu tabakları doğu atölyelerinin ürünleri olarak değerlendirmiş, Dor’da; ağız kenarı bir veya iki yivli, halka kaideli, geniş, Batı Yamacı bezemeli, palmet ve rulet baskısı taşıyan Tip I tabaklarının çok tipik kaplar olduğunu aktarmıştır. Ayrıca bu grubun, Attika’da Hellenistik Dönem’de popüler olan, İ.Ö. 4. yy. yuvarlatılmış ağız kenarlı tabakların (rolled rim) taklitleri olduğunu öne sürmüştür⁶⁵⁴. Ağız profiliyle farklılık gösteren Tip II tabaklarının ise, Tip I’e göre Dor’da daha az olduğu ve bunların; düz, yivli, yuvarlatılmış veya oldukça sarkık ağız kenarına sahip varyasyonları bulunduğu tespit edilmiştir. Kaidesiyle birlikte korunmuş örneklerin bulunamadığı ve baskı-

⁶⁴⁸ Rotroff 2002, 99-101.

⁶⁴⁹ Rotroff 2002, 99-101.

⁶⁵⁰ Agora XXIX, fig. 56, 829.

⁶⁵¹ Agora XXIX, 153 fig. 56, 829.

⁶⁵² Mitsopoulos-Leon 1991, 39 Taf. 47, fig. B98-B99.

⁶⁵³ Mitsopoulos-Leon 1991, Taf. 46, B96-B97.

⁶⁵⁴ Rosenthal-Heginbottom 1995, 225 fig. 5. 9: 11-12 fig. 5. 10: 1-12.

bezeme dekorasyonu için de herhangi bir veri olmadığı belirtilmiştir⁶⁵⁵. Ayrıca iki grup arasında kesin tipolojik farklılıklar olmasına rağmen, bu tabakların İ.Ö. 3 ve 2. yy. boyunca favori oldukları düşünülmektedir⁶⁵⁶.

Crowfoot, bu tabakların yivlerinin Attik tabaklardan ve kâselerden tanıdık olduğunu, ancak profillerinin kesinlikle Attik olmadığını söyler ve bunların muhtemelen İ.Ö. geç 3 - 2. yy.'a ait olduklarını belirtir⁶⁵⁷.

Ashdod'da bu tabakların yalnız Tip II örnekleri tespit edilmiş ve İ.Ö. 1. yy. sonuna tarihlenmiştir⁶⁵⁸. Nagidos örneklerinin bezeme stili, Ashdod kaplarının bezeme stiline çok benzemektedir. Ashdod örneğinin tarihi Nagidos için çok geçtir ancak bu tabakların İ.Ö. 1. yy. sonlarına kadar devam ettiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Antiokheia'da her iki tipin örnekleri de tespit edilmiştir. Ancak Antiokheia tabakları diğer merkezlere göre oldukça erkene İ.Ö. geç 4 - erken 3. yy.a tarihlenmiştir⁶⁵⁹.

Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü örnekleri, Erken ve Orta Hellenistik Dönem malzemesi arasında (İ.Ö. erken 3. yy. ile 2. yy. ortası) değerlendirilmiştir⁶⁶⁰. Paphos'ta Tip I tabakları İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy. kontekstinden, Tip II örnekleri ise İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenen kontekstten ele geçmiştir. Hayes bu tabakların Güneydoğu Ege üretimi olabileceklerini önermiştir⁶⁶¹.

Kelenderis'te kontekst içinde ele geçen ve İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile erken 2. yy. arasına tarihlenmiş olan örnekler bulunmaktadır. Zoroğlu, bu iki tipin Doğu Akdeniz'de boyalı kapların geniş bir grubunu oluşturduğunu ve bunların Attik Batı Yamacı kapların taklitleri gibi göründüklerini düşünmektedir. Ayrıca, Tip I tabaklarının Kelenderis'te çok popüler olmasına rağmen, Tip II tabaklarının yalnızca bir örneğinin tespit edildiği aktarılmıştır⁶⁶². Sadece Tip I örneklerinin tespit edildiği Kilisetepe'de ise bu tabaklar İ.Ö. 3. - 2. yy.'a tarihlenmiştir⁶⁶³.

Tarsus-Gözlükule örnekleri höyüğün Orta ve Geç Hellenistik ünitesinden (İ.Ö. 3. yy. sonu - 2. yy.'ın ilk yarısı) ele geçmiştir. Jones bu tabakları form özelliklerine göre üç gruba ayırmıştır. Bunlar; Tip I - yuvarlatılmış ağız kenarlı geniş tabaklar veya sığ kâseler, Tip II - sarkık dudaklı geniş tabaklar veya sığ kâseler ve Tip III - yuvarlatılmış ağız kenarlıların versiyonu olan küçük tabaklardır⁶⁶⁴. Jones Tip I örneklerinin, genellikle sert kırmızı-kahverengi ya da mor-kahverengi kaliteli bir kile sahip olduğunu, iç yüzeylerinde bulunan mat siyah veya kırmızı-kahverengi astarının dudağın dış tarafına kadar ulaştığını söylemiştir. Batı Yamacı bezemesi repertuarında çelenk ve bazen de sarmaşık yaprağı motiflerinin tercih edildiği, ancak tam profil veren örneklerin tespit edilemediği Tarsus'ta, bu grup tabakların tondo bezemeleri üzerine bir şey söylenemeyeceği belirtilmiştir⁶⁶⁵. Ayrıca Jones, Tip II örneklerinin Tarsus'ta Orta Hellenistik üniteye yeni bir form olduğunu, bunların Geç Hellenistik üniteye de devam ettiğini aktarmış ve bu tabakların Tip I tabaklarının Tarsus taklitleri olduğunu

⁶⁵⁵ Rosenthal-Heginbottom 1995, 227 fig. 5. 10: 13-14 fig. 5. 11: 1.

⁶⁵⁶ Rosenthal-Heginbottom 1995, 228 fig. 5. 10: 1-14.

⁶⁵⁷ Crowfoot 1957, 243 fig. 47, 1-2, 7-8.

⁶⁵⁸ Dothan 1971, 45 fig. 8, 20.

⁶⁵⁹ Waage 1948, pl. 1, H7-H8.

⁶⁶⁰ Berlin – Pilacinski 2003, fig. 1, 1-7.

⁶⁶¹ Hayes 1991, 6-7 fig. 3, 8-10.

⁶⁶² Zoroğlu 2004, 301 Kat. No.: 3-5 pl. 107, 2-4, Kat. No.: 15-16, pl. 110.

⁶⁶³ Postgate – Baker 1995, fig. 8, 9-12.

⁶⁶⁴ Jones 1950, 162 fig. 183, 133-139.

⁶⁶⁵ Jones 1950, 162 fig. 183, 133.

öne sürmüştür. Yalnız bunların tondosunun balık tabakları gibi çöküntülü olduğunu belirtmiştir⁶⁶⁶. Jones, Tarsus'ta Tip I ile aynı ağız profiline sahip olan, ancak daha küçük ebatlı ve daha ince cidarlı olan tabakları üçüncü bir grup olarak ele almıştır. Bu küçük tabaklarda çelenk veya sarmaşık yaprağı yerine defne yaprağı bezemesi tercih edildiğini ve tondosu baskı-bezemeli örneklerin olduğunu söylemiştir⁶⁶⁷. Nagidos'un Kat. No.: 100-103 arasında tanıtılan Tip I örnekleri, Tarsus'un bu küçük tabakları gibi dudak kenarı aynı formda olan ince cidarlı tabaklardır. Ancak bunlar Nagidos'ta üçüncü bir grup olarak ele alınmamıştır. Tip I tabaklarının rastlanmadığı Tarsus Cumhuriyet alanı kazılarında ise, Tip II tabakları İ.Ö. 3 - 2. yy.'a tarihlenmiştir⁶⁶⁸.

Araştırmacıların fikir birliğine vardıkları nokta, bu tabakların Doğu Akdeniz'de üretilmiş olduklarıdır. Bununla birlikte Crowfoot bu tabakların yivlerinin Attik tabaklardan ve kâselerden tanıdık olduğunu ancak profillerinin kesinlikle Attik olmadığını belirtir⁶⁶⁹. Hayes de bunların Güneydoğu Ege'de üretilmiş olduklarına değinir⁶⁷⁰.

Yayılm alanı dikkate alındığında gerçekten de bu tabakların Doğu Akdeniz'de üretilmiş oldukları fikri ağır basmaktadır. Ancak tek bir merkezde üretilmiş olmaktan ziyade değişik merkezlerde üretilmiş olma ihtimali oldukça yüksektir. Buluntuların yoğunluğu dikkate alındığında Nagidos'un da bu merkezlerden biri olduğu tahmin edilebilir. Özellikle Tip I tabaklarının ele geçtiği Nagidos'ta, bu tipin İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. 2. yy. başlarında popüler olduğu düşünülmektedir. Tip II'nin ise örnek sayısı oldukça azdır ve bunların ithal edilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Ele geçen Tip II örneklerinin, Attika'dan ithal edildiği tahmin edilen 2 örnek haricinde, İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına ait oldukları önerilebilir.

Diğer Kâse ve Tabak Formları (Kat. No.: 118-132)

Bu başlık altında toplanmış olan kâse ve tabaklar, Nagidos'ta az sayıda parça ile temsil edilen örneklerden oluşmaktadır.

Kat. No.: 118, Attika'nın "plates with rilled rim" olarak tanımlanan dudak tablası üzerinde iki yiv bulunan tabaklarından. Rotroff bu tabakların kurban törenleriyle ilişkili olabileceğine değinmektedir. Ancak yerleşim alanlarında da rastlanan bazı örneklerinin, taşıdıkları rulet motifi ve Batı Yamacı tarzındaki bezemeleriyle, zarif masaüstü kapları olduklarını belirtmektedir⁶⁷¹. Nagidos'ta bu kapların tek örneği tespit edilmiştir. Attik tiplerden farklı olarak, dudak tablasında üç yiv bulunmaktadır. Ancak ağız ve gövde formu, Atina Agorası'nda bulunan kapların İ.Ö. geç 4 - erken 3. yy. örnekleri ile paralellik göstermektedir⁶⁷². Eretria'da bulunan ve yine Attika orijinli olabileceği düşünülen benzer bir örnek ise İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmiştir⁶⁷³. Bu kâsenin dudak tablası üzerinde iki yiv bulunmaktadır. Benzer örnekler dikkate alınarak Nagidos kâsesinin İ.Ö. geç 4 ve erken 3. yy.'a ait olduğunu önermek mümkündür.

Kat. No.: 119, bir lekanise ait ağız ve gövde parçasıdır. Ağız kenarında kapağının oturması için dışa doğru bir çıkıntılı bir yuva vardır. Kalın cidarlı bu örneğin form özellikleri, Attika'nın Hellenistik

⁶⁶⁶ Jones 1950, 162 fig. 183, 134-136.

⁶⁶⁷ Jones 1950, 162 fig. 183, 137.

⁶⁶⁸ Özcan 2003, Çiz. 4-11; Bu grup tabakların Rhodos örnekleri için ise bk.: Patsiada 1990, 142-145, fig. 1-2.

⁶⁶⁹ Crowfoot 1957, 243 fig. 47, 1-2, 7-8.

⁶⁷⁰ Hayes 1991, 6-7 fig. 3, 8-10.

⁶⁷¹ Agora XXIX, 151.

⁶⁷² Agora XXIX, fig. 54, 789; Agora XXVII, III. 38 pl. 43, 156.

⁶⁷³ Metzger 1969, 46 Taf. 10, 60.

Dönem’de ürettiği karakteristik lekanislerle paralellik taşımaktadır. Atina Agorası’ndan bulunan örnekler İ.Ö. 300 ile 250 yılları arasına tarihlenmiştir⁶⁷⁴. Korinth’teki benzer bir örneğin İ.Ö. 146’dan önceki bir tarihe ait olduğu ifade edilirken⁶⁷⁵; Pella’da bu tip bir lekanis İ.Ö. 3. yy.’a verilmiştir⁶⁷⁶. Eretria’da ele geçen iki örnek içinse farklı tarihler önerilmiştir. Boiotia üretimi olduğu belirtilen ilk örnek İ.Ö. 3. yy.’a; yerel üretim olduğu belirtilen ikinci örnek ise İ.Ö. geç 3. yy.’a tarihlenmiştir⁶⁷⁷. Ayrıca, Troya’da bulunan bir örnek, İ.Ö. erken 2. yy.’dan geç bir tarihe⁶⁷⁸; Miletos örneği ise İ.Ö. 2. yy.’a verilmiştir⁶⁷⁹. Nagidos örneği, ağız ve gövde profiliyle, bu merkezlerdeki buluntularla çok yakın benzerlik taşımaktadır. Ancak bu merkezlerin buluntuları için önerilen tarihler, aynı formun İ.Ö. 3. ve 2. yy. boyunca kullanıldığına işaret etmektedir. Nagidos’ta tek örneği bulunmuş olan bu kap ise, İ.Ö. 3. yy. 2. yarısı ile erken 2. yy.’a tarihlenen malzemelerle birlikte ele geçmiş ve bu döneme tarihlenmiştir.

Kat. No. :120 ve 121, dışı bezemeli kâselere ait ağız ve gövde parçalarıdır. Bu iki kap, dışta dudak altında iki adet yiv taşıyan, düz ve basit ağız profilli, ince cidarlı bir forma sahiptir. Kat. No.: 121’in bezemesi kaybolmuş olmakla birlikte, beyaz boya izleri seçilebilmektedir. Kat. No.: 120’nin dış yüzeyinde ise sarmaşık yaprağı bezemesi vardır ve sarmaşığın dalları insize teknikte verilmiştir. Beyaz boya ile yapılmış olan kalp şeklindeki yapraklar ise kabartılmıştır. Bu parça, kil ve firnis kalitesiyle, Nagidos’ta ele geçen Batı Yamacı bezemeli diğer örneklerden farklıdır.

Pergamon Batı Yamacı seramiğinde bu tip kâseler İ.Ö. geç 3. yy. ile İ.Ö. 2. yy. ortaları arasına tarihlenmiştir. Bu formun; Pergamon Asklepion’unda İ.Ö. 2. yy.’ın 2. çeyreğinden sonra bulunduğu, Attika ve Korinth Batı Yamacı seramiğinde İ.Ö. 3. yy.’ın ilk yarısından itibaren bilindiği ve İ.Ö. 3. yy.’ın 2. yarısında Pergamon Batı Yamacı seramiğinde görülmeye başlandığı belirtilmiştir⁶⁸⁰. Ayrıca bu formun örneklerine birçok Hellenistik merkezde de rastlanmaktadır. Ephesos’da bu tip ağız kenarına sahip parçalar skyphos veya kantharos parçaları olarak değerlendirilmiş ve İ.Ö. geç 3. yy. ile 2. yy. ortaları arasına tarihlenmiştir⁶⁸¹. Beşiktepe’den bir örnek ise İ.Ö. 3. yy.’a verilmiştir⁶⁸². Nagidos örneği, dudak kenarı altındaki iki yiv ve gövde profiliyle Beşiktepe örneğine yakınlık göstermektedir. İ.Ö. erken 2. yy.’dan daha geç bir döneme işaret ettiği belirtilen Troya örneği de, form özellikleriyle Nagidos kâsesine yakınlık gösterir. Yalnız Troya örneğinin dudak altında yiv yoktur⁶⁸³. Metropolis örnekleri, İ.Ö. 3. yy.’ın 2. çeyreğine tarihlenen bir kontekst içinde ele geçmiş ve bu formun en erken örnekleri oldukları iddia edilmiştir⁶⁸⁴. Antiokheia’da, lokal oldukları tahmin edilen ve Batı Yamacı tarzında bezenmiş olan benzer kap formları Erken Hellenistik periyoda tarihlenmiştir⁶⁸⁵. Paphos’ta bulunan bir örnek ise İ.Ö. geç 3. yy. ile 2. yy. ortaları arasına tarihlenmiş ve Pergamon üretimi olabileceği belirtilmiştir⁶⁸⁶. Özellikle Kat. No.: 120’de tanıtılan parça, form ve bezeme özellikleriyle bu Paphos örneğine oldukça paralellik göstermektedir. Astar ve bezemesi Nagidos’un diğer Batı Yamacı

⁶⁷⁴ Agora XXIX, fig. 78 pl. 93, 1254-1255.

⁶⁷⁵ Edwards 1975, pl. 18, 558.

⁶⁷⁶ Drougou 1991, Pella AK 89/8.

⁶⁷⁷ Metzger 1969, Taf. 9, 6, Taf. 10, I 3b, 12; Ayrıca Eretria’dan başka bir örnek için bk.: Metzger 1998, Abb. 241, 345.

⁶⁷⁸ Berlin 1999, pl. 26, 194.

⁶⁷⁹ Pfrommer 1985, Abb. 44.

⁶⁸⁰ Behr 1988, 148, Abb. 14, 61; Pergamon örnekleri için ayrıca bk.: Schaefer 1968, Taf. 12, D17-D19; Ziegenaus – De Luca 1968, Taf. 50, 183.

⁶⁸¹ Mitsopoulos-Leon, Taf. 41, B74-B77.

⁶⁸² Hübner 1982, 179 S16-55.

⁶⁸³ Berlin 1999, Lev. 26 fig. 193.

⁶⁸⁴ Gürler 2003, pl. IX, A13-A15.

⁶⁸⁵ Waage 1948, pl. II, 57f, 57p.

⁶⁸⁶ Hayes 1991, fig. IV, 6 pl. III, 17.

bezemeli parçalarından farklılık gösteren bu örnek, Paphos kâsesi gibi, Pergamon'dan ithal edilmiş olabilir. Tarsus-Gözlükule'de, höyüğün Geç Hellenistik ünitesinde ele geçen bir başka örnek de⁶⁸⁷ Kat. No.: 120'nin ağız ve gövde profiline yakın benzerlik göstermektedir. Ayrıca Tarsus Cumhuriyet alanı kazılarında bu tipin örnekleri tespit edilmiştir⁶⁸⁸. Sonuç olarak Kat. No.: 120 ve 121'de tanıtılan Nagidos kâselerini, buluntu grubu ve benzer örnekler yardımıyla, İ.Ö. geç 3. yy. ile İ.Ö. 2. yy. ortaları arasına tarihlemek mümkündür.

Kat. No.: 122'de, metal kaplardan etkilenilerek yapılmış olduğu tahmin edilen bir kâseye ait ağız-gövde parçası bulunmaktadır. Kat. No.: 120 ve 121 gibi dışında dudak altında iki yiv vardır. Ancak içe çekik ağızlı ve yarım küre formunda bir gövde profiline sahiptir. Ayrıca gövde üzerinde de yivler bulunmaktadır. Bu kâsenin en önemli farklılığı ise, dudak kenarına asılı olarak ve kabartma şeklinde betimlenmiş, dekoratif amaçlı bir kulpa sahip olmasıdır. Metal kazanların kulplarını hatırlatan bu tasarım, seramik kapların metal kaplardan etkilendiğini göstermektedir. Birebir örneği olmasa da, Hellenistik Dönem'de, ağız kenarlarına süsleme amaçlı yapılmış bu tür kabartma tasvirlerin yer aldığı içki kâselerine rastlanmaktadır. Form olarak Nagidos kâsesine benzerlik gösteren kaplar Ephesos'da İ.Ö. geç 3. yy. ile 2. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlenmiştir. Mitsopoulos-Leon da, skyphos olarak değerlendirildiği bu örneklerin kulplarının metal kapları hatırlattığına değinmektedir⁶⁸⁹. Tarsus'ta ise, Attika ithali olduğu belirtilen plastik eklentili bir kâse ele geçmiştir⁶⁹⁰. Nagidos örneği, kulp eklentisiyle Tarsus kâsesine benzerlik göstermektedir. Pergamon'da, Batı Yamacı tarzında bezeli, ağız-gövde profili Nagidos örneğine benzerlik gösteren bir kâse İ.Ö. geç 3. yy. ile İ.Ö. 2. yy. ortaları arasına tarihlenmiştir⁶⁹¹. Antiokheia'da, lokal olabileceği düşünülen Batı Yamacı bezemeli bir diğer benzer örnek, Erken Hellenistik periyoda verilmektedir⁶⁹². Antiokheia örneği de, ağız ve gövde profiliyle Nagidos kâsesine paralellik göstermektedir. Bu benzer örnekler yardımıyla, Kat. No.: 122'de tanıtılan kâse İ.Ö. geç 3. yy. ile İ.Ö. 2. yy. ortaları arasına tarihlenmiştir.

Kat. No.: 123 ve 124, tabak olarak tanımlanmıştır ve her iki parça da düz dudak tabalıdır. Aegina'da bu tip ağız yapısına sahip bir örnek İ.Ö. 2. yy.'a⁶⁹³; Paphos'ta ise İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.'a verilmiştir⁶⁹⁴. Benzer örnekler ve buluntu grubu dikkate alınarak Nagidos tabakları, İ.Ö. geç 3. yy. ile İ.Ö. erken 2. yy. arasına tarihlenmiştir.

Kat. No.: 125, dudak kenarı oluklu bir sığ kâsedir. Buna benzer ağız profiline sahip bir örnek Samos'da İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına verilmiştir⁶⁹⁵. Samos örneği Batı Yamacı bezemelidir. Nagidos örneğinde bezeme tespit edilememiştir ancak muhtemelen Samos kâsesiyle aynı tarihlerden olmalıdır.

Kat. No.: 126-132 arasında tanıtılan kaplar, baskı-bezemeli tabak veya kâse parçalarıdır. Hellenistik Dönem'de Attik siyah boyalı kapların tersine, tondolarında baskı-bezeme bulunan kaplar nadirdir. Baskı-bezemenin, genellikle dışa çekik ağızlı kâselerde görüldüğü iddia edilmiştir⁶⁹⁶. Nagidos'ta da, Doğu Akdeniz üretimleri için karakteristik olan Batı Yamacı bezemeli tabaklarda ve dışa çekik ağızlı

⁶⁸⁷ Jones 1950, fig. 182, 107.

⁶⁸⁸ Özcan 2003, Lev. III-IV, 2d-2f, 1a-1e, Çiz. 20-28 Lev. IV, 2d Çiz. 38; Rhodos'dan benzer kâseler için bk.: Patsiada 1990, 159-165 fig. 12-14.

⁶⁸⁹ Mitsopoulos-Leon 1991, 37 Taf. 32-36, B41-B51.

⁶⁹⁰ Jones 1950, 219 fig. 183, 112.

⁶⁹¹ Behr 1988, 149 fig. 14, 60.

⁶⁹² Waage 1948, pl. II, 57f, 57p.

⁶⁹³ Smetana-Scherrer 1982, Abb. 20 Taf. 398.

⁶⁹⁴ Hayes 1991, fig. XV, 1.

⁶⁹⁵ Tölle-Kastenbein 1974, Abb. 191, C.

⁶⁹⁶ Guz-Zilberstein 1995, 293.

kâselerin tondolarında baskı-bezeme tespit edilmiştir. Kat. No.: 126-130 arasında tanıtılan örneklerin, Batı Yamacı bezemeli tabaklara ait kaideler oldukları tahmin edilmektedir. Bunlar arasında Kat. No.: 126, diğerlerine göre oldukça kalın cidarlı, kaliteli astara sahip ve yüksek halka kaideli bir örnektir. Kat. No.: 131 ve 132 ise, basit, alçak ve halka kaideleriyle dışa çekik ağızlı kâselere ait kaideler olma-
lıdır.

Table Amphoralar (Kat. No.: 133-134)

Bu kap formu, Hellenistik Dönem’de günlük kullanım kabı olarak popüler olmuştur. Boyun bölümü genellikle Batı Yamacı stilinde süslenmiş olan bu amphora tipinin, başta Ege kıyıları olmak üzere çeşitli merkezlerde bulunduğu, ancak diğer seramik formlarının yanında oldukça az ele geçtiği kaydedilmiştir. Bunun nedeni olarak, table amphoraların zengin ve soylu halkın kullandığı çok özel bir form olması gösterilmiş, ayrıca İ.Ö. 3. yy.’ın ortasından itibaren büyük merkezlerde üretilmeye başlandığı ve Pergamon’da ele geçen ilk örneklerinin de bu tarihlere ait olduğu belirtilmiştir⁶⁹⁷.

Rotroff da, Batı Yamacı bezemeli amphoraların, Hellenistik Dönem’in bir yaratası olduğuna değinir ve bunların üç farklı varyasyonundan söz eder: 1. Konik gövdeli ve bant kulplu Gnathia amphoraları; 2. Gövdesi yivli, ağız kenarı kademeli ve bant kulplu Küçük Asya ile Karadeniz amphoraları ve 3. Ağız ile gövde bölümü düz profilli, sarmal kulplu Attika amphoralarıdır⁶⁹⁸.

Kat. No.: 133, Rotroff’un Küçük Asya ve Karadeniz tipi olarak tanımladığı amphoralardandır. Nagidos’ta tek örneği tespit edilen bu parçanın ağız tablası kademelidir. Dikey bantlı çift kulpa sahiptir ve gövdesi yivlidir. Parçanın boyun ve omuzu üzerinde Batı Yamacı bezemesi vardır. Boyun üzerinde kulp eklentisine denk gelen yerde beyaz renkli iki bant ve ikinci banttan diagonal inen iki bant daha vardır. Bu motif, boyun üzerinde bir kolye gibi görünmektedir ve tam merkezde rozete benzer bir süsleme bulunmaktadır. Ancak deforme olduğu için bu süslemenin ne olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır. Boyundan omuza geçişte yine bir bant yer almaktadır. Omuz üzerinde de iki bant arasında sıra sıra dalga şeklinde motifler vardır. Bu amphora ile paralellik gösteren Pergamon örnekleri, Schaefer tarafından İ.Ö. 2. yy.’ın 2. yarısına⁶⁹⁹; Behr tarafından ise İ.Ö. geç 2. yy.’a verilmektedir⁷⁰⁰. Nagidos örneğine yakın benzerlik gösteren ve Pergamon Asklepionu’ndan ele geçen bir örnek İ.Ö. 265-235 yıllarına tarihlenmiştir⁷⁰¹. Troya örnekleri, Pergamon Asklepionu’ndan ele geçen bu örnekle karşılaştırılarak İ.Ö. 3. yy.’ın 2. yarısına tarihlenmiştir⁷⁰². Kontekst malzemesi olarak ele geçen Paphos örnekleri, İ.Ö. 3. yy. ile 2. yy.’ın ortası arasına verilmiştir⁷⁰³. Tarsus-Gözlükule’de bulunmuş olan benzer tipteki amphoralar, höyüğün Orta Hellenistik ünitesinde (İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.) ele geçmiştir⁷⁰⁴. Nagidos örneği, form ve bezeme özellikleriyle, bu merkezlerdeki amphoralara yakınlık göstermektedir ve buluntu grubu içinde, İ.Ö. 3. yy.’ın 2. yarısı ile İ.Ö. erken 2. yy.’a tarihlenen malzemelerin yoğunluğu dikkate alınarak, bu döneme tarihlenmiştir.

Kat. No.: 134 de, Rotroff’un tanımladığı, Küçük Asya ve Karadeniz amphoralarının yivli gövdesine sahiptir ve yine İ.Ö. 3. yy.’ın 2. yarısı ile erken 2. yy. arasına tarihlenmektedir.

⁶⁹⁷ Berlin 1999, 94.

⁶⁹⁸ Agora XXIX, 120.

⁶⁹⁹ Schaefer 1968, Taf. 17-20 67-71.

⁷⁰⁰ Behr 1988, 169-170, Abb. 21-22, 95-96.

⁷⁰¹ Zigenaus – De Luca 1968, Lev. 37 fig. 57.

⁷⁰² Berlin 1999, 95 Lev. 5 fig. 155.

⁷⁰³ Hayes 1991, pl. VI, 1 fig. XLI, 31 fig. XII, 2.

⁷⁰⁴ Jones 1950, fig. 125, 115-117; Benzer form ve bezemeye sahip amphoralar için ayrıca bk.: Patsiada 1990, 183-184, fig. 24-25.

Kraterler (Kat. No.: 135-161)

Kraterler, Hellenistik Dönem Batı Yamacı seramiğinde popüler olan bir diğer kap formudur. Nagidos örnekleri arasında dört farklı krater tipi tespit edilmiştir: 1. Çan kraterler; 2. Destekli kraterler; 3. Bolster kraterler ve 4. Moldmade kraterler.

Çan Kraterler (Kat. No.: 135-137)

Bu krater tipi, özellikle Klasik Dönem Attika Kırmızı Figür vazolarından bilinmektedir⁷⁰⁵. Rotroff, kalyx kraterlerden farklı olan Klasik kökenli bu türün, Hellenistik Dönem’de de üretilmeye devam ettiğine değinmektedir⁷⁰⁶.

Nagidos’ta, Attika’dan ithal edilmiş olan ve İ.Ö. 4. yy.’ın ilk yarısına tarihlenen, Kırmızı Figür teknikte bezeli birkaç örnek tespit edilmiştir⁷⁰⁷. Ayrıca, Attik Kırmızı Figür örneklerle aynı tarihlerde, bu tipin taklitlerinin ortaya çıktığı anlaşılmıştır⁷⁰⁸. Klasik Dönem’in taklit örnekleri bezemesiz, Hellenistik Dönem örnekleri ise Batı Yamacı bezemeli ve İ.Ö. 4. yy. kraterlerine oranla daha ovoid gövdeli kaplardır.

Kat. No.: 135’te tanıtılan parça, bezemesi iyi korunmuş bir örnektir. Gövde üzerinde iki sıra bant arasında sarmaşık yaprağı tasvir edilmiştir. Sarmaşığın yaprakları kalp, dalları dalga şeklindedir. Bu bezemenin alt kısmında ise, bant grupları bulunmaktadır.

Diğer örneklerde ise bezemenin çok iyi korunmadığı görülmektedir. Kat. No.: 136’nın bezemesi oldukça deforme olmuştur. Sadece iki yaprak ve bunların altında bazı beyaz boya izleri seçilebilmektedir. Kat. No.: 137’nin ise boyun bölümü ele geçmediği için bezeme tespit edilememiştir.

Atina Agorası’nda, Klasik kökenli bu formun Hellenistik Dönem’e ait olan örneği, bezeme stili ve kontekst verileri dikkate alınarak İ.Ö. 3. yy.’ın son çeyreğine tarihlenmiştir⁷⁰⁹. Rosenthal-Heginbottom, aralarında bu tip bir krater örneğinin de bulunduğu bazı kapların, Doğu Akdeniz atölyelerinde üretilmiş olduklarını vurgulamaktadır⁷¹⁰. Guz-Zilberstein, Dor’da ele geçen bu tip kraterleri, İ.Ö. 3. yy.’ın Batı Yamacı bezemeli tipik kapları arasında göstermektedir⁷¹¹. Paphos’ta bulunan bir örnek ise İ.Ö. 1. yy.’a verilmiştir⁷¹². Nagidos örnekleri, İ.Ö. 3. yy. sonu ile İ.Ö. 2. yy. başlarına ait Hellenistik kontekstlerde ele geçmiş ve bu döneme tarihlenmiştir.

Destekli Kraterler (Kat. No.: 138-155)

Bunlar, Nagidos krater tipleri içinde en büyük grubu oluşturmaktadır. Hellenistik Dönem’de Doğu Akdeniz kıyılarında yaygın olan bu tip kraterlerin bezemesi ve formu karakteristiktir⁷¹³. İ.Ö. 3. yy.’ın tipik bezeme stili olan Batı Yamacı tarzında bezenmişlerdir ve bezeme boyun üzerinde yer almaktadır.

⁷⁰⁵ Boardman 1996, 413, 416-417, 341-346, 348.

⁷⁰⁶ Agora XXIX, 136.

⁷⁰⁷ Bk.: Bu kitabın “Klasik Dönem Seramikleri” başlıklı bölümü, Kat. No.: 85.

⁷⁰⁸ Bk.: Bu kitabın “Klasik Dönem Seramikleri” başlıklı bölümü, Kat. No.: 86-89.

⁷⁰⁹ Agora XXIX, 136 fig. 41, 580.

⁷¹⁰ Rosenthal-Heginbottom 1995, 22 fig. 5. 11: 12.

⁷¹¹ Guz-Zilberstein 1995, 327-328 fig. 6. 54: 9.

⁷¹² Hayes 1991, fig. II, 22.

⁷¹³ Rosenthal-Heginbottom 1995, 229 fig. 5. 11: 7-12; Guz-Zilberstein 1995, 327-328 fig. 6. 54: 8, 29; Crowfoot 1957, 239 fig. 45, 1-17, 226 fig. 39, 1; Hayes 1991, fig. XLI, 28; Zoroğlu 2004, 302 pl. 108, 1-4; Jones 1950, fig. 186, 213; Özcan 2003, 33 Çiz. 53-75; Postgate – Baker 1995, fig. 8, 1-4.

Genellikle rastlandığı gibi, bitkisel motiflerle dekore edilmiş olan bu kaplarda, dalga bandı şeklinde sarmaşık dalları ve kalp şeklinde yapraklar bulunmaktadır. Bazı parçalar üzerinde, iyi korunmuş bezeme örneklerine rastlanmaktadır. Örneğin Kat. No.: 138 ve 142'nin boynu üzerindeki bezeme, Rosenthal-Heginbottom tarafından "mersin ağacı yapraklarından yapılmış taç" olarak tanımlanmıştır⁷¹⁴. Ağız profili tümüyle korunmuş olan Kat. No.: 142'de, kısmen korunmuş bezeme, gerçekten de bir taç şeklinde görünmektedir. Kat. No.: 145'te beyaz boyalı bir kurdele motifi ile insize teknikte yapılmış anlaşılmalı bir şekil görülmektedir.

Bazı örnekler üzerinde ise, kalıp kullanılarak ya da kullanılmadan yapılmış olan kabartma tarzda bitkisel dekorasyonlara rastlanmaktadır. Örneğin, Kat. No.: 147'nin boynu üzerinde ve dudak tablasının hemen altında, kabartma tarzda yapılmış ters lotus çiçekleri ve bunlar arasında lotus tomurcukları görülmektedir. Ayrıca bunların hemen altında, iki ucu spiral şeklinde kıvrılmış floral bezemeler vardır. Kat. No.: 149'da tanıtılan omuz-gövde parçasında da, omuz üzerinde bir yaprak motifi; omuzdan gövdeye geçiş bölümünde ise yine kabartma tarzda yapılmış yumurta-ok motifi bulunmaktadır. Yumurta-ok bezemesiyle başka örnekler üzerinde de karşılaşmaktadır. Bunun dışında, yaygın olarak kullanılmış bir diğer bezeme ise, omuz-gövde geçişlerinde karşılaşılan dil motifleridir. Kat. No.: 144, 152-154 arasında örnekleri tanıtılan bu motif oldukça düzensizdir ve kalıp kullanılmadan yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Rosenthal-Heginbottom bu başlık altında tanıtılan kraterlerin Doğu Akdeniz atölyelerinin üretimi olduklarını önermekte, ancak bunların kulplarının Attika'nın destekli kraterlerini anımsattığına işaret etmektedir⁷¹⁵. Guz-Zilberstein, Dor'da ele geçen örnekleri, İ.Ö. 3. yy.'a ait Batı Yamacı bezemeli tipik kaplar arasında göstermektedir⁷¹⁶. Nagidos örnekleri form ve bezeme özellikleriyle, Dor örneklerine oldukça benzemektedir. Crowfoot, Samaria örnekleri için İ.Ö. geç 3. - 2. yy.'ı önermekte ve Batı Yamacı bezemeli bu kraterlerin Attik tiplerin taklitleri olabileceklerine değinmektedir⁷¹⁷. Samaria örnekleri de, form ve bezeme özellikleriyle Nagidos tiplerine yakın kaplardır. Paphos'ta bulunan bir örnek İ.Ö. 3. yy. ile erken 2. yy. arasına tarihlenen bir kontekstten ele geçmiştir⁷¹⁸. Paphos örneğinin formu, Nagidos örneklerinden Kat. No.: 143 ve 144 ile; bezeme prensibi ise Kat. No.: 146 ile benzerlik göstermektedir. Kelenderis'te bu tip kraterler İ.Ö. geç 3 ile erken 2. yy.'a tarihlenmiştir. Zoroğlu, Kelenderis örneklerini iki farklı tipe ayırmış ve 20-25 cm. çapındaki Tip I örneklerinin destekli kraterlerini hatırlattığını vurgulamıştır⁷¹⁹. Tip II örneklerinin ise birinci tiplerden oldukça küçük olduğuna ve bunların Attik Klasik kantharoslara benzediğine dikkat çekmiştir⁷²⁰. Tarsus-Gözlükule'den bir örnek Orta Hellenistik üniteye (İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.) tarihlenmiştir⁷²¹. Tarsus Cumhuriyet alanı buluntuları İ.Ö. geç 3. yy. ile 1. yy. arasına⁷²²; Kilisetepe örnekleri ise İ.Ö. geç 3 - 2. yy.'a tarihlenmiştir⁷²³. Nagidos'un destekli kraterleri Kelenderis, Tarsus-Gözlükule, Tarsus Cumhuriyet alanı ve Kilisetepe örnekleri ile yakın benzerlik göstermektedir. Nagidos buluntuları, İ.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği ile 2. yy.'ın ilk çeyreği arasına tarihlenen bir kontekstin içinde yoğun olarak bulunmuşlardır. Bu veriler ışığında bu gruptaki kapların İ.Ö. geç 3. yy. ile erken 2. arasına tarihlenebileceği önerilebilir.

⁷¹⁴ Rosenthal-Heginbottom 1995, 229 fig. 5. 11: 9.

⁷¹⁵ Rosenthal-Heginbottom 1995, 229 fig. 5. 11: 7-12.

⁷¹⁶ Guz-Zilberstein 1995, 327-328 fig. 6. 54: 8, 29.

⁷¹⁷ Crowfoot 1957, 239 fig. 45, 1-17, 226 fig. 39, 1.

⁷¹⁸ Hayes 1991, fig. XLI, 28.

⁷¹⁹ Zoroğlu 2004, 302 pl. 108, 1-2.

⁷²⁰ Zoroğlu 2004, 302-303 pl. 108, 3-4.

⁷²¹ Jones 1950, fig. 186, 213.

⁷²² Özcan 2003, 33 Çiz. 53-75.

⁷²³ Postgate - Baker 1995, fig. 8, 1-4; Bu grup form ve bezemelere sahip kraterler için ayrıca bk.: Patsiada 1990, 180-182 fig. 22-23.

Bolster Kraterler (Kat. No.: 156-157)

Düz dudak tablalı, geniş ve derin bu kap formunun en karakteristik özelliklerinden biri, plastik eklentili kulplardır. Hellenistik Dönem'in bu kapları, erken dönemlerin destekli ve volütlü kraterleri gibi, adını kulp formundan alır⁷²⁴. Bu plastik kulp ve dış tarafa yapılan kabartma bezemeler nedeniyle, bu tip kraterlerin, metal kapların taklitleri olduğu düşünülmektedir.

Nagidos'ta bolster kraterlerin kulp eklentisi korunmuş bir örneği ele geçmemiştir. Ancak bu tipin karakteristik gövde profiline sahip iki örnek bulunmaktadır. Kat. No.: 156 düz dudak tablalıdır ve dudak tablası üzerinde iki yiv vardır. Dış tarafta dudak tablasının hemen altında ise, kabartma tarzda yapılmış yumurta-ok dizisi görülmektedir. Bu örnek muhtemelen Batı Yamacı bezemelidir. Ancak Nagidos'un aşırı tuzlu ve kireçli toprağı yüzey dokusunu deforme ettiği için, olası bezeme tümüyle tahrip olmuştur. Kat. No.: 156'da tanıtılan Nagidos kraterinin örnekleri Atina'da İ.Ö. 225-200 yıllarına tarihlenmiştir⁷²⁵. Korinth'te bulunmuş olan benzer örneklerin ise İ.Ö. erken 3. yy.'a ait olduğu düşünülmektedir⁷²⁶. Mitsopoulos-Leon, bu tip kapların, İ.Ö. erken 3. yy.'da Ephesos'a ithal edildiğini, daha sonra burada yerel üretimin başladığını ve İ.Ö. 2. yy.'da üretimin devam ettiğini tespit etmiştir. Ephesos'da, Nagidos örneklerine benzerlik gösteren örnekler İ.Ö. geç 3. yy. ile İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı arasına tarihlenmiştir⁷²⁷.

Kat. No.: 157 de, Kat. No.: 156 gibi düz dudak tablalıdır ve dudak tablası üzerinde iki yiv vardır. Ancak bu örnek Kat. No.: 156'ya göre basit bir kaptır. Yalnız dudak tablasının üzeri ve iç tarafında dudağın alt kısmı astarlanmıştır. Gövdenin kalan kısmı içte ve dışta tamamen astarsızdır. Bu örneğin en yakın paraleli yine Atina Agorası'nda bulunmuş ve İ.Ö. 200-185 arasına tarihlenmiştir⁷²⁸.

Benzer örnekler için önerilen tarihler, Nagidos buluntusu bolster kraterlerin bulunmuş olduğu kontekstlerle de uyumludur. Bu veriler dikkate alınarak: Kat. No.: 156'da tanıtılan örneği İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.'a; Kat. No.: 157'de tanıtılan krateri ise İ.Ö. erken 2. yy.'a tarihlemek mümkündür.

Moldmade Kraterler (Kat. No.: 158-161)

Bu kaplar; kalıp yapımı, geniş ve sarkık dudaklı bir krater tipidir. Ağız kenarının iç tarafında bir yiv vardır. Gövdesi yarımküre profillidir ve farklı kaide formlarına sahip örnekleri bulunmaktadır. Bunların, İ.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği ve İ.Ö. 2. yy.'ın ilk çeyreğinde, popüler oldukları not edilmiştir⁷²⁹.

Nagidos'ta, Attika'nın bu krater tipine benzeyen, ancak Attika olmayan birkaç ağız-boyun parçası ele geçmiştir. Kat. No.: 158-160 arasında tanıtılan bu örnekler, Attik tipler gibi kalıp yapımı, geniş ve sarkık dudaklıdır. Ancak Nagidos örneklerinin ağız kenarının iç tarafında yiv yoktur. Kat. No.: 158 ve 160'ın dudağının sarkan bölümü üzerinde kabartma tarzında yapılmış dil bezemesi bulunmaktadır. Kat. No.: 159'un dudağının sarkan kısmı üzerinde ise yumurta-ok motifi vardır. Kat. No.: 159 ve 160, Kat. No.: 158'e göre daha kalın cidarlıdır ve bu iki örneğin dudağının sarkan bölümü daha geniştir. Kat. No.: 158'in boynu üzerinde, Batı Yamacı tarzında iki yaprak motifi görülmektedir. Kat. No.: 161'in ağız kenarında da kabartma tarzında yapılmış dil bezemesi bulunmaktadır ve tanıtılan diğer örneklerle yakın bir formdur.

⁷²⁴ Edwards 1975, 46; Agora XXIX, 136; Mitsopoulos-Leon 1991, 44.

⁷²⁵ Agora XXIX, fig. 41, 583-585.

⁷²⁶ Edwards 1975, pl. 7, 188.

⁷²⁷ Mitsopoulos-Leon 1991, 44 Taf. 50-53, B106-B113.

⁷²⁸ Agora XXIX, fig. 41, 587.

⁷²⁹ Agora XXIX, 139.

Nagidos'un bu vazoları, Atina Agorası'nda İ.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği ile İ.Ö. 2. yy.'ın ilk çeyreğine tarihlenen örneklerle paralel kaplardır. Özellikle Kat. No.: 158'de tanıtılan parça, Atina'da İ.Ö. 225-200'e tarihlenen kraterlerle çok yakın benzerlik göstermektedir⁷³⁰. Kat. No.: 159-161'de tanıtılan parçalar da Attika örneklerine yakındır. Ancak bu örneklerde dudağın sarkık olan bölümü daha geniştir. Dor'da, bu tip ağız profiline sahip bir örneğin kantharos veya kalyx kap olabileceği ve İ.Ö. 2. yy.'a tarihlenmesi gerektiği önerilmiştir⁷³¹. Nagidos örneklerinin ağız ve gövde profilleri, Dor buluntusuyla yakın benzerlikler göstermektedir. Bu veriler ışığında, Kat. No.: 158-160 arasındaki kraterleri İ.Ö. geç 3 - erken 2. yy.'a tarihlemek mümkündür.

Testiler (Kat. No.: 162-174)

Hellenistik Dönem'de yoğun olarak kullanılan bir diğer form ise tek kulplu testilerdir. Genel form karakteri birbirine benzeyen bu testilerin, ayrıntılarda bazı farklılıkları bulunmaktadır.

Kat. No.: 162-166 arasındaki örnekler, ağız kenarı oluklu, geniş ve uzun boyunlu testilerdir. Yalnız ağız ve boyun kısmı korunmuş olan bu Nagidos örnekleri arasında kulplu örneklere rastlanmamıştır. Ancak Berlin ve Pilacinski, uzun boyunlu bir form olan bu tip testilerin, bant şeklinde kulpları olduğuna değinmekte ve Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü'nde ele geçen örnekleri İ.Ö. erken 3. yy. ile İ.Ö. 2. yy. ortası arasına tarihlemektedirler⁷³². Nagidos örnekleri, Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü'nde bulunan bu testilere benzemektedir. Crowfoot, Nagidos testilerine benzer örneklerin de içinde bulunduğu bütün testilerin, muhtemelen İ.Ö. 3 - 2. yy.'lara ait olduğunu düşünmektedir⁷³³. Samaria örnekleri de, Kıbrıs Agios Georgios Höyüğü örnekleri gibi, Nagidos testilerine paralel kaplardır. Kat. No.: 162-166 arasındaki Nagidos örnekleri de, yoğun olarak İ.Ö. 3 yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. erken 2. yy. arasına tarihlenen buluntularla aynı kontekstlerde ele geçmiş ve bu döneme tarihlenmişlerdir.

Kat. No.: 167, dışa çekik ağız profiline sahip, dik ve uzun boyunlu bir örnektir. Nagidos'un bu örneğine benzer bir testi, Dor'un İ.Ö. 3. yy. ortalarına tarihlenen kontekstinden ele geçmiştir⁷³⁴. Dor'daki bu örneği göz önünde bulundurarak, bu testiyi İ.Ö. 3. yy. ortalarına tarihlemek mümkündür.

Kat. No.: 168-171 arasındaki örnekler de dışa çekik ağız kenarına sahiptirler. Ancak boyun bölümleri dar ve kısadır. Ayrıca Kat. No.: 168'in kulp eklentisi korunmuştur. Bu testiler İ.Ö. 3. yy. ortaları ile 2. yy. başları arasına tarihlenen malzemelerle birlikte bulunmuş ve bu döneme tarihlenmişlerdir.

Kat. No.: 172 yine bir testiye ait boyun-omuz parçasıdır. İnce boyun bölümü, yumuşak bir kavisle omuza geçmektedir. Omuz üzerinde, Batı Yamacı tarzında floral bir dekor bulunmaktadır. Kalp şeklindeki yapraklar ve dalga bandı şeklindeki dallar bütün omuzu çevrelemektedir. Bezeme stili, diğer kap formları üzerinde de sık rastlanan Batı Yamacı bezemeleriyle aynı özellikleri taşımaktadır. Bu durum Nagidos'ta İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile erken 2. yy.'da yoğunluk gösterdiği için 172 numaralı örnek de bu döneme tarihlenmiştir.

Kat. No.: 173 ve 174'de tanıtılan örneklerin üzerinde, insize teknikte yapılmış balık pulu bezemesi bulunmaktadır. Bu gövde parçaları da, buluntu grupları dikkate alınarak, İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile erken 2. yy. arasına tarihlenmiştir.

⁷³⁰ Agora XXIX, fig. 44, 601-606.

⁷³¹ Rosenthal-Heginbottom 1995, 223 fig. 5. 9: 1; Dor'da bulunan bir örnek için ayrıca bk.: Guz-Zilberstein 1995, fig. 6. 47: 16.

⁷³² Berlin – Pilacinski 2003, 205 fig. 7, 117.

⁷³³ Crowfoot 1995, 268-269 fig. 58, 8-9.

⁷³⁴ Guz-Zilberstein 1995, fig. 6. 31, 5, Area CI, Phase 4a, L4806.

Lagynoslar (Kat. No.: 175)

Lagynoslar, Hellenistik Dönem çömlekçiliğinin açık zeminli vazolarının önemli gruplarından biridir. Alçak ve keskin gövde profili, gövdeden birden yükselen ince ve uzun boyunlarıyla karakteristiktir. Genellikle halka kaidelidirler. Bazı örnekler ise, profilli veya yivli kaide tipine sahiptir⁷³⁵. Lagynosların Atina'daki en erken örneklerinin İ.Ö. 2. yy.'ın başlarına ait olduğu ve İ.Ö. 2. yy.'ın 2. yarısında ise formun oldukça popüler olduğu ifade edilmektedir⁷³⁶.

Kat. No.: 175'de tanıtılan örnek, boyun ve omuz parçasından oluşmaktadır. Ayrıca omuz üzerinde kulp çıkışı korunmuştur. Form özellikleri Nagidos örneğine yakın olan kaplar Atina'da İ.Ö. 175-160 arasına tarihlenmektedir⁷³⁷. Schaefer, Pergamon örneklerinin İ.Ö. 2. yy.'dan daha erkene gidemeyeceğini, en erken örneklerin İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına, en geç örneklerin ise İ.Ö. geç 2 - erken 1. yy.'a ait olduğunu düşünmektedir⁷³⁸. Paphos'daki erken örnekler de, Attika ve Pergamon ile paralel olarak, İ.Ö. 2. yy.'ın başlarına tarihlenmiş, ancak bu formun İ.Ö. geç 2. veya erken 1. yy. kontekstlerinde yoğunluk kazandığı vurgulanmıştır⁷³⁹. Kat. No.: 175'e yakınlık gösteren bir örnek ise, İ.Ö. 2. yy.'ın 2. çeyreği ve sonrasına tarihlenen bir kontekstten ele geçmiştir⁷⁴⁰. Bu veriler ışığında, tek örnek olarak ele geçen 175 numaralı lagynos, özellikle Attika örneği dikkate alınarak İ.Ö. 175-160 arasına, bir başka deyişle Nagidos akropolünün terk edildiği döneme tarihlenmiştir.

Hydria (Kat. No.: 176)

Nagidos akropolünde tek örneği tespit edilmiştir. Ağız kenarının sarkık kısmı üzerinde kabartma tarzda yapılmış yumurta-ok motifi bulunmaktadır. Kelenderis'te bu tip ağız profiline sahip bir hydria İ.Ö. 3. - 2. yy. kontekstinden ele geçmiştir. Kelenderis örneğinin ağız kenarında da, Nagidos örneğine benzeyen bir bezeme bulunmaktadır⁷⁴¹. Nagidos hydriyası, ele geçtiği kontekst buluntuları dikkate alınarak İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile erken 2. yy. arasına tarihlenmiştir.

Kapalı Kap Kaideleri (Kat. No.: 177-191)

Bu başlık altında, amphora, krater, testi veya hydria formlarına ait olabilecek kaide parçaları bir arada ele alınmaktadır.

Kat. No.: 177 ve 178 yüksek kaide parçalarıdır. Dor'da ele geçen benzer bir örnek, krater kaidesi olarak tanımlanmış ve Batı Yamacı bezemeli bu kraterlerin Doğu Akdeniz atölyelerinin ürünleri olduğu belirtilmiştir⁷⁴².

Kat. No.: 179 da, bu örneklere benzer bir profile sahiptir. Ancak daha alçak ve daha kalın cidarlıdır. Dolayısıyla bu parça da bir krater kaidesi olmalıdır ve yine Dor'da benzer bir örnek tespit edilmiştir⁷⁴³. Restore edilerek tamamlanmış olan Dor kraterinin ağız ve gövde profili, Nagidos'un destekli kraterler grubundan Kat. No.: 141'de tanıtılan örnek ile paralellik göstermektedir.

⁷³⁵ Agora XXIX, 127.

⁷³⁶ Thompson 1934, 451; Agora XXIX, 127 fig. 37, 494.

⁷³⁷ Agora XXIX, fig. 37, 496-497; Attik örnekler için ayrıca bk.: Thompson 1934, D30-D31, C15, E70-E73.

⁷³⁸ Schaefer 1968, 110-112 Taf. 41-48.

⁷³⁹ Hayes 1991, 18 fig. X-XI.

⁷⁴⁰ Hayes 1991, Well 11 fig. X, 11.55.

⁷⁴¹ Zoroğlu 2004, 304 pl. 109, 1.

⁷⁴² Guz-Zilberstein 1995, fig. 6. 54: 30.

⁷⁴³ Rosenthal-Heginbottom 1995, fig. 5. 11: 8.

Kat. No.: 180-185 arasında tanıtılan örnekler, kademeli bir profile sahip kaidelerdir. Bu grup kaidelerin benzer örneğine Dor buluntuları arasında rastlanmıştır ve bu parçanın krater veya amphora olabileceği tahmin edilmiştir⁷⁴⁴. Yine Dor'da bulunmuş olan benzer tipte bir başka örnek ise testi olarak değerlendirilmiştir⁷⁴⁵. Kilisetepe'de ele geçen bu tip bir kaide örneği ise, yine krater olarak değerlendirilmiştir⁷⁴⁶.

Kat. No.: 186-187'nin kaidesi, düz bir tabla şeklinde yere oturmaktadır ve diğer örneklerle göre alçaktır. Kat. No.: 188-189 ise yüksek ve ince cidarlı örneklerdir. Bu dört örneğin amphora veya testi kaidesi olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca Kat. No.: 190'daki yüksek ve halka kaidenin bir testiye ait olduğu; Kat. No.: 191'in ise bir hydriaya ait olduğu düşünülmektedir.

Kapalı kaplara ait olan bu kaide parçaları, Hellenistik kontekstlerden ele geçmiş ve İ.Ö. 3. yy.'ın 2.yarısı ile İ.Ö. erken 2. yy. arasına tarihlenmişlerdir.

Lekaneler (Kat. No.: 192-196)

Nagidos'ta tespit edilen bir diğer kap formu da lekanedir. Kat. No. 192'de, restore edilerek tamamlanan, düz dudak tablalı ve yüksek halka kaideli bir örnek bulunmaktadır. Kat. No.: 193-196 arasında ise, aynı kap formuna ait olan bazı parçalar tanıtılmaktadır. Ağız ve gövde profillerinde çok ince farklılıklar olan bu lekanelerin dudak tablaları ve iç gövdelerinin üst kısımları geniş bir bant oluşturacak şekilde astarlanmıştır. İç yüzeyinin geri kalan kısmı ve dış tarafı ise astarsız bırakılmıştır.

Didyma'da bulunan benzer bir örnek, İ.Ö. 3 - 2. yy.'a tarihlenmiştir⁷⁴⁷. Kıbrıs Salamis'te bulunmuş olan bir diğer paralel örnek Hellenistik periyoda⁷⁴⁸; Tarsus Gözlükule'de bulunan iki örnek ise, höyüğün Orta Hellenistik ünitesine (İ.Ö. geç 3. yy. ile İ.Ö. erken 2. yy.) verilmiştir⁷⁴⁹. Nagidos'ta ise bu kaplar, İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. erken 2. yy.'a tarihlenen kontekstlerde bulunmuş ve dolayısıyla bu evreye tarihlenmişlerdir.

Kapaklar (Kat. No.: 197-202)

Çeşitli formlara ait olabilecek kapak örnekleri bu başlık altında toplanmış ve genel olarak 3 farklı tipte kapak bulunduğu gözlenmiştir.

Kat. No.: 197'de tanıtılan kapak parçası, 1. tip kapakları temsil etmektedir ve ağız kenarı dışı doğru bir çıkıntı yapan lekanis kapaklarına benzerlik göstermektedir. Atina Agorası'nda bulunmuş olan benzer bir örnek İ.Ö. 375-350 arasına⁷⁵⁰; Keramaikos'ta ele geçen bir diğer yakın örnek ise İ.Ö. geç 4. yy.'a tarihlenmiştir⁷⁵¹. Nagidos örneği, birlikte bulunduğu diğer malzemeler yardımıyla İ.Ö. 4. yy. sonu - 3. yy. başlarına tarihlenmiştir. Ayrıca astar ve kil özelliklerinin, Kat. No.: 56, 82 ve 84'te tanıtılan kaplarla benzerlik gösteriyor olması nedeniyle, Kıbrıs'tan ithal edilmiş olma ihtimali yüksektir.

Kat. No.: 198-201 arasında tanıtılan örnekler 2. tip kapalara aittir. Kat. No.: 198'de tanıtılan örnek tam profil vermektedir. Tüm örneklerin dış yüzü astarlanmış, ancak iç kısımlar astarsız bırakılmıştır. Sadece Kat. No.: 199 üzerinde Batı Yamacı bezemesi görülmektedir. Bu örnekte, beyaz renkli iki bant

⁷⁴⁴ Guz-Zilberstein 1995, fig. 6. 56: 13.

⁷⁴⁵ Guz-Zilberstein 1995, fig. 6. 55: 17.

⁷⁴⁶ Postgate – Baker 1995, fig. 8, 5.

⁷⁴⁷ Wintermeyer 1984, Abb. 9, 2.

⁷⁴⁸ Diederichs 1980, pl. 7, 81.

⁷⁴⁹ Jones 1950, fig. 186, B-C.

⁷⁵⁰ Agora XII, fig. 11, 1240.

⁷⁵¹ Kovacovics 1990, Abb. 76, 15.

ve sarmaşık dallarına benzer bir motif seçilebilmektedir. Ancak çok silik halde günümüze ulaştığı için, bu motifin kesin olarak sarmaşık yaprağı olduğunu söyleyebilmek güçtür. Nagidos'un bu kapak tipleri, ele geçtikleri sektörlere göre, İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. erken 2. yy. arasına tarihlenmişlerdir.

Kat. No.: 202'de tanıtılan parça ise, Nagidos'ta bulunan üçüncü tip kapak formunun temsilcisidir ve bu parçayı da, ele geçtiği sektörün diğer buluntuları yardımıyla, İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. erken 2. yy. arasına tarihlemek mümkündür.

Hellenistik Seramiklerin Değerlendirmesi

İ.Ö. 4. yy. sonu - 3. yy. ilk çeyreğinde, Attika'dan ithal kaplar ve bunların taklidi olan örnekler rastlanmıştır; bunun yanında bazı yeni formlar da ortaya çıkmıştır. Attik tip skyphoslar, kantharoslar, dışa çekik ağızlı kâseler, içe çekik ağızlı kâseler ve Attik tip balık tabakları, Nagidos'ta geç Klasik Dönem'den bilinen türlerdir.

Attika'dan ithal edilen skyposlar, Nagidos'ta İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında başlamıştır. İ.Ö. 4. yy. ortalarında, Attika ithalleri devam ederken, bunların taklitleri de ortaya çıkmıştır. Bu formun en geç ithal örneği Hellenistik periyodun başından gelmektedir. İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinden sonra ise Attik ürünlerin taklitleri de sona ermiştir.

Dışa çekik ağızlı kâseler ile içe çekik ağızlı kâseler, İ.Ö. 4. yy. başlarında yine Attika ithalleriyle başlamış ve bunlarla çağdaş olarak taklit örnekler de ortaya çıkmıştır. Hellenistik periyodun başlarında Attika ithalleri sona ermiş ancak taklit örnekler İ.Ö. 2. yy. ortalarına kadar devam etmiştir. İçe çekik ağızlı kâselerin İ.Ö. 3. yy. tipleri, Nagidos'un Hellenistik Dönem seramik repertuarının en yoğun gruplarından birini oluşturmaktadır. Ancak dışa çekik ağızlı kâseler, İ.Ö. 4. yy. örnekleri gibi, Hellenistik Dönem'de de oldukça az örnekle temsil edilmiştir.

Attik tip balık tabakları ise İ.Ö. 4. yy. ortalarında Attika'dan ithal edilmiş örneklerle başlamış ve bunların en geç örnekleri Hellenistik periyodun başına tarihlenmiştir. Az sayıdaki taklit örnek ise İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısına aittir.

Hellenistik periyodun başında, yuvarlatılmış ağız kenarlı tabaklar, yeni bir kap çeşidi olarak repertuara girmektedir. Bunlar İ.Ö. geç 4 - erken 3. yy.'da Attika ithalleriyle başlamıştır ancak bu türün Nagidos'taki ithal örnekleri sadece birkaç adetle sınırlıdır. İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısına ait olan ve yerel üretim olması muhtemel örnekler ise, Nagidos'un Hellenistik Dönem kap formları arasında en yoğun gruplardan birini oluşturmaktadır.

İ.Ö. 5. yy.'ın 2. yarısı ile İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısı arasında yoğunluk gösterdiği tespit edilen Attika malları, Attika taklitleriyle birlikte Hellenistik periyodun başında da devam etmiştir. İ.Ö. 3. yy.'ın 2. çeyreğinden itibaren ise Attika malları sona ermektedir ancak bu durum Nagidos'a özgü değildir. Aynı tarihlerde Akdeniz kıyılarındaki birçok merkezde de Attika malları azalmaya başlamıştır. Bu tarihten sonra ise, Attika dışındaki üretim merkezlerinden ithal edilen ürünlerin ve yerel üretimlerin arttığı görülmektedir. Bu konuda Jones, yerel endüstrilerin kaliteli ve ucuz taklitler yapmaya başladığında, Attika kaplarına olan talebin azaldığına ve buna bağlı olarak bu merkezden yapılan ithalatın da azaldığına değinmektedir. Ancak genel olarak birbirine çok benzeyen yerel Hellenistik kapların Attik tiplerden geliştiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, Doğu kültürüyle Yunan kültürünün birleşmesinin, Hellenistik Tarsus kaplarına yansıdığına değinmektedir. Ayrıca, Tarsus kaplarının form olarak Yunan kökenli olduğunu ancak özellikle Doğu Akdeniz'de üretilen seramiklerle yakın benzerlik taşıdığını kaydetmiştir⁷⁵². Doğu-batı sentezi ile ortaya çıkan Hellenistik kültürün içinde üretilen seramiklerin,

⁷⁵² Jones 1950, 152.

hem doğunun hem de batının etkilerini taşıdığı, Nagidos buluntuları ile de desteklenmektedir.

Nagidos'ta, İ.Ö. 3. yy.'ın 2. çeyreğine ait seramiklerin nispeten daha az oranda olduğu tespit edilmiştir. Seramiklerin azlığına karşın, Ptolemaios II'ye ait sikkelerin sayısı oldukça fazladır⁷⁵³. Sikkeler dışında, bu döneme ait önemli buluntular arasında mühürlü amphoralar sayılabilir. Kentte Rhodos mühürlü amphoraları İ.Ö. 3. yy.'ın 2. çeyreğinde başlamış ve İ.Ö. 2. yy. 2. çeyreğine kadar devam etmiştir. Knidos amphora mühürlerinin de İ.Ö. 4. yy. sonu - 3. yy. başından itibaren hiçbir kesintiye uğramadan İ.Ö. 3. yy.'ın son çeyreğine kadar sürdüğü görülmektedir. Ayrıca, Nagidos üretimi olduğu tespit edilen mühürlü amphoraların da İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında üretildiği düşünülmektedir⁷⁵⁴.

İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısında ise, Nagidos seramiklerinde çeşit ve sayı bakımından bir patlama yaşanmış ve bu dönemde birçok yeni tür ortaya çıkmıştır. Batı Yamacı bezemesi, İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısına ait kaplarda tespit edilmiştir. İ.Ö. geç 4 ile 3. yy.'ın ilk yarısı arasında, Batı Yamacı bezemeli örneğe rastlanmamıştır. Ancak Nagidos'un aşırı tuzlu ve kalkerli toprağı Batı Yamacı bezemesini tahrip etmiş ve beyaz boya çok az parça üzerinde korunabilmiştir. Bu bağlamda, İ.Ö. geç 4. yy. ile 3. yy.'ın ilk yarısına ait kaplar üzerindeki bezemelerin tamamen tahrip olma ihtimali de bulunmaktadır. Nagidos Batı Yamacı seramiğinde görülen kaplar, form özellikleri ve bezeme stilleriyle Doğu Akdeniz kıyılarındaki Hellenistik merkezlerle yakın ilişki içindedir. Örneğin tabaklar ve destekli kraterler, Nagidos'ta çok popüler olan iki gruptur ve bu bölgedeki merkezlerin örnekleriyle paralel kaplardır. Ayrıca, astar ve kil özellikleriyle farklı bir grup oluşturan bazı parçaların, metalik görünüme sahip astarları nedeniyle, Kıbrıs üretimi oldukları tahmin edilmektedir (Kat. No.: 56, 82, 84, 197). Bununla birlikte, Batı Yamacı bezemeli yivli tabaklar arasında yer alan Tip II örneklerinin de, Nagidos'a yabancı olan firnis özellikleri taşıması nedeniyle ithal olabilecekleri düşünülmektedir. Ancak seramiklerin genelinde tespit edilen kil renkleri ve katkı maddeleri, Hellenistik Dönem'de yerel üretimin artış gösterdiğine işaret etmektedir. Nitekim bazı Hellenistik seramik gruplarının kil özellikleri, İ.Ö. 3. yy.'da Nagidos'ta üretildiği tespit edilen mühürlü amphoralarla paralellik taşımaktadır.

Antik dünyada İ.Ö. 2. yy. başlarında ortaya çıkan yeni formlar, Nagidos'ta az sayıda ele geçmiştir. İ.Ö. 2. yy.'ın 2. yarısında popüler olan Megara kâselerine ise hiç rastlanmamıştır. Bu durum mühürlü amphora kulplarıyla da paralellik göstermektedir. İ.Ö. 3. yy.'ın 2. çeyreğinde başlamış olan mühürlü Rhodos amphoraları, İ.Ö. 2. yy.'ın 2. çeyreğinde son bulmuştur.

Sonuç olarak seramik buluntular, Nagidos'un Hellenistik Dönem'de özellikle Doğu Akdeniz kıyılarındaki merkezlerle yakın ilişkileri olduğunu göstermektedir. Bu ilişkilerin Suriye-Filistin Bölgesi ile oldukça sıkı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Kıbrıs ile erken dönemlerden itibaren var olan ilişkilerin devam ettiği ve Mısır ile yine sıkı temasların olduğu gözlenmektedir. Doğudaki bu bölgeler dışında Batı Anadolu kentleri ve Adalarla da ilişkiler kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Rhodos, Knidos, Ephesos ve Pergamon başta olmak üzere, Miletos ve Samos gibi kentlerle paralel bulguların ele geçmiş olmasını bu duruma kanıt olarak göstermek mümkündür.

⁷⁵³ Bu sikkeler, bu kitapta yayınlanmıştır.

⁷⁵⁴ Amphora mühürleri bu kitapta yayınlanmıştır.

Katalog

Kat. No. : 1
Buluntu Yeri : Z-30
Kaide Çapı : 4 cm.
Yükseklik : 1.9 cm.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Torus şeklinde halka kaidelidir. İçi-dışı parlak siyah firnislidir. Kaidenin alt tarafında merkezde siyah renkli nokta ve bunun etrafında iç içe girmiş daireler yer almaktadır.

Tarihleme : yak. İ.Ö. 330-320.

Kat. No. : 2
Buluntu Yeri : Z-30
Ağız Çapı : 9.8 cm.
Yükseklik : 2.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-gövde ve kulp parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Dışa çekik ağızlıdır. Kulpun yalnız gövdeye eklendiği nokta korunmuştur. İçi-dışı siyah firnislidir.

Tarihleme : İ.Ö. 300-275.

Kat. No. : 3
Buluntu Yeri : Q-17
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 1.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Torus şeklinde halka kaidelidir. İçi-dışı, kahverengi siyah firnislidir. Kaide tabanı ise kil renginde firnislenmiştir.

Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 4
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 5 cm.
Yükseklik : 3.8 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Torus şeklinde halka kaidelidir. İçi-dışı, kahverengi-siyah firnislidir.

Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreği - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 5
Buluntu Yeri : EF-14b
Kaide Çapı : 4.8 cm.
Yükseklik : 3.8 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Torus şeklinde halka kaidelidir. Kaideden gövdeye geçişte bir yiv vardır. İçi-dışı, kahverengi-kırmızı firnislidir. Kaide tabanı ise kil renginde firnislenmiştir.

Tarihleme : yak. İ.Ö. 330

Kat. No. : 6
Buluntu Yeri : Sur 1
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.6 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. İçi-dışı, kırmızı-siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 350-325.

Kat. No. : 7
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 9.2 cm.
Yükseklik : 3.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/4 light reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. İçi-dışı kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreği - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği

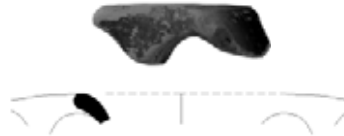
Kat. No. : 8
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. İçi-dışı kırmızı firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreği - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 9
Buluntu Yeri : J-25
Ağız Çapı : 12.4 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. İçi-dışı, kahverengi-siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreği - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 10
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Ağız, gövde ve kulp parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçi-dışı, siyah-kahverengi firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. erken 3. yy.

Kat. No. : 11
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Ağız, gövde ve kulp parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçi-dışı, siyah-kahverengi firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. erken 3. yy.

Kat. No. : 12
Buluntu Yeri : U-26
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.9 cm.
Hamur Rengi : 5YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Kalıplı ağız kenarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçi-dışı parlak siyah firnislidir. Kulpu ise kahverengi-siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 325-300.

Kat. No. : 13
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 9 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. Dışı kahverengi-siyah, içte dudak kenarı siyah, gövde kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. çeyreği.

Kat. No. : 14
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/2 grayish brown
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Dışa çekik ağız kenarlıdır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 240-220.

Kat. No. : 15
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 11.6 cm.
Yükseklik : 1.9 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/2 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Dışa çekik ağız kenarlıdır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 240-220.

Kat. No. : 16
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : 10 cm.
Kaide Çapı : 4.2 cm.
Yükseklik : 11.1 cm.
Hamur Rengi : 1 fo gley 5GY5/1 greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Kalıplı ağız kenarına sahiptir. Mahmuz kulpludur. Gövdesi yivlidir. Kaidesi kademelidir. Kaide halkasının iç kısmı oldukça yüksektir. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 17
Buluntu Yeri : Sur 1b
Kaide Çapı : 4.2 cm.
Yükseklik : 4.6 cm.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Kalıplı kaidedir. Kaide oturma düzleminde ince bir yiv vardır. Kaideden gövdeye geçişte ve gövde üzerinde ince bir yiv vardır. İçi-dışı parlak siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 325-310.

Kat. No. : 18
Buluntu Yeri : Z-30
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 1.8 cm.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalıplı kaidedir. İçi-dışı parlak siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 325.

Kat. No. : 19
Buluntu Yeri : Sur 1b
Kaide Çapı : 4.8 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalıplı kaidedir. Kaide oturma düzleminde ince bir yiv vardır. İçi-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 325-300.

Kat. No. : 20
Buluntu Yeri : Sur 2
Kaide Çapı : 4 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Kalıplı kaidedir. İçi kırmızı, dışı kırmızı-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. erken 3. yy.

Kat. No. : 21
Buluntu Yeri : Sur 2
Kaide Çapı : 4.2 cm.
Yükseklik : 6.4 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Kalıplı kaidedir. İçi-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. erken 3. yy.

Kat. No. : 22
Buluntu Yeri : Sur 1
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.4 cm.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. İçi-dışı parlak siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 325.

Kat. No. : 23
Buluntu Yeri : F-15
Ağız Çapı : 12.6 cm.
Kaide Çapı : 5 cm.
Yükseklik : 9.5 cm.
Hamur Rengi : 5YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Tam kaptır. Dikey bantlı kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Dışında ağızdan gövdeyegeçişte bir yiv vardır. İnce cidarlıdır. Alçak halka kaidelidir. Daldırma teknikte kırmızı-kahverengi astarlıdır. Dışında, ağız kenarında iki bant arasında yaprak motifleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 24
Buluntu Yeri : F-15
Ağız Çapı : 11.8 cm.
Yükseklik : 8.8 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam kaptır. Yalnız kaidesinin 3/1 yoktur. Dikey bantlı kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Cidar ağız kenarında ince, gövdede kalındır. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır. Dışta ağız kenarında Batı Yamacı tarzında iki bant arasında 'S' şeklinde bezeme vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 25
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 14.2 cm.
Yükseklik : 7.4 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Dikey bantlı kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Cidar ağız kenarında kalın, gövdede incedir. Daldırma teknikte mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 26
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 12.8 cm.
Yükseklik : 6.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Dikey bantlı kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Dışında ağızdan gövdeye geçişte bir yiv vardır. Kalın cidarlıdır. Daldırma teknikte kahverengisiyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 27
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : 8.2 cm.
Yükseklik : 4.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Cidar ağız kenarında ince, gövdede kalındır. Mahmuz kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Ağızdan basit bir kırılmayla gövdeye döner. Dışta dudak altında ve gövdeye geçişte kulp bağlantısının üzerinde birer yiv vardır. İçi-dışı kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 28
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 15 cm.
Yükseklik : 4.6 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Basit bir gövde profiline sahiptir. İçi-dışı kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 29
Buluntu Yeri : Q-18b
Ağız Çapı : 14.4 cm.
Yükseklik : 5.9 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/3 pale brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Basit bir gövde profiline sahiptir. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 30
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.9 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. İçi-dışı kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö.2. yy.'ın ilk çeyreği.

Kat. No. : 31
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 4.6 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/3 pale brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 32
Buluntu Yeri : F-16b
Ağız Çapı : 17 cm.
Yükseklik : 7.3 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/3 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Basit bir gövde profiline sahiptir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 33
Buluntu Yeri : Kule 3 Sondaj
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 4.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/3 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Mahmuz kulpludur. İçe çekik ağızlıdır. Basit bir gövde profiline sahiptir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 34
Buluntu Yeri : F-15b
Ağız Çapı : 8.8 cm.
Kaide Çapı : 4 cm.
Yükseklik : 3.3 cm.
Hamur Rengi : 1 for gley 5N gray
Katkı Maddesi : Mika, taşçık.
Tanım : Tam profil vermektedir. Yuvarlak bir ağız profiline sahiptir. Gövde yumuşak bir dönüşle kaideye geçer. Yüksek, halka kaidelidir. İçi-dışı mat siyah astarlıdır. Tondosunda baskı palmet motifleri bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı.

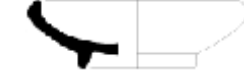
Kat. No. : 35
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 14.6 cm.
Yükseklik : 2.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddih yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Sert bir ağız profili vardır. Ağızdan gövdeye geçiş yumuşaktır. İçi-dışı kırmızı astarlıdır. Dışta dudak altında siyah bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı.

- Kat. No.** : 36
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 17 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Hamur Rengi : 5 GY 6/1 greenish gray
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Sert bir ağız profili vardır. Ağızdan gövdeye geçiş yumuşaktır. İçi-dışı kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı.
- Kat. No.** : 37
Buluntu Yeri : J-25
Ağız Çapı : 12 cm.
Kaide Çapı : 4.6 cm.
Yükseklik : 4.4 cm.
Hamur Rengi : 2 for clay 6/ 10G greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Tam profil vermektedir. Ağız profili yumuşaktır. Gövde köşelidir. Basit, halka kaidelidir. İçi-dışı mat siyah astarlıdır. Dış tarafında gövdenin alt kısmında iki yiv vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 38
Buluntu Yeri : J-25
Ağız Çapı : 12.4 cm.
Kaide Çapı : 5 cm.
Yükseklik : 2.6 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Ağız profili yumuşaktır. Gövde köşelidir. Basit, halka kaidelidir. İçi-dışı kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 39
Buluntu Yeri : Sur 1
Kaide Çapı : 5.2 cm.
Yükseklik : 2.1 cm.
Hamur Rengi : 10 Y 5/1 greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Basit, alçak halka kaidedir. Gövde köşelidir. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 40
Buluntu Yeri : Z-30
Ağız Çapı : 16 cm.
Kaide Çapı : 11.6 cm.
Yükseklik : 4.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Geniş ve sığdır. Kalın, halka kaidelidir. İçi ve dış tarafta dudak kenarı kırmızı-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreği - İ.Ö. 3. yy. başları.

Kat. No. : 41
Buluntu Yeri : Z-30
Ağız Çapı : 14.2 cm.
Kaide Çapı : 8 cm.
Yükseklik : 4.7 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/8 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Geniş ve sığdır. Gövdeden kaideye geçişte ince bir yiv vardır. Yüksek halka kaidelidir. İçi-dişi siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreği - İ.Ö. 3. yy. başları.

Kat. No. : 42
Buluntu Yeri : Z-30
Ağız Çapı : 14.2 cm.
Yükseklik : 6.4 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Geniş ve sığdır. İçi-dişi kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreği - İ.Ö. 3. yy. başları.

Kat. No. : 43
Buluntu Yeri : Z-30
Ağız Çapı : 12.8 cm.
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Basit, hafif içe çekik bir ağız yapısı vardır. Halka kaidelidir. İçi-dişi kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö.4. yy.'ın 2. çeyreği - İ.Ö.3. yy. başları.

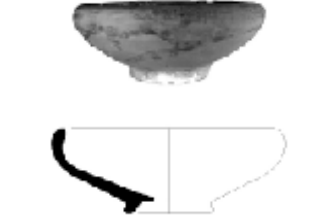
Kat. No. : 44
Buluntu Yeri : J-25b
Ağız Çapı : 13.8 cm.
Kaide Çapı : 4.4 cm.
Yükseklik : 5.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Basit, hafif içe çekik bir ağız yapısı vardır. Konik halka kaidelidir. İçi siyah-kahverengi astarlıdır. Dışta dudak kenarı kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreği - İ.Ö. 3. yy. başları.

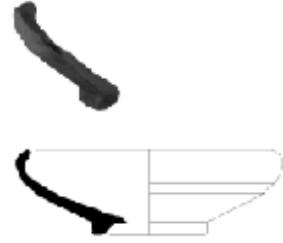
Kat. No. : 45
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 32.4 cm.
Yükseklik : 5.1 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/4 light reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Kapalı ağızlıdır. İçi-dişi siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

- Kat. No.** : 46
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 17 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kapalı ağız kenarlıdır. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 47
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 12 cm.
Kaide Çapı : 4.8 cm.
Yükseklik : 5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 7/4 pale yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Cıdarı dudak kenarında kalın, gövdeye geçişte ince, kaideye doğru tekrar kalınlaşmaktadır. Basit ağız kenarlıdır. Basit halka kaidelidir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 48
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 12 cm.
Kaide Çapı : 5.6 cm.
Yükseklik : 5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Basit ağız kenarlıdır. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 49
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 16.2 cm.
Yükseklik : 5.6 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Konik gövdelidir. Daldırma teknikte kırmızı-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 50
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 10.2 cm.
Kaide Çapı : 4 cm.
Yükseklik : 5.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/2 reddish gray
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Tam profil vermektedir. Dudak kenarı kalın, gövde ince cidarlıdır. Konik gövdelidir. Yüksek ve konik halka kaidelidir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

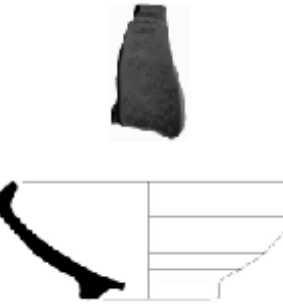
Kat. No. : 51
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 11.8 cm.
Kaide Çapı : 5.4 cm.
Yükseklik : 4.2 cm.
Hamur Rengi : 5 GY 5/1 greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanımı : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Gövdesi oluklu tiptendir. Ağızdan gövdeye geçişte bir oluk var. Basit halka kaidelidir. İçi mat siyah astarlıdır. Dışı astarsız bırakılmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 52
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 13 cm.
Kaide Çapı : 6.4 cm.
Yükseklik : 4.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/3 light reddish brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Gövdesi oluklu tiptendir. Ağızdan gövdeye geçişte bir oluk vardır. Kaidesi profilidir. Daldırma teknikte mat siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 53
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 11.2 cm.
Kaide Çapı : 5.2 cm.
Yükseklik : 4.8 cm.
Hamur Rengi : 10 Y 5/1 greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Keskin gövde dönüşlüdür. Basit halka kaidelidir. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 54
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 12.2 cm.
Kaide Çapı : 6.6 cm.
Yükseklik : 4.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/4 light reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Keskin gövde dönüşlüdür. Basit halka kaidelidir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 55
Buluntu Yeri : F-16b
Ağız Çapı : 17.2 cm.
Kaide Çapı : 4.2 cm.
Yükseklik : 4.7 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Düz diplidir. Ancak kaideden gövdeye geçişte derin bir yiv vardır. Daldırma

teknikte kahverengi-siyah astarlıdır. İç tarafında, ağız kenarı altında beyaz renkli noktalarla oluşturulan iki bant arasında sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Sarmaşığın insize teknikteki dalları dalga bandı şeklindedir. Beyaz boya ile verilen yaprakları ise kalp şeklindedir. Tondosunda da beyaz boya ile verilmiş muhtemelen ışın motifi olan bir bezeme vardır.

Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 56

Buluntu Yeri : F-16

Ağız Çapı : 17.6 cm.

Kaide Çapı : 3.6 cm.

Yükseklik : 4.7 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 5/3 reddish brown

Katkı Maddesi : Kalker, mika.

Tanım : Tam profil vermektedir. Cidar üst kısmında ince, alt kısmında kalındır. Düz diplidir. Dış tarafta gövde üzerinde yivler vardır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.

Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 57

Buluntu Yeri : F-16

Ağız Çapı : 13.4 cm.

Yükseklik : 5.4 cm.

Hamur Rengi : 2.5 Y 6/3 light yellowish brown

Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.

Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Ağızdan gövdeye geçişte çok hafif bir kavis vardır. İçi-dışı kahverengi astarlıdır. İçte dudak kenarı altında beyaz renkli sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Sarmaşığın yaprakları kalp şeklindedir. Dalları ise dalga bandı şeklindedir.

Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 58

Buluntu Yeri : F-16

Ağız Çapı : 18 cm.

Yükseklik : 10.8 cm.

Hamur Rengi : 7.5 YR 7/4 pink

Katkı Maddesi : Kalker, mika.

Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Cidar üst kısmında ince, alt kısmında kalındır. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır.

Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 59

Buluntu Yeri : EF-14

Ağız Çapı : 14.2 cm.

Kaide Çapı : 6.2 cm.

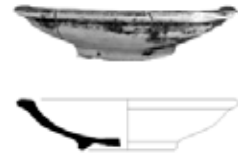
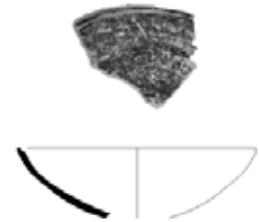
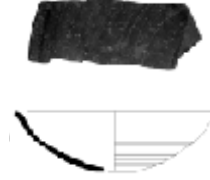
Yükseklik : 3.2 cm.

Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red

Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.

Tanım : Tam profil vermektedir. Ağız kenarı kalın cidarlıdır. Kaideye doğru incelmektedir. Düz dudak tablıdır. Gövdesi yuvarlatılmıştır. Basit, alçak halka kaidelidir. Daldırma teknikte kırmızı, kahverengi-siyah astarlıdır.

Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 60
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 11.4 cm.
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 7/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Cidar kaideye doğru kalınlaşmaktadır. Düz dudak tablıdır. Gövdesi yuvarlatılmıştır. Basit, alçak halka kaidelidir. İçi-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

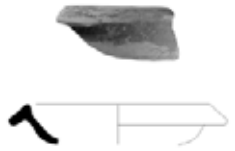
Kat. No. : 61
Buluntu Yeri : J-25b
Ağız Çapı : 12.4 cm.
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 4.1 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 8/6 yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Cidar ağız kenarında kalındır, kaideye doğru kalınlaşmaktadır. Düz dudak tablıdır. Gövde köşelidir. Basit, alçak halka kaidelidir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 62
Buluntu Yeri : Yüzey
Ağız Çapı : 13 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablıdır. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 63
Buluntu Yeri : J-25
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.1 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/4 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablası sarkıktır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

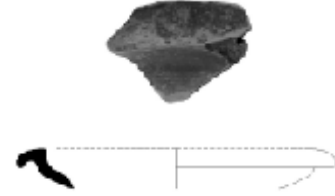

Kat. No. : 64
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 4.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 7/6 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, şamot.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablası sarkıktır. İçi kırmızı astarlıdır. Dışı astarsızdır. Dudak tablasının uç kısmında kırmızı renkte bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

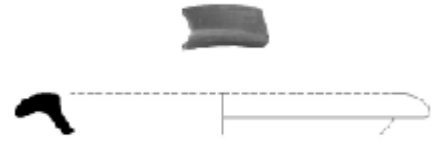
Kat. No. : 65
Buluntu Yeri : J-25
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.8 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, şamot.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablası sarkıktır. İçi kırmızı astarlıdır. Dışı astarsızdır. Dudak tablasının uç kısmında kırmızı renkte bir bant vardır.

Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 66
Buluntu Yeri : J-25c
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.1 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablası sarkıktır. İçi-dışı, kırmızı-kahverengi astarlıdır.

Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 67
Buluntu Yeri : J-25c
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablası sarkıktır. İçi siyah-kahverengi astarlıdır. Dudak tablası üzeri ve dışı kil renginde astarlanmıştır. Dudak tablasının uç kısmında siyah bir bant vardır.

Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 68
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 16 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Çift kulpludur. İnce cidarlıdır. Ağız kenarı topak şeklinde, gövdesi şişkindir. Daldırma teknikte kırmızı astarlıdır.

Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 69
Buluntu Yeri : Sur 2
Ağız Çapı : 12.8 cm.
Yükseklik : 1.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Ağız kenarı topak şeklinde, gövdesi şişkindir. İçi-dışı kırmızı astarlıdır.

Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 70
Buluntu Yeri : Sur 1
Ağız Çapı : 18 cm.
Kaide Çapı : 10 cm. (?)
Yükseklik : 3.2 cm.
Tanım : Tam profil vermektedir. Ancak ağız kenarı ve kaide tabanı tahrip olmuştur. Cidar kaideye doğru kalınlaşmaktadır. Yüksek halka kaidelidir. İçi-dışı parlak siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy. ortaları.

Kat. No. : 71
Buluntu Yeri : Sur 2
Kaide Çapı : 11.8 cm.
Yükseklik : 5.2 cm.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Yüksek halka kaidelidir. Kaide halkasının altında derin bir yiv vardır. Derin soslüğünün kenarındaki yivi ince-dır. Kaidenin dışı, gövdenin içi ve dışı siyah firnislidir. Kaidedeki yiv ve kaidenin iç tarafı kahverengi firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 325-310.

Kat. No. : 72
Buluntu Yeri : Sur 2b
Ağız Çapı : 17.2 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/6 strong brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Sarkık ağız kenarlıdır. İçte ağız kenarında bir yiv vardır. Gövde sığdır. İçi-dışı, siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı.

Kat. No. : 73
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 18 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/3 pink
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Sarkık ağız kenarlıdır. Gövde sığdır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı.

Kat. No. : 74
Buluntu Yeri : Sur 2b
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 2.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit alçak halka kaidedir. Etrafi yivli derin bir soslüğü vardır. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı.

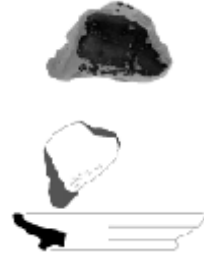
Kat. No. : 75
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : 20 cm.
Kaide Çapı : 6.8 cm.
Yükseklik : 4.1 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Gövde sığdır. Sosluğunun yivi derindir. Alçak halka kaide-
 lidir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

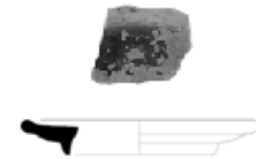
Kat. No. : 76
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 17.4 cm.
Kaide Çapı : 6.6 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 2 for gley 5/ 10b bluish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Ağız kenarında gövdeye geçişte ince bir yiv vardır. Gövde sığdır. Sosluğunun yivi incedir. Alçak halka kaidelidir. Daldırma teknikte mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 77
Buluntu Yeri : U-26
Ağız Çapı : 12.6 cm.
Kaide Çapı : 8.8 cm.
Yükseklik : 2.5 cm.
Tanımı : Tam profil vermektedir. Cidarı kaideye doğru kalınlaşır. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Dışında ağız kenarının altında derin bir yiv vardır. Gövde sığdır. Alçak halka kaidelidir. İçi-dışı parlak siyah firnislidir. İç tarafında, tondosunda rulet ve palmet baskısı vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 325-300.

Kat. No. : 78
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : 15 cm.
Kaide Çapı : 9.6 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Gövde kademelidir. Yüksek halka kaidelidir. İçi-dışı siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 300-275.

Kat. No. : 79
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2.8 cm.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Dışında ağız kenarının altında ince bir yiv vardır. Gövde kademelidir. İçi-dışı siyah firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 300-275.

Kat. No. : 80
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 15.6 cm.
Kaide Çapı : 6.6 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Ağız kenarı yuvarlatılmış, topak şeklindedir. Gövde sığdır ve hafif içbükeydir. Basit, alçak halka kaidelidir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 81
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 14.6 cm.
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Ağız kenarı yuvarlatılmış, topak şeklindedir. Gövde derindir ve hafif içbükeydir. Basit, alçak halka kaidelidir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

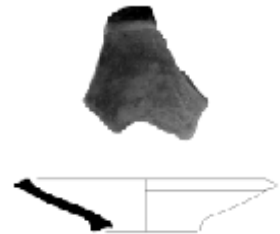
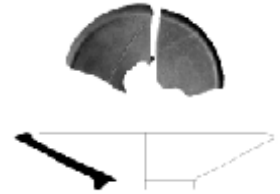
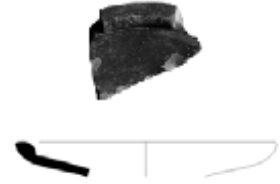
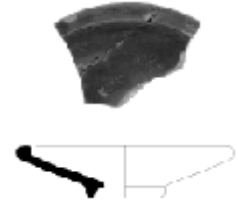
Kat. No. : 82
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 17.2 cm.
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Ağız kenarı yuvarlatılmış, topak şeklindedir. Düz profilli gövde derindir. Basit, alçak halka kaidesi oldukça kalın cidarlıdır. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

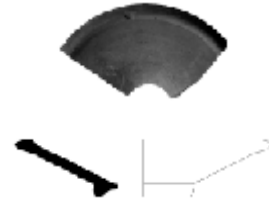
Kat. No. : 83
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 18 cm.
Kaide Çapı : 7.2 cm.
Yükseklik : 3.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/4 reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Ağız kenarı yuvarlatılmış, topak şeklindedir. Gövde belirgin bir şekilde içbükeydir. Basit, alçak halka kaidelidir. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

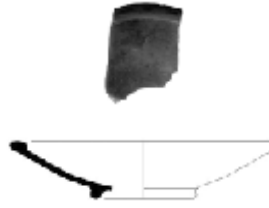
- Kat. No.** : 84
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 17.2 cm.
Kaide Çapı : 6.6 cm.
Yükseklik : 4.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika taşçık.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Ağız kenarı yuvarlatılmış, topak şeklindedir. Gövde derindir ve dış tarafında hafif bir kavise sahiptir. Basit, alçak halka kaidelidir. Daldırma teknikte kırmızı-kahverengi astarlanmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 85
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 12 cm.
Kaide Çapı : 4.2 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/2 pinkish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Ağız kenarı yuvarlatılmış, topak şeklindedir. Gövde derindir ve dış tarafında hafif bir kavise sahiptir. Basit, alçak halka kaidelidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 86
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 16 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Ağız kenarı yuvarlatılmış, topak şeklindedir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 87
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 16 cm.
Kaide Çapı : 6.4 cm.
Yükseklik : 3.8 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/6 strong brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Cidar kaideye doğru kalınlaşmaktadır. Yuvarlatılmış ağız kenarı köşelidir. Düz ve konik gövde derindir. Basit, alçak halka kaidelidir.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.
- Kat. No.** : 88
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 16.2 cm.
Kaide Çapı : 7 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Yuvarlatılmış ağız kenarı köşelidir. Gövde, düz ve koniktir. Ancak iç tarafında hafif bir içbükeylik vardır. Basit, alçak halka kaidesi kalın cidarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 89
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 15.8 cm.
Kaide Çapı : 6.6 cm.
Yükseklik : 4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/2 pinkish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Yuvarlatılmış ağız kenarı köşelidir. Düz ve konik gövde derindir. Basit, alçak halka kaidelidir. Kaidenin dış tarafı köşelidir. İçi-dışı, siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

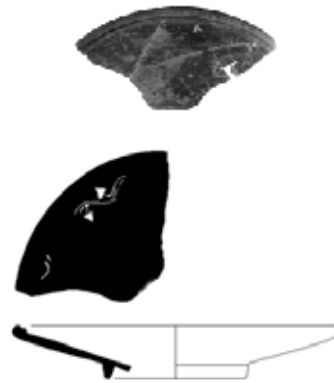
Kat. No. : 90
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 16.6 cm.
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Yuvarlatılmış ağız kenarı köşelidir. Düz profilli gövde hafif içbükeydir. Basit, alçak halka kaidelidir.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 91
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 23.2 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 5/2 olive gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Yuvarlatılmış ağız kenarı köşelidir. Gövde düz ve koniktir. Gövdenin dış tarafında ince bir yiv vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 92
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : 47 cm.
Kaide Çapı : 20.4 cm.
Yükseklik : 7.7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/6 strong brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Yüksek halka kaidelidir. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır. İç tarafında sarmaşık yaprağı motifi vardır. Sarmaşığın yaprakları kalp şeklinde, dalları ise dalga bandı şeklindedir. Tondosunda yalnız tırtır bezemesi görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 93
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 45.4 cm. (?)
Kaide Çapı : 16.4 cm.
Yükseklik : 8.5 cm. (?)
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.

Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Kaideye doğru kalınlaşmaktadır. Yüksek halka kaidelidir. Daldırma teknikte kırmızı-kahverengi astarlıdır. İçte yüzeyinde beyaz boyalı sıra sıra yaprak motifleri vardır. Tondosunda palmet ve damla motifi vardır.

Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 94

Buluntu Yeri : EF-14b

Ağız Çapı : 35 cm. (?)

Kaide Çapı : 18.4 cm.

Yükseklik : 8 cm. (?)

Hamur Rengi : 10 YR 5/8 red

Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.

Tanım : Tam profil vermektedir. İnce cidarlıdır. Kaideye doğru kalınlaşmaktadır. Yüksek halka kaidelidir. Daldırma teknikte kahverengi-kırmızı astarlıdır. Yalnız beyaz boya izleri görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 95

Buluntu Yeri : EF-14

Ağız Çapı : 35.4 cm.

Yükseklik : 3.3 cm.

Hamur Rengi : 10 YR 5/2 grayish brown

Katkı Maddesi : Kalker.

Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. İç siyah, dışı kahverengi-siyah firnislidir. Sarmaşık yaprağı motifi vardır. Ancak yaprak ve dallarının yalnız bir kısmı görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 96

Buluntu Yeri : EF-14

Ağız Çapı : 24.6 cm.

Yükseklik : 2.9 cm.

Hamur Rengi : 10 YR 8/6 yellow

Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.

Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. İç siyah, dışı kahverengi-siyah firnislidir. Sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Ancak yalnız kalp şeklindeki yaprakları belirgindir. Yapraklar beyaz renklidir. Bezeme altta beyaz renkte iki bant ile sınırlanmaktadır.

Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 97

Buluntu Yeri : Sur 2b

Ağız Çapı : 41.4 cm.

Yükseklik : 4 cm.

Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown

Katkı Maddesi : Kalker, mika.

Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Daldırma teknikte mat siyah astarlıdır. Yalnız insize tekniğinde yapılmış dallar görülmektedir.

Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 98
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 22.6 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 8/6 yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır. Dudağın hemen altında beyaz dolgulu "koşan köpek" denen bezeme vardır. Beyaz renklidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 99
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 34.8 cm.
Yükseklik : 5.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/4 pink
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Gövde sığdır. Cidar ağızdan aşağıya doğru kalınlaşır. Daldırma teknikte mat siyah astarlıdır. İç yüzeyinde yaprak motifleri vardır. Ayrıca kazıma teknikte ok işareti ve "U M K" harfleri bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 100
Buluntu Yeri : Q-18a
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 2 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/3 pale brown
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 101
Buluntu Yeri : Q-18a
Ağız Çapı : 19.6 cm.
Yükseklik : 1.7 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 7/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 102
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 19.8 cm.
Yükseklik : 1.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Daldırma teknikte siyah-kırmızı astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 103
Buluntu Yeri : Q-18b
Ağız Çapı : 21.4 cm.
Yükseklik : 1.7 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/2 reddish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 104
Buluntu Yeri : F-16
Kaide Çapı : 19.4 cm.
Yükseklik : 5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Yüksek halka kaidelidir. Kalın cidarlıdır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır. Sarmaşık yaprağı motifi vardır. Sarmaşığın yaprakları kalp şeklinde, dalları ise dalga bantı şeklindedir. Beyaz renklidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 105
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.8 cm.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Sarkık ağız kenarlıdır. Ağız kenarında, dışta ve içte birer yiv vardır. Gövde sığdır. İçi-dışı parlak siyah-kahverengi firnislidir.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreği - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 106
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 20 cm.
Yükseklik : 1.8 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/4 light reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Sarkık ağız kenarlıdır. Ağız kenarında, dışta ve içte birer yiv vardır. Gövde sığdır. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın 2. çeyreği - İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 107
Buluntu Yeri : F-16b
Ağız Çapı : 32 cm.
Kaide Çapı : 13.4 cm.
Yükseklik : 5.1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Tam profil vermektedir. Sarkık ağız kenarlıdır. Ağız kenarında, gövdeye geçişte Dışta ve içte birer yiv vardır. Gövde sığdır. Yüksek halka kaidelidir. Daldırma teknikte kırmızı-kahverengi astarlıdır. İç tarafında sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Sarmaşığın dalları dalga bantı şeklindedir. Kalp şeklindeki yapraklar yanlara doğru uzamıştır ve incelmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

- Kat. No.** : 108
Buluntu Yeri : F-15b
Ağız Çapı : 24.4 cm.
Yükseklik : 3.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Sarkık ağız kenarlıdır. İçte, ağız kenarında bir yiv vardır. Gövde sıgıdır. Cidar aşağıya doğru kalınlaşır. Daldırma teknikte kırmızı-kahverengi astarlıdır. İç tarafında sarmaşık yaprağı motifi vardır. Sarmaşığın dalları dalga bandı şeklindedir. Kalp şeklindeki yapraklar yanlara doğru uzamıştır ve incelmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

- Kat. No.** : 109
Buluntu Yeri : F-15b
Ağız Çapı : 23.2 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Sarkık ağız kenarlıdır. İçte, ağız kenarında bir yiv vardır. Gövde sıgıdır. Gövde aşağıya doğru kalınlaşarak iner. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlıdır. İç tarafında sarmaşık yaprağı motifi vardır. Sarmaşığın dalları dalga bandı şeklindedir. Kalp şeklindeki yapraklar yanlara doğru uzamıştır ve incelmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

- Kat. No.** : 110
Buluntu Yeri : G-16
Ağız Çapı : 36.2 cm.
Yükseklik : 5.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İçte ağız kenarında yiv vardır. Gövde sıgıdır. Cidar kaideye doğru kalınlaşır. İçi kahverengi-siyah astarlıdır. Dışı astarsızdır. İç tarafında sarmaşık yaprağı bezemesi vardır (?).
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

- Kat. No.** : 111
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : 29 cm.
Yükseklik : 2.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/4 pink
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Sarkık ağız kenarlıdır. Kalın cidarlıdır. İçi mat siyah astarlıdır. Dışı astarsızdır. İç tarafında sarmaşık yaprağı motifi vardır. Dalların dönüşü keskindir. Yapraklar uzun ve incedir. Dış tarafında gövde üzerinde ince bir yiv vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

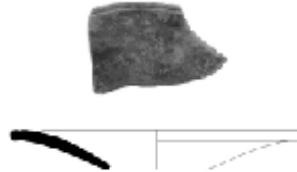
Kat. No. : 112
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 5.3 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Cidar gövdenin üst tarafında kalındır ve aşağıya doğru inceler. Dış tarafında ince iki yiv vardır. Tondoya geçişte Attika tipi balık tabaklarında olduğu gibi bir yiv vardır. Daldırma tekniğe mat siyah astarlıdır. İç tarafında Batı Yamacı stilinde fiyonk yapılmış kurdele motifi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 113
Buluntu Yeri : Sur 1
Ağız Çapı : 26.2 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Ağız kenarının iç ve dış tarafında bir yiv vardır. Kalın cidarlıdır. Tondoya geçişte Attika tipi balık tabaklarında olduğu gibi bir yiv vardır. İçi-dışı mat siyah-kahverengi astarlıdır. İç tarafında Batı Yamacı stilinde farklı büyüklüklerde sıra sıra damla motifleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 114
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 26.8 cm.
Yükseklik : 3.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Ağız kenarında ince bir yiv vardır. Tondoya geçişte Attika tipi balık tabaklarında olduğu gibi bir yiv vardır. Daldırma tekniğe mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 115
Buluntu Yeri : Kule 3 Sondaj
Ağız Çapı : 30.8 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Ağız kenarında ince bir yiv vardır. Tondosu çöküntülüdür. İçi kil renginde astarlanmıştır. Dışı astarsızdır. İç tarafında, ağız kenarında siyah renkli iki bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 116
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 15 cm.
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 1 for gley 5 GY5/1 greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Tam profil vermektedir. Ağız kenarı yivlidir. Tondosu çöküntülüdür. Basit, alçak halka kaidelidir. İçi mat siyah astarlıdır. Dışı astarsızdır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 117
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 20.2 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Ağız kenarı yivlidir. Kalın cidarlıdır. Tondosu çöküntülüdür. İçi-dışı siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 118
Buluntu Yeri : Q-18b
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 1.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Dudak tablası yivli tabaktır. Kalın cidarlıdır. Dudak tablasında üç yiv vardır. Dışı kırmızı, içi kırmızı-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. erken 3. yy.

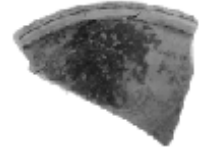
Kat. No. : 119
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.9 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Lekani ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Ağız kenarında kapağının oturması için dışa doğru bir çıkıntı vardır. İçi-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 120
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/2 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Dışı bezemeli kâse ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz, basit bir ağız profili vardır. İçi-dışı siyah firnislidir. Dışta dudak altında iki yiv vardır. Dışında sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Sarmaşığın dalları insize tekniğinde, yapraklar ise beyaz boya ile kabartma şeklinde yapılmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy. ortaları, Pergamon üretimi?

- Kat. No.** : 121
Buluntu Yeri : Sur 2b
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Dışı bezemeli kâse ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Dışında dudak altında iki yiv vardır. İçi-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır. Dış yüzeyinde beyaz boya izleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy. ortaları.
- Kat. No.** : 122
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 14.6 cm.
Yükseklik : 6.4 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Metal taklidi kâse ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. İçe çekik ağızlıdır. Dışında dudak altında iki yiv vardır. Gövdede yivler vardır. Dudak kenarında kabartma şeklinde yapılmış dekoratif amaçlı kulpu vardır. İçi-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. 2. yy. ortaları.
- Kat. No.** : 123
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 23 cm.
Yükseklik : 4.3 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/3 pale brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tabak ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablası sarkıktır. Dudak kenarı tablası üzerinde bir yiv vardır. Daldırma teknikte kahverengi-siyah astarlanmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 124
Buluntu Yeri : Sur
Ağız Çapı : 20 cm.
Yükseklik : 1.8 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/3 pale brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika
Tanım : Tabak ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablası sarkıktır. Dudak kenarı tablası üzerinde ve dönüşünde birer yiv vardır. Daldırma teknikte mat siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 125
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 15.8 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Dudak kenarı oluklu Kâse kalın cidarlıdır. Dudak kenarının içinde derin bir oluk vardır. Gövde sığdır. İçi-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı.

Kat. No. : 126
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 16.4 cm.
Yükseklik : 3.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 light red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Yüksek halka kaidedir. İçi parlak siyah firnislidir. Dışı astarsızdır. Tondo bezemesi korunmuştur. Tırtır ve palmet motifi bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 127
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 6.6 cm.
Yükseklik : 1.5 cm.
Hamur Rengi : 1 for gley 5/1 10Y greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Basit alçak halka kaidedir. Daldırma teknikte mat siyah astarlıdır. Tondosu üzerinde ortadaki çiçek motifi etrafında üç tane palmet vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 128
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 8.4 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : for gley 5/1 5GY greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Alçak halka kaide- lidir. Kalın cidarlıdır. Daldırma teknikte mat siyah astarlıdır. Tondo bezemesi korunmuştur. Ortadaki çiçek motifi etrafında palmetler vardır
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 129
Buluntu Yeri : Sur 1
Kaide Çapı : 12.4 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Alçak halka kaide- lidir. Kalın cidarlıdır. Daldırma teknikte kahverengi-kırmızı astarlıdır. Tondo bezemesi korunmuştur. Ortada çiçek motifi etrafında palmetler ve palmetlerin etrafında ise tırtır bezemesi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

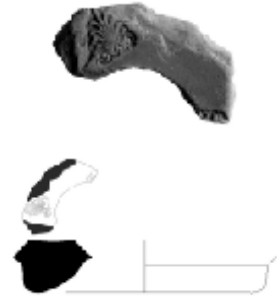
Kat. No. : 130
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 12.2 cm.
Yükseklik : 2.1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/3 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Yüksek halka kaide- lidir. Kalın cidarlıdır. İçi kahverengi, dışı kırmızı astarlıdır. Tondo bezemesi korunmuştur. Birbirine bağlanmış palmetlerin etrafında tırtır bezemesi görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

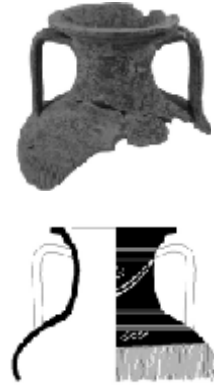
Kat. No. : 131
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 7.4 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit alçak halka kaidelidir. İçi siyah-kahverengi astarlıdır. Dışı astarsızdır. Tondo bezemesi korunmuştur. Ortada çiçek motifi etrafında palmetler vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

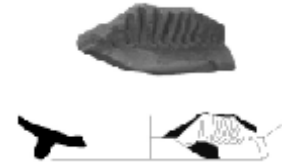
Kat. No. : 132
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 6 cm.
Yükseklik : 1.6 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/1 gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Basit alçak halka kaidedir. İçi mat siyah astarlıdır. Dışı astarsızdır. Tondosunda yalnız iki palmet motifi korunmuştur.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 133
Buluntu Yeri : F-15b
Ağız Çapı : 13.4 cm.
Yükseklik : 16.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-boyun ve gövdenin bir kısmı vardır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. Ağız kenarı kademe kademedir. İki kulpludur. Kulplar ağzın altına ve omuz üzerine eklenmiştir. Boyun bir kavisle gövdeye geçer. Daldırma teknikte siyah-kahverengi astarlıdır. Boynu üzerinde Batı Yamacı bezemesi vardır. Boyunda kulp eklentisinden gelen yerde birbirine paralel iki bant bulunmaktadır. İkinci bandın altında iki tane yatay bant boyunda kolye gibi görünür ve bunun merkezinde çiçek motifi bulunur. Omuz geçişte bir bant daha vardır. Omuzda ise iki bant arasında birbiri ardı sıra giden dalga şeklinde bezeme bulunmaktadır. Gövdesi yivlidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 134
Buluntu Yeri : F-15b
Kaide Çapı : 15.8 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide ve gövde parçasından oluşmaktadır. Halka kaidelidir. Gövdesi yivlidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 135
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 34 cm.
Yükseklik : 17.1 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 6/2 light olive gray
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-gövde ve kulp parçasından oluşmaktadır. Kulpun yalnız çıkışı korunmuştur. Kalın cidarlıdır. Dışı ve içte dudak kenarı mat siyah astarlıdır. Gövde üzerinde iki sıra bant arasında sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Sarmaşığın yaprakları kalp şeklinde, dalları ise dalga bantı şeklindedir. Bezemenin alt kısmındaki bant birkaç sıra banttandır ve bu bant sırasının altında yine birkaç sıra banttandır oluşan ikinci bir bant vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 136
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 24.4 cm.
Yükseklik : 8.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/4 light reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dışı ve içte dudak kenarı mat siyah kahverengi astarlıdır. Bezeme tam belirgin değildir. Yalnız iki yaprak ve yaprakların altında beyaz boya izleri görülmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 137
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/4 reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Dışı beyaz, içte dudak kenarı siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 138
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 3.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablası hafif içbükeydir. İç-dışı, kahverengi-siyah astarlıdır. Boynu üzerinde beyaz boyalı iki bant arasında sıra sıra yaprak motifleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 139
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 30.2 cm.
Yükseklik : 7.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi siyah astarlıdır. Dışı Yamacı bezemesinin yalnız beyaz boya izleri görülebilmektedir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

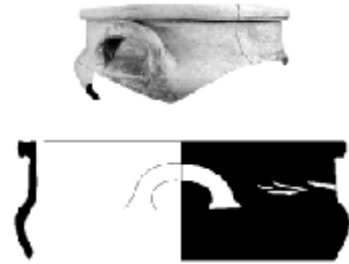
Kat. No. : 140
Buluntu Yeri : Sur 1
Ağız Çapı : 20.4 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 1 for gley 5/1 10Y greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. İçi-dışı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 141
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 28 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 4/1 dark gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. İçi-dışı, mat siyah astarlıdır. Sarmaşık yaprağı bezemesi vardır. Sarmaşığın dalları ve yaprakları kısmen korunmuştur.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 142
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 29 cm.
Yükseklik : 10.6 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dudak tablası içbükeydir. Yatay kulpludur. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi siyah astarlıdır. Boynu üzerinde sıra sıra bütün boynu saran yaprak motifleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 143
Buluntu Yeri : F-16b
Ağız Çapı : 23 cm.
Yükseklik : 13.8 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dudak tablası içbükeydir. Ovoid gövdelidir. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 144
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : 30 cm.
Yükseklik : 14.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Boynu ince, gövdesi kalın cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. Dudak tablasının altında bir şişkinlik vardır. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi-siyah astarlıdır. Omuzdan gövdeye geçişte dil motifleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 145
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 9.8 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/1 greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dudak tablası içbükeydir. Dudak tablasının altında bir şişkinlik vardır. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi-siyah astarlıdır. Beyaz boya ile yapılmış kurdele şeklindeki motif ve insize tekniğinde yapılmış bir süsleme vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 146
Buluntu Yeri : Q-18b
Ağız Çapı : 41.2 cm.
Yükseklik : 4.7 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 6/4 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kulp eklentisi kısmen korunmuştur. Cidarı ağız kenarından aşağıya doğru incelmektedir. Düz Dudak tablası dış tarafta kademelidir. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 147
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 6 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 6/2 light olive gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, kum.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. Dudak tablasının altında bir şişkinlik vardır. Dışta ve içte dudak kenarı siyah astarlıdır. Bu şişkinlik üzerinde kabartma tarzında yapılmış lotus çiçeği, lotuslar arasında lotus tomurcuğu ve bunların altında iki ucu kıvrılmış bitkisel motifler yer alır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 148
Buluntu Yeri : F-16
Hamur Rengi : 10 YR 5/1 greenish gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Omuz-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dışı mat siyah astarlıdır. İçi astarsız bırakılmıştır. Omuz üzerinde beyaz boya izleri görülebilmektedir ve insize tekniğinde yapılmış farklı şekiller vardır. Gövde yivlidir.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 149
Buluntu Yeri : Sur 1
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/2 grayish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Omuz-gövde parçasından oluşmaktadır. Dışı siyah astarlıdır. İçi ise astarsızdır. Dış tarafında omuz üzerinde beyaz boyalı bir yaprak motifi korunmuştur. Omuzdan gövdeye geçişte kabartma tarzında yapılmış yumurta-ok motifi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 150
Buluntu Yeri : Q-17
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Omuz-gövde parçasından oluşmaktadır. Dışı siyah-kahve-rengi astarlıdır. İçi astarsızdır. Omuzdan gövdeye geçişte yumurta-ok motifi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 151
Buluntu Yeri : EF-14
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/3 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Mika, taşçık
Tanım : Omuz-gövde parçasından oluşmaktadır. Kulp çıkışı korunmuştur. Dışı mat siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Omuzdan gövdeye geçişte kabartma tarzında yapılmış yumurta dizisi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 152
Buluntu Yeri : EF-14
Hamur Rengi : 1 for gley 5/ 10Y gray
Katkı Maddesi : Mika, taşçık.
Tanım : Omuz-gövde parçasından oluşmaktadır. Kulp çıkışı korunmuştur. Dışı mat siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Omuzdan gövdeye geçişte kabartma tarzında yapılmış dil motifleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 153
Buluntu Yeri : EF-14
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Omuz-gövde parçasından oluşmaktadır. Kulp çıkışı korunmuştur. Dışı kırmızı astarlıdır. İçi astarsızdır. Omuzdan gövdeye geçişte kabartma tarzında yapılmış dil motifleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

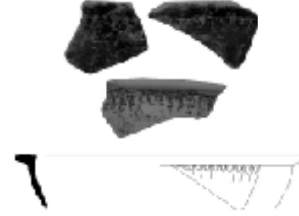
Kat. No. : 154
Buluntu Yeri : EF-14
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/2 grayish brown
Katkı Maddesi : Mika.
Tanım : Omuz-gövde parçasından oluşmaktadır. Dışı mat siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Omuzdan gövdeye geçişte kabartma tarzında yapılmış dil motifleri vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 155
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 11.4 cm.
Yükseklik : 5.7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, kum.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. Dikey bantlı yatay kulpa sahiptir. Dışı ve içte dudak kenarı siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 156
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 26.4 cm.
Yükseklik : 5.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 4/2 dark grayish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. Dudak tablasının üzerinde iki yiv vardır. Dışı siyah, içi kırmızı-kahverengi astarlıdır. Dudak tablasının altında yumurta-ok motifi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 157
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 33.2 cm.
Yükseklik : 5.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. Dudak tablasının üzerinde bir yiv vardır. Dudak tablası ve içte dudak tablası altı kahverengi siyah astarlıdır. İçte ve dışta geri kalan kısmı astarsız bırakılmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 158
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 26.4 cm.
Yükseklik : 3.2 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. İç-dışı, siyah-kahverengi astarlıdır. Ağız kenarında, dudağın sarkan bölümü üzerinde kabartma tarzında dil bezemesi vardır. Boynu üzerinde Batı Yamacı bezemesi vardır. Ancak yalnız iki yaprak motifi korunmuştur.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 159
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 30.8 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 5/2 olive gray
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. İç-dışı mat siyah astarlıdır. Ağız kenarında, dudağın sarkan bölümü üzerinde kabartma tarzında yumurta-ok bezemesi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 160
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 30 cm.
Yükseklik : 3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. İç-dışı, siyah-kahverengi astarlıdır. Ağız kenarında kabartma tarzında dil bezemesi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 161
Buluntu Yeri : F-16b
Ağız Çapı : 37.2 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/3 light yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dışa çekik, sarkık dudak kenarı profillidir. İç-dışı siyah astarlıdır. Ağız kenarında kabartma tarzında yapılmış dil bezemesi bulunmaktadır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 3. yy. - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 162
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 14.4 cm.
Yükseklik : 5.6 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Boynu geniş ve diktir. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 163
Buluntu Yeri : F-16
Ağız Çapı : 13.6 cm.
Yükseklik : 6.5 cm.
Hamur Rengi : 7/5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Boynu geniş ve diktir. Dışı ve içte dudak kenarı siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 164
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 12.2 cm.
Yükseklik : 3.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 Y 573 light olive brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Boynu geniş ve diktir. Dışı ve içte dudak kenarı siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 165
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 10.4 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 Y 5/3 light olive brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Boynu geniş ve diktir. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

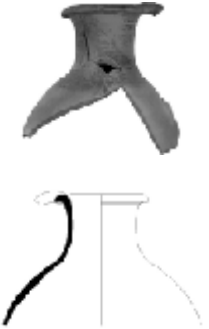
Kat. No. : 166
Buluntu Yeri : F-15a
Ağız Çapı : 12 cm.
Yükseklik : 2.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 5/2 reddish grey
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Boynu geniş ve diktir. Dışı ve içte dudak kenarı mat siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 167
Buluntu Yeri : U-26
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 5.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dışa çekik ağız kenarı profilidir. Boynu dik ve uzundur. Dışı ve içte dudak kenarı kahverengi-siyah astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın ortaları.

Kat. No. : 168
Buluntu Yeri : Sur 1
Ağız Çapı : 7.2 cm.
Yükseklik : 11.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-boyun ve gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Dışa çekik ağızlıdır. Boynu diktir. Yumuşak bir kavisle boynundan gövdeye geçer. Gövde yuvarlaktır. Dışı ve içte dudak kenarı kırmızı-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. ortaları - İ.Ö. 2. yy. başları.

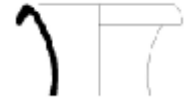
Kat. No. : 169
Buluntu Yeri : Sur 1
Ağız Çapı : 7.4 cm.
Yükseklik : 2.8 cm.
Hamur Reng : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Dışa çekik ağızlıdır. Ağız kenarı üzerinde ince bir yiv vardır. Boynu diktir. Dışı ve içte dudak kenarı siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. ortaları - İ.Ö. 2. yy. başları.

Kat. No. : 170
Buluntu Yeri : U-26
Ağız Çapı : 8.2 cm.
Yükseklik : 4.2 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dışa çekik ağızlıdır. Ağız kenarı üzerinde ince bir yiv vardır. Boynunun üst tarafı hafif dışa doğru açılmaktadır. Dış ve içte dudak kenarı kırmızı-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. ortaları - İ.Ö. 2. yy. başları.

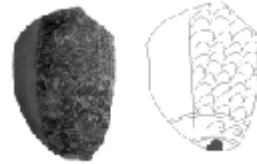
Kat. No. : 171
Buluntu Yeri : J-25
Ağız Çapı : 8.2 cm.
Yükseklik : 4.9 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Ağız-boyun parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Sarkık ağız kenarlıdır. Boynunun üst tarafı dışa doğru açılmaktadır. Dış ve içte dudak kenarı siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy. ortaları - İ.Ö. 2. yy. başları.

Kat. No. : 172
Buluntu Yeri : Sur 1
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Boyun-omuz parçasından oluşmaktadır. İnce dar bir boyundan yumuşak bir kavisle omuza geçer. Dikey bant kulpludur. Dış kırmızı astarlıdır. İçi astarsızdır. Omuz üzerinde beyaz boyalı sarmaşık yaprağı motifi vardır. Sarmaşığın yaprakları kalp şeklinde, dalları dalga bandı şeklindedir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 173
Buluntu Yeri : F-16
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker.
Tanım : Gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dış kahverengi-siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Dış tarafında balık sırtı motifi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 174
Buluntu Yeri : Q-17
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 light brown
Katkı Maddesi : Mika, şamot.
Tanım : Gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dış kahverengi-kırmızı astarlıdır. İçi astarsızdır. Dış tarafında balık sırtı motifi vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 175
 Buluntu Yeri : F-15b
 Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Boyun ve gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Omuz üzerinde kulp çıkışı korunmuştur.
 Tarihleme : İ.Ö. 175-160.

Kat. No. : 176
 Buluntu Yeri : F-15a
 Ağız Çapı : ?
 Yükseklik : 1.5 cm.
 Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
 Katkı Maddesi : Kalker, mika.
 Tanım : Yalnız ağız kenarı korunmuştur. Dışı siyah, içi ise kahverengi siyah firnislidir. Ağız kenarının sarkık kısmı üzerinde kabartma tarzda yapılmış yumurta-ok bezemesi bulunmaktadır.
 Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 177
 Buluntu Yeri : EF-14
 Kaide Çapı : 12.8 cm.
 Yükseklik : 4.7cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, şamot.
 Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Yüksek ayaklıdır. Dışı kırmızı astarlıdır. Kaide tabanı astarsızdır. Krater kaidesidir.
 Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

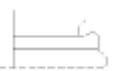
Kat. No. : 178
 Buluntu Yeri : F-16
 Kaide Çapı : 15 cm.
 Yükseklik : 2.1 cm.
 Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, şamot.
 Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Yüksek ayaklıdır. Dışı siyah astarlıdır. Kaide tabanı astarsızdır. Krater kaidesidir.
 Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 179
 Buluntu Yeri : F-15b
 Kaide Çapı : 11.6 cm.
 Yükseklik : 4.2 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kaide kademeli bir şekilde yükselmektedir. Dışı kırmızı astarlıdır. İçi ve kaide tabanı astarsızdır. Krater kaidesidir.
 Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 180
 Buluntu Yeri : Sur 2
 Kaide Çapı : ?
 Yükseklik : 2.8 cm.
 Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
 Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
 Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kaide kademeli bir şekilde yükselmektedir. Dışı kahverengi-siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Krater, amphora veya testi kaidesidir.
 Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 181
Buluntu Yeri : Sur 1
Kaide Çapı : 12.4 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/4 yellowish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kaide kademeli bir şekilde yükselmektedir. Dışı siyah astarlıdır. İçi ve kaide tabanı astarsızdır. Krater, amphora veya testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 182
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 12.4 cm.
Yükseklik : 3.1 cm.
Hamur Rengi : 5 Y 5/3 olive
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kaide kademeli bir şekilde yükselmektedir. Dışı siyah-kahverengi astarlıdır. İçi astarsızdır. Krater, amphora veya testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 183
Buluntu Yeri : F-16
Kaide Çapı : 12.2 cm.
Yükseklik : 4.9 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kaide kademeli bir şekilde yükselmektedir. Dışı siyah-kahverengi astarlıdır. İçi astarsızdır. Krater, amphora veya testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 184
Buluntu Yeri : Q-17
Kaide Çapı : 10.2 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/4 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kaide kademeli bir şekilde yükselmektedir. Dışı siyah-kahverengi astarlıdır. İçi astarsızdır. Krater, amphora veya testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 185
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 13.4 cm.
Yükseklik : 3.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 4/3 olive
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kaide kademeli bir şekilde yükselmektedir. Dışı mat siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Hydria kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 186
Buluntu Yeri : F-16
Kaide Çapı : 12 cm.
Yükseklik : 4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/4 brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Tabanı tabla şeklinde yere oturan yüksek ayaklı bir kaidedir. Dışı kahverengi-siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Amphora veya testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 187
Buluntu Yeri : Sur 1
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Tabanı tabla şeklinde yere oturan yüksek ayaklı bir kaidedir. Dışı kahverengi-siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Amphora veya testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 188
Buluntu Yeri : Q-17
Kaide Çapı : ?
Yükseklik : 3.9 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Yüksek halka şeklindedir. Dışı kırmızı-siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Amphora veya testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

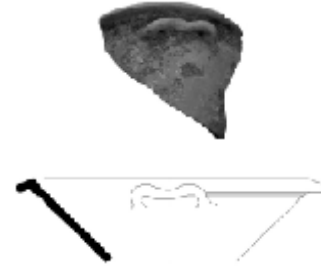
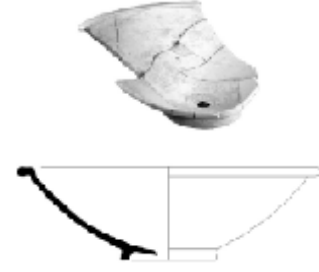
Kat. No. : 189
Buluntu Yeri : Sur 1
Kaide Çapı : 13.6 cm.
Yükseklik : 4.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/8 strong brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Ayağı dış tarafında profilli yüksek kaidedir. İçi-dışı kahverengi-siyah astarlıdır. Amphora veya testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 190
Buluntu Yeri : Sur 1
Kaide Çapı : 15 cm.
Yükseklik : 5.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Yüksek ayaklıdır. dışı astarsızdır. İçi astarsızdır. Testi kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

- Kat. No.** : 191
Buluntu Yeri : EF-14
Kaide Çapı : 14.4 cm.
Yükseklik : 6.1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık
Tanım : Kaide-gövde parçasından oluşmaktadır. Kaide kademeli bir şekilde yükselmektedir. İçi-dışı krem-beyaz astarlıdır. Hydria kaidesidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 192
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 39.8 cm.
Kaide Çapı : 12.4 cm.
Yükseklik : 12 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablasıdır. Yüksek halka kaidelidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 193
Buluntu Yeri : EF-14b
Ağız Çapı : 37.2 cm.
Yükseklik : 11.3 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız, gövde-kulp parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablasıdır. Orta noktasından bastırılarak kabın gövdesine tutturulmuş ve iki küçük daire görünümüne sokulmuş kulpa sahiptir. Dudak tablası üzerinden içte dudak kenarına kadar uzanan kalın bir bant vardır. Bant kahverengidir. Geri kalan kısmı astarsız bırakılmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 194
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 8.7 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/4 light reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablasıdır. Dudak tablası üzerinden içte dudak kenarına kadar uzanan kalın bir bant vardır. Bant kahverengidir. Geri kalan kısmı astarsız bırakılmıştır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
- Kat. No.** : 195
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 36 cm.
Yükseklik : 4.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, şamot.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Düz dudak tablasıdır. Dudak tablasının üzerinde bir yiv vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 196
Buluntu Yeri : U-26
Ağız Çapı : ?
Yükseklik : 4.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Düz dudak tablalıdır. Dudak tablasının üzerinde iki yiv vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 197
Buluntu Yeri : Q-17
Ağız Çapı : 8 cm.
Yükseklik : 2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/3 reddish brown
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Cidarı tutamağa doğru kalınlaşmaktadır. Dışı mat siyah astarlıdır. İçi astarsızdır.
Tarihleme : İ.Ö. geç 4. yy. - İ.Ö. 3. yy. başları.

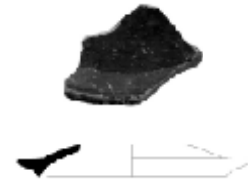
Kat. No. : 198
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 17.8 cm.
Kaide Çapı : 2.9 cm.
Yükseklik : 6.7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık, kum.
Tanım : Tam profil vermektedir. Kalın cidarlıdır. Dışı siyah-kahverengi astarlıdır. İçi astarsızdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

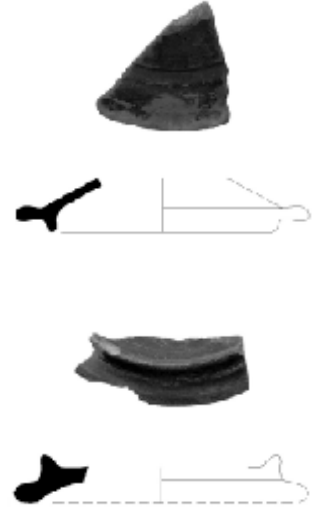
Kat. No. : 199
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 17.8 cm.
Yükseklik : 2.9 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dışı kahverengi-siyah astarlıdır. İçi astarsızdır. Dış yüzeyinde beyaz renkli iki sıra bant ve bu bantın altında Dalga bantı şeklinde uzanan dallar vardır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No. : 200
Buluntu Yeri : EF-14
Ağız Çapı : 14 cm.
Yükseklik : 2.4 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 5/3 brown
Katkı Maddesi : Kalker, taşçık.
Tanım : Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. İnce cidarlıdır. Dışı kahverengi-siyah astarlıdır. İçi astarsızdır.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

Kat. No.	: 201
Buluntu Yeri	: EF-14
Ağız Çapı	: ?
Yükseklik	: 4.1 cm.
Hamur Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Kalker, mika, taşçık.
Tanım	: Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. Dışı ve içte dudak kenarı siyah astarlıdır. Geri kalan kısmı ise astarsızdır.
Tarihleme	: İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.
Kat. No.	: 202
Buluntu Yeri	: EF-14
Ağız Çapı	: ?
Yükseklik	: 1.1 cm.
Hamur Rengi	: 10 YR 6/3 pale brown
Katkı Maddesi	: Kalker, mika, taşçık.
Tanım	: Ağız-gövde parçasından oluşmaktadır. Kalın cidarlıdır. İç-dışı, siyah-kahverengi astarlıdır.
Tarihleme	: İ.Ö. 3. yy.'ın 2. yarısı - İ.Ö. erken 2. yy.

IV.4. SERAMİKLER İŞİĞİNDA NAGIDOS

Murat DURUKAN

Kuruluş Evresi: Nagidos Halkı ve Kültürü

Seramiklerden yola çıkılarak yapılan saptamalar sonucunda ortaya çıkan durum, Nagidos'un kurulduğu, gelişme gösterdiği ve gerilediği dönemler hakkında ipuçları vermektedir. Özellikle yaban keçisi ve fikellura seramiklerine rastlanmamış olması, kentin tarihi ile ilgili önemli noktalar olarak yorumlanabilir. Yaban keçisi seramiği, antik dünyada İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında oldukça yaygındır⁷⁵⁵. Komşu merkezler olarak anılabilecek Tarsus, Soloi, Kelenderis, Kinet Höyük gibi Kilikia kentlerinde, Kıbrıs'ta ve Al Mina'da bu seramiğin örnekleri bulunmaktadır. Nagidos'ta, İ.Ö. 7. yy.'ın önemli seramik üreticisi olan Korinth'in de hiçbir ürününe rastlanamamış olması bu durumla paralellik göstermektedir. Nagidos'un komşusu olarak değerlendirilen diğer Doğu Akdeniz kentlerinde yürütülen kazı çalışmalarında, az da olsa Korinth seramikleri ele geçmektedir. Ancak daha yaygın olan yaban keçisi seramiğinin Nagidos'ta bulunmaması, kentin, bu seramik türünün ortadan kalktığı İ.Ö. 7. yy. sonlarında yeni kurulmuş olduğunu ya da henüz önemli bir ticari merkez olmadığını düşündürmektedir.

Nitekim Nagidos seramiklerinde İ.Ö. geç 7. yy. ile 6. yy.'ın ilk yarısı arasında kalan zaman dilimi için oldukça ciddi bir yoğunluk göze çarpmaktadır. Bu dönemin karakteristik seramiği olarak tanımlanabilecek Kıbrıs ve Kilikia boyalıları, ithal ve taklit İon kylikleriyle birlikte bulunmuşlardır. İthal İonia kylikleri, Arkaik seramiklerin içinde ithal malzeme olarak bulunabilmiş tek seramik grubu olması nedeniyle (Kıbrıs seramikleri hariç) büyük önem taşımaktadır.

Ele geçen buluntular sayesinde, Nagidos kenti ve Dağlık Kilikia hakkında, günümüze kadar kabul edilmiş olan pek çok düşünce, öneri ve kabullenmenin tekrar değerlendirilme ve bazılarının revize edilme şansı doğmuştur. Örneğin Nagidos'un İ.Ö. geç 8. yy.'da bir Samos kolonisi olarak kurulmuş

⁷⁵⁵ Boardman 1965, 10.

olduğu fikri, Antik Dönem'den günümüze kadar kabul edilmiş bir düşünce idi⁷⁵⁶. Ancak kazılar sonrasında, bu görüşe destek olabilecek ve Samos üretimi olduğu söylenebilecek arkeolojik buluntu sayısının oldukça az olduğu anlaşılmıştır. Samos'ta Arkaik Dönem'de yaygın olan kap formları, dekorasyon şemaları ya da bezeme özellikleri Nagidos seramiklerinde izlenememektedir. Örneğin zikzak ve dalgalı çizgi motifleri Samos'ta sevilerek kullanılan bezeme elemanlarıken⁷⁵⁷, Nagidos seramiklerinde bu ornamentler sadece birkaç küçük fragment üzerinde tespit edilebilmektedir ve bunlar da Kıbrıs ile Kilikia'nın tipik kalın-beyaz astarlı seramiklerindedir. Ayrıca İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısından daha erkene tarihlenebilen seramikler bulunamamıştır. Bir başka deyişle bu buluntular, Nagidos'un, hem İ.Ö. geç 8. yy.'da kurulmuş olduğu; hem de bir Samos kolonisi olduğu fikirleri ile çelişmektedir.

Bununla birlikte, Nagidos seramikleri üzerinde Kıbrıs ve Kilikia etkisinin çok güçlü olduğu görülmektedir. Kıbrıs'tan ithal bazı seramiklerin yanında, çok sayıda Kıbrıs vazo formunun Nagidos kili ile üretilmiş olması, Kıbrıs seramik kültürünün Nagidos halkı tarafından yakından tanındığına ve tercih edildiğine işaret etmektedir. Bu tip malzemenin çok yoğun olması, Nagidos'un kurulduğu evreden itibaren ciddi şekilde Kıbrıs etkisi altında kaldığının göstergesidir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir ayrıntı da, yukarıda sözü edilen dalgalı çizgili seramiklerle ilgilidir. Özellikle Samos'ta ve bunun dışında pek çok Doğu Yunan merkezinde sevilerek kullanılan dalgalı çizgili seramikler, Kilikia'daki merkezlerde de yoğun olarak ele geçmiştir. Hatta Kinet Höyük'te ve Tarsus'ta yapılan çalışmalar, bu seramik türünün lokal olarak üretilmiş olduğu yönünde sonuçlar ortaya çıkarmıştır⁷⁵⁸. Ayrıca Kilikia'nın diğer önemli yerleşimlerinde de bu seramiklerle karşılaşmaktadır ve dalga bandı olarak tanımlanan bu bezemenin, gerek kazıma gerekse boyama olarak Kilikia'nın açık ve kapalı kaplarında en sevilen süsleme olduğu vurgulanmaktadır⁷⁵⁹. Bölgede bu denli popüler olan bu süsleme elemanı ile Nagidos'ta son derece az sayıda parça üzerinde karşılaşılıyor olması, bu merkezdeki Kıbrıs etkisinin bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.

Nagidos, Kıbrıs'a son derece yakın bir coğrafyada bulunmaktadır. Aradaki mesafe yaklaşık 65 km.'dir ve bu mesafe, adanın kendi içindeki bazı güzergâhlardan bile daha kısadır. Nitekim çok daha erken dönemlerden itibaren Kıbrıs ile Anadolu arasında ilişkilerin var olduğu ve Kilikia'nın köprü rolü oynadığı bilinmektedir⁷⁶⁰. Bu nedenle, Nagidos'taki ilk yerleşimciler arasında Kıbrıslılar olabilir mi sorusu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte aynı tür seramiklerin Kilikia Bölgesi'nde de yoğun olarak kullanılıyor olması, bu sorunu daha da karmaşık hale getirmektedir. Ancak buluntular, çok önemli bir gerçeği ortaya çıkarmıştır: Bugüne kadar kabul edilen aksine, Nagidos'un bir Samos kolonisi olduğuna işaret eden hiçbir ipucuna rastlanmamıştır⁷⁶¹. Ayrıca, Hera kültürünün Nagidos'la ilgisinin bulunmaması ve Aphrodite kültürünün Nagidos'taki en önemli kült olması da buna eklenince, Nagidos'un ilk yerleşimcileri arasında Kıbrıslılar'ın bulunma ihtimali güçlenmektedir. Bu olasılığı netleştirmek oldukça zordur. Ancak Nagidos'ta, Kıbrıs orijinli figürinlerin de çok popüler olması⁷⁶²,

⁷⁵⁶ Kazılar başlamadan önceki bilgilerle ilgili olarak bk.: Durugönül 1999, 67-68; ayrıca bk.: Erzen 1940, 68-70; Blumenthal 1963, 109, 117; Bing 1969, 111 vd.; Zoroğlu 1994b, 304; Zoroğlu 1999b, 371.

⁷⁵⁷ Technau 1929, 6 vd.; Walter 1957, 35 vd.; Furtwangler 1980, 149 vd.

⁷⁵⁸ Hanfmann 1956, 180; Hanfmann 1963, 326-327 fig. 108, 150; Songu 1997, 14 vd., 72; Gates 1999, 308.

⁷⁵⁹ Arslan 1998, 82, 85.

⁷⁶⁰ Karageorghis 1978, 361 vd.; Jean 1999, 34 vd.

⁷⁶¹ Nitekim son yıllarda kolonizasyon ve Yunanlıların Kilikia Bölgesi'ndeki varlığı tekrar sorgulanmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda, aslında bölgede Yunanlılar tarafından kurulmuş kentler değil, bir prestij unsuru olarak köklerini Yunanlılara bağlayan kentlerin varlığından bahsedilir olmuştur, bk.: Salmeri 2003, 265 vd.; Ünal 2005, 453 vd.

⁷⁶² 1999'da Alanya ve Anamur müzelerine satın alma yoluyla gelmiş olan Nagidos kökenli önemli sayıdaki bir grup figürin, bu bağlamda büyük önem taşımaktadır. Kıbrıs üretimi olduğu tahmin edilen bu parçalar, yaşanan bürokratik bir sorun nedeniyle bu kazı bandında yayınlanamamıştır. Ancak Alanya Müzesi'nin 2000 yılında bastırılmış olduğu takvimde bu

ilk yerleşimciler arasında, en azından Kıbrıs'tan gelmiş bir grubun olabileceğini düşündürmektedir. Bu tahmini destekleyen bir diğer ipucu ise, Kıbrıs ve Kilikia'dan başka hiçbir merkeze ait güçlü bir kültürel etkiye rastlanmamış olmasıdır. Kıbrıs etkisi taşıyan malzemeler o denli yoğundur ki, bu adaya mensup insanların sayısının hiç de azımsanmaması gereken oranlarda olduğu tahmin edilebilir. Sonuç olarak, seramikler üzerinde, hem Kıbrıs hem de Kilikia etkilerinin görülüyor olması ve Nagidos'un Kilikia coğrafyasında yer alması, bu yerleşimin öncelikle Kilikia'lı bir karaktere sahip olduğunun göstergesidir. Ancak dinde ve sanatta Kıbrıs'ın güçlü şekilde temsil ediliyor olması, Arkaik Dönem'de genç bir kent olan Nagidos'un, kültürel anlamda, Kilikia'dan olduğu kadar Kıbrıs'tan da etkilenmiş olduğuna işaret etmekte, bu da Kıbrıslıların Nagidos nüfusu içinde önemli bir yere sahip olduklarını düşündürmektedir.

Kolonizasyon döneminde, çok sayıda kentin yeni koloniler kurmak üzere hareket ettikleri dönemde, Akdeniz'in bu işlek güzergahı üzerinde, yerleşim için gerekli olan her şarta fazlasıyla cevap veren bu coğrafyada bir kentin kurulması son derece normaldir. Nagidos, yakın çevresi ormanlarla kaplı, Bozyazı Çayı ile sulanan ve dolayısıyla su sıkıntısı bulunmayan, tarımsal amaçlı arazilere hakim ve savunmaya elverişli bir noktada yer almaktadır. Balıkçı tekneleri günümüzde hala çayın içine girmektedir. Antik Dönem'de de çayın bu özelliğe sahip olduğu, her iki yakada bulunan ve dev bloklarla inşa edilmiş olan yüksek duvarlardan anlaşılmaktadır. Bu duvarlar, teknelerin çayın içinde rahat hareket etmesini sağlayacak bir düzenleme yapıldığına işaret etmektedir. Dolayısıyla bu küçük çay, Antik Dönem'de doğal bir liman haline dönüştürülmüş olmalıdır.

Nagidos'un akropolü olan Paşabeleni Tepesi'nin hemen doğusunda, yaklaşık aynı yükseklikte bir başka tepe daha bulunmaktadır. Denize paralel olarak yaklaşık 2 km. uzanan ve Belen Tepesi olarak adlandırılmış olan bu tepe üzerinde yapılan yüzey araştırması ve sondajlarda da ilginç sonuçlara ulaşılmıştır. Tepenin doğu bölümü bir surla çevrilidir ve bu surların içinde yapılan kazı çalışmalarında sadece Arkaik Dönem malzemesine rastlanmıştır⁷⁶³. Seramikler Paşabeleni Tepesi malzemesi ile paraleldir. Dolayısıyla burada da Kıbrıs ve Kilikia etkisi hissedilmektedir. Bu durum Nagidos'un, her iki tepe üzerinde eş zamanlı olarak kurulmuş olduğuna, Arkaik Dönem sonlarına doğru Belen Tepesi'ndeki yerleşimin terk edildiğine ve Paşabeleni Tepesi üzerinde iskanın sürdürüldüğüne işaret etmektedir. Belen Tepesi'nin bir surla çevrili olmasına rağmen neden terk edildiği konusu ise tam anlamıyla netlik kazanmamıştır. İskan tercihinin Paşabeleni Tepesi yönünde kullanılması, olasılıkla Bozyazı Çayı'nın bu tepenin eteklerinden geçerek, çok yakın bir noktadan denize dökülmesiyle ilişkili olmalıdır. Bu şekilde, su kaynağını ve olasılıkla bu çayın ağzında bulunan limanı en iyi açıdan gören bir akropol ortaya çıkmıştır.

İ.Ö. 6. yy.'ın İkinci Yarısı

İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına ait seramiklerin, önceki evreden önemli bir farkı bulunmaktadır. Bu evrede ithal İonia kylikleri ortadan kalkmıştır. Taklit İonia kylikleri ise Kıbrıs'ta İ.Ö. 6. yy. boyunca kullanılmış olduğu için, Nagidos'un da bu kronolojiyi izlediği ve taklit örneklerin İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısında da kullanılmış olduğu düşünülebilir.

Bununla birlikte lokal ya da Kilikia'nın diğer kentlerinde üretilip ithal edilmiş olan malzemenin de azaldığı saptanmıştır. Akropolün doğu eteklerinde kazılmış olan mezarlardan ele geçen buluntular yoğunlukla İ.Ö. 6. yy. sonlarına tarihlenmiştir. Bu mezar buluntuları arasında yerel (?) bir amphora, bantlı kâse, Kelenderis üretimi küresel gövdeli bir lekythos ve özellikle metal kaplar önem

malzemelerden birkaç tanesinin resmi bulunmaktadır. Bu terra kottaların benzer örnekleri için bk.: Hermary 1991, 139 vd.

⁷⁶³ Durugönül – Durukan 2003, 72.

taşımaktadır. Ancak, antik dünyada İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısında popüler olan ve Nagidos'ta bulunmayan bazı seramik türleri yine dikkat çekmektedir. Örneğin yaban keçisi seramiğinin mirasçısı olan fikellura seramiğinin en güçlü dönemi İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına rastlamaktadır. Ancak Nagidos'ta, bu seramik türü ile ilgili de hiçbir ipucuna rastlanmamıştır. Oysa Nagidos'un en yakın ticari partneri olan Kıbrıs kentlerinde fikellura seramiği bulunmaktadır. Bu nedenle bu seramik türüne Nagidos'ta da rastlanması beklenirdi.

Benzer bir durum Attika Siyah Figür tekniği için de geçerlidir. Nagidos'ta İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına ait sadece iki adet Attika Siyah Figür kyliks parçası bulunabilmiştir ve bunlar Ege'den bu evrede ithal edildiği saptanan yegâne buluntulardır.

Bu döneme ait Attika Siyah Figür seramiklerinin Kıbrıs'a ve hatta Kelenderis'e kadar gelmiş olmasına rağmen Nagidos'ta çok az ele geçmesi, bu merkezin bu tarihlerdeki konumu hakkında ipucu vermektedir. Bu tip önemli seramik ekollerinin, Nagidos'un genel ortalaması içinde oldukça düşük rakamlarda seyretmesi, İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısında Persler'in Anadolu'ya girmesi sonrasında ortaya çıkan politik ortamla ilgili olmalıdır. Bu durum, İ.Ö. 6. yy. sonlarına doğru, antik dünyada popüler olan bazı ticari malların Nagidos'a gelmesinin zorlaştığı şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda Nagidos'ta, Kıbrıs'ın (ve olasılıkla Kelenderis'in) elde ettiği düşünülen ticari özerklikten söz etmek mümkün değildir⁷⁶⁴.

İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısında Ege ile ticari ilişkileri bulunan Nagidos'ta, İ.Ö. 6. yy. sonlarına doğru, ticari anlamda bir duraklama safhasının başladığı anlaşılmaktadır. Siyah Figür malzemenin yanı sıra fikellura seramiğinin de bulunmayışı, Nagidos'un bu dönemde ticari potansiyel açısından zayıf bir yerleşim haline geldiğini düşündürmektedir. Aslında İ.Ö. 6. yy. sonlarına doğru görülen durgunluk sadece Nagidos'la ilgili değildir ve bölgedeki diğer merkezlerde de hissedilmektedir. Hanfmann'a göre Ege ürünlerinin Doğu Akdeniz'de azalmasının nedeni, İonia ticaretinin, Karadeniz'de kurulmuş olan kolonilere yönlendirilmiş olmasıdır⁷⁶⁵. Ancak bu durumun esas nedenleri, belki de Persler'in Doğu Akdeniz politikaları çerçevesinde aranmalıdır.

Nagidos'un bu dönemde içinde bulunduğu durum kısmen Tarsus-Gözlükule ile paralellik göstermektedir. Bu merkezde yapılmış olan çalışmalarda da, İ.Ö. 6. yy.'da antik dünyada popüler olan seramiklerin Tarsus'ta az olduğuna dikkat çekilmiş ve bu tarihe kadar çok önemli bir merkez olup, yoğun miktarda Yunan malzemesi ithal eden Tarsus'ta İ.Ö. 6. yy.'da lokal üretime ağırlık verildiği tespit edilmiştir⁷⁶⁶. Al Mina'da da İ.Ö. 6. yy.'da benzer bir süreç yaşanmıştır. İ.Ö. 580-520 arasında, bu merkezin Yunanlılarla ilişkisinin kanıtı olan seramiklerde görülen boşluk dönemi⁷⁶⁷, Suriye Bölgesi'nin Babil İmparatorluğu'nun kontrolü altına geçmesiyle açıklanmaktadır⁷⁶⁸.

Erken Klasik Dönem (İ.Ö. 5. yy.'ın İlk Yarısı)

Bu döneme ait seramikler, Nagidos'un en problemleri grubunu oluşturmaktadır. Bu dönem, diğer Kilikia merkezleri için de tam anlamıyla aydınlatılabilmemiş bir konu değildir. Klasik Dönem'de Nagidos'ta, seramikler üzerinde gözlemlenen en önemli değişim, yoğun Kıbrıs etkisinin kesilmiş olmasıdır. İ.Ö. 6. yy.'ın ilk yarısında oldukça yoğun olan ve bu yüzyılın sonlarına kadar azalarak devam

⁷⁶⁴ Fikellura seramiğinin ve Siyah Figürün Kıbrıs'ta bulunması, bu adanın gönüllü olarak Pers egemenliğini kabul etmiş olmasıyla ilişkili olabilir. Böylece Persler'in güvenini kazanmış ve ticareti kısıtlayacak bir baskı yaşamamışlardır. Kıbrıs ve Kelenderis'in Persler'den almış oldukları ayrıcalıklar konusuna sonuç kısmında tekrar değinilecektir.

⁷⁶⁵ Hanfmann 1956, 184.

⁷⁶⁶ Hanfmann 1963, 142.

⁷⁶⁷ Robertson 1940, 21; Roebuck 1959, 64 ve 70; Gjerstad 1974, 123.

⁷⁶⁸ Boardman 1988, 52.

ettiği anlaşılan Kıbrıs ve Kilikia seramikleri, aynı elden çıkmış kadar paralel özellikler taşımaktadır. Basit çizgisel bezemeler, konsantrik daireler, bikrom dekorasyon ve tipik beyaz ya da kırmızı astar, Arkaik seramiklerin büyük bölümünde bulunmaktadır. Ancak İ.Ö. 6. yy. sonlarında bu seramiklerde ciddi bir düşüşle karşılaşmakta ve bu durum erken Klasik Dönem’de de devam etmektedir. Özellikle İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısında, Kıbrıs’tan Nagidos’a ithal edilmiş tek bir malzeme tespit edilememiştir. Bu yüzyılın sonlarından itibaren Kıbrıs’tan ithal edilen bazı amphoralar, bronzlar ya da az sayıda seramik bulunmakla birlikte, erken Arkaik Dönem’in güçlü etkisinden artık eser yoktur. Klasik Dönem’de Kıbrıs seramiğinin sanatsal açıdan yoksul olması ve pazarlara hakim konumdaki Yunan üretim merkezleri ile rekabet edemiyor olması⁷⁶⁹ bu durumun tek sebebi olarak gösterilemez. Çünkü Nagidos’ta İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısındaki malzeme azlığı yalnızca Kıbrıs seramikleriyle değil, tüm seramik buluntularla ilgilidir. Bu nedenle İ.Ö. 500’den itibaren Nagidos’ta gözlemlenen zayıflamanın esas nedeni, yine siyasi ortamdaki dalgalanmalara bağlanabilir. Kıbrıs’tan Nagidos’a gelen seramiklerin azalmasının nedeni de, İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısında Kıbrıs’ın içinde bulunduğu politik durumla ilgili olmalıdır⁷⁷⁰.

Sonuç olarak, kurulduğu dönemden itibaren Nagidos’un en önemli ticari partnerinin Kıbrıs olduğu ve hatta Arkaik Dönem’de bu merkezi bağımlılık derecesinde takip ettiği anlaşılmaktadır. Ancak, İ.Ö. 5. yy. başlarında Kıbrıs’ın içine düştüğü politik kaos ortamı, Kıbrıs kültürünü etkilediği gibi, Nagidos’ta da güçlü şekilde hissedilmiştir. Aynı yıllarda Nagidos’ta, Kıbrıs ve Kilikia’dan tanınan seramik buluntuların ciddi bir kesintiye uğradığı anlaşılmıştır. Bu sonuç, Kıbrıs’la Persler arasındaki ilişkilerin gerilmesiyle birlikte ortaya çıkmış gibi görünmektedir ve Pers politikalarının Kıbrıs’la sınırlı kalmayıp bölgesel bir etki yarattığına işaret etmektedir. Bu veriler ışığında, son derece durgun olan İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısı, Nagidos için karanlık bir boşluk olarak tanımlanabilir. Stratigrafik incelemeler, bu boşluk döneminin yüzyılın ortasına kadar sürdüğünü göstermektedir.

Kıbrıs malzemeleri dikkate alınarak varılan bu noktaya, Attika seramikleri üzerinden de ulaşılmaktadır. Antik dünyada Erken Klasik Dönem’in en popüler malzemeleri olarak gösterilebilecek Attika seramikleri, Nagidos’ta sadece birkaç parça ile sınırlıdır. İ.Ö. 5. yy.’dan önceye ait olan Attika malzemesinin sayısı sadece ikidir. İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısına ait Attika seramiklerinin sayısı ise beşten fazla değildir. Geç Siyah Figür dönemine ait olduğu düşünülen (İ.Ö. 450 civarı) tek bir seramik parçası bulunmuştur. Kırmızı Figür tekniğe ait en erken buluntular ise İ.Ö. 5. yy.’ın ikinci yarısına aittir⁷⁷¹.

Genel bir bakış açısıyla, kazılar sırasında, İ.Ö. 5. yy. ortalarına tarihlenebilen malzemelerin hemen altında, İ.Ö. 6. yy. buluntularıyla karşılaşmıştır. Dolayısıyla İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısına ait seramiklerin toplamda son derece az olduğu ve tabaka buluntusu olmadıkları görülmektedir. Bu döneme ait bir mezar da bulunamamıştır. Nekropol buluntuları arasında, İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısına işaret eden tek bir parça bile yoktur.

Bu tespitler, İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısında Nagidos’un ekonomik ve kültürel anlamda küçüldüğünü düşündürmektedir. Bu durum yaklaşık olarak İ.Ö. 5. yy.’ın üçüncü çeyreğine kadar devam etmekte, bu tarihlerde ise seramik malzemenin giderek yükselen bir ivmeyle çoğaldığı görülmektedir⁷⁷². İ.Ö. 5. yy. sonlarında, yalnız seramikleriyle değil, sikke ve mimarisıyla de Nagidos’un önemli bir merkez

⁷⁶⁹ Gjerstad 1948, 314.

⁷⁷⁰ İ.Ö. 6. yy.’ın ikinci yarısında Kıbrıs kültürel ve sanatsal anlamda Yunanistan ve Batı Anadolu etkisi altına girmiştir. İonia İhtilali’ne destek vermelerinin ardından, Persler tarafından Yunan kültürüyle ilişkilerinin kesilmesi, Kıbrıs’ın kültürel yapısını çökertmiştir, Gjerstad 1948, 476.

⁷⁷¹ Geç Arkaik ve Erken Klasik Dönem’e ait Attika parçalar bu kitabın “Klasik Dönem Seramikleri” bölümünde tanıtılmaktadır.

⁷⁷² Aynı sonuç, Nagidos’un ticari bağlantılarının ve ekonomik gelişiminin en önemli göstergesi olan amphoralar sayesinde de teyit edilmiştir. İ.Ö. 5. yy.’ın ilk yarısına ait son derece az buluntunun olduğu, bu yüzyılın ikinci yarısında ve özellikle son çeyrekte amphoraların büyük artış gösterdiği, bu kitabın “Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri” bölümünde anlatılmaktadır.

pozisyonuna geldiği anlaşılmaktadır. İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreği, özellikle Attika ürünü siyah firnisli seramiklerin yoğunluk gösterdiği dönem olarak dikkat çekmektedir.

Bu tarihsel perspektifte iki önemli nokta özellikle öne çıkmaktadır:

1. Nagidos'ta duraklama döneminin başladığı İ.Ö. 6. yy. sonu - 5. yy. başı
2. Nagidos'un önemli bir yerleşim haline dönüştüğü İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreği

Nagidos'ta negatif ve pozitif yönde cereyan eden tüm bu gelişmelerin nedenleri politik olmalıdır. Bu yerleşimin, antik dünyanın doğusu ile batısı arasında gerçekleşen çatışmalarda belirleyici bir rolü bulunmamaktadır. Edilgen bir pozisyonu olan Nagidos, hakim gücün kontrolü altında yaşamaya çalışmıştır.

İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısındaki duraklama dönemi, Persler'in Anadolu'ya girdikleri dönemin yaklaşık yarım asır sonrasındır ve bu evrede Nagidos'un gelişimi durmuş hatta kent olabildiğince küçülmüştür. Seramik malzemenin yoksulluğu dikkate alındığında, duraklama döneminin İ.Ö. 6. yy. sonunda başladığı ve İ.Ö. 5. yy.'ın üçüncü çeyreğine kadar sarktığı, dolayısıyla yaklaşık 75 yıl kadar devam ettiği söylenebilir.

Kilikia'nın önemli bir Pers müttefiki olduğu ve bir ayrıcalık olarak, Persler'in Kilikia'ya bir satrap göndermeyip yerel krallar tarafından yönetilmesine izin verdikleri kabul edilmektedir⁷⁷³. Bu sayede bölgede, Persler'e bağlı olmakla birlikte, iç işlerinde bağımsız bir idari sistem gelişmişti. Ancak aynı dönemde, bu ayrıcalıktan Kilikia'nın her noktasının aynı ölçülerde yararlanamadığı anlaşılmaktadır. En azından Nagidos'ta görülen duraklama döneminin bu durumla ters düştüğünü vurgulamak mümkündür. Nitekim arkeolojik bulgular, köklü bir geçmişi olmayan Nagidos yerleşiminin, İ.Ö. 6. yy. sonu ile 5. yy.'ın üçüncü çeyreği arasında, neredeyse bir köy statüsüne indirgenmiş olduğuna işaret etmektedir. Bu durumun gerekçesi hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak aynı evrede, bölgedeki diğer bazı kentlerde de benzer bir küçülme döneminin tespit edilmiş olması, genel politikalarla ilişkili bir yaptırım sürecinin yaşanmış olabileceğine işaret etmektedir⁷⁷⁴. Bu durum, yaşanan gelişmelere göre ya da dönemin koşulları gereği, öncelikli olarak Pers çıkarları düşünülerek hareket edildiğini göstermektedir.

Bu dönemde Nagidos'u etkileyen olaylar, sadece Nagidos'la ilgili olmayan, "global" gelişmelerle bağlantılıdır. Pers istilasının ardından, Nagidos'un yakın komşusu olarak tanımlanabilecek Kıbrıs İ.Ö. 545 yılında gönüllü olarak Persler'e teslim olmuştur⁷⁷⁵. Bu önemli gelişmenin ardından İ.Ö. 6. yy.'ın son çeyreğine kadar Kıbrıs ile Persler arasında ciddi bir problem kaydedilmemiştir ve bu dönemde Nagidos'ta Kıbrıs tipi seramiklerin ve figürinlerin baskın bir rolü bulunmaktadır.

Ancak Kyros ve Kambyzes dönemlerinde Kıbrıs'ın sağlamış olduğu bu özerklik, Darius döneminde (İ.Ö. 521-485) ellerinden alınmıştır⁷⁷⁶. Dolayısıyla Kıbrıs ile Persler arasında İ.Ö. 6. yy. sonlarına doğru ilişkiler gerilmeye başlamıştır. Bu dönemde Kıbrıs'ta bir "Philhellenism" akımı ortaya çıkmış ve Kıbrıs kültürü Yunan kültürünün etkisi altına girmiştir⁷⁷⁷. Ancak İ.Ö. 6. yy. sonuna kadar Kıbrıs kültürel ve ticari anlamda hala güçlüdür. Esas olumsuz gelişmeler ise İonia İhtilali'ne destek verilmesiyle başlamış ve bundan sonra Kıbrıslılar, Perslerin sert tepkisi ile karşılaşmışlardır⁷⁷⁸. Bu dönemde,

⁷⁷³ Erzen 1940, 100.

⁷⁷⁴ Bölgedeki diğer kentlerde yaşanan durgunluk dönemine sonuç kısmında ayrıca değinilmektedir, bk.: dn. 819.

⁷⁷⁵ Konu ile ilgili geniş bilgi ve literatür için bk.: Gjerstad 1948, 471.

⁷⁷⁶ Gjerstad 1948, 475.

⁷⁷⁷ Gjerstad 1948, 476.

⁷⁷⁸ Gjerstad 1948, 476 vd.; Karageorghis 1977, 61; Gjerstad 1979, 250 vd. Persler Kıbrıs'taki isyanı bastırmak amacıyla Kilikia'dan hareket etmişlerdir, Herodotos, 5, 108.

Kıbrıs'ta kültürel anlamda bir çöküş yaşanmıştır. Kıbrıs'ı bir gölge gibi takip eden Nagidos'ta da, seramiklerin sayısından ve türünden anlaşıldığı üzere, İ.Ö. 6. yy. sonlarına doğru bu duraklama dönemi ortaya çıkmış ve İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında arkeolojik bulgular neredeyse tamamen karanlığa gömülmüştür. Bu karanlık evre, Darius'un politikalarında gözlemlenen önemli değişim ve Perslerle Kıbrıs arasında yaşanan gerginlik dönemiyle örtüşmektedir. Dolayısıyla, Nagidos'ta buluntuların minimuma inmesi, bu iki önemli olayla bağlantılı olabilir. Nagidos'un İonia İhtilali ile direkt bir ilişkisi tespit edilmemiştir. Ancak Kıbrıs'a olan coğrafi yakınlığı ve bünyesinde kısmen Kıbrıs orijinli nüfus barındırıyor olması, Perslerin, Nagidos'un da içinde bulunduğu bölgeye karşı bazı tedbirler almalarını gerektirmiş olmalıdır⁷⁷⁹. Sonuç olarak; Darius döneminde gerçekleşen idari revizyonun, farklı yansımalarla, Kıbrıs'ı, Nagidos'u ve diğer bölge kentlerini etkilediği, olasılıkla bu tedbirlerin bir sonucu olarak Nagidos'un, İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında bir çöküşün içine girdiği düşünülebilir.

Aynı dönemde Nagidos'un yakın çevresinde önemli savaşların gerçekleşmiş olması, kültürel ve ticari faaliyetleri olumsuz yönde etkileyen bir başka faktör olarak dikkate alınmalıdır. Bu dönemde, siyasi dengeler kısa bir süre için Persler aleyhine gelişme göstermiştir. Nitekim Attika-Delos Deniz Birliği kurulduktan sonra ve özellikle de İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci çeyreğinde, Atina oldukça güçlenmiş ve birliğin sınırları giderek genişlemiştir. Bu dönemde, deniz birliğini arkasına alan Atina'nın, Mısır'da, Kıbrıs'ta ve Anadolu'nun güney sahillerinde Perslere karşı askeri ve siyasi anlamda söz sahibi olmaya çalıştığı bir evre bulunmaktadır⁷⁸⁰. Bu süreçte Deniz Birliği, Mısır'da ve Kıbrıs'ta Perslerle girilen savaşların bazılarını kaybetmiş, bazılarını ise kazanmıştır. Örneğin İ.Ö. 466'da Attika-Delos Deniz Birliği'nin Eurymedon'da kazandığı savaşın sonucunda Persler donanmalarını Akdeniz'in doğusuna çekmek zorunda kalmışlardır⁷⁸¹. İ.Ö. 459-454 arasındaki uzun seferde Persler önce Kıbrıs'ta, sonra Mısır'da zaferler kazanmış⁷⁸², İ.Ö. 450-449 tarihinde ise Kıbrıs'ta Salamis açıklarında gerçekleşen savaştan Yunan donanması galip ayrılmış, ancak her iki ordu da büyük kayıplar vermiştir. Dolayısıyla Yunanlılar için galibiyet anlam ifade etmemiş ve Kıbrıs'ı ele geçiremeden dönmek zorunda kalmışlardır⁷⁸³. Bu savaşlardan anlaşıldığı üzere, doğu Akdeniz ve özellikle Kıbrıs, stratejik anlamda hem Persler hem de Yunanlılar için hayati öneme sahiptir. Kıbrıs'ın Yunanlıların eline geçmesi, Persler için tehlikenin kapıya dayanması anlamı taşımaktadır.

İ.Ö. 5. yy.'ın İkinci Yarısı

İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısında ise, gelişmeler Nagidos adına pozitif yönde değişmektedir. İ.Ö. 5. yy.'ın ortasından hemen sonra Perikles, Perslerle Kallias Barışını imzalamıştır. Deniz Birliği'nin tüm imkanlarını elinde bulunduran Atina, bu anlaşma sayesinde Perslerle ticari ilişkileri geliştirmiştir.

⁷⁷⁹ Bölge halkının orijini hakkında yapılan öneriler çeşitlilik göstermektedir. Yunan kolonisi olduğu düşünüldüğü için, yakın zamana kadar Kelenderis ve Nagidos başta olmak üzere, bölgede Yunanlıların baskın olduğuna inanılmaktaydı. Zoroğlu, Arkaik Dönem'de bölge halkının, Luvi, İon, Kıbrıs ve hatta Fenike kökenli insanlardan oluştuğunu önermiştir, Zoroğlu 1999b, 372. Nitekim Nagidos ve Kelenderis'te ele geçen buluntular, adı geçen halklara ait arkeolojik kanıtların Dağlık Kilikia'da var olduğunu göstermiştir. Ancak kazı sonuçları, Nagidos'ta özellikle Kilikia ve Kıbrıs orijinli insanların yerleşik olabileceğini düşündürmektedir. Az sayıda Fenike, Rhodos ya da Samos malzemesine dayanarak, Arkaik Dönem'de bunların da Nagidos'ta yerleşik olarak yaşadıklarını önermek, bugünkü bulgulara dayanarak, pek mümkün görünmemektedir. Ayrıca bulunmuş olan Fenike ve Ege kökenli az sayıdaki malzeme, amphoralar ve İonia kyliklerinden ibarettir. Dolayısıyla bu ürünlerin ticari nitelik taşıdığını düşünmek daha olasıdır. Kilikia Bölgesi halkı üzerine daha önce yapılmış olan değerlendirmeler ve bu bölgede Kıbrıslı ve Yunan kökenli insanların yanı sıra, Kilikia'nın yerli halkının da unutulmaması gerektiği konusundaki öneri için ayrıca bk.: Casabonne 2004, 77 vd.

⁷⁸⁰ Marchese 1995, 171.

⁷⁸¹ Badian 1993, 2-10, 100.

⁷⁸² İ.Ö. 459'da Kıbrıs'ta gerçekleşen savaşın sonucu berrak değildir ancak Atinalıların amaçlarına ulaşamadığı ve Kıbrıs'ın Perslerin elinde kalmaya devam ettiği bilinmektedir, Gjerstad 1948, 482.

⁷⁸³ Badian 1993, 19-20, 103.

Perslerle yapılan Kallias Barışı'nın Atina adına en önemli sonucu da budur. Bu sayede Atina ürünleri, Pers topraklarına ya da Pers hakimiyeti altında bulunan şehirlere serbestçe girmeye başlamıştır⁷⁸⁴. Daha önce sayılı miktarda Attika seramiği bulunan Nagidos'ta, anlaşmadan sonra, özellikle de İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinde bu seramiklerin yoğunlaşmasının en önemli gerekçelerinden biri bu olmasıdır⁷⁸⁵.

Ancak Attika seramiklerinin Nagidos'taki varlığının dışında, bu malzemenin çokluğu, diğer seramiklerin yoğunlaşması ve Nagidos'un kendi sikkelerini basan bir kent haline gelmesi⁷⁸⁶, İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinde, bu kentin kaderinde bir değişim yaşandığını düşündürmektedir. Çünkü İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında malzemenin azlığı, Nagidos'un bir köy statüsüne indirgenmiş olduğunu düşündürecek kadar çarpıcıdır. İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısında yaşanan pozitif gelişmelerin arkasında ise, olasılıkla Nagidos'un stratejik pozisyonu rol oynamış olmalıdır.

İ.Ö. 5. yy. başında Kıbrıs'ın İonia İhtilali'ne destek vermesiyle başlayan ve sonrasındaki elli yıl içinde gelişen olaylar, Dağlık Kilikia'da Perslere ait güçlü şehirlerin bulunmasını zorunlu hale getirmiştir. İonia İhtilali'nden itibaren Pers donanmasının sefere çıkarken Kilikia'dan hareket ettiğinin biliniyor olması bu tespiti desteklemektedir⁷⁸⁷.

Nagidos, Dağlık Kilikia'nın en batıdaki kentlerinden biridir. Mısır'a, Kıbrıs'a, Pamphylia'ya ve Lykia'ya yakınlığı dikkate alındığında, Pers donanmasının hareket edebileceği ya da lojistik destek alabileceği en stratejik limanlardan biri olduğu anlaşılmaktadır. İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında gerçekleşen ve yukarıda sözü edilen savaşların bu anılan bölgelerde yapılmış olması, Nagidos'a özel bir önem kazandırmıştır⁷⁸⁸. Bu coğrafyada, Pers kontrolü altında güçlü kentlerin olması, Kıbrıs ile Kilikia arasında kalan koridorun güvenliği için de büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısından itibaren Nagidos, Persler tarafından hareket üssü ve destek ünitesi olarak kullanılan bir yerleşim haline dönüşmüştür⁷⁸⁹. Bu durum, Nagidos'ta, İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinde üst seviyeye ulaşan olumlu gelişmelerin açıklanabilmesi için ipucu olabilir. Seramik buluntuların İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinde önemli bir artış gösteriyor olması, gelişmelerin bu yönde olduğuna işaret etmektedir.

Nagidos kent sikkelerinin ilk kez bu dönemde darp edilmesi de bu hipotezi desteklemektedir. Ancak sikke darbı sadece Nagidos'la ilgili değildir⁷⁹⁰. Bu noktada, İ.Ö. 5. yy. sonlarına doğru, Nagidos'ta ve bölgenin diğer kentlerinde basılan sikkelerle bağlantılı olarak değinilmesi gereken önemli bir nokta daha bulunmaktadır. Sikkeler üzerinde görülen ikonografik özelliklerin Yunan kültüründen etkiler taşıyor olması, bölgedeki kentlerde yaşamakta olan insanların orijini hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılmasına neden olmuştur⁷⁹¹. Ayrıca antik kaynakların aktardığı kolonizasyon öyküleri ve bazı merkezlerde bulunan az sayıda Miken seramiği de buna eklenince, elde yeterince

⁷⁸⁴ Kallias Barışı'nın Doğu Akdeniz'de Atina adına yarattığı ticari gelişmeler hakkında bk.: Gjerstad 1948, 488 vd.; Gjerstad 1979, 252 vd.

⁷⁸⁵ Attika seramiklerinin miktarında gözlemlenen seyir Dor kentinde de benzer özellikler göstermektedir, bk.: Marchese 1995, 127, 171.

⁷⁸⁶ Bu sikkelerle ilgili bilgi ve literatür için bk.: Durugönül 2001, 429 vd.; Casabonne 2004, 112 vd. Ayrıca Nagidos kazılarında bulunmuş olan sikkeler bu kitabın "Sikkeler" bölümünde yayımlanmıştır.

⁷⁸⁷ Erzen 1940, 108-109, 121.

⁷⁸⁸ Casabonne 2004, 237.

⁷⁸⁹ Perslerin, kendi politikalarına uygun düştüğü durumlarda, bazı Kilikia kentlerini destekledikleri konusunda bk.: Erzen 1940, 109; Hanfmann 1956, 166.

⁷⁹⁰ Kilikia ve yakın çevresinde bu dönemde basılan sikkelerle ilgili olarak bk.: Kraay 1976, 278 vd.; Levante 1993; Levante 1994, 7 vd.; Casabonne 2000, 21 vd.; Callatay 2000, 93 vd.; Davesne 2000, 154 vd.; Göktürk 1997, 67 vd.; Göktürk 2000, 143 vd.; Casabonne 2004, 101 vd.

⁷⁹¹ Bu tip sikkelerin ikonografisi hakkında bilgi ve literatür için bk.: Casabonne 1996, 121 vd.; Davesne 2000, 155; Casabonne 2004, 90 vd., 94 vd., 217 vd.

arkeolojik veri bulunmamasına rağmen, Kilikia'da oldukça yoğun bir Yunan kolonizasyonunun gerçekleştiği ve Yunanlıların bu coğrafyada kalabalık bir nüfusa sahip oldukları gibi bir izlenim ortaya çıkmıştır⁷⁹². Son yıllarda yapılan çalışmalarda ise, bu yerleşimleri kurmuş ve yaşamış olan insanları tanımlarken, yerli Anadolu halklarının uzantısı olarak nitelenebilecek toplulukların dikkate alınması gerektiği yönünde bir görüş benimsenmektedir⁷⁹³. Ayrıca, daha önceleri Yunanlılar tarafından kurulmuş olduğu iddia edilen kentlerin, aslında yapay bağlarla Yunan toplumuna bağlanma çabasından başka bir şey olmadığı düşünülmektedir. Antik Dönem'de bu anlayışın ticari kaygılar ve prestij kazanma amacıyla sürdürüldüğü, günümüz bilim dünyasında ise bir kısım araştırmacı tarafından ideolojik amaçlarla istismar edildiği savunulmaktadır⁷⁹⁴. Nagidos buluntuları dikkate alındığında ise, bu kentin Kilikia ve Kıbrıs kökenli insanlar tarafından kurulmuş olma ihtimali kuvvet kazanmakta; Samos'un kolonisi olduğu söylemi ya da Yunan kökenli insanların Nagidos'ta yaşadığı fikri desteklenmemektedir⁷⁹⁵.

Bu konu ile bağlantılı olarak, İ.Ö. 5. yy.'da Yunan sikkeleri üzerindeki sanatsal kalitenin ve bunların geniş dolaşım özelliklerinin Kilikia ve tüm Akdeniz'i etkilediği üzerinde durulmaya başlanmıştır⁷⁹⁶. Dolayısıyla, Pers hâkimiyeti sırasında Kilikia'da Yunan özellikleri gösteren sikkelerin basılmış olması, Yunanlıların buradaki varlığı olarak değil, Yunan ticari aktivitelerinin yarattığı bir sonuç olarak değerlendirilmektedir⁷⁹⁷.

Gerçekten de, Perslerin Yunan dünyası ile İ.Ö. 5. yy. başlarından itibaren kurmuş oldukları ilişkiler her ne kadar gerilim ve çatışma siyaseti üzerine kurulmuş olsa da, bu dönemde Yunan sikkelerinin ne kadar geçerli bir ticari araç olduğunu tespit etmiş ve bundan etkilenmiş oldukları anlaşılmaktadır⁷⁹⁸. Ancak kendi etki alanları içinde kalan bölgelerde ve özellikle Kilikia'da İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısında Yunan etkileri taşıyan sikkelerin basılmış olması, özellikle İ.Ö. 449'da imzalanan Kallias Barışı'nın beraberinde getirmiş olduğu sonuçlardan biri olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu anlaşmanın ardından Yunan mallarının Doğu Akdeniz'de serbest dolaşım olanağı elde etmesiyle, bölge kentlerinde Attika seramiklerinin patlama yaptığı görülmektedir. Sikkelerin ortaya çıktıkları tarihler de İ.Ö. 440-430 civarına rastlamaktadır⁷⁹⁹. Yunanlılarla-Persler arasında imzalanan Kallias Barışı ile Peleponnessos Savaşları'nın başlangıcı (İ.Ö. 431) arasındaki dönem, Atina'nın kültürel, ekonomik ve hatta askeri olarak tüm Akdeniz'e yayılan güçlü bir hegemonya kurmuş olduğu dönemdir. Yaklaşık 20 yıl süren bu barış döneminde Atina neredeyse bir imparatorluk haline dönüşmüş ve antik dünyada hayranlık uyandıran bir kent durumuna gelmiştir. Bu süreçte Perslerle Atina arasında bir savaş yaşanmadığı gibi, Atina ticari anlamda Doğu Akdeniz'e güçlü bir şekilde girmiştir. İşte Kilikia Bölgesi'ndeki kentlerde Yunan etkileri taşıyan sikkeler bu ortamda darp edilmiştir. Atina'nın sanatsal, kültürel ve ekonomik alanlarda göstermiş olduğu gelişmeler, Kilikia'daki kentlerin Yunan etkileri

⁷⁹² Bu tip bazı görüşler için bk.: Jones 1971, 194; Bing 1971, 99 vd.; Magie 1950, 268; Graham 1982, 93; Baurain 1997, 301; Roebuck 1959, 67; Boardman 1988, 35 vd., Boardman 1999, 135.

⁷⁹³ Bilgi ve literatür için bk.: Casabonne 2004, 77 vd.

⁷⁹⁴ Bu konu ile ilgili detaylı değerlendirmeler ve bibliyografya için ayrıca bk.: Salmeri 2003, 265 vd.; Ünal 2005, 453 vd.

⁷⁹⁵ "Anadolu kentlerini kuran insanların kökenlerinin belirli Grek kentleriyle ilişkiye geçirilmesi sırf politik ve ekonomik idi, yani o kent sakinlerine aşırı derecede ekonomik ve mali faydalar sağlıyordu. Bundan dolayı kentler kendi kökenleriyle ilgili efsane uydurmada birbirleriyle adeta yarışıyorlardı", Ünal 2005, 459.

⁷⁹⁶ Konu ile ilgili olarak bk.: Salmeri 2003, 275 dn. 57; Casabonne 2000, 27 vd.

⁷⁹⁷ Ünal 2005, 459.

⁷⁹⁸ Özellikle Atina sikkelerinin taklit edilmesinde, sanatsal kalitesinin ve yaygın dolaşım özelliğinin önemli rol oynadığı hakkında bk.: Salmeri 2003, 275 dn. 57; Kilikia'da Atina sikkeleri bulunduğu hakkında bk.: Casabonne 2000, 27-31; Kilikia'da bulunmuş olan taklit Atina sikkeleri için bk.: Figueira 1998, 528-35. Ayrıca Attika sikkelerinin popüleritesi, yerinde bir tespitle, günümüzün doları ile karşılaştırılmaktadır, bk.: Gates 2003, 56.

⁷⁹⁹ Zoroğlu 1999b, 372; Casabonne 2000, 39; Salmeri 2003, 276; Casabonne 2004, 101 vd.

taşıyan bu sikkeleri basmasına zemin hazırlamış olmalıdır. Ancak Kilikia Bölgesi'nin bu dönemde güçlü Pers imparatorluğunun kontrolü altında olduğu ve onların izni olmadan bu sikke darbının gerçekleşmesinin güç olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla bu sikkeler, bölge kentlerinde Yunan nüfusunun ya da nüfuzunun ağırlığından ziyade, Yunanlılarla yapılan ticaretin yoğunluğunun işareti olarak değerlendirilmelidir.

İ.Ö. 4. yy.

İ.Ö. 4. yy. başlarında ise Kıbrıs'ta Persler adına yeni bir sorun ortaya çıkmıştır. Salamis'te Euagoras bağımsız bir kral gibi hareket etmeye başlamış, hatta Kilikia ve Fenike'ye kadar olan coğrafya üzerinde hak iddia etmiştir. Bunun üzerine Perslerle Kıbrıs arasında yeni bir savaş dönemi başlamıştır⁸⁰⁰. Bu savaş döneminin Nagidos'un önemini artırdığı anlaşılmaktadır. Çünkü savaşın hemen ardından, Pharnabazos'un satraplık döneminde, askerlere maaşlarının dağıtılması için Nagidos'ta Pers sikkelerinin basıldığı (İ.Ö. 380-374) görülmektedir⁸⁰¹. Pharnabazos adına basılan bu sikkelerin Dağlık Kilikia'da sadece Nagidos'ta darp edilmiş olması, Nagidos'un bu dönemde aktif bir Pers garnizonu haline geldiğinin göstergesidir. Ayrıca kent surlarının da İ.Ö. erken 4. yy.'a tarihlenmesi, bu dönemde Nagidos'un stratejik öneminin arttığı ve Perslerin bu kenti önemsediklerinin bir diğer işareti olarak değerlendirilebilir. Aslında aynı dönemde Perslerin, Nagidos'un yanı sıra diğer Kilikia kentlerinde de benzer uygulamalara gittikleri anlaşılmaktadır⁸⁰². Nitekim Meydancikkale'nin giriş bölümünün tahkim edilmesi⁸⁰³; Issos'ta, kent suru da dâhil olmak üzere, büyük bir mimari seferberliğin tespit edilmesi⁸⁰⁴ ve Kilikia'nın önemli kentlerinde sikke darp edilmesi, İ.Ö. geç 5. yy.'dan itibaren gerçekleşmiştir⁸⁰⁵. Kilikia'da meydana gelen bu olumlu değişimin nedenlerinden biri olarak, Ege'den gelebilecek tehlikelerin büyüklüğünün bilinmesi; en az bunun kadar önemli bir başka neden olarak da, Kıbrıs'ın her zaman potansiyel bir tehlike olarak durması ve bu adayı kontrol edebilecek en stratejik bölgenin Kilikia olması gösterilebilir. Bu manzara karşısında Persler, Kilikia'daki önemli müttefiklerini ekonomik anlamda desteklemiş ve onların güvenini kazanma yolunu tercih etmiş olmalıdırlar.

Hellenistik Dönem

Sonuç olarak seramik buluntular, Nagidos'un Hellenistik Dönem'de özellikle Doğu Akdeniz kıyılarındaki merkezlerle yakın ilişkileri olduğunu göstermektedir. Bu ilişkilerin Suriye-Filistin Bölgesi ile oldukça sıkı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Kıbrıs ile erken dönemlerden itibaren var olan ilişkilerin devam ettiği ve Mısır ile yine sıkı temasların olduğu gözlenmektedir. Doğudaki bu bölgeler dışında Batı Anadolu kentleri ve Adalar'la da ilişkiler kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Rhodos, Knidos, Ephesos ve Pergamon başta olmak üzere, Miletos ve Samos gibi kentlerle paralel bulguların ele geçmiş olmasını bu duruma kanıt olarak göstermek mümkündür.

⁸⁰⁰ Erzen 1940, 121 vd.; Gjerstad 1979, 253 vd.; Casabonne 2004, 191.

⁸⁰¹ Erzen 1940, 123; Levante 1993, pl. I No.: 22-23; Levante 1994, 7 vd.; Casabonne 2000, 34 vd. pl. VII, type 5; Callatay 2000, 115; Salmeri 2003, 274 vd.; Casabonne 2004, 111, 196, 205.

⁸⁰² İ.Ö. 6. yy. sonu ile İ.Ö. 5. yy. ortası arasında yaşanan olumsuzluklar da, tüm bölgeye yansıyan global gelişmelerle ilgili idi. Yukarıda İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısı başlığı altında bu konuya değinilmiştir. Dolayısıyla Perslerin Anadolu'nun güney sahillerindeki politikalarının tek tek şehirler için değil, tüm bölge için belirlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

⁸⁰³ Konu ile ilgili bilgi ve literatür için Casabonne 2004, 154 vd.

⁸⁰⁴ Gates 1999, 326.

⁸⁰⁵ Erzen 1940, 121, 123, 128; Casabonne 1999, 62; Casabonne 2004, 101 vd. İ.Ö. 5 ve 4. yy.'larda Anadolu'nun güney-güney-batı sahillerindeki Pers politikaları ile ilgili olarak ayrıca bk.: Marksteiner 1999, 313 vd.

Sonuç

Buluntuların değerlendirilmesi sonucunda, Nagidos'un İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısında Kilikia ve Kıbrıs orijinli halklar tarafından kurulmuş olduğu düşüncesi oldukça ağırlık kazanmıştır. İ.Ö. 6. yy. sonlarına kadar Kıbrıs ve Kilikia ekollerine ait seramiklerin, tartışmasız yoğunluğu söz konusudur. İonia Bölgesi'nin önemli kentlerine ait az sayıda buluntunun, tümüyle ticari gerekçelerle Nagidos'a gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Nagidos'un bir Samos kolonisi olduğu savı geçerliliğini yitirmektedir.

İ.Ö. 6. yy. ortalarında, tüm Anadolu'da olduğu gibi, Nagidos'ta da Pers egemenliği başlamıştır. Bu yüzyılın sonlarına kadar, ticari ve kültürel alanlarda herhangi bir değişiklik hissedilmemektedir. Ancak İ.Ö. 6. yy. sonlarından itibaren Nagidos'un karanlık evresi başlamaktadır. Yaklaşık 75 yıl süren durgunluk dönemine ait seramiklerin sayısı oldukça azdır. Nagidos'un böyle bir karanlık dönemin içine sürüklenmesinin nedeni, global bir krizle ilgilidir. Karanlık dönemin başlangıcı, Miletos'ta alevlenip tüm Batı Anadolu'ya ve Kıbrıs'a sıçrayan İonia İhtilali'nin başlangıcıyla örtüşmektedir. Dolayısıyla ihtilalin bastırılmasının ardından, Persler tarafından alınmış olan tedbirlerin Nagidos'u da etkilemiş olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Kilikia'daki ve Doğu Akdeniz'deki pek çok merkezde benzer süreçlerin yaşanmış olması bu görüşü desteklemektedir.

İ.Ö. 477 yılından itibaren, Attika Delos Deniz Birliği ile Persler arasında yaşanan savaşlar Anadolu'ya ve Doğu Akdeniz'e taşınmıştır. Bu durum, İ.Ö. 6. yy. sonundan itibaren bir gerileme süreci yaşayan Nagidos'ta, İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğine yaklaşılrken yeni bir dönemin başlamasına neden olmuş gibi görünmektedir. Aynı dönemde Kilikia'nın Persler için giderek daha da önemli hale geldiği, Nagidos'un ise Perslerin Akdeniz'e açıldıkları kapılardan biri haline geldiği önerilebilir.

Nagidos'a komşu olan coğrafyalarda, benzer ya da aksi yönde gelişmelerin yaşandığı başka kentler de bulunmaktadır. Örneğin Tarsus (Gözlükule) ile Mersin'in (Yumuktepe) Pers istilasının ardından tıpkı Nagidos gibi karanlık bir döneme girdiği kaydedilmiştir⁸⁰⁶ ve İ.Ö. 520-320 yılları arasına tarihlenen Tarsus'taki boşluk evresi "enigmatic lacuna" olarak değerlendirilmiştir⁸⁰⁷. Gözlükule kazılarında katılmış olan ve seramiklerini yayınlamış olan Hanfmann, bu merkezdeki Geç Demir Çağı Dönemi'ni iki safhaya ayırmıştır: İ.Ö. 7. yy. başlarından, İ.Ö. 600 yıllarına kadar süren ilk safhayı Asur Dönemi olarak değerlendirmiş, İ.Ö. 6. yy.'ın üçüncü çeyreği içinde sona eren dönemi ise ikinci safha olarak adlandırmıştır. Bu tarihlerde Gözlükule Höyüğü'ndeki yerleşimin kesintiye uğradığı ve ancak Hellenistik Dönem'de tekrar başladığı tespit edilmiştir. Olasılık olarak, Tarsus'un savunmaya elverişli olan bu bölümünde yerleşik olan halkın tahliye edildiği ve aynı talihsizliğin Mersin'deki halkın da başına gelmiş olduğu vurgulanmaktadır. Bu durumu, Perslerin Anadolu'yu ele geçirmiş olmalarıyla ilişkilendiren Hanfmann, Perslerin yerel yöneticilerden, geleneksel savunma yapılarını terk etmelerini istemiş olabileceklerini düşünmüştür. Ayrıca aynı dönemde bazı önemli sahil kentlerini güçlendiren

⁸⁰⁶ Tarsus I, 5 ve 150; Hanfmann 1956, 184; Hanfmann 1963, 145. Ayrıca Pers egemenliği altında Tarsus'un zayıfladığı ve küçüldüğü görüşü ile ilgili olarak ayrıca bk.: Boardman 1965, 15.

⁸⁰⁷ Hanfmann 1963, 143-145; Boardman 1965, 12. Gözlükule'de bu yönde gelişmeler yaşanmıştır ancak burada bir Pers tahribinin söz konusu olmadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte bu geçici terk edilmiş cevabı bulunmuş değildir: Hanfmann 1963, 145; Hanfmann 1956, 166. Ancak Gözlükule'de Geç Arkaik-Klasik dönemde rastlanan bu boşluk dönemi, Tarsus'un Persler için önemsiz olduğu ya da kentün pasifize edildiği anlamına gelmemelidir. Nitekim İ.Ö. 5. yy. başlarından itibaren Syennesis'lerle Persler arasında iyi ilişkilerin bulunduğu, bu yüzyılın ortalarından itibaren Tarsus'ta sikke basıldığı, Tarsus'un Pers askeri siyasetinde önemli rolü olduğu ve Kilikia Bölgesi'nde ağırlığı olan bir kent haline geldiği düşünülmektedir, bk.: Erzen 1940, 110-112, 114-119; Tarsus'ta basılmış olan sikkelerle ilgili daha geniş bilgi ve literatür için ayrıca bk.: Mildenberg 2000, 10, dn. 6 ve 11; Casabonne 1995, 147 vd.; Casabonne 2000, 21 vd.; Lemaire 2000, 129 vd. Dolayısıyla Klasik Dönem'de Tarsus'ta yeni bir kent planlamasına gidildiği ve kent merkezinin bir başka alanda gelişimini sürdürdüğü anlaşılmaktadır, bk.: Gates 2005, 56. Nitekim son yıllarda Tarsus'ta yapılan Cumhuriyet Alanı kazılarında Geç Klasik Dönem malzemesine ulaşıldığı yönünde bilgiler gelmeye başlamıştır. Bu konuda sözlü bilgi veren H. Adıbelli'ye teşekkür ederim.

Persler'in, potansiyel tehlike arz eden kentler üzerinde ise katı politikalar uyguladıklarına değinmektedir. Son olarak, kuzey Fenike sahillerinde bulunan Yunan kolonisi Tel Sukas'ın İ.Ö. 540 civarında sona erdiğini hatırlatan Hanfmann, Forrer'in, Perslerin emriyle Yunan yerleşimcilerin bu merkezi boşaltmış olduğuna inandığını vurgulamaktadır⁸⁰⁸.

Karanlık dönem Tarsus-Gözlükule ve Mersin-Yumuktepe'de İ.Ö. 4. yy. sonlarına kadar sürmüştür. Bu iki merkezde tabaka buluntusu olmayan birkaç Attika seramiğinin dışında Attika'dan ithal hiçbir malzeme bulunamadığı kaydedilmiştir⁸⁰⁹. Benzer tespitler, bir başka komşu yerleşim olan Kilise Tepe için de yapılmıştır. Bu merkezde İ.Ö. 600-300 yılları arasındaki evreye ait seramiklere rastlanmamış ve yine oldukça uzun süren bir boşluk dönemi kaydedilmiştir⁸¹⁰.

Nagidos'ta ise Geç Arkaik ve Erken Klasik Dönem'e ait az sayıda Attika seramiğine rastlanmıştır. Ancak İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısından itibaren Attika seramiğinde bir artış gözlenir ve bu yüzyılın son çeyreğinde bu yoğunluk iyice artar. Attika seramiklerinin Nagidos'ta izlediği bu grafik, Doğu Akdeniz'deki bazı merkezlerle paralellik göstermektedir. Daha önce değinilmiş olan Soloi ve Kinet Höyük gibi Kilikia kentlerinin dışında, Dor ve Tel Michal gibi kentler bu duruma örnek olarak gösterilebilir⁸¹¹. Hatta "*Amik Ovası'ndaki diğer kentlerin Gözlükule ya da Yumuktepe'den bir farkı olmadığı*" vurgulanmaktadır⁸¹².

Bununla birlikte Al Mina ve Kelenderis gibi özel öneme sahip olan kentlerde, İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısından itibaren Attika seramiklerinin kesintisiz ve yoğun olarak ithal edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Al Mina'da, İonia'dan ithal edilen kapların yerini, İ.Ö. 520 yıllarından itibaren Attika seramikleri almıştır⁸¹³. İstiladan sonra Al Mina, Persler'in Akdeniz'e açtıkları liman kentlerinden biri olarak önemini korumuş ve her türlü ticari aktivitenin gerçekleştiği bir merkez olarak yaşamaya devam etmiştir. Hatta burası yalnızca Persler için değil tüm Ortadoğu için önemli bir limandır ve kurulduğu dönemden itibaren Yunan şehirlerinden pek çok ürünün bu merkeze gelmiş olduğu tespit edilmiştir⁸¹⁴.

Nagidos'un yakın komşusu Kelenderis'te de, İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısına ait çok sayıda Attika seramiğinin bulunduğu ve hatta Atina ile ilişkilerin İ.Ö. 6. yy. içlerine kadar belgelenebildiği belirtilmiştir⁸¹⁵. Dolayısıyla Perslerin, Kelenderis'e de bazı ticari özerklikler verdiği düşünülmektedir⁸¹⁶. Ancak bu imtiyazın bir nedeni olmalıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, Kelenderis'in Persler için stratejik bir önem taşıdığı ve Akdeniz'de kontrolü kaybetmemek amacıyla önemsedikleri limanlardan biri olduğu önerilebilir. Meydancıkale'de bir Pers garnizonunun üslenmiş olması⁸¹⁷ Kelenderis kentinin

⁸⁰⁸ Hanfmann 1956, 166 vd.

⁸⁰⁹ Hanfmann 1963, 21 dn. 4, 142 dn. 155 ve 154; Tarsus I, 150 vd., 210 vd., pl. 119; Barnett 1940, 127 vd. pl. 53: 2-6, 8. Mersin'le ilgili olarak, İ.Ö. geç 5 ve erken 4. yy.'a kadar höyükte herhangi bir yerde yaşamın sürdüğü düşünülmekteyse de, konu ile ilişkili tatmin edici ölçülerde veri bulunamadığına dikkat çekilmektedir, Hanfmann 1956, 166 dn. 5. Yumuktepe'de son yıllarda yürütülen kazı çalışmalarında ise, İ.Ö. 5. yy. sonlarına tarihlenen az sayıda Attika seramiğine rastlandığı not edilmiştir, bk.: Sevin – Özaydın 2004, 92 fig. 7 (17-18); pl. 2 fig. 6. Dolayısıyla şimdilik yoğunluğu az olmakla birlikte, Tarsus ve Mersin'de de Klasik Dönem'e ait bazı ipuçlarına ulaşılmış olduğu görülmektedir. Ancak Erken Klasik Dönem bu iki merkezde de hâlâ karanlıktır.

⁸¹⁰ Baker v.d. 1995, 164.

⁸¹¹ Marchese 1989, 147; Marchese 1995, 127.

⁸¹² Hanfmann 1963, 142.

⁸¹³ Robertson 1940, 21; Hanfmann 1956, 184; Hanfmann 1963, 142; Gjerstad 1974, 117; Roebuck 1959, 70; Boardman 1988, 53 vd.

⁸¹⁴ Woolley 1953, 174 vd.; Cook 1946, 79; Roebuck 1959, 62 vd.; Hanfmann 1963, 142 dn. 156; Boardman 1988, 38 vd.; Kearsley 1999, 130-131.

⁸¹⁵ Zoroğlu 1994a, 22.

⁸¹⁶ Zoroğlu 1994a, 23.

⁸¹⁷ Laroche – Davesne 1981, 356 vd.; Davesne v.d. 1987, 380; Casabonne 1999, 62.

Persler için neden önemli olduğunu açıklamaktadır⁸¹⁸. Bu garnizonun şüphesiz ki bir limana ihtiyacı vardır ve Kelenderis, Meydancikkale ile direk bağlantısı olan ve bu garnizona en yakın liman kentidir. Bu bağlamda Kelenderis'in Perslerden kopuk olmadığı düşünülmelidir ve bu durum, diğer bazı Kilikia kentlerinde İ.Ö. 6. yy. sonlarında başlayan duraklama döneminin Kelenderis'te hissedilmiyor olmasını açıklamaktadır.

Antik kaynaklarda Kilikia Bölgesi'nin Persler için önem taşıyan bir bölge olduğu sıkça vurgulanmaktadır. Örneğin Pers donanmasının sefere çıkarken Kilikia'dan hareket ettiği bilinmektedir⁸¹⁹. Bu nedenle Kilikia'da, Pers donanmasına lojistik destek sağlayacak liman kentlerinin de bulunması beklenir. İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı ve 5. yy.'da, bu ihtiyacı karşılaması muhtemel olan kentlerin sayısı ise fazla değildir: Ovalık Kilikia'da özellikle Tarsus ve Soloi; Dağlık Kilikia'da ise Kelenderis ve Nagidos. Bu kentler aynı zamanda kazısı yapılmış olan ya da devam etmekte olan antik kentlerdir. Dolayısıyla Perslerin lojistik amaçlı yararlanmış olabileceği limanlar da bu kentler arasında aranmalıdır. Ancak yapılan arkeolojik çalışmalar, Kelenderis dışındaki önemli Kilikia kentlerinde İ.Ö. 6. yy. sonunda başlayan bir duraklama dönemine işaret etmektedir⁸²⁰. Bu duraklama dönemi her kentte aynı ölçülere sahip değildir. Bazı kentlerde Attika ya da Batı Anadolu malzemesinin azalması şeklinde tanımlanabileceken, bazılarında ise Nagidos örneğinde olduğu gibi, oldukça karanlık bir dönem anlamına gelmektedir⁸²¹. Bu durumda İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında Kelenderis'in özel bir durumu olduğu anlaşılmaktadır ve bu kentte Pers istilasının başlarından itibaren, karşılıklı yarar sağlayan bir ilişkinin sürdürüldüğü düşünülebilir.

Kilikia ve Suriye'de kazısı yapılmış olan kentlerin büyük bölümünde, İ.Ö. 6. yy. sonlarından itibaren karşılaşılan bu durgunluk dönemi, Al Mina ve Kelenderis'e verilmiş olan ayrıcalıkların her kente tanınmamış olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Nagidos'un duraklama dönemine girmiş olması, Perslerin pek çok kentte uygulamaya koydukları genel bir politikanın sonucu olmalıdır ve bu dönemde Pers politikaları çerçevesinde önem kazanan kentlerle, önemini yitiren kentler arasında böyle bir fark ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

İ.Ö. 5. yy. ortalarından sonra ise, Perslerle Yunanlılar arasında yaşanan gelişmelerin, Nagidos'un tekrar canlanmasına neden olduğu görülmektedir. Kallias Barışı'ndan itibaren, Kilikia'nın diğer kentleriyle birlikte Nagidos'un da, "Perslerin izin verdiği ölçüde ve Pers politikalarına uygun şekilde" gelişme göstermiş olduğu önerilebilir. Kinet Höyük ve Nagidos örneklerinden hareketle; yeni politik gelişmelerin ardından, Pers politikalarının da değişim gösterdiği ve yeni koşullara göre bölge kentlerinin gelişmesine izin verip destekledikleri anlaşılmaktadır.

Nagidos'ta İ.Ö. 4. yy.'a ait seramikler de oldukça yoğundur. Özellikle İ.Ö. Erken 4. yy.'a ait malzemelerin varlığı, Perslerin Nagidos'a karşı takındıkları tutumun, Erken Klasik Dönem'e oranla farklı olduğunun ve herhangi bir yıpratıcı baskı uygulanmadığının işareti olarak değerlendirilebilir. Nagidos'a karşı takınılmış olan bu iyimser tavrın arkasında da Pers Devleti'nin çıkarlarının yatmakta

⁸¹⁸ Zoroğlu 1994c, 444; Davesne v.d. 1998, 323 vd.

⁸¹⁹ Kimon'un Mısır'a düzenlediği seferde Kilikalıların Perslerin yanında savaşa katıldıkları hakkında bk.: Thukydides, I, CXII; Kilikia'nın Persler için önemi hakkında ayrıca Herodotos, V, 108; VI, 43; VI, 94-95; VII, 90, 91, 98; Erzen 1940, 100-103; Jacobs 1999, 41; Casabonne 2004, 237.

⁸²⁰ Kelenderis'in, İ.Ö. 5 ve 4. yy.'lardaki Pers işgali sırasında bile, yürürlükte olan Pers politikaları gereği, ticari aktiviteler bakımından özgür bırakıldığı düşünülmektedir, bk.: Zoroğlu 1999b, 372. Kelenderis'te bulunan Klasik Dönem buluntuları için bk.: Zoroğlu 1994a, 60-63 fig. 57-80.

⁸²¹ Kinet Höyük'te İ.Ö. 550-450 arasında oldukça zayıf bir mimari doku bulunabildiği, İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısından itibaren ise önemli mimari gelişmeler yaşandığı saptanmıştır, bk.: Gates 1999, 324; Gates 2005, 61 vd. Soloi'de Klasik Dönem malzemelerinin diğerlerine oranla daha az örnekle temsil edildikleri ve yoğunlukla Geç Klasik evreye ait oldukları konusunda bk.: Yağcı 2003, 516; Yağcı 2002, 286; Tarsus-Gözlüküle'de de benzer bir durum gözlenmektedir ancak Tarsus'un konumu farklıdır. Her ne kadar Gözlüküle'de malzeme kesiliyor olsa da, Tarsus merkezli Syennesisler'in Perslerle olan yakın ilişkileri, bu merkezin Persler adına önemini göstermektedir (Tarsus'un bu dönemdeki durumu ile ilgili olarak ayrıca bk.: dn. 805).

olduğu tahmin edilebilir. Bu durum, İ.Ö. 5. yy. ortalarında Doğu Akdeniz’de yaşanmış olan Pers-Yunan savaşları ile İ.Ö. 4. yy. başlarındaki Pers-Kıbrıs savaşlarının Kilikia’ya ve Nagidos’a kazandırdığı stratejik önemin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Pers döneminin sona ermesinin ardından ise, bölge Hellenistik krallıkların kontrolü altına geçmiştir. Dolayısıyla Nagidos’un bundan sonraki tarihi, bölgenin genel tarihiyle paralel bir seyir izlemektedir.

Nagidos tarihinin en ilginç safhalarından biri ise İ.Ö. 2. yy.’ın ilk yarısında yaşanmıştır. Erken Hellenistik Dönem’e ait çok sayıda sikke ve mühürlü amphora kulpu sayesinde tarihlenebilen seramikler, İ.Ö. 2. yy.’ın ilk yarısında, sikke ve mühürlü kulplarla birlikte aniden kesilmektedir. Ayrıca İ.Ö. 2. yy. başlarından itibaren antik dünyanın büyük bölümünde karşılaşılan Megara kâselerine ait bir tek parça bile bulunamamıştır. Roma Dönemi’ne ait hiç bir buluntunun olmaması da, akropolün en geç İ.Ö. 2. yy.’ın ikinci çeyreği içinde, bir daha kullanılmamak üzere terk edildiğine ve kentte bir yer değişikliğinin yaşandığına işaret etmektedir.

Tüm bu veriler dikkate alınarak Nagidos kentinin kuruluşundan, yer değişikliği yaşadığı döneme kadar olan kronolojik gelişimini 4 evrede değerlendirmek mümkündür:

1. EVRE, İ.Ö. 650/600 - İ.Ö. 500	ARKAİK DÖNEM (Kuruluş ve Gelişim Evresi)
2. EVRE, İ.Ö. 500 - İ.Ö. 450/430	KLASİK DÖNEM I (Duraklama Evresi)
3. EVRE, İ.Ö. 450/430 - İ.Ö. 330	KLASİK DÖNEM II (Yükselme Evresi)
4. EVRE, İ.Ö. 330 - İ.Ö. 175/150	HELLENİSTİK DÖNEM

Kentin Roma Dönemi’nde varlığını sürdürdüğüne dair antik kaynaklardan aktarılan bazı bilgiler bulunmaktadır. Ancak yer değişikliğinin ardından yeni yerleşimin nerede kurulduğu bugün için netlik kazanmamıştır. Bu nedenle şimdilik, Nagidos’un Roma Dönemi’ne ait arkeolojik bilgiler son derece azdır.

IV.5. AMPHORALAR IŞIĞINDA KENTİN TİCARİ İLİŞKİLERİ

Ahmet Kaan ŞENOL – Ercan AŞKIN

Grekler, Doğu Akdeniz’le ilgilenmeye başladıkları İ.Ö. 7. yy.’dan itibaren, deniz ticaretine uygun konuma sahip bölgelerde koloni kentler kurmaya başlamışlardır. Antik kaynaklara göre Güney İonia kentlerinden Samos da bu moda uyararak Anemurium’un 10 km. doğusunda bulunan Nagidos’u ticari amaçları için kurmuş ve/veya kullanmış olmalıdır⁸²². Samoslular tarafından kurulan kolonilerin yanında adı geçen Nagidos’un⁸²³ Akdeniz ticaretinin boyutlarının artmasıyla bir *emporion* olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bu durumu Asur metinlerinde Greklerin Dağlık Kilikia’da Fenikelilerle ticari ilişkilerini sürdürmek amacıyla küçük yerleşimler kurduklarından söz edilmesi de desteklemektedir. “Yeni Babil” metinlerinden ise İ.Ö. 6. yy.’da Babilliler’in Meydancikkale’ye kadar ilerledikleri anlaşılmaktadır. İ.Ö. 6. yy.’dan itibaren bölgenin Pers kontrolünde olması nedeniyle Nagidos’ta ele geçen Pharnabazos’a ait gümüş sikkeler İ.Ö. erken 4. yy.’da da Nagidos’un ekonomik açıdan güçlü olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde kent, Ege’nin önemli üretici devletleriyle sıkı bir ilişki içinde olmuştur. Nagidos’ta gerçekleştirilen kazılarda ele geçen Khios ve Lesbos amphoralarının sayısı kentte alım gücü yüksek bir sınıfın varlığını kanıtlamaktadır.

⁸²² Nagidos’un kuruluşu hakkındaki tartışmalar için bk.: Bu kitaptaki “Coğrafi - Topografik Özellikler ve Tarihi Gelişim” başlıklı bölüm.

⁸²³ Pomponius Mela, *De Situ Orbis*, I. 13.

İ.Ö. 4. yy. boyunca Akdeniz'in ticari hareketi içinde konumundan kaynaklanan avantajları kullanan Nagidos'un, Hellenistik Dönem'in başlarından itibaren ticaret potansiyelinin de arttığı, kentteki kazılarda ele geçen amphoraların bu döneme tarihlenen tabakalardaki yoğunluğuyla kanıtlanmaktadır. Bu verilere göre büyük oranlarda tespit edilen Thasos ve Mende amphoraları, İ.Ö. 4. yy.'da Nagidos'un Kuzey Ege ile özel bir ilişkisi olduğunu düşünmemize yol açmaktadır.

İskender tarafından doğuya yönelik olarak başlatılan siyasi ve ekonomik hareketin sonuçları arasında ticari ilişkilerin güçlenmesi yer alırken Kilikia Bölgesi'nin de bu artan ticari hacimden pay almadığı düşünülmemelidir. İskender'in ölümünden sonra, diadokhların mücadeleleri sırasında oldukça yıpranan ve Seleukoslarla Ptolemaioslar arasında önemli bir anlaşmazlık konusu olan bölgede gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar sırasında ele geçen bulgular, Dağlık Kilikia'da II. Ptolemaios döneminde göreceli bir refah yaşandığını belgelemektedir. İ.Ö. 3. yy.'ın başlarından itibaren kentin ihtiyaçlarını Güney Ege'deki merkezler ve Kıbrıs'ın karşıladığı görülmektedir. Bu refah döneminde Nagidos'un küçük ölçekli olarak başlattığı şarap üretimini kendine özgü amphora formlarında piyasaya sürerek bir üretici kent olarak Akdeniz ticaretinde yer aldığı görülür.

Nagidos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar⁸²⁴

Kuzey Ege Amphoraları

Thasos Amphoraları

İ.Ö. 5. yy.'dan sonra büyük ölçekli şarap ihracatı gerçekleştiren devletler arasına giren Thasos'un, ürünlerini Karadeniz'deki merkezler başta olmak üzere Akdeniz'in tüm noktalarına ulaştırdığı bilinmektedir⁸²⁵. Kaliteli şarabı antik yazarlar tarafından da övülen Thasos'un⁸²⁶ İ.Ö. 4. yy. boyunca yoğunlaşmış bir üretime sahne olduğu görülmektedir. Oldukça sistemli bir mühürleme geleneğinin görüldüğü Ada'nın amphoralarının ihracat modeli içinde Karadeniz'in kuzeyinde ve doğusunda bulunan merkezlerin önemli yer tuttuğu görülür⁸²⁷. Ürettikleri şarabın ihracatında kullandıkları amphoraları sistemli şekilde mühürleyen ve ülkelerine yabancı şarabın girmesini yasaklayan da Thasoslulardır. Uyguladıkları yöntemlerin ve aldıkları tedbirlerin sonuçlarını Ada'nın şarabını Akdeniz'in birçok noktasına ihraç ederek almış olmalarına rağmen taklit edilmekten kurtulamamışlar ve ucuz şarap karşısında ihracatının ve üretiminin boyutlarını kısmak zorunda kalmışlardır.

Dupont tarafından Thasos çevresi adı altında değerlendirilen yuvarlak formlu gövdeye sahip Arkaik Dönem amphoraları tipinde üretilen formlar İ.Ö. 5. yy.'da yuvarlak gövdeli ve halka kaideli olarak tasarlanmıştır⁸²⁸. Thasos amphoralarının İ.Ö. 4. yy.'ın başlarından itibaren pazarlarda kolayca tanınabilmelerine yönelik ince uzun ve yüksek kaideli olarak imal edildikleri görülür⁸²⁹. Keskin köşeli ağız kenarına, ince uzun bir gövdeye ve uzun, sivri bir kaideye sahip olan bu amphoraların kapasitelerindeki azalma da dikkat çekici boyutlardadır. İ.Ö. 3. yy.'ın başına kadar Akdeniz pazarında kendine yer bulan bu az kapasiteli amphoralar Thasosluların ticari zekasının ürünleri olarak da yorumlanmaktadır⁸³⁰.

⁸²⁴ Katalogda kullanılan çizimler 1:4 ölçeğinde sunulmuştur. Amphoraların hamur renklerinde Munsell Color Chart kullanılmıştır. Katalog numaraları figür numaralarıyla aynıdır.

⁸²⁵ Doğer 1991, 111 fig. 119; Dupont 1998, 187.

⁸²⁶ Salviat 1986, 145-196.

⁸²⁷ Garlan 1999, 4 fig. 3; Kacharava 1995, 63.

⁸²⁸ Johnston 1991, 363; yuvarlak gövdeli kısa boyunlu örnekler Cote d'Azur'da bulunan Lequin Burnu 1A Batığı'nda ele geçen örneklerle paralelik kurularak İ.Ö. 520 yıllarına tarihlendirilmiştir. Dupont 1998, 188-189 fig. 23.13/e, f.

⁸²⁹ Garlan 1988, 13 fig. 11, 12.

⁸³⁰ Doğer 1991, 113.

Oldukça yoğun bir şarap üretiminin gerçekleştirildiği Thasos'da bugüne kadar saptanan 28 atölyede üretilen amphoraların⁸³¹ İ.Ö. 4. yy.'ın başlarında üretilen ince uzun formlu örneklerinin yanında, kısa bir boyuna, belirgin bir omuza, üçgen bir gövdeye ve topaç şeklinde kaideli modellerin de piyasaya sürüldüğü bilinmektedir⁸³². Thasos amphoralarında İ.Ö. 3. yy. boyunca dönemin özelliklerinin uygulandığı yüksek boyunlu, altı düz, solid kaidelerle son bulan, ovoid gövdeli modellerin kullanıldığı izlenmektedir. Bu amphoralarda keskin köşeli ağız kenarı terkedilmiş olup daha yuvarlatılmış ağız kenarları görülmektedir. İ.Ö. 4. yy.'dan itibaren Karadeniz'deki üretim merkezlerinin amphora tiplerini etkilediği düşünülen bu modelin Thasos amphoralarının genel özelliklerinden çok, Hellenistik Dönem'in önemli ticari güçlerinden Rhodos amphoralarıyla olan benzerlikleri dikkat çekicidir.

Kat. No.	: 1	
Buluntu Yeri	: Sur 2b	
Torba No.	: 2	
Seviye	: 49.62-49.06	
Ağız Çapı (iç)	: 9.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Kalker, bol kum, az mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, orta derece pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik, ucu yuvarlaklaştırılmış üçgen profilli ağız kenarına sahip, silindirik boyunlu amphora ağız kenarı.	
Tarihleme	: Thasos amphoralarının tipik özellikleri arasında bulunan üçgen formlu ağız kenarlarının gelişimi dikkate alındığında İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinden itibaren görülen bu formun Thasos'da bulunan benzer örnekler dikkate alınarak İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğine tarihlenmesi gerekmektedir ⁸³³ .	
Benzerleri	: Monachov 1999b, 185 fig. 11/7; Garlan 1999, pl. I 142,4; pl. II 142,7; pl. XII 811,21.	

Kat. No.	: 2	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 24	
Seviye	: 44.27-44.13	
Ağız Çapı (iç)	: 8.4 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 5/6 yellowish red	
Katkı Maddesi	: Bol sarı-beyaz kalker, az mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Yumuşak, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Üst kısmı düzleştirilmiş, ucu sivriltilmiş, üçgen profilli ağız kenarına, dışta ağız kenarının hemen altında bir yive ve silindirik boyuna sahiptir.	
Tarihleme	: Benzer örnekler Dupont tarafından Thasos çevresi adı altında değerlendirilmiştir. Bu yuvarlak gövdeli halka kaideli amphoraların İ.Ö. 5. yy.'ın ilk çeyreğinde üretildiği bilinmektedir ⁸³⁴ .	
Benzerleri	: Monachov 1999b, 187 fig. 17; Garlan 1999, pl. III 142,7; pl. IX 419,2; pl. XII 811,22.	

⁸³¹ Jones 1986, 279; Picon 1986, 287.

⁸³² Schmidt 1999, 151 Abb. I.

⁸³³ Blondé 1991, 215 fig. 1.2; Grandjean 1992, 556 fig. 7. 51.

⁸³⁴ Dupont 1998, 189 fig. 23. 13b.

Kat. No.	: 3	
Buluntu Yeri	: J-25c	
Torba No.	: 18	
Seviye	: 44.67-44.55	
Ağız Çapı (iç)	: 10.2 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 6/8 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Kalker, kum, çok az mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış, dışa çekik ağız kenarına ve dışta ağız kenarı üzerinde çok ince bir yive sahiptir.	
Tarihleme	: Thasos amphoralarının en belirgin özellikleri arasında yer alan üçgen formlu ağız kenarlı amphoraların bu formu İ.Ö. 5. yy.'ın ortalarında ve ikinci yarısında yoğun olarak kullanılmıştır ⁸³⁵ . Thasos'da gerçekleştirilen kazılarda benzer örnekler İ.Ö. 5. yy.'ın üçüncü çeyreğine tarihlendirilmektedir ⁸³⁶ .	
Benzerleri	: Gratién 1996, 85 fig. 4/b20; 92 fig. 12/g; Defernez 1997, pl. LXXX(232b); Blondé 1986, 221 fig. 4/27; Grandjean 1992, 565 fig. 10/72.	

Kat. No.	: 4	
Buluntu Yeri	: Q-18 Teras A	
Torba No.	: 4	
Seviye	: 14.89-14.81	
Ağız Çapı (iç)	: 8.4 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.4 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/8 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Bol beyaz kalker, az mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dış tarafı düzleştirilmiş dışa çekik ucu sivriltilmiş ağız kenarına, silindirik boyunun üst bölümünde ince bir yive sahiptir.	
Tarihleme	: Bu formun Thasos'da bulunan benzer bir örneği Grandjean tarafından İ.Ö. 420 yıllarına tarihlendirilmiştir ⁸³⁷ . Bu dönemde Thasos amphoralarının yanında benzer tipte dudak kenarının kullanıldığı Mende amphoraları da üretilmiştir.	
Benzerleri	: Monachov 1999b, 546 fig. 22/1.	

Kat. No.	: 5	
Buluntu Yeri	: Sur 1b	
Torba No.	: 3	
Seviye	: Tarım toprağı	
Ağız Çapı (iç)	: 8.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12.2 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/8 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 light red	
Katkı Maddesi	: Kum, mika, kalker.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu sivriltilmiş, dışa çekik yuvarlak ağız kenarına ve silindirik bir boyuna sahiptir.	

⁸³⁵ Monachov 1999b, 190 fig. 25.

⁸³⁶ Grandjean 1992, 546 fig. 2/11.

⁸³⁷ age., 546 fig. 2/12.

Tarihleme : Bu tip ağız kenarları Thasos ve Mende amphoralarında İ.Ö. 390/80 yıllarında yaygın olarak kullanılmıştır⁸³⁸. Tuna Irmağı'nın Karadeniz'e döküldüğü noktada bulunan Orgame'de ortaya çıkarılan ve İ.Ö. 4. yy.'ın üçüncü çeyreğine tarihlendirilen bir kontekste bu formun benzerleri ele geçmiştir⁸³⁹.

Benzerleri : Monachov 1999b, 189 fig. 20/12; 194 fig. 31/2; Grandjean 1992, 566 fig.12/77; 572 fig. 15/99; 563 fig. 10/70.

Kat. No. : 6

Buluntu Yeri : Sur 2

Torba No. : 1

Seviye : Tarım toprağı

Kaide Çapı (dış) : 5.6 cm.

Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 light red

Yüzey Rengi : 2.5 YR 6/8 light red

Çekirdek Rengi : 2.5 YR 5/8 red

Katkı Maddesi : Kum, kalker, az organik madde, mika.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Alt kısmında geniş bir oyuğu bulunan dışa çekik konik kaide.

Tarihleme : İ.Ö. 5. yy. sonlarından itibaren Thasos başta olmak üzere Kuzey Ege amphoralarında yoğun olarak kullanılan bu formun⁸⁴⁰ benzer örnekleri İ.Ö. 4. yy.'ın üçüncü çeyreğinin sonlarına tarihlendirilmektedir⁸⁴¹.

Benzerleri : Dupont 1999, 161 pl. 6/3,5; Monachov 1999b, 189 fig. 20/12; Blondé 1991, 217 fig. 2/14.

Kat. No. : 7

Buluntu Yeri : Sur 2

Torba No. : 3

Seviye : 49.62-49.06

Kaide Çapı (dış) : 7.4 cm.

Hamur Rengi : 7.5 YR 6/8 reddish yellow

Yüzey Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow

Çekirdek Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Kum, kalker, mika.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Alt kısmında geniş bir oyuk bulunan, dışa çekik konik amphora kaidesi.

Tarihleme : Benzer formlu kaideler İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısında kullanılmıştır.

Benzerleri : Dupont 1999, 161 pl. 6/3, 5.

Kat. No. : 8

Buluntu Yeri : Z-30

Torba No. : 7

Seviye : 45.05-44.40

Kaide Çapı (dış) : 7 cm.

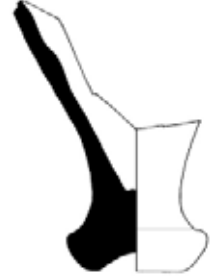
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow

Yüzey Rengi : Hamur renginde

Çekirdek Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Mika, bol ince taneli beyaz kalker, çok az ince kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, ince gözenekli.

⁸³⁸ Monachov 1999a, 205 Tablo 81/1; 281 Tablo 115/2; benzer ağız kenarına sahip Mende amphoraları için bk.: age., 222 Tablo 92.

⁸³⁹ Lungu 2004, 221, 224 fig. 8.

⁸⁴⁰ Benzer tipte kaidelerin farklı hamura sahip örnekleri için bk.: Lawall 2002, 219 No.: 34-35 fig. 8; Monachov 1999a, 162-163 Tablo 55/1.

⁸⁴¹ Karyaka 2001, 20 fig. 1/3.

Tanım : Alt bölümünde geniş bir oyuk bulunan, keskin konturlara sahip, dışa çekik konik kaide.
Tarihleme : Bu tip keskin profilli kaideler İ.Ö. 4. yy.'ın başlarında Kuzey Ege amphoralarında yaygın olarak kullanılmıştır⁸⁴². Bu yüksek kaidelerin Thasos ve Mende amphoraları başta olmak üzere kökeni saptanamayan formlarda da İ.Ö. 4. yy. boyunca kullanıldığı bilinmektedir⁸⁴³.

Benzerleri : Blondé 1991, 217 fig. 2/14.

Kat. No. : 9

Buluntu Yeri : Z-30

Torba No. : 25

Seviye : 44.94-44.68

Kaide Çapı (dış) : 7.8 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow

Yüzey Rengi : Hamur renginde

Çekirdek Rengi : 5 YR 5/8 yellowish red

Katkı Maddesi : Mika, kalker, kum.

Hamur Yapısı : Sert, çok iyi pişmiş.

Tanım : Alt kısmında sığ bir oyuk bulunan, dışa çekik konik amphora kaidesi.

Tarihleme : Monachov benzer örnekleri İ.Ö. 390-380 yıllarına tarihlendirmektedir⁸⁴⁴. Karadeniz kıyısında bulunan benzer formlu Thasos amphorası kaideleri İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarına tarihlendirilmektedir⁸⁴⁵.

Benzerleri : Johnston 1990, 56 fig. 13/137; Monachov 1999b, 191 fig. 27/5.

Kat. No. : 10

Buluntu Yeri : Z-30

Torba No. : 31

Seviye : 44.41-44.12

Kaide Çapı (dış) : 8 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow

Yüzey Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Çekirdek Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow

Katkı Maddesi : Az miktarda beyaz kalker, mika, az şamot.

Hamur Yapısı : Sert, çok iyi pişmiş, az gözenekli.

Tanım : Alt kısmında sığ ve geniş bir oyuğa sahip, dışa çekik, konik amphora kaidesi.

Tarihleme : Benzer bir örnek Monachov tarafından İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilmektedir⁸⁴⁶.

Benzerleri : Dupont 1999, 161 pl. 6/3, 5, 6; Monachov 1999b, 190 fig. 24/1; Doulgeri – Inszessiloglou – Garlan 1990, 375 fig. 15.

Mende Amphoraları

İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısından itibaren Akdeniz pazarına önemli oranda sunulan Mende amphoralarının Kuzey Ege amphoraları geleneğinde Thasos amphoralarına benzer formlarda üretildikleri bilinmektedir. Khalkidikia Yarımadası'nın güneyinde bulunan bu küçük yerleşimin şarap endüstrisinde elde ettiği başarı Yarımada'nın tamamında üretilen şarabın Mende'ye mal edilmesine neden olmuştur⁸⁴⁷. Torone, Ouranopolis ve Akanthos amphoralarının teşhis edilmesiyle tüm bölgenin şarabının Mende şarabı adı altında değerlendirilmesi yanlış düzeltilmesine rağmen, Khalkidikia Yarımadası'nda Akdeniz pazarına en yoğun ürün sunan kentin Mende olduğu izlenmektedir. Nagidos'ta bulunan

⁸⁴² Monachov 1999a, 179 Tablo 65/2.

⁸⁴³ Karyaka 2001, 20 fig. 1/2; Blondé 1991, 219 fig. 3/20.

⁸⁴⁴ Monachov 1999a, 231 Tablo 95 fig. 1.

⁸⁴⁵ Olkhovski – Shilov 1995, 105 fig. 2.1-4.

⁸⁴⁶ Monachov 1999b, 192 fig. 29.

⁸⁴⁷ Papadopoulos – Paspalas 1999, 165.

Mende amphoralarının sayısal üstünlüğü ise Doğu Akdeniz’de bulunan merkezlerin bu bölgenin şarabına olan talebinin önemli bir göstergesi olarak nitelendirilmelidir. Klasik Dönem’de Akdeniz’in önemli şarap üreticileri arasında bulunan kentin ürettiği şaraplar İ.S. 6. yy.’a kadar Akdeniz pazarında kendine alıcı bulmuştur⁸⁴⁸.

Mende amphoralarının İ.Ö. 5. yy.’ın ortalarında ucu inceltilmiş, dışa çekik ağız kenarlarına, kısa boyuna, küresel gövdeye ve dışa çekik içi boş konik kaidelere sahip oldukları görülmektedir⁸⁴⁹. İ.Ö. 5. yy.’ın üçüncü çeyreğinden itibaren incelmeye başlayan Mende amphoralarının⁸⁵⁰ yüzyılın son çeyreğinde, karakteristik içi dolu yüksek kaideli, uzun boyunlu ve keskin profile sahip ovoid gövdeli forma dönüştürüldüğü bilinmektedir⁸⁵¹.

Kat. No.	: 11	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 25	
Seviye	: 44.94-44.68	
Ağız Çapı (iç)	: 12 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Kalker, mika, az kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Dışa çekik ağız kenarına, dudak kenarına bitişik olarak başlayan oval kesitli kulpa ve silindirik bir boyuna sahiptir. Parçanın ağız kenarının altında ince bir yiv bulunmaktadır.	
Tarihleme	: Mende amphoralarının erken örneklerinde kulpların ağız kenarının altına kadar yükseldiği görülmektedir. Atina Agorası’nda İ.Ö. 5. yy.’ın ortalarına tarihlendirilen bir kuyuda benzer formu bir Mende amphorası ortaya çıkarılmıştır ⁸⁵² .	

Kat. No.	: 12	
Buluntu Yeri	: Sur 1	
Torba No.	: 1	
Seviye	: Tarım toprağı	
Ağız Çapı (iç)	: 9.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13.4 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika, şamot.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu sivriltilmiş ve aşağı sarkık, dışa çekik ağız kenarı.	
Tarihleme	: Mende amphoralarında aşağı sarkık ağız kenarlı örneklerin İ.Ö. 5. yy.’ın sonlarından İ.Ö. 4. yy.’ın ortalarına kadar kullanıldığı bilinmektedir ⁸⁵³ . Olbia’da Kurganlarda gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 415-380 yılları arasına tarihlendirilen benzer formu Mende amphoraları yardımıyla Nagidos’ta bulunan bu formun da İ.Ö. 4. yy.’ın başlarına tarihlendirilmesi gerekmektedir ⁸⁵⁴ .	

⁸⁴⁸ Lang 1979, 73; Stephanos Byzantios 444. 15.

⁸⁴⁹ İ.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen Mende amphoralarına ait benzer bir örnek Aigina Aphaia Tapınağı’nda bulunmuştur. Johnston 1990, No.: 135.

⁸⁵⁰ Brashinskii 1976, 68, fig. 1; Carlson 2003, 589 fig. 10.

⁸⁵¹ Garlan 1985, 244 fig. 1; Hadjidaki 1996, 576 fig. 12; Lawall 1998, 18 fig. 2.

⁸⁵² Grace 1953, fig. 5, No.: 161.

⁸⁵³ Bu formun en geç örneği El-Sec Batuğı’nda İ.Ö. 360/40 yılları arasına tarihlendirilmiştir. El Sec Batuğı’nın yeni kronolojisi için bk.: Lawall 2003, 45-46 fig. 4.

⁸⁵⁴ Monachov 1999a, 152 Tablo 54, 183, Tablo 68.

Kat. No.	: 13	
Buluntu Yeri	: Sur Açması	
Torba No.	: 8	
Seviye	: 47.76-46.57	
Ağız Çapı (iç)	: 10 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 Y 8/4 pale yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Çok az kalker, çok az mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu inceltilmiş dışa çekik ağız kanarı.	
Tarihleme	: Dışa çekik ucu sivriltilmiş ağız kenarına sahip ovoid gövdeli Mende amphoralarının tam örnekleri Kuzey Ege'de Alonessos (Ikos) Adası açıklarında bulunan batıkta ele geçmiştir. Batıkta ortaya çıkarılan siyah astarlı Attika seramiği ve gemi iskeletinin C14 analizleri kargo gemisinin İ.Ö. 420-400 yılları arasında battığını göstermektedir ⁸⁵⁵ .	
Benzerleri	: Karadeniz ve Atina Agorasi'nda bulunan benzer formlu Mende amphoraları İ.Ö. 5 yy.'ın sonlarına tarihlendirilmektedir ⁸⁵⁶ . Nymphaion'da gerçekleştirilen kazılarda da benzer örnekler ele geçmiştir ⁸⁵⁷ .	

Kat. No.	: 14	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 32	
Seviye	: 43.70-42.92	
Ağız Çapı (iç)	: 9.1 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12.6 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Astar Rengi	: 10 YR 8/4 very pale brown	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az miktarda beyaz kalker, mika, az şamot.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, çok az gözenekli.	
Tanım	: Ucu sivriltilmiş dışa çekik ağız kenarına ve ağız kenarının altında ince bir yive sahiptir.	
Tarihleme	: Benzer örnekler Porticello Batığı'nda İ.Ö. 415-385 yılları arasına tarihlendirilmiştir ⁸⁵⁸ . Bu formun benzerleri Karadeniz'de gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 4. yy.'ın başına tarihlendirilmektedir ⁸⁵⁹ .	

Kat. No.	: 15	
Buluntu Yeri	: Paşabeleni Tepesi Yüzey	
Torba No.	: 1	
Seviye	: Yüzey	
Kaide Çapı (iç)	: 3 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 6.9 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok az mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik, içi oyuk, konik yüksek kaide.	
Tarihleme	: Benzer formlu Mende amphoralarının İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci çeyreğinde üretildiği bilinmektedir. Ancak Nagidos'ta bulunan bu kaidenin alt bölümündeki oyuk Mende amphoralarından derin ve	

⁸⁵⁵ Hadjidaki 1996, 576, 590 fig. 12.

⁸⁵⁶ Monachov 1999a, 244, 245, Tablo 99/2, 232, Tablo 95/5; Paspalas 1999, 163 fig. 4.

⁸⁵⁷ Ciskov 2002, 111 fig. 13, No.: 2.

⁸⁵⁸ Eiseman 1987, 39 fig. 4/2, c1, c4.

⁸⁵⁹ Monachov 1999a, 231 Tablo 95, No.: 5.

daha geniş olarak yapılmıştır. Bu özellikler Nagidos'ta yüzey buluntusu olarak elimize geçen kaideli Mende amphoraları geleneğinde Kuzey Ege'de üretimine devam eden bir merkezin ürünü olarak yorumlamamıza neden olmaktadır.

Benzerleri : Isler 1978, 131-133 beil. 10/414.

Kat. No. : 16

Buluntu Yeri : Z-30

Torba No. : 20

Seviye : 44.40-44.27

Kaide Çapı (iç) : 1.5 cm.

Kaide Çapı (dış) : 7.6 cm.

Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red

Yüzey Rengi : 2.5 YR 6/8 light red

Astar Rengi (iç) : 10 YR 8/4 very pale brown

Astar Rengi (dış) : 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Bol, ince taneli beyaz kalker, çok bol mika, az kum, az organik madde, az piroksen.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, ince gözenekli.

Tanım : Alt kısmında dar bir oyuk bulunan, dışa çekik konik kaide.

Tarihleme : Benzer örnekler Karadeniz'de gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 4. yy.'ın başına tarihlendirilmiştir⁸⁶⁰. Bununla birlikte Mende amphoralarında benzer kaideler İ.Ö. 5. yy.'ın sonundan itibaren kullanılmıştır⁸⁶¹.

Benzerleri : Johnston1990, 55 fig. 13/37; Monachov 1999b, 190 fig. 22/1.

Kat. No. : 17

Buluntu Yeri : Sur 1

Torba No. : 27

Seviye : 48.37-48.15

Kaide Çapı (iç) : 2.5 cm.

Kaide Çapı (dış) : 6.9 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow

Astar Rengi : 10 YR 8/6 yellow

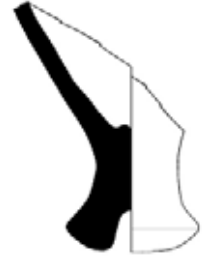
Çekirdek Rengi : 2.5 YR 5/8 red

Katkı Maddesi : Bol kalker, mika, bol kum.

Hamur Yapısı : Sert, çok iyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : Alt kısmında derin bir oyuk bulunan, dışa çekik konik kaide.

Tarihleme : Mende amphoralarında benzer formda kaideler İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğinde yoğun olarak kullanılmıştır⁸⁶².

Lesbos Amphoraları

İ.Ö. 7. yy.'ın son çeyreğinden sonra Akdeniz pazarında önemli bir yere sahip olan Lesbos şarabının ihracatında kullanılan amphoralar gri renkleriyle diğer kent devletlerinin ürettiği amphoralardan kolaylıkla ayırt edilmiş olmalıdır. Lesbos Adası ve Ada'nın karşı yakasında bulunan merkezlerde üretilen seramiğin gri olmasına karşılık, gerçekleştirilen analizlerle Lesbos'da üretildiği ispatlanan gri renkli amphoraların başka bir merkezde üretilmediği ortaya çıkarılmıştır.

Lesbos amphoralarında üretimin ilk safhasında küresel gövdeli, halka kaideli, kısa boyunlu ve sağlam yuvarlak kesitli kulplara sahip örnekler görülürken, İ.Ö. 6. yy.'ın başlarından itibaren ovoid gövdeye ve dar, alçak kaidelere sahip amphoralar kullanılmıştır. Lesbos amphoralarında İ.Ö. 6. yy.'ın ortalarında iki farklı kapasiteye sahip yeni bir tip kullanılmıştır. Phi tipi olarak adlandırılan bu yeni

⁸⁶⁰ Monachov 1999a, 226 Tablo 93.

⁸⁶¹ Lawall 1998, 18 fig. 2; Hadjidaki 1996, 575 fig. 11; Eiseman 1987, 39 fig. 4-2.

⁸⁶² Lawall 1998, 19 fig. 4.

form, dışı çekik yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, yuvarlak kesitli yüksek kulplara, yüksek silindirik boyuna, omuzda oldukça geniş, kaideye doğru daralan gövdeye ve altı düz yüksek kaideye sahiptir⁸⁶³. Kulpların omuzla birleştiği noktada fare kuyruğu olarak adlandırılan keskin profil, standart bir özellik olarak dikkati çekmektedir⁸⁶⁴.

Lesbos amphoralarının karakteristik gri örneklerinin yanında kırmızı renkli örneklerinin de Akdeniz pazarında kullanıldığı görülmektedir. Kırmızı renkli amphoraların Lesbos'un dışında Ada'nın şarabını taşımak için üretilmiş oldukları önerilse de, Lesbos'un şarap ihracatının yoğunlaşmaya başladığı İ.Ö. 7. yy.'ın sonundan itibaren kırmızı renkli amphoraların da Karadeniz'de bulunan merkezlere ihraç edildikleri ortaya çıkarılmıştır⁸⁶⁵. Bununla birlikte, ovoid formlu ve kırmızı renkli Lesbos amphoraları İ.Ö. 6. yy.'ın ortasından sonra ticarete daha yoğun olarak kullanılmıştır. Farklı renkli ve kil kompozisyonuna sahip Lesbos tipi amphoraların bölgesel bir üretimin kanıtları oldukları önerilse⁸⁶⁶ de bu amphoraların üretildikleri bir atölye henüz bulunamamıştır. Kırmızı renkli Lesbos tipi amphoraların İ.Ö. 6. yy.'ın sonunda kapasitelerinin azaldığı ve Thasos amphoralarının renginde üretildikleri görülmektedir. İ.Ö. 5. yy.'ın ilk çeyreğinde ise bu formun ticari kaygılarla oldukça incelendiği ve Karadeniz'den İtalya Yarımadası'na kadar birçok merkeze ihraç edildiği tespit edilmiştir⁸⁶⁷. Bu dönemde Thasos'da üretildikleri önerilen kırmızı renkli Lesbos amphoralarının⁸⁶⁸ Hellenistik Dönem'in başlarından itibaren yerlerini gri renkli geç Lesbos amphoralarına bıraktıkları bilinmektedir. Diğer Kuzey Ege amphoralarında da izlendiği üzere Lesbos amphoralarının da Hellenistik Dönem'in başından itibaren üretimi kontrollü olarak daraltılmasıyla kapasitelerinin oldukça küçüldüğü görülmektedir⁸⁶⁹.

Kat. No.	: 18	
Buluntu Yeri	: Sur 1	
Torba No.	: 26	
Seviye	: 47.33-47.15	
Ağız Çapı (iç)	: 9.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.4 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 8/4 pale yellow	
Yüzey Rengi	: 2.5 Y 5/4 pale yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 Y 7/3 pale yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, az mika, az kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, az gözenekli.	
Tanım	: Dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına ve dudak kenarının altında ince bir yive sahiptir.	
Tarihleme	: Benzer formlu gri renkli Lesbos amphoraları Karadeniz'de bulunan merkezlerde ve Kerameikos'da, İ.Ö. 5. yy.'ın üçüncü çeyreğiyle ortası arasına tarihlendirilmiştir ⁸⁷⁰ .	
Benzerleri	: Grace 1953, 103 fig. 5, No.: 148; Abadias – Masoliver 2000, 331 fig. 39, No.: 11; Johnston 1990, 41 fig. 3. 41.	

⁸⁶³ Dupont 1999, 160 fig. 23.4, h-i.

⁸⁶⁴ Grace 1961, fig. 53, No.: 57.

⁸⁶⁵ Ruban 1990, 17 fig. 14.

⁸⁶⁶ Lawall 1999, 198 fig. 2.7.

⁸⁶⁷ Leypuns kaya 1987, 100; Colonna 1990, 9 fig. 10.

⁸⁶⁸ Clinkenbeard 1986, 354.

⁸⁶⁹ İskenderiye Greko-Romen Müzesi'nde İ.Ö. 4. yy. sonu - 3. yy. başı arasına tarihlendirdiğimiz Lesbos amphoralarının 7.49, 5.4, 5.45 ve 4.9 lt. kapasiteli küçük örnekleri bulunmaktadır. (Env. No.: 10990, R.826, R.166, 28091).

⁸⁷⁰ Dupont 1999, 157 fig. 23.4.e, dn. 112-113.

Kat. No.	: 19	
Buluntu Yeri	: Sur 1b	
Torba No.	: 2	
Seviye	: 48.72-47.45	
Ağız Çapı (iç)	: 8.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.3 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Çok az kalker, çok bol mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına ve içi yivli silindirik bir boyuna sahiptir. Amphoranın kulpu dudak kenarına bitişik olup, oval kesitlidir.	
Tarihleme	: Atina Agorası'nda benzer formlu açık gri renkli tam bir Lesbos amphorası İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğine tarihlendirilmiştir ⁸⁷¹ .	

Kat. No.	: 20	
Buluntu Yeri	: Sur 1	
Torba No.	: 8	
Seviye	: 47.76-46.57	
Kaide Çapı (iç)	: 2.5 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 3.8 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 Y 5/2 grayish brown	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Kalker, bol ince kum.	
Hamur Yapısı	: Çok sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Alçak halka tipi kaideye sahip konik amphora dibi.	
Tarihleme	: Karadeniz'de gerçekleştirilen kazılarda bulunan benzer formlu kaideye sahip Lesbos amphoraları İ.Ö. 6. yy. sonu - 5. yy. başı arasında tarihlendirilmektedir ⁸⁷² . Benzer formlar Lequin Burnu Batığı'nda İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmektedir ⁸⁷³ . Bu formun benzerleri Phanagoria'da gerçekleştirilen kazılarda da ele geçmiştir ⁸⁷⁴ .	
Benzerleri	: Johnston 1990, 37 fig. 3/38-39; Abramov 1993b, 87 fig. 4, AIII. 2.1; Lawall 1999, 227 fig. 6.10.	

Khios Amphoraları

İ.Ö. 7. yy.'ın son çeyreğinden itibaren Akdeniz pazarında kendine önemli bir yer edinen Khios şarabının⁸⁷⁵ kalitesi ve çeşitliliği nedeniyle ürünlerini pazarlama teknikleri açısından öncü bir kent devleti olduğu bilinmektedir. Hellenistik Dönem'in başlarına kadar Khios'un ekonomik gelişiminde büyük payı olan şarabın taşındığı amphoraların pazarda tanınmasını sağlayan beyaz astar kullanımı ve kontrolüne olanak veren dipinto -ya da düzensiz de olsa mühür uygulamaları- Ada'nın kullandığı satış stratejilerinin örnekleridir. İ.Ö. 7. yy.'da beyaz astarla kaplı olarak piyasaya sürülen Khios amphoralarının omuzlarında firnisle yapılmış yatık S motifi ve gövde üzerinde firnisle yapılmış bantlar Ada'nın amphoralarına gösterdiği özenin kanıtları arasındadır. Bu uygulama şüphesiz estetik bir anlayıştan çok ürünlerinin pazarda tanınması amacına yönelik olmalıdır. Akdeniz'in batısından Levant Bölgesi'ne kadar hemen hemen tüm tüketici merkezlerde ele geçen Khios amphoralarının İ.Ö. 6. yy.'ın ortalarından itibaren bezemelerinin sadeleşerek form karakterlerinin belirgin hale getirildiği izlenmektedir.

⁸⁷¹ Clinkenbeard 1982, 265, No.: 7 Env. No.: Agora SS10289.

⁸⁷² Monachov 1999a, 172, (Ayrıca bk.: 68, Tablo 14/1); 78 (Ayrıca bk.: 79, Tablo 18/5,7).

⁸⁷³ Long – Miro – Volpe 1992, 226 fig. 45.5.

⁸⁷⁴ Doulgorukov – Kolesnikov 1993, 121 No.: 19, Res. 8.

⁸⁷⁵ Dupont 1982, 202 dn. 53-58; Marangou-Lerat 2000, 72.

Özellikle Karadeniz’de bulunan tüketim merkezlerinde gerçekleştirilen kazılarda yoğun olarak bulunan Khios amphoralarında⁸⁷⁶ İ.Ö. 6. yy.’ın son çeyreğinden itibaren şişkin boyunlu olarak üretilen yeni bir form kullanılmıştır. İ.Ö. 5. yy.’ın son çeyreğine kadar üretilen bu yeni form kısa ve şişkin boyuna, incelmış ovoid formlu gövdeye ve yüksek halka kaideye sahiptir⁸⁷⁷. Khios amphoralarında İ.Ö. 5. yy.’ın son çeyreğinde boyundaki şişkinliğin dudak kenarının hemen altına kadar yükseldikten sonra tamamen kaybolmasıyla yüksek boyunlu yeni bir form ortaya çıkmıştır. İ.Ö. 430-420 yıllarında Khios’un hacim ve para birimi standartlarını Attika standartlarına uydurmak amacıyla geleneksel formunu değiştirmesiyle silindirik ve yüksek boyunlu, konik gövdeli ve sivri dipli form Khios amphoralarının dört yüzyıl boyunca kullanılacak standart tipi haline gelmiştir⁸⁷⁸.

Kat. No.	: 21	
Buluntu Yeri	: Sur 2b	
Torba No.	: 5	
Seviye	: 46.83-46.06	
Ağız Çapı (iç)	: 8.2 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.2 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, silindirik bir boyuna ve oval kesitli kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Lambrino tarafından tip A olarak sınıflandırılan benzer formlu amphoraların İ.Ö. 6. yy.’ın üçüncü çeyreği ile yüzyılın son on yılı arasında üretildikleri düşünülmektedir ⁸⁷⁹ . Benzer formlu Khios amphoraları Karadeniz’de bulunan tüketim merkezlerine İ.Ö. 6. yy.’ın sonlarında ihraç edilmiştir ⁸⁸⁰ .	
Benzerleri	: Hamza 1997, pl. XVI fig. 15/1.	

Kat. No.	: 22	
Buluntu Yeri	: Q-18	
Torba No.	: 8	
Seviye	: 14.69-14.62	
Ağız Çapı (iç)	: 10 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12.6 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Katkı Maddesi	: Az kalker, mika, az ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış yukarı çekik ağız kenarına ve silindirik bir boyuna sahiptir.	
Tarihleme	: Olbia’da bulunan benzer tam bir Khios amphorası İ.Ö. 420-400 yılları arasına tarihlendirilmiştir ⁸⁸¹ . Nymphaion’da da benzer bir ağız parçası İ.Ö. 5. yy.’ın sonuna tarihlendirilmiştir ⁸⁸² .	
Benzerleri	: Monachov 1999b, 189 fig. 20/14; Lazarov 1973, Tablo XXIV.37; Lawall 2002, 226 No.: 96 fig. 13.	

⁸⁷⁶ Procelli 1997, 9 Tablo 2; Leypunskaya 1981, 70-71 Res. 10-11; Leypunskaya 1987, 88; Kacharava 1995, 63.

⁸⁷⁷ Leypunskaya 2001, 10 Tablo 2.

⁸⁷⁸ Doğer 1991, 85-86 fig. 77-78.

⁸⁷⁹ Dupont 1998, 151 fig. 23.2b.

⁸⁸⁰ Monachov 1999a, 146 Tablo. 4/14.

⁸⁸¹ Monachov 1999a, 143 Tablo 48/4.

⁸⁸² Ciskov 2002, 105 fig. 8, No.: 2.

Kat. No.	: 23	
Buluntu Yeri	: J-25b	
Torba No.	: 14	
Seviye	: 44.67-44.48	
Ağız Çapı (iç)	: 11.4 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13.6 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Hamur Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Katkı Maddesi	: Az kalker, mika, az kum.	
Hamur Yapısı	: Yumuşak, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına ve oval kesitli kalın kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Şişkin boyunlu Khios amphoraların son döneminde, Ada'daki üreticilerin amphoraların formunda radikal bir değişikliğe gittiği görülmektedir. Benzer formulu silindirik boyunlu Khios amphoraları İ.Ö. 5. yy.'ın son çeyreğine tarihlendirilmektedir ⁸⁸³ . Benzerleri: Defernez 1997, pl. LXXXVIII. 230a.	

Kat. No.	: 24	
Buluntu Yeri	: J-25b	
Torba No.	: 13	
Seviye	: 44.80-44.67	
Ağız Çapı (iç)	: 7.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 9.9 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Katkı Maddesi	: Az mika, kalker, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, oldukça iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına ve dışbükey profilli yüksek boyuna sahiptir.	
Tarihleme	: Khios amphoralarının İ.Ö. 4. yy.'ın başlarında yüksek boyunlara, keskin profile sahip üçgen formulu gövdeye ve alt bölümü derin bir oyuga sahip konik kaideye sahip oldukları görülür. Ege Denizi'nde ve Anadolu kıyılarında bulunan üretim merkezlerinde de benzerleri üretilen bu yeni formun tipolojik gelişimine göre, Nagidos'ta bulunan bu ağız kenarı İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci çeyreği ile ortası arasında üretilmiş olmalıdır ⁸⁸⁴ .	
Benzerleri	: Doulgeri – Inszessiloglou – Garlan 1990, 374 fig. 12; Gratien 1996, 97 fig. 18/d805; Blondé 1986, 227 fig. 7/47; Johnston 1990, 58 fig. 15/165.	

Kat. No.	: 25	
Buluntu Yeri	: BG-15	
Torba No.	: 1	
Seviye	: 32.66-30.93	
Ağız Çapı (iç)	: 8.1 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 10 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 7/8 light red	
Yüzey Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Mika, kırmızı-siyah tanecikler.	
Hamur Yapısı	: Yumuşak, iyi pişmiş, çok az gözenekli, temiz kil.	
Tanım	: Dışa çekik ucu inceltilmiş bant formunda ağız kenarına ve silindirik bir boyuna sahiptir.	
Tarihleme	: Khios amphoralarında benzer formulu ağız kenarları İ.Ö. 4. yy. boyunca kullanılmıştır ⁸⁸⁵ .	
Benzerleri	: Monachov 1999a, 233 Tablo 96/5; Alabe 1992, 52 fig. 2; Gratien 1996, 97 fig. 8.d805; Blondé 1986, 227 fig. 7/47.	

⁸⁸³ Lawall 2000, 66 fig. 15.

⁸⁸⁴ Empereur – Hesnard 1987, 22; Monachov 1999a, 254 Tablo 101 No.: 5, 337, Tablo 145 No.: 3; Monachov 1999b, 140 Tablo IV; Lawall 2002, 222 No.: 69 fig. 11.

⁸⁸⁵ Lazarov 1982, 15; Şenol 2003a, 54 No.: 23.

Kat. No.	: 26	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 22	
Seviye	: 23.25-22.95	
Kaide Çapı (iç)	: 2.5 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 4.5 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Az kalker, mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Çok sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Alt kısmında derin bir oyuk bulunan yüksek konik kaide.	
Tarihleme	: Histria'da bulunan ve Lambrino tarafından A 2 olarak sınıflandırılan bu tip yüksek halka kaideye sahip amphoralar İ.Ö. 6. yy.'ın sonu - 5. yy.'ın başı arasına tarihlendirilmiştir ⁸⁸⁶ .	
Benzerleri	: Defernez 1997, pl. XL, 107, 105a; pl. XLI, 111; Olbia Bölgesi'nde bulunan Staraya Bogdanova'da benzer bir form ele geçmiştir ⁸⁸⁷ .	

Kat. No.	: 27	
Buluntu Yeri	: U-26	
Torba No.	: 3	
Seviye	: 57.38	
Kaide Çapı (iç)	: 3 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 4.5 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 8/4 very pale brown	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Çok az mika, taşçık.	
Hamur Yapısı	: Yumuşak.	
Tanım	: Alt kısmında derin bir oyuk bulunan ucu yuvarlaklaştırılmış yüksek kaide.	
Tarihleme	: Karadeniz'de gerçekleştirilen kazılarda bulunan ve İ.Ö. 5. yy.'ın üçüncü çeyreğine tarihlendirilen tam Khios amphoralarının benzer tipte yüksek halka kaideye sahip oldukları görülmektedir ⁸⁸⁸ .	
Benzerleri	: Monachov 1999b, 190 fig. 23/2, 192 fig. 28/9; Grandjean 1992, 562 No.: 68; Leypunskaya 1981, 91 Tablo 10, No.: 2	

Kat. No.	: 28	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 11	
Seviye	: 21.88-21.46	
Kaide Çapı (dış)	: 3.1 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 6/4 light reddish brown	
Yüzey Rengi	: 2.5 YR 7/6 light red	
Katkı Maddesi	: Kalker, mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş.	
Tanım	: Alt kısmında çok sığ bir oyuk bulunan, içi dolu konik kaide.	
Tarihleme	: İçi oyuk konik kaidelerin Khios amphoralarında İ.Ö. 4. yy.'ın başından itibaren kullanıldıkları bilinmektedir ⁸⁸⁹ . Benzer bir örnek Thasos'da gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına tarihlenmektedir ⁸⁹⁰ .	

⁸⁸⁶ Lambrino 1938, 112-113 fig. 73-74; Alexandrescu 1966, 159 No.: 11 pl. 73.

⁸⁸⁷ Marchenko – Domansky 1983, 57 Tablo 1 No.: 12.

⁸⁸⁸ Monachov 1999a, 126 Tablo 40/1.

⁸⁸⁹ Lawall 1999, 202 fig. 2-4, No.: 70-74; Lawall 2003, 42 fig. 3; Grandjean 1992, 559 fig. 58.

⁸⁹⁰ Blondé 1986, 227 fig. 7/48, 49.

Güney Ege Amphoraları

Rhodos Amphoraları

Hellenistik Dönem'in başından itibaren değişen ticari koşullara en iyi uyum gösteren devletler arasında yer alan Rhodos'un büyük boyutlu olarak gerçekleştirdiği şarap ticaretinin kanıtları olan amphoraları Akdeniz'in her noktasında büyük oranlarda ele geçmektedir. Kentin deniz yolları üzerindeki konumu, politik başarısı ve geçmişten gelen saygınlığı, ticareti yönlendirmesinde en önemli etkenlerdir. Hellenistik Dönem'le birlikte artan ucuz şarap ihtiyacını karşılamaya yönelik şarap üretimini pazarlamadaki başarısı, kendisini takip eden Knidos ve Kos'la birlikte İ.Ö. 4. yy.'ın sonundan itibaren Güney Ege'yi ihracat merkezi haline getirmiştir. Böylece kentin ihracatı Akdeniz'deki merkezlerin dışında Britannia ve Hindistan'a kadar ulaşmıştır⁸⁹¹. Ada'nın üretim kapasitesinin çok üzerinde bir taleple karşılaşması sonucunda, karşı yakasında bulunan topraklarından da yararlanarak üretiminin bir bölümününü Bozburun Yarımadası'nda gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır⁸⁹². Büyük boyutlu üretim, sistemli bir denetlemeyi de beraberinde getirmiş ve üretimin kontrol edilmesine yönelik mühürleme uygulaması Ada'nın amphoralarında standart bir uygulama haline gelmiştir⁸⁹³.

İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarında Rhodos amphoralarının Güney Ege amphoralarında moda olan dışa çekik, üçgen kesitli ağız kenarına, yüksek bir boyuna ve ovoid gövdeye sahip oldukları izlenmektedir⁸⁹⁴. İ.Ö. 3. yy.'ın başlarında Rhodos amphoralarının boyları dönemin diğer amphoralarında da görüldüğü üzere kısaltılarak ağız kenarları bant formu olarak tasarlanmıştır. Yüzyılın ilk çeyreğinin sonunda Ada'nın karşı yakasında üretimde bulunan Hieroteles isimli çömlekçinin amphoraları ise Rhodos'un kendine özgü formunun ortaya çıkışını belgelemektedir⁸⁹⁵. Bu üreticinin atölyesinde gerçekleştirilen kazılarda 40 yılı aşan bir üretimin kanıtları arasında Rhodos amphoralarının İ.Ö. 3. yy.'daki gelişimini takip etmek mümkündür. Buna göre, İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarından İ.Ö. 3. yy.'ın başına kadar mantar formu dışa çekik üçgen profilli ağız kenarına sahip olan Rhodos amphoralarında İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonlarında önce bant, daha sonra da Knidos amphoralarında da görüldüğü üzere yuvarlak formu ağız kenarı kullanılmıştır. İ.Ö. 240 yıllarından sonra Rhodos amphoralarının ağız kenarlarının kare profilli olması, boyunun üst bölümündeki ince yiv, keskin profil oluşturan yuvarlak kesitli kulp, inceltmiş ovoid gövde ve altı düz sivri kaide gibi temel özelliklerin standart olarak kullanıldıkları görülür.

Hellenistik Dönem boyunca en büyük kapasiteli şarap ihracatını gerçekleştirdiği bilinen Rhodos'un Akdeniz'de bulunan merkezlerde ele geçen amphora kulplarının istatistik dağılımı, İ.Ö. 3. yy.'ın sonunda ve İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısında Ada'da üretim patlaması yaşandığını belgelemektedir⁸⁹⁶.

⁸⁹¹ Doğer 1991, 88.

⁸⁹² Şenol – Şenol – Doğer 2004, 353.

⁸⁹³ Şenol 2005, 144.

⁸⁹⁴ Empereur – Picon 1986, 112.

⁸⁹⁵ Doper 1994, 195-196; Doğer – Şenol 1999, 439; Şenol – Şenol – Doğer 2004, 354.

⁸⁹⁶ Şenol 2000, 30; Finkielstejn 2001a, 191; Şenol 2006a; Şenol 2006b.

Kat. No.	: 29	
Buluntu Yeri	: BG-15	
Torba No.	: 2	
Seviye	: 39.93-30.81	
Ağız Çapı (iç)	: 8.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 8/6 yellow	
Astar Rengi	: 10 YR 7/6 yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Çok az kalker, çok az mika, küçük kırmızı taşçık.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, gözenekli, temiz kil.	
Tanım	: Köşeli profilli, dışa çekik ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının hemen altından başlayarak yükselen oval kesitli kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Ağız kenarının profilinin keskin olması bu Rhodos amphorasının İ.Ö. 3. yy.'ın sonlarıyla İ.Ö. 2. yy.'ın başı arasına tarihlendirmemizi sağlamaktadır ⁸⁹⁷ .	
Benzerleri	: Rhodos şarabının Akdeniz ticaretini domine ettiği bu dönemde Rhodos amphoraları tüm tüketim merkezlerinde ele geçmiştir.	

Kat. No.	: 30	
Buluntu Yeri	: U-26	
Torba No.	: 4	
Seviye	: 58.03-57.83	
Kaide Çapı (dış)	: 6.1 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Çok az ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, temiz kil.	
Tanım	: Üst kısmına plastik bir halka eklenmiş, hafif dışa çekik sivri amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Rhodos amphoralarında bu tip kaideler Rhodos'un karşı yakasında faaliyette bulunan çömlekçi Hieroteles tarafından yoğun olarak kullanılmıştır. Knidos amphoralarının kaidelerine olan benzerlikleriyle de dikkati çeken bu form İ.Ö. yak. 270-240 tarihleri arasında kullanılmış, daha sonra yerini kanonik sivri dibe terk etmiştir ⁸⁹⁸ .	
Benzerleri	: Museteanu – Atanasiou – Conovici 1978, 196 fig. 5, No.: 5-6.	

Kat. No.	: 31	
Buluntu Yeri	: EF-14b	
Torba No.	: 14	
Seviye	: 23.76-23.31	
Kaide Çapı (dış)	: 5 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Çok az kalker.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Alt bölümü sivriltilmiş, kanonik Rhodos amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Rhodos amphoralarının kanonik formlu kaidelerinin alt bölümündeki sivri profil İ.Ö. 3. yy.'ın sonunda ortadan kalkmaktadır ⁸⁹⁹ . Bu kaide, form gelişimi dikkate alındığında İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirilmelidir.	

⁸⁹⁷ Şenol 2003a, 20 fig. 11.

⁸⁹⁸ Doğer – Şenol 1996, 69 fig. 16; Doğer 1994, 195.

⁸⁹⁹ Şenol 2003b, 193 No.: 4 fig. 4.

Kat. No.	: 32	
Buluntu Yeri	: EF-14b	
Torba No.	: 10	
Seviye	: 22.33-22.02	
Kaide Çapı (dış)	: 6.4 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 8/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 10 YR 8/6 yellow	
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Beyaz kalker, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Alt bölümü düzleştirilmiş, gövdeye geçişte ince bir yive sahip kanonik Rhodos amphorası kaidesi.	
Tarihleme	: İ.Ö. 240'larda ortaya çıkan kanonik formlu Rhodos amphoralarının kaideleri İ.Ö. 1. yy.'ın başlarına kadar incelenerek kullanılmıştır. Bu formun İ.Ö. 3. yy.'ın sonları ile 2. yy.'ın başları arasında üretildiği düşünülmektedir ⁹⁰⁰ .	

Knidos Amphoraları

İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci yarısından itibaren Rhodos'la birlikte Akdeniz pazarının şarap ihtiyacını önemli oranda karşılayan Knidos'da amphora üretiminin Arkaik Dönem'de başladığı bilinmektedir. Şarap üretiminde İ.Ö. 4. yy.'daki barış ortamına kadar önemli bir artış görünmeyen kentin, ticaret yollarının açılması ve artan talep nedeniyle yoğun bir şekilde dış pazarlara şarap ihracına başladığı görülür. Knidos amphoralarının Akdeniz dağılımları incelendiğinde Rhodos şarabının gölgesinde kaldıkları düşünülse de pazar hedefinin bilinçli olarak Rhodos'dan farklı merkezlere yöneldiği izlenir. Dolayısıyla Atina gibi kuzeyde bulunan merkezlerde Knidos amphoralarının daha yoğun olarak ihraç edildiği anlaşılmaktadır.

Hellenistik Dönem'de patlama yapan diğer üretici kentlerin şaraplarında da izlendiği üzere ikinci kalite/ucuz şarap üretiminin boyutları, Knidos Yarımadası'nın bağcılığa uygun yamaçlarında inşa edilen ince tarım teraslarının yayıldığı alanların genişliğiyle de kanıtlanmaktadır. Kentin kendine özgü amphora formunu geliştirmeden önce Güney Ege tipi mantar formlu olarak da adlandırdığımız üçgen kesitli ağız kenarlarına ve içi oyuk yüksek konik kaideye sahip amphoraları kullandığı bilinmektedir. Knidos amphoralarında bu dönemde içi oyuk yüksek kaide ile birlikte topaç formlu olarak adlandırdığımız içi dolu konik kaidelerin kullanıldığı, İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinde ise Knidos amphoralarının kendi özgün formları olan yuvarlak dışa çekik ağız kenarlı, dışa doğru bombe yapan boyunlu, yüksek kulplu ovoid gövdeli ve üçgen formlu kaideye sahip oldukları görülür. İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonlarına tarihlendirilen Serçelimanı Batığı'nda bu tipte üretilen Knidos amphoralarının iki farklı boyutunun tespit edilmesi Knidos amphoralarının erken dönemlerinden itibaren farklı ölçeklerde imal edildiklerini belgelemektedir. İ.Ö. 3. yy.'da ve 2. yy.'da kentin karakteristik formdaki amphoralarının gövdeleri incelenerek sivri kaidelerinde kullanılan plastik halka eklentinin aşağı kaydığı görülmektedir. Büyük boyutlu şarap ticareti gerçekleştiren tüm merkezlerin amphoralarında görüldüğü üzere Knidos amphoralarının da doğuda bulunan merkezlerde taklitlerinin yapıldığı bilinmektedir⁹⁰¹.

⁹⁰⁰ Doğer – Şenol 1996, 68; Doğer 1991, 90 fig. 84-85.

⁹⁰¹ Marchand 2002, 249; Şenol 2005, 130.

Kat. No.	: 33	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 3	
Seviye	: 23.30-22.35	
Ağız Çapı (iç)	: 8.2 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 10.8 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/6 light red	
Katkı Maddesi	: Sarı kalker, az sarı mika, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış, dışa çekik ağız kenarına, gövdeye doğru genişleyen bir boyuna ve dışta dudak kenarının biraz altında ince bir yive sahiptir.	
Tarihleme	: Benzer formlu ağız kenarına sahip Knidos amphoraları İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarında üretilmiştir. Bu tarihten sonra Knidos amphoralarının boyunlarındaki şişkinlik de azalmıştır.	

Kat. No.	: 34	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 4	
Seviye	: 22.85-22.56	
Ağız Çapı (iç)	: 8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.9 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 Y 6/2 light brownish gray	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış, dışa çekik bilezik formunda ağız kenarına ve gövdenin üst bölümünde bombe yapan formda boyuna sahiptir.	
Tarihleme	: Knidos amphoralarında boyundaki şişkinliğin en belirgin olarak görüldüğü dönem İ.Ö. 280/70 yıllarıdır. Bu dönemde üretilen Knidos amphoralarının kısa ve dışa çekik profil veren boyuna, sağlam, oval kesitli kulplara, geniş ovoid gövdeye ve üçgen formlu sivri dibe sahip oldukları görülür ⁹⁰² .	

Kat. No.	: 35	
Buluntu Yeri	: J-25	
Torba No.	: 4	
Seviye	: 44.97-44.82	
Ağız Çapı (iç)	: 8.2 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 10.3 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Çok az kalker, çok bol mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna ve dudak kenarının hemen altından başlayan oval kesitli kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Knidos amphoralarında silindirik boyunlu örneklerin İ.Ö. 3. yy.'ın sonundan İ.Ö. 2. yy.'ın sonlarına kadar üretildikleri bilinmektedir. Ağız kenarı ve kulp geçişindeki kavis dikkate alındığında bu parçanın İ.Ö. 3. yy.'ın son çeyreğinde üretildiği düşünülmelidir.	

⁹⁰² Empereur – Tuna 1988, 345 fig. 4d-e.

Kat. No.	: 36	
Buluntu Yeri	: F-15b	
Torba No.	: 12	
Seviye	: 23.38-22.90	
Ağız Çapı (iç)	: 7.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 8.4 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 8/6 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Kalker, sarı mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli, temiz kil.	
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış bilezik formunda ağız kenarına, konik bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayıp omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli yüksek kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Bu parça, Knidos amphoralarında izlenen form gelişimine göre İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarında üretilmiş olmalıdır. Atina'daki sarnıçlarda bulunan benzer örnekler İ.Ö. yak. 240 yıllarına tarihlendirilmektedir ⁹⁰³ .	

Kat. No.	: 37	
Buluntu Yeri	: BG-15	
Torba No.	: 1	
Seviye	: 32.98-31.66	
Kaide Çapı (dış)	: 2.4 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, mika, kum, taşçık.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Üçgen kesitli, yapışık halka eklentili, altı sivriltilmiş konik kaide.	
Tarihleme	: Knidos amphoralarının erken safhasında üretilen formlarda plastik halka eklentinin konik kaidenin üst bölümünde kaideye yapışık olarak şekillendirildiği görülür. Knidos amphora atölyelerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ve kazılarda bu formda birçok kaide İ.Ö. 280 yıllarına tarihlendirilmiştir ⁹⁰⁴ . Bu amphoraların tam örnekleri Serçelimanı Batığı'nda bulunmuştur ⁹⁰⁵ .	

Kat. No.	: 38	
Buluntu Yeri	: W-31	
Torba No.	: 1	
Seviye	: Tarım toprağı	
Kaide Çapı (dış)	: 3.1 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/6 light red	
Katkı Maddesi	: Çok ince taneli sarı kalker, bol sarı mika, bol taşçık, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, az gözenekli.	
Tanım	: Üst kısmında kaideye yapışık plastik halka eklentisi, altında ise sığ bir oyuk bulunan konik amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Knidos amphoralarında konik kaidenin üzerinde bulunan plastik halka eklenti İ.Ö. 270 yıllarından itibaren gövdeden ayrılmaya başlamıştır. Serçelimanı Batığı'nda ele geçen buluntulardan hemen sonra üretildiğini düşündüğümüz bu formun benzer örnekleri Rhodos'un karşı yakasında üretimde bulunan Hieroteles'in amphoralarında da kullanılmıştır.	

⁹⁰³ Monachov 1999c, 168 fig. 11. IIF.

⁹⁰⁴ Empereur – Tuna 1988, 345 fig. 4, i.

⁹⁰⁵ Pulak – Townsend 1987, 51 fig. 62.

Kat. No.	: 39	
Buluntu Yeri	: BG-16	
Torba No.	: 6	
Seviye	: 30.90-29.30	
Kaide Çapı (dış)	: 4.7 cm.	
Astar Rengi	: 10 YR 8/4 yellow	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: İnce taneli kalker, mika, az ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, çok az gözenekli.	
Tanım	: İçi dolu topaç formlu amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Knidos amphoralarında bu tip içi dolu kaidelerin İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğinden İ.Ö. 3. yy.'ın başları arasında üretildiği ve özellikle Karadeniz'de bulunan merkezlere yoğun olarak ihraç edildiği bilinmektedir ⁹⁰⁶ .	

Samos Amphoraları

Ege Denizi'nde bulunan merkezlerde İ.Ö. 7. yy.'ın sonlarından itibaren şarap ve zeytinyağı ihracatına önem verilmesiyle birlikte Samos Adası da zeytinyağının dışsatımını gerçekleştirmek amacıyla kendine özgü formlarda amphora üretmeye başlamıştır⁹⁰⁷. Diğer merkezlerde de görüldüğü üzere başlangıçta küresel gövdeli amphoraları tercih eden kentlin deniz ulaşımına yönelik ovoid gövdeli formlara yönelmesi İ.Ö. 6. yy.'ın ilk çeyreğinden itibaren gerçekleşmiştir. Samos Adası'nda İ.Ö. 7. yy.'ın sonları - 6. yy.'ın başları arasında dışa çekik ekinus formlu ağız kenarları, kısa boyunlar, ince oval kesitli kulplar standartken, gövdelerinin, alçak halka kaideyle son bulan küresel formlu ve yüksek konik kaideyle biten ovoid formlu olmak üzere iki tipe üretildikleri izlenmektedir⁹⁰⁸. Samos Adası'nın bu dönemde ihracat hedefleri içinde Karadeniz'deki koloniler yerine Batı Akdeniz'deki yeni yerleşimler olduğu İtalya ve İspanya'da gerçekleştirilen kazılarda ele geçen Samos amphoralarıyla kanıtlanmıştır⁹⁰⁹. İ.Ö. 5. yy.'a kadar Karadeniz pazarına Samos amphoralarının nadiren ulaşmasına rağmen, bu tarihten sonra Güney İonia ticaretiyle bağlantılı olarak Samos ürünü zeytinyağı Karadeniz'de bulunan merkezlerde alıcı bulmuştur.

İ.Ö. 6. yy.'ın son çeyreğinde Samos amphoralarının ağız kenarının şişkinliği azalarak keskin profil veren ve dipçik formlu olarak adlandırılan tipe dönüştürüldüğü ve içi oyuk yüksek konik kaideyle son bulan ovoid forma sahip olduğu izlenmektedir. İ.Ö. 6. yy.'ın sonu ve 5. yy.'ın başlarından itibaren Güney Batı Anadolu'da birbirine çok benzeyen formlarda amphoraların üretildiği bilinmektedir. Bu amphoraların ortak özellikleri badem formunda dışa çekik ağız kenarlarına, kısa boyunları üzerinde ince bir silmeye, basık ovoid formda gövdeye ve hem alçak halka, hem de alçak konik kaideye sahip olmalarıdır. Bu özelliklerin Miletos-Samos gibi Güney İonia merkezlerinin yanında Datça Yarımadası'nda gerçekleşen yüzey araştırmaları ve kazılardaki üretim artışı örnekler de dikkate alındığında Karia Bölgesi'nde üretilmiş amphoralarda İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında kullanıldığı görülmektedir⁹¹⁰. Ancak, bu amphoralarda taşınan ürün hakkında doyurucu bir bilgi bulunmamaktadır. Bölgenin önemli ihraç ürünü olan zeytinyağı taşındığına dair deliller bulunsa da son yıllarda yapılan çalışmalarda

⁹⁰⁶ Monachov 1999c, 166 fig. 7.7 a-b.

⁹⁰⁷ Grace 1971, 52.

⁹⁰⁸ Doğer 1991, 97 fig. 95; Johnston 1993, 365-366 fig. 9; Dupont 1998, 167 fig. 23.6. b, f.

⁹⁰⁹ Docter 2000, 69.

⁹¹⁰ Şenol 2003a, 8.

Samos amphoralarında şarabın da taşınmış olabileceği önerilmektedir⁹¹¹. Bu amphoraların kil analizleriyle ise farklı bölgelerde üretildiklerini kanıtlayan sonuçlara ulaşılmıştır⁹¹².

Zeest tarafından İ.Ö. 5. yy.'ın başından yüzyılın sonuna kadar üretildiği öne sürülen ve Proto-thasos amphoraları olarak sınıflandırılan bir grup amphoranın Samos ve çevresinde değil, kil özellikleri dikkate alınarak Kuzey Ege'de üretildikleri önerilmiştir⁹¹³. Bu formla bağlantılı olarak pseudo-Samos amphoraları adı altında gruplandırılan ve boyunlarında bulunan ERU monogramlı mühürler yardımıyla Erythrai kökenli olduğu düşünülen amphoraların da Samos amphoralarının tipolojilerine yakın örnekler olduğu görülmektedir. İ.Ö. 5. yy.'ın sonunda Samos amphoralarının boylarının uzadığı ve yüksek kaideye sahip oldukları görülür⁹¹⁴. İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarına doğru, dönemin amphora modasından etkilenerek Samos amphoralarında da mantar formu üçgen profilli ağız kenarları kullanılmıştır⁹¹⁵.

Kat. No.	: 40	
Buluntu Yeri	: J-25a	
Torba No.	: 11	
Seviye	: 44.75-44.56	
Ağız Çapı (iç)	: 8.7 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12.4 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 8/4 very pale brown	
Yüzey Rengi	: 2.5 Y 8/3 pale yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 8/7 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, bol ince mika, az şamot.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış, dışa çekik, dipçik formu ağız kenarına, silindirik bir boyuna, dudak kenarının hemen altından başlayan ince oval kesitli kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Bu formda ağız kenarına sahip amphoralar Karadeniz'in kuzeyinde bulunan Phanagoria'da İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlendirilmektedir ⁹¹⁶ .	

Kat. No.	: 41	
Buluntu Yeri	: F-16	
Torba No.	: 17	
Seviye	: 21.96-21.69	
Ağız Çapı (iç)	: 9.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12.1 cm.	
Hamur Rengi	: 5 Y 8/3 pale yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Az kalker, az mika, bol ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, yüzeyi hafif pütürlü.	
Tanım	: Dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna ve dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayan ince oval kesitli kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Zeest tarafından Samos ve Proto-Thasos olarak sınıflandırılan grup ⁹¹⁷ arasında bir geçiş formu olduğu düşünülen bu amphoranın tam örneklerinin İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarında üretildiği düşünülmektedir ⁹¹⁸ .	

⁹¹¹ İ.Ö. 5. yy.'a tarihlendirilen sikkelerde tasvir edilen Samos amphoralarının yanında zeytin dallarının da bulunması Ada'nın zeytinyağı ihracatına yönelik olarak amphora ürettiğinin düşünülmesine yol açmıştır. Mattingly 1981, dn. 19.21.

⁹¹² Dupont 1982, 206; Whitbread 1992, 130.

⁹¹³ Dupont 1998, 185.

⁹¹⁴ Carlson 2003, 586 fig. 5.

⁹¹⁵ Grace 1971, 78; Doğer 1991, 99.

⁹¹⁶ Zavoykin 1992, 50 fig. 3, No.: 10.

⁹¹⁷ Zeest 1960, 70 Lev. I.3

⁹¹⁸ Dupont 1998, 179 fig. 23.10.e

Kat. No.	: 42	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 33	
Seviye	: 43.70-43.32	
Ağız Çapı (iç)	: 10.7 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 14 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 10 YR 7/6 yellow	
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az miktarda beyaz kalker, çok bol, yüzeyi parlatan mika, çok az ince taneli kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, temiz kil.	
Tanım	: Dışa çekik, dipçik formlu ağız kenarına ve silindirik bir boyuna sahiptir.	
Tarihleme	: Phanagoria'da bulunan benzer formlu ağız kenarına sahip amphoralar İ.Ö. 5. yy.'ın üçüncü çeyreğine tarihlendirilmiştir ⁹¹⁹ . Bu tip ağız kenarlarının Miletos'da üretildiği düşünülen amphoralarda da İ.Ö. 5. yy.'ın ortalarında kullanıldığı düşünülmektedir ⁹²⁰ .	
Benzerleri	: Bereti 1985, 319 Tablo I, No.: 5.	

Kat. No.	: 43	
Buluntu Yeri	: BG-15	
Torba No.	: 3	
Seviye	: 30.81-29.00	
Kaide Çapı (iç)	: 2.5 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 6.1 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 10 YR 8/4 very pale brown	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Altında derin bir oyuk bulunan topaç formlu kaide.	
Tarihleme	: İ.Ö. 425 yılında battığı düşünülen Tektaş Burnu Batığı'nda pseudo Samos adıyla sınıflandırılan amphoraların benzer formlu kaideleri olduğu görülmektedir ⁹²¹ .	

Kat. No.	: 44	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 8	
Seviye	: Tarım toprağı	
Ağız Çapı (iç)	: 14.4 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 16.7 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 Y 8/3 pale yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 7/4 pink	
Katkı Maddesi	: Kalker, çok bol sarı mika, çok az ince taneli kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu sivriltilmiş, dışa çekik açık formda, mantar tipi ağız kenarına ve silindirik boyuna sahiptir.	
Tarihleme	: Güney Ege amphoralarında İ.Ö. 4. yy.'ın başlarında görülmeye başlayan açık mantar formlu ağız kenarları Samos amphoralarında İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarında yaygın olarak kullanılmıştır. Bu form Thasos'da gerçekleştirilen kazılarda ele geçen benzer örnekler yardımıyla İ.Ö. 360-340 yılları arasında tarihlendirilmiştir ⁹²² . Benzer tipte mantar formlu amphora ağız kenarları Halikarnassos'da gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmiştir ⁹²³ .	

⁹¹⁹ Zavoykin 1992, 50 fig. 3. 3.

⁹²⁰ Dupont 1998, 170 fig. 23.9.g.

⁹²¹ Carlston 2003, 586 fig. 5, aşağıda bulunan amphora.

⁹²² Grandjean 1992, 553 fig. 5. 37.

⁹²³ Norskov 2004, 288 fig. 4, Tip 2b (G96).

Kat. No.	: 45	
Buluntu Yeri	: P-12	
Torba No.	: 9	
Seviye	: 13.47-13.88	
Ağız Çapı (iç)	: 13.5 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 16.5 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 8/6 yellow	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Kalker, bol mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Dışa çekik üçgen profilli ağız kenarına sahiptir.	
Tarihleme	: Karadeniz'de gerçekleştirilen kazılarda ele geçen kontekstlerde benzer tipte mantar formlu ağız kenarına sahip amphoraların İ.Ö. 360 yıllarında üretildiği belirlenmiştir. ⁹²⁴ Atina Agorası'nda bulunan kontekstlerde benzerleri İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmiştir. ⁹²⁵	
Benzerleri	: Cerda 1987, 458 fig. 120, No.: 571.	

Kat. No.	: 46	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 10	
Seviye	: 21.68-21.50	
Kaide Çapı (iç)	: 3.5 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 6.6 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Kalker, çok az mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Alt kısmında geniş ve sıg bir oyuk bulunan, dışa çekik amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Bu formun İ.Ö. 4. yy.'ın ilk çeyreğinden sonra Ege'de üretilen amphoraların genel özellikleriyle üretilen mantar formlu ağız kenarına sahip amphoraların kaidesi olduğu düşünülmelidir. Samos amphoralarında da İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarına doğru benzer tipte kaideler kullanılmış olmalıdır.	

Kat. No.	: 47	
Buluntu Yeri	: Kule 3 Sondaj	
Torba No.	: 4	
Seviye	: 46.47-45.12	
Kaide Çapı (dış)	: 6.0 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 Y 8/4 pale yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 Y 6/2 light brownish gray	
Katkı Maddesi	: Az mika, bol ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Üçgen profilli içi dolu kaide.	
Tarihleme	: Bu tip kaideler mantar formlu ağız kenarına sahip Samos amphoralarında İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğine kadar kullanılmıştır.	
Benzerleri	: Monachov 1999a, 501 Tablo 214, No.: 3.	

⁹²⁴ Monachov 1999a, 376 Tablo 164 No.: 5.

⁹²⁵ Lawall 2004b, 452 No.: 23.

Diğer Güney Ege Amphoraları (Mileto-Samos)

İ.Ö. 6. yy.'ın sonunda, Miletos amphoralarından esinlendiğini düşündüğümüz yeni bir amphora formu Güney Batı Anadolu'daki merkezlerde üretilmeye başlanmıştır. Ekhinus formulu dışa çekik ağız kenarına, kısa boyuna ovoid formulu gövdeye ve alçak konik kaideye sahip olan bu yeni formun hamur renklerinin 5 YR 8/3 ile 10 YR 6/6 arasında değiştiği gözlenmektedir. Miletos amphoralarının Karadeniz'deki koloniler dışında Kuzey Ege'de bulunan merkezlere de yoğun olarak ihraç edilmesinin yanında Güney Ege'de üretildiğini düşündüğümüz bu ortak formun başta Güney İonia'da bulunan merkezler olmak üzere Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlere yoğun olarak satıldığı görülmektedir⁹²⁶.

Kat. No.	: 48	
Buluntu Yeri	: Sur 1	
Torba No.	: 1	
Seviye	: 49.94-49.46/48.39	
Ağız Çapı (iç)	: 9.4 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.6 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, mika, az kum, organik madde.	
Hamur Yapısı	: Sert, orta derece pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik, ekhinus formulu ağız kenarının alt kısmında ince bir yiv bulunmaktadır.	
Tarihleme	: Mileto-Samos grubu olarak adlandırılan amphoralardan dudak kenarındaki ince yivle ayrılan bu formun İ.Ö. 6. yy.'ın sonu - 5. yy.'ın başları arasında üretildiği düşünülmektedir ⁹²⁷ .	
Benzerleri	: Johnston 1990, 49 No.: 6.	

Kat. No.	: 49	
Buluntu Yeri	: F-16	
Torba No.	: 9	
Seviye	: 23.77-23.42	
Ağız Çapı (iç)	: 9.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12.5 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 8/4 very pale brown	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Astar Rengi	: 5Y 8/2 pale yellow	
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 8/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, ince kum, çok az mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş.	
Tanım	: Ekhinus formunda dışa çekik ağız kenarının iç kısmında içbükey profile sahiptir.	
Tarihleme	: Bu formun benzerleri Miletos'da İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarında üretilmiş olmalıdır ⁹²⁸ . Marsilya açıklarında bulunan ve İ.Ö. 515 yılında batığı düşünülen Lequin 1A Batığı'nda benzer formulu amphoralar ele geçmiştir ⁹²⁹ .	

⁹²⁶ Brashinskii 1968, 55; Dupont 1998, 117; Dupont 1999, 153 .

⁹²⁷ Şenol 2003a, 11 No.: 6.

⁹²⁸ Dupont 1998, 167 fig. 23.6/e.

⁹²⁹ Long – Miro – Volpe 1992, 225 No.: 43.4.

Kat. No.	: 50	
Buluntu Yeri	: F-15a	
Torba No.	: 10	
Seviye	: 22.13-21.94	
Ağız Çapı (iç)	: 10 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12.2 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Astar Rengi	: 10 R 5/6 red (ağız kenarı)	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, temiz kil.	
Tanım	: Dışa çekik ekhinus formunda kırmızı firnisli ağız kenarına ve ağız kenarının iç tarafında içbükey profile sahiptir.	
Tarihleme	: Benzer formda ağız kenarına sahip bir Samos amphorası Dupont tarafından İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarına, Ruban tarafından da İ.Ö. 6. yy.'ın sonu - 5. yy.'ın başı arasına tarihlendirilmiştir ⁹³⁰ . Bu tip, Thasos'daki kazılarda İ.Ö. 480 yıllarına tarihlendirilmektedir ⁹³¹ .	
Benzerleri	: Dupont 1999, 159 pl. 2/3.	

Güney Ege Kökenli Mantar Ağızlı Amphoralar

İ.Ö. 5 yy.'ın sonunda Kos Adası'nda ilk örneklerinin üretildiğini düşündüğümüz mantar formu ağız kenarına sahip amphoraların⁹³² Ege Denizi'nde bulunan birçok merkezde üretildiği bilinmektedir. İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarından itibaren Güney Ege'de farklı merkezlerde yoğun olarak üretilen mantar formunda üçgen kesitli dışa çekik ağız kenarına ve içi oyuk topaç formu kaideye sahip amphoraların, farklı kil kompozisyonlarına rağmen birbirine benzer özellikler taşıdıkları görülmektedir. Samos, Rhodos, Knidos, Kos, Paros, Peparethos, Halikarnassos, Phokaea ve Klazomenai'da üretildikleri kanıtlanan bu formun Güney Ege'de bulunan üretim merkezlerinin kendi özel formlarını üretmeye başladığı İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonlarında yerlerini kentlerin kanonik amphoralarına bıraktıkları izlenmektedir.

Karadeniz'de bulunan tüketim merkezlerinde gerçekleştirilen kazılarda yoğun olarak ele geçen bu formun erken örnekleri Solokha I amphoraları olarak adlandırılmıştır⁹³³. Peparethos Adası'nda tamamlanan yüzey araştırmaları bu formun İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısında Ada'da üretildiğini kanıtlamaktadır⁹³⁴. İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğinden itibaren şarap ihracatındaki artışa paralel olarak Knidos amphora atölyelerinde mantar formu ağız kenarına sahip amphoraların yoğun olarak üretildikleri izlenmektedir⁹³⁵. Birçok merkezde üretildiği bilinen ve Atina'daki kazılarda bulunan mantar formu ağız kenarına sahip amphoralar Lawall tarafından 8 alt grupta incelenmiş ve bu gruplar stratigrafik kontekstler yardımıyla tarihlendirilmiştir⁹³⁶. Bu amphoraların form gelişimlerinin üretim merkezlerinde oluşturulacak tipolojiyle aydınlatılacağını düşünmekteyiz.

⁹³⁰ Dupont 1998, 167 fig. 23.6/e; Ruban 1991, 184 fig. 3/2.

⁹³¹ Grandjean 1992, 544 fig. 1/1

⁹³² Papuci-Wladyka 1997, 48, 49 fig. 1.1; Kantzia 1994, 333 fig. 5-6; Şenol 2003a, 41 No.: 19.

⁹³³ Zeest 1960, 151 fig. 32.

⁹³⁴ Doulgeri – Intzessiloglou – Garlan 1990, 386.

⁹³⁵ Empereur 1988, 160; Empereur v.d. 1999, 109.

⁹³⁶ Norkov 2004, 288 fig. 4.

Kat. No.	: 51	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 7	
Seviye	: 22.56-22.17	
Ağız Çapı (iç)	: 12.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 16.4 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Katkı Maddesi	: Kalker, mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, az gözenekli.	
Tanım	: Üçgen kesitli açık mantar formlu ağız kenarı.	
Tarihleme	: Mantar formlu ağız kenarının erken örneklerinde üçgen profilin dışa çekik ucu gövdeden uzaktır. İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarında üçgen formlu kesit daralmaya başlar. Bu parça da Karadeniz'de ele geçen kontekstler yardımıyla İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci çeyreği ile ortaları arasına tarihlendirilmektedir ⁹³⁷ .	
Benzerleri	: Isler 1978 131-133, beil. 10/428.	

Kat. No.	: 52	
Buluntu Yeri	: Sur 1b	
Torba No.	: 3	
Seviye	: Tarım toprağı	
Ağız Çapı (iç)	: 12.2 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 16.7 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/6 light red	
Katkı Maddesi	: Bol mika, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Açık mantar formlu ağız kenarı.	
Tarihleme	: Alt bölümünde aşağı sarkık bir profile sahip üçgen kesitli ağız kenarları Knidos amphoralarında İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bu tip Lawall tarafından oluşturulan sınıflandırmada İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğine tarihlendirilen 1. grupta yer almaktadır ⁹³⁸ .	
Benzerleri	: Berndt 2003, 222 Taf. 29, A 140.	

Kat. No.	: 53	
Buluntu Yeri	: G-16	
Torba No.	: 3	
Seviye	: 29.93-29.70	
Ağız Çapı (iç)	: 11.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 16.8 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Astar Rengi	: 2.5 Y 8/3 pale yellow	
Çekirdek Rengi	: 10 YR 7/4 very pale brown	
Katkı Maddesi	: Az kalker, bol mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Açık mantar formlu ucu inceltilmiş ağız kenarı.	
Tarihleme	: Samos amphoralarında benzer formlu ağız kenarları İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir ⁹³⁹ . Bu amphora parçasının kil özellikleri de Samos amphoralarıyla uyum içindedir. Olbia'da bulunan benzer bir amphora İ.Ö. 4. yy.'ın sonu - İ.Ö. 3. yy.'ın başı arasına tarihlendirilmiştir ⁹⁴⁰ .	

⁹³⁷ Zeest 1960, 151 Tablo XV/32a; Monachov 1999a, 376 Tablo 219, Tablo 164 No.: 2.

⁹³⁸ Norskov 2004, 288 fig. 4 Tip 1.

⁹³⁹ Monachov 1999a, 501 Tablo 214 No.: 3.

⁹⁴⁰ Leypunskaaya 1981, 43 No.: 82.

Kat. No.	: 54	
Buluntu Yeri	: Sur Açması	
Torba No.	: 9	
Seviye	: 48.81-48.72	
Ağız Çapı (iç)	: 10.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 16.8 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Çok az kalker, bol mika.	
Hamur Yapısı	: Çok sert, çok iyi pişmiş, temiz kil.	
Tanım	: Ucu aşağıya sarkık, dudağın alt kısmında bir yiv bulunan, mantar ağızlı amphora ağız-boyun parçası.	
Tarihleme	: Karadeniz’de bulunan kontekstlerde benzer formlu amphoraların İ.Ö. 4. yy.’ın ortalarına tarihlendirildiği görülmektedir ⁹⁴¹ . Ancak bu form İ.Ö. 3. yy.’ın başlarına kadar kullanılmıştır.	

Kat. No.	: 55	
Buluntu Yeri	: Sur 2b	
Torba No.	: 2	
Seviye	: 49.62-49.06	
Ağız Çapı (iç)	: 9 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 14.7 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 8/6 yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 7/4 pink	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu hafif aşağıya sarkık, kalın cidarlı, mantar ağızlı amphora parçasının oval kesitli kulpları ağız kenarının hemen altından başlamaktadır.	
Tarihleme	: Halikarnassos’da ele geçen mantar formlu ağız kenarlı amphoralar içinde Tip 1 altında incelenen benzer amphoralar İ.Ö. 4. yy.’ın sonlarına tarihlendirilmiştir ⁹⁴² . Benzer formlu ağız kenarına sahip amphoraların Proto-Rhodos amphoralarında da kullanıldığı bilinmektedir ⁹⁴³ .	
Benzerleri	: Doulgeri – Insessiloglou – Garlan 1990, 387 fig. 35a; Lawall 2002, 294 No.: 82; Grandjean 1992, 552 fig. 5/36; Salles 1983, 87 fig. 34, No.: 308.	

Kat. No.	: 56	
Buluntu Yeri	: F-16	
Torba No.	: 17	
Seviye	: 21.96-21.69	
Ağız Çapı (iç)	: 11.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 16.7 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Çok az kalker, bol mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, temiz kil.	
Tanım	: Üçgen kesitli ağız kenarına sahip, mantar ağızlı amphora ağız-boyun parçası.	
Tarihleme	: Bu tip mantar ağızlı amphoralar Samos’da İ.Ö. 4. yy.’ın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir ⁹⁴⁴ . Ancak kil özellikleri dikkate alındığında bu amphoranın Knidos’da üretildiği düşünülmelidir. Knidos atölyelerinde ise bu formda üçgen kesitli amphoralar İ.Ö. 4. yy.’ın son çeyreğinden itibaren üretilmiştir ⁹⁴⁵ .	
Benzerleri	: Ciskov 2002, 106 fig. 9, No.: 9.	

⁹⁴¹ Monachov 1999c, 164 fig. 4; Buzoianu 1999, 214 pl. VI, inv. 16.672, 16.243.

⁹⁴² Waag – Nørskov – Lund 2002, G92, Tip 1.

⁹⁴³ Şenol 2003a, 18 No.: 9.

⁹⁴⁴ Isler 1978, 131-133 beil. 10/426.

⁹⁴⁵ Monachov 1999c, 163 fig. 3; Şenol 2003, 259 No.: 97b.

Kat. No.	: 57	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 2	
Seviye	: 47.95-47.44	
Ağız Çapı (iç)	: 9.7 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13.6 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 8/6 yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 10 YR 6/6 brownish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok bol mika.	
Hamur Yapısı	: Yumuşak, az pişmiş.	
Tanım	: Ucu hafif aşağıya sarkık, dışa çekik üçgen formlu ağız kenarına ve içi yivli silindirik bir boyuna sahiptir. Kulp izinden anlaşıldığı üzere kulplar ağız kenarının hemen altından başlamaktadır.	
Tarihleme	: Nikandros Grubu olarak adlandırılan ve Ephesos civarında üretildiği düşünülen ⁹⁴⁶ bu aşağı sarkık ağız kenarına sahip amphoraların İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinden itibaren üretildikleri bilinmektedir ⁹⁴⁷ . Ephesos'da ele geçen kontekstlerde benzer formlar İ.Ö. 270-20 yılları arasına tarihlendirilmiştir.	

Kat. No.	: 58	
Buluntu Yeri	: F-16	
Torba No.	: 16	
Seviye	: Tarım toprağı	
Ağız Çapı (iç)	: 9.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 8/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 10 YR 8/6 yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Çok az kalker, bol mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu aşağıya sarkık, ince cidarlı, mantar ağızlı amphora ağız-boyun parçası.	
Tarihleme	: Nikandros Grubu amphoralarının form gelişimlerine göre İ.Ö. 3. yy.'ın sonunda ağız kenarı daralırken İ.Ö. 2. yy.' başına tarihlendirilen örneklerde ağız kenarının altı aşağı doğru sarkmaktadır. İ.Ö. 2. yy.'ın ortalarında ise bant formuna yakın bir profil Ephesos civarında üretilen bu amphoralarda karakteristik özellik olarak dikkati çeker. Nagidos'ta bulunan bu ağız kenarı Nikandros amphoralarının form gelişimlerine göre İ.Ö. 2. yy.'ın başına tarihlendirilmelidir. Bu amphoraların son örnekleri İ.Ö. 3. yy.'ın sonu - 2. yy.'ın başı arasına tarihlendirilmektedir ⁹⁴⁸ .	

Kat. No.	: 59	
Buluntu Yeri	: Sur 1b	
Torba No.	: 3	
Seviye	: Tarım toprağı	
Kaide Çapı (iç)	: 3.2 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 5.8 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok az mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş.	
Tanım	: İçi oyuk topaç formlu amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Mantar formlu ağız kenarına sahip amphoraların içi oyuk üçgen kesitli kaideleri İ.Ö. 4. yy. - 3. yy. başı arasında üretilen amphoralarda kullanılmıştır. Bu amphoralar Karadeniz'de gerçekleştirilen kazılarda bulunan kontekstler yardımıyla tarihlendirilmektedir ⁹⁴⁹ .	

⁹⁴⁶ Gassner 1997, 107; Şenol 2001a, 102.

⁹⁴⁷ Lawall 2004a, 179.

⁹⁴⁸ Finkielsztejn 2004, 238-239 fig. 5; Lawall 2004b, pin. 199, No.: 31.

⁹⁴⁹ Monachov 1999a, 444 Tablo 193 No.: 1; Monachov 1999c, 166 Tip III-B fig. 6.

Kat. No.	: 60
Buluntu Yeri	: Sur 1
Torba No.	: 1
Seviye	: Tarım toprağı
Kaide Çapı (iç)	: 3.2 cm.
Kaide Çapı (dış)	: 5.2 cm.
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Yüzey Rengi	: Hamur renginde
Katkı Maddesi	: Az kalker, az mika, ince taneli kum.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım	: Alt kısmında oyuk bulunan topaç formlu amphora kaidesi.
Tarihleme	: Bu tip içi oyuk alçak kaideler İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmektedir ⁹⁵⁰ .

Kat. No.	: 61
Buluntu Yeri	: EF-14
Torba No.	: 10
Seviye	: 21.68-21.51
Kaide Çapı (iç)	: 3.5 cm.
Kaide Çapı (dış)	: 7 cm.
Hamur Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Az kalker, bol mika.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.
Tanım	: Alt kısmında oyuk bulunan, keskin profilli, kalın cidarlı, topaç formlu amphora kaidesi.
Tarihleme	: İ.Ö. 4. yy.'ın sonuna tarihlendirilen benzer formların yanında Ephesos'da ele geçen kontekstlerde Nikandros grubu amphoraları olarak adlandırılan amphoraların kaidelerinin İ.Ö. 270-220 yılları arasına tarihlendirildikleri görülmektedir ⁹⁵¹ . Bu form tipolojik olarak İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonlarına tarihlendirilmelidir ⁹⁵² .

Güney Ege Kökenli Bant Ağızlı Amphoralar

Kat. No.	: 62
Buluntu Yeri	: F-16
Torba No.	: 17
Seviye	: 21.96-21.69
Ağız Çapı (iç)	: 11.4 cm.
Ağız Çapı (dış)	: 15.9 cm.
Hamur Rengi	: 7.5 YR 8/6 reddish yellow
Yüzey Rengi	: Hamur renginde
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok az mika.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.
Tanım	: Bant formunda ağız kenarına sahip, kalın cidarlı amphora ağız-boyun parçası.
Tarihleme	: Benzer formulu ağız kenarları İ.Ö. 3. yy.'ın başlarında Knidos'da ve Rhodos Peraiası'nda üretilen amphoralarda kullanılmıştır ⁹⁵³ . Thasos'da benzer ağız kenarları İ.Ö. 3. yy.' başlarına ⁹⁵⁴ , Mısır'da ise İ.Ö. 3. yy.' ortalarına ⁹⁵⁵ tarihlenmektedir.

⁹⁵⁰ Isler 1978, 131-133 beil. 10/425.

⁹⁵¹ Lawall 2004a, 180 fig. 4, sağ alttaki amphora.

⁹⁵² Abramov 1993a, 42 No.: 369.

⁹⁵³ Empereur – Tuna 1988, 345 fig. 4b; Doğer – Şenol 1996, 65 fig. 8-9.

⁹⁵⁴ Grandjean 1992, 568 fig. 14/84.

⁹⁵⁵ Pierrat-Bonnefois 2002, 182 fig. 1/3.

Kat. No.	: 63	
Buluntu Yeri	: Q-17	
Torba No.	: 6	
Seviye	: 14.11-14.05	
Ağız Çapı (iç)	: 9.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13.9 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 8/4 very pale brown	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 8/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok az mika, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Kalın cidarlı, bant formunda ağız kenarına sahip, amphora ağız-boyun parçası.	
Tarihleme	: Rhodos ve Knidos gibi büyük üretici kentlerin kendine özgü formlarını bulmadan önce kullandıkları mantar formulu ağız kenarları İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinde yerini bant formunda ağız kenarlarına bırakmıştır. Bu dönemde şarap endüstrileri yeni gelişmeye başlayan Mısır, Kıbrıs gibi bölgelerde söz sahibi kentlerin amphoralarının taklitlerinin üretilmesi bir gelenek haline gelmiştir. Mısır'da bu tip ağız kenarına sahip lokal amphoralar İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına tarihlendirilmektedir ⁹⁵⁶ .	

Kat. No.	: 64	
Buluntu Yeri	: F-16	
Torba No.	: 19	
Seviye	: 21.69-21.54	
Ağız Çapı (iç)	: 10.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 13.1 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 8/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: İnce taneli kalker, çok az mika, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu aşağıya sarkık, bant formunda üçgen kesitli amphora ağız parçası.	
Tarihleme	: Rhodos Peraiasi'nda gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında ele geçen benzer tipte ağız kenarına sahip amphoraların kulplarında bulunan mühürler Hisarönü atölyelerinde çömlekçi Hieroteles'in üretimde bulunduğu ilk yıllara tarihlendirilmektedir. Dolayısıyla bu ağız kenarı da İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğinin başına tarihlendirilmelidir ⁹⁵⁷ .	

Diğer Güney Ege Amphora Kaideleri

Kat. No.	: 65	
Buluntu Yeri	: Sur 1	
Torba No.	: 8	
Seviye	: 47.76-46.57	
Kaide Çapı (iç)	: 1.5 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 4.2 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 7/6 light red	
Yüzey Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Topaç formulu, altında sığ bir oyuk bulunan amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Alt bölümünde oldukça küçük bir açıklık bulunan bu form Knidos amphoralarında İ.Ö. 4. yy.'ın sonu - 3. yy.'ın ilk çeyreği arasında kullanılmıştır ⁹⁵⁸ .	

⁹⁵⁶ Marchand 2002, 256 fig. 1/d.

⁹⁵⁷ Doğer – Şenol 1996, 63 fig. 5.

⁹⁵⁸ Empereur – Tuna 1988, 345 fig. 49.

Kat. No.	: 66
Buluntu Yeri	: Sur 2b
Torba No.	: 3
Seviye	: 46.62-48.99
Kaide Çapı (dış)	: 7 cm.
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Çekirdek Rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: İnce taneli kalker, çok az mika, az kum, az organik madde.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım	: Topaç formulu sivri amphora kaidesi.
Tarihleme	: Benzer formlu örnekler İlion'da İ.Ö. 260-240 yıllarına ⁹⁵⁹ , Mısır'da ise İ.Ö. 3. yy. ortalarına ⁹⁶⁰ tarihlenmektedir.

Doğu Akdeniz Amphoraları

Suriye-Fenike Amphoraları

Levant Bölgesi'nde İ.Ö. 14. yy.'dan itibaren sıvı taşımaya yönelik olarak üretilen ve deniz ticaretine uygun formlarıyla uzun süre Akdeniz pazarının en önemli amphora grubunu oluşturan Kenan amphoralarından sonra İ.Ö. 8. yy.'da Suriye-Fenike grubu olarak adlandırılan amphoraların geliştiği izlenmektedir. Bu formlarda genel özellik ağız kenarından gövdeye direkt olarak geçmeleri, keskin bir açıyla omuz-gövde geçişinin sağlanması ve konik kaideye doğru gövdenin incelmesidir. Suriye-Fenike grubu amphoraları da Kenan amphoraları gibi Doğu Akdeniz'in birçok merkezinde üretildiğinden köken konusunda geniş bir bölgeye mal edilmektedir⁹⁶¹. Bu formların Kuzey Suriye-İsrail kıyıları boyunca üretildikleri gibi Kıbrıs'da⁹⁶² ve Mısır'da⁹⁶³ da taklit edilmiş oldukları belirlenmiştir.

Suriye-Fenike amphoralarının Akdeniz'deki dağılımı İ.Ö. 6. yy.'dan itibaren Doğu Akdeniz'in ihracatının boyutları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Pers hakimiyeti altındaki dönemde yoğun olarak kullanılan ve ihraç edilen bu amphoraların Batı Akdeniz'de birçok merkezde gerçekleştirilen kazılarda bulunduğu görülmektedir⁹⁶⁴.

Kat. No.	: 67
Buluntu Yeri	: Kule 2 Sondaj
Torba No.	: 5
Seviye	: 48.21-47.36
Ağız Çapı (iç)	: 6.8 cm.
Ağız Çapı (dış)	: 9.7 cm.
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Yüzey Rengi	: Hamur renginde
Katkı Maddesi	: Az kalker, az mika, kum, az iri taşçık, az şamot.
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, az gözenekli.
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına sahiptir.
Tarihleme	: Benzer formlu ağız kenarları İ.Ö. 5. yy.'dan İ.Ö. 4. yy.' başlarına kadar üretilen Suriye-Fenike amphoralarında kullanılmıştır ⁹⁶⁵ .
Benzerleri	: Zoroğlu 1994a, 63 fig. 77.

⁹⁵⁹ Lawall 1999, 199 fig. 2/10.

⁹⁶⁰ Marchand 2002, 256 fig. 10/0.

⁹⁶¹ Raban 1996, 502 fig. 18; Bettles 2003, 180; Regev 2004, 343.

⁹⁶² Calvet 1985, 209 fig. 5.

⁹⁶³ Defernez 2002, 240 fig. 3a, d.

⁹⁶⁴ Chelbi 1991, 729.

⁹⁶⁵ Zemer 1978, 32 No.: 27; Şenol – Kerem 2000, 83 Lev. 14/1.

Kat. No.	: 68	
Buluntu Yeri	: Q-18 Teras A	
Torba No.	: 11	
Seviye	: 14.52-14.36	
Ağız Çapı (iç)	: 8.2 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 9.7 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Çok ince taneli kalker, az mika.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Dışa çekik yüksek bir ağız kenarına sahip amphora ağız parçası.	
Tarihleme	: İ.Ö. 4. yy.'da üretilen Suriye-Fenike tipi amphoralarda ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik formda ağızların kullanıldığı yeni bir tipin üretildiği bilinmektedir ⁹⁶⁶ . Bu tip Mana tarafından gruplandırılan Kartaca üretimi amphoraların C1A sınıfı amphoralarıyla ortak özellikler göstermektedir. Sicilya'da üretildiği düşünülen bu gruba ait amphoralar Serra di Vaglio'da İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmiştir ⁹⁶⁷ .	

Kat. No.	: 69	
Buluntu Yeri	: Sur 1	
Torba No.	: 5	
Seviye	: 47.80-47.76	
Ağız Çapı (iç)	: 9.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 12 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika, az kum, çok az şamot.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına ve eğimli bir omuza sahiptir.	
Tarihleme	: Tell el-Herr'de benzer formulu bir amphora İ.Ö. 5. yy. - 4. yy. sonu arasına tarihlendirilmiştir ⁹⁶⁸ . İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısından itibaren üretildiğini düşündüğümüz bu formun İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına doğru Mısır'da benzerlerinin üretildiği bilinmektedir ⁹⁶⁹ . Tell Keisan'da benzer ağız kenarına sahip Suriye-Fenike grubu amphoraların son örnekleri İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmiştir ⁹⁷⁰ .	
Benzerleri	: Singer – Avitz 1989, 138 fig. 9.14.10; Defernez 1997, pl. LXXXII, 235c; Chelbi 1991, 731 fig. 9/a; Gratien 1997, 71 fig. 1.5.103.	

Kıbrıs Amphoraları

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in merkezindeki avantajlı konumunu ihrac ürünlerini Akdeniz pazarına ulaştırmakta kullanarak hem doğal kaynaklardan hem de gerçekleştirdiği transit ticaret sayesinde artan gelirleri sayesinde Doğu Akdeniz'in ekonomik hayatında her zaman etkili olmuştur⁹⁷¹. Ada'nın zeytinyağı ve şarap ihracatı İ.Ö. 7. yy.'da Akdeniz ticaretinin ivme kazanmasıyla Güney İonia'daki rakipleri arasında kendine yer edinerek Mısır ve Suriye kıyılarının dışında başta Anadolu'nun güneyinde bulunan yerleşimler olmak üzere Doğu Akdeniz'in birçok noktasına ulaşmıştır⁹⁷².

⁹⁶⁶ Briend 1980, 106 pl. 7.7.

⁹⁶⁷ Ayuso 1986, 155 fig. 4.3.

⁹⁶⁸ Gratien 1997, 42 fig. 23/g.

⁹⁶⁹ Marchand 2002, 247 fig. 3a-b.

⁹⁷⁰ Briend 1980, 106 pl. 7.4.

⁹⁷¹ Şenol 2004, 10.

⁹⁷² Lehmann 1996, Taf. 79, 421d/1; Zemer 1978, 31; Gratien 1996 fig. 8. d.780; Gratien 1997, 71.

Levant Bölgesi'nde zeytinyağı başta olmak üzere tarımsal ürünlerin ihracatının arttığı İ.Ö. 6. yy.'ın başlarında, Kıbrıs ve Suriye kıyılarında, büyük boyutlu, hantal yapılı, ağır, ancak iki kişinin taşıyabileceği şekilde tasarlanan dikey sepet kulplu bir modelin ticarete kullanıldığı bilinmektedir⁹⁷³. Bu yeni amphora tipinin bölgede birçok merkezde benzerlerinin yapılması kronolojik gelişimlerinin saptanmasını zorlaştırmaktadır. İ.Ö. 5. yy.'dan itibaren genel tipolojik özelliklerini korumakla birlikte gövdelerinin incelmeleri ve boylarının uzamasıyla dönemin modasına uyarlanan bu aykırı tipin kulplu altlarında bulunan ve hece alfabesiyle yazılan mühürleri bu modelin Kıbrıs kökeni hakkındaki en önemli kanıtlar arasındadır.

İ.Ö. 4. yy.'da Salamis, Paphos, Kition ve Kourion gibi Ada'nın güneyinde bulunan merkezlerde Grek amphora formlarını taklit eden dışa çekik ağız kenarlı uzun boyunlu, yüksek kulplu, ovoid gövdeli ve sivri tipli amphoralar Ada'da üretilen şarabın dış satışına yönelik olarak üretilmiştir. Khios ve Rhodos amphoralarının taklitleriyle başlayan bu yeni tipin İ.Ö. 2. yy.'ın sonlarına kadar üretimine devam edilmiştir⁹⁷⁴. Yerel şarapların tüketim merkezlerinde çok iyi tanınan amphoralar ile daha iyi pazarlanacağı düşüncesi bu durumun en önemli sebebi olmalıdır⁹⁷⁵.

Kat. No.	: 70	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 3	
Seviye	: 45.72-44.47	
Ağız Çapı (iç)	: 12.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 14,2 cm.	
Hamur Rengi	: 10 YR 7/3 very pale brown	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 10 YR 5/6 yellowish brown - 5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Beyaz kalker, az mika, şamot, organik madde.	
Hamur Yapısı	: Sert, kötü pişmiş, bol gözenekli.	
Tanım	: Dışa çekik ağız kenarına, keskin bir profille gövdeye bağlanan çok kısa bir boyuna sahiptir..	
Tarihleme	: Benzer ağız kenarına sahip sepet kulplu amphoralar İ.Ö. 5. yy. boyunca Suriye ve Kıbrıs'da üretilmiştir ⁹⁷⁶ . Bu amphoralarda İ.Ö. 4. yy.'ın başlarına doğru gövdenin incelmeleri ve boyunun uzatılarak ağız kenarıyla dik olarak birleştiği izlenmektedir ⁹⁷⁷ . Benzerleri: Şenol 2003a, 4 No.: 2.	

Kat. No.	: 71	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 12	
Seviye	: 42.13-45.37	
Ağız Çapı (iç)	: 7.2 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 9.5 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Mika, kum, bol şamot.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, az gözenekli.	
Tanım	: Dışa çekik ağız kenarına sahip amphoranın ağız kenarından itibaren gövdesinin başladığı görülmektedir.	
Tarihleme	: Benzer formlu sepet kulplu Kıbrıs amphoraları Tell Sukas'da İ.Ö. 540-360 tarihleri arasında bulunan tabakalarda ele geçmiştir ⁹⁷⁸ . İnce uzun gövdeli sepet kulplu amphoraların Suriye ile	

⁹⁷³ Calvet 1986, 506 fig. 2b; Salles 1983, 87.

⁹⁷⁴ Lund 1993, 119.

⁹⁷⁵ Doğer 1991, 80.

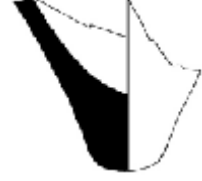
⁹⁷⁶ Defernez 2002, 236 fig. 1b.

⁹⁷⁷ Singer-Avitz 1989, 135 fig. 9.13.18; Calvet 1986, fig. 1, sağdaki amphora.

⁹⁷⁸ Lehmann 1998, 25 fig. 10/5,4.

İsrail arasında bulunan kıyı şeridinde İ.Ö. 4. yy.'ın başlarına kadar üretildiği bilinmektedir. Tell Michel'de benzer ağız kenarına sahip bir sepet kulplu amphora İ.Ö. 4. yy.'a ait bir sikkıyla birlikte bulunmuştur⁹⁷⁹. Kıbrıs'da gerçekleştirilen kazılarda da bu amphoraların benzer örnekleri ele geçmiştir⁹⁸⁰.

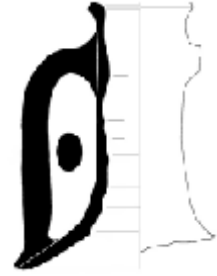
Kat. No.	: 72	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 9	
Seviye	: 22.17-21.88	
Kaide Çapı (dış)	: 3.8 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok bol mika, az kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Basit, içi dolu konik amphora kaidesi.	
Tarihleme	: İ.Ö. 7. yy.'ın sonundan itibaren üretilen geniş gövdeli Kıbrıs sepet kulplu amphoraların kaidelerinin İ.Ö. 5. yy.'a tarihlendirilen örneklerde daha dar ve yüksek olarak yapıldığı görülmektedir ⁹⁸¹ .	
Benzerleri	: Blondé 1986, 239 fig. 12/77.	

Kat. No.	: 73	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 10	
Seviye	: 21.68-21.50	
Ağız Çapı (iç)	: 11.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 14.1 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Kalker, bol mika, kum, taşçık.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Dışa çekik, ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, içi yivli, dar ve uzun silindirik bir boyuna, dudak kenarının altından başlayan ve omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Benzer ağız kenarına sahip Kıbrıs amphoraları Nagidos'ta Q-17 açmasında Ptolemaios II'ye ait bir sikke ile birlikte ele geçmiştir. Bu amphora tipolojik olarak İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonları ile ortaları arasında tarihlendirilmelidir.	

Kat. No.	: 74	
Buluntu Yeri	: F-16b	
Torba No.	: 8	
Seviye	: 22.95-21.84	
Ağız Çapı (iç)	: 6.4 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 8.1 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Kalker, çok bol mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının hemen altından başlayıp omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara sahiptir.	
Tarihleme	: Tipolojik olarak bir önceki amphorayla uyum içinde olan bu iki formun kil kompozisyonları karşılaştırıldığında aynı atölyelerde üretilmiş oldukları sonucuna varılabilir. Bu amphora İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonları ile İ.Ö. 3. yy.'ın ortası arasında üretilmiş olmalıdır.	

⁹⁷⁹ Singer-Avitz 1989, 135 fig. 9.13/19.

⁹⁸⁰ Salles 1983, 87 fig. 34 No.: 303-304.

⁹⁸¹ Calvet 1986, 506 fig. 1b; Gjerstad 1948, 195 fig. LVII/23, 5; Defernez 2002, 236 fig. 1b.

Kat. No.	: 75
Buluntu Yeri	: Q-17
Torba No.	: 6
Seviye	: 14.11-14.05
Ağız Çapı (iç)	: 6.3 cm.
Ağız Çapı (dış)	: 8.9 cm.
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Yüzey Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok bol mika.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.
Tanım	: Dışa çekik ucu sivriltilmiş ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının hemen altından başlayıp omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara sahiptir.
Tarihleme	: Aynı tabakada ele geçen Ptolemaios II'ye ait bir sikke yardımıyla İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonlarına tarihlendirilmektedir.

Kat. No.	: 76
Buluntu Yeri	: Sur Açması
Torba No.	: 26
Seviye	: 47.33-47.15
Ağız Çapı (iç)	: 6.4 cm.
Ağız Çapı (dış)	: 9.2 cm.
Kaide Çapı (dış)	: 4.5 cm.
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Yüzey Rengi	: 10 YR 8/6 yellow
Katkı Maddesi	: Kalker, mika, bol kum.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, yüzeyi pütürlü.
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının alt bölümüne bitişik olarak başlayıp omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara ve basit içi dolu sivri bir kaideye sahip olan amphora parçalar halinde korunmaktadır.
Tarihleme	: İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonları ile ikinci çeyreğinin sonları arasında tarihlendirilen bu formun farklı bir amaç için altında delikler açılmış olan bir örneği Silifke Müzesi'nde korunmaktadır ⁹⁸² .

Kat. No.	: 77
Buluntu Yeri	: EF-14
Torba No.	: 9
Seviye	: 20.59-20.37
Ağız Çapı (iç)	: 6.8 cm.
Ağız Çapı (dış)	: 9.3 cm.
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Yüzey Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Kalker, mika, çok bol kum.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, yüzeyi pütürlü.
Tanım	: Dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının alt bölümüne bitişik olarak başlayıp omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara sahiptir.
Tarihleme	: Kıbrıs amphoralarının genel tipolojik özellikleri dikkate alındığında İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilmesi gereken bu form Nagidos kazılarındaki stratigrafiye göre İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinde üretilmiş olmalıdır.

⁹⁸² Şenol 2004, 12 fig. 6.

Kat. No.	: 78	
Buluntu Yeri	: Z-30 Mekan 2	
Torba No.	: 34	
Seviye	: 44.12-43.56	
Kaide Çapı (iç)	: 4 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 6.3 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 7/6 light red	
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 8/6 reddish yellow	
Astar Rengi	: 10 YR 8/3 very pale brown	
Çekirdek Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Bol mika, bol ince kalker, kum, kırmızı küçük taşçık.	
Hamur Yapısı	: Yumuşak, iyi pişmiş, yüzeyi pütürlü.	
Tanım	: Alt kısmında derin bir oyuk bulunan ucu yuvarlaklaştırılmış yüksek konik kaide.	
Tarihleme	: Karadeniz'de gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 380/350 yılları arasına tarihlendirilen ⁹⁸³ Khios amphoralarının kaideleriyle benzerlikler gösteren bu formun kil özellikleri Kıbrıs'da üretildiğini düşünmemize yol açmaktadır. Bu tip kaideler İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına tarihlendirilen ve Kourion grubu olarak adlandırılan amphoralarda kullanılmıştır ⁹⁸⁴ .	

Kat. No.	: 79	
Buluntu Yeri	: Sur 1b	
Torba No.	: 3	
Seviye	: Tarım toprağı	
Kaide Çapı (dış)	: 3.2 cm.	
Kaide Çapı(dış)	: 4.7 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 Y 8/4 pale yellow	
Yüzey Rengi	: 2.5 Y 8/3 pale yellow	
Çekirdek Rengi	: 10 YR 8/4 very pale brown	
Katkı Maddesi	: Az kalker, mika, ince taneli kum, ince şamot.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Alt kısmında çok sığ bir oyuk bulunan topaç formu amphora kaidesi.	
Tarihleme	: İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarından itibaren Kıbrıs amphoralarında Proto-Rhodos amphoralarında görülen içi oyuk konik kaideler de kullanılmıştır. Bu kaide İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarıyla İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği arasında kullanılmış olmalıdır.	

Kat. No.	: 80	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 21	
Seviye	: 21.51-21.38	
Kaide Çapı (iç)	: 2.8 cm.	
Kaide Çapı(dış)	: 4.2 cm.	
Hamur Rengi	: 5 Y 6/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika, bol kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, yüzeyde çatlaklar bulunmakta.	
Tanım	: Alt kısmında dar ve sığ bir oyuk bulunan topaç formu konik amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Kourion'da üretilen amphoraların gelişmiş bir versiyonu olarak yorumlayabileceğimiz bu formu ⁹⁸⁵ Nagidos kazılarındaki stratigrafik kontekstler yardımıyla İ.Ö. 3. yy.'ın başlarına tarihlendirmemiz gerekmektedir.	

⁹⁸³ Monachov 1999a, 334 Tablo 146 No.: 26.3.

⁹⁸⁴ Grace 1979b, 180 fig. 1.

⁹⁸⁵ Meyza 2004, 276 fig. 7.

Kat. No.	: 81
Buluntu Yeri	: F-16
Torba No.	: 17
Seviye	: 21.96-21.69
Kaide Çapı (dış)	: 2.7 cm.
Hamur Rengi	: 10 YR 8/6 yellow
Yüzey Rengi	: Hamur renginde
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Çok az kalker, çok az mika, çok bol kum.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, yüzeyi pütürlü.
Tanım	: Ucu dışa çekik, içi dolu konik kaide.
Tarihleme	: Bu form İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında Kıbrıs'da üretilen amphoraların kaideleriyle benzerlikler içermektedir.

Nagidos Amphoraları

İ.Ö. 7. yy.'dan itibaren Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir uğrak noktası olan Nagidos, büyük boyutlu olarak gerçekleştirdiği ithalatın yanı sıra ticari dengeyi sağlamak amacıyla kentin artalanında üretilen tarımsal ürünleri de dış pazarlara satmış olmalıdır. 1998 yılında başlayan kazılarda bugüne kadar amphora atölyelerine ait kalıntılar ve üretim atıklarına ait çöplük tabakaları ele geçmemesine rağmen kentin amphora üretmiş olduğunu düşünmemiz için yeterli kanıt bulunmaktadır. Bu kanıtlar içinde en önemlisi kent sikkelerinin arka yüzünde bulunan amphora tasvirleridir⁹⁸⁶. Bu önemli buluntuların dışında, kentte yoğun olarak ele geçen ve kökeni bilinmeyen bir grup amphoranın kulplarında bulunan ve kentin simgeleriyle kısaltmasının okunduğu mühürler yardımıyla kente mal ettiğimiz amphoralar da kentin, Nagidos'un ürünlerini pazarlarken kullandığı ambalajlar hakkında bilgi vermektedir⁹⁸⁷.

Nagidos amphoraları olarak adlandırdığımız ve iki grup altında incelediğimiz bu formun tam bir örneğinin ele geçmemesi özellikle gövdesinin tipolojik gelişimi hakkında ayrıntılı bir yorum yapmamızı engellemektedir. Ancak sikkeler üzerindeki tasvirler yardımıyla, bu amphoraların ilk örneklerinin dışa çekik ağız kenarına, oval kesitli dikey kulplara, silindirik boyuna, ovoid gövdeye ve yüksek konik kaideye sahip oldukları bilinmektedir. Nagidos I grubu ağız kenarlarındaki küçük farklılıklar nedeniyle Ia ve Ib olmak üzere iki alt grupta toplanmıştır. Nagidos II grubu ise mühür terminolojisinde Pistos grubu olarak adlandırılan ve Kuzey Ege üretimi amphoraların formlarından etkilenecek üretildiğini düşündüğümüz amphoralardan oluşmaktadır.

Nagidos Ia Grubu

Bu grubun oluşturulmasında form ve kil yapılarındaki benzerliğin yanı sıra, kulplarında Nagidos ethnikonu olarak düşündüğümüz kısaltmalı mühüre sahip örnekler olan benzerlikleri de göz önünde bulundurulmuştur. Mühürler üzerinde bulunan ligatür tarzındaki "NA" ve "NAG" baskılarının, İ.Ö. 5. yy. sonu ile İ.Ö. 4. yy. sonu arasında basılmış Nagidos sikkelerinde de görülmeleri⁹⁸⁸, bu amphoraların kente özgü formlar oldukları konusundaki yorumlarımızı desteklemektedir.

Nagidos Ia grubu amphoralarının ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarlarının hemen altında ağız kenarıyla birleşen oval kesitli kulplara ve konik boyunlara sahip olup, kaidelerinin içi dolu konik formda oldukları tespit edilmiştir. Aynı dönemde üretildikleri belirlenen Nagidos Ib amphoralarının ağız kenarlarının benzer özellikler içermesine rağmen Kıbrıs amphoraları geleneğinde, kulplarının boyunlarının üst bölümünden çıkarak omuzla birleştiği gözlenmektedir. Daha kısa kulplara sahip

⁹⁸⁶ Şenol – Şenol 2003.

⁹⁸⁷ Bk.: Bu kitabın "Amphora Mühürleri: Rodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler" başlıklı bölümü.

⁹⁸⁸ Hill 1900, 106; Lederer 1932, 15-16 Gruppe I.1; Levante 1993, 26 Nagidos No.: 3.

olduğu görülen Ib grubu amphoralarının mühürlü örneklerinde ortada bir “nar” sembolü ve etrafında harfler bulunan bir mühür tipi kullanılmıştır. Bu tipte mühürlü bir amphora kulpu Kıbrıs’da Salamis’de ele geçmesi Nagidos’un ihracat hedefleri içinde yakın bölgelerin de bulunduğunu göstermektedir⁹⁸⁹. Nagidos’ta bulunan kontekstler yardımıyla bu amphoraların İ.Ö. 3. yy.’ın ilk çeyreğinin sonları ile İ.Ö. 3. yy.’ın ortaları arasında üretildikleri düşünülmektedir.

Nagidos Ib Grubu

Kat. No.	: 82	
Buluntu Yeri	: EF-14	
Torba No.	: 14	
Seviye	: 21.50-21.18	
Ağız Çapı (iç)	: 8.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Az kalker, bol mika, az kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, gövdeye doğru genişleyen içi yivli bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayan oval kesitli kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Bu amphora parçası, ele geçtiği tabakada bulunan bir Ptolemaios II sikkesi yardımıyla İ.Ö. 285-246 yılları arasına tarihlendirilmelidir.	

Kat. No.	: 83	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 15	
Seviye	: 46.60-45.84	
Ağız Çapı (iç)	: 8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.4 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 7.5 YR 6/6 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Bol kalker, mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik ucu sivriltilmiş ağız kenarına, silindirik bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayan oval kesitli kulpa sahiptir.	
Tarihleme	: Form ve kil yapısı açısından benzerlik göz önünde bulundurulursa İ.Ö. 3. yy.’ın ilk yarısına tarihlendirilmelidir.	

Kat. No.	: 84	
Buluntu Yeri	: Sur 2	
Torba No.	: 1	
Seviye	: 49.94-49.46/48.39, Tarım toprağı	
Ağız Çapı (iç)	: 11 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 14.3 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Kalker, bol mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayan oval kesitli kulpa sahiptir.	

⁹⁸⁹ Calvet 1972, 68 No.: 145.

Tarihleme : Ağız profili ve kulpun ağız kenarına bitişik olarak yapılması İ.Ö. 3. yy.'ın başlarında Nagidos amphora formlarında kullanılan özelliklerdir. Kil kompozisyonu da bu formu Nagidos üretimi olarak yorumlamamıza neden olmaktadır.

Kat. No. : 85

Buluntu Yeri : EF-14

Torba No. : 9

Seviye : 22.17-21.88

Ağız Çapı (iç) : 9.6 cm.

Ağız Çapı (dış) : 13.2 cm.

Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Yüzey Rengi : Hamur renginde

Çekirdek Rengi : 2.5 YR 5/8 red

Katkı Maddesi : Çok az kalker, mika, kum.

Hamur Yapısı : Çok sert, iyi pişmiş.

Tanım : Ucu sivriltilmiş, iç bölümü ise yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, içi yivli bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayan oval kesitli kulpa sahiptir. Kulpun üst bağlantısında boyunda içe doğru bir kavis görülmektedir.

Tarihleme : Form ve kil yapısı, bu amphoranın İ.Ö. 3. yy.'ın başlarında üretilen Thasos amphoraları geleneğinde üretildiğini önermemize neden olmaktadır.

Nagidos Ib Grubu

Kat. No. : 86

Buluntu Yeri : Sur 1

Torba No. : 1

Seviye : Tarım toprağı

Ağız Çapı (iç) : 9 cm.

Ağız Çapı (dış) : 12.4 cm.

Hamur Rengi : 2.5 YR 6/6 light red

Yüzey Rengi : Hamur renginde

Çekirdek Rengi : 2.5 YR 5/8 red

Katkı Maddesi : Az kalker, bol mika, kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, az gözenekli.

Tanım : Dışa çekik ucu sivriltilmiş ağız kenarına, silindirik bir boyuna, dudak kenarının altından başlayan oval kesitli kulpa sahiptir.

Tarihleme : Bu parçanın form ve kil kompozisyonu İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında üretilen Nagidos I grubu içinde değerlendirilmemizi sağlamaktadır.

Kat. No. : 87

Buluntu Yeri : EF-14

Torba No. : 11

Seviye : 21.88-21.68

Ağız Çapı (iç) : 12 cm.

Ağız Çapı (dış) : 16 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 6/8 light red

Yüzey Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Çekirdek Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red

Katkı Maddesi : Kalker, bol mika, bol ince kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Ucu inceltirilmiş dışa çekik ağız kenarına, içte dudak kenarının hemen altında içbükey profil oluşturan silindirik bir boyuna, dudak kenarının dış kısmına bitişik olarak başlayan ince oval kesitli kulpa sahiptir.

Tarihleme : Nagidos'ta aynı seviyede ele geçen bir sikkede bu tip ağız kenarına sahip Nagidos amphoralarını İ.Ö. 285-246 yılları arasında tarihlendirmemizi sağlamaktadır.

Kat. No.	: 88	
Buluntu Yeri	: F-16	
Torba No.	: 17	
Seviye	: 21.96-21.69	
Ağız Çapı (iç)	: 7.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.7 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok bol mika, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Dışa çekik ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, boyunun üst bölümünde başlayan ve omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara sahip amphora parçasının boyun ve gövde cidarları oldukça kalındır.	
Tarihleme	: Nagidos kazılarında aynı tabakada ele geçen seramik İ.Ö. 3. yy.'ın başı ile ortaları arasında tarihlendirilmektedir ⁹⁹⁰ .	

Kat. No.	: 89	
Buluntu Yeri	: Sur 2b	
Torba No.	: 5	
Seviye	: 46.83-46.06	
Ağız Çapı (iç)	: 9.4 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.8 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Kalker, mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, yüzeyi az pütürlü.	
Tanım	: Dışa çekik ucu inceltilmiş ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayan oval kesitli kulpa sahip amphora parçasının boyunun iç bölümünde, dudak kenarının hemen altında içbükey profil oluşturduğu görülmektedir.	
Tarihleme	: Bu parçanın form ve kil kompozisyonu dikkate alındığında Nagidos amphoralarının İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilen Ib grubu altında incelenmesi gerekmektedir.	

Nagidos II Grubu (Pistos Grubu)

Doğu Akdeniz'de birçok kazıda ele geçen ve kulplarındaki dörtgen formlu mühür baskılarında merkezde üzüm salkımı ve köşelerde harfler bulunan bir grup amphora⁹⁹¹ Nagidos kazılarında İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilen tabakalarda ele geçmiştir. Pistos grubu olarak adlandırılan bu amphoraların hamur rengi ve kil kompozisyonlarının Nagidos grubu amphoralarıyla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Her iki gruba ait tam bir amphoranın henüz ele geçmemesi nedeniyle profil karşılaştırmaları ağız kenarları yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Nagidos kazılarında yoğun bir şekilde ele geçen ve Nagidos grubuyla form açısından da paralel özellikler gösteren Pistos grubu amphoralarının bölgede üretilmiş olabileceği düşünülerek Nagidos II grubu altında değerlendirmemiz doğru olacaktır. Pistos grubu amphoralarının Nagidos kökenli olabileceği konusundaki diğer bir kanıt da bu mühürlerden biri üzerinde bulunan kent etnikonunun kısaltmasıdır⁹⁹².

Nagidos amphoralarının form özelliklerinde görüldüğü üzere Pistos grubu amphoralarının da Kuzey Ege amphoralarından etkilenecek üretilmiş oldukları öne sürülebilir⁹⁹³. Özellikle Mende ve

⁹⁹⁰ Durugönül v.d. 2003, 243.

⁹⁹¹ Empereur – Hesnard 1987, 58-59 No. 5; Şenol 2006b.

⁹⁹² Bk.: Bu kitabın "Amphora Mühürleri: Rodos, Knidos, Kıbrıs ve Lokal Üretimler" başlıklı bölümü.

⁹⁹³ Şenol – Şenol 2003, 121.

Thasos amphoralarının İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarında kullandıkları dışa çekik üçgen formlu ağız kenarları, ovoid gövde ve yüksek içi oyuk konik kaideler Nagidos sikkelerinde olduğu gibi bu amphoraların ele geçen örneklerinde de genel özellikler arasındadır⁹⁹⁴.

Kat. No.	: 90	
Buluntu Yeri	: F-15a	
Torba No.	: 5	
Seviye	: 22.76-22.54	
Ağız Çapı (iç)	: 7.6 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 11.4 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Katkı Maddesi	: Az kalker, mika, kum, bol iri taşçık.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu sivriltilmiş dışa çekik ağız kenarına, silindirik bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayan oval kesitli kulpa sahip amphora ağız-boyun-kulp parçasının, içte ağız kenarının hemen altında bir içbükey profil dikkati çekmektedir.	
Tarihleme	: Nagidos amphoralarının kil kompozisyonlarıyla uyum içinde olan bu form Nagidos kazılarında İ.Ö.3. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir ⁹⁹⁵ .	
Benzerleri	: Karadeniz'in güneyinde gerçekleştirilen kazılarda bu tip ağız kenarının kökeni bilinmeyen, geniş, ovoid formlu ve sivri dipli bir amphorada kullanıldığı görülmektedir, Monachov 1999a, 398 Tablo 177 fig. 1.	

Nagidos Amphoralarına Ait Kaideler

Nagidos üretimi amphoralara ait olduğunu düşündüğümüz kaideler iki alt grup altında toplanmıştır. Tam olarak ele geçmedikleri için tipolojik gelişimleri hakkında ayrıntılı bir gelişimin izlenemediği Nagidos amphoralarında içi oyuk yüksek konik kaidelerle içi dolu konik sivri kaidelerin kullanıldığı düşünülmektedir. Nagidos I grubu altında incelenen içi dolu konik kaidelerin kil kompozisyonları dikkate alındığında Nagidos Ia ve Ib amphoraları olarak ayrılan ağız kenarlarıyla uyum gösterdikleri görülmektedir. İçi oyuk yüksek kaidelerin ise Mende amphoraları geleneğiyle üretilen farklı bir gruba ait olduğu, ancak kil özellikleri açısından Nagidos amphoralarıyla benzerlikler taşıdıkları saptanmıştır. Bu nedenle Kuzey Ege amphoraları olarak adlandırılan seriden ayırdığımız bu grubu sikkelerdeki benzerlerinden de yola çıkarak, Nagidos II tipi kaideler olarak değerlendirmemiz doğru olacaktır.

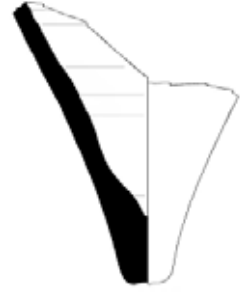
Nagidos I Grubu Kaideleri

Nagidos I kaideleri olarak adlandırdığımız alt bölümü düzleştirilmiş, içi dolu konik kaide formlarının kızıl-kahverengi hamura ve mika, kalker ve ince kum katkılı kile sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu kaidelerin Nagidos üretimi olabileceğine dair önemli bir dayanak noktası 1998 sezonunda C-31 açmasından ele geçmiş olan sikkedir (Env. No.: 14). Bu sikke üzerinde betimlenmiş olan amphora Nagidos I tipi basit sivri kaideye sahiptir.

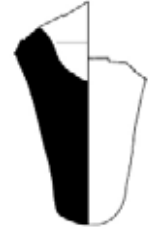
⁹⁹⁴ Monachov 1999a, 222 Tablo 92 fig. 1.

⁹⁹⁵ Durugönül v.d. 2003, 244.

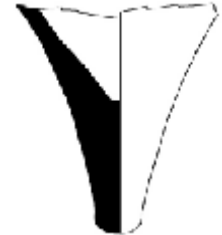
- Kat. No.** : 91
Buluntu Yeri : Kule 3
Torba No. : 4
Seviye : 46.47-45.12
Kaide Çapı (dış) : 4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Yüzey Rengi : 2.5 Y 8/3 pale yellow
Katkı Maddesi : Az kalker, az mika, bol ince taneli kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Alt kısmında sığ bir oyuk bulunan basit, sivri kaide.
Tarihleme : Üzerinde sivri dipli amphora betimi bulunan bir Nagidos sikkesi İ.Ö. 400-380 yılları arasına tarihlenmektedir. İ.Ö. 4. yy.'ın başlarından itibaren kullanılan bir kaide formu olan içi dolu konik kaidelerin Nagidos kazılarında İ.Ö. 3. yy.'ın başlarına tarihlenen tabakalarda yoğun olarak ele geçtikleri görülmektedir. Bu kaide formunun Kıbrıs amphoralarında da kullanılması, iki üretim merkezini kil kompozisyonlarından yararlanarak ayırt etmemizi zorunlu kılmaktadır.

- Kat. No.** : 92
Buluntu Yeri : EF-14
Torba No. : 21
Seviye : 21.51-21.31
Kaide Çapı (dış) : 3.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 5/3 brown
Yüzey Rengi : 10 YR 7/4 pale brown
Çekirdek Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Az mika, ince taneli kum.
Hamur Yapısı : Sert, çok pişmiş.
Tanım : İçi dolu basit, altı düzleştirilmiş konik amphora kaidesi.
Tarihleme : Bu form, Nagidos'ta gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 285-246 yılları arasına tarihlendirilen tabakalarda ele geçmiştir.
Benzerleri : Tell Keisan'da gerçekleştirilen kazılarda benzer formulu kaideler bulunmuştur, Briend 1980, 121 pl. 15, No.: 24.

- Kat. No.** : 93
Buluntu Yeri : EF-14
Torba No. : 9
Seviye : 20.59-20.37
Kaide Çapı (dış) : 2.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Yüzey Rengi : Hamur renginde
Çekirdek Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, çok bol mika, kum, taşçık.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Hafif dışa çekik, içi dolu, konik kaide.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın başlarından itibaren Kıbrıs amphoralarında da görülen bu formun Nagidos'ta İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren üretildiği bilinmektedir.

Nagidos II Grubu Kaideleri

II. grupta değerlendirdiğimiz kaidelerin, içi oyuk yüksek konik formlarıyla Kuzey Ege amphoralarının kaidelerine olan benzerlikleri dikkati çekmektedir. Kuzey Ege’de bulunan üretim merkezleriyle sıkı bir ticari ilişkisi olduğunu düşündüğümüz Nagidos’un kendine özgü formları yaratırken pazar payı oldukça geniş olan bu bölgenin amphoralarından bazı özellikler alması da dönemin ticari koşullarında doğal karşılanmalıdır. Farklı kil kompozisyonuna sahip içi oyuk konik kaidelerin Nagidos kazılarında yoğun olarak ele geçmeleri ve kent sikkelerindeki amphora betimlerinde kullanılan kaidelere olan benzerlikleri bu grubu da Nagidos’a mal etmemize neden olmaktadır⁹⁹⁶.

Kat. No.	: 94	
Buluntu Yeri	: BG-16	
Torba No.	: 7	
Seviye	: Tarım toprağı	
Kaide Çapı (iç)	: 3.5 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 6.5 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5YR 7/8 light red	
Yüzey Rengi	: 10 YR 7/6 yellow	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Katkı Maddesi	: Beyaz kalker, çok az küçük taşçık, az mika.	
Hamur Yapısı	: Çok sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Alt kısmında geniş ve derin bir oyuk bulunan, dışa çekik, yüksek amphora kaidesi.	
Tarihleme	: İ.Ö. 4. yy.’ın başından itibaren Kuzey Ege amphoralarında kullanılan bu tip kaidelerin Güney Ege’de üretilen amphoralarda İ.Ö. 3. yy.’ın ikinci çeyreğinin başlarına kadar görüldükleri bilinmektedir. Kuzey Ege taklidi kaideler olarak da değerlendirilebileceğimiz bu formun uzun yıllar boyunca farklı tipte amphoralarda kullanıldığı izlenmektedir.	

Kat. No.	: 95	
Buluntu Yeri	: Sur 2	
Torba No.	: 1	
Seviye	: 49.94-49.46/48.39 Tarım toprağı	
Kaide Çapı (iç)	: 3 cm.	
Kaide Çapı (dış)	: 6 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 5/8 red	
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Katkı Maddesi	: Az kalker, mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş.	
Tanım	: Alt kısmında sığ bir oyuk bulunan, dışa çekik, konik amphora kaidesi.	
Tarihleme	: Benzer formlu kaidelerin Kıbrıs’da İ.Ö. 4. yy.’ın sonlarından itibaren üretildiğini düşündüğümüz amphoralarda da kullanıldığı bilinmektedir ⁹⁹⁷ .	

Kat. No.	: 96	
Buluntu Yeri	: Z-30	
Torba No.	: 34	
Seviye	: 44.12-43.56	
Kaide Çapı (dış)	: 5.2 cm.	
Kaide Çapı (iç)	: 8.1 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 7/8 light red	
Yüzey Rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow	
Astar Rengi	: 10 YR 8/4 very pale brown	

⁹⁹⁶ 1998 sezonunda C-31 açmasından ele geçmiş olan bir Nagidos sikkesinde, II. grupta değerlendirdiğimiz kaidelere benzer alt bölüme doğru genişleyen formda kaide tipinin kullanıldığı görülmektedir (Env. No.: 15). Şenol – Şenol 2003, 121-122 Lev. 17 fig. 1-2.

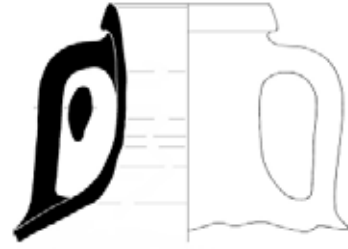
⁹⁹⁷ Şenol 2004, 11 fig. 3.

Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi	: Bol beyaz kalker, çok az sarı kalker, az mika, çok az kum, kırmızı seramik parçaları.
Hamur Yapısı	: Sert, çok iyi pişmiş, az gözenekli, temiz kil.
Tanım	: Altunda geniş ve derin bir oyuğa sahip dışa çekik profilli konik formu amphora kaidesi.
Tarihleme	: İ.Ö. 4. yy.'ın ikinci yarısında Güney Ege üretimi amphoralarda kullanılmaya başlanan bu formun kil kompozisyonu dikkate alındığında Nagidos civarında üretilmiş olabileceği düşünülmelidir. Aynı tabakada ele geçen ve kulpunda Pistos grubuna ait bir mühür bulunan ağız kenarının kil yapısı da bu konik kaideyle uyum içindedir. Bu tip kaideler Nagidos çevresinde ve Kıbrıs'da üretilen amphoralarda İ.Ö. 4. yy.'ın sonu ile İ.Ö. 3. yy.'ın çeyreğinin sonları arasında kullanılmış olmalıdır.

F-15a Açması

Nagidos kazılarında F-15a Açması'nın 22.13-21.94 metre seviyesinde çok sayıda amphora parçasından oluşan bir tabaka ele geçmiştir. Açık bir kontekst olarak değerlendirebileceğimiz bu tabakada bulunan amphoraların benzer kil kompozisyonlarına ve formlara sahip olmaları birbirine yakın bölgelerde üretilmiş olabileceğini önermemize neden olmaktadır. Ancak kapalı mantar formunda ağız kenarına sahip bu formların daha önce de sözü geçtiği üzere Güney Ege'de farklı merkezlerde aynı zaman dilimi içinde üretilmiş olmaları kökenlerini belirlemede sorunlar yaratmaktadır. İ.Ö. 325 yıllarında üretimine başlanan bu tip kapalı mantar formulu ağız kenarlı amphoraların İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına kadar üretildikleri bilinmektedir. Aynı tabakada ele geçen ve İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlendirilen bir Knidos amphorasının kulpu üzerindeki mühür de söz konusu tabakayı İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirmemize yardımcı olmaktadır.

Kat. No.	: 97
Buluntu Yeri	: F-15a
Torba No.	: 10
Seviye	: 22.13-21.94
Ağız Çapı (iç)	: 12 cm.
Ağız Çapı (dış)	: 14.2 cm.
Hamur Rengi	: 5 Y 8/2 pale yellow
Yüzey Rengi	: Hamur renginde
Çekirdek Rengi	: 5 Y 7/2 light gray
Katkı Maddesi	: Az kalker, az mika, bol ince kum, az şamot.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, yüzeyi hafif pütürlü.
Tanım	: Üçgen kesitli dışa çekik ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının hemen altından başlayıp omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara sahiptir.

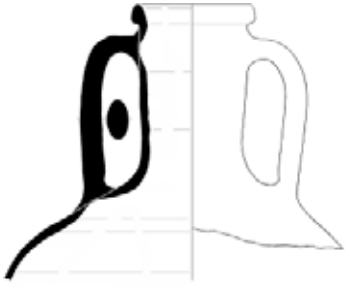
Kat. No.	: 98
Buluntu Yeri	: F-15a
Torba No.	: 10
Seviye	: 22.13-21.94
Kaide Çapı (dış)	: 5.2 cm.
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Yüzey Rengi	: 10 YR 7/6 yellow
Katkı Maddesi	: Bol kalker, bol mika, bol şamot.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım	: Topaç formulu altı düzleştirilmiş içi dolu amphora kaidesi. Yukarıdaki ağız kenarıyla aynı amphoraya ait olmalıdır.

Kat. No.	: 99	
Buluntu Yeri	: F-15a	
Torba No.	: 10	
Seviye	: 22.13-21.94	
Ağız Çapı (iç)	: 8.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 10.8 cm.	
Hamur Rengi	: 2.5 YR 5/6 red	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 4/6 red	
Katkı Maddesi	: Bol kalker, mika, bol ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.	
Tanım	: Ucu yukarıya doğru sivriltilmiş dışa çekik ağız kenarına, silindirik bir boyuna, ağız kenarının hemen altından başlayan oval kesitli kulpa sahiptir. Bu ağız kenarının benzerleri Kıbrıs'da Kourion'da İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarından İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına kadar üretilmiştir.	

Kat. No.	: 100	
Buluntu Yeri	: F-15a	
Torba No.	: 10	
Seviye	: 22.13-21.94	
Ağız Çapı (iç)	: 13 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 14.3 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 7/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red	
Katkı Maddesi	: Az kalker, bol mika, kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Bant formunda dışa çekik ağız kenarına, silindirik bir boyuna, ağız kenarının alt kısmından başlayan oval kesitli dikey kulpa sahiptir.	

Kat. No.	: 101	
Buluntu Yeri	: F-15a	
Torba No.	: 10	
Seviye	: 22.13-21.94	
Kaide Çapı (dış)	: 5.5 cm.	
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: Hamur renginde	
Katkı Maddesi	: Az kalker, çok az mika, ince kum.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Alt bölümünde sığ bir oyuk bulunan, içi dolu kalın amphora kaidesi. Hamur renkleri ve kil kompozisyonları incelendiğinde yukarıdaki ağız kenarına ait amphoranın kaidesi olmalıdır. Benzer formulu kaidelerin Nağidos kazılarında sıkça bulunduğu tespit edilmiştir.	

Kat. No.	: 102	
Buluntu Yeri	: F-15a	
Torba No.	: 10	
Seviye	: 22.13-21.94	
Ağız Çapı (iç)	: 11.8 cm.	
Ağız Çapı (dış)	: 14.1 cm.	
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow	
Yüzey Rengi	: 5 Y 8/2 pale yellow	
Çekirdek Rengi	: 10 YR 7/4 very pale brown	
Katkı Maddesi	: Kalker, az mika, bol kum, bol şamot.	
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş.	
Tanım	: Ucu yuvarlaklaştırılmış kapalı mantar formulu dışa çekik ağız kenarına, içi yivli, silindirik ve yüksek bir boyuna, ağız kenarının hemen altından başlayarak omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara ve yuvarlak bir omuzla sahip amphora parçasının kulplarının gövdeyle birleştiği noktaların	

iç bölümlerinde kulpların gövdeye birleştirilmesinden kaynaklanan baskı sonucu cidarın incelendiği görülmektedir.

Benzerleri : Kıma Nekropolü'nde benzer formlu tam amphoralar İ.Ö. 4. yy.'a tarihlendirilmekle beraber⁹⁹⁸ Nagidos'ta bulunan bu parçanın Kıbrıs'da ele geçen örneklerinden daha gelişmiş bir forma sahip olduğu izlenmektedir.

Kat. No. : 103
Buluntu Yeri : F-15a
Torba No. : 10
Seviye : 22.13-21.94
Ağız Çapı (iç) : 8.8 cm.
Ağız Çapı (dış) : 11.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Yüzey Rengi : 5 YR 5/6 yellowish red
Çekirdek Rengi : 2.5 YR 4/6 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, bol kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Dışa çekik, ucu yukarı doğru sivriltilmiş üçgen formlu ağız kenarına, içi yivli gövdeye doğru daralan konik bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayıp omuz üzerinde gövdeyle birleşen kalın, oval kesitli kulpa sahiptir. Bu tipin kökeni bilinmemekle birlikte kil kompozisyonu Ege üretimi amphoralara benzemektedir.

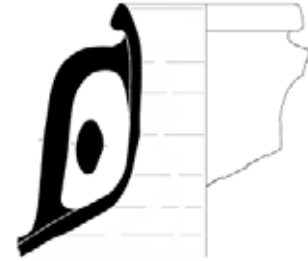
Kökeni Belirlenemeyen Amphoralar

Kat. No. : 104
Buluntu Yeri : F-15b
Torba No. : 13
Seviye : 22.90-22.53
Ağız Çapı (iç) : 8 cm.
Ağız Çapı (dış) : 11.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Yüzey Rengi : Hamur renginde
Çekirdek Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kalker, mika, ince kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Ucu dışa doğru sivriltilmiş, üçgen kesitli, dışa çekik ağız kenarına sahip amphora ağız boyun parçası.

Tarihleme : Benzer ağız kenarına sahip amphoraların Kuzey Ege'de üretildiği düşünülen ve kulplarındaki mühürlerden hareketle Parmeniskos Grubu olarak sınıflandırılan amphoralarla benzerlikler gösterdiği saptanmıştır. İ.Ö. 3. yy.'ın başlarından İ.Ö. 2. yy.'a kadar üretilen bu gruba ait amphoraların⁹⁹⁹ Nagidos'a Kuzey Ege üretimi Mende ve Thasos amphoralarıyla birlikte ulaştığı düşünülmelidir.

Kat. No. : 105
Buluntu Yeri : F-15b
Torba No. : 4
Seviye : 23.05-22.80
Ağız Çapı (iç) : 12.8 cm.
Ağız Çapı (dış) : 15.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Yüzey Rengi : 2.5 YR 7/3 pale yellow
Çekirdek Rengi : 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, mika, bol kum.

⁹⁹⁸ Deshayes 1963, 211 fig. 8: II, 27 (P337).

⁹⁹⁹ Furtwängler 1992, 368; Brashinsky 1996, 239; Şenol G.C. 2006b fig. 17.

- Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
 Tanım : Dışa çekik üçgen formunda ağız kenarına, içi yivli kısa ve silindirik formu bir boyuna, ağız kenarının altından başlayarak omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara sahiptir..
 Tarihleme : F-15b açmasında bu amphorayla birlikte ele geçen Knidos amphorası yardımıyla bu tabaka İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreği ile ortaları arasına tarihlendirilmektedir. Bu amphoranın kil ve form özelliklerinin Batı Anadolu'da İ.Ö. 3. yy.'ın başlarından itibaren üretilen Nikandros Grubu amphoralarla benzerlikleri dikkat çekicidir¹⁰⁰⁰.

Kat. No. : 106

Buluntu Yeri : EF-14b

Torba No. : 10

Seviye : 22.33-22.02

Ağız Çapı (iç) : 11.6 cm.

Ağız Çapı (dış) : 13.4 cm.

Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red

Yüzey Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Çekirdek Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow

Katkı Maddesi : Kalker, mika.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Ucu aşağıya sarkık, dışa çekik üçgen kesitli ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, ağız kenarının hemen altından başlayarak omuz üzerinde gövdeyle birleşen ve üzerinde iki kalın yiv bulunan oval kesitli kulplara sahip amphora ağız-boyun-kulp-gövde parçası.

Tarihleme : İtalya Yarımadası'nda İ.Ö. 4. yy.'ın sonundan İ.Ö. 2. yy.'ın son çeyreğine kadar üretilen ve formlarındaki Grek etkisinden dolayı Greko-italik amphoralar olarak adlandırılan bu form¹⁰⁰¹ Akdeniz'deki tüketim merkezlerinde yaygın olarak ele geçmektedir. Bu formun Batı Akdeniz'de başta İtalya Yarımadası olmak üzere Güney Fransa, Sicilya ve İspanya'da da üretilmesi farklı formda Greko-italik tipi amphoraların Akdeniz pazarında kullanılmasına neden olmuştur. Batı Anadolu'da üretilen mantar formu ağız kenarına sahip amphoralardan yivli kesite sahip kulpları ve içi boş sivri kaideleriyle ayrılan bu grubun benzerlerinin Doğu Akdeniz'de de üretildiğini düşünmekteyiz.

Benzerleri : Riley 1979, 133 fig. 70. 47.

Kat. No. : 107

Buluntu Yeri : F-15a

Torba No. : 3

Seviye : 23.09-22.99

Ağız Çapı (iç) : 13.4 cm.

Ağız Çapı (dış) : 16 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow

Yüzey Rengi : 10 YR 7/6 reddish yellow

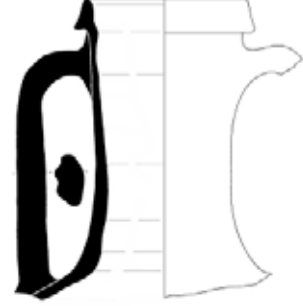
Çekirdek Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Az kalker, mika, kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Ucu yukarıya doğru sivriltilmiş dışa çekik kalın ağız kenarına, aşağıya doğru hafif daralan içi yivli konik bir boyuna, dudak kenarının hemen altından başlayan oval kesitli kulpa sahip amphora ağız-boyun-kulp parçası.

Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.'ın sonunda Kıbrıs'da üretilen ve Kourion Grubu olarak sınıflandırılan bir tipin¹⁰⁰² gelişmiş versiyonu olarak yorumlayabileceğimiz bu tip Doğu Akdeniz'de gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına tarihlendirilen tabakalarda ele geçmektedir.

¹⁰⁰⁰ Şenol 2001a, 108 fig. 14.

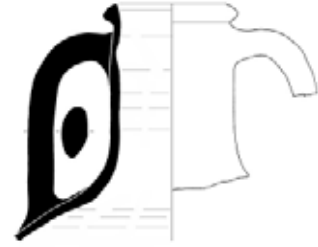
¹⁰⁰¹ Will 1982, 342; Van der Mersch 1986, 569.

¹⁰⁰² Grace 1979b, 180 fig. 1.

- Kat. No.** : 108
Buluntu Yeri : F-16b
Torba No. : 8
Seviye : 22.95-21.84
Ağız Çapı (iç) : 9.6 cm.
Ağız Çapı (dış) : 12.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Yüzey Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Çekirdek Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, az mika.
Hamur Yapısı : Sert, çok iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım : Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, silindirik bir boyuna, dudak kenarının alt kısmına bitişik olarak başlayan oval kesitli kalın kulplara sahiptir.
Tarihleme : Nagidos kazılarında bu amphoranın bulunduğu tabakada İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonu ile İ.Ö. 3. yy.'ın ortaları arasında tarihlendirilen günlük seramik ele geçmiştir. Kökeni bilinmeyen bu formun Mısır'da üretilen taklitleri Tod ve Tebtynis kazılarında İ.Ö. 2. yy. başlarına tarihlendirilmektedir¹⁰⁰³. Nagidos'ta bulunan bu parçanın form özellikleri Mısır'daki taklitlerinden daha önce, İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarında üretildiğini önermemize neden olmaktadır.

- Kat. No.** : 109
Buluntu Yeri : F-16b
Torba No. : 17
Seviye : 25.11-24.97
Ağız Çapı (iç) : 8.8 cm.
Ağız Çapı (dış) : 11 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Yüzey Rengi : 10 YR 8/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Az kalker, mika, şamot.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Dışa çekik üçgen formu ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, ağız kenarının hemen altından başlayarak omuz üzerinde gövdeyle birleşen oval kesitli kulplara sahiptir.
Tarihleme : Ktima Nekropolü'nde benzer formu amphoralar İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmektedir¹⁰⁰⁴. Nagidos kazılarında bu tipin geç örnekleri İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğine tarihlenen tabakalarda bulunmuştur.

- Kat. No.** : 110
Buluntu Yeri : BG-15
Torba No. : 3
Seviye : 30.81-29.00
Ağız Çapı (iç) : 6 cm.
Ağız Çapı (dış) : 7.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Yüzey Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kalker, bol mika, bol kum.
Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
Tanım : Ucu yuvarlaklaştırılmış dışa çekik ağız kenarına, içi yivli silindirik dar bir boyuna, dudak kenarının biraz altından başlayan oval kesitli kulpa sahip amphoranın boyununun iç bölümü kulpun birleştiği noktada içbükey profillidir.
Tarihleme : İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına tarihlendirilen amphora mühürleri ile aynı tabakada bulunan bu formun Kıbrıs amphoralarına olan benzerliği dikkati çekmektedir. Ancak Ada'da bu amphoraların üretildiğine dair bir kanıt henüz elimize geçmemiştir.

¹⁰⁰³ Pierrat-Bonnefois 2000, 308 fig. 100.

¹⁰⁰⁴ Deshayes 1963, 210 pl. XX, 3, I. 42 (304).

Kat. No. : 111
 Buluntu Yeri : BG-15
 Torba No : 3
 Seviye : 30.81-29.00
 Kaide Çapı (dış) : 4.5 cm.
 Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
 Yüzey Rengi : Hamur renginde
 Çekirdek Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : İnce kalker, mika.
 Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
 Tanım : Altı düzleştirilmiş içi dolu amphora kaidesinin yukarıdaki ağız kenarıyla benzer kil kompozisyona sahip olması ve aynı tabakada ele geçmesi nedeniyle aynı amphoraya ait olabileceği düşünülmektedir.

Kat. No. : 112
 Buluntu Yeri : EF-14b
 Torba No. : 10
 Seviye : 22.33-22.02
 Kaide Çapı (dış) : 4.6 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Yüzey Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
 Çekirdek Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kalker, az mika, kum.
 Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
 Tanım : Alt kısmı düzleştirilmiş, plastik halka eklentili içi dolu amphora kaidesi.
 Tarihleme : İ.Ö. 4. yy.' sonu ile İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı arasında Güney Ege üretimi amphoralarda içi oyuk topaç formulu kaidelerin yanında içi dolu üçgen kesitli kaidelerin de kullanıldığı bilinmektedir. Altı düzleştirilmiş plastik halka eklentili bu formun Knidos amphoralarının kaidelerinden esinlenerek İ.Ö. 3. yy.'ın başında üretilmiş olabileceği düşünülmelidir¹⁰⁰⁵.
 Benzerleri : Giannikouri – Patsiada – Philimoni 1990, Pin. 87, b.

Kat. No. : 113a
 Buluntu Yeri : Sur 1b
 Torba No. : 3
 Seviye : Tarım toprağı
 Ağız Çapı (iç) : 11 cm.
 Ağız Çapı (dış) : 12.6 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Yüzey Rengi : Hamur renginde
 Çekirdek Rengi : 7.5 YR 5/6 strong brown
 Katkı Maddesi : Kalker, bol mika, kum.
 Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
 Tanım : Dışa çelik bant formunda ağız kenarına, içi yivli silindirik bir boyuna, dudak kenarının hemen altından başlayarak omuz üzerinde gövde ile birleşen oval kesitli kulpa sahiptir.
 Tarihleme : Kil kompozisyonu dikkate alındığında Doğu Akdeniz kökenli olduğunu düşündüğümüz bu formun Mısır'da üretilen benzerleri İ.Ö. 3. yy.'ın başlarına tarihlendirilmektedir. Form gelişimi dikkate alındığında İ.Ö. 4. yy.'ın sonları ile İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği arasına tarihlendirilebilir.

Kat. No. : 113b
 Buluntu Yeri : Sur 1b
 Torba No. : 3
 Seviye : Tarım toprağı
 Kaide Çapı (iç) : 3.5 cm.
 Kaide Çapı (dış) : 5.6 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red

¹⁰⁰⁵ Doğer 1991, 92.

Yüzey Rengi : Hamur renginde
 Çekirdek Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kalker, bol mika, kum.
 Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.
 Tanım : Altında derin bir oyuk bulunan yüksek amphora kaidesi.
 Tarihleme : Yukarıdaki amphoranın kaidesi olduğunu düşündüğümüz bu içi oyuk yüksek kaidenin İ.Ö. 4. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmesi gerekmektedir.

Kat. No. : 114

Buluntu Yeri : Sur 2

Torba No. : 1

Seviye : 49.94-49.46/48.39

Kaide Çapı (dış) : 5.2 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow

Yüzey Rengi : 2.5 Y 8/3 yellow

Çekirdek Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow

Katkı Maddesi : Az kalker, az mika, kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş.

Tanım : Dışa çekik profilli, içi boş amphora kaidesi.

Tarihleme : Benzer formulu kaideler Mısır'da Tebtynis'de İ.Ö. 4. yy.'ın sonları ile İ.Ö. 3. yy.'ın başı arasında tarihlendirilmektedir¹⁰⁰⁶.

Kat. No. : 115

Buluntu Yeri : Sur 1b

Torba No. : 3

Seviye : Tarım toprağı

Kaide Çapı (dış) : 5.4 cm.

Hamur Rengi : 7.5 YR 8/6 reddish yellow

Yüzey Rengi : Hamur renginde

Katkı Maddesi : Az kalker, az mika, kum.

Hamur Yapısı : Sert, iyi pişmiş, gözenekli.

Tanım : Dışa çekik profilli, içi boş, konik amphora kaidesi.

Tarihleme : Yukarıdaki amphora kaidesinden konik olarak yükselmesiyle ayrılan Doğu Akdeniz'de üretildiğini düşündüğümüz bu formun aynı dönemde üretilmiş olduğu düşünülmelidir.

Kat. No. : 116

Buluntu Yeri : F-16

Torba No. : 5

Seviye : Tarım toprağı

Kaide Çapı (iç) : 1.6 cm.

Kaide Çapı (dış) : 4.2 cm.

Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow

Yüzey Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Çekirdek Rengi : 7.5 YR 6/8 reddish yellow

Katkı Maddesi : Az kalker, az mika, az kum.

Hamur Yapısı : Sert, çok pişmiş.

Tanım : Alt kısmında sığ ve dar bir oyuk bulunan alçak amphora kaidesi.

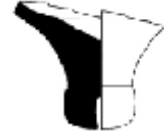
Tarihleme : Erythrai seramik atölyelerinin atık tabakalarında bulunan benzer tipte kaideler İskenderiye'de Fouad sektörü kazılarında İ.Ö. 3. yy.'ın başlarına tarihlendirilmektedir. Bu grubun sığ oyuklu örnekleri Karadeniz'deki kazılarda İ.Ö. 340-330 yıllarına tarihlendirilmiştir¹⁰⁰⁷. Ancak Karadeniz'de ele geçen tam amphoranın kaidesi Nagidos'ta bulunan örneğe göre daha alçak ve basık olduğundan bu formun prototipi olarak değerlendirilmelidir.

¹⁰⁰⁶ Marchand 1996, 185 fig. 33.

¹⁰⁰⁷ Monachov 1999a, 369 Tablo 161.3.

Kat. No.	: 117
Buluntu Yeri	: G-16
Torba No.	: 3
Seviye	: 29.93-29.70
Kaide Çapı (iç)	: 0,5 cm.
Kaide Çapı (dış)	: 3.6 cm.
Hamur Rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Yüzey Rengi	: 7.5 YR 7/4 pink
Astar Rengi	: 2.5 Y 8/3 pale yellow
Çekirdek Rengi	: 2.5 YR 7/4 light reddish brown
Katkı Maddesi	: Az kalker, az mika, bol kum.
Hamur Yapısı	: Sert, iyi pişmiş, gözenekli.
Tanım	: Alt kısmında oldukça dar ve derin bir oyuk bulunan yüksek amphora kaidesi..
Tarihleme	: Tipolojik olarak yukarıdaki formun gelişmiş bir örneği olarak sınıflandırdığımız bu kaidenin bulunduğu tabakada ele geçen monogram mühürlü bir Nagidos amphorası yardımıyla İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonları ile ortası arasına tarihlendirilmelidir.

Sonuç

Nagidos'ta 1998-2002 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda ele geçen amphora buluntuları kentin ithalatı ve ihracatı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Tespit edebildiğimiz amphora formları içinde Lesbos, Khios, Thasos, Mende gibi Kuzey Ege ticaretine yön veren önemli üreticilerin yanında Rhodos, Knidos, Samos, Miletos gibi önemli Güney Ege merkezlerine ait amphoralar, Suriye-Fenike, Kıbrıs, Pamphylia gibi Doğu Akdeniz merkezlerine ait formlar ve Greko-italik, Mana amphoraları gibi Batı Akdeniz'le ticari ilişkileri gösteren amphoralar yer almaktadır. Bu grupların dışında, bölgede üretildiğini düşündüğümüz ve Nagidos amphoraları adıyla andığımız bir grubun varlığı da kentteki kazıların önemli sonuçları arasında değerlendirilmektedir. Kentte ele geçen amphoraların kökenlerinin belirtildiği tabloda görüleceği üzere, kökeni bilinmeyen formlar Nagidos kazılarında büyük oranlarda ele geçmiştir. Bu durum ticaretin geneli hakkındaki yorumlarımızı ihtiyatla değerlendirmeyi gerektirmektedir. Zira, özellikle Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlerin ürettikleri amphoralar hakkında bugünkü bilgilerimizin yetersizliği, iyi tanıdığımız Ege Denizi'nde bulunan merkezlerle olan ilişkiyi abartılı olarak yorumlama yanlısını getirmektedir. Bu nedenle amphoraların dağılım tabloları incelenirken ticaretin yönü hakkındaki yorumların sadece kökenini bildiğimiz formların değil, bilinmeyen formların oranı da dikkate alınarak incelenmesi gerekmektedir¹⁰⁰⁸.

Konumu nedeniyle Doğu Akdeniz'de söz sahibi olan birçok kentin ihracat hedefleri içinde bulunan Nagidos'un ekonomisinin, önemli ölçüde dış ticarete bağlı olduğu düşünülmektedir. Kentteki kazılarda ele geçen seramikle doğru orantılı olarak Nagidos'un da yakın bölgelerle yoğun bir ticari ilişkisi olduğu bilinmektedir. Ancak, kentte gerçekleştirilen kazılar, genelde Doğu Akdeniz'in, özelde ise Nagidos'un Kuzey Ege'de bulunan merkezlerle İ.Ö. 6. yy. sonlarında başlayan; İ.Ö. 5. yy. ilk yarısında duraklayan ve aynı yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen büyük boyutlu bir ticarete sahne olduğunu ortaya çıkarmıştır. Nagidos'un Ege dünyasındaki kentlerle olan ilişkisi İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısından sonra Güney Ege'de bulunan kentlerin de Doğu Akdeniz ticaretine önem vermesiyle artmış, İ.Ö. 4. yy.'da ise Güney Ege'deki yeni üretici kentlerin pazarı ele geçmesiyle sonuçlanmıştır. Kentin yakın bölgelerden Kıbrıs'la olan organik bağı da her dönemde kayda değer bir seviyede devam etmiştir.

Kentte gerçekleştirilen kazılar, İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarından itibaren Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlerle sıkı bir ticari ilişkisi bulunan Khios'un, Nagidos'a da ünlü şarabını sattığını ortaya çıkarmıştır. Khios'un kaliteli ve pahalı şaraplarının Doğu Akdeniz'de her zaman alıcı bulması Ada'yı şarap

¹⁰⁰⁸ Şenol 2005, 133.

ticaretinde ön plana çıkararak en önemli nedendir¹⁰⁰⁹. Nagidos'taki çalışmalar, İ.Ö. 6. yy.'dan İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına kadar kente Khios amphoralarında Ada'nın meşhur şarabının ithal edildiğini belgelemektedir. Bu dönemde kentin ithalat politikası içinde Kuzey Ege'nin önemli üretici kentlerinden Lesbos'un da bulunduğu görülmektedir. İ.Ö. 6. yy.'ın sonu ile İ.Ö. 5. yy.'ın başı arasında tarihlendirdiğimiz az sayıda Lesbos amphorasının varlığı Nagidos'taki alım gücünü göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte, İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarındaki ticari gücün Khios'un elinde bulunması, Nagidos'un bu merkezin ürünlerine daha fazla ilgi göstermesini sağlamış olmalıdır.

Nagidos'ta ele geçen Thasos amphoralarının yoğunluğu kentin Kuzey Ege'de bulunan merkezlerle olan ticari ilişkisini en iyi kanıtlayan arkeolojik veriler olarak değerlendirilmelidir. İ.Ö. 5. yy.'dan itibaren çok büyük boyutlu bir amphora üretimine sahne olan Ada'nın ürünleri¹⁰¹⁰, hem Karadeniz hem de Doğu Akdeniz'deki merkezlere büyük oranlarda ihraç edilmiştir. Nagidos da İ.Ö. 5. yy. boyunca Thasos'un domine ettiği şarap ticaretinden payını almıştır. İ.Ö. 4. yy.'ın ilk yarısına kadar süren bu ticari ilişki Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlerde devam etmesine rağmen Nagidos'un bu tarihten sonra Thasos şarabını ithal etmemesiyle sonuçlanmıştır. İthalatta yaşanan bu kesintinin nedenini Güney Ege ürünlerinin ucuz fiyatlarıyla pazara çıkmasıyla bağdaştırabileceğimiz gibi, Nagidos'un üretime geçmesiyle de ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu düşüncemizi İ.Ö. 5. yy.'ın sonundan itibaren kente ulaşan Mende amphoralarının İ.Ö. 4. yy.'ın ilk çeyreğinde oldukça azalan oranları da doğrulamaktadır. Zira İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinde üretilmeye başladığını düşündüğümüz Nagidos amphoralarının proto tiplerinin Mende amphoralarından esinlenerek üretildikleri Nagidos sikkeleri üzerindeki tasvirlerle de doğrulanmaktadır.

Nagidos kazılarında ele geçen ve üretim merkezleri bilinmemesine rağmen kil kompozisyonları ve form benzerlikleri nedeniyle Kuzey Ege'de üretildiği düşünülen bir grup amphora, kentin ticari ilişkilerini belirlemede önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Khalkidikia Yarımadası ve Kuzey Ege'de bulunan birçok küçük merkezin Thasos ve Mende gibi büyük bir ticari ağa sahip olmadığı için küçük ölçekli bir üretimi tercih ettiği bilinmektedir. Üretim merkezlerinde gerçekleştirilen çalışmalarla günışığına çıkan bu üretici kentlerin amphoraları birbirleriyle yakın benzerlikler göstermektedir. Bu nedenle, aynı jeolojik özellikler gösteren kil ocaklarından alınan malzemeye üretilen benzer formların atölyelerinin belirlenmesinde büyük sorunlar yaşanmaktadır. Buna rağmen Nagidos kazılarında özellikle İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği ile ortası arasında tarihlendirilen tabakalarda ele geçen birçok Kuzey Ege amphorası, kentin ticari yönünün sadece Güney Ege ya da Doğu Akdeniz olmadığını kanıtlaması açısından son derece önemli bulgulardır.

Nagidos'un Samos'la ticari ilişkisi ise, kentte gerçekleştirilen kazılardaki amphora buluntularına göre, İ.Ö. 6. yy. sonunda yoğunlaşmaktadır. Doğu Akdeniz'e Samos üretimi zeytinyağı ve şarabın İ.Ö. 6. yy.'ın sonundan itibaren ihraç edildiği bilinmektedir¹⁰¹¹. Miletos amphoralarının kuzey pazarlarındaki egemenliğine paralel olarak Samos'un da Doğu Akdeniz'e İ.Ö. 5. yy.'ın sonlarına kadar ihracatını gerçekleştirdiği görülmektedir. Formlarındaki benzerlik nedeniyle "Miletos-Samos Amphoraları" olarak adlandırılan ve Knidos'un erken amphora üretimiyle birlikte değerlendirilen Güney İonia üretimi bir grup amphoranın benzer bir ihracat planına sahip olduğu görülmektedir¹⁰¹². İ.Ö. 6. yy. sonu ile İ.Ö. 5. yy. içinde Güney Ege'de üretilen bu formların Miletos amphoralarının genel özelliklerine sahip olması kökenleri konusundaki tartışmaları Miletos'a odaklarken, değişik kil kompozisyonuna sahip olmaları farklı merkezlerde üretildiklerini ortaya koymaktadır. Bu amphoraların Doğu

¹⁰⁰⁹ Marangou-Lerat 2000, 71.

¹⁰¹⁰ Garlan 1999, 84.

¹⁰¹¹ Defernez 1997, 65.

¹⁰¹² Şenol 2003a, 8.

Akdeniz'deki ticari yayılımı da Karadeniz pazarına hakim¹⁰¹³ Miletos amphoralarından daha geniş bir bölgeyi kapsamaktadır. Nagidos'taki kazılardan ele geçen "Miletos-Samos Amphoraları" da, kentin Güney Ege ile olan ticari ilişkisini İ.Ö. 6. yy.'ın sonunda başladığını göstermesi açısından önemlidir.

Akdeniz havzasının doğusundaki merkezlerde gerçekleştirilen kazılarda ele geçen arkeolojik buluntular İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarından sonra Doğu Akdeniz ticaretine Güney Ege'deki merkezlerin yön verdiğini göstermektedir. Büyük İskender'in fetihleriyle kazanılan yeni topraklar ve artan Grek nüfusunun körüklediği artan şarap ihtiyacı, Güney Ege'deki yeni üretici kentlerin Akdeniz piyasasının ihtiyacını karşılayacak nitelikte ve boyutta ürünü piyasaya sürmesine neden olmuştur. Bu merkezler içinde Rhodos, İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğinden İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısına kadar deniz yolları üzerindeki hakimiyetini de kullanarak Doğu Akdeniz piyasasına hakim olmuştur. Nagidos'ta ele geçen Rhodos amphoralarının diğer formlara oranla yüksek sayıda olmalarına rağmen Doğu Akdeniz'deki diğer merkezlerle oranla daha az ele geçmeleri, kentin ithalat politikasını daha dengeli olarak gerçekleştirdiğini düşünmemize neden olmaktadır. Ayrıca, Ada'nın ihracat patlaması yaptığı İ.Ö. 2. yy.'ın ortalarında Nagidos'ta yerleşim olmadığı da unutulmamalıdır. Nagidos'ta bulunan Rhodos amphoralarının büyük çoğunluğu Ada'nın kanonik amphoralarını ürettiği İ.Ö. 240'lardan İ.Ö. 3. yy.'ın sonu arasında kalan döneme tarihlendirilmektedir.

Hellenistik Dönem'de güçlü Güney Ege üretici kentleri arasında bulunan Knidos'un ihracat hedefleri içinde kuzey pazarlarının birinci sırayı almasına rağmen, Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlere de şarap ihracatını yoğun olarak gerçekleştirdiği izlenmektedir. Özellikle İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğinden itibaren yoğun bir üretime ait kanıtların saptandığı Knidos'un kendi özel formunu bulmadan önce ürettiği mantar formu ağız kenarına sahip amphoraların Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlere önemli oranlarda ihraç edildikleri bilinmektedir. Nagidos'ta gerçekleştirilen kazılardan ele geçen Knidos amphoralarının Rhodos amphoralarına yaklaşan oranları, kentin, Güney Ege'de bulunan merkezlerden Rhodos ve Knidos'la yakın bir ticari ilişkisi olduğunu kanıtlamaktadır. Bu istatistiklerde şaşırtıcı olan Güney Ege'nin üçüncü büyük şarap üreticisi olan Kos amphoralarının sadece sembolik oranlarda kente ihraç edilmesidir. Bu durum, İ.Ö. 3. yy.'ın başında Nagidos'a yoğun olarak ihraç edilen Knidos şarabının benzer nitelikte üretilen Kos şarabının ihracatını etkilediğini düşünmemize yol açmaktadır. Nagidos'taki Knidos amphoralarının çeşitli dönemlerdeki oranları incelendiğinde, Knidos ve Rhodos gibi büyük üreticilerin ticarete yaşanan çalkantılardan fazla etkilenmediği ve ihracat payını belli seviyenin altına düşürmediği izlenmektedir. Bununla birlikte herhangi bir üretim merkezine ait ürünlerin baskın olarak görülmemesi, Nagidos'un ticaret yolları üzerindeki konumu nedeniyle sadece bu iki önemli üreticiye değil, farklı merkezlerle de bağımsız bir ticari ilişki yürüttüğünü göstermektedir.

İ.Ö. 4. yy.'ın başlarında ilk kez görülen ve yüzyılın ortalarından itibaren de vazgeçilmez bir tip olan mantar formu ağız kenarına sahip amphoralar, Ege'nin önemli şarap üretici kentlerinden Rhodos, Knidos, Kos ve Peparethos gibi merkezlerin kendi özel formlarını bulmadan önce kullandıkları ortak amphora tipleridir. Belirgin üçgen formu ağız kenarlarının İ.Ö. 4. yy.'da Ege'nin köklü üreticilerinden Klazomenai'de ve Samos'da da kullanılmaları bu formun Akdeniz piyasasında kabul görmesini kolaylaştırmış, Akdeniz ticaretinde İ.Ö. 3. yy.'ın başından itibaren etkili olacak İtalyan şarabını pazara sunmak için tasarlanan Greko-italik amphoralara da ilham kaynağı olmuştur. Genelde Güney Ege şarap ticaretinin kanıtları olarak kabul edilen bu amphoraların Nagidos'ta İ.Ö. 4. yy.'ın sonu ile İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreği arasında tarihlendirilen tabakalarda yoğun olarak ele geçtiği görülmektedir. Kentte bulunan mantar formu ağız kenarına sahip amphoraların büyük çoğunluğunun Knidos amphoralarına ait olması Nagidos'un İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğinden İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği

¹⁰¹³ Dupont 1999, 158.

arasında Knidos şarabını tercih ettiğini belgelemektedir. Bu amphoralardan geliştiğini düşündüğümü, Rhodos ve Knidos amphoralarına özgü bant formulu ağız kenarlı amphoralar ise İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğinde kentin şarap ihracatının yönü hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Buna göre, Nagidos'ta üretimin başladığını düşündüğümüz İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında kente ulaşan Güney Ege üretimi amphoraların sayısının da azalmaya başladığı görülmektedir (Tablo 1).

NAGİDOS KAZILARINDA ELE GEÇEN AMPHORALARIN MERKEZLERE GÖRE DAĞILIMI	AĞIZ	KAİDE
Thasos amphoraları	95	95
Mende amphoraları	53	49
Lesbos amphoraları	2	1
Khios amphoraları	28	9
Diğer Kuzey Ege kökenli amphoralar	43	25
Rhodos amphoraları	61	38
Rhodos Peraiası'nda üretilen amphoralar	-	2
Knidos amphoraları	42	25
Samos amphoraları	7	4
Güney Ege kökenli bant formulu ağız kenarına sahip amphoralar	20	-
Güney Ege kökenli mantar formulu ağız kenarına sahip amphoralar	48	3
Kos amphoraları	2	-
Diğer Güney Ege (Mileto-Samos) kökenli amphoralar	8	4
Mısır (Donax) amphoraları	1	4
Suriye-Fenike amphoraları	11	-
Kıbrıs amphoraları	177	147
Kıbrıs Sepet kulplu amphoralar	11	-
Diğer Doğu Akdeniz kökenli amphoralar	-	4
Pamphylia amphoraları	1	1
Nagidos amphoraları	97	21
Pistos Grubu amphoraları	3	-
Greko-İtalik amphoralar	4	-
Mana amphoraları	1	-
Eski Tripolitania amphoraları	-	2
Kökeni bilinmeyen formlar	153	112
TOPLAM	874	546
GENEL TOPLAM		1420

Tablo 1

Akdeniz ticaretinin en eski temsilcileri olan Fenikeli tüccarların Asur hakimiyeti döneminde ürünlerini Batı'ya daha rahat pazarladığı bilinmektedir. Fenikeliler için elverişli şartların oluşmasıyla¹⁰¹⁴ Doğu Yunan kent devletlerinin de bölgeye ilgisi artmış, sonuçta Doğu Akdeniz ticareti karşılıklı mal alışverişi nedeniyle canlanmıştır. Artan ticari hareketlilikten deniz yolları üzerindeki Nagidos gibi küçük yerleşimler de oldukça etkilenmiştir. Kentte gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar Suriye-Fenike amphoraları olarak adlandırılan Doğu Akdeniz kökenli formların da günışığına çıkmasını sağlamıştır. Nagidos kazılarında sadece ağız kenarları ele geçen bu amphoralar Suriye kıyılarında İsrail'in

¹⁰¹⁴ Lehmann 1998, 31.

güneyine ve Kıbrıs'a¹⁰¹⁵ kadar birçok noktada üretilmiş olmalıdır. Nagidos'ta İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarına tarihlenen bazı örneklerin dışında Suriye-Fenike grubu amphoraların İ.Ö. 5. ve İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenen tabakalarda daha yoğun olarak ele geçtikleri görülür. Ancak, istatistik dağılım tablosundaki oranlar göz önüne alındığında, kent, Suriye'nin zeytinyağı ve şarabına büyük bir talebi olmadığı yargısına varılabilir. Hellenistik Dönem'in başlarından itibaren Nagidos'un yakın bölgelerden sadece Kıbrıs'ın ürünlerine yoğun olarak ilgi gösterdiği izlenmektedir.

Nagidos gibi ticaretten beslenen küçük ölçekli kentlerin ekonomik gelişimini devam ettirebilmesi için yakın bölgelerle sıkı bir ticari ilişkiye girmesi gerekmiştir. Kıbrıs kökenli amphoraların kentte gerçekleştirilen kazılarda büyük oranlarda ele geçmesi bu mantıklı yaklaşımın en önemli kanıtıdır. Kentin kuruluşundan itibaren Kıbrıs'la olan ticari bağı İ.Ö. 4. yy.'da artmış olmalıdır. Özellikle Kıbrıs ve Suriye'de üretildiğini bildiğimiz büyük boyutlu sepet formu kulpa sahip pithoik amphoraların Nagidos'a erken dönemlerden itibaren ulaştığı, İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenen tabakalarda daha yoğun olarak ele geçtikleri görülmektedir. İnce uzun formlarıyla deniz ticaretine daha uygun hale getirilen Hellenistik Dönem'de üretilen sepet formu kulpa sahip amphoraların büyük çoğunluğu Kıbrıs kökenli olmalıdır. Ancak bu konuda kesin bir yargıda bulunmak için Kıbrıs'daki üretimin izlerinin beklenmesi gerekmektedir.

Nagidos'un Kıbrıs'la olan ticari bağı İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında patlama noktasına ulaşmıştır. Kentte bu döneme tarihlenen tabakalarda Kıbrıs amphoralarının diğer üretim merkezlerinin amphoralarından çok daha büyük oranlarda ele geçtiği belirlenmiştir. Nagidos'ta üretimin başladığı bu dönemde Kıbrıs amphoralarıyla kent ürünlerinin benzerlikleri dikkat çekicidir. Kil kompozisyonlarının incelenmesi sonucu Kıbrıs'da farklı bölgelerden¹⁰¹⁶ ithal edildiği belirlenen bu grubun Nagidos'un şarap ithalatında ilk sırayı aldığı görülmektedir.

Akdeniz ticaretinden pay alan tüm merkezlerin kendi ürünlerini de piyasaya sunmak için çeşitli yollar denediği ve siyasi durumunun izin verdiği ölçüde ekonomisini geliştirdiği bilinmektedir. Oldukça uygun bir iklime ve zengin bir artalana sahip olan Nagidos'un da tarımsal ürünlerini pazarlamak için girişimlerde bulunması doğal karşılanmalıdır. Kentte gerçekleştirilen kazılara kadar bölgenin üretimi hakkında sadece kent sikkeleri üzerine basılı amphora tasvirleri bir referans oluşturmaktaydı. Ancak, bugüne kadar bilinmeyen bir amphora tipinin Nagidos kazılarında büyük oranlarda ele geçmesi, kentte üretilen şarabın taşındığı formlar hakkındaki ilk delilleri ortaya koymaktadır. Kentin İ.Ö. 5. yy.'ın sonu ile İ.Ö. 4. yy.'ın ilk çeyreği arasında bastığı sikkeler üzerindeki amphora tasvirleri Kuzey Ege üretimi amphoraların genel özelliklerinden etkilenen bir formu betimlemektedir. Nagidos'ta yoğun olarak ele geçen Kuzey Ege amphoralarının kaidelerine benzer kaidelerin¹⁰¹⁷ ve basit sivri dipli kaidelerin Nagidos sikkelerindeki amphora betimleriyle paralellik göstermesi bu tip kaidelere sahip amphoraların Kuzey Ege etkisiyle/taklidi olarak Nagidos'ta üretilmiş olduğunu göstermektedir. Akdeniz ticaretinin önemli üreticileri arasında yer alan Samos, Khios gibi kentlerin İ.Ö. 5. yy.'dan itibaren sikkeleri üzerinde kendi amphora formlarını betimledikleri görülmektedir. Nagidos'ta aynı şekilde sikkeleri üzerinde kendi amphoralarını betimlemiş olmalıdır. Kentin amphora tipolojisinin izlenmesi için önemli bir dayanak noktası olan bu sikkelerdeki amphoraların kazılarda tam bir örneği ele geçmemiştir. Sikkeler üzerindeki bu amphora betimlemelerinin İ.Ö. 5. yy.'ın sonundan itibaren Nagidos'un Akdeniz pazarının önemli üretici-kentleri arasında yer almasının bir kanıtı değil, ürünlerini sunduğu piyasada kendine yer edinebilme çabası olarak değerlendirilmesi

¹⁰¹⁵ Salles 1983, 87 fig. 34 No.: 314.

¹⁰¹⁶ Hellenistik Dönem'de Kıbrıs'daki üretim merkezleri arasında Kition, Paphos, Salamis ve Kourion yer almaktadır. Calvet 1986, 209; Şenol 2005, 11-12.

¹⁰¹⁷ Şenol – Şenol 2003, 121-122 Lev. 17 fig. 1,2

gerektiğini düşünmekteyiz. Zira Nagidos'ta gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılan bu döneme tarihlendirilen tabakalarda sikkeler üzerinde tasvir edilen formların düşük yoğunluklu olarak ele geçtiği izlenmektedir.

Nagidos'ta İ.Ö. 4. yy.'da da sürdüğü düşünülen amphora üretiminin İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında ivme kazandığı belirlenmiştir. Bu dönemde Nagidos'lu üreticilerin Kıbrıs amphoralarından esinlenen formda amphoralar ürettikleri bilinmektedir. Nagidos'un kendi üretimi olan amphoraların belirlenmesinde mühürlü amphora kulpları büyük rol oynamıştır. Nagidos kazılarında yoğun bir şekilde ele geçen söz konusu mühürlü kulpların mühür baskıları üzerinde bazı örneklerde Nagidos isminin ligatür kısaltmasının, bazılarında da sadece Nagidos isminde yer alan harflerin bulunması, bu amphoraların gruplanmasında belirleyici olmuştur. Özellikle Nagidos I Grubuna ait parçalar üzerinde yer alan mühürlerdeki ligatürlerin, İ.Ö. 5. yy. sonu ile İ.Ö. 4. yy.'ın başları arasında Nagidos'ta basılmış sikkeler üzerinde de bulunuyor olması, bu amphoraların Nagidos üretimi olabileceği yönündeki düşüncenin destekleyici kanıtı durumundadır. Kazılarda ele geçen amphora formları arasında ikinci sırada bulunan bu grubun kil kompozisyonları arasındaki benzerlik de dikkat çekicidir. Bu durum, Nagidos çevresinde yer aldığını düşündüğümüz atölyelerin aynı kil ocağından hammadde sağladıklarını, dolayısıyla da olası bir organizasyonu işaret etmektedir.

Nagidos'ta ikinci grup olarak sınıflandırdığımız amphoralar, kulplarına basılan mühürlerdeki isimler nedeniyle Pistos grubu olarak adlandırılmaktadır. Nagidos üretimi olduğu anlaşılan I. Grup amphoralarla form ve kil yapısı bakımından çok büyük oranda benzerlikler gösteren bu formların 2002 kazı sezonunda ele geçen bir örneği üzerindeki mühür baskısında, üzüm salkımının yanında Nagidos etniğinin kısaltması olan ligatür tarzda "NA" harfleri okunmaktadır. Sikkeler üzerinde de bilinen bu kısaltmanın amphora mühüründe kullanılması form ve kil kompozisyonu açısından Nagidos I grubuyla ilişkili olduğunu düşündüğümüz Pistos grubunun Nagidos'ta üretilmiş olabileceğini düşünmemize yol açmaktadır. Bu grubun mühürlerinde kullanılan en önemli sembol olan üzüm salkımı ise kentin ekonomisinde şarap üretiminin önemi hakkında önemli bir kanıt sunmaktadır. Nagidos'ta gerçekleştirilen kazılarda bu amphoraların I. Grup amphoralarla aynı zamanda, İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında üretilmiş oldukları ortaya çıkarılmıştır.

1998 yılından itibaren kentin çeşitli noktalarında gerçekleştirilen kazılardan elde edilen sonuçlara göre, Nagidos'un yakın bölgelerle olan sıkı ticari ilişkisi Kıbrıs ve Suriye'de üretilen amphoraların ithal edilmesiyle sınırlı kalmıştır. Küçük ölçekli olarak Mısır'dan ve Pamphylia Bölgesi'nden ithal edilen amphoralar sembolik oranlarda kalırken kentin ihtiyacının önemli bölümünün Kıbrıs'dan sağlandığı görülmektedir. Bu yargıda bulunurken kentte ele geçen kökeni belirlenemeyen amphoraların yoğunluğu da unutulmamalıdır. Özellikle Erken Hellenistik Dönem'de amphora üretimi konusunda ne Pamphylia Bölgesi'nin ne de Mısır'daki üretimin kanıtları hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmamız bu konuya ihtiyatla yaklaşılması gerektiğini düşündürmektedir. Kaldı ki özellikle Mısır'da İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarında Güney Ege üretimi amphoraların taklitlerinin üretilerek içinde Mısır şarabının ihraç edildiğinin bilinmesi ve Nagidos'ta bu amphoralara ait bazı parçaların ele geçmesi bu durumu daha da karmaşık bir hale sokmaktadır.

Kentin deniz yolları üzerindeki konumu Batı Akdeniz'de yer alan üretim merkezleriyle de ticari bir ilişkiye olanak sağlamış olmalıdır. Ele geçen amphoraların düşük oranları bu ticari ilişkinin belli bir programda gerçekleşmediğini göstermektedir. İ.Ö. 3. yy.'da bölgede yaşanan canlanma kente Greko-İtalik ve Mana amphoraları gibi farklı merkezlerin ürünlerinin de ulaşmasını sağlamış olmalıdır. Kentte bulunan ve Greko-italik amphoralar geleneğinde üretilen bir grup kökeni bilinmeyen formun da İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında kente ihraç edilmeleri Nagidos'un belirlenebilen merkezler dışında, başka merkezlerle de ticari bağlantısının bulunduğunu göstermesi açısından önemli bulgular arasında değerlendirilmelidir.

Nagidos'ta gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, kentin İ.Ö. 6. yy.'ın sonunda ticari açıdan canlandığını, İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında bir duraklama dönemine girdiğini, bu yüzyılın ortası ile İ.Ö. 3. yy.'ın sonu arasında ise oldukça hareketli bir ticarete sahne olduğunu ve siyasi gücüyle doğru orantılı olarak Akdeniz ticaretinden beslendiğini ortaya çıkarmıştır. Kentteki kazılarda ele geçen ithal amphoralar Nagidos'un kuruluşundan itibaren başta Kuzey Ege, İ.Ö. 4. yy.'dan itibaren de Güney Ege ile yürüttüğü sıkı ticari ilişkilerin kanıtları olarak değerlendirilmelidir. Güney Ege'de İ.Ö. 4. yy.'ın ortalarında başlayarak İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında yaşanan üretim patlamasının kanıtları olan Rhodos ve Knidos amphoralarının yoğun oranları Nagidos'ta da izlenmektedir. Bu tarihlerde kentin boyutlarıyla orantılı bir üretime geçmesi ekonomik sisteminin ithalata karşı verdiği bir cevap olarak görülmelidir. Bu göreceli büyük boyutlu üretim artışının ise Kıbrıs'ın model alınması sonucu geliştiği düşünülebilir. Nagidos'un özellikle İ.Ö. geç 5 - 4 ve 3. yy.'lar içerisinde ürettiği kendi amphoralarıyla, sözkonusu bu ticarete aktif bir şekilde rol aldığı belirlenmiştir. İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilen Nagidos amphoralarında görülen mühür baskıları da, bu yüzyıl içerisinde sistemli bir üretimin ticarete yansayan kanıtları olarak değerlendirilmelidir.

IV.6. AMPHORA MÜHÜRLERİ: RHODOS, KNIDOS, KIBRIS VE LOKAL ÜRETİMLER

Gonca CANKARDEŞ ŞENOL – Erkan ALKAÇ

Orta Dağlık Kilikia'daki önemli kentlerden biri olan Nagidos'da 1998-2002 yılları arasında Prof. Dr. S. Durugönül başkanlığında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında, toplam 104 adet mühürlü amphora kulpu ele geçmiştir¹⁰¹⁸. Nagidos kenti kazıları, çoğunluğu lokal üretilmiş amphoralara ait olan mühürlü kulpların ele geçmesi açısından önemli sonuçlar ortaya koymuştur.

Kentteki ya da yakın çevresindeki mühürlü amphora üretimini destekleyen bu mühürlü kulpların yanı sıra, Akdeniz'deki diğer bazı üretim merkezlerine ait amphora mühürlü kulplarının ele geçmesi, kentin İ.Ö. 3. ve 2. yy.'lardaki ticari ilişkilerini göstermektedir. Toplam 41 adetle en önemli grubu oluşturan Rhodos ve Rhodos Peraiası (karşıyakası) kökenli amphora mühürleri (No.: 1-40), Nagidos kenti ile Rhodos adasının yakın ticari bağlantısını kanıtlamaktadır. Çeşitli sektörlerde ele geçen ve restore edilebilen 13 Rhodoslu yöneticinin adını taşıyan amphora mühürleri, İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğinden İ.Ö. 2. yy.'ın ilk çeyreğinin sonlarına kadar tarihlenmektedir. Bunlardan Hippokles veya Hippostratos (2 mühür, biri Peraia üretimi), Aristion (?), Eukles II, Philondas, Daemon, Nikon, Euphranor, Philonidas, Kharmokles ve Eukratidas II adlı yöneticilere ait amphora mühürleri Rhodos ürünlerinin İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren bu yüzyıl içinde Nagidos'taki tüketimini kanıtlarken, yönetici Kratidas ve Agemakhos'a ait mühürler Rhodos ile Nagidos arasındaki ticari bağlantının İ.Ö. 2. yy.'ın ilk çeyreği içine kadar azalarak da olsa devam ettiğini göstermektedir. Araştırmalar sırasında Tholos'un temelinde ele geçen yönetici Agemakhos ve üretici Kosmos'a ait mühürlerin aynı amphoraya ait oldukları tespit edilmiş ve kronoloji çalışmaları için çok önemli yer tutan yeni bir yönetici-üretici bağlantısı ortaya çıkmıştır. Kentte ele geçen Rhodoslu üreticilere ait amphora mühürleri de İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğinden İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreğine kadar tarihlenmektedir. İ.Ö. 3. yy.'a tarihlendirilen üretici mühürleri, Euphron, Aristeidas I, Eudoksos, Onasimos I, Nikostratos (?),

¹⁰¹⁸ 1999-2001 yılında Nagidos'ta gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ele geçen, gerekli düzeltme ve bibliografik eklemelerle bu çalışmada yeniden ele alınan mühürlü kulplardan bazıları (bu bölümde No.: 1, 4-9, 11-12, 18, 20-24, 26-28, 32, 35, 38-40, 44-47, 51-53, 58-62, 64, 66, 68, 70, 72-81, 83-89, 91-92, 94, 98-103) E. Alkaç tarafından 2002 yılında Prof. Dr. S. Durugönül'ün danışmanlığında ve Doç. Dr. Gonca Cankardeş Şenol'un önemli katkılarıyla Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümünde "Nagidos'ta Ele Geçen Hellenistik Dönem Amphora Mühürleri" adı ile bitirme tezi olarak çalışılmıştır.

Kreon, Dionysios I, Mikythos II, Damonikos, Ksenotimos (?) ve Theodoros'un adını taşımaktadırlar. Bu dönem içinde amphora üretim faaliyetini gerçekleştiren Peraialı üretici Dionysios II'ye ait bir mühür de Nagidos ve Peraia arasındaki, zayıf olmasına karşın, ticari ilişkinin varlığını göstermektedir. İ.Ö. 2. yy.'ın ilk ve ikinci çeyreğinin başlarına tarihlenen üretici mühürleri ise Sokrates II, Agathokles, Aristeidas II, Aristion ve Nikagis'in adını taşımaktadırlar. Restore edilebilen Rhodos mühürlü kulplarından anlaşıldığı üzere Nagidos'ta, İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren Rhodos'dan ithal edilen ürünler, ki bu büyük olasılıkla şarap olmalıdır, tüketilmeye başlamış ve bu bağlantı İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreğine kadar devam etmiştir. Rhodos Peraiası ile olan bağlantısını, çok sıkı olmamakla birlikte, olasılıkla Rhodos üzerinden yapmış olmalıdır.

Hellenistik Dönemde mühürlü amphora üretimi gerçekleştiren en önemli merkezlerden biri olan Knidos'un erken üretimine ilişkin 9 buluntu (No.: 41-49), Nagidos ve Knidos'un İ.Ö. 3. yy.'daki ticari ilişkilerini göstermektedir. Knidos ve Rhodos ihracatı karşılaştırıldığında, Nagidos'un Knidos ile daha önce bağlantıya geçmiş olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. İ.Ö. 4. yy.'ın sonu ve özellikle 3. yy.'ın başına tarihlenen bazı Knidos üretimi *monogram* mühürlü amphora kulpları bunu desteklemektedir. Oysa Rhodos mühür kronolojisinde en erken evreye işaret eden İ.Ö. yak. 304-271 yıllarına ait amphora mühürleri Nagidos kazılarında ele geçmemiştir. Buna karşın Knidos ile ticari ilişkilerin İ.Ö. 3. yy. ile sınırlı kaldığı da bir gerçektir. Hatta, İ.Ö. 3. yy.'ın son çeyreğinden önce ticari bağlantının kesilmiş olduğu, ele geçen mühürlü kulplardan açıkça görülmektedir. Bunda, amphora ve şarap üreticisi bu iki kentin, özellikle İ.Ö. 2. yy.'da ticaret rotalarının farklı yönlere doğru olması rol oynamıştır. Rhodos Doğu Akdeniz pazarlarını hedeflerken, Knidos daha çok kuzey pazarlarına hakim olmuştur.

Coğrafi konumu ile bölgeye yakın, Doğu Akdeniz'in en önemli adalarından biri olan Kıbrıs'da üretilen amphoralara ait mühürler, kent ile yoğun ilişkilerin aksine nispeten az sayıda ele geçmiştir (No.: 50-53). Kilikia Bölgesi ve Kıbrıs'ın her alanda sıkı ticari bağlara sahip olduğunun bilinmesine karşın, bu bağlantıyı kanıtlayan bir diğer unsur olan mühürlü amphora kulplarının az sayıda ele geçmesi, zayıf ticari ilişkilerden değil, Kıbrıs'da amphora mühürleme uygulamasının düzenli yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle, Kıbrıs amphoralarının çok az bir kısmının mühürlü olduğu bilinmektedir. Nitekim, Kıbrıs kökenli amphora parçaları Nagidos kazısında bol sayıda ele geçmiştir (Bk.: Bu kitabın "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri" başlıklı bölümü).

Kentte yapılan kazı çalışmaları sonucunda, olasılıkla, Nagidos'u bir koloni olarak kuran Samos'a ya da Kuzey Ege'de Thasos, Mende gibi kentlere ait olabilecek ve bu bölgeyle devam eden ilişkileri gösteren gemme mühürler de ele geçmiştir (No.: 54-57). Merkezdeki kazı çalışmaları sırasında ele geçen 6 *monogram* mühürün (No.: 98-103) kökeni saptanamamakla birlikte, yukarıda sözü edilen merkezlerde ya da bu merkezlerin buldukları bölgelerde yer alan ve henüz mühürlü amphora üretimi tespit edilememiş diğer kentlerde üretilmiş olabilecekleri anlaşılmıştır.

Nagidos kentinde ortaya çıkarılan, en önemli buluntu grubu, hiç kuşkusuz, bölgede üretildiği tespit edilen mühürlü ve mühürsüz amphoralara ait kanıtlardır (Bk.: ve karşılaştırınız bu kitabın "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri" başlıklı bölümü). Sarımsı-kırmızımsı renkli ve mika katkılı killeri ile Nagidos veya *peripheris*inde üretilen amphoralara ait mühürlü kulplar, *monogram* taşıyanlar (No.: 58-82), Narlı Grup (No.: 83-88) ve Pistos Grubu (No.: 89-97) olmak üzere üç bölümde incelenmiştir. *Monogramlı* mühürler, kentin etniğini içeren *monogramlar* (No.: 58-70) ve diğer *monogramlar* (No.: 71-82) olarak iki alt gruba ayrılmıştır. Diğer *monogramlar* içerisinde sürekli tekrar edilen *theta* ve *pi* harflerinin olasılıkla üretici adına işaret ettiği düşünülmektedir. *Monogram* mühürlü amphora üretimi gerçekleştirdiği düşünülen Nagidos kentinde ele geçen ve Narlı Grup olarak tanımladığımız grup, son yıllarda mühür çalışmaları için en dikkat çekici buluntu grubunu oluşturmaktadır. Literatürden birkaç örnek dışında bilinmeyen bu grup Nagidos kazıları sonucu ele

geçen verilerin değerlendirilmesi sonucunda tarafımızdan saptanmıştır. Üretim yeri tespit edilemeyen Pistos Grubu mühürleri ile yakın benzerlikler göstermesi sonucu, birkaç Kuzey Ege ve Karadeniz örneği dışında özellikle Doğu Akdeniz'deki tüketim merkezlerinde ele geçen Pistos Grubunun da Nagidos veya çevresinde üretilmiş olabileceği konusunu gündeme getirmiştir. Bu iki gruba ait mühürlerin diğer merkezlere oranla daha fazla miktarda Nagidos kentinde ele geçmiş olmasına karşın bilinen az sayıdaki örnek, bu grup mühürleri taşıyan amphoraların ticari bir kayıdan çok belirli bir amaç için üretilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Pistos Grubu mühürlerin dağılımının daha geniş olmasına karşın Narlı Grup mühürlerin Nagidos, Salamis ve Alexandria gibi çok dar bir alanda bulunması bu varsayımı güçlendirmektedir. Ayrıca İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında, kısa bir dönem içerisinde üretilmiş olmalıdırlar. Olasılıkla, *monogram* mühürlü amphoraların üretimi için de aynı amaç ve dönemin geçerli olduğu düşünülmektedir.

V. R. Grace, 1971 yılında *Hesperia* 40'da yayınlanan "Samian Amphoras" adlı makalesinde s. 65 ve 66'da, Xenophon'un *Anabasis* adlı eserinde Olympia yakınlarında düzenlenen bir festivalden ve bu festivalde adak olarak sunulan yiyecek ve şarabın tapınağa ait arazide üretildiğinden söz ettiğini¹⁰¹⁹ belirtmektedir. Grace, buna benzer biçimde, Hera için düzenlenen Samos'daki festivallerde kullanılan şarap ve zeytinyağının gemme ve diğer tipte mühür taşıyan Samos amphoralarından temin edilmiş olabileceğine değinmektedir. Bu tarz amphoraları üreten çok çeşitli üreticilerin olmadığı da diğer bir vurgulanması gereken konudur. Bunun yanı sıra, Grace, Delos'da ele geçen bir mühür için¹⁰²⁰, aynı mühürün Fr. Salviat (BCH LXXXVIII, 1964, s. 495, fig. 14-15) tarafından yayınlandığını ve yazarın, yazıtından ve başlık sembolünden hareketle mühürü Dioskourlara bağladığını belirtmektedir. Yine yazara göre, bu mühüre sahip amphora veya içindeki ürün kutsal alanda veya arazilerinde üretilmiştir. Bu veriler, antik dönemde tapınak arazilerinde üretilen ve amphoralar içerisine konan ürünlerin varlığını ve bu amphoraların kimi zaman mühürler taşıdıklarını göstermektedir. Az sayıda üretici tarafından gerçekleştirilen bu işlem sonucu ortaya çok çeşit içermeyen mühür tipleri çıkmaktadır. Ayrıca Samosluların, ana kentlerinde Hera için festivaller düzenledikleri ve bu festivallerde adak olarak sunulan ürünlerin bu amphoraların içinden sağlandığı anlaşılmaktadır. Çeşitli alanlarda, doğal olarak, Samos'un etkisinde kalan Nagidos kentinde, diğer kentlerde de görüldüğü üzere, bu tarz festivallerin gerçekleştiği yazıtlardan da anlaşılmaktadır¹⁰²¹. Ancak bu festivaller sırasında gerçekleşen sunuların detayı ve niteliği hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Buna ek olarak, kentte Aphrodite kültünün ve kutsal alanının olduğu bilinmektedir¹⁰²². Diğer yandan Nagidos üretimi amphoraların mühürlerine bakıldığında kalıp çeşitliliği bakımından çok zengin olmadıkları, dolayısıyla az sayıda üretici tarafından kısa bir dönem içinde uygulandığı görülmektedir. Kentte veya yakın çevresinde üretilen mühürlü amphoraların kutsal alanda veya arazilerinde üretilen ürünleri taşımış olması ve bunların satışından elde edilen gelirlerin tapınak yapım ve onarımı için kullanılmış olabileceğini destekleyen kanıtlar henüz ele geçmemiştir.

Yukarıda kısaca sözü edilen ve aşağıda incelenen amphora mühürleri Nagidos'ta 1999-2002 yılları arasında kazıları gerçekleşen, U-26, EF-14, Sur 1, Sur 1b, Sur 2, Q-17, Q-18, Q-18b, F-16, F-16b, Y-30, BG-14, BG-15, BG-16, G-16 ve Q-31 sektörlerinden ve yüzeyden ele geçmiştir. Bunlardan, özellikle, 2001 yılında Nagidos'un güney yamacında yer alan Q-17 sektörü, lokal üretilmiş mühürlü amphoraların kronolojik değerlendirilmesi açısından önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Açmanın 14.11-14.05 ve 14.05-13.92 m. seviyeleri arasındaki tabakalardan NA (*monogramlı* mühürler (No.: 59, 64) ve Narlı Gruba ait mühürler (No.: 86-87) bulunmuştur. Bu örnekler, literatürde pek tanınmadığı için

¹⁰¹⁹ Xenophon, *Anabasis*, V. kitap, III. bölüm, 7 vd. (Çev.: H. Örs, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1975, 222-223).

¹⁰²⁰ Grace – Savvatianou-Petropoulakou 1970, 369 E252.

¹⁰²¹ Durugönül 1999, 70; Jones – Habicht 1989, 321-322 ve 326 (Arsinoe'den ele geçen yazıtın çevirisi ve yorumu).

¹⁰²² Jones – Habicht 1989, 328.

tabakanın tarihlendirilmesinde kullanılmamıştır. Ancak bu amphora mühürlerinin tarihlendirilmesi için söz konusu tabakalarda ele geçen arkeolojik malzemeler önemli ipuçları sunmaktadır. Bu tabakaların alt seviyesinde, 13.92-13.82 m.'de ele geçen İ.Ö. 3. yy.'ın başlarına tarihlenen Knidos üretimi AG(*monogramlı* mühür (No.: 45), üstteki tabakalar için *terminus post quem* oluşturmaktadır. Söz konusu Knidos mühürünün üzerinden ele geçen İ.Ö. 284-246 yılları arasına verilen Ptolemaios II. Philadelphos'a ait sikke ise tabakanın tarihlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bu bulgular, Nagidos üretimi etnikle ilişkili *monogram* taşıyan mühürler ve Narlı Grubun tarihlendirilmesinde kullanılan başlıca unsurlardır. Buna göre Nagidos'ta mühürlü amphora üretiminin İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Sektörlerdeki diğer tabakalar tamamen kapalı kontekstler olmamakla birlikte, mühürlerin tarihlenmesi açısından bazı önemli bilgileri ortaya koymaktadırlar. Örneğin Sur 1b açmasında 47.45-47.22 m. seviyesinde ele geçen etnikle ilgili *monogram* taşıyan mühür (No.: 61), Nagidos'ta üretildiğini önerdiğimiz Π *monogramlı* mühürün (No.: 80) tarihlendirilmesinde etkili olmuştur. Buna benzer bağlantılar yardımı ile diğer kronolojik sonuçların ortaya çıkması sağlanmıştır.

Aşağıda Nagidos kazılarında ele geçen amphora mühürlü kulpları yer almaktadır. Mühürleme sistemi ve mühür kronolojisi hakkında kısa bilginin ardından ithal ve lokal üretim amphoralara ait mühürler alfabetik sırayla incelenmiştir.

İthal Amphoralara Ait Mühürler

Rhodos

Ticari hareketliliği, Büyük İskender'in seferleri ile birlikte, İ.Ö. 4. yy.'ın sonundan itibaren artan ve olasılıkla bunun bir gereği ya da zorunluluğu olarak mühürlü amphora üretimine başlayan Rhodos, sistemli mühürleme uygulamasını İ.Ö. 1. yy.'ın ikinci yarısına kadar sürdürmüştür. Period Ia olarak belirlenen dönem içerisinde, amphora mühürleme işlemi düzenli olarak gerçekleşse de mühürlerdeki isimlerin kısaltmalardan veya ligatürlerden oluşmuş olması, bazı eponym ve üretici isimlerinin tespitini zorlaştırmaktadır. İ.Ö. 3. ve 2. yy.'larda mühürlerde isimlerin genellikle kısaltmasız yer alması ve çoğunlukla yöneticiyi, bazen de üreticiyi işaret eden edatların bulunması, isimlerin tespitini daha kolaylaştırmaktadır.

Rhodos amphoraları üzerinde bir kulpta yöneticinin (*eponym*) adı diğer kulpta üreticinin adı nominatif veya genitif halde yer almaktadır. *Helios* rahipleri arasından seçilerek bir yıl görevlendirilen ve yetki sınırları tam olarak henüz bilinmeyen ancak görevleri arasında şarap ticaretini denetlemek olduğu da tespit edilen yöneticinin adından önce "tarafından" anlamına gelen TMp...edatu ve genellikle Rhodos takvimindeki 13 aydan biri görülmektedir. Amphorayı üreten kişi olarak kısaca isimlendirilen ancak atölye sahibi veya şarap üreticisi olduğu düşünülen kişinin adı ise diğer kulpta, genellikle, bir sembolle birlikte bulunmaktadır. Bazı üreticiler ay adlarını, yönetici mühürü yerine kendi adlarını taşıyan mühürlerde kullanmışlardır. Dikdörtgen formlu mühürlerde atölyenin seçmiş olduğu, *kaduseus*, *thyrsos*, gemi çapası, çelenk, bereket boynuzu, *Helios* sembolü veya başı gibi semboller bazen yönetici mühürlerinde de görülmektedir. Yuvarlak mühürlerde ise, çoğunlukla, adanın sembolü olan gül ve adada tapım gören Tanrı *Helios*'un başı veya büstü yer almaktadır. Buna ek olarak, İ.Ö. 3. yy. içinde yuvarlak mühürlerde farklı semboller de görülmektedir. Örneğin, Rhodos Peraiasi'nda faaliyette bulunan üretici Hieroteles'in merkezi noktalı düğme mühürleri, bu form mühürlerden esinlenen diğer üreticiler tarafından kullanılan merkezi noktalı veya noktasız mühürler¹⁰²³, merkezde çelenk olan mühürler ya da merkezinde bereket boynuzu, asma yaprağı veya farklı formda gül taşıyan mühürler gibi.

Rhodos'da sistemli mühürleme işleminin giderek azaldığı ve ortadan kalkmaya başladığı İ.Ö. 1. yy.'da bazı eponym adlarının, üretici adı gibi, mühürler üzerinde edatsız yer aldığı görülmektedir.

¹⁰²³ Şenol – Şenol – Doğer 2004, 353-359.

Buna ek olarak, Rhodos amphoralarının form gelişiminden kaynaklanan, giderek yükselen, sivrilen ve kesitleri yuvarlaklaşan kulplarına kalıpların tam olarak basılamaması sonucu görünen bir kaç harf, mühürlerin sağlıklı restorasyonlarına izin vermemektedir. Bu dönem içinde ortaya çıkan düzensiz mühürleme sonucu sadece ay adlarının yazılı olduğu ya da *anepigraphik* (yazıtsız) *Helios* başı sembolü mühürler de dikkati çekmektedir¹⁰²⁴.

Rhodos amphora mühür kronolojisi, diğer arkeolojik veriler yardımıyla tarihleri tespit edilen depozitlerde ele geçen mühürler, üretici-yönetici çiftini gösteren her iki kulpu da korunmuş tam ya da parçalar halinde ele geçen amphoralardan, kuruluş veya yıkılış tarihleri bilinen tüketim merkezlerinde ele geçen mühürlerden ve mühürlü kulp profillerinin değerlendirilmesi sonucu oluşturulmuştur. V. R. Grace tarafından Koroni Yarımadası'ndaki askeri kamp, Atina Agorası ve Atina'daki Middle Stoa kazıları ile kronoloji tespit çalışmaları başlamıştır¹⁰²⁵. Batıklarda, Pergamon depozitinde, Korinth, Kartaca ve Samaria'nın tahrip tabakalarında ele geçen mühürlü kulplar¹⁰²⁶, kronolojinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Prof. Dr. J.-Y. Empereur tarafından da kazılarda ele geçen mühürlü kulpların yanı sıra tamamı korunmuş amphoralarda bulunan mühürleri incelemesi ile Rhodos amphora mühür kronolojisinde periodlar daha belirginleşmiştir¹⁰²⁷. Makalemizde, son yıllarda Levant Bölgesi'nde ele geçen buluntuları da değerlendirerek kronoloji tespitine katkıları olan G. Finkielsztejn'in kronolojisi kullanılmaktadır¹⁰²⁸.

Period I. İ.Ö. yak. 304 - yak. 235.

Ia. İ.Ö. yak. 304 - yak. 271. Proto-Rhodos mühürleri.

Ib. İ.Ö. yak.. 270 - yak. 247. Üretici Euphron'mühürleri, üretici Hieroteles'in erken mühürleri; Koroni askeri kampındaki mühürler.

Ic. İ.Ö. yak. 246 - yak. 235. Üreticiler Hieroteles, Aksios ve Zenon I'in mühürleri; ay adı kullanımı öncesi.

Period II. İ.Ö. yak. 234 - yak. 199.

IIa. İ.Ö. yak. 234 - yak. 220. Üretici Hieroteles'in ay adlı mühürleri; üreticiler Zenon I ve Theodoros'un mühürleri.

IIb. İ.Ö. yak. 219 - yak. 210. Hieroteles'in üretiminin sona erdiği dönem.

IIc. İ.Ö. yak. 209 - yak. 199. Pergamon depoziti öncesi.

Period III. İ.Ö. yak. 198 - yak. 161.

IIIa. İ.Ö. yak. 198 - yak. 190. Pergamon depoziti; Villanova depoziti öncesi; Delos'daki Philippos V stoası buluntuları (?).

IIIb. İ.Ö. yak. 189 - yak. 182. Pergamon ve Villanova depozitleri.

IIIc. İ.Ö. yak. 181 - yak. 176/174. Pergamon depoziti; üretici Damokrates I'in ikincil mühürleri öncesi.

IIId. İ.Ö. yak. 175/173 - yak. 169/167. Pergamon depoziti; Atina Agorasındaki Middle Stoa dolgusu; üretici Damokrates I'in ikincil mühürleri.

IIIe. İ.Ö. yak. 169/167 - yak. 161. Pergamon depoziti; Atina Agorasındaki Middle Stoa dolgusu sonrası; üretici Damokrates I'in ikincil mühürleri.

¹⁰²⁴ *Helios* veya *Dionysos* ya da *Rhodos* başı taşıyan geç mühürler için bk.: Finkielsztejn 2000b, 407-415.

¹⁰²⁵ Grace 1934, 197-310; Grace 1963, 319-334; Grace 1985, 1-54.

¹⁰²⁶ Grace 1986, 552-565; Börker – Burow 1998; Reisner – Fisher – Lyon 1924.

¹⁰²⁷ Empereur 1990, 199-209; Nicolaou – Empereur 1986, 515-533.

¹⁰²⁸ Finkielsztejn 2001b, 196.

Period IV. İ.Ö. yak. 160 - yak. 146.

IVa. İ.Ö. yak. 160 - yak. 153. Pergamon depoziti sonrası; Atina Attalos Stoası dolgusu (?).

IVb. İ.Ö. yak. 152 - yak. 146. Pergamon ve Attalos Stoası sonrası; Korinth ve Kartaca'nın (İ.Ö. 149) tahribi öncesi.

Period V. İ.Ö. yak. 145 - yak. 108.

Va. İ.Ö. yak. 145 - yak. 133. Korinth ve Kartaca'nın (İ.Ö. 149) tahribi sonrası; üretici Euphron II öncesi.

Vb. İ.Ö. yak. 132 - yak. 121. Üretici Euphron II'nin mühürleri.

Vc. İ.Ö. yak. 120 - yak. 108. Üretici Euphron II sonrası; Marissa'nın işgali; Samaria (İ.Ö. 110) tahribi öncesi.

Period VI. İ.Ö. yak. 107 - yak. 88/86. Samaria tahribi sonrası; Delos (İ.Ö. 88) ve Atina'nın (İ.Ö. 86) yağmalanması.

Period VII. İ.Ö. yak. 85 - Augustus.

VIIa. İ.Ö. yak. 85 - yak. 40. Delos ve Atina'nın yağmalanması sonrası; Rhodos'un yağmalanması öncesi (İ.Ö. 43); geç mühürler.

VIIb. İ.Ö. yak. 40 - Augustus. Rhodos'un yağmalanması sonrası; geç mühürler.

Kat. No.	: 1 ¹⁰²⁹
Env. No.	: Nagidos 2000/388
Buluntu Yeri	: EF-14
Seviye	: 22.35-22.25
Form, ebat	: Dikdörtgen, 4 x 1.7 cm.
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi	: Kil kalker ve az miktarda mika katkılı.

Παῖμο(u)

'Agaqok(l eaj)

Mühürde, üretici Agathokles'in adı ve ay adı kısaltma olarak iki satır halinde yer almaktadır. Pergamon depozitinde ele geçen üreticinin adını taşıyan mühürlerden hareketle, üreticinin faaliyet döneminin Period III içerisinde olduğu anlaşılmıştır. Ay adı bulunmayan ve örneğimizde görüldüğü gibi ay adlı mühürlerden hareketle aynı adı taşıyan iki üreticinin olduğu tespit edilmiş olmasına karşın, her iki tip mühürü taşıyan kulpların profilleri ve Pergamon depozitinde ay adlı ve ay adsız örneklerin ele geçmiş olması, Agathokles adında bir tek üretici olduğunu göstermektedir¹⁰³⁰. Üreticinin adını taşıyan mühürler pek çok merkezde ele geçmiştir¹⁰³¹.

¹⁰²⁹ Mühür fotoğrafları 1/1, kulp profil çizimleri 1/4 ölçeklidir.

¹⁰³⁰ Börker – Burow 1998, 41-42 No.: 357-367.

¹⁰³¹ Börker – Burow 1998, 79 No.: 2-10; Börker 1974, 42 No.: 27; Şenol 2000, 392 No.: 1 ve 137, No.: 12; Şenol 2001, 402 No.: 9; Doğer – Şenol 1997, 44-45 No.: 17; Şenol – Şenol 1997, 51 No.: 1-b; Grace 1950, 141 No.: 35; Saflund 1980, 13 No.: 1; Sztetyllo 1983, 71 No.: 14; Calvet 1972, 25 No.: 39; Calvet 1978, 223 No.: 1; Calvet 1982, 16 No.: 12-14; Gramatopol – Bordea 1968, 58 No.: 61; Porro 1916, 109 No.: 1.1-6; Paris 1913, 156 No.: 1.1-2; Gentili 1958, 37 ve 39 No.: 23.1-25; Halpern-Zylberstein 1980, 248 No.: 40; Empereur 1977, 202 No.: 1; Ariel 1990, 38-39; S66-S71; Lungu 1990, 214 No.: 4; Pridik 1917, 21 No.: 423-438; Jöhrens 2001, 408-409 No.: 146-153.

Kat. No. : 2
Env. No. : Nagidos 2002/701 ve 768
Buluntu Yeri : Q-31
Seviye : 11.81-11.44
Form, ebat : a) Dikdörtgen, 3.8 x 1.5 cm.
 b) Dikdörtgen, 1.4 x 3.8 cm.
Hamur Rengi : 10 R 7/6 yellow
Katkı Maddesi : Kil az mika ve kalker katkılı.
a) 'Ep' „eršwj b) KŌsmou
'Agem£cou

Nagidos'ta tholos'un temelinde ele geçmiş olan bu iki mühürlü kulp aynı amphoraya aittir. Kulplardan biri üzerindeki mühürde, İ.Ö. yak. 181-179 yılları arasında görev yaptığı düşünülen yönetici Agemakhos'un adı¹⁰³² ünvanla birlikte görülürken, diğer kulpta ise, mühürlerine çok rastlanmayan¹⁰³³ ve Pergamon depozitinde aynı kalıptan elde edilmiş bir mühürü ele geçen¹⁰³⁴ üretici Kosmos'un adını taşıyan mühür yer almaktadır. Bu buluntu, yeni bir yönetici-üretici çiftini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Yöneticiye ait mühürlere tüketim merkezlerinde sıklıkla rastlanmaktadır¹⁰³⁵.

¹⁰³² Çok sayıda mühürünün Pergamon depozitinde ele geçmiş olması nedeniyle yönetici Period III'e tarihlendirilmiştir, bk.: Börker – Burow 1998, 17-19 No.: 1-25.

¹⁰³³ Üreticiye ait mühürler için bk.: Jöhrens 2001, 422 No.: 213; Pridik 1917, 29 No.: 695; Porro 1916, 118 No.: 124; Nilsson 1909, 448 No.: 280/ 1-3; Gentili 1958, 72 No.: 130; Suto 1999, 10 No.: 382; Conovici – Garlan 2004, 113 No.: 25; Suto 2005, 127 No.: 210; Pellegrini 1887, 277 No.: 608-609.

¹⁰³⁴ Börker – Burow 1998, 48 No.: 467.

¹⁰³⁵ Sztetyllo 1978, 269 No.: 13; Sztetyllo 1983, 71 No.: 15; Calvet 1972, 28 No.: 46; Calvet 1982, 16 No.: 15; Börker 1974, 39 No.: 17; Gramatopol – Bordea 1969, 228 No.: 696 ve 263, No.: 1140; Porro 1916, 109 No.: 3.1-2; Paris 1913, 156 No.: II; Gentili 1958, 39 No.: 26.1-7; Schkorpil 1935, 33 No.: 49 ve 34, No.: 78; Ariel 1990, 39 S66-S71; Conovici – Garlan 2004, 111 No.: 18; Lungu 1990, 213 No.: 2-3 ve 214, No.: 9; Pridik 1917, 1 No.: 1-4; Börker – Burow 1998, 79-80 No.: 11-21.

Kat. No. : 3
Env. No. : Nagidos 1999/51
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 59.18-58.03
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.2 x 1.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR pink 8/4
Katkı Maddesi : Kil kalker ve az miktarda mika katkılı.

'Aris-
[te.da]j

Hilal biçiminde *sigma* kullanılmıştır. Mühürün stilistik özellikleri ve kulp profili yardımıyla Period I veya II başlarında faaliyette bulunmuş Rhodoslu üretici Aristeidas I'ye ait olduğu tespit edilen mühür iki satırdan oluşmaktadır. Alexandria-Mısır'da, Eski Diana Tiyatrosu'ndaki kurtarma kazılarında ele geçen buluntular arasında ve Alexandria Greko-Romen Müzesi'ndeki Benaki Koleksiyonu'nda üreticinin adını taşıyan, kısaltma olarak yazılmış iki satırdan oluşan mühürler bulunmaktadır¹⁰³⁶. Benzer bir mühür Kıbrıs'da da ele geçmiştir¹⁰³⁷. Elimizdeki mühür, farklı bir kalıptan elde edilmiştir. Aynı adı taşıyan ve aşağıda, No.: 4'de de mühürüne rastlanan bir diğer üretici (daha geç *homonym*) Period III içerisinde faaliyette bulunmuştur¹⁰³⁸. Yine aynı isime sahip üç yöneticiden ilki Period IIa içerisinde görev yapmıştır. Bu yöneticinin mühürlerinde edatın yer almaması, bu erken mühürün üreticiye mi yoksa yöneticiye mi ait olduğu problemini ortaya koysa da yönetici Aristeidas I'in adının, düğme formlu mühürler ile üretici Aristonikos'a ait bereket boynuzu sembolü mühürler üzerinde görülmesi¹⁰³⁹ yöneticiye ait mühürlerin tespitini kolaylaştırmaktadır. Bu verilerden ve Benaki Koleksiyonu'nda edatsız ve sembolsüz mühürlerin üretici olarak sınıflandırılmasından dolayı Nagidos'ta ele geçen örneğin de üreticiye ait olduğu anlaşılmaktadır.

Kat. No. : 4
Env. No. : Nagidos 2000/294
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 22.85-22.58
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.2 x 1.1 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/4 pink
Katkı Maddesi : Kil mika ve az miktarda kalker katkılı.

Pan[mou]

['Ariste(.)da] yıldız

Üretici Aristeidas II'ye ait olan mühürde sağda yıldız sembolü görülmektedir. Olasılıkla aynı kalıptan elde edilmiş bir mühür Alexandria-Mısır kurtarma kazılarında Diana sektöründe ele geçmiştir¹⁰⁴⁰ ve Nagidos'tan bulunan mühürün restorasyonu, söz konusu mühüre dayanarak yapılmıştır. Üretici Pergamon depoziti öncesi ve bu depozitteki mühürlere ve çeşitli yöneticilerle bağlantılarından dolayı¹⁰⁴¹ Period II-III'e tarihlendirilmiştir. Üreticinin aynı veya farklı ay adını taşıyan mühürleri çeşitli merkezlerde ele geçmiştir¹⁰⁴².

¹⁰³⁶ Bk.: Şenol 2000, 154 No.: 32 (DI 0442). Benaki Koleksiyonu'nda 321 nolu kasada.

¹⁰³⁷ Dumont 1873, 319 No.: 17.

¹⁰³⁸ Bu üreticiye ait, Pergamon depozitinde ele geçen mühürler için bk.: Börker – Burow 1998, 44 No.: 409-413.

¹⁰³⁹ Alex. ABC 0068. 21 (düğme formu); 0068. 30 (gül sembolü); Finkielsztejn 2001b, 105 Tablo 3.

¹⁰⁴⁰ Şenol 2000, 155 No.: 33 (DI 0383).

¹⁰⁴¹ Börker – Burow 1998, 44 No.: 409-413 ve 83, No.: 81-83 (Pergamon'da bilinen depozitin dışındaki buluntular); Brugnone 1986, 48 No.: 68; Lungu 1990, 213 No.: 2 ve 214, No.: 8. Üreticinin mühürü üzerinde görülen sembolün, yönetici Thestor'un mühüründe de yer alması, bu üretici ve yöneticinin bağlantısının olabileceğini ortaya koymaktadır (bk.: Grace 1934, 230 No.: 57).

¹⁰⁴² Ariel 1990, 33 S18; Delattre 1894, 484 No.: 11; Paris 1914, 304 XIII. 1; Börker 1974, 35 No.: 6 ve 44, No.: 36; Gramatopol – Bordea 1969, 230 No.: 709; Porro 1916, 112 No.: 26.1-2; Paris 1913, 157 No.: XVII.1-2; Gentili 1958, 46-47 No.: 49.1-2; Lungu 1990, 215 No.: 21; Pridik 1917, 23 No.: 513-515; Jöhrens 2001, 413 No.: 173; Brugnone 1986, 66 No.: 67; Grace 1934, 230 No.: 57.

Kat. No. : 5
Env. No. : Nagidos 2001/514
Buluntu Yeri : F-16
Seviye : 23.23-23.02
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.7 x 1.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/4 pink
Katkı Maddesi : Kil taşçık katkılı.

'Ar[is]t.wnoj

Mühür, oldukça faal bir üretici olan Aristion'un adını taşımaktadır¹⁰⁴³. Üretici, Pergamon depozitinde ele geçen mühürlerinden¹⁰⁴⁴ hareketle Period III'e tarihlenmektedir. Üreticiyi tarihlenen yöneticiler arasında Kleitomakhos ve Dorkylidas yer almaktadır¹⁰⁴⁵.

Kat. No. : 6
Buluntu Yeri : Sur açması
Seviye : Yüzey
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.2 x 1.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil mika ve kalker katkılı.

['l]eršuj ['l]eršuj

['Arist.]wn veya [N.k]wn

Mühür, yönetici Aristion'un ya da Nikon'un nominatif haldeki adını taşımaktadır. İki satırdan oluşan yazıtın ilk satırında yine nominatif haldeki *hierous* unvanı görülmektedir. Alexandria'daki Benaki Koleksiyonu'nda söz konusu iki yöneticinin bazı mühürleri yukarıdaki biçimde düzenlenmiştir¹⁰⁴⁶. İkinci satırın sonunda korunmuş olan *omega* ve *nü* harflerinin birbirine çok yakın olması, bu satırdaki ismin daha uzun olduğunu, diğer bir deyişle mühürün yönetici Aristion'a ait olma olasılığını daha çok artırmaktadır. Zaten ilk satırdaki harflerin karakterleri, Benaki Koleksiyonu'ndaki Aristion mühürlerinininkine daha yakın görünmektedir. Mühürün yer aldığı kulpun geniş, oval kesitli formu da, kulpun, yönetici Aristion'a ait olabileceğini ortaya koymaktadır. İ.Ö. yak. 264 yılında yöneticilik yaptığı kabul edilen Aristion'un adına, üreticiler Euphron, Hieroteles ve Sotas I'nin amphoralarında rastlanmaktadır¹⁰⁴⁷.

¹⁰⁴³ Üreticiye ait çeşitli merkezlerde ele geçen mühürler için bk.: Şenol 1996, 49 No.: 21; Sztetyllo 1983, 77 No.: 29; Calvet 1972, 21-22 No.: 25-28; Calvet 1982, 19-20 No.: 28-30; Grace 1950, 140 No.: 23; Gramatopol – Bordea 1968, 58 No.: 65; Porro 1916, 112 No.: 28. 1-5; Levi – Carratelli 1961-1962, 609 No.: 9; Le Roy 1984, 310 No.: 9; Paris 1913, 157 No. XX.1-5; Gentili 1958, 47 No. 52.1-11; Conovici – Garlan 2004, 112 No.: 21-22; Lungu 1990, 216 No.: 6; Nachtergaele – Pintaudi 1998-1999, 169 No.: 12; Pridik 1917, 23 No.: 516-518; Brugnone 1986, 66-67 No.: 68-70.

¹⁰⁴⁴ Börker – Burow 1998, 44 No.: 414-415.

¹⁰⁴⁵ Grace 1985, 41; Benoit 1961, 29 No.: 1; Paris 1914, 325.

¹⁰⁴⁶ Alex. ABC 0070. 14; 0070.16; 0070.29; 0070. 33 (Aristion) ve Alex. ABC 0186. 04; 0186. 05 (Nikon).

¹⁰⁴⁷ Benaki Koleksiyonu'ndaki iki örnek, üretici Euphron ile yöneticinin kısaltma halindeki adını taşımaktadır (Alex. ABC 920.7 ve 920.36). Üretici Sotas I ve yönetici bağlantısı için bk.: Finkelsztein 2001, 94 Tablo 2. Üretici Hieroteles ve yönetici bağlantısı için bk.: Doğer 1994, 212 No.: 15-16; Şenol – Şenol – Doğer 2004, 355 fig. 6.

Kat. No. : 7
Env. No. : Nagidos 2000/385
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 21.31-21.20
Form, ebat : Dikdörtgen, 4.9 x 1.9 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık, kalker, az miktarda mika katkılı.

Helios 'Ep' Da»-
sembolü [m]onoj

Mühür, İ.Ö. yak. 233-220¹⁰⁴⁸ yılları arasında bir yıl yöneticilik görevini üstlenmiş olduğu kabul edilen Daemon'un adını taşımaktadır. Daemon, Rhodoslu Zenon I, Aksios, Theodoros¹⁰⁴⁹, Peraialı Hieroteles¹⁰⁵⁰ gibi Period I içerisinde faaliyette bulunmuş olan üreticileri tarihleyen eponimler arasında yer almaktadır. Yöneticiye ait mühürler çeşitli merkezlerde ele geçmiştir¹⁰⁵¹.

Kat. No. : 8
Env. No. : Nagidos 2000/389
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 25.31-23.97
Form, ebat : Dikdörtgen, ? x 1.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık ve kalker katkılı.
'Uakin[q.ou]
Dam[on.kou]

Rhodos mühür kronolojisinde Period II'de faaliyette bulunduğu bilinen üretici Damonikos'un amphoraları üzerinde yöneticiler Pausanias II (*Pausan.aj Ð Tel šswnoj* şeklinde *patronym* belirtilerek) ve Eukles II'nin adı yer almaktadır¹⁰⁵². Ay adı taşıyan mühürlerinde üreticinin adı ilk ya da ikinci satırda bulunmaktadır¹⁰⁵³. Üreticinin ay adının yer almadığı yuvarlak forma sahip mühürleri de bulunmaktadır¹⁰⁵⁴.

¹⁰⁴⁸ Yönetici, V. Grace tarafından önceleri İ.Ö. yak. 269-240 yılları arasına tarihlenirken (Erken Hellenistik Kronoloji için bk.: Grace 1974a, 193-200.), G. Finkielsztejn tarafından, son yıllarda yapılan araştırmalarla, yukarıda belirtilen, Period Ila içerisindeki tarih önerilmiştir (bk.: Finkielsztejn 2001b, 191 Tablo 18).

¹⁰⁴⁹ Jöhrens 1999a, 12 No.: 3-4.

¹⁰⁵⁰ Doğer 1994, 217.

¹⁰⁵¹ Gramatopol – Bordea 1969, 234 No.: 754; Porro 1916, 114 No.: 59.1-2; Levi – Carratelli 1961-1962, 611 No.: 19; Ariel 1990, 31 S2-S3; Pridik 1917, 8 No.: 133; Conovici – Irimia 1991, 161 No.: 254; Jöhrens 2001, 387 No.: 41-42; Nilsson 1909, 407-408 No.: 155-156; Akamatis 2000, 50 P1; Sztetyllo 1975, 165 No.: 2; Börker – Burow 1998, 87 No.: 132.

¹⁰⁵² Grace – Savatianou-Petropoulakou 1970, 293 ve 304-305, E 12.

¹⁰⁵³ Sztetyllo 1978, 267 No.: 7; Porro 1916, 114 No.: 65.2; Radulescu v.d. 1987, 71 No.: 140; Pridik 1917, 25 No.: 575 ve 136 No.: 92-93; Nilsson 1909, 413 No.: 167/12-4; Sztetyllo 1975, 167 No.: 13.

¹⁰⁵⁴ Ariel 1990, 31 S4.

Kat. No. : 9
Env. No. : Nagidos 2000/100
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 23.25-22.29
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.9 x 1.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık, bol kalker, az kum katkılı.

DiwnÚ - sic!

sioj

Yazıtın etrafında çerçeve yer almaktadır. Üretici Dionysios Γ'in adını taşıyan mühür iki satırdan oluşmaktadır. Omikron yerine *omega* kullanılarak ismin hatalı yazıldığı görülmektedir. Mühürde yer alan iki *sigma* harfi hilal biçimindedir. Bu örneğe benzeyen birer mühür Tarsus ve Tanais buluntuları arasında yer almaktadır. Yine çerçeve içerisinde, iki satır halindeki isimde görülen *sigma* harfleri dört kollu olarak yapılmıştır¹⁰⁵⁵. Tarsus'da daha üst seviyede ele geçen, yönetici Aretakles'e ait mühür, üreticinin mühürü gibi yazıtın çerçevesi içerisinde oluşundan, harf karakterlerinin ve kil yapısının benzerliğinden dolayı dikkat çekicidir¹⁰⁵⁶. V. Grace, aynı amphoraya ait olabileceklerinden söz etmese de bu olasılık göz önünde bulundurulmalıdır. Yönetici Aretakles'in İ.Ö. yak. 235 yılında yöneticilik yaptığı önerilmektedir¹⁰⁵⁷. Yukarıdaki ipuçlarından hareketle üretici Dionysios Γ'in faaliyet dönemini Period Ic-IIa'ya tarihlemek olası görülmektedir.

Kat. No. : 10
Env. No. : Nagidos 2002/592
Buluntu Yeri : BG-14
Seviye : 30.98-30.81
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.6 x 1.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık ve kalker katkılı.

EÜdo-

xÜu

Dikdörtgen formdaki mühürde, Rhodoslu üretici Eudoksos'un adına rastlanmaktadır. Mühürün basılı olduğu kulpun formundan hareketle Period Ib-c veya II içerisinde faaliyette bulunduğu düşünülen üreticiye ait yayınlanmış az sayıda mühür bulunmaktadır¹⁰⁵⁸. Alexandria'daki Benaki Koleksiyonu'nda üreticinin adını taşıyan mühürlere rastlanması ve bu örneklerin basılı olduğu kulpların profilleri yukarıda önerilen tarihi desteklemektedir. Atina'dan bir örnek de yine erken döneme verilmiştir¹⁰⁵⁹. Ayrıca bu isme, Samos ve üretim yeri olan Rhodos mühür buluntuları arasında da rastlandığı bilinmektedir¹⁰⁶⁰. Mühürlerine nadir olarak rastlanması üreticinin olasılıkla çok kısa bir dönem amphora üretiminde bulunmuş olduğunu göstermektedir.

Kat. No. : 11
Env. No. : Nagidos 2000/125
Buluntu Yeri : Sur 1
Seviye : 48.38
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.2 x 1.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/4 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık ve kum katkılı.

'Ep' EÜ-

kl eoàj sic!

Yöneticinin isminin genitif formu hatalı olarak verilmiş ve hilal biçiminde *sigma* ve *epsilon* kullanılmıştır. Period IIa içinde, İ.Ö. yak. 234 yılından sonra¹⁰⁶¹ yöneticilik görevi yapmış olan Eukles II, Damonikos, Potamokles, Zenon I,

¹⁰⁵⁵ Grace 1950, 139 No.: 2 Lev. 114, No.: 2; Selov 1970, 19 No.: 2. Dobruca ve Varna'da ele geçen benzer mühürlere ise isim hatasız olarak yazılmıştır, bk.: Schkorpil 1935, 30 No.: 10 ve 35, No.: 83; Mircev 1958, 33 No.: 135-136. Dikdörtgen formda, iki satırdan oluşan mühürler için bk.: Pridik 1917, 25 No.: 587 ve 589.

¹⁰⁵⁶ Grace 1950, 139 No.: 1 Lev. 114.

¹⁰⁵⁷ Finkielsztejn 2001b, 188 Tablo 17.

¹⁰⁵⁸ Technau 1929, 61 No.: 4; Nilsson 1909, 525 No.: 810-811.

¹⁰⁵⁹ Fraser – Matthews 1987, 174.

¹⁰⁶⁰ Börker – Burow 1998, 154 (Üretici listesinde, bu isimden sonra yer alan F harfi, sayfa 153'de belirtildiği üzere Samos'a işaret etmektedir.); Porro 1916, 124 No.: 269.

¹⁰⁶¹ Finkielsztejn 2001b, 191 Tablo 18.

Theodoros, Hieroteles ve Anaksilas adlı üreticilerin amphoralarını tarihlemektedir¹⁰⁶². Yöneticinin adını taşıyan farklı üreticilere işaret eden değişik tiplere sahip mühürleri Alexandria kurtarma kazılarında ele geçmiştir¹⁰⁶³. Benaki Koleksiyonu'nda ve Lindos'da ele geçen bazı mühürlerde yöneticinin ismi aynı şekilde, *omikron* eklenerek hatalı biçimde yazılmıştır¹⁰⁶⁴. Ancak söz konusu mühürler, Nagidos'tan ele geçen bu mühürle aynı kalıptan elde edilmemişlerdir. Bugünkü bilgiler ışığında, bu buluntular, hatalı yazım içeren üç farklı kalıbın varlığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Kat. No. : 12
Env. No. : Nagidos 2001/519
Buluntu Yeri : F-16
Seviye : Kesit
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.2 x 1.3 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kil taşıçık ve kum katkı.
'Ep' EÜk-
rat.da

Yönetici Eukratidas II'in adına üretici Hieroteles'in ardılı Dionysios II'nin amphoralarında ve Pergamon depozitinde rastlanmaması, yöneticinin depozitten hemen önce ve Dionysios II'nin faaliyetinin bitiminden sonra, İ.Ö. yak. 203-199 arasındaki kısa periyot içerisinde bir yıl görev yaptığını ortaya koymaktadır. Yöneticiye ait farklı formlarda ve tipteki çok sayıda mühür tüketim merkezlerinde ele geçmiştir¹⁰⁶⁵.

Kat. No. : 13
Env. No. : Nagidos 2002/605
Buluntu Yeri : BG-15
Seviye : 30.93-30.81
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.6 x 1.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşıçık ve kalker katkı.
'Ep' E[Üf]rE-
no[ro]j [yaprak]

Yönetici Euphranor Period IIc'nin başında, İ.Ö. yak. 209 tarihinde görev yapmıştır. Yöneticinin adına Peraialı Dionysios II¹⁰⁶⁶, Hellanikos, Epigonos I, Pasion adlı üreticiler ile *Helios* sembolü, *Helios* başı ve Hieroteles'in merkezi noktalı düğme mühürleri biçiminde mühür kullanan üreticilerin amphoraları üzerinde rastlanmaktadır¹⁰⁶⁷. Bu mühürle aynı kalıptan elde edilmiş iki mühür Benaki Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Söz konusu mühürlerde sağda bir yaprak sembolünün olması nedeniyle, elimizdeki örnekte de iyi korunmamış olmasına karşın bu sembol bulunmalıdır¹⁰⁶⁸.

- ¹⁰⁶² Grace – Savatianou-Petropoulakou 1970, 293 ve 301, Grace 1952, 535 No.: 14-15; Doğer 1996, 247; Jöhrens 1999a, 24 No.: 36.
- ¹⁰⁶³ Bk.: Şenol 2000, 178 No.: 71 (Dİ0370), 305 No.: 49 (CON0191) ve 354 No.: 143 (CON0328); Pridik 1917, 9 No.: 162-163.
- ¹⁰⁶⁴ ABC 0123.14 ve ABC 0123.21 (RE 100. 2. 006 ve RE 100. 2. 007 kalıpları); Nilsson 1909, 423 No.: 205/1-2.
- ¹⁰⁶⁵ Şenol 2000, 417-418 No.: 39; Jöhrens 1999a, 24 No.: 37; Empereur 1977, 216 No.: 46-48; Calvet 1978, 225 No.: 22; Calvet 1982, 24 No.: 48; Botti 1893, 238 No.: 4254-4255; Gentili 1958, 62 No.: 99; Porro 1916, 116 No.: 87.1-2; Le Roy 1984, 310 No.: 6; Ariel 1990, 35 S32-S33; Pridik 1917, 9 No.: 164, ve 133 No.: 26; Criscuolo 1982, 54 No.: 38; Nilsson 1909, 423-424 No.: 208-209.
- ¹⁰⁶⁶ Doğer 1996, 249; Paris 1914, 309 XLIV. 1; Nachtergaeel – Pintaudi 1998-1999, 175 No.: 30; Nilsson 1909, 424 No.: 212/3.
- ¹⁰⁶⁷ Finkielstzajn 2001b, 113 Tablo 4; Calvet 1978, 225 No.: 23; Grace 1950, 144 No.: 68; Coulson v.d. 1997, 53 No.: 18; Sztetyllo 2000, 77 No.: 22; Jöhrens 1999a, 267 AS4-AS7. Yöneticiye ait iki satırdan oluşan bir mühür için bk.: Calvet 1972, 18 No.: 16. Yöneticinin yayınlanmış diğer bazı mühürleri için bk.: Porro 1916, 116 No.: 89.1-2; Pridik 1917, 9 No.: 166-170; Sztetyllo 2000, 78-79 No.: 23-25; Nilsson 1909, 424 No.: 212; Börker – Burow 1998, 89 No.: 198.
- ¹⁰⁶⁸ Alex. ABC 0125.22 ve 30 (RE 105.00.009 kalıbı). Yayınlanmış benzer mühürler için bk.: Sztetyllo 1983, 96 No.: 78; Ariel 1990, 35 S34 (sembolden söz edilmemektedir).

Kat. No. : 14
Env. No. : Nagidos 2002/591
Buluntu Yeri : BG-14
Seviye : 30.98-30.87
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.9 x 1.7 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık ve kalker katkılı.

'Uakinq[.ou]

EÜfronoj

İki satırdan oluşan mühürde ilk satırda ay adı Hyakinthios, ikinci satırda Rhodoslu üretici Euphron'un adı yer almaktadır. Üreticinin, Period Ib içerisinde görev yapan yöneticilerle olan bağlantısından dolayı¹⁰⁶⁹, üretime başlamış olduğu tarih, bu dönem olmalıdır. Nagidos'ta ele geçen bu mühürde de görüldüğü gibi, çok sık rastlanmasa da¹⁰⁷⁰, ay adını içeren mühürlere sahip olması üreticinin faaliyetinin ay adı kullanımının başladığı, Period II'nin başına kadar sürdüğünü göstermektedir. Elimizdeki örnek de üreticinin faaliyetinin sonuna tarihlenmelidir.

Kat. No. : 15
Env. No. : Nagidos 2002
Buluntu Yeri : BG-15
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.5 x 1.8 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow.

QeÜdwroj

[ay adı ?]

Mühür, tüketim merkezlerinde amphoralarına sıklıkla rastlanılan¹⁰⁷¹ Rhodoslu üretici Theodoros'un adını taşımaktadır. Ay adının yazılı olduğu ikinci satır restore edilememektedir. Alexandria'da İngiliz Konsolosluğu bahçesinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ele geçen üretime ait bir amphoranın kulpu üzerinde, üreticinin adının yazılı olduğu ana mühüre bitişik olarak basılmış ikinci mühürde yer alan ve iki harften oluşan *monogram*, olasılıkla, ay adına işaret etmekte ve üreticinin ay adı kullanmaya başladığı dönemde bu tarz bir uygulamada bulunduğunu göstermektedir¹⁰⁷². Üreticinin bu tarz mühürlerinin yanı sıra solda *Helios* sembolünün yer aldığı mühürleri de mevcuttur¹⁰⁷³. Aynı dönem içerisinde bu sembolü mühürlerinde kullanan farklı üreticilerin de olduğu bilinmektedir¹⁰⁷⁴. Stülize *Helios* sembolünü taşıyan yönetici mühürleri Period II içerisinde görülmekte ve üretici Theodoros'un yanı sıra bu dönemde faaliyette bulunan ve bu sembolü kullanan diğer üreticileri de tarihlemektedirler. Samaria'da bulunmuş, halen İstanbul Arkeoloji Müzelerinde korunmakta olan üretime ait bir amphora üst parçasında, bir kulpta üreticinin adı ve ay adı, diğer kulpta ise söz konusu sembol, edat, kısaltma olarak verilmiş farklı bir ay adı ve bu dönem içinde yöneticilik yapmış olan Simylinos'un kısaltılarak verilmiş adı, üretici-yönetici bağlantısını ortaya koyması açısından önemli bir buluntudur¹⁰⁷⁵. Yönetici Pausanias II de üretime tarihleyen yöneticiler arasında yer almaktadır¹⁰⁷⁶.

¹⁰⁶⁹ Üreticinin, yönetici Agrios ve diğer bazı yöneticilerle bağlantısı için bk.: Grace 1956, 141 No.: 70; Grace 1963, 324; Nilsson 1909, 524 No.: 801, 525 No.: 804 ve 526 No.: 817, 828-829.

¹⁰⁷⁰ Badromios ay adlı tek örnek Marissa'da ele geçmiştir, bk.: Finkielsztejn 2001b, 57. Nagidos'taki örnek ile Marissa'daki örnek harf karakterleri ve stilistik açıdan birbirinden farklıdır. Yazar, Marissa örneğinin üretici Kreon ve Khares'in mühür karakterlerine benzediğini söylemektedir. Nagidos'tan ele geçen mühürde böyle bir benzerlik sezilmemektedir.

¹⁰⁷¹ Şenol 2000, 510 No.: 183 (CRI 1005); Sztetyllo 1983, 97 No.: 80; Sztetyllo 1978, 289 No.: 56; Barbulescu v.d. 1990, 76 No.: 465; Porro 1916, 116 No. 101; Levi – Carratelli 1961-1962, 612 No.: 27; Radulescu v.d. 1987, 72 No.: 145; Breccia 1921, 35 No.: 104.1-2; Pridik 1917, 27 No.: 650-652; Conovici – Irimia 1991, 165 No.: 303-304.

¹⁰⁷² Şenol 2000, 309 No.: 55 (CON 0190). Dikdörtgen formda, iki satırdan oluşan ana mühür ve yuvarlak formda, *alpha* ile mühür kırık olduğu için restore edilemeyen, *gamma* ya da *rho* harfi olabilecek ikinci bir harfi taşıyan ikincil mühür.

¹⁰⁷³ Grace 1974a, 197 dn. 16; Sztetyllo 1983, 96-97 No.: 79-80.

¹⁰⁷⁴ Bu üreticiler için bk.: Finkielsztejn 2001b, 97-98.

¹⁰⁷⁵ Şenol 1996, 39 No.: 2; Reisner – Fisher – Lyon 1924, 313 No.: 12.

¹⁰⁷⁶ Ariel 1988, 34-35.

Kat. No. : 16
Env. No. : Nagidos 2000/396
Form, ebat : Dikdörtgen
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
IP[P] ?

Oldukça aşınmış olan mühür olasılıkla kısaltma bir isim taşımaktadır. Yukarıdaki şekilde restore edebileceğimiz bu kısaltma ismin Rhodoslu yöneticilerden Hippokles veya Hippostratos'a ait olduğu düşünülmektedir. Period Ib içinde, yak. 262-247 yılları arasında birer yıl görev yapmış olan yöneticilerin isimlerine üretici Hieroteles'in bant ağız kenarına sahip amphoralarında rastlanmaktadır¹⁰⁷⁷. Buradaki örneğimize benzeyen ve Benaki Koleksiyonu'nda yer alan mühürde kısaltma olarak verilen ismi, Hippokles olarak restore etmek mümkündür. Koleksiyonda aynı adı taşıyan bir diğer mühürde ise, yöneticinin adı, nominatif halde iki satırdan oluşmaktadır¹⁰⁷⁸. Alexandria'da, Eski İngiliz Konsoloslugu bahçesinde gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ele geçen, yönetici Hippokles'in nominatif haldeki adını retrograd ve iki satır halinde taşıyan mühürlü kulp ile, aynı tabakada ele geçen üretici Hagesikles I'in mühürlü kulpu aynı amphoraya ait olmalıdırlar. Kil hamurlarını benzer özelliklere sahip olması, kulp profilleri, mühürlerin düzenleniş biçimleri ve harflerin karakteri bu ilişkiyi ortaya koyarken, aynı zamanda, yeni bir yönetici-üretici bağlantısını da göstermektedir¹⁰⁷⁹. **IP(** kısaltmasını taşıyan mühürlü kulplara, Rhodos Peraiasi'nda gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında da rastlanmıştır. Çamlı-Çınar mevkiinde ele geçen buluntular arasında yer alan bu tür kısaltmalar yönetici Hippokles veya Hippostratos ile ilişkilendirilmiştir¹⁰⁸⁰. Bk.: No.: 40. Alexandria'da Gabbari nekropolisinde **IPP(** kısaltmasına sahip bir mühür ele geçmiştir. Kil özelliklerinden hareketle Knidos üretimi olarak sınıflandırılan mühürlü kulpun, mantar ağız kenarlı bir amphoraya ait olduğu korunmuş olan ağız parçasından anlaşılmaktadır¹⁰⁸¹.

Kat. No. : 17
Env. No. : Nagidos 1999/50
Buluntu Yeri : U-26 Yüzey
Form, ebat : Dikdörtgen, ? x 1.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/4 pink
Katkı Maddesi : Kil ince ve koyu kırmızı taşçık katkılı.

'Ep[]
Kr[at.da]

Pergamon depositi buluntularından hareketle¹⁰⁸² İ.Ö. 187 yılında yöneticilik görevinde bulunmuş olduğu tespit edilen Kratidas, Diskos II, Istros, Antigonos, Agoranaks ve Aristeidas II adlı üreticilerin amphoralarını tarihlemektedir¹⁰⁸³. Yöneticinin adına, çeşitli merkezlerde ele geçen farklı kalıplardan elde edilmiş mühürlerde sıklıkla rastlanmaktadır¹⁰⁸⁴.

¹⁰⁷⁷ Doğer 1994, 214 No.: 19-21; Doğer 1996, 247.

¹⁰⁷⁸ Alex. ABC 0146.04 ve ABC 0146. 01.

¹⁰⁷⁹ Şenol 2000, 353 ve 355 No.: 141 ve 145 (CON 0338 ve CON 0339).

¹⁰⁸⁰ Doğer – Şenol 1996, 61-63 ve 71 No.: 4

¹⁰⁸¹ Şenol, G. 2003, 243 No.: 97 ve 259 fig. 97a-b.

¹⁰⁸² Börker – Burow 1998, 35 No.: 274-279.

¹⁰⁸³ Maiuri 1921-1922, 253-256 IX-XVII ve 263-266; Brugnone 1986, 45 No.: 40; Jöhrens 1999a, 58 No.: 147; Nicolaou – Empereur 1986, 516 No.: 2; Börker – Burow 1998, 39 342.

¹⁰⁸⁴ Şenol 2000, 193-194 No.: 97; Grace 1950, 140 No.: 22; Grace 1956, 143 No.: 102; Grace 1968, 177 No.: 11; Börker – Burow 1998, 93 No.: 246-252; Sztetyllo 1983, 85 No.: 50; Calvet 1972, 29 No.: 50; Calvet 1982, 28 No.: 64-65; Porro 1916, 118 No.: 125.1-2; Paris 1913, 162 No.: LVIII ve LIX.1-3; Gentili 1958, 72-73 No.: 131.1-9; Halpern-Zylberstein 1980, 248 No.: 39; Ariel 1990, 53-54 S207-S208; Lungu 1990, 214 No.: 15-16; Pridik 1917, 12 No.: 243-245; Brugnone 1986, 45 No.: 40; Crisculo 1982, 64 No.: 50; Nilsson 1909, 448-449 No.: 282; Jöhrens 1999a, 58-59 No.: 148-149.

Kat. No. : 18
Env. No. : Nagidos 2000/287
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 22.56-22.16
Form, ebat : Yuvarlak, 2 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kum ve mika katkılı.

[K]r̄s̄ontoj

ḡul ?

Üretici Kreon tarafından üretilmiş olan amphoralar üzerinde yönetici Pausanias I, Philokrates, Hagesippos, Theodoros I ve Agesis'in adını taşıyan mühürler yer almaktadır¹⁰⁸⁵. Atina'da ele geçen Kreon'a ait¹⁰⁸⁶ bir mühürün stilistik özellikleri, Nagidos'ta ele geçen (yukarıda No.: 11) yönetici Eukles II'nin mühürünün özelliklerine benzemektedir. Bu çiftin varlığı daha önceki buluntular yardımı ile de tespit edilmiştir. Yöneticilerle bağlantısından hareketle, üreticinin faaliyet döneminin Period Ic-IIa içerisinde, yaklaşık İ.Ö. 244-220 yılları arasında olduğu düşünülmektedir. Üreticinin bazı mühürlerinde ay adının görülmesi¹⁰⁸⁷, faaliyetinin ay adı kullanımının başladığı dönemde de sürdüğünü göstererek, yukarıda önerilen tarihi desteklemektedir. Üreticiye ait farklı formlarda mühürler çeşitli merkezlerde ele geçmiştir¹⁰⁸⁸.

Kat. No. : 19
Env. No. : Nagidos 1999/49
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : Yüzey
Form, ebat : Dikdörtgen, ? x 1.2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 8/3 pink
Katkı Maddesi : Kil kalker, kil kum ve az mika katkılı.

Mik[Ūqou]

Karne[.ou]

Rhodos'da amphora üretiminde bulunmuş aynı adı taşıyan iki üretici bulunmaktadır. Bunlardan ilki yönetici Polyaratos I tarafından Period I içerisine tarihlenmektedir¹⁰⁸⁹. Nagidos buluntuları arasında mühürüne rastlanılan Mikythos II ise, yöneticiler Aglukritos, Pausanias I ve Kallikrates I ile bağlantılarından dolayı¹⁰⁹⁰ Period Ila-b'ye tarihlenmektedir. Üreticinin adı mühürleri üzerinde ay adı ile birlikte yer almaktadır¹⁰⁹¹.

¹⁰⁸⁵ Jöhrens 1999a, 46 No.: 111; Brugnone 1986, 50 No.: 45 ve 79-80, No.: 95; Conovici – Irimia 1991, 164-165 No.: 289-292; Jöhrens 2001, 423 No.: 219.

¹⁰⁸⁶ Jöhrens 1999a, 45 No.: 109.

¹⁰⁸⁷ Alexandria'dan ay adlı bir mühür için bk.: Şenol 2000, 432 No.: 59 (CRİ 0154). Calvet 1978, 226 No.: 29; Porro 1916, 118 No.: 126.5; Radulescu v.d. 1987, 72 No.: 147-148.

¹⁰⁸⁸ Şenol 2000, 431-432 No.: 58-59; Jöhrens 1999a, 45-46 No.: 106-111; Jöhrens 2001, 423 No.: 216-219; Calvet 1978, 226 No.: 29; Calvet 1982, 28 No.: 66-67; Canarache 1957, 263 No.: 639; Pridik 1917, 29 No.: 697-701 ve 136, No.: 99-102; Coja 1986, 440 No.: 135; Sztetyllo 1978, 279 No.: 33; Sztetyllo 1990, 188 No.: 71; Barbulescu v.d. 1990, 76 No.: 466; Selov 1970, 19 No.: 14-15; Levi 1965-1966, 553 No.: 20-21; Porro 1916, 118 No.: 126.1-4; Lazarov 1980, 171 No.: 43; Ariel 1990, 31-32 S6-S10; Brugnone 1986, 79 No.: 95; Nilsson 1909, 449 No.: 283; Jöhrens 1999a, 45 No.: 106-108.

¹⁰⁸⁹ Grace 1963, 333 No.: 1; Empereur – Hesnard 1987, 58 fig. 8.

¹⁰⁹⁰ Jöhrens 1999a, 49 No.: 124; Grace 1934, 222 No.: 21-22.

¹⁰⁹¹ Jöhrens 1999a, 48-49 No.: 117-124; Jöhrens 2001, 426 No.: 234; Grace 1934, 221-222 No.: 19-22; Grace 1950, 139 No.: 7-8; Grace 1956, 142 No.: 86-88; Börker – Burrow 1998, 49 No.: 487 ve 95, No.: 271; Pridik 1897, 149 No.: 7; Pridik 1917, 30 No.: 750-751; Porro 1916, 118 No.: 137.1-3; Gentili 1958, 75 No.: 141.1-2; Halpern-Zylberstein 1980, 247 No.: 29; Viola 1884, 269 No.: 76; Etienne 1986, 238 No.: 9; Conovici – Garlan 2004, 109 No.: 12-13; Conovici – Irimia 1991, 165-166 No.: 305-307.

Kat. No. : 20
Env. No. : Nagidos 2001/454
Buluntu Yeri : Yüzeý
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.5 x 1.7 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 8/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Kil taşçık, kum ve mika katkılı.

Nikag[.d]oj

Nikagis, Rhodos'da amphora üretiminde bulunan bir atölyenin sahibesidir. Atölyelerin kendilerine miras yolu ile kaldığı düşünölen bir kaç atölye sahibesinin adı (Nikagis, Diokleia, Kallio ve Timo) Rhodos amphora mühürleri üzerinde yer almaktadır¹⁰⁹². Üretici olarak kısaca tanımladığımız bu ismi taşıyan mühürler, Pergamon depozitindeki buluntudan hareketle, Period III'e tarihlenmektedir¹⁰⁹³. Bu üreticinin mühürleri çeşitli tüketim merkezlerinde ele geçmiştir¹⁰⁹⁴.

Kat. No. : 21
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : F-16
Seviye : Tarım toprağı
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.4 x 1.8 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık, az mika ve kalker katkılı.

'Ep['] N.-

k[w]noj

Mühürde adı yer alan Nikon, Hieroteles¹⁰⁹⁵ ve Zenon I¹⁰⁹⁶ adlı üreticilerin yanı sıra olasılıkla Lykolas, Aristonikos ve Aristophanes adlı üreticilerin de¹⁰⁹⁷ amphoralarını tarihleyen yöneticilerden biridir. Son yıllarda yapılan araştırmalar sonucu yönetici için, İ.Ö. yak. 233-220 yılları arası önerilmektedir¹⁰⁹⁸. Burada görölen mühürle aynı kalıptan elde edilmiş iki mühür Benaki Koleksiyonu'nda yer almaktadır¹⁰⁹⁹. Tarihlediğı üreticilerin mühür özelliklerine sahip yöneticinin adının yer aldığı mühürler çeşitli merkezlerde ele geçmiştir¹¹⁰⁰.

Kat. No. : 22
Env. No. : Nagidos 2000/288
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 22.56-22.13
Form, ebat : Dikdörtgen, ? x 1.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/4 pink
Katkı Maddesi : Kil mika, kum, kalker ve taşçık katkılı.

'On[a]- retr.

s[.mou]

Mühürde üretici Onasimos I'in adı *retrograd* olarak yazılmış ve olasılıkla hilal biçiminde *sigma* kullanılmıştır. Üreticinin yönetici Polykles ve Agestratos I ile bağlantısı Pietriou depozitinden ele geçen buluntular yardımı ile saptanmıştır¹¹⁰¹.

¹⁰⁹² Rhodoslu atölye sahibeleri için bk.: Nilsson 1909, 59-60 ve 101-103.

¹⁰⁹³ Börker – Burow 1998, 49-50 No.: 491.

¹⁰⁹⁴ Börker – Burow 1998, 95, No.: 274-279; Jöhrens 1999a, 73 No.: 191; Jöhrens 1999b, 166 No.: 8; Jöhrens 2001, 427 No.: 241-244; Calvet 1982, 29-30 No.: 70-72; Porro 1916, 119 No.: 142.1-3; Sztetyllo 1990, 175 No.: 30; Sztetyllo 2000, 107 No.: 94-95; Gramatopol – Bordea 1968, 59 No.: 71-72; Levi 1965-1966, 555 No.: 23; Gentili 1958, 75 No.: 143.1-6; Ariel 1990, 55 S218-S224; Viola 1884, 269 No.: 78; Buzoianu 1990, 150 No.: 357-362; Conovici – Garlan 2004, 113 No.: 26; Pridik 1917, 31 No.: 763-766; Barker 2004, 79 No.: 3-4.

¹⁰⁹⁵ Doğer 1994, 214 No.: 22; Doğer 1996, 248; Nilsson 1909, 463 No.: 333.

¹⁰⁹⁶ Üretici Zenon I tarafından üretilmiş bir amphoranın yönetici adı taşıyan mühürü için bk.: Jöhrens 1999b, 13 No.: 8.

¹⁰⁹⁷ Finkielstejn 2001b, 105 Tablo 3.

¹⁰⁹⁸ Finkielstejn 2001b, 191 Tablo 18.

¹⁰⁹⁹ Alex. ABC 0186.06 ve 07 (RE 161.00.007 kalıbı)

¹¹⁰⁰ Porro 1916, 119 No.: 148.1-2; Getov 1988, 24 No.: 6; Halpern-Zylberstein 1980, 244 No.: 1; Forest 1982, 185 No.: 31; Viola 1884, 270 No.: 84-85; Etienne 1986, 237 No.: 1; Jöhrens 1999a, 13 No.: 7; Jöhrens 2001, 396-397 No.: 89-92; Brugnone 1986, 47 No.: 42; Avram 1999, 224 No.: 23; Sztetyllo 1975, 165 ve No.: 7, 9-10; Grace 1934, 233 No.: 69; Canarache 1957, 200 No.: 476 (Herakleia Pontika mühürü olarak sınıflandırılmış, ancak Peraia üretimi, düğme mühürdür).

¹¹⁰¹ Conovici – Irimia 1991, 23 No.: 257.

Üreticinin adını taşıyan bir mühürün ele geçtiği Alexandria'daki Kriket sektöründe ayrıca Rhodoslu üretici Zenon I ve yönetici Aristarkhos'a ait mühürlerin ele geçmiş olması¹¹⁰², üreticinin Period Ib içinde faaliyette bulunduğunu göstermektedir¹¹⁰³. Üreticiye ait bazı mühürlerde görülen bir özellik de ismin altında yer alan ve ay adlarını işaret ettiği düşünülen *monogram*lardır¹¹⁰⁴. Bu tür mühürler, Rhodos amphora mühürleri üzerinde ay adı kullanma geleneğinin başladığı dönemlere kadar üreticinin, amphora üretiminin sürdürdüğünü göstermektedir. Üreticinin farklı kalıplardan elde edilmiş mühürleri çeşitli merkezlerde ele geçmiştir¹¹⁰⁵.

Kat. No. : 23
Env. No. : Nagidos 2000/152
Buluntu Yeri : Sur 1
Seviye : 48.69-48.06
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.8 x 1.5 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker ve az miktarda mika katkılı.

Swkr̥t[euj yanan meşale]

Üretici Sokrates II'ye ait mühürün sağ tarafı korunmamıştır. Ancak burada, üreticinin tüm mühürlerinde yer alan yanan meşale sembolünün olduğu düşünülmektedir. Adını taşıyan mühürlerin çok sıklıkla ele geçmiş olması¹¹⁰⁶, üreticinin Period III içerisinde yoğun faaliyette bulunmuş olduğunu göstermektedir. Sokrates II tarafından üretilen amphoralarda yönetici Sodamos, Sostratos II, Symmakhos, Arkhidamos, Ksenophanes, Hieron I ve Theuphanes II'nin adının yer alması¹¹⁰⁷, üreticinin faaliyet döneminin Period II'nin sonlarına doğru başlayıp Period IIIb içlerine kadar sürdüğünü göstermektedir¹¹⁰⁸. Rhodos'da daha erken bir dönemde faaliyette bulunan, mühürlerinde herhangi bir sembol kullanmayan aynı isimli bir üretici daha bulunmaktadır¹¹⁰⁹.

Kat. No. : 24
Env. No. : Nagidos 2001/410
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 21.88-21.46
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.1 x 1.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/6 reddish yellow

Helios başı 'Ep̣` Fi-
ḷ`enda

Mühür yönetici Philondas'ın adını taşımaktadır. Solda stilize *Helios* başı sembol olarak kullanılmıştır. Yazıt ve sembol çerçeve içerisinde yer almaktadır. Olasılıkla aynı kalıptan elde edilmiş mühürler Atina Milli Müzesi'nde ve Tarsus buluntuları arasında yer almaktadır¹¹¹⁰. Ayrıca yine aynı kalıptan basılmış mühürlere Benaki Koleksiyonu'nda rastlanmaktadır¹¹¹¹. Bu tarz mühürler üretici Theodoros tarafından kullanılmıştır. Nagidos'tan ele geçen bu mühürlü kulp

¹¹⁰² Şenol 2000, 441-442 No.: 74 (CRİ 0051).

¹¹⁰³ Burada sözü edilen tüm yöneticiler, İ.Ö. yak. 262-247 yılları arasına tarihlenmektedir.

¹¹⁰⁴ *Monogramlı* mühürler için bk.: Lazarov 1980, 171 No.: 45 Tablo V (yayımda *monogramdan* söz edilmemektedir ancak Alexandria'daki mühür (CRİ 0059) ile aynı kalıptan elde edilmiştir); Şenol 2000, 442 No.: 75 (CRİ 0059); Doğer – Şenol 1997, 44 No.: 16; Conovici – Irimia 1991, 161 No.: 257.

¹¹⁰⁵ Radulescu v.d. 1987, 73 No.: 154 (37); Mircev 1958, 35 No.: 151-156; Nilsson 1909, 467 No. : 345; Porro 1916, 119 No.: 157.1-2; Halpern-Zylberstein 1980, 250 No.: 67; Schkorpil 1935, 30 No.: 8 ve 33, No.: 47-18; Breccia 1921, 42 No.: 152; Jöhrens 2001, 428 No.: 248; Şenol 2000, 323 No.: 80 (CON 0350).

¹¹⁰⁶ Şenol 2000, 211 No.: 128 ve 448, No.: 84; Şenol 1996, 38 No.: 1 ve 52, No.: 28-29; Grace – Savatianou-Petropoulakou 1970, 302 E 3; Jöhrens 1999a, 50 No.: 126-127; Jöhrens 2001, 431 No.: 262; Börker – Burow 1998, 51 No.: 507-510; Calvet 1978, 227 No.: 39; Calvet 1982, 33 No.: 87-88; Grace 1950, 141 No.: 32; Sztetyllo 1975, 186 No.: 95-96; Sztetyllo 1976, 51 No.: 128-130; Sztetyllo 1978, 280 No.: 35-36; Levi 1965-1966, 555 No.: 29; Grace 1974b, 95 A4; Börker 1974, 35 No.: 5; Gramatopol – Bordea 1969, 264 No.: 1151; Porro 1916, 121 No.: 177.3-11; Paris 1913, 164 No.: LXXIX.1-8; Brugnone 1986, 84-85 No.: 101-104.

¹¹⁰⁷ Grace – Savatianou-Petropoulakou 1970, 302 E3 ve 303, E5; Giveon 1963, 26-27 Lev. 8; Jöhrens 1999a, 50 No.: 127; Şenol 1996, 38 No.: 1; Lungu 1990, 215 No.: 2.

¹¹⁰⁸ Üreticinin faaliyet dönemi için İ.Ö. yak. 204-172 tarihleri arası önerilmektedir, bk.: Finkielstzejn 2000a, 145 CRh 16.

¹¹⁰⁹ Grace – Savatianou-Petropoulakou 1970, 302 E3.

¹¹¹⁰ Jöhrens 1999a, 34 No.: 76; Grace 1950, 139 No.: 3 (*iota* harfinin bulunduğu kesin değildir).

¹¹¹¹ Alex. ABC 0245.10, 11, 12 ve 13 (RE 220A.00.003 kalıbı).

da olasılıkla söz konusu üreticinin bir amphorasına ait olmalıdır. Philondas ayrıca üretici Hieroteles'in amphoralarını tarihlenen yöneticilerden biridir¹¹¹².

Bazı araştırmacılar tarafından iddia edildiğinin aksine, yönetici Philondas ve Philonidas'ın farklı kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Zira Philondas'ın adına Peraialı üreticilerden sadece Hieroteles'in amphoralarında rastlanması, buna karşın Philonidas'ın adına hem Hieroteles'in hem de ardılı Dionysios II'nin amphoralarında rastlanması Philonidas'ın görev yılının Hieroteles'in faaliyetinin sonlarında doğru ve aynı zamanda üretici Dionysios II'nin faaliyetinin başlarında olduğunu göstermektedir. Bu iki üretici 2 veya 3 yıl aynı ya da komşu atölyelerde üretimde bulunmuşlardır. Yönetici Philonidas'ın ayrıca üretici Zenon I, Potamokles ve Theodoros'un üretimini tarihlediği önerilmektedir¹¹¹³. Bu üreticilerin tümü Period IIa'da faaliyette bulunmuşlardır. Oysa Dionysios II'nin üretime başladığı tarih bu dönemden daha sonra, Period IIB içindedir. Bu veriler yardımı ile yukarıda önerilen üretici Zenon I, Potamokles ve Theodoros ile yönetici bağlantılarında, yönetici Philonidas değil, Philondas ve yöneticilik yaptığı yıl da Period IIa'da olmalıdır. Philondas şeklinde yazılımın, kalıpları yapan ustanın basit bir hatasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü belirli üreticilerin amphoraları üzerinde yöneticinin her iki ismine değil (Hieroteles'in mühürleri hariç) sadece tek tip yazılmış isime rastlanmaktadır. Aşağıda bunlara bir kaç örnek verilmektedir:

- 1) Üretici Theodoros'un amphoraları üzerindeki *Helios* başı sembollü mühürler hep Philondas adını taşımaktadır¹¹¹⁴.
- 2) Aynı şekilde Zenon I'in amphoraları üzerindeki mühürlerde hep Philondas adı yer almaktadır¹¹¹⁵.
- 3) Üretici Potamokles'in amphoralarında Philondas adı yer almaktadır¹¹¹⁶.
- 4) Hieroteles'in amphoralarında her iki isim de yer almaktadır¹¹¹⁷.
- 5) Üretici Ksenotimos'un amphoralarındaki mühürlerde Philondas ismi olmalıdır¹¹¹⁸.
- 6) Üretici Dionysios II'nin amphoralarında sadece Philonidas adı görülmektedir¹¹¹⁹.

Yukarıda belirtildiği gibi Hieroteles'le beraber Period IIa'da çalışan beş üreticinin amphorası üzerinde Philondas, Period IIa ve IIB'de faaliyetleri devam eden Hieroteles'in amphoralarında Philondas ve Philonidas, Period IIB'nin ortalarından itibaren üretime başlayan Dionysios II'nin amphoralarında Philonidas adı yer almaktadır. Bu nedenle Philondas Period IIa'ya, Philonidas Period IIB'ye tarihlenmelidir¹¹²⁰. Yönetici Philondas'a ait çeşitli formlardaki mühürler tüketim merkezlerinde ele geçmiştir¹¹²¹.

Kat. No. : 25
Env. No. : Nagidos 1999/57
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 57.40-57.30
Form, ebat : Dikdörtgen, ? x 1.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/4 pink
Katkı Maddesi : Kil az miktarda mika ve kum katkılı.

'Ep̄ Fil [w] -
 [n].da

Yönetici Philonidas için bk.: yukarıda No.: 23. Yöneticinin adını taşıyan mühürler çeşitli merkezlerde ele geçmiştir¹¹²².

¹¹¹² Doğer 1996, 249.

¹¹¹³ Finkielsztejn 2001b, 105 Tablo 3.

¹¹¹⁴ Nagidos'tan ele geçen örneğin yanı sıra bk.: Jöhrens 1999a, 34 No.: 76; Finkielsztejn 2001b, 241 pl. IV, No.: 66.

¹¹¹⁵ Finkielsztejn 2001b, 68 pl. II, No.: 24-25 (Yazıtta harfin ihmal edilmiş olduğunu gösteren parantezin içerisinde *iota* harfi yazılmıştır. Oysa söz konusu mühürler incelendiğinde (Alexandria Greko-Romen Müzesi, ABC 920. 28 ve Atina Agorası, SS 7020) üzerlerinde *iota* harfinin bulunmadığı açıkça görülmektedir).

¹¹¹⁶ Finkielsztejn 2001b, 248 pl. XI, No.: 200.

¹¹¹⁷ Nicolaou – Empereur 1986, 516 No.: 1; Doğer 1996, 248.

¹¹¹⁸ Mühür tam korunmamış olmakla beraber bk.: Finkielsztejn 2001b, 249 pl. XII, No.: 223.

¹¹¹⁹ Empereur – Tuna 1989, 298 No.: 22; Doğer 1996, 249.

¹¹²⁰ Hieroteles ve Dionysios II'nin amphora mühürleri üzerinde görülen, yukarıda da sözü edilen, yönetici isimleri ve sorunlar için bk.: Şenol – Şenol – Doğer 2004, 353-359.

¹¹²¹ Şenol 2000, 457 No.: 98 (CRİ 0100); Jöhrens 1999a, 34 No.: 73, 76; Jöhrens 2001, 405 No.: 129; Porro 1916, 122 No.: 202, Levi – Carratelli 1961-1962, 617 No.: 59; Nilsson 1909, 497 No.: 430; Ariel 1990, 38 S56; Pridik 1917, 20 No.: 403. Tarsus buluntuları arasında yayınlanan (Grace 1950, 139 No.: 3) ve yönetici Philonidas'a ait olarak restore edilen mühür tam olarak okunamamaktadır. Bu yöneticinin de Philondas olması mümkündür.

¹¹²² Şenol 2000, 339-340 No.: 111 (CON 0221) (ay adlı); Şenol, G. 2003, 236 No.: 75 ve 256, fig. 75; Jöhrens 1999a, 34 No.: 74-75; Calvet 1993, 69 No.: 89; Grace 1950, 139 No.: 3; Empereur – Tuna 1989, 298 No.: 22; Gramatopol – Bordea 1968,

Kat. No. : 26
Env. No. : Nagidos 2001/456
Buluntu Yeri : Q-18b
Seviye : 14.68-15.58
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.4 x 1.3 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 8/6 yellow
Katkı Maddesi : Kil taşıçık, kalker ve az mika katkı.

['E]p̄ Car-
[m]okl eāj

Yönetici Kharmokles'in, buradaki örneğin aksine, bazı mühürlerinde ay adının da yer alması, yöneticinin ay adı kullanımının başladığı tarihten sonra görev yaptığını göstermektedir. Yöneticinin adına, İ.Ö. yak. 265/225 yıllarına kadar Rhodos Peraia'sında faaliyette bulunan üretici Hieroteles'in amphoralarında ve Pergamon depozitindeki mühürlerde rastlanmamaktadır. Buna karşın, Peraia'da Hieroteles'in ardılı olan üretici Dionysios II'nin bazı amphoralarının yöneticinin adını taşıyan mühürlere sahip olması, yöneticinin görevde bulunduğu yılın İ.Ö. yak. 219-210 arasında olması gerektiğini göstermektedir. Yöneticiye ait farklı kalıplarda mühürler, üretim merkezi olan Rhodos ve çeşitli tüketim merkezlerinde ele geçmiştir¹¹²³. Alexandria'daki Benaki Koleksiyonu'nda yer alan bir mühür ile aynı kalıptan basılmış olduğu düşünülmektedir¹¹²⁴.

Kat. No. : 27
Env. No. : Nagidos 2000/397
Buluntu Yeri : Sur 1b
Seviye : 48.72
Form, ebat : Dikdörtgen, 4.2 x 1.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, taşıçık ve mika katkı.

'Ep̄[.....]
[.....]
'Art[am]it.ou

Mühürde yer alan izler, kalıbın iki kez basılmış (dublikasyon) olduğunu göstermektedir. İlk satırda edat, son satırda ay adı Artamitios kısmen korunmuştur. Rhodoslu yöneticilerden birine ait olan mühürde iki satır arasında yer alan boşluk, yazıtın üç satır olabileceğini göstermektedir. Kulpun formu Period II veya III'e işaret etmektedir.

Kat. No. : 28
Env. No. : Nagidos 2001/513
Buluntu Yeri : F-16
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.8 x 1.6 cm.
Hamur Rengi : 10YR 8/6 yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker ve taşıçık katkı.

'E[p̄]
[.....]

Mühürde sadece edat korunmuştur. Kulp profilinden ve kesitinden mühürün olasılıkla Period II içinde üretilmiş bir amphoraya ait olduğu anlaşılmaktadır.

58 No.: 55; Getov 1988, 24 No.: 9; Gentili 1958, 90 No.: 186.1-2; Ariel 1990, 38 S57; Buzoianu 1990, 145 No.: 269; Pridik 1917, 20 No.: 404; Conovici – Irimia 1991, 162-163 No.: 268-269; Sztetyllo 2000, 89 No.: 50; Nilsson 1909, 497 No.: 431; Canarache 1957, 235-236 No.: 530-531 ve 255, No.: 605; Sztetyllo 1976, 31 No.: 21; Sztetyllo 1975, 172 No.: 32. Alexandria Benaki Koleksiyonu'nda aynı kalıptan elde edilmiş bir mühür bulunmaktadır (Alex. ABC 0245.01, RE 220B.00.002 kalıbı).

¹¹²³ Jöhrens 1999a, 35-36 No.: 78-81; Jöhrens 2001, 405 No.: 130; Paris 1913, 165 No.: XC.1-2; Radulescu v.d. 1987, 69 No.: 131; Schkorpil 1935, 30 No.: 9; Breccia 1921, 47 No.: 196; Sztetyllo 1992, 162 No.: 13; Sztetyllo 2000, 88-89 No.: 47-48; Pridik 1917, 20 No.: 405-406; Conovici – Irimia 1991, 164 286-288; Brugnone 1986, 61 No.: 59; Nilsson 1909, 498 No.: 436.

¹¹²⁴ Alex. ABC 0246.20 (RE 223.00.008 kalıbı).

Kat. No. : 29
Env. No. : Nagidos 2002/582
Buluntu Yeri : W-31
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.0 x 1.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow.

Sm[inq.ou]
 [.....]

İki satırdan oluşan mühürün ilk satırında ay adı ikinci satırda ise olasılıkla üretici adı yazılı olmalıdır. Restorasyonu yapılamayan mühürlü olasılıkla Period II'de üretilen bir amphoraya ait olmalıdır. Bu dönemde, kendi adını taşıyan bazı mühürlerde ay adı da kullanan üreticiler arasında Damonikos, Theodoros, Mikythos II ve Kreon yer almaktadır. Bk.: ve karşılaştırmız yukarıda No.: 8, 14, 17-18.

Kat. No. : 30
Env. No. : Nagidos 2002/605
Buluntu Yeri : BG-15
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.1 x 1.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Kanonik ağız kenarı korunmuştur.

Uakin[q.ou ?]

[.....] retr.

Mühür olasılıkla, kendi adını taşıyan mühürlerinde ay adı kullanan bir üreticiye ait olmalıdır. Ancak ikinci satırda yer alması gereken isim okunamamaktadır. İlk satırda yer alan ay adı ise nominatif veya genitif halde yazılmış olmalıdır. Mühürlü kulpu, profilinden hareketle Period II'ye tarihlenmek mümkündür. Bkz. No.: 28.

Kat. No. : 31
Env. No. : Nagidos 1997, yüzey
Form, ebat : Dikdörtgen, yak. 1.4 x 1 cm.
Hamur Rengi : 5YR 7/6 reddish yellow.

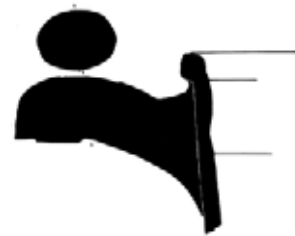

[.....]St-

[.....]oj

Kulp üzerine diagonal olarak basılmış mühürün sol kısmı siliktir. Bu da ismin restorasyonunu güçleştirmektedir. Kulp formundan ve korunan mühürün stilinden hareketle, mühürlü kulpu Period I içine tarihlenmek mümkündür. Mühürün yöneticiye ait olması durumunda, Period Ib içerisinde birer yıl görev yapmış olan Khrysostratos, Hipposstratos, Agestratos I ve Timostratos isimleri uygun görülmektedir. Bu yöneticiler içerisinde Agestratos I'in, Nagidos'taki mühür stiline benzer kalıptan elde edilmiş bir mühürün Benaki Koleksiyonu'nda yer alması¹¹²⁵, mühürümüzde bu ismin yer alması olasılığını artırmaktadır. Mühürün üreticiye ait olması durumunda ise İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarında faaliyette bulunmuş olan ve mühürlerine sıklıkla rastlanmayan üretici Nikostratos önerilebilir. Üretici tek ya da iki satırdan oluşan, dikdörtgen formda mühürler kullanmıştır¹¹²⁶.

Kat. No. : 32
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : EF-16
Seviye : 22.33-22.02
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.1 x 1.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 8/4 pink
Katkı Maddesi : Kil taşıyıcı, kalker ve mika katkılı.

[.....]

Mühür oldukça aşınmış olduğundan yazıtın restorasyonu yapılamamaktadır.

¹¹²⁵ Alex. ABC 0036.37 (RE 003.1.00.007 kalıbı).

¹¹²⁶ Börker – Burow 1998, 96 No.: 295; Badaliants 1980, 12; Barbulescu v.d. 1990, 68 No.: 452 (tek satır); Grace 1952, 525; Paris 1913, 163 No.: LXVIII; Paris 1914, 313 No.: LXV (çerçeve); Sorlin-Dorigny 1885, 50 No.: 12; Tancheva-Vasileva 1982, 109 No.: 95; Conovici – Irimia 1991, 142 No.: 46. Rhodos Peraiası'nda yer alan Hydas'daki buluntular arasında üreticiye ait bir mühür bulunmaktadır (HYD. 00-KF. HY. 37).

Kat. No. : 33
Env. No. : Nagidos 1997, yüzey
Form, ebat : Dikdörtgen, 3.7 x 1.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/4 pink
 Aşınmış olan mühürün restorasyonu mümkün değildir.

Kat. No. : 34
Env. No. : Nagidos 2002/591
Buluntu Yeri : BG-15
Form, ebat : Dikdörtgen, ? x 2.6 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
 Aşınmış olan mühürün restorasyonu yapılamamaktadır.
 Olasılıkla Period II'ye tarihlenmek mümkündür.

Kat. No. : 35
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : EF-16
Seviye : 23.25-22.99
Form, ebat : Yuvarlak, 2.6 cm.
Hamur Rengi : 10YR 8/6 yellow
Katkı Maddesi : Kil kum, az kalker ve taşçık katkılı.
 [.....]
 gül
 Mühür aşınmış olduğundan yazıtın restorasyonu yapılamamaktadır.

Kat. No. : 36
Env. No. : Nagidos 2002/744
Buluntu Yeri : G-16
Seviye : Tarım toprağı
Form, ebat : Yuvarlak, 2.6 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker ve taşçık katkılı.
 [.....]
 gül

Restore edilemeyen yazıt iki konsantrik daire arasında yer almaktadır. Mühürün merkezinde yer alan gül sembolü üretici Ksenotimos'un mühürleri üzerinde görülen özellikleri yansıtmaktadır¹¹²⁷. Mühür, Period IIa ve IIB'de faaliyette bulunan üreticiye ya da onu tarihleyen yöneticilerden birine ait olmalıdır. Üretici ile bağlantısı saptanan yöneticiler, Philondas, Pausanias I, Hagesippos, Onasandros ve Aiskhylinos'dur¹¹²⁸.

Kat. No. : 37
Env. No. : Nagidos 2002
Buluntu Yeri : BG-16
Form, ebat : Yuvarlak
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
 [.....]
 gül

Mühür üzerindeki yazıt, yüzey çok aşınmış olduğu için, restora edilememektedir. Ancak merkezde yer alan gül motifi görülebilmektedir. Kulp formunun yardımıyla Period II'ye tarihlenmek mümkündür.

¹¹²⁷ Üreticiye ait yayınlanmış bazı mühürler için bk.: Grace 1934, 236 No.: 79; Sztetyllo 2000, 108 No.: 98; Grace 1950, 144 No.: 62; Grace 1956, 141 No.: 73; Levi – Carratelli 1961-1962, 613 No.: 47; Radulescu v.d. 1987, 73 No.: 152-153; Canarache 1957, 233 No.: 523.

¹¹²⁸ Finkielsztejn 2001b, 105 Tablo 3 ve 112, Tablo 4.

Rhodos Peraiası

Rhodos Peraiası, Rhodos'un karşısında güney batı Anadolu'da yer alıp Rhodos hakimiyeti ve yönetimindeki topraklardır. Anakara üzerinde bulunan bu bölgenin yanı sıra civardaki Nysiros, Karpathos ve Simi adaları da Peraia içinde bulunmaktadır¹¹²⁹. Yapılan yüzey araştırmaları¹¹³⁰ ve kazı çalışmaları¹¹³¹, bölgede amphora üretim faaliyetlerinin gerçekleştiğini ortaya koymuştur.

Hisarönü-Çubucak mevkiinde Peraia'nın en önemli mühürlü amphora üreticisi Hieroteles ve ardıllarına ait atölyeler ele geçmiştir. Hieroteles'in İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinin sonlarında üretime başladığı ve faaliyetini aynı yy.'ın 3. çeyreğinin sonlarına doğru sona erdirdiği fakat ardıllarının Pergamon depozitinin başlangıcına kadar üretimlerine devam ettikleri anlaşılmaktadır. Yaklaşık 12 yıllık faaliyeti, kazılarda ele geçen yönetici mühürleri ile tespit edilen üretici Dionysios II ise, Hisarönü atölyelerinde faaliyette bulunan ve Hieroteles'in son yıllarında çağdaşı ve ardılıdır. İ.Ö. 3. yy. içerisinde farklı dönemlerde, söz konusu atölyelerde, Nikolaos, Anaksilas ve Herakleitos'un da kısa süreli üretimde buldukları gözlenmiştir¹¹³². Hisarönü atölyelerinin güneyinde, Turgut Köyü yakınlarında İ.Ö. 3. yy. başlarında mühürlü amphora üretimde bulunan bir atölyenin yanı sıra bölgenin kuzeyinde Kallipolis'de¹¹³³, Çamlı Köyü civarında¹¹³⁴ İ.Ö. 3. yy.'a tarihlendirilen mühürlü amphora üretim faaliyetlerine ilişkin önemli kanıtlar ele geçmiştir. Bölgede ve çeşitli tüketim merkezlerinde ele geçen mühürlü amphora kulplarının kil özellikleri, Peraia'daki üretimin anılan atölyelerle sınırlı kalmadığını, henüz üretim noktası tespit edilememiş farklı atölyelerin olabileceğini ortaya koymaktadır¹¹³⁵.

İ.Ö. 3. yy. içerisinde Peraia'da üretilmiş olan amphoralara ait mühürlü kulplar tüm Doğu Akdeniz ve Karadeniz'deki tüketim merkezlerinde ele geçmektedir.

Kat. No.	: 38
Env. No.	: Nagidos 2001/574
Buluntu Yeri	: F-16
Seviye	: Tarım toprağı
Form, ebat	: Yuvarlak 2.6 cm.
Hamur Rengi	: 7.5 YR 8/6 pink
Katkı Maddesi	: Kil kum ve taşçık katkılı.

[Dij]on[Üsioj

gül

Rhodoslu amphora üreticileri arasında Dionysios ismini taşıyan birden fazla üreticinin olduğu bilinmektedir. Bk.: ve karşılaştırınız No.: 9. Bunlardan en tanınmış olanı, Period IIB-IIc içinde Hisarönü atölyelerinde Hieroteles'den sonra faaliyette bulunmuş olan, yuvarlak formlu, merkezinde gül, bereket boynuzu ya da asma yaprağı sembolü kullanan ve ikinci *homonym* olarak tespit ettiğimiz ve burada da mühürü yer alan Dionysios II adlı üreticidir¹¹³⁶. Pergamon depozitinde adını taşıyan mühürlerin bulunmaması, üreticinin faaliyetinin Period III'den önce bittiğini ortaya koymaktadır¹¹³⁷. Yöneticiler ile bağlantısından hareketle, Period IIB-IIc içindeki üretiminin yaklaşık 11-12 yıl sürdüğü anlaşılan üretici, faaliyetinin ilk birkaç yılında üretici Hieroteles ile eş zamanlı olarak çalışmıştır. Hieroteles'inki ya da ona komşu bir atölyede üretimini gerçekleştiren Dionysios II, Hieroteles'in geç çağdaşı ve ardılıdır. Kendinden sonra

¹¹²⁹ Rhodos Peraiası hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Fraser – Bean 1954.

¹¹³⁰ Empereur – Tuna 1989, 277-299.

¹¹³¹ Doğer 1994, 195-218; Doğer 1996, 235-254.

¹¹³² Şenol – Şenol – Doğer 2004, 355-356.

¹¹³³ Empereur – Picon 1986, 116; Empereur – Tuna 1989, 289.

¹¹³⁴ Doğer – Şenol 1996, 61-66.

¹¹³⁵ Şenol – Şenol – Doğer 2004, 359.

¹¹³⁶ Doğer 1996, 245; Şenol – Şenol – Doğer 2004, 354 dn. 14 ve 356.

¹¹³⁷ Pergamon depozitinde bu adı taşıyan, olasılıkla üçüncü *homonym* olduğu düşünülen üreticiye ait bir mühür bulunmaktadır. Dikdörtgen formda, tek satırdan oluşan mühürde, ortada bir baykuş, iki yanında, sembolden dolayı ikiye ayrılmış durumdaki üreticinin adı ve alta baykuşun tünemiş olduğu *haduseus* görülmektedir, bk.: Börker – Burow 1998, 46 No.: 437.

Hisarönü atölyelerinde faaliyete geçen üretici Herakleitos'un da erken çağdaşdır¹¹³⁸. Period II'nin sonunda üretimi sona eren Dionysios II'nin adına Pergamon depozitinde rastlanmazken ardılı olan Herakleitos'a ait, Rhodos mühürleri arasında nadiren rastlanılan iki isimli mühürler depozitte ele geçmiştir¹¹³⁹. Üreticiye veya onu tarihleyen yöneticilere ait mühürlü kulplar çeşitli tüketim merkezlerinde ele geçmiştir¹¹⁴⁰.

Kat. No. : 39
Env. No. : Nagidos 2001/558
Buluntu Yeri : F-16
Seviye : Tarım toprağı
Form, ebat : Yuvarlak, 3.2 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 8/6 yellow
Katkı Maddesi : Kil kum, taşçık ve mika katkılı.

[.....]

gül

Restorasyonu yapılamayan mühürlü kulp, olasılıkla, Peraialı üretici Dionysios II'nin veya onu tarihleyen yöneticilerden birinin adını taşımaktadır. Bk.: yukarıda No.: 38.

Kat. No. : 40
Env. No. : Nagidos 2000/137
Buluntu Yeri : Sur 2
Seviye : 48.39-47.65
Form, ebat : Kare, 0.9 x 0.9 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kum, kalker ve mika katkılı.

IP(

Kare formlu mühürdeki *iota* ve *pi* harflerinden oluşan kısaltma olasılıkla **IP-** ile başlayan bir isme ait olmalıdırlar. Aynı *monogramları* taşıyan örnekler Rhodos Peraiası'nda yapılan yüzey araştırmalarında da ele geçmiştir. Peraia'daki Çamlı-Çınar mevkiinde bulunan amphora çöplüklerinde ele geçen **IP(** veya **PI(** (*monogramlı* örnekler Rhodoslu yöneticilerden Hippokles veya Hippostratos'un isimlerinin kısaltması olarak önerilmiştir¹¹⁴¹. Bu yöneticiler, Period Ib içerisinde, İ.Ö. yak. 269-240 yılları arasında birer yıl görev yapmışlardır¹¹⁴² ve üretici Hieroteles'in amphoralarını da tarihlemektedirler¹¹⁴³. Bk.: No.: 15.

Knidos

Güneybatı Anadolu'da, bir yarımada üzerinde yer alan Knidos (Datça) kenti, yoğun şarap üretimi ve satışına bağlı olarak Arkaik Dönem'den itibaren amphora üretimi gerçekleştirmiştir. Hellenistik Dönem'de, Akdeniz'de, Rhodos'la sürekli rekabet halinde olan bu üretim merkezi, amphora üretimini İ. S. 7. yy.'a kadar sürdürmüştür. Bin yılı geçen üretim faaliyeti ile Batı Anadolu'da, üretim kapasitesi en güçlü ve buna bağlı olarak en önemli şarap ve amphora üreticisi devletlerden biridir.

Antik Knidos kentinin 30 km batısında, Knidos yarımadasının ortalarında yer alan Datça-Reşadiye'de, Hızırşah Köyü'nün yolu üzerindeki Kiliseyanı mevkiinde yer alan çok sayıda amphora atölyesi ve seramik çöplükleri, hem Knidos kentinin Hellenistik Dönem içerisindeki yoğun faaliyetini ve hem de üretim kapasitesini göstermesi açısından önemlidir¹¹⁴⁴.

¹¹³⁸ Doğer 1996, 245-246 ve 249; Şenol – Şenol – Doğer 2004, 356.

¹¹³⁹ Börker – Burow 1998, 51, No.: 514-515. Üreticinin aynı depozitten tek isimli mühürleri için bk.: Börker – Burow 1998, 47 No.: 445-456.

¹¹⁴⁰ Şenol 2001a, 105 No.: 6; Doğer 1994, 216 No.: 26; Ariel 1990, 34 S29; Pridik 1917, 25 No.: 588; Nilsson 1909, 416 No.: 177/1 ve 424, No.: 209/2 ve No.: 212/3; Pellegrini 1887, 223 No.: 206-209.

¹¹⁴¹ Doğer – Şenol 1996, 62.

¹¹⁴² G. Finkielsztejn, bu dönemi İ.Ö. yak. 270-247 olarak önermektedir (Bk.: Finkielsztejn 2001b, 188 Tablo 17).

¹¹⁴³ Doğer 1994, 214 No.: 19-21; Doğer 1996, 247; Doğer – Şenol 1996, 61-63 ve 71 No.: 4.

¹¹⁴⁴ Tuna 1987, 303-357; Tuna v.d. 1987, 39-49; Tuna – Empereur 1989, 555-567.

İ.Ö. 6. yy.'dan itibaren üretilen Knidos amphoralarında mühürleme işlemi İ.Ö. 4. yy.'ın sonu - İ.Ö. 3. yy.'ın başından itibaren görülmeye başlar¹¹⁴⁵. Mühürlü amphora üretimi İ.Ö. 1. yy.'ın içlerine kadar devam etmekte ve tarihsel ve politik olaylara bağlı olarak mühürler üzerinde bazı değişiklikler görülmektedir. Rhodos mühürlerinin aksine, Knidos amphoralarının her iki kulpu üzerinde, genel olarak, aynı mühür yer almakta ve bu mühürler genellikle hem yöneticinin hem de üreticinin adı, birarada, taşımaktadır. Mühürler üzerinde, üreticiler tarafından belirlenen ve atölyelerin simgeleri olabilen, *bucranion*, gemi çıpası, aslan başı, *pruva*, arı gibi semboller yer almaktadır. Knidos amphora mühürleri kronolojisi ilk olarak V. Grace tarafından belirlenmiş, daha sonra J.-Y. Empereur tarafından geliştirilmiş¹¹⁴⁶ ve aşağıdaki şekilde kabul edilmiştir.

- Period I.** İ.Ö. 4. yy.'ın sonu - İ.Ö. 3. yy.'ın başı¹¹⁴⁷.
- Ia.** İ.Ö. yak. 325 - yak. 280. Bu evrede, dönemin sikkeleri¹¹⁴⁸ üzerinde de görülen, pruva sembolü ve olasılıkla yöneticiye ait olabilecek tek isimden oluşan mühürler yer almaktadır.
- Ib.** İ.Ö. yak. 280 - yak. 240¹¹⁴⁹. Üretim merkezinde yapılan araştırmalarda İ.Ö. 3. yy.'ın başlarından itibaren mantar ağızlı amphoraların üzerinde, üretici ya da yönetici isimlerine ait olabilecek *monogram*lardan oluşan mühürler görülmektedir. Sadece NF(, ZH(gibi tek *monogram* taşıyan Zenon B grubu ve bundan daha sonra üretilen ve aynı mühür üzerinde ZHN(ve FILA(, MOS(, SW(, F(gibi kısaltmalarla iki isim taşıyan Zenon A grubu da bu dönem içine tarihlenmektedir¹¹⁵⁰.
- Period II.** İ.Ö. yak. 240 - yak. 220. Bu dönemde mühürler yine bazı harfler ve *monogram*lardan oluşmaktadır¹¹⁵¹.
- Period III.** İ.Ö. yak. 220 - yak. 188. *Phrourarkhos*'lardan önceki dönem. Bu evrede üretici ve yönetici adları, her iki kulptaki mühürler üzerinde tam olarak yer almakta, ancak etnik ve sembol bulunmamaktadır. Mühürlerde görülen bu değişim bazı tarihsel olaylar ile bağlantılıdır¹¹⁵².
- Period IV.** İ.Ö. yak. 188 - yak. 146.
- Iva.** İ.Ö. yak. 188 - yak. 167. Bu dönemde mühürler üzerinde, her dört ayda bir değişen Rhodoslu *Phrourarkhos*'ların isimleri yer almaktadır¹¹⁵³.
- Ivb.** İ.Ö. yak. 167 - yak. 146. Özgürlüğünü geri kazanan Knidos'un amphora mühürleri üzerinde Knidoslu tek bir yönetici ve üreticinin ismi ve sembol yer almaktadır. Bu uygulama, Korinth ve Kartaca'nın tahribine kadar devam etmektedir.

¹¹⁴⁵ Tuna v.d. 1987, 43. *Monogram* mühürlü amphora üretim atölyeleri, Reşadiye'nin yanı sıra yarımada'nın farklı yerlerinde de bulunmaktadır. Bu konu hakkındaki ayrıntılı bilgiler ve bibliyografya için bk.: Şenol 1995.

¹¹⁴⁶ Grace – Savatianou-Petropoulakou 1970, 286; Grace 1985, 31; Empereur – Hesnard 1987, 20-21.

¹¹⁴⁷ Empereur 1988, 160; Şenol 1995, 53.

¹¹⁴⁸ Börker 1986, 473-478.

¹¹⁴⁹ Grace tarafından Period I olarak önerilen İ.Ö. yak. 240-220 tarihinin, Reşadiye'de yapılan çalışmalar sonucunda, İ.Ö. yak. 280-240 olarak değiştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır, bk.: Şenol 1995, 18.

¹¹⁵⁰ Grace 1986, 551-565; Empereur – Tuna 1988, 341-349.

¹¹⁵¹ Tuna v.d. 1987, 48.

¹¹⁵² Seleukos Krallığı'nın eski sınırlarına ulaşması için, Suriye Kralı III. Antiokhos, Anadolu'nun güney ve batı kıyılarına saldırmış ve bu sayede Roma orduları da Asya'ya geçme olanağı bulmuşlardır. İ.Ö. 190 yılında Antiokhos'un, Magnesia'daki Sipylos Dağı eteklerinde yenilgiye uğraması sonucunda imzalanan Apameia Barışı ile, Karia, Lykia ve Knidos Yarımadası, Rhodos'a verilmiştir. Böylece Rhodos, bu dönem içinde, Knidos'u, dört aylık periodlar içinde görevli olan *Phrourarkhos*lar tarafından yönetmiştir. Batı Anadolu'nun diğer kısımları da Pergamon Krallığı'na verilmiştir, bk.: Bean 1987, 20.

¹¹⁵³ Knidos'un Rhodos egemenliğinde olduğu bu dönemde, Knidos, *Phrourarkhos* (garnizon komutanı) adı verilen ve her dört ayda bir değişen Rhodoslu yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Yirmi yıl süren ve tepki alan bu yönetim sonucu İ.Ö. 167'de Karia, Rhodos'a karşı ayaklanmış. Bu girişimin başarısızlıkla sonuçlanmasına karşın Karia ve Lykia bağımsızlıklarını geri kazanmışlardır, bk.: Empereur – Hesnard 1987, 21; Bean 1987, 20.

- Period V.** İ.Ö. yak. 146 - yak. 108. Bu evrede de Period IVb'de görülen uygulama devam etmektedir.
- Period VI.** İ.Ö. yak. 107 - yak. 78.
- VIa.** İ.Ö. yak. 107 - yak. 98. Bağımsızlığı sona eren Knidos'un amphora mühürleri üzerinde duoviri olarak adlandırılan Romalı iki memurun adı yer almaktadır¹¹⁵⁴.
- VIb.** İ.Ö. yak. 97 - yak. 88. Bu dönemde duoviri isimleri taşıyan mühürler görülmeye devam etmektedir. Ancak İ.Ö. 88 yılında Pontus Kralı Mithridates'in tahribi nedeniyle Knidos'da amphora üretim ve ticareti, İ.Ö. 88-85 yılları arasında engellenmiştir.
- VIc.** İ.Ö. yak. 85 - yak. 78. Üç yıl gerçekleştirilemeyen faaliyetin ardından, eski düzenli mühürleme sistemine dönmek mümkün olmamıştır.
- Period VII.** İ.Ö. yak. 78 - İ.Ö. geç 1. yy. Bu dönemde bazen sadece bir yöneticinin ya da üreticinin adı ya da sadece asma yaprağı, pruva, amphora gibi sembollerden oluşan mühürler görülmektedir. İ.Ö. 1. yy.'ın ikinci yarısından itibaren bu uygulama da ortadan kalkmakta ve mühürler çok nadir olarak görülmeye başlamaktadır.

Tüketim merkezlerinde mühürlü Knidos amphoralarına, özellikle İ.Ö. 2. yy.'da yoğun olarak rastlanmaktadır. Rhodos ve Knidos'un rekabet halinde oldukları bu dönemde, tüketim merkezlerinde ele geçen buluntulardan Doğu Akdeniz'in rakipler arasında neredeyse paylaşılmış olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, olasılıkla üretim merkezine yakınlığından ve sıkı politik ilişkilerin sonucu olarak, Rhodos'un Alexandria ve Levant Bölgesi'ndeki merkezler ile ticari ilişkileri daha yoğunken, Knidos, Atina ve Delos'la sıkı ticari bağlar geliştirmiştir.

Kat. No.	: 41
Env. No.	: Nagidos 2002/771
Buluntu Yeri	: BG-15
Seviye	: 30.93-30.81
Form, ebat	: Oval, 2.2 x1.4 cm.
Hamur Rengi	: 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi	: Kil taşçık, mika ve kalker katkılı.

ZH(

Yapılan araştırmalar sonucu Knidos kökenli oldukları saptanan Zenon B Grubu'na ait bu mühür, İ.Ö. yak. 280-240 yılları arasında üretilmiş bir amphoraya ait olmalıdır¹¹⁵⁵. Bu gruba ait mühürler üzerinde tek isme işaret eden kısaltmalar yer almaktadır. Zenon B Grubuna ait mühürler, üretim yeri olan Knidos ve bu kent ile ticari ilişkiler içerisinde olan pek çok tüketim merkezinde ele geçmiştir¹¹⁵⁶.

¹¹⁵⁴ Samaria'nın İ.Ö. 108 yılındaki tahribi, bu periodun başlangıcı olarak saptanmıştır. İ.Ö. 88 yılında Pontus Kralı Mithridates'in tahribinden itibaren yirmi yönetici geriye sayılarak başlangıç noktası belirlenmiş ve bu da Samaria'nın tahribine denk gelmiştir. Bu dönemde Knidos'un bağımsızlığı sona ermektedir, bk.: Grace – Savvatiou-Petropoulakou 1970, 286.

¹¹⁵⁵ Bu grup mühürlerden bir örneğe Pergamon deposunda rastlanması (Börker – Burow 1998, 57 No.: 553) nedeniyle yayınların büyük çoğunluğunda, grup için, Period III (İ.Ö. yak. 220-188) önerilmektedir. Ancak, V. Grace'in de belirttiği gibi İ.Ö. 3. yy.'ın başında Kaunos'da doğan Zenon, bu üretimi gerçekleştirdiği dönemde kariyerinin başlangıcında genç bir üreticidir (Grace 1986, 559-561). Daha sonra Mısır'a gitmiş ve Ptolemaios II. Philadelphos'un mali işlerine bakan Apollonios'un ticari faaliyetleriyle ilgili kayıtlarını tutmuştur. Zenon Papirüsleri olarak adlandırılan bu kayıtlar İ.Ö. 261'den İ.Ö. 229 yılına kadar tarihlenmektedir (Empereur – Tuna 1988, 341). İ.Ö. yak. 280/275 yılları arasında verilen Serçe Limanı batığında ele geçen mühürler de Zenon mühürlerinin tarihlenmesi açısından önemlidir.

¹¹⁵⁶ Zenon B Grubuna ait mühürler için bk.: Empereur – Picon 1986, 123 ve 126, No.: 7; Empereur 1988, 160 ve 163, fig. 4; Grace 1934, 286 No.: 256; Jefremow 1991, 63-65; Börker – Burow 1998, 57 No.: 553; Saflund 1980, 22 No.: 44; Şenol 2000, 361 No.: 154 (CON 0268) ve 482, No.: 134-135 (CRİ 0106 ve CRİ 0598); Şenol 2001a, 106 No.: 8; Sztetyllo 1990, 207-208 No.: 151-153; Sztetyllo 2000, 127 No.: 158; Pridik 1917, 112 No.: 242; Coja 1986, 446 No.: 187; Jöhrens 1999a, 100 No.: 160.

Kat. No. : 42
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : F-16
Seviye : 23.7-23.43
Form, ebat : Oval
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
[K]N(?)

Çok aşınmış olan mühürde olasılıkla kentin etniğine işaret eden *kappa* ve *nü* harfleri yer almaktadır. Knidos'da *monogram* veya kısaltmalardan oluşan mühürler İ.Ö. 3. yy. içerisinde üretilen amphoralara aittirler¹¹⁵⁷. Ancak, amphora mühürleme işleminin azalıp, ortadan kalktığı İ.Ö. 1. yy. içerisinde de bu tür mühürlerin uygulandığı görülmektedir. Ancak, bu dönemde, mühürlerin daha özensiz yapılmış olması ve kulpların profilleri, mühürlerin geç Knidos amphoralarına ait olduklarını kanıtlamaktadır.

Kat. No. : 43
Env. No. : Nagidos 2000/392
Buluntu Yeri : EF-14
Form, ebat : Dikdörtgen, 1.7 x 1.4 cm
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
[...]Q(

Mühür iyi korunmamıştır. Ancak sağ tarafta görülen *theta* harfi, Knidos erken *monogram* mühürlerinde görülen **PAQ(** *monogramı*ni anımsatmaktadır. Reşadiye - Datça Kiliseyanı kazılarında ele geçen amphora depozitlerinde bu *monogram* içeren çok sayıda mühürlü kulp ele geçmiştir¹¹⁵⁸. **PAQ(** ve **AR(** *monogram* mühürleri, İ.Ö. 4. yy.'ın sonu - İ.Ö. 3. yy.'ın başına tarihlenen mantar ağızlı amphoraların kulpları üzerinde görülmektedir¹¹⁵⁹.

Kat. No. : 44
Env. No. : Nagidos 2000/204
Buluntu Yeri : Q-18
Seviye : 14.52
Form, ebat : Dikdörtgen, 1.5 x 1.3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil mika, kalker ve taşçık katkılı.

AG(retr.

Dikdörtgen formlu mühürde *gamma* ve *alpha* harfleri *retrograd* olarak yazılmıştır. Bu nedenle *monogram*, 'Ag- harfleri ile başlayan bir ismin kısaltması olmalıdır. Reşadiye kazılarında aynı *monogramları* (KT 5036) taşıyan mühürlü kulplar ele geçmiş ve İ.Ö. 3. yy.'ın başına tarihlendirilmişlerdir. Bu mühürlerin bulunduğu tabaka da ayrıca *sigma* ve *iota* harflerinden oluşan KT 5006 ve *eta* ve *rho* harflerinden oluşan KT 5007 *monogramları* da ele geçmiştir¹¹⁶⁰. Aşağıda No.: 46'da da belirtildiği gibi, **Sw(** *monogramı* taşıyan mühürlerde ve Zenon A grubuna ait mühürlerde **Sw(** ve **Zh(** ile birlikte 'Aga(kısaltmasına rastlanmaktadır. Bu nedenle, **Sw(** kısaltmasını mühürlerinde kullanan Sophanes ile olasılıkla adı 'Aga(ile başlayan yöneticinin (?) birbirleri ile ilişkisi açıkça görülmektedir. Nagidos'ta ele geçen bu mühürde yer alan 'Ag(, olasılıkla, Sophanes ve Zenon A grubunda görülen 'Aga(ile aynı kişiye işaret ediyor olmalıdır. Buradan yola çıkarak, bazı amphoralar üzerinde, 'Ag(*monogramı* taşıyan mühür bir kulpta, diğer kulpta ise **Sw(** *monogramı* taşıyan mühürün yer aldığı düşünülmektedir.

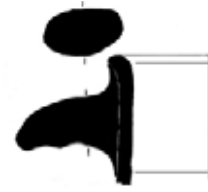
¹¹⁵⁷ Şenol 1995. Yayınlanmış bazı erken Knidos mühürleri için bk.: Grace 1934, 279 No.: 226-230; Sztetyllo 2000, 127 No.: 159; Jöhrens 1999a, 98-99 No.: 251-259; Jefremow 1991, 115 Tablo IV ve 221-225, No.: 967-1140 (Karadeniz'deki tüketim merkezlerinden örnekler).

¹¹⁵⁸ Empereur – Tuna 1989, 558 ve 565, Res. 7 (Bu ve aşağıdaki yayınlarda *monogramı* **APO(** olarak belirtilmiştir. Oysa resimlerde de açıkça görüldüğü üzere dairesel harfin içerisinde nokta bulunmaktadır ve bu harf noktalı *theta*dir).

¹¹⁵⁹ Tuna 1987, 316 Res. 34; Empereur 1988, 160 ve 163, fig. 2; Empereur v.d. 1999, 108 ve 114 fig. 13.

¹¹⁶⁰ Şenol 1995, 43 Res. 53.

Kat. No. : 45
Env. No. : Nagidos 2001/479
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 13.92-13.82
Form, ebat : Dikdörtgen, 2,0 x 1.6 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil mika, kalker ve taşçık katkılı.
AG(retr.
Bk. : No.: 44.

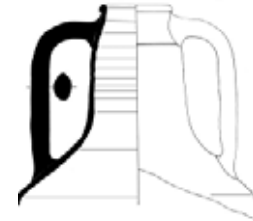
Kat. No. : 46
Env. No. : Nagidos 2000/289
Buluntu Yeri : EF-4
Seviye : 21.68-21.50
Form, ebat : Kare, 1.3 x 1.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kum, taşçık, mika ve az kalker katkılı.

S[W](

Mühürde *sigma* ve *omega* harfleri ligatür tarzında verilmiştir. *Sigma* ve *omega* harflerini taşıyan *monogram* mühürler, Daça-Reşadiye/Kiliseyanın'da gerçekleştirilen kazılarda ve bu bölgenin kuzeyinde yer alan Muhaltepe atölyelerinde ele geçmiştir¹¹⁶¹. Serçe Limanı batığında ele geçen İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenen Zenon amphoralarına göre form bakımından *Sw(monogram* taşıyan amphoraların daha gelişmiş olması, İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına tarihlenmelerini mümkün kılmaktadır. Nagidos'ta ele geçen mühürlü kulpa ek olarak yuvarlak ağız kenarı da korunmuştur. Ancak bant formunda ağız kenarına sahip bazı amphoralarda *Sw(monogram* mühürünün yer aldığı görülmektedir¹¹⁶². Mühürde yer alan bu kısaltmanın ise olasılıkla, Zenon'un ortağı *Sēstratoj* olmayıp, Muhaltepe'de ele geçen *SwfEn(hj)* yazıtlı mühürden hareketle, bu ismin kısaltması olduğu önerilmektedir¹¹⁶³. Muhaltepe örneklerinde söz konusu kısaltmaya eşlik eden farklı isimlere ait, 'Aga(, EÜ(, EUa(, Da(, Ka(ve KI i(gibi, *monogramlar* da dikkat çekmektedir¹¹⁶⁴. Bu kısaltmalardan ilk üçü Zenon A grubu mühürlerde, Zenon'a ait kısaltmayla birlikte yer almaktadırlar¹¹⁶⁵. Bu bağlantılar yardımıyla, *Zh(* ve *Sw(monogramların* üretici, diğer kısaltmaların yönetici isimlerine ait oldukları sonucunu çıkarmak mümkün olmaktadır. Reşadiye ve Muhaltepe'de ele geçen örnekler bu *monogramı* içeren iki farklı kalıp olduğunu ortaya koymaktadır: KT 5025 ve KT 5026. İlk örnekte *omega* büyük, ikinci örnekte ise *omega* küçük olarak yapılmıştır. Ancak elimizdeki örnekte *omega* harfinin tam korunmamış olması kalıp tespitini güçleştirirken mühürün ve *sigma* harfinin formu KT 5026'ya daha yakın görünmektedir¹¹⁶⁶. Muhaltepe üretimi olarak tespit edilen bu mühürlere Kallatis ve Varşova Milli Müzesi'nde rastlanmaktadır¹¹⁶⁷.

Kat. No. : 47
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : F-15a
Seviye : 22.13-21.94
Form, ebat : Yuvarlak, yak. 2.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, taşçık ve az mika katkılı.
ligatür

Amphoranın boyun ve iki kulpunu içeren üst bölümü korunmuştur. Kulplardan biri üzerinde yer alan yuvarlak forma sahip mühürde ligatür olarak yazılmış bir isim (?) görülmektedir. Kesin olmamakla birlikte *omega* ve *rho* harfleri seçilebilmektedir. Kulpun kil özelliklerinden ve mühürün stilinden hareketle, İ.Ö. 3. yy. içinde Knidos-Muhaltepe'de üretilmiş bir amphoraya ait olduğu düşünülmektedir. Bk.: yukarıda No.: 46.

¹¹⁶¹ Empereur – Tuna 1988, 352-353 fig. 5-6 No.: 1-10; Tuna 1988, 144; Tuna 1990, 363 ve dn. 50, 241 Res. 18. Bu *monogram* için ayrıca bk.: Şenol 1995, 38-40.

¹¹⁶² Grace 1986, 563-564 No.: 21, 24 fig. 5.

¹¹⁶³ Empereur – Garlan 1992, 15-17.

¹¹⁶⁴ Empereur – Tuna 1988, 345.

¹¹⁶⁵ Grace 1986, 556.

¹¹⁶⁶ Karşılaştırmamız Şenol 1995, Lev. 33 Res. 94 ve 96.

¹¹⁶⁷ Gramatopol – Bordea 1969, 236 No.: 787-788; Sztetyllo 1983, 193 No.: 376.

Kat. No. : 48
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : F-16
Form, ebat : Yuvarlak
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow

Çok aşınmış olan mühürün formu yuvarlak olup, yazıt restore edilememektedir. Kulp formu, mühürlü kulpun İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenebileceğini vurgulamaktadır.

Kat. No. : 49
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : F-16
Form, ebat : Oval veya dikdörtgen
Hamur Rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
 [.....]N[.....] ?

Çok aşınmış olan mühür olasılıkla tek satırdan oluşmaktadır.

Kıbrıs

İ.Ö. 7. yy.'dan itibaren amphora üretiminin gerçekleştiği adada görülen en erken mühürler, İ.Ö. 3. yy.'a kadar üretilmiş olduğu tespit edilen uzun gövdeli, sepet kulplu amphoraların¹¹⁶⁸ kulplarının omuza birleştiği kısımda yer almaktadır. Yuvarlak forma sahip ve kısaltma isimlerden oluşan bu mühürler Kıbrıs ve Tarsus'da ele geçmiştir¹¹⁶⁹. İ.Ö. 4. yy. sonu-İ.Ö. 3. yy.'da üretilen yuvarlak ağız kenarlı, konik gövdeli, yüksek silindirik boyunlu, oval kesitli kulplar ve oyuk topaç formu kaideye sahip amphoralar¹¹⁷⁰ üzerinde de mühürler yer almaktadır. Bu forma benzeyen amphoralar üzerinde gerçekleştirilen mühürleme işlemi İ.Ö. 4. yy.'dan İ.Ö. 2. yy.'a kadar devam etmiştir¹¹⁷¹. Kıbrıs'da amphora üretiminin yapıldığı başlıca kentler, Kourion, Kition, Paphos ve Salamis'dir.

Kourion'da üretilmiş amphoraların kulplarının üst kısmında yer alan mühürleri Yunanca kısaltma isimler, *monogramlar*, ligatürler ya da sembollerden oluşmaktadır¹¹⁷². Arkaik Dönem'den itibaren kullanılan ancak zamanla değişime uğrayan hece alfabesi de¹¹⁷³, adada üretilen amphoraların mühürleri üzerinde sıklıkla görülmektedir¹¹⁷⁴. Kourion mühürlü kulplarına, ada ile yakın ticari ilişkiler içinde bulunan Mısır'ın Alexandria kentinde yer alan Benaki Koleksiyonu'nda rastlanmaktadır. Kition'da üretildiği tespit edilen amphoralardan biri üzerinde yer alan mühürde, hece alfabesi ile yazılmış *ke-ti* sözcükleri, Masson tarafından önerildiği üzere, *Keti(SFwn)* etniğinin kısaltılmış ve hece alfabesi ile yazılmış hali olmalıdır¹¹⁷⁵. Kition, Kourion ve Alexandria'da ele geçen diğer mühürlerde ise çeşitli semboller, *monogramlar* yer alırken, üreticilerin gemme mühürler de kullanmış oldukları görülmektedir¹¹⁷⁶.

Paphos'da üretilen amphoraların bazıları üzerinde kentin etniğini içeren mühürler bulunmaktadır. Özellikle Ktima *Nekropolü*ndeki örneklerde etnik **PAFI**(biçiminde kısaltma olarak verilmiştir. Bazı örneklerde ise etnik, dikey olarak yapılmış bir ikiz balta sembolü ile ikiye bölünmüştür¹¹⁷⁷.

¹¹⁶⁸ Kıbrıs amphoraları ve dağılımları için bk.: Gjerstad 1935, 85-90, 186-202; Gratien 1997, 71-73; Petrie 1928, 20-21; Sagona 1982, 73-110. Calvet 1986, 505-514; Şenol 2003a, 1-4 No.: 1-2; Şenol 2004, 10-14.

¹¹⁶⁹ Calvet 1972, 54-55 No.: 109-110; Grace 1950, 146 No.: 89-93.

¹¹⁷⁰ Calvet 1986, 506 fig. 1a.

¹¹⁷¹ Calvet 1986, 513-514.

¹¹⁷² Grace 1979b, 178-188; Calvet 1972, 52-55; Farklı Kourion mühürleri ile ilişkili olarak bk.: Meyza 2004, 273-284.

¹¹⁷³ Masson 1983, 43-47, 58-59, 62-63, 66-67; Masson 1995, 62-67.

¹¹⁷⁴ Şenol 2001b, 405 No.: 17.

¹¹⁷⁵ Calvet – Masson 1988, 23-26; Calvet 1982, 41.

¹¹⁷⁶ Calvet 1986, 510-512 fig. 4-5.

¹¹⁷⁷ Masson 1982, 153; Grace 1979b, 186 No.: 4-5.

Salamis kentinde ele geçen buluntular ise, adada Rhodos amphoralarının taklidi olan amphoraların da üretildiğini göstermektedir. Bunlardan biri üzerinde yer alan **Pnutokrētouj** adını taşıyan mühür¹¹⁷⁸, bazı adalı üreticilerin Rhodos amphoralarının mühürlerinden de esinlenmiş olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca Timosthenes veya Timostratos gibi bazı isimlerin kısaltma yapılmaksızın hece alfabeti ile yazılmış oldukları da görülmektedir¹¹⁷⁹.

Kat. No. : 50
Buluntu Yeri : Paşabeleni Tepesi 2002 Yüzeý
Form, ebat : Yuvarlak (?) yak. 1.7 cm.
Hamur Rengi : 10 YR 8/4 very pale brown
Katkı Maddesi : Kil, bol kum ve bol kalker katkılı.
Tanım : Yuvarlak ağız kenarı korunmuştur.

A

Yuvarlak formlu mühürde *alpha monogramı* yer almaktadır. Kil özellikleri, hamur rengi ve pütürlü yüzeyi, Kıbrıs üretimi olabileceğini göstermektedir. Korunmuş olan yuvarlak ağız kenarının da yardımıyla mühürlü kulu İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmek mümkündür. Kıbrıs'da Kouriaka Akropolisi ve Kition Bamboula'da gerçekleştirilen kazılarda bu *monogramı* taşıyan yuvarlak formlu mühürler ele geçmiştir¹¹⁸⁰.

Kat. No. : 51
Env. No. : Nagidos 2000/155
Buluntu Yeri : Sur 1
Seviye : Tarım toprağı
Form, ebat : Yuvarlak, 1.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 8/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kum, kalker ve bol taşçık katkılı.

AE

Mühürde *alpha* ve *epsilon* harflerinden oluşan bir kısaltma yer almaktadır. Mühürlü kulpun kil yapısı ve katkı maddelerinin iri tanecikler halinde bulunması, tipik Kıbrıs üretimini göstermektedir. Yukarıda da sözü edildiği gibi, İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenen bazı Kıbrıs-Kouriaka amphora mühürleri, *monogramı*, kısaltma ya da ligatür olarak yazılmış Yunan alfabetinden bir veya daha fazla harf içermektedirler¹¹⁸¹.

Kat. No. : 52
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 14.25-14.11
Form, ebat : Yuvarlak, 1.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kil mika, taşçık ve kalker katkılı.
Tanım : Yuvarlatılmış ve dışa çekik ağız kenarı, uzunca bir boynu ve ağız kenarının hemen altından başlayıp boyundan omuza geçişte sona eren oval kesitli bir dikey kulpu tam olarak, diğer kulpun ise başlangıç kısmı korunmuştur.

SA(

Yuvarlak formlu mühürde *sigma* ve olasılıkla *alpha* harfleri yer almaktadır. Kıbrıs üretimi amphoraların mühürleri üzerinde Kıbrıs hece alfabetindeki sembollerin yanı sıra Yunan alfabetinden harflerin de kullanıldığı bilinmektedir. Mühür üzerinde yer alan harfler veya kısaltma isim, üreticiye ait olabileceği gibi, Kıbrıs'da amphora üretiminin gerçekleştiği kentin adına da işaret edebilir: Örneğin, Salamis gibi. Mühürün ele geçtiği kontekste ayrıca, İ.Ö. 285-246 yılları arasına tarihlenen II. Ptolemaios'a ait bir sikke de bulunmuştur. Aynı harfleri taşıyan

¹¹⁷⁸ Calvet 1972, 57 No.: 113; Masson 1982, 153.

¹¹⁷⁹ Masson 1982, 154.

¹¹⁸⁰ Meyza 2004, 279 fig. 29; Calvet 1993, 72 No.: 103-104.

¹¹⁸¹ Bu tip mühürler için bk.: Grace 1979b, 187 No.: 12-25.

oval formlu bir mühür Kıbrıs-Salamis'de İ.Ö. 4. yy.'ın sonuna tarihlenen bir kontekste ele geçmiş, ancak kökeni tespit edilememiştir¹¹⁸².

Kat. No.	: 53
Env. No.	: Nagidos 2000
Buluntu Yeri	: F-16
Seviye	: Tarım toprağı
Form, ebat	: a) Yuvarlak, 1.6 cm. b) Yuvarlak, 1.6 cm.
Hamur Rengi	: 2.5 YR 7/4 pale yellow
Katkı Maddesi	: Kil mika ve bol miktarda taşçık katkılı.
a) iki sembol veya <i>monogram</i> b) nar	

Kulp üzerinde birbirine bitişik olarak basılmış, yuvarlak formlu iki mühür yer almaktadır. Mühürlerden biri üzerinde Kıbrıs hece alfabesinden iki sembol veya Yunan alfabesinden *retrograd* olarak yazılmış *kappa* ve *upsilon* harfleri bulunmakta, *anepigraphik* bir mühür olan diğerinde ise sadece nar sembolü görülmektedir. Kition veya Kourion üretimi bir amphoraya ait olabilecek bu mühürlü kulpu İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmek mümkündür. Aynı kalıplardan elde edilmiş iki mühür Alexandria Benaki Koleksiyonu'nda korunmakta olan bir kulpta da yer almaktadır (Alex. ABC 912. 39). Bu örnekte mühürler birbirinden biraz daha uzak basılmıştır. Sadece nar sembolünden oluşan yuvarlak bir mühür Samaria kazılarında ele geçmiştir¹¹⁸³.

Gemme Mühürler

Gemme veya *anepigraphik* (yazıtsız) mühürler, mühürlü amphora üretiminde bulunan bazı merkezlerde kullanılmıştır. İ.Ö. 6. yy.'ın sonu ile İ.Ö. 5. yy. içerisinde Thasos, Khios, Mende ve Samos'da bu tarz mühürlere sahip amphoralar üretilmiştir¹¹⁸⁴. Alexandria (İskenderiye) Araştırmaları Merkezi (*CEAlex*) tarafından kentte yapılan kurtarma kazıları sonucu ele geçen amphora mühürlü kulpları, Hellenistik Dönem'de düzenli olmayan amphora mühürleme uygulamasında bulunan Mısır'daki bazı atölyelerde, yazıtsız, sadece sembollerden oluşan ya da gemme mühürler taşıyan amphoralar üretilmiş olduğunu ortaya koymuştur¹¹⁸⁵. Gemme mühür uygulamasını gerçekleştiren diğer bir merkez de Kıbrıs'dır. Kouriaka ve Kition Bamboula buluntuları arasında, İ.Ö. 4. yy. sonu ve İ.Ö. 3. yy.'a tarihlendirilen, bu tarz mühürlere rastlanmaktadır¹¹⁸⁶. Gemme mühürler kullanan bir diğer amphora üreticisi kent devletinin de Atina olduğu, Atina Agorası'nda ele geçen mühürlü amphora kulplarından anlaşılmaktadır. Mühürlü amphora üretimini ticari bir kaygıdan çok, bazı özel nedenlerle gerçekleştiren Atina'da, İ.Ö. 4. yy.'da kentle ilişkili bazı semboller, gemme mühürler üzerinde kullanılmıştır¹¹⁸⁷.

Nagidos'ta ele geçen gemme mühürlü amphora kulplarının bazıları Thasos amphoralarınınkine çok benzeyen ağız kenarları ile birlikte korunmuştur. Killerinin, genellikle, kırmızımsı rengi ve mika katkılı oluşu, yine Thasos ürünlerine çok yakın gibi gözükse de Thasos'da yazıtsız veya gemme mühürlerin uygulanması İ.Ö. 5. yy.'dan sonra görülmemektedir. Yukarıda sözü edilen diğer merkezlere ait amphoraların kil özellikleri, Nagidos'ta bulunan gemme mühürlü amphora kulplarının killerinden farklıdır. Bu nedenle, söz konusu gemme mühürlerin kökenleri konusunda kesin yargıya varmak mümkün olmamakla birlikte, bazılarının Thasos civarında ve Thasos'un etkisinde kalmış bir ya da birkaç merkez tarafından üretilmiş olabileceklerini söylemek mümkündür.

¹¹⁸² Calvet 1972, 59 No.: 119.

¹¹⁸³ Reisner – Fisher – Lyon 1924, 316 No.: 13.

¹¹⁸⁴ Garlan 1999, 54; Lungu 1992, 77 No.: 1 ve 80 Lev. I; Grace 1971, 91-92, 54-77; Garlan 1986, 266; Doğer – Şenol 1997, 45 No.: 18-19.

¹¹⁸⁵ Senol *CCE*, fig. 16, Alexandria, Konsolosluk sektörü, Env. No.: CON1231; Fouad sektörü, Env. No.: F100.

¹¹⁸⁶ Grace 1979b, 188 No.: 34-38; Meyza 2004, 282-284, fig. 53-55; Calvet 1986, 510-512, fig. 4-5.

¹¹⁸⁷ Grace 1979a, 125-127.

Kat. No. : 54
Env. No. : Nagidos 2002/790
Buluntu Yeri : Z-30
Seviye : 44.68-44.41
Form, ebat : Yuvarlak, 1,5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık, mika ve kalker katkılı.
Tanım : Üçgen kesitli ağız kenarı korunmuştur.
 erkek figürü

Anepigraphik (yazısız) gemme mühür üzerinde sola dönük çıplak bir erkek figürü yer almaktadır. Hafif öne eğik figür, sol elinde bir şey tutmakta ve ona bakmaktadır. Her iki eli de öne doğru kalkıktır. Sağ bacağı hafifçe kıvrılarak öne doğru kaldırmıştır. Thasos amphoralarının ağız profili benzeyen üçgen kesitli ağız kenarına sahiptir¹¹⁸⁸. Bu mühürlü kulpu sektörde ele geçen diğer mühür buluntularından hareketle İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmek mümkündür.

Kat. No. : 55
Env. No. : Nagidos 2002/708 Yüzey
Form, ebat : Yuvarlak, 1,7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık, mika ve kalker katkılı.
Tanım : Dışa çekik, sivriltilmiş ağız kenarı korunmuştur.
 yıldız

Yazısız mühür, yediden daha fazla ışıktan oluşan bir yıldız sembolü içermektedir. Kil hamurunun özellikleri ve korunmuş olan ağız profili¹¹⁸⁹ Nagidos üretimi olabileceğini vurgularken, Ouranopolis üretimi amphoraların mühürleri buradakine çok benzeyen yıldız sembolü taşımaktadırlar. Ouranopolis mühürlerinde, ayrıca, ışınların arasına yerleştirilmiş harfler kentin etniğini taşımaktadır¹¹⁹⁰. Sekiz ve onaltı ışınlı yıldız sembolü taşıyan yazısız mühürler Korfu amphoralarının kulplarının alt kısmı üzerinde yer almakta ve Korkyra sikkeleri üzerinde de sıklıkla rastlanan bir sembol olarak görülmektedir¹¹⁹¹.

Kat. No. : 56
Env. No. : Nagidos 2002/154
Form, ebat : Oval, 1,9 x 1,3 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık, mika ve kalker katkılı.
 sembol ?

Anepigraphik gemme mühürde tespit edilemeyen bir sembol yer almaktadır. Kil özellikleri, Thasos veya civarındaki bir merkezi işaret etmektedir.

Kat. No. : 57
Env. No. : Nagidos 2001
Buluntu Yeri : EF-14
Form, ebat : Oval, 1,8 x 1,2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/6 red
Katkı Maddesi : Kil mika ve kalker katkılı.
 sembol ?

Anepigraphik gemme mühür bir önceki mühürle (No.: 56) aynı kalıptan elde edilmiştir. Kil özellikleri de yine, Thasos veya civarındaki bir merkezi işaret etmektedir. Sektörde, İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenen Rhodos kökenli ve ayrıca lokal üretim amphoralara ait kulplar ele geçmiştir.

1188 Farklı dönemlerde üretilmiş Thasos amphora formları için bk.: Garlan 1999, Lev. I-XII.

1189 Bu formdaki ağız kenarı, İ.Ö. 4. yy.'ın başına tarihlenen Porticello batığındaki Mende amphoralarının ağız kenarları ile karşılaştırılabilir, bk.: Lawall 1998, 18 fig. 2.

1190 Karşılaştırınız Garlan 1997, 347-353 (İ.Ö. 3. yy.'ın başı).

1191 Kourkoumelis-Rodostamos 1988, 125-126 fig. 11-18 (İ.Ö. 6. yy.'dan İ.Ö. 3. yy.'a kadar tarihlenmektedirler); Kourkoumelis 1992, 45 ve 47 fig. 7.

Lokal Amphoralara Ait Mühürler

Nagidos kazılarında ele geçen ve kentin etniğine işaret ettiği düşünülen *monogram*lardan hareketle, İ.Ö. 3. yy.'da ve olasılıkla ilk yarısında kentte ya da yakın çevresinde mühürlü amphora üretiminin gerçekleştiği ortaya çıkmıştır¹¹⁹². Kentin sikkeleri, Nagidos'ta şarap ve buna bağlı olarak amphora üretiminin gerçekleştiğini gösteren semboller içermektedir. Kazılarda ele geçen sikkelerdeki amphora sembolleri, amphora üretimini kanıtlarken, bu amphoraların formlarına ilişkin bilgiyi de vermektedir (Bk.: Bu kitabın "Sikkeler" bölümü). Kentin İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenen sikkelerinde görülen küresel ovoid gövdeli ve yüksek konik kaideli amphora tipi, İ.Ö. 5. - 4. yy.'a tarihlenen Mende amphoraları ile karşılaştırılabilir. Bu form, ayrıca, kentte veya yakın çevresinde üretilmiş olan amphora formuna ilişkin şimdilik en erken kanıt oluşturmaktadır¹¹⁹³. Kentin İ.Ö. 420-390 yılları arasına tarihlenen sikkelerinde üzüm salkımı, amphora, İ.Ö. 374-333 yılları arasına tarihlenen sikkelerinde elinde üzümlü asma dalı taşıyan Dionysos tasviri görülmektedir¹¹⁹⁴. Bu tasvir ve semboller, kentte bağcılığın gerçekleştiğini gösteren önemli bulgulardır.

Kentte veya yakın çevresinde üretildiği düşünülen amphoraların başlıca iki tip mühür taşıdıkları anlaşılmıştır: *Monogram* mühürler ve Narlı Grup. *Monogram* mühürler içerisinde ilk grup, kentin etniğinin kısaltmasını içermektedir. İkinci grup *monogram*ların ise bir isime ait olabilecekleri düşünülmektedir. "Narlı Grup" olarak adlandırdığımız mühürler, nar sembolü ile üzerinde ve yanında olasılıkla yine etniğe işaret eden birkaç *monogram* taşımaktadırlar. İlk grup mühürlerde, kentin etniği **N(**, **NA(** ve **NAG(** şeklinde kısaltılmış ve harfler bitişik olarak görülmektedir. Ele geçen tek örnekte kısaltma etniğe üzüm salkımı sembolü de eşlik etmektedir (No.: 67). Bazı kent sikkelerinde, arka yüzde, kentin etniği yukarıda verilen kısaltmaların yanı sıra **NAGID(**, **NAGI(** şeklinde farklı kısaltmalarla ya da tam olarak **NAGIDIKON** ve **NAGIDEWN** biçiminde yer almaktadır¹¹⁹⁵. Mühürler üzerinde kentin etniğine ilişkin üçten fazla harfle karşılaşılmasıdır. Ancak harflerin ligatür tarzda verildiği bir örnekte (No.: 69)¹¹⁹⁶, olasılıkla, etniğin ilk beş harfi restore edilebilmektedir.

İlk grup içerisinde ele alınan diğer *monogram* mühürlerde, genel olarak, **Q** veya **P** harfleri yer almaktadır. Pek çok örneğin kil renklerinin ve özelliklerinin lokal üretilen ve kentin kısaltma etniğini taşıyan mühürlere sahip amphoralarınine yakın benzerliği, yörede tek harften oluşan *monogram* mühür taşıyan amphoraların da üretilmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu *monogram* mühürlere sahip bazı amphora parçalarının kil hamurlarının yoğun ince mika katkılı olması, lokal özelliklerin dışına çıkmaktadır. Bu tarz kil yapısına sahip amphoraları daha çok Kuzey Ege ve Batı Anadolu'ya maletmek yerinde olacaktır¹¹⁹⁷. Lokal üretim olduğunu tespit ettiğimiz *monogram* mühürlü kulpların yoğun ince mika içermesine karşın bazılarını bu başlık altında ele almamızın başlıca nedeni, mühürlerin ve *monogram*ların benzer karaktere sahip olmasıdır. Yine de *monogram* mühürlere ilişkin nihai sonuçların ortaya çıkması için, bu tarz mühürlü amphora üreten atölyelere ait kanıtların bölgede

¹¹⁹² *Monogram* ve Narlı Gruba ait mühürlerin tarihlendirilmesi için, Q-17 tabakasında ele geçen, İ.Ö. 3. yy. başına tarihlenen Knidos *monogram* mühürü ile yak. 285-246 yılları arasına tarihlenen Ptolemaios II Philadelphos'a ait sikke önemli buluntulardır.

¹¹⁹³ Şenol – Şenol 2003, 120 Lev. 17 fig. 1 ve karşılaştırmız fig. 2.

¹¹⁹⁴ Sear 1979, 507 No.: 5579, 5582 ve 508, No.: 5585, 5587.

¹¹⁹⁵ Sear 1979, 507-508 No.: 5578-5587, 5589-5590.

¹¹⁹⁶ Buna olasılıkla No.: 70 de eklenmelidir.

¹¹⁹⁷ Şenol 2000, 502-503 No.: 167-169 (CRİ 0099, CRİ 0102 ve CRİ 0130). Dr. J. Hayes de, *epsilon* harfinden oluşan bu mühürlü kulpların kil özelliklerinin Batı Anadolu üretimine yakın olduğunu vurgulamıştır. Bu mühürlerden biri için ayrıca bk.: Şenol 2006b, fig. 25 (CRİ 0099). Kuzey Ege üretimi amphoraların kil hamurlarında da yoğun mika katkısı gözlenmektedir. Ayrıca bölgeye maledilen bazı amphoraların kısaltma ve *monogram* mühür taşıdıkları gözlenmektedir, bk.: Panas – Pontes 1998, 243-244 No.: 44-52 ve 247-249, No.: 75-89.

ele geçmesi ve tüm örneklerin petrografik kil analizlerinin yapılması gerekmektedir. Tek ya da iki harften oluşan *monogram* mühürler, üretildikleri atölyede ele geçmedikleri takdirde, mühür çalışmaları için en sorunlu grubu oluşturmaktadır. Amphoraların üretildikleri merkez ve içindeki ürünün tüketildiği yakın çevrede bir anlamı olan *monogramlar*, bölge dışında, ihraç edildikleri ve tüketildikleri merkezlerde, olasılıkla, hiçbir şey ifade etmemektedirler¹¹⁹⁸. Bu sorunu ortadan kaldırmak, ve *monogram* bazen de tek isim taşıyan mühürleri sınıflandırmak için, Nagidos'ta ele geçen bazı kulplarda uyguladığımız gibi, kulp profilini, kil hamurunun özelliklerine ve mühürlerin stilini incelemek gerekmektedir.

N, **NA**(ve **NAG**(kısaltmaları etniğe işaret ederken, **Q** ve **P** harfleri de olasılıkla üreticiye ait olmalıdır. Benzer kil özellikleri, aşağıda söz edilen benzer ağız profilleri, bu iki grubun birbirleri ile yakın ilişkisini ortaya koymaktadır. Mühürlü, tamamı korunmuş bir amphoranın ele geçmemesi nedeniyle kulplardan biri üzerinde etnikli, diğeri üzerinde *monogramlı* mühürün basılmış olduğunu söylemek şimdilik mümkün olmasa da, aynı ya da komşu atölyelerin üretimi olmaları mümkündür. İkinci grup mühürlerde merkezde, dala bağlı olduğu kısım aşağıda kalacak şekilde betimlenmiş bir nar sembolü, bu sembolün üzerinde büyük ve geniş bir *nü* harfi, sembolün sağ yanında olasılıkla *delta* harfi yer almaktadır. *Nü* harfi ile nar arasında, nar ile ilişkili, belki narın çıkıntılı uç kısmına işaret eden, bir yuvarlak bir şekil yer almaktadır. Bazı örneklerde, altta, nara bağlı sap kısmı da seçilmektedir. Bazı örneklerde *nü* harfinin üzerinde, yuvarlak bir sembol veya *omega* harfi (?) yer almaktadır¹¹⁹⁹. Bu grubun alt grubu olarak inceleyebileceğimiz, ancak tek örnek olması nedeniyle henüz gruplandırma yapılamayan yuvarlak formlu yazısız bir mühür, sadece nar sembolü taşımaktadır (No.: 88).

Monogram ve kısaltma etnik içeren mühür taşıyan gruba ait korunmuş ağız kenarları hafif yuvarlaklaştırılmış, ancak daha çok, dörtgen profilli ve dışa çekiktir. Kalın, oval kesitli kulplar, ağız kenarının hemen altından başlamakta ve yumuşak bir kavisle aşağıya doğru dönmektedirler. Taşçık, mika ve kalker katkılı kil hamurunun rengi, sarı ve kırmızı arasında değişmektedir. Narlı Grubun ağız kenarı ise, Pistos Grubu amphoraların ağız kenarları ile yakından benzerlik göstermekte ve dışa çekik, üçgenimsi bir forma sahip bulunmaktadır. Bu özellikleri ile Thasos amphoralarının ağız kenarlarını andırmaktadır. Geniş, kalın ve oval kesitli kulplar ağız kenarının hemen altından başlamakta ve diğerleri gibi, yumuşak bir kavisle aşağıya doğru inmektedirler. Pistos Grubu gibi, Narlı Gruba ait kil hamuru, mika, kalker ve taşçık katkılı olup, genellikle, kırmızı renklidir.

Narlı Grubun üretim yeri olarak Nagidos ve çevresini göstermemizin başlıca nedeni, kil özelliklerinin yanı sıra, bu mühürlerin söz konusu merkezde bol olarak ele geçmiş olmasıdır. Bu güne kadar yayınlanmış iki örnekten ilki Kıbrıs-Salamis'den olup kökeni tespit edilememiştir¹²⁰⁰. Diğer örnek ise, Mısır'ın Alexandria kentinde yeni inşa edilen Alexandria Kütüphanesi'nin (*Bibliotheca Alexandrina*) inşaat alanında Mısırlı arkeologlar tarafından gerçekleştirilen kazılarda ele geçmiştir¹²⁰¹. Bunların dışında, Nagidos kazıları, bu grup için en zengin buluntuları sunmaktadır. Kökene ilişkin diğer dayanak noktası, mühürler üzerinde yer alan nar sembolünün kentte tapım gören Tanrıça Aphrodite ile ilişkili olmasıdır. Zira kent sikkelerinde de tanrıça sıkça betimlenmiştir. Son olarak da mühür üzerinde yer alan ve etniğe işaret ettiğini düşündüğümüz harflerdir.

Narlı Grup, kökeni tespit edilemeyen gruplar arasında yer alan Pistos Grubu'nun kökeninin saptanması konusunda da önemli ipuçları ortaya koymaktadır. Narlı Grup ile Pistos Grubu mühürlerinin

¹¹⁹⁸ Garlan 1983, 33.

¹¹⁹⁹ Şenol – Şenol 2003, 122.

¹²⁰⁰ Calvet 1972, 68 No.: 145

¹²⁰¹ Env. No.: BA 0311. Ayrıca bk.: Şenol – Şenol 2003a, 122 dn. 21. Yayınlanmış olası üçüncü örnek için bk.: Meyza 2004, 282 fig. 44.

düzenleniş biçimi, kil hamurlarının benzer özellikleri, korunmuş olan ağız kenarlarının benzerliği dikkat çekicidir. Ayrıca Pistos Grubu mühürlerin özellikle Nagidos kazılarında yoğun olarak ele geçmesi, bu grubun üretim yeri olarak Nagidos veya yakın çevresi olabileceği konusunu gündeme getirmektedir. Bu gruba ait ayrıntılı bilgi için bk.: aşağıda *Pistos Grubu*.

Monogram ve Kısaltma Mühürler

Etnikle ilişkili kısaltmalar taşıyan mühürler

Kat. No. : 58
Env. No. : Nagidos 2001/47
Buluntu Yeri : Sur
Seviye : 47.22-47.05
Form, ebat : Yuvarlak, 1.7 cm.
Hamur Rengi : 10 R 5/ 8 red
Katkı Maddesi : Kil taşçık, az mika ve kalker katkılı.

N

Aşınmış haldeki yuvarlak formlu mühürde *nü monogram* görülmektedir. Ancak Nagidos kenti etniğinin kısaltması olarak düşünülen *nü* ve *alpha* harflerinin bazı mühürler üzerinde ligatür tarzda yer alması nedeniyle, bu mühürde de *nü* harfinin dikey ve diagonal kolları arasına uygulanan yatay bir çizgi ile oluşturulmuş *alpha* harfinin olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Kat. No. : 59
Env. No. : Nagidos 2000/ 450
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 14.11-14.05
Form, ebat : Kare, 1.2 x 1.2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 8/4 pale yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık, mika ve kalker katkılı.

NA(

Bu amphora mühüründe ligatür tarzda yapılmış *nü* ve *alpha* harfleri yer almaktadır. Bu ligatür, *nü* harfinin sağdaki dik koluna *alpha* harfinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.

Kat. No. : 60
Env. No. : Nagidos 2000/291
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 21.88-21.46
Form, ebat : Dikdörtgen, 1.7 x 1.5 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6 / 8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil taşçık, mika, kalker ve kum katkılı.

NA(

Mühürde *nü* ve *alpha* harflerinin ligatür tarzda yer aldığı görülmektedir. Ligatür, *nü* harfinin solda bulunan dik kolu ile buna diagonal olarak birleşen kolu arasına *alpha* harfinin yatay çizgisinin yapılması ile oluşturulmuştur.

Kat. No. : 61
Env. No. : Nagidos 2000/308
Buluntu Yeri : Sur 1b
Seviye : 47.45-47.22
Form, ebat : Kare, 1.6 x 1.6 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil taşçık, mika, kalker ve kum katkılı.

NA(retr.

Mühür, *retrograd* olarak yapılan *nü* harfinin sağda yer alan dik kolu ile diagonal kolu arasına yatay bir çizgi yapılması ile oluşturulmuş *alpha* harfini taşımaktadır.

Kat. No. : 62
Env. No. : Nagidos 2000/151
Buluntu Yeri : Q-18
Seviye : 14.85-14.79
Form, ebat : Kare, 1.4 x 1.4 cm.
Hamur Rengi : 10 R 5/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil mika, kalker ve kireç katkılı.
NA(retr.

Mühürde *nü* ve *alpha* harflerinin ligatür tazda birleştirildiği görülmektedir.

Kat. No. : 63
Env. No. : Nagidos 1999/19
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 56.90-56.80
Form, ebat : Yuvarlak, 2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, kum ve az mika katkılı.
NA(retr.

Mühürde *nü* harfinin kolları arasına *alpha* harfinin yerleştirilmesi ile oluşturulmuş bir ligatür yer almaktadır.

Kat. No. : 64
Env. No. : Nagidos 2000/470
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 14.05-13.97
Form, ebat : Yuvarlak, 2 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, az mika ve kum.
NA(retr.

Retrograd olarak yapılmış *nü* harfinin kolları arasında *alpha* harfi yer almaktadır.

Kat. No. : 65
Env. No. : Nagidos 2002/700
Buluntu Yeri : G-16
Seviye : 29.93-29.70
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, az mika ve taşçık katkılı.
Tanım : Dışa doğru çekik, hafifçe sivriltilmiş ağız kenarına sahiptir.
NA(retr.

Mühürde kısmen korunmuş *nü* harfi ve kolları arasına yapılmış *alpha* harfi yer almaktadır. Harfler *retrograd* olarak yazılmıştır.

Kat. No. : 66
Env. No. : Nagidos 2000/212
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 58.99-58.73
Form, ebat : Yuvarlak, 1.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil kalker, kum ve az mika katkılı.
N retr.
A(

Nü ve *alpha* harflerinin yer aldığı mühürlerden farklı tarzda yapılmış olan bu mühürde üstte *retrograd* olarak yapılmış *nü* harfi ve altında, *nü* harfinin kolları arasına yerleştirilmiş *alpha* harfi görülmektedir.

Kat. No. : 67
Env. No. : Nagidos 2002/769
Buluntu Yeri : Z-30
Seviye : 46.59-46.26
Form, ebat : Kare, 2 x 2 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil mika, kuartz ve sarı taşçık katkılı.
Tanım : Dışa çekik, hafifçe sivriltilmiş ağız kenarı korunmuştur.

NA (*retr.* üzüm salkımı)

Mühür, kulp üzerine diagonal olarak basılmıştır. Kare formundaki mühürde stilize olarak yapılmış noktalarla taneleri verilmiş üzüm salkımı ve ligatür tarzında yapılmış *nü* ve *alpha* harfleri *retrograd* olarak yer almaktadır. Bk.: No.: 96.

Kat. No. : 68
Env. No. : Nagidos 2000/387
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 21.31-21.20
Form, ebat : Yuvarlak, 1.7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil mika, kireç ve kum katkılı.

NAG

Mühürde, *nü*, *alpha* ve *gamma* harflerinin ligatür tarzda birleştirilmesi ile oluşturulmuş, kentin etniğinin kısaltması yer almaktadır. *Gamma* harfi, *nü* harfinin üst kolunun sağa doğru yatay olarak uzatılması, *alpha* harfi de, *nü* harfinin soldaki dik ve diagonal iki kolu arasına yatay çizgi yapılması ile oluşturulmuştur.

Kat. No. : 69
Env. No. : Nagidos 2002/759
Buluntu Yeri : U-30
Seviye : 47.88-47.18
Form, ebat : Yuvarlak, 1.8 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kil kalker, mika ve taşçık katkılı.

N, A, G, D (?)

Ligatür tarzında yapılmış mühürde, alt kısımda *nü* ve kollarının arasına yatay bir çizgi yapmak suretiyle oluşturulmuş *alpha* bulunmaktadır. *Alpha* ya da *nü* harfinin üst köşesinden sağa doğru yapılan küçük yatay çizgi *gamma* harfini oluştururken, bu, aynı zamanda, *delta* harfinin alt çizgisi durumundadır. Mühürün sağ yanı korunmamıştır. Ancak harflerin görünen izleri, söz konusu dört harfin restorasyonunu mümkün kılmaktadır. Bu harf kombinasyonu içerisinde, belki *iota*dan da söz etmek mümkün olmaktadır. Belirtilen harfler, olasılıkla, Nagidos kentinin etniğine işaret etmektedir.

Kat. No. : 70
Env. No. : Nagidos 2000/197
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 57.64
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.5 x 1.7 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/4 light brown
Katkı Maddesi : Kil kum, taşçık, mika ve kalker katkılı.

ligatür

Mühürde ligatür olarak birleştirilmiş pek çok harf yer almaktadır. Harfler, olasılıkla, Nagidos kentinin genitif haldeki etniğinde görülen, *nü*, *alpha*, *gamma*, *iota* (?), *delta*, *kappa* ve *omikron*'dur.

Diğer *Monogram* Mühürler

Kat. No. : 71
Env. No. : Nagidos 2002/777
Buluntu Yeri : Z-30
Seviye : 44.65-44.40
Form, ebat : Yuvarlak, 2.1 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, mika ve taşçık katkılı.
AF(

Yuvarlak formdaki mühürde, **AF-** ile başlayan bir ismin kısaltması olabilecek, *alpha* ve *phi* harfleri yer almaktadır. Kil hamurunun özellikleri, *monogram* mühürlü bu kulpun, olasılıkla Nagidos veya civarındaki bir atölyede üretilmiş bir amphoraya ait olabileceğini ortaya koymaktadır. Samos'da ele geçen *eta-rho monogramı* taşıyan mühürlerin Tanrıça Hera veya Hera kültüne dayandırılabilceği, V. Grace tarafından önerilmiştir¹²⁰². Benzer şekilde, Nagidos'tan ele geçen bu örnek üzerindeki *alpha* ve *phi* harflerinin de, kesin olmamakla birlikte, Tanrıça Aphrodite ile ilişkili olabileceğini düşünmek mümkündür. Sektörde ele geçen mühürlü kulplar İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedirler.

Kat. No. : 72
Env. No. : Nagidos 2000/286
Buluntu Yeri : EF-14, kesit
Form, ebat : Yuvarlak, 1.1 cm.
Hamur Rengi : 10 R 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil kalker, mika, kum ve taşçık katkılı.
Q

Mühürde, olasılıkla, noktalı *theta* harfinden oluşan bir *monogram* yer almaktadır. Aynı *monogramı* taşıyan mühürlerin yoğun olarak ele geçmesi ve kil özellikleri nedeniyle, bu grup mühürlü amphoraların üretim yeri olarak Nagidos veya civarının önerilmesi, olasılıkla, yanlış olmayacaktır. Sektörden İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenen çok sayıda mühürlü kulp ele geçmiştir. Alexandria'daki Benaki Koleksiyonu'nda, mika ve piroksen katkılı kil hamuruna sahip kulplar üzerinde yer alan yuvarlak formlu bir mühürlerde noktalı *theta* harfi yer almaktadır. Bu mühürlü kulplar, kökeni saptanamayan *monogram* mühür olarak sınıflandırılmıştır¹²⁰³.

Kat. No. : 73
Env. No. : Nagidos 2000/307
Buluntu Yeri : Q-18
Seviye : Yüzey
Form, ebat : Yuvarlak, 1 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, mika, kum ve taşçık katkılı.
Q

72 numaralı mühürde görüldüğü gibi yuvarlak formdaki mühürde noktalı bir *theta* harfi yer almaktadır.

Kat. No. : 74
Env. No. : Nagidos 2000/210
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 58.99-58.73
Form, ebat : Yuvarlak, 1 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, mika, kum ve taşçık katkılı.
Q

Mühürde, 72 ve 73 numaralı mühürlere benzer biçimde noktalı bir *theta* harfi yer almaktadır.

¹²⁰² Grace 1971, 93 No.: 77.

¹²⁰³ Alex. M ABC 1082 497.24 (MO 683); Alex. M ABC 1047 496.18 (MO 644).

Kat. No. : 75
Env. No. : Nagidos 2000/209
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : Yüzey
Form, ebat : Yuvarlak, 1.3 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, mika ve kum katkı.
Tanım : Hafif dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarı korunmuştur.

Q

Mühürde noktalı *theta* harfinden oluşan bir *monogram* yer almaktadır.

Kat. No. : 76
Env. No. : Nagidos 2000/297
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : Yüzey
Form, ebat : Yuvarlak
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, mika ve kum katkı.

Q

Mühürde *theta monogramı* yer almaktadır.

Kat. No. : 77
Env. No. : Nagidos 2000/390
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 21.63-21.48
Form, ebat : Yuvarlak, 1.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil taşçık, yoğun ince mika ve kalker katkı.

P

Yuvarlak formlu mühürde *pi monogramı* yer almaktadır. Lokal üretim olarak sınıflandırdığımız bu mühürlü kulpun kil hamurunda yoğun ince mika katkısı gözlenmektedir. Bu özelliği ile lokal üretilen amphoraların kil hamuru ile çelişmekte ve Batı Anadolu üretimine daha çok yaklaşmaktadır. Ancak mühürün ve *monogramın* stili ve kulpun formu lokal üretilmiş olanlarınkı ile yakın benzerlik göstermektedir. Bir olasılık olarak, bu mühürlü kulpa sahip amphoranın kilinin, renk ve diğer katkılar bakımından genel olarak aynı özellikler içerse de mika bakımından daha zengin olan farklı bir kökene sahip olabileceği düşünülmektedir. Alexandria'daki Benaki Koleksiyonu'nda, mika katkılı kil hamuruna sahip amphora kulpları üzerindeki dikdörtgen formlaki mühürlerde bu *monogram* görülmektedir¹²⁰⁴. Yukarıda *pi* harfinin üretici adına ait olma olasılığı üzerinde durulmuştur. Bu olasılık ve Pistos Grubu'na ait amphoraların da bölgede üretilmiş olmasından hareketle *pi monogram* ile üretici Pistos arasındaki ilişkinin varlığı daha ileri bir araştırmanın konusudur.

Kat. No. : 78
Env. No. : Nagidos 2000/283
Buluntu Yeri : EF-14
Form, ebat : Yuvarlak, 1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil taşçık, mika, kum ve kalker katkı.

P

Mühürde *pi* harfinden oluşan bir *monogram* bulunmaktadır.

¹²⁰⁴ Alex. M. ABC 1024 496.1 (MO 612); 1048 496.34 (MO 639); 1010 496.26 (MO 600); 943 494.12 (MO 506).

Kat. No. : 79
Env. No. : Nagidos 2000/290
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 21.88-21.46
Form, ebat : Yuvarlak, 1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil mika, kum ve kalker katkılı.

P

Mühür *pi* harfinden oluşan bir *monogram* taşımaktadır.

Kat. No. : 80
Env. No. : Nagidos 2000/348
Buluntu Yeri : Sur 1b
Seviye : 47.45-47.22
Form, ebat : Yuvarlak
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil mika, kum ve kalker katkılı.

P

Mühürde *pi* harfinden oluşan bir *monogram* yer almaktadır.

Kat. No. : 81
Env. No. : Nagidos 2000/149
Buluntu Yeri : Q-18
Seviye : 14.85-14.79
Form, ebat : Yuvarlak, 1.5 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil bol kalker, taşçık, yoğun ince mika ve kum katkılı.

P

Yuvarlak formulu mühürde *pi monogram* yer almaktadır. Mühür ince oval kesitli kulp üzerine basılmıştır. Kil hamurunda yoğun ince mika katkısı gözlenmektedir. Bk.: No.: 77.

Kat. No. : 82
Env. No. : Nagidos 2002/756
Buluntu Yeri : Z-30
Seviye : 47.41-46.07
Form, ebat : Yuvarlak, 1.4 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow

P

Yuvarlak forma sahip mühür üzerinde *pi monogram* yer almaktadır. Kil hamurunda yoğun ince mika katkısı bulunmaktadır, bk.: No.: 77.

Narlı Grup

Kat. No.	: 83
Env. No.	: Nagidos 2000/214
Buluntu Yeri	: Q-18
Seviye	: 14.43
Form, ebat	: Dikdörtgen, 2 x 1.8 cm.
Hamur Rengi	: 7.5 YR 7/6 red
Katkı Maddesi	: Kil kum, kalker ve az mika katkılı.
Tanım	: Dışa doğru çekik ağız kenarı korunmuştur.
[O] ?	
N	
nar D	

“Narlı Grup” olarak tanımladığımız grup içerisinde ele alınan bu mühürde merkezde bir nar sembolü, üzerinde, olasılıkla ya narın üst bölümüne işaret eden daire formunda bir şekil ya da içi dolu *omikron* harfi, bunun da üzerinde geniş bir *nü* harfi yer almaktadır. Nar sembolünün sağ yanında *delta* harfi bulunmaktadır. Üst kısmı daha iyi korunmuş ve bu mühürle aynı kalıptan elde edilen mühürlerde *nü* harfinin üzerinde bir yuvarlak veya içi dolu *omikron* yer almaktadır.

Kat. No.	: 84
Env. No.	: Nagidos 2000/130
Buluntu Yeri	: Sur 2
Seviye	: 49.94-49.46
Form, ebat	: Dikdörtgen, ? x 1.2 cm.
Hamur Rengi	: 7.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi	: Kil mika, kalker, kum ve taşçık katkılı.
Tanım	: Dışa çekik, ucu sivriltilmiş ağız kenarı korunmuştur.
[O]?	
N	
nar D	

Yukarıdaki mühürle aynı özelliklere sahip bu mühür, olasılıkla, aynı kalıptan elde edilmiş olmalıdır.

Kat. No.	: 85
Env. No.	: Nagidos 2000/457
Buluntu Yeri	: Yüzey
Form, ebat	: Dikdörtgen, 2.4 cm. x ?
Hamur Rengi	: 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi	: Kil mika, kalker, kum ve taşçık katkılı.
Tanım	: Dışa çekik, ucu sivriltilmiş ağız kenarı korunmuştur.
O	
N	
nar D	

83 ve 84 numaralı örneklerle benzeyen bu mühürde *nü* harfinin üzerinde daire formunda bir sembol ya da içi dolu bir *omikron* harfi görülmektedir.

Kat. No.	: 86
Env. No.	: Nagidos 2001/451
Buluntu Yeri	: Q-17
Seviye	: 14.11-14.05
Form, ebat	: Dikdörtgen, 2.6 x 2.2 cm.
Hamur Rengi	: 10 R 5/8 red
Katkı Maddesi	: Kil kalker, taşçık ve mika katkılı.
O	
N	
nar D	

Yukarıdaki örneklerle aynı özelliklere sahip bu mühürde nar sembolünün altından dikey olarak çıkan ve sonra sağ tarafa yatay olarak dönen, narın sapı olarak nitelendirilebilecek, kıvrık bir dal yer almaktadır. Bu detay, olasılıkla, diğer örneklerde de bulunmakta, ancak mühürlerin çok iyi basılmamış olması ya da silik olması nedeniyle seçilememektedir.

Kat. No. : 87
Env. No. : Nagidos 2001/471
Buluntu Yeri : Q-17
Seviye : 14.05-13.92
Form, ebat : Dikdörtgen, 2.5 cm. x ?
Hamur Rengi : 2.5 YR 4/8 red
Katkı Maddesi : Kil kalker, mika ve taşçık katkılı.

[O] ?

N

nar D

Bu grubun özelliklerini taşıyan mühürde nar sembolü ve *nü* ve *delta* harfleri görülmektedir.

Kat. No. : 88
Env. No. : Nagidos 1999/201
Buluntu Yeri : U-26
Seviye : 56.90-56.80
Form, ebat : Yuvarlak, 2 cm.
Hamur Rengi : 10 R 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil mika, kum, kalker ve taşçık katkılı.

nar

Yuvarlak formlu bu *anepigraphik* (yazısız) mühür sadece nar sembolünden oluşmaktadır. Mühürde nar meyvesini gösteren büyük, içi dolu bir daire, üzerinde narın üst kısmına işaret eden küçük, ovalimsi bir şekil, narın alt kısmında da sap olduğu anlaşılan dikey bir çizgi yer almaktadır. Nar sembolü, yazıtlı mühürlerde görülenlere benzer şekilde yapılmıştır. Bu da, yazıtlı ve yazısız mühürlerin aynı atölyenin üretimi olduğunu göstermektedir. (Bk.: Yukarıda No. : 83-87)

Pistos Grubu

İlk kez, Prof. Dr. Jean-Yves Empereur tarafından tespit edilmiş, üretim yeri belirlenemeyen, üzerinde yer alan isimden hareketle "Pistos Grubu" olarak adlandırılan mühür grubu¹²⁰⁵, kalın ve oval kesitli kulplar üzerinde üzüm salkımı ve etrafında genitif halde Pistos adının yer aldığı mühürleri içermektedir. Bol mikalı ve kırmızı renkli kil hamuru ile diğerlerinden kolayca ayırt edilen gruba ait amphoraların korunmuş olan ağız kenarları üçgen kesitlidir. Doğu Akdeniz'de Mısır, Suriye, Kıbrıs, Kilikia Bölgesi ve nadir olarak da Kıta Yunanistan ve Karadeniz'deki merkezlerde İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenen bu gruba ait mühürler ele geçmiştir¹²⁰⁶. Pistos Grubu mühürlerin özellikle Doğu Akdeniz'de ele geçmesi, üretim yerinin tespiti için söz konusu bölgenin incelenmesi gerektiğinin ortaya koymaktadır. Son yıllarda Nagidos'ta gerçekleştirilen kazı çalışmaları dikkatleri, bu merkezde yoğunlaştırmaktadır.

Üzüm salkımı sembolü, kentin sikkeleri üzerinde Tanrı Dionysos'un elinde sıklıkla betimlenmiştir¹²⁰⁷. Buna karşın, gruba ait mühürler üzerinde yer alan üzüm salkımına çok benzeyen tarzda yapılmış semboller, Kilikia Bölgesi'ndeki liman kenti Soloi'nin sikkelerinde karşımıza çıkmaktadır. İ.Ö. 5. yy.'ın sonu - 4. yy.'ın sonuna tarihlenen bazı sikkelerde, arka yüzde asma filizleri ile saplı üzüm salkımı, bazen köşelerde, yanda veya üstte kentin etniği, SO(, SOLEW(, SOLEWN şeklinde yer almaktadır¹²⁰⁸.

¹²⁰⁵ Empereur – Hesnard 1987, 12.

¹²⁰⁶ Bu merkezler, Alexandria, Salamis, Tarsus, Nagidos, Ras el Bassit, Thasos, Troia, Satu Nou'dur (burada yer alan bazı örnekler henüz yayınlanmamış olup Prof. Dr. Jean-Yves Empereur'un fişlerinde yer almaktadır. Bu bilgi için kendisine teşekkür ederim), bk.: Empereur – Hesnard 1987, 12 fig. 5 ve 44 dn. 30; Conovici – Irimia 1991, 168 No.: 335; Calvet 1972, 4 ve 67-68, No.: 143-144; Calvet 1978, 230 No.: 70; Grace 1950, 146 No.: 85; Breccia 1907, 81 No.: 137; Dumont 1873, 321; Panas – Pontes 1998, 250-251 No.: 94 fig. 26; Şenol 2000, 375 No.: 181 (CON 0354); Alexandria Greko-Romen Müzesi'ndeki Benaki Koleksiyonu'nda M ABC 477, 508-511.

¹²⁰⁷ Bk.: Sear 1979, 507 No.: 5579 ve 508 No.: 5585, 5587.

¹²⁰⁸ Bk.: Sear 1979, 509-511 No.: 5600-5609, 5613-5616.

Narlı Grup ve Pistos Grubu'na ait mühürlü kulplar karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, her iki grubun kil renklerinin ve kil hamurlarının içerikleri aynı olduğu gözlenmektedir. Kulp profil ve kesitlerinin benzerliği de bunu desteklerken, korunmuş ağız kenarlarının benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Mühürlerin genel karakterine ve düzenleniş biçime bakıldığında, dikdörtgen formdaki mühürlerden oluşan her iki grupta da ortada büyük bir sembol yer almaktadır. Mühürün üst bölümünü, Pistos Grubu'nda üzümün yatay sapı oluştururken, Narlı Grup'a ait mühürlerde geniş olarak yapılmış *nü* harfi oluşturmaktadır. Her iki grupta da harfler, sembolün yanlarında yer almaktadırlar. Nagidos buluntuları arasında, tek örnek dışında ele geçmemesine karşın, Pistos Grubu'na ait diğer merkezlerde ele geçen bazı örneklerde Pistos ismi, kısaltma yapılmaksızın, genitif halde tam olarak yazılmıştır. Nagidos'ta bulunan Pistos Grubu mühürlerde ise, çoğunlukla, *pi* ve *iota* harflerinden oluşan kısaltma görülmektedir. Ele geçen tek örnekte ise, üstte retrograd olarak yazılmış *pi* ve *iota* alta, yine retrograd olarak, *delta* ve *iota* harfleri görülmektedir (No.: 92)¹²⁰⁹.

Pistos Grubu mühürleri farklı kalıplardan elde edilmişlerdir. İlk kalıpta, Nagidos'ta çoğunlukla görüldüğü gibi, T harfi biçiminde sap ve buna bağlı olarak üç yuvarlak kısımdan oluşan basit bir üzüm salkımı yer almaktadır. Bu tarz üzüm salkımı sembolü içeren mühürlerde alta ve bazen de üstte sembolün sağında ve solunda harfler yer almaktadır¹²¹⁰. Üzüm salkımının stilize olarak yapıldığı ikinci kalıpta, üzüm taneleri verilmiştir. Bu örnekte isim sembolün etrafında tam ve genitif halde yer almaktadır¹²¹¹. Üçüncü kalıpta üzüm salkımı daha gerçekçi olarak ve yine taneler belirtilerek yapılmıştır. Asma filizleri daha kıvrımlıdır ve üzüm salkımının sağ tarafında küçük bir amphora yer almaktadır. Üzüm salkımının etrafında olasılıkla üreticinin adı ve başka bir isme (?) ait harfler yer almaktadır¹²¹². Dördüncü kalıpta üzüm salkımı birbirinden hafifçe ayrı gibi betimlenmiş ancak böylece daha belirgin bir hal almış üç lopdan oluşan üzüm salkımının etrafında Pistos'dan farklı bir isim yer almaktadır¹²¹³. Beşinci kalıpta ise dalın altında sade olarak, detaysız bir üzüm salkımı görülmektedir. Sembolün sağında olasılıkla büyükçe bir *phi* harfi, solda da küçük bir sembol (yaprak) veya harf yer almaktadır¹²¹⁴. Son üç kalıba ait örnekler Nagidos'ta rastlanmamaktadır. Sadece Nagidos'ta tespit edilen ve bu grup içinde değerlendirdiğimiz, bir diğer kalıpta ise sağda dal buna bağlı bir loptan oluşan ve düz bir dikey çizgi şeklinde aşağıya uzanan bir üzüm salkımı ve solda *pi* harfi yer almaktadır (No.: 96). Bu örnek etnikle ilişkili *monogram* ve kısaltma mühürler altında incelediğimiz No.: 67'deki mühürle, düzenleniş açısından yakın benzerlik göstermektedir. Bu mühürde sağda son derece basit bir üzüm salkımı, solda ise *retrograd* olarak yazılmış *nü* ve bunun bacakları arasında *alpha* harfi oluşturulmuştur. Diğer ilginç bağlantı ise her iki mühürün de Z-30 sektöründe, birbirini takip eden tabakalarda ele geçmesidir. Bu ipuçları bizi, iki kulpun, belki de, aynı amphoraya ait olabilecekleri sonucuna götürmektedir.

Pistos Grubu'na ait tam amphoraların ele geçmemiş ya da henüz yayınlanmamış olması nedeniyle, amphoraların formu ve her iki kulpun mühürleşip mühürleşmediği konusunda bilgimiz bulunmamaktadır. Ancak yukarıda değinildiği gibi, Pistos ve Narlı Gruba ait mühürlerin benzerlikleri, bunların aynı amphoranın kulpları üzerinde yer alma olasılıklarını gündeme getirmektedir. Böylece bir

¹²⁰⁹ Nagidos'ta ele geçen bu mühürle aynı kalıptan elde edildiği anlaşılan bir mühür Kıbrıs'da ele geçmiştir, bk.: Mpakalakhe 1988, 81 No.: 27. Ras el Bassit'te ele geçen yayınlanmamış bir diğer örnekte ise yine aynı harfler yer almaktadır (Prof. Dr. J.-Y. Empereur'un fişlerinden).

¹²¹⁰ Şenol 2000, 375 No.: 181 (Alex. Env. No.: CON 0354); Calvet 1978, 230 No.: 70; Calvet 1972, 67, 143; Grace 1950, 246 No.: 85; Aşağıda Kat. No.: 89-91 (bu kalıbın da alt grupları bulunmaktadır).

¹²¹¹ Empereur – Hesnard 1987, 58 No.: 5 pl. 2; Breccia 1907, 81 No. 137; Aşağıda Kat. No.: 94-95 (alt grupları bulunmaktadır).

¹²¹² Şenol 2000, 380 No.: 189 (Alex. Env. No.: CON 0340); Grace 1950, 146 No.: 86-87.

¹²¹³ Conovici – Irimia 1991, 168 No.: 335 fig. 16; Panas – Pontes 1998, 250-251 No.: 94 fig. 26.

¹²¹⁴ Calvet 1972, 68 No.: 144 fig. 156.

kulp üzerinde Pistos Grubu mühürü ile üreticinin adı ve belkide yöneticiye ait kısaltma ile birlikte, diğer kulpta ise Narlı grup ile kentin etniği yer almış olabilir¹²¹⁵. Diğer taraftan, Pistos Grubuna ait mühürlere, nispeten, daha sıklıkla rastlanırken, Narlı Gruba ait mühürlerin iki-üç örnek hariç Nagidos dışında ele geçmemiş olması bu varsayımı zayıflatmaktadır¹²¹⁶. Diğer olasılık da, birinci ve ikinci kalıp Pistos mühürleri ile Narlı Grup mühürlerinin eş olabileceğidir ki, Nagidos'ta bu iki kalıptan elde edilmiş mühürler bulunmaktadır. Gruplardan birine ait (?) tam amphora ele geçinceye kadar bu bir varsayım olarak kalacaktır. Ancak, bugünkü bilgilerimiz yardımıyla, her iki grubun İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında aynı ya da komşu atölyelerde üretilmiş olabilecekleri sonucunu çıkarmak mümkündür.

Kat. No. : 89
Env. No. : Nagidos 2000/394
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 21.63-21.48
Form, ebat : Dikdörtgen, 2,5 x 2,2 cm.
Hamur Rengi : 10 R 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil kalker, kum, taşçık ve mika katkı.
 üzüm

P salkımı I

Mühürde merkezde saplı üzüm salkımı, sol alt köşede *pi* ve sağ alt köşede ise *iota* harfleri görülmektedir. Bu harfler, olasılıkla, üretici Pistos'un adının kısaltması ya da isme işaret ediyor olmalıdır.

Kat. No. : 90
Env. No. : Nagidos 2002/785
Buluntu Yeri : Z-30
Seviye : 44.94-44.68
Form, ebat : Dikdörtgen, 2,5 x yak. 2 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kalker, taşçık ve mika katkı.
Tanım : Dışarı çekik, sivriltilmiş ağız kenarı korunmuştur.
 üzüm

[] salkımı []

Kalıp kulp üzerine iki kez basılmıştır. Mühürde saplı bir üzüm salkımı ve sağ alt köşede belirlenemeyen bir harf bulunmaktadır. Mühürün sol kısmı aşınmış olduğundan burada olabilecek her herhangi bir harfe ilişkin ize rastlanmamaktadır. Ancak bu mühür de, bir önceki mühür gibi, alt sağ ve sol köşede Pistos adına işaret edebilecek iki *monogram* taşıyor olmalıdır.

Kat. No. : 91
Env. No. : Nagidos 2000/246
Buluntu Yeri : Sur 2b
Seviye : 49.62-49.06
Form, ebat : Dikdörtgen, 2,1 cm. x ?
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil kalker, kum, taşçık ve mika katkı.
P üzüm I *retr.*
 salkımı

Mühürde merkezde stilize bir üzüm salkımı, salkımın sol üst köşesinde *iota* ve sağ üst köşesinde ise *pi* harfleri yer almakta ve kısaltma *retrograd* olarak verilmektedir. Üzüm salkımının artı şeklindeki sapının yapay kolları uzun olarak yapılmış ve söz konusu harfler bunun altına yerleştirilmiştir.

¹²¹⁵ Buna benzer bir uygulama Rhodos amphoralarından bilinmektedir. Rhodos'da etnik bulunmamakla birlikte bir kulpta yöneticinin, diğer kulpta ise üreticinin ismi görülmektedir, bk.: Yukarıda Rhodos bölümü.

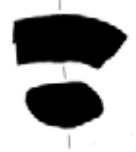
¹²¹⁶ Narlı gruba ait mühürlerin, nar sembolünün, *nü* ve *delta* harflerinin tespitinin zor olması nedeniyle ya da farklı yorumlanması nedeniyle, merkezlerde ele geçmiş olsa da yayınlanmamış olması da mümkündür.

Kat. No. : 92
 Env. No. : Nagidos 2001/518
 Buluntu Yeri : EF-14
 Seviye : 20.76-20.59
 Form, ebat : Dikdörtgen, ? x 2.2 cm.
 Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
 Katkı Maddesi : Kil az mika ve taşçık katkılı.
 P üzüm | retr.
 D salkımı |

Mühürde saplı stilize üzüm salkımının üst kısmında sağda *pi* ve solda *iota* harfleri, alt kısmında ise solda *iota* ve sağda *delta* harfleri görülmektedir. Harflerin düzenleniş biçimi, Pistos adının kısaltmasının *retrograd* olarak verildiğini gösterirken, aynı düzenlemenin alttaki kısaltma için de gerçekleştirildiğini akla getirmektedir. Üzüm salkımı ve *iota* ve *delta* harflerinden oluşan dikdörtgen formlu bir mühür Kıbrıs-Salamis'de ele geçmiştir. Pistos Grubu dışında ele alınması gereken bu mühürün kökeni tespit edilememiştir. Mühürün ele geçtiği sektördeki diğer mühürler İ.Ö. 400-150 gibi geniş bir döneme ait buluntulardır¹²¹⁷. Bu mühür üzerindeki kısaltmanın da, Nagidos'ta ele geçen Pistos Grubu'na ait mühürdeki gibi *retrograd* olarak yazılmış ve aynı ismin kısaltması olabileceği düşünülebilir. *Delta* ve *iota* harflerinin, ne tür bir ismin kısaltması olduğu henüz kesin olarak bilinmezken, diğer merkezlerde karşılaşılan özelliklerden hareketle, ikinci bir üretici, *patronym*, bir yönetici ya da Samos örneğinde olduğu gibi Tanrı Dionysos'u işaret etmesi mümkündür. Bk.: ve karşılaştırmız No.: 71.

Kat. No. : 93
 Env. No. : Nagidos 2002/717
 Buluntu Yeri : Yüzey
 Form, ebat : Dikdörtgen, 2 cm. x ?
 Hamur Rengi : 10 YR 5/8 red
 Katkı Maddesi : Kil kalker, mika ve taşçık katkılı.

üzüm
 [.] salkımı | retr. ?

Oldukça tahrip olmuş mühürde üzüm salkımı sembolü ve sol alt köşede *iota* olarak restore edebileceğimiz bir harf korunmuştur. Kısaltmanın *retrograd* olarak verildiği düşünülmektedir.

Kat. No. : 94
 Env. No. : Nagidos 2000/241
 Buluntu Yeri : U-26
 Seviye : 59.33-58.67
 Form, ebat : Dikdörtgen, 2.2 x 1.6 cm.
 Hamur Rengi : 10 R 5/8 red
 Katkı Maddesi : Kil bol mika, kum, taşçık ve kalker katkılı.
 P üzüm | retr.
 salkımı

Merkezde saplı, taneleri detaylı olarak belirtilmiş üzüm salkımı sembolü, sembolün solunda *iota*, sağında ise *pi* harfleri yer almaktadır. Kısaltma *retrograd* olarak verilmiştir.

Kat. No. : 95
 Env. No. : Nagidos 2002/783
 Buluntu Yeri : Z -30
 Seviye : 44.27-44.13
 Form, ebat : Dikdörtgen, 1.6 x 2.5 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 4/6 yellowish red
 Katkı Maddesi : Kil mika, taşçık ve kalker katkılı.
 Tanım : Dışa çekik ve hafif sivriltilmiş ağız kenarı korunmuştur.
 [..]ST[..
 üzüm
 salkımı
 P |

¹²¹⁷ Calvet 1972, 4 ve 67 No.: 142.

Üzüm salkımı sembolünün üzerinde bir sıra ya da belirtilen iki harften (*sigma* ve *tau*) oluşan bir yazıt, alt sağ ve sol köşelerde *pi* ve *iota* ya da *upsilon* harfleri yer almaktadır. Burada yer alan ismi, boşluklara gerekli harfleri yerleştirmek koşulu ile **P [I]ST[O]** U olarak restore etmek mümkün görünmektedir. Üzüm salkımı, üzüm tanelerini gösteren noktalarla verilmiştir.

Kat. No. : 96
 Env. No. : Nagidos 2002/776
 Buluntu Yeri : Z -30
 Seviye : 45.84-44.65
 Form, ebat : Dikdörtgen, 2.9 x 1.9 cm.
 Hamur Rengi : 7.5 YR 7/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kil bol mika, taşçık ve kalker katkılı.
 üzüm
 P salkımı

Mühürde, üzüm salkımının solunda *pi* harfi yer almaktadır. Sapı da gösterilen üzüm salkımı oldukça uzun tutulmuştur. Benzer bir düzenleme, **NA** kısaltması taşıyan bir mühürde de görülmektedir. Bk.: No.: 67.

Kat. No. : 97
 Env. No. : Nagidos 2002/597
 Buluntu Yeri : BG-16
 Seviye : 31.05
 Form, ebat : Kare, 1.8 x 1.8 cm.
 Hamur Rengi : 10 R 5/8 red
 Katkı Maddesi : Kil mika, taşçık ve kalker katkılı.
 üzüm []
 [] salkımı

Mühürde sadece dalı ile birlikte betimlenen üzüm salkımı sembolü korunmuştur. Sembolün sağ üst ve sol alt köşelerinde *monogram*lar yer almakta ancak, mühürün çok aşınmış olması nedeniyle, restore edilememektedir.

Kökeni Saptanamayan Mühürlü Kulplar

Aşağıda yer alan mühürler tek veya birden fazla harften oluşan *monogram* veya kısaltmalar taşımaktadırlar. Daha önce de belirtildiği gibi, bu tarz fazla bilgi içermeyen mühürler, amphoraların üretildikleri atölyeler dışında ele geçtiklerinde, kökenlerinin tespit edilmesi konusunda en problemlili grubu oluşturmaktadırlar. Mühürler üzerinde yer alan *monogram* ve kısaltmalar, üretildikleri bölge içinde anlamlı olduklarından, tüketim merkezlerinde çoğu zaman nitelikleri bilinmemektedir. Aşağıda, bazı örneklerde, mühürlerin stili, kulpların formu, kil özellikleri gibi sahip olduğumuz bilgiler değerlendirilerek ve yayınlanmış benzer örneklerden de yararlanılarak olası kökenleri yer almakta ve ele geçtikleri tabakada bulunan diğer mühürlü kulplardan hareketle önerilen tarihleri verilmektedir.

Kat. No. : 98
 Env. No. : Nagidos 2000/150
 Buluntu Yeri : Q-18
 Seviye : 14.85-14.79
 Form, ebat : Yuvarlak, 1.6 cm.
 Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
 Katkı Maddesi : Kil mika, kum, taşçık ve kalker katkılı.
 Q

Mühürde, olasılıkla, *omikron* ya da noktalı *theta* harfi yer almaktadır. Lokal üretim olarak sınıflandırılan bazı *monogram* mühürlü kulplar üzerinde de aynı harfe rastlanmaktadır. Ancak, diğerlerinin aksine, bu mühürün ölçüleri ve *theta* harfi daha büyüktür. Kil hamuru, lokal üretimden daha farklı olup kalker içermektedir. Aynı tabakada, İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında bölgede üretildiği düşünülen **P** *monogram* mühürlü amphora kulpu ele geçmiştir. Bk.: yukarıda No.: 81.

Kat. No. : 99
Env. No. : Nagidos 2000/350
Buluntu Yeri : Sur 1b
Seviye : 14.85-14.79
Form, ebat : Yuvarlak, 1 cm.
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil mika, kum, taşçık ve kalker katkılı.

L ?

Mühürde, olasılıkla, *lambda* harfinden oluşan bir *monogram* bulunmaktadır. Bölge dışındaki bir atölyenin üretimi olduğu düşünülmektedir. Alexandria-Benaki Koleksiyonu'nda yer alan ve Kıbrıs-Kouriaka buluntuları arasında benzer iki örnek *lambda* harfi ya da Kıbrıs hece alfabesinden *sa*, *ko* veya *go* heceleri olarak yorumlanmıştır¹²¹⁸. İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenmek mümkündür.

Kat. No. : 100
Env. No. : Nagidos 2000/240
Buluntu Yeri : Sur 2
Seviye : 46.22-46.06
Form, ebat : Yuvarlak, 1.4 cm.
Hamur Rengi : 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kum ve kalker katkılı.

A

Üretim yeri tespit edilemeyen bu amphora kulpu üzerinde yer alan mühür *alpha* harfinden oluşan *monogram* taşımaktadır. İ.Ö. 3. yy. başına tarihlenen Knidos amphoraları üzerinde bu *monogram* rastlanmaktadır¹²¹⁹. Sektörde yapılan kazı çalışmalarında, üst seviyelerde İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenen Narlı Gruba ait bir mühür (No.: 84) ve daha altta İ.Ö. yak. 270-247 yılları arasına tarihlenirilebilen Rhodos Peraiası'da üretilmiş bir amphoraya ait mühür (No.: 40). Bu veriler yardımıyla, en alt seviyede ele geçen *alpha monogram* mühürü de İ.Ö. 3. yy. başlarına tarihlenmelidir.

Kat. No. : 101
Env. No. : Nagidos 2000/148
Buluntu Yeri : Q-18
Seviye : 15.72-15.44
Form, ebat : Dikdörtgen ?, 1.5 x 1.1 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Katkı Maddesi : Kil kum, taşçık, mika ve kalker katkılı.
Tanım : Hafif dışa çekik ağzkenarı, geniş oval kesitli kulp korunmuştur.

E ?

Oldukça aşınmış olan bu mühürde, olasılıkla, bir *epsilon* harfi yer almaktadır. Üretim yeri tespit edilemeyen bu amphora mühürünün ele geçtiği sektörde alt tabakalarda İ.Ö. 3. yy.'ın başına tarihlenen Knidos *monogram* mühürü (No.: 44), Narlı Gruba ait bir mühür (No.: 83), Nagidos üretimi bir *monogram* mühür (No.: 81) ve kökeni saptanamayan bir mühür (No.: 98) bulunmuştur. Üst seviyede ele geçen *epsilon monogram* mühürü de olasılıkla İ.Ö. 3. yy. içine tarihlenmelidir.

Kat. No. : 102
Env. No. : Nagidos 2000/391
Buluntu Yeri : EF-14
Seviye : 22.11-22.00
Form, ebat : Dikdörtgen, 1.3 x 0.9 cm.
Hamur Rengi : 2.5 YR 5/8 red
Katkı Maddesi : Kil kum mika, şamot ve kalker katkılı.

Q I veya I Q ?

Oval forma sahip mühürde, *iota* ve *theta* harfleri birbirine küçük ve diagonal bir çizgi ile bağlanmaktadır. Kökeni saptanamayan bu mühürlü kulp, sektörde çeşitli seviyelerde ele geçen mühürlere hareketle İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenirilebilir.

¹²¹⁸ Grace 1979b, 181, 182 ve 187 No.: 21; Meyza 2004, 281-282 fig. 43.

¹²¹⁹ Jefremow 1995, 222 No.: 1035-1043; Şenol 1995, 37 Lev. 32 Res. 91.

Kat. No. : 103
Env. No. : Nagidos 2000/147
Buluntu Yeri : Sur 1
Seviye : Tarım toprağı
Form, ebat : Dikdörtgen, 1.1 cm. x ?
Hamur Rengi : 5 YR 6/8 reddish yellow
Katkı Maddesi : Kil kum, taşçık, mika ve kalker katkı.
Tanım : Dışa çekik, yuvarlak ağız kenarı korunmuştur.
 [.....]

Kırık olan mühürde, olasılıkla, restore edilemeyen bir *monogram* veya kısaltma yer almaktadır. Bu mühürün ele geçtiğı sektörde İ.Ö. 3. yy.'a tarihlenen Rhodos ve Kıbrıs mühürleri bulunmaktadır.

Dizin

(Rh. Rhodos, Kn. Knidos, Rh. Per. Rhodos Peraiası, Nag. Nagidos, Pist. Gr. Pistos Grubu, Kıb. Kıbrıs, KS. Kökeni saptanamayan, Sal. Salamis, yön. yönetici, ür. üretici. Sayılar katalog numaralarına işaret etmektedir. Yunanca harf karakteri ile yazılmış olan özel isimler, Nagidos kazılarında ele geçen mühürlü kulplar üzerinde yer alan isimlerdir.).

I. Yunanca Özel İsimler

'Agaqokl Áj, Rh. ür. 1
 'Ağsmacoj, Rh. yön. 2
 'Ariste.daj I, Rh. ür. 3
 'Ariste.daj II, Rh. ür. 3, 4, 17
 'Arist.wn, Rh. ür. 5
 'Arist.wn, Rh. yön. 6 (?), dn. 29
 Da»mwn, Rh. yön. 7
 Damònikoj, Rh. ür. 8, 11, 29
 Dionúsiój I, Rh. ür. 9
 Dionúsiój II, Rh. Per. ür. 12-13, 24, 26, 38, 39 (?), dn. 103
 Eúdoxoj, Rh. ür. 10
 Eúkl Áj II, Rh. yön. 8, 10, 11, 17
 Eúkrat.daj II, Rh. yön. 12
 Eúfrénwr, Rh. yön. 13
 Eúfrwn, Rh. ür. 6, 14, dn. 30
 Qeúdwroj, Rh. ür. 7, 11, 15, 24, 29
 Kòsmoj, Rh. ür. 2
 Krat.daj, Rh. yön. 17
 Kršwn, Rh. ür. 18, 29 dn. 53
 M.kuqoj II, Rh. ür. 19, 29
 Nikag.j, Rh. ür. 20
 N.kwn, Rh. yön. 6 (?), 21, dn. 29
 OnÉsimoj I, Rh. ür. 22
 Pausan.aj Ø Tel šswnoj, Rh. 8
 P.stoj (?), Pist. Gr. 95
 SwkrÉthj II, Rh. ür. 23
 Fil èndaj, Rh. yön. 24, 36, dn. 104
 Fil wn.daj, Rh. yön. 24, 25, dn. 104
 Carmokl Áj, Rh. yön. 26

II. Diğer Özel İsimler

Agesis, Rh. yön. 18
 Agestratos I, Rh. yön. 22, 31
 Agloukritos, Rh. yön. 19
 Agoranaks, Rh. ür. 17
 Agrios, Rh. yön., dn. 52
 Aiskhylinos, Rh. yön. 36
 Aksios, Rh. ür. 7
 Anaksilas, Rh. ür. 11
 Antigonos, Rh. ür. 17
 Aretakles, Rh. yön. 9
 Aristarkhos, Rh. yön. 22
 Aristeidas I, Rh. yön. 3
 Aristarkhos, Rh. yön. 21
 Aristonikos, Rh. ür. 3, 21
 Aristophanes, Rh. ür. 21
 Arkhidamos, Rh. yön. 23
 Diokleia, Rh. ür. 20
 Dionysios III, Rh. ür. dn. 120
 Diskos II, Rh. ür. 17
 Dorkylidas, Rh. yön. 5
 Epigonos I, Rh. ür. 13
 Eukratidas, Rh. yön. 9
 Hagesikles I, Rh. ür. 16
 Hagesippos, Rh. yön. 18, 36
 Hellanikos, Rh. ür. 13
 Herakleitos, Rh. Per. ür. 38
 Hieron I, Rh. yön. 23
 Hieroteles, Rh. Per. ür. 6-7, 11-13, 16, 21, 24, 26, 38 dn. 30, 103
 Hippokles, Rh. yön. 16, 40
 Hippostratos, Rh. yön. 16, 31, 40

Istros, Rh. ür. 17
 Kallikrates I, Rh. yön. 19
 Kallio, Rh. ür. 20
 Khares, Rh. ür. dn. 53
 Khrysostratos, Rh. yön. 31
 Kleitomakhos, Rh. yön. 5
 Kratidas, Rh. yön. 17
 Ksenophanes, Rh. yön. 23
 Ksenotimos, Rh. ür. 24, 36
 Lykolas, Rh. ür. 21
 Mikythos I, Rh. ür. 19
 Nikostratos, Rh. ür. 30
 Onasandros, Rh. yön. 36
 Pasion, Rh. ür. 13
 Pausanias I, Rh. yön. 18-19, 36
 Pausanias II, Rh. yön. 8, 15
 Philokrates, Rh. yön. 18
 Polyaratos I, Rh. yön. 18
 Polykles, Rh. yön. 22
 Potamokles, Rh. ür. 11, 24
 Simylinos, Rh. yön. 15
 Sodamos, Rh. yön. 23
 Sokrates I, Rh. ür. 23
 Sostratos II, Rh. yön. 23
 Sostratos, Kn. ür. 46
 Sotas I, Rh. ür. 6, dn. 30
 Sophanes, Kn. ür. 46
 Symmakhos, Rh. yön. 23
 Thestor, Rh. ür. dn. 24
 Theodoros I, Rh. yön. 18, 24
 Theuphanes II, Rh. yön. 23
 Timo, Rh. ür. 20
 Timostratos, Rh. yön. 31
 Zenon I, Rh. ür. 7, 11, 21, 22, 24, dn. 79

III. Rhodos Ay İsimleri

'Artam.tioj, 27
 Badromios, dn. 53
 KÊrneioj, 19
 PÊnamoj, 1, 4
 Sm.nqioj, 29
 'Uak.nqioj, 8, 14, 30

IV. Semboller

Asma yaprağı, Rh. Per. 38
 Baykuş, Rh. dn. 120
 Bereket Boynuzu, Rh. 3; Rh. Per. 38
 Erkek figürü, gem. 54
 Helios başı veya sembolü, Rh. 7, 13, 15, 24, dn. 7
 Gül, Rh. 18, 35-37, dn. 22; Rh. Per. 38-39

Kaduseus, Rh. dn. 120
 Nar, Kıb. 53; Nag. 83-88, dn. 200
 Üzüm salkımı, Nag. 67, Pist. Gr. 89-97
 Yanan meşale, Rh. 23
 Yaprak, Rh. 13
 Yıldız, Rh. 4, Nag. (?) 55, Kor. 55

V. Edat

ⲡⲓ, Rh., 2, 7, 11-13, 17, 21, 24-28

VI. Unvan

'IereUj, Rh. 2, 6

VII. Kısaltma ve Monogramlar

A, Kıb., 50; KS. 100
 AG(, Kn. yön. 44, 45
 AGA(, Kn. yön. (?) 44, 46
 AE, Kıb. 51
 APO(, Kn. dn. 141
 AR(, Kn. 43
 AF(, Nag., 71
 DA(, Kn. yön. (?) 46
 DI(, Pist. Gr. 92
 E, KS. 101
 EU(, Kn. yön. (?) 46
 EUA(, Kn. yön. (?) 46
 ZH(, Z»(nwn), Kn. ür. 41, 44, 46, dn. 138-139
 Q, Nag. 72-76; KS. 98
 IQ veya QI (?), KS. 103
 IP(, Rh. Per. 16, 40
 IPP(, Rh. 16
 KA(, Kn. yön. (?) 46
 KLI(, Kn. yön. (?) 46
 L, KS. 99
 P, Nag. 77-82, 100; Pist. Gr. 96
 PAQ(, Kn. 43
 PI(, Rh. Per. 40
 P, I, veya I, P, Pist. Gr. 89, 90 (?) -92, 93 (?) -94-96 (?) -97 (?)
 S[W](, Kn. ür., 44, 46

VIII. Etnik

KN(, Kn. 42
 N, Nag. 58
 NA(, Nag. 59-67, 97
 NAG(, Nag. 68
 N, A, G, D (?) ligatür, Nag. 69, 70 (?)
 N, D, Narlı gr. 64-65, 68
 N, D, O, Narlı gr. 83-88
 SA(, Sal. ?, 52

- V -

HEYKELCİKLER

Serra DURUGÖNÜL

V.1. PİŞMİŞ TOPRAK VE TAŞ HEYKELCİKLER

Pişmiş Toprak Heykelcikler¹²²⁰

Bu gruba ait buluntular Nagidos kazı malzemesinin erken dönem seramiklerinin yanı sıra Nagidos'un en erken verilerini oluşturmaktadırlar¹²²¹. Pişmiş toprak heykelcikler tarihleme için tipolojik ve stilistik benzerleri ile karşılaştırılmışlardır. Ayrıca kazıda aynı seviyeden gelen seramik buluntuların tarihlemeleri de dikkate alınmıştır¹²²². İ.Ö. 7. yy.'ın ortalarından İ.Ö. 6. yy. sonlarına kadar uzanan Arkaik Dönem heykelcikleri üç ana grupta toplanmaktadır: 'Adorant'lar, Asker ve Biniciler, Hayvan Heykelcikleri.

Birinci ve ikinci grubu birbirinden kesin bir çizgi ile ayırmak her zaman mümkün olmamaktadır. Çünkü sadece başı günümüze ulaşmış olan heykelciklerin birbirlerine olan benzerlikleri, bütün olarak elimize geçen örneklerde görüldüğü gibi vücutlarda farklılık sergileyebilmektedir. Dolayısıyla heykelciklerin motiflerini açıklamadığımız hallerde tanımlama da zorlaşmaktadır. Bunun ötesinde Arslan¹²²³, pişmiş toprak heykelcikleri gruplandırırken "Schneemann" (Tip II) ve "Adorant" (Tip III) ayırımına gitmiştir. Ancak adorant başlarında da "Schneemann" tekniği kullanılabilirdiğinden bu ayırım her zaman doğru olmayabilmektedir. Zaten "Schneemann" ibaresi bir tekniği, "adorant" ise ikonografik bir çözümlemeyi ifade etmektedir.

Nagidos örnekleri için en yakın paralelleri oluşturan Samos'daki Kıbrıs buluntuları¹²²⁴ hakkında kısaca bilgi aktararak Nagidos heykelcikleri için bir temel oluşturulmaya çalışılacaktır: Samos, Rhoikos sunağında ve Heraionu'nda Kıbrıs'tan ithal edilmiş seramiğe rastlamak mümkündür¹²²⁵. Rhoikos sunağının öncesine giden sunakların kazısından elde edilen sayısız ithal Kıbrıs heykelciği, kalıp tekniğinin kullanıma girmesiyle yavaşlamıştır. Geç Geometrik Dönem'e ait heykelciklerde

¹²²⁰ Resimlerin Photoshop çalışmasını gerçekleştiren Arş. Gör. E. Aşkın'a teşekkür ederim.

¹²²¹ Klasik Dönem'e ait pişmiş toprak heykelcik örneği ele geçmezken, Hellenistik Dönem'e ait sadece bir kadın başı ve bu yayında Hellenistik bronz eserlerle birlikte ele alınan bir Hellenistik Dönem silen başına ait kalıp ele geçmiştir.

¹²²² Nagidos buluntusu seramikler de bu kitapta ayrıca ele alınmışlardır.

¹²²³ Arslan 1999, 216-219.

¹²²⁴ Schmidt 1968, 7 vd., 70 vd., 104 vd., 120 vd.

¹²²⁵ Schmidt 1968, 7, 68 vd.

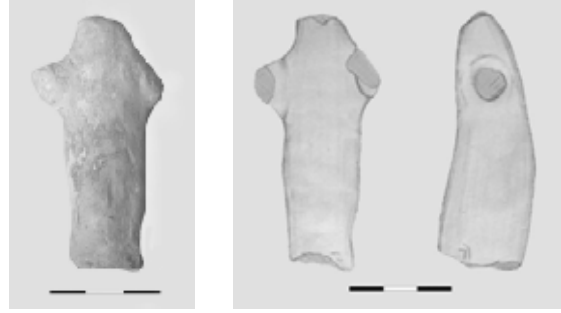
Kıbrıs ve Samos etkisi birlikte görülür. Ancak teknik olarak Samos'ta çarkta oluşturulmuş ve içi boş tarz üretim ilgi görürken, Kıbrıs masif çalışmayı tercih etmiştir.

Çarkta şekillendirilmiş, içi boş olan örnekler İ.Ö. geç 7. yy.'a kadar devam etmiş ancak böyle bir örnek Nagidos'ta ele geçmemiştir. Nagidos'ta bir buluntu (Kat. No.: 9), kalıp ile oluşturularak ve içi boş bırakılarak üretilmiş bir başa ait olmak üzere diğerlerinden ayrılır; diğer üç örnekte ise (Kat. No.: 10, 11 ve 12) ön kısım kalıpta şekillendirilmiş, arkası ise düz bırakılmış ve tümü masif çalışılmıştır¹²²⁶. Nagidos heykelciklerinin geri kalan örnekleri ise elde şekillendirilmiş ve masif çalışılmıştır.

Adorantlar

Bir tanrıya dua veya hizmet eden kişiler olarak tanımlanan bu gruba ait heykelcik sayısı onbirdir.

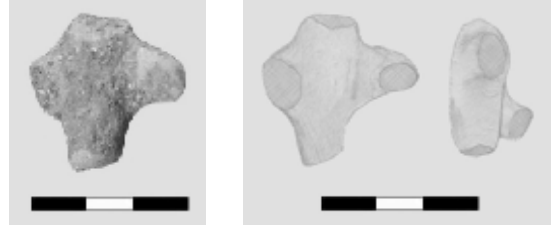
Kat. No.	: 1
Adorant	
Kazı Env. No.	: 202
Buluntu Yeri	: U-26
Yükseklik	: 7.5 cm.
Genişlik	: 3.9 cm.
Bugünkü Durumu	: Baş, kollar ve eteğinin alt ucu kaybolmuştur.

Bu en basit ama en erken eylem yansıtan heykelcikler kollarını yana ve hafifçe yukarıya doğru açmışlardır. Birçok örnekte sonradan şekillendirilip eklenmek suretiyle verilmiş olan küçük göğüsler Nagidos örneklerinde bulunmamaktadır. Samos ve Kıbrıs'ta olduğu gibi burada da heykelcikler bir dua *gestus*'u içerisinde verilmişlerdir. Orada teknik olarak, baş masif çalışılmış, kol ve göğüsler sonradan eklenmiş, Nagidos örneği ise tek parça olarak işlenmiştir.

Benzer örnekler Samos Heraionu'ndaki, Samos ve Kıbrıs heykelcikleri arasında bulunmaktadır. Samos'taki bu örneklerin başlangıcı İ.Ö. 7. yy.'ın başına verilmeyle birlikte¹²²⁷, İ.Ö. 6. yy.'a kadar bir gelişim kaydetmeksizin devam ettikleri görülmektedir. Kıbrıs'ta Kourion'dan elde edilmiş ve baş kısmı da korunmuş olan benzer bir örnek İ.Ö. 650-560 arasına tarihlenen dolgu içerisinde gelmiştir¹²²⁸. Kilikia Bölgesi'nden benzer örnekler Gözce'den, Nagidos'un 20 km. doğusundan gelmektedir¹²²⁹. Nagidos'ta, bu parçanın bulunduğu seviyeden gelen seramik malzeme karışık olduğundan bu parça için tarihleiyici unsur oluşturmamaktadır.

Kat. No.	: 2
Adorant	
Kazı Env. No.	: 373
Buluntu Yeri	: Q-18
Yükseklik	: 2.7 cm.
Genişlik	: 3 cm.
Bugünkü Durumu	: Baş, kollar ve bel hizasından aşağıya kadar kaybolmuştur.

Benzer örnekler yine Samos¹²³⁰ ve Gözce'de¹²³¹ bulunmaktadır. Bu tip heykelciklerin, eliptik forma sahip bir levhanın üzerine yerleştirilmek suretiyle birkaç figür olarak toplu halde kült faaliyetinde bulunur şekilde betimlendikleri tespit edilmiştir¹²³².

Bu parçanın bulunduğu seviyeden, İ.Ö. 7. yy.'ın son çeyreğine tarihlenen İonia kyliks'i gelerek bu parçanın da tarihlenmesi için bir kriter oluşturmuştur.

¹²²⁶ Schmidt 1968, 105.

¹²²⁷ Schmidt 1968, 4 vd. 74 Lev. 1 (T 1084. T 843); Lev. 3 (T 519. T 357); Lev. 123 (Kopenhagen 10485 ve Lindos 1958).

¹²²⁸ Winter 1997, 131 Nr.: 2699 Lev. 31.

¹²²⁹ Arslan 1999, Res. 4 No.: 41-45.

¹²³⁰ Schmidt 1968, Lev. 1 (T 1084. T 843. T 1354. T 1985. Özellikle: T 2151 ve T 354)

¹²³¹ Arslan 1999, "Schneemann" olarak gruplandırılmış: Res. 1 No.: 4-9 ve Res. 3 No.: 21-23. 37. 38.

¹²³² Arslan 1999, Res. 2 No.: 15 ve Schmidt 1968, Lev. 2 (1489+2708).

Kat. No. : 3

Adorant

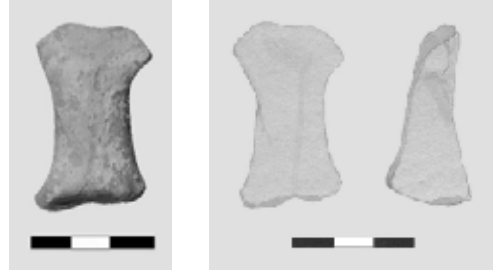
Kazı Env. No. : 596

Buluntu Yeri : BG-16

Yükseklik : 4.5 cm.

Genişlik : 2.5 cm.

Bugünkü Durumu : Baş, kollar ve baldır hizasından aşağıya kadar kaybolmuştur.

Bu ilk üç örnek tipolojisindeki heykelticikler için “elleri yukarıya kaldırılmış tanrıça” yorumu da getirilmiş ve Girit etkisinin Kıbrıs’a taşınması sonucu tanrıçanın Kıbrıs’ta yaygınlaştığı kabul edilmiştir¹²³³. “Elleri yukarıya kaldırılmış tanrıça” İ.Ö. 11. yy.’dan itibaren üretilmeye başlanmış ve Geometrik Dönem’de birçok tapınakta bulunmuştur: Kition, Palaepaphos, Aya Irini, Ayios Iakovos, Idalion, Lapithos gibi. Kourion gibi birçok yerde de Klasik Dönem’de dahi kült devam etmiştir. Benzer örnekler¹²³⁴ Samos’ta da bulunmuş olup, İ.Ö. 7. yy.’ın ilk yarısından İ.Ö. 6. yy.’ın başına kadar tarihlenmektedir. Ancak bu parça Nagidos’ta yüzey buluntusu olarak ele geçtiğinden, kesin bir tarihleyici unsur bulunmamaktadır.

Kat. No. : 4

Adorant

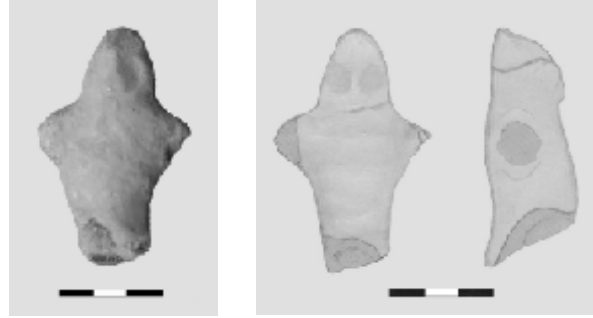
Kazı Env. No. : 238

Buluntu Yeri : Q-18 Teras B

Yükseklik : 6.9 cm.

Genişlik : 4.4 cm.

Bugünkü Durumu : Kollar ve bel hizasından aşağıya kadar kaybolmuştur.

Başı korunmuş olan bu örneğin yüzü “schneemann” tipindeki gibi işlenmemiş, sadece gözler hafif bir derinlik verilme suretiyle belli edilmiş, burun ise sade bir biçimde şekillendirilmiştir. Vücut belirgin şekilde omuzdan aşağıya doğru incelmıştır.

Karşılaştırma örneklerinin¹²³⁵ bazıları için “asker” tanımlaması kullanılmış, bu örneklerin Fenike etkisi altında kalınarak üretildikleri iddia edilmiştir. Sonuç olarak bu örneklerde Tanrı Baal’ın Kilikia’daki yansımasının betimlendiği ifade edilmiştir. Bu düşünce her ne kadar iki bölge arasındaki ticari ilişkilerin¹²³⁶ İ.Ö. 8. yy.’dan itibaren kuvvetlendiği gerçeğine dayandırılabilir olsa da, Kıbrıs örneklerindeki gibi elinde kalkan ve şimşek tutup tutmadığı heykelticğin kötü durumundan dolayı belli olmadığından ve Nagidos’taki tek örneği oluşturduğundan, bu düşünce Nagidos heykelticği için iddia edilememektedir.

Bu parçanın bulunduğu seviyeden gelen seramik malzeme karışık olduğundan bu parça için tarihleyici unsur oluşturulamamaktadır.

Kat. No. : 5

Adorant (?) Baş

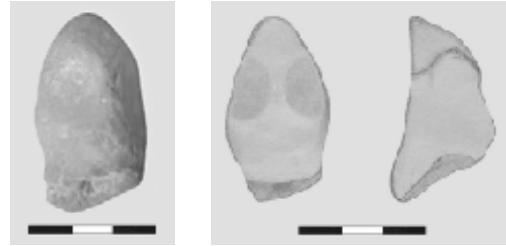
Kazı Env. No. : 372

Buluntu Yeri : Sur

Yükseklik : 4.5 cm.

Genişlik : 2.1 cm.

Bugünkü Durumu : Sadece baş korunmuştur.

Elde şekillendirilmiş en erken gruba ait bu başın, benzerleriyle karşılaştırıldığında¹²³⁷ bir sivri takke giymiş olduğu daha açık olarak görülmektedir. Takke şeklinde olan bu konik başlık Kıbrıs’ta da çok iyi bilinmekte ve uzun kulaklı olup arkaya da sarkıtılabilen bir biçimde kullanılarak, kumaş veya deri olduğu tahmin edilmektedir. Bu sivri takke “kyprische

¹²³³ Hadjicosti 1989, 118 vd.

¹²³⁴ Jarosch 1994, Lev. 45 No.: 825. 826; Schmidt 1968, Lev. 1. 2.

¹²³⁵ Schmidt 1968, Lev. 1 (T 2260) Lev. 2 (T 750) Lev. 4 (T 782. 1100. T 2618); Arslan 1999, Res. 1 No.: 4 Res. 3 No.: 20.

¹²³⁶ Arslan 1999, 225.

¹²³⁷ Schmidt 1968, Lev. 1 (T 2260) Lev.2 (T 750) Lev. 4 (T 782. T. 1100. T 2618; Arslan 1999, Res. 1 No.: 4 Res. 2 No.: 10, Res. 3 No.: 31.

Mitra¹²³⁸ olarak da adlandırılır ve başlıca özellik olarak takke genelde başın devamı olarak, bir profil oluşturmadan devam ettirilir. Tartışmalardan sonra bu başlık biçiminin Fenike değil, Kıbrıs kökenli olduğu sonucuna varılmıştır¹²³⁹. Adorant olarak yorumlanan bu tür vücudu kaybolmuş başlar için tamamlama önerileri, öne uzanarak at arabası süren arabacıdan, dua eden hizmetlilere kadar uzanmaktadır. Bu anlamda özellikle Salamis'te bulunmuş olan sağlam örnekler Nagidos parçasının dua eden bir heykelcik olarak tamamlanmasına ve yorumlanmasına önayak olmaktadır¹²⁴⁰. Bu örneklerin en erken olanları Gözce¹²⁴¹ heykelcikleri arasında İ.Ö. 710'lara tarihlenirken oldukça uzun bir dönemde üretildikleri görülmektedir ve İ.Ö. 660 yıllarına kadar örneklerine rastlanmaktadır.

Bu parçanın bulunduğu seviyeden gelen seramik malzeme karışık olduğundan tarihleyici unsur oluşturamamaktadır.

Kat. No. : 6

Adorant (?) Başı

Kazı Env. No. : 217

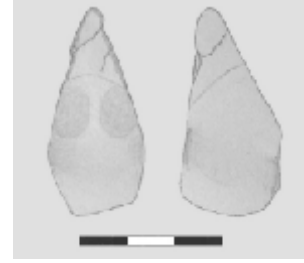
Buluntu Yeri : U-26

Yükseklik : 4 cm.

Genişlik : 2.3 cm.

Bugünkü Durumu : Sadece baş korunmuştur.

No.: 5 ile benzer özellikler taşır. Bu parçanın bulunduğu seviyeden gelen seramik malzeme karışık olduğundan bu parça için tarihleyici unsur oluşturamamaktadır.

Kat. No. : 7

Adorant (?) Başı

Buluntu Yeri : Yüzey

Yükseklik : 4.5 cm.

Genişlik : 3 cm.

Bugünkü Durumu : Sadece baş korunmuştur.

No.: 5. ve 6 ile aynı özelliklere sahiptir. Yüzey buluntusu olduğundan kesin tarihleyici bir unsur bulunmamaktadır.

Kat. No. : 8

Adorant (?) Başı

Kazı Env. No. : 501

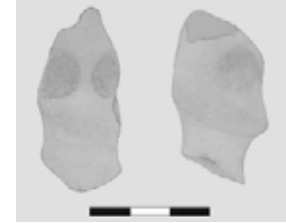
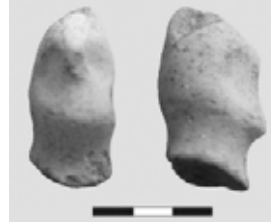
Buluntu Yeri : F-15b

Yükseklik : 4 cm.

Genişlik : 2 cm.

Bugünkü Durumu : Sadece baş korunmuştur.

No.: 5, 6 ve 7 ile aynı özelliklere sahiptir.

Bu ilk sekiz örnek teknik ve stilistik özellikleriyle iyi tarihlendirilmiş olan Samos¹²⁴², Kıbrıs¹²⁴³ ve Gözce örnekleriyle benzerlik göstererek grubun en erken örneklerini oluşturur ve İ.Ö. 7. yy.'ın ortasına tarihlendirilirler. Gerçi benzer örnekler, anılan antik kentlerde İ.Ö. 7. yy.'ın başından başlamak üzere tarihlendirilirse de örneklerin bir gelişme göstermeden İ.Ö. 7. yy.'ın sonuna kadar üretimlerinin devam ettiği görülür. Nagidos'ta İ.Ö. 7. yy.'ın başına ait başka buluntunun olmaması nedeniyle, Nagidos'taki bu erken örnekleri İ.Ö. 7. yy.'ın ortasına tarihlendirmek doğru olacaktır. Bu parçanın bulunduğu seviyeden gelen seramik malzeme karışık olduğundan tarihleme için veri sunmamaktadır.

¹²³⁸ Schmidt 1968, 4 vd.

¹²³⁹ Crowell 1991, 123 Lev. 29 a-d; 30 a-c; 31 e.

¹²⁴⁰ Monloup 1984, 214 Lev. 14 No.: 230-236. 239-242.

¹²⁴¹ Arslan 1999, 227.

¹²⁴² Schmidt 1968, 2, 4, 69, 74.

¹²⁴³ Goldman 1963, 335, 343 Lev. 159 No.: 65.

Kat. No. : 9
 Adorant (?) Başı
 Kazı Env. No. : 512
 Buluntu Yeri : Q-17
 Yükseklik : 7.5 cm.
 Genişlik : 6.5 cm.
 Üretilme Biçimi : İçi boş; kalıp.
 Bugünkü Durumu : Kalıp ile oluşturularak ve içi boş bırakılarak üretilmiş bir başın ön kısmı. Burun hizasında ortadan kırıktır. Kulaklar yoktur.

No.: 5, 6, 7 ve 8'den farklı olarak bu baş, hem teknik olarak, hem ölçülerinin daha büyük olması hem de daha gelişmiş yüz hatlarına sahip olmasıyla diğerlerinden ayrılır. Burada "Schneemann" tarzından uzaklaşarak yüze daha belirgin hatlar kazandırılmıştır. Gözler dışa çıkık ve göz bebeği işlenmemiştir. Kaşlar gözün üzerinde bir kalın profil halinde verilerek başa plastik bir görünüm kazandırılmıştır. Dudaklar ince ve kapalı olduğundan çizgisel bir görünüm oluşmuşsa da nasolabial kısım plastik çalışıldığı için başa yumuşaklık kazandırmıştır. İ.Ö. 7. yy.'ın ilk çeyreğine tarihlenen benzer örneklerde gözler fazlasıyla öne fırlamış ve yüze eklenmiş hissi verirken¹²⁴⁴, Nagidos örneğinde gözler yuvalarıyla çok daha iyi bütünleşmiş, geçiş yumuşatılmıştır. Nagidos örneğindeki gözlerin yumuşak işleniş tarzı ve tüm yüz hatlarının plastik olmaya doğru gösterdiği gelişim bu eserin İ.Ö. 7. yy.'ın ortalarından itibaren tarihlenmesini olanaklı kılmaktadır. Kıbrıs'ta Kourion'dan ele geçmiş olan benzer örnekler de önerilen bu tarihlere desteklemektedirler. Burada da basit çizgilere rağmen öncüllerine nazaran daha yumuşamış ve doğallaşmış öğeler dikkati çekmektedir¹²⁴⁵. Diğer Kıbrıs buluntuları da bu paralelliği desteklemektedir: Gözler hep dışa çıkık yuvarlaklık olarak verilirken, dudaklar daha çizgisel aktarılmaktadır¹²⁴⁶. Nagidos buluntusu, özellikle Salamis'te ele geçmiş olan benzer örneklerle veya Samos'ta bulunmuş olan kalıplarla karşılaştırıldığında da basit ama yavaş yavaş doğal bir biçim almaya başlamış olan yapısıyla İ.Ö. 650'li yıllara tarihlenmektedir¹²⁴⁷. Bu hatlar zaman içerisinde daha da gerçeğe yakın bir hale gelecek, kaşlar belirginleşip, göz yuvaları konturlar verilmek suretiyle belli edilecektir¹²⁴⁸.

Bu parçanın bulunduğu seviyeden geç İ.Ö. 7. yy. ile erken İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenen seramikler elde edilerek bu parçanın tarihlenmesi için bir kriter oluşturmuşlardır.

Kat. No. : 10
 Adorant
 Kazı Env. No. : 702
 Buluntu Yeri : F-16b
 Yükseklik : 7 cm.
 Genişlik : 3 cm.
 Bugünkü Durumu : Dizkapakları hizasından aşağıya kadar kaybolmuş durumdadır.

Arkası yassı bırakılmış olan ve cepheden duruş ile verilen heykelticik sağ elini göğüsüne götürerek bu elinde tanımlanamayan bir obje tutmaktadır. Sol elini aşağıya sarkıtmış ve bu eli ile chiton'unu tutmaktadır. Chiton üzerindeki paltosunu başının üzerine geçirmiştir. Ayrıca kalathos benzeri bir oluşum tanımlanabilmektedir. Elinde tuttuğu obje, benzerleriyle karşılaştırıldığında bir çiçek, meyve, tavşan veya kuş olmalıdır; bunlar tanrı veya tanrıçaya adak olarak yorumlanmaktadır¹²⁴⁹. Votiv karakter taşıyan bu tür heykelticiklerin belli bir tanrıça hizmetinde olan rahipleri mi, tanrıçanın hizmetinde olan bir genç kıza mı, bir adorant'ı mı, adayanın kendisini mi veya tanrıçayı mı yansıttığını tam olarak söylemek mümkün değildir¹²⁵⁰.

Tarihleme önerisi olarak, oldukça ince ve detaylı, aynı zamanda hareketli kıvrımlardan yola çıkarak benzer örnekler için İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı önerilmektedir. Ancak Nagidos'ta bu parça yüzey buluntusu olarak ele geçtiğinden kesin tarihlileyici bir unsur bulunmamaktadır.

¹²⁴⁴ Jarosch 1994, Lev. 46 No.: 896. 987; Lev. 47 No.: 984. 1003; Lev. 48 No.: 547.; Lev. 49 No.: 548; Lev. 54 No.: 698; Lev. 55 No.: 697. Karşılaştırmız: Jarosch 1994, Lev. 56 No.: 905; Lev. 51 No.: 553. 555.

¹²⁴⁵ Young 1955, Lev. 4 No.: 357. 358.

¹²⁴⁶ Caubet 1991, Lev. XXVII a-e.

¹²⁴⁷ Karageorghis 1993, 18 Lev. 10 No.: 4-6

¹²⁴⁸ Karageorghis 1993, 27 Lev. 35-37; Monloup 1984, 234 Lev. 34 No.: 670-676. 681-683.

¹²⁴⁹ Karageorghis 1999, Lev. XLIV-L; Kara 2001, 38.47-50; Freyer-Schauenburg 1974, 30. 44.

¹²⁵⁰ Kara 2001, 43.

Kat. No. : 11

Adorant

Kazı Env. No. : 499

Buluntu Yeri : F-15a

Yükseklik : 7.5 cm.

Genişlik : 4 cm.

Bugünkü Durumu : Baş ve kalça hizasından itibaren alt kısım kayıptır. Belin üzeri ve altı iki parça olarak ele geçmiştir.

Heykelcik, sol el göğüsün, sağ el ise karnının üzerinde ve bir obje tutar vaziyette verilmiştir. Aşınmışlık derecesi yüksek olan heykelciğin elinde tuttuğu objenin büyüklüğü bir kuşa işaret etmektedir¹²⁵¹. Sağ alt köşede yay şeklinde uzanan bir kıvrım chitona işaret etmektedir.

Tarihleme, No.: 10' de belirtilen kriterlerden dolayı yine İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısı olarak önerilmektedir. Ancak bu parçanın da bulunduğu seviyeden gelen seramik malzeme karışık olduğundan kesin tarihleyici unsur oluşmamaktadır.

Asker ve Biniciler

Kat. No. : 12

Asker

Kazı Env. No. : 43

Buluntu Yeri : Ersoy

Yükseklik : 8 cm.

Genişlik : 5 cm.

Bugünkü Durumu : Başı olmayan bir asker. Kalça hizasından itibaren aşağısı kayıptır. Belin üzeri ve altı iki parça olarak ele geçmiştir. Sağ kol kırıktır.

Sol kol vücuda bitişik bir şekilde dirsekten bükülerek vücudun önüne doğru getirilmiştir. Bu eliyle kama veya kılıcını tutan heykelciğin bu aleti, sağ omuzdan sola doğru vücudun önünden geçen bir kemer tarafından taşınmaktadır. Giysili olan heykelciğin chiton'u üzerinde hiçbir kıvrım verilmemiştir; sadece aletin bağlı olduğu taşıyıcı kemer, heykelciğe bir derinlik kazandırmaktadır. Arkası düz çalışılmıştır.

Bu parçanın bulunduğu seviyeden gelen seramik malzeme karışık olduğundan bu parça için tarihleyici unsur oluşmamaktadır.

Kat. No. : 13

Binici

Kazı Env. No. : 581

Buluntu Yeri : Yüzey

Yükseklik : 7 cm.

Genişlik : 7.5 cm.

Bugünkü Durumu : Bir atın başı, boynu ve boynun sol üst kısmında binicisinin elinin bir kısmı korunmuştur.

Binicisi ile birlikte üretilmiş olan atlar Kıbrıs'ta yoğun olarak ele geçmiştir. Bu, uzun boyunlu atlar sadece basit çizgilerle çalışılıp, üzerindeki binicinin elinin atın başına kadar uzanmasıyla hareket kazanmaktadırlar. Gözler düğme gibi olup, ayrıca çalışılarak, eser fırınlanmadan önce ve kulağa yakın oturtulmuştur¹²⁵². Kıbrıs'ta, Salamis'te bulunmuş olan sayısız örnek de üretim yeri hakkında fikir vermektedir¹²⁵³.

Samos'a da Kıbrıs'tan ithal edilmiş olan bu tip binicili atlar yoğun olarak İ.Ö. 7. yy. boyunca ve İ.Ö. 6. yy. başlarına kadar üretilmişlerdir¹²⁵⁴. Ancak bu parça yüzey buluntusu olduğundan kesin tarihleyici bir unsur bulunmamaktadır.

¹²⁵¹ Yon 1974, 72 fig. 28; 105 vd.

¹²⁵² Schmidt 1968, 46 Lev. 4 (T 1890+1934. 2345); Lev. 83 (T 2442).

¹²⁵³ Monloup 1984, 210 Lev. 10 No.: 149-161; 211 Lev. 11 No.: 162-177; Yon 1974, 96; Crouwel – Tatton Brown 1988, 84.

¹²⁵⁴ Crouwel – Tatton Brown 1989, 110; Crouwel – Tatton Brown 1988, 77, 84.

Kat. No. : 14

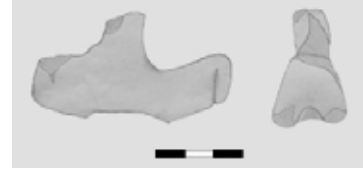
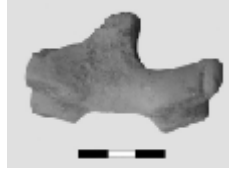
Binici

Kazı Env. No. : 362

Buluntu Yeri : Q-18

Yükseklik : 3.7 cm.

Genişlik : 6.5 cm.

Bugünkü Durumu : At ve binicisi tek parça olarak çalışılmıştır. Atın başı ve bacakları kayıptır, binicisinin de sadece kalçasının başlangıcı korunmuştur.

Samos ve Kıbrıs bağlantılı buluntularda İ.Ö. 7. ve 6. yy.'lara ait benzerlerine rastlamak mümkündür¹²⁵⁵. Bu parçanın bulunduğu seviyeden İ.Ö. 7. yy.'ın sonuna tarihlenen seramikler elde edilerek bu parçanın tarihlenmesi için bir kriter oluşturulmuştur.

Kat. No. : 15

Binici

Buluntu Yeri : Yüzey

Yükseklik : 8.2 cm.

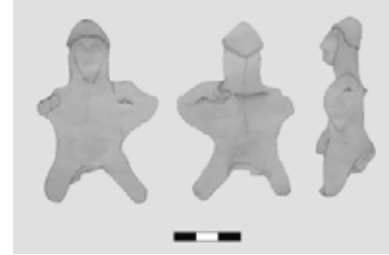
Genişlik : 5.3 cm.

Bugünkü Durumu : Üzerine binmiş olduğu atı kayıp olan bir binici.

İki bacağı yana açılmış vaziyetteki binici sağ elini, muhtemelen dizginleri tutmak üzere öne götürürken, sol elini arkasına doğru, belki ok çekmek üzere, atmıştır. Benzer motifte bir binici Tarsus Gözlükule kazısından ele geçmiştir¹²⁵⁶. Giysili olup olmadığı anlaşılamayan heykeltikğin başında takkesi ve onun altından omuzlarına düşüp hatta öne doğru gelecek boynunu da kısmen kapatan örtüsü görülmektedir¹²⁵⁷.

Samos ve Kıbrıs¹²⁵⁸ yine en yakın örnekleri sunmaktadırlar. Baş örtüsünün örtülme şekli ve yüzün gittikçe plastikleşme göstererek doğallaşması, ortak özellikler olarak belirginleşmektedir.

Samos ve Kıbrıs'daki benzer örnekler İ.Ö. 670 yılından başlayıp, İ.Ö. 630 yılına kadar devam etmektedir. Nagidos örnekleri de, yerleşim buluntularının İ.Ö. 7. yy.'ın ortalarından sonra yoğunlaştığı göz önünde bulundurularak tarihlendirilmelidir.

Kat. No. : 16

Binici

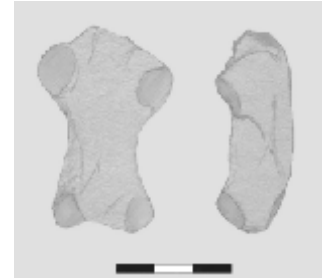
Kazı Env. No. : 607

Buluntu Yeri : BG-16

Yükseklik : 5 cm.

Genişlik : 3.5 cm.

Bugünkü Durumu : Üzerine binmiş olduğu atı yoktur. Baş, kollar ve bacaklar kaybolmuştur.

En yakın benzer örnekleri, Tarsus Gözlükule kazısından ele geçmiş olan binici heykeltikleridir¹²⁵⁹. Tarsus örneklerindeki gibi vücudun üst kısmı burada da geniştir. Erken örneklerin İ.Ö. 8. yy.'a gittiği görülse de aynı tarzın İ.Ö. 7. yy.'a kadar devam ettiği görülmektedir¹²⁶⁰. Bu parça da yine Nagidos buluntularının İ.Ö. 7. yy.'ın ortalarından sonra yoğunlaştığı göz önünde bulundurularak tarihlendirilmelidir.

Biniciler ve atları, bir grup oluşturduklarında, binicileri birer savaşçı olarak nitelendirip, aynı zamanda onları yine bir kült ile bağdaştırmak mümkün olmaktadır: Bunlar, gidilecek olan bir savaştan önce savaşçının geri dönmesi dilenerek

¹²⁵⁵ Schmidt 1968, Lev. 83 (T 1922. T 658).

¹²⁵⁶ Goldman 1963, 345 Lev 160 No.: 76.

¹²⁵⁷ Winter 1991, 221-224; Serwint 1991, 215; Goldman 1963, 335.

¹²⁵⁸ Schmidt 1968, 9 vd. Lev. 10 (Berlin 497 x); Lev. 11 (T 61. T 1802. T 229).

¹²⁵⁹ Goldman 1937, 277 vd. fig. 36.

¹²⁶⁰ Goldman 1963, Lev. 159 No.: 55; Lev. 160 No.: 71.

bir erkek tanrı ile ilintili olarak adanmış heykelcikler olabilecekleri gibi, belli bir tanrıyı da simgeliyor olabilirler¹²⁶¹. Binici ve atlar genellikle savaş aletleri ve koşum takımları ile bezenmişlerdir¹²⁶².

Kourion'da Apollo Hylates tapınağında bulunmuş olan 2000 adet heykelciğin ağırlıklı çoğunluğunu binicili atlar oluşturmaktadır. Çoğu elle şekillendirilmiş olan bu örneklerin çoğunun başı kalıptan çıkmadır. 2000 kalıp işçiliği gösteren insan başı ise için aşağı yukarı 60 farklı kalıp kullanılmıştır¹²⁶³. Bunların yanı sıra masif ve arkası işlenmemiş örnekler de devam etmektedir. Nagidos atları ve binicileri de daha ziyade bu geleneksel tarzda oluşturulmuştur.

Hayvan Heykelcikleri

Burada binicisi olmayan ve tek başına pişmiş topraktan çalışılmış koç, inek veya boğa heykelcikleri ele alınacaktır. Bu tip pişmiş toprak heykelcikler tanrılara adak hediyesi olarak üretilmiş ve genel olarak kutsal mekanlarda bir arada bulunmuşlardır¹²⁶⁴. Ancak Nagidos buluntuları farklı açmalardan elde edilmişlerdir.

Herhangi bir başka figür ile bağlantısı olmaksızın karşımıza çıkan bu heykelciklere en yakın örneklere yine Samos Heraionu'nda, Kıbrıs'tan ithal edilmiş heykelcikler içerisinde rastlamak mümkündür¹²⁶⁵. Bunların üretimine İ.Ö. 7. yy.'ın ilk yarısında başlanmıştır. Ancak Nagidos'ta bu kadar erken tarihe giden başka örnek bulunmadığından, Nagidos örnekleri İ.Ö. 7. yy.'ın ortalarına tarihlenmelidir.

Kat. No. : 17

Boğa (?)

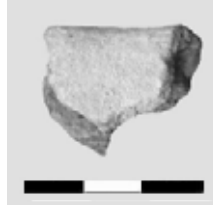
Kazı Env. No. : 316

Buluntu Yeri : Q-18

Yükseklik : 5.3 cm.

Genişlik : 3.1 cm.

Bugünkü Durumu : Bir büyük hayvanın (boğa?) gövdesi ve bacaklara geçiş kısmı ele geçmiştir.

Bu parçanın bulunduğu seviyeden İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenen seramikler elde edilerek bu parçanın tarihlenmesi için bir kriter oluşturulmuştur.

Kat. No. : 18

Boğa (?)

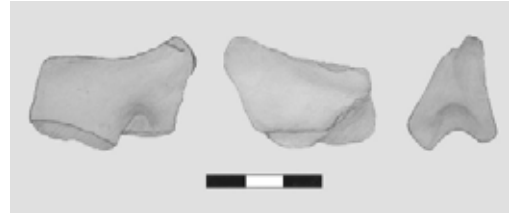
Kazı Env. No. : 489

Buluntu Yeri : Q-18b

Yükseklik : 4.3 cm.

Genişlik : 3 cm.

Bugünkü Durumu : Bir büyük hayvanın (boğa?) gövdesi ve bacaklara geçiş kısmı ele geçmiştir.

¹²⁶¹ Arslan 1999, 227; Serwint 1991, 216 vd.

¹²⁶² Crouwel – Tatton Brown 1988, 82 vd.

¹²⁶³ Winter 1991, 221 vd.

¹²⁶⁴ Gözce'deki örnekleri için: Arslan 1999, 223, 230 Res. 8 No.: 74.

¹²⁶⁵ Schmidt 1968, 47 vd. Lev. 87 (Berlin 496 x aus Samos); Lev. 120 (C 183. 185 burada malzeme kireçtaşı); Jarosch 1994, Lev. 31 (372. 373. 406).

Kat. No. : 19

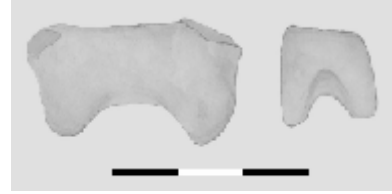
Boğa (?)

Kazı Env. No. : 483

Buluntu Yeri : Q-18b

Yükseklik : 2.7 cm.

Genişlik : 6.8 cm.

Bugünkü Durumu : Bir büyük hayvanın (boğa?) gövdesi ve bacaklara geçiş kısmı ele geçmiştir.

Bu parçanın bulunduğu seviyeden geç İ.Ö. 7. yy. ile erken İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenen seramikler bulunarak bu parçanın tarihlenmesi için bir kriter oluşturulmuştur.

Kat. No. : 20

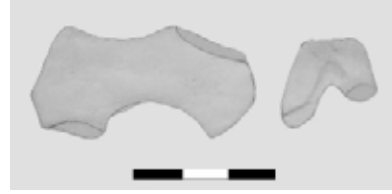
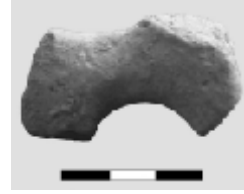
Boğa (?)

Kazı Env. No. : 511

Buluntu Yeri : Q-18b

Yükseklik : 3 cm.

Genişlik : 9.3 cm.

Bugünkü Durumu : Bir büyük hayvanın (boğa?) gövdesi ve bacaklara geçiş kısmı ele geçmiştir.

Bu parçanın bulunduğu seviyeden İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenen İonia kyliks'i bulunarak bu parçanın tarihlenmesi için bir kriter oluşturulmuştur.

Kat. No. : 21

Koç (?)

Kazı Env. No. : 312

Buluntu Yeri : Q-18

Yükseklik : 2.3 cm.

Genişlik : 3.8 cm.

Bugünkü Durumu : Gövdesi ve bacaklara geçiş kısmı ele geçmiştir.

Önceki örneklere oranla daha ince bir yapıya sahip olduğu görülen bu hayvan vücudunun bir koça ait olma olasılığı bulunmaktadır. Benzer örnekler¹²⁶⁶ Samos'ta görülmektedir.

Bu parçanın bulunduğu seviyeden İ.Ö. 6. yy.'a ait seramik malzeme elde edilmiş ve bu parçanın tarihlenmesi için bir kriter oluşturulmuştur.

Kat. No. : 22

Koç (?)

Kazı Env. No. : 315

Buluntu Yeri : Q-18

Yükseklik : 3.1 cm.

Genişlik : 3.7 cm.

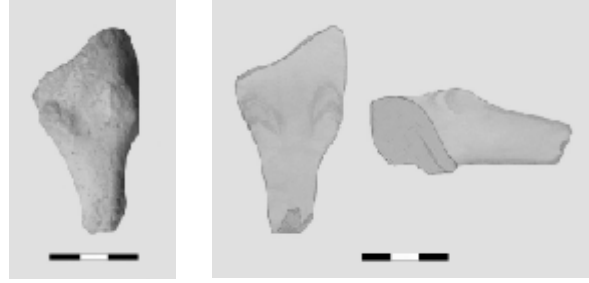
Bugünkü Durumu : Gövdesi ve bacaklara geçiş kısmı ele geçmiştir.

No.: 21'de olduğu gibi, diğer örneklere oranla daha ince bir yapıya sahip olduğu görülen bu hayvan vücudunun bir koça ait olma olasılığı bulunmaktadır.

Bu parçanın geldiği seviyeden erken İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenen İonia Kyliks'i bulunarak bu parçanın tarihlenmesi için bir kriter oluşturulmuştur.

¹²⁶⁶ Schmidt 1968, Lev. 118 (C 68.69.70) burada malzeme kireçtaşıdır.

Kat. No. : 23
 Kurt (?)
 Kazı Env. No. : 384
 Buluntu Yeri : Yüzey
 Yükseklik : 2.7 cm.
 Genişlik : 7 cm.
 Bugünkü Durumu : Bir hayvanın başı. Burun ucu kırk-
 tır.

Daha ziyade bir kurt başını andıran bu Nagidos buluntusunun benzerlerine Salamis'te rastlamak mümkündür¹²⁶⁷.

Ancak hayvan betimlemelerinin fazla değişikliğe uğramadan çok uzun süre üretildikleri görüldüğünden, tarihlemeye zorluklar bulunmaktadır¹²⁶⁸. Erken örneklere¹²⁶⁹ nazaran çok daha gelişkin ve hatları belirgin olan bu Nagidos buluntusu, İ.Ö. 7. yy.'ın sonlarına ait olmalıdır. Bu dönemde masif hayvan heykelcikleri Samos'ta da sayıca azalmaya başlarlar¹²⁷⁰. Nagidos'ta bulunan bu parça yüzey buluntusu olduğundan kesin tarihleyici bir unsur bulunmamaktadır.

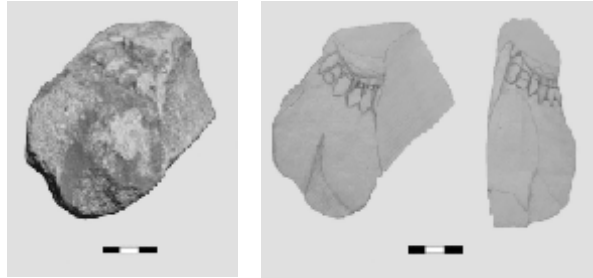
Burada ele alınmış olan pişmiş toprak heykelciklerin ortak özelliği hepsinin İ.Ö. 7. yy. ortalarından İ.Ö. 6. yy. sonlarına kadar süren döneme ait olmalarıdır. Diğer bir ortak özellik de bu parçaların en fazla Samos, Kıbrıs ve Gözce örnekleriyle benzerlik gösteriyor olmalarıdır. İ.Ö. 8. yy.'da Kıbrıs, Fenike ve Suriye ile yapılan yoğun ticarete, İ.Ö. 7. yy.'da Doğu Yunan yerleşimcilerin ve tüccarların ticari etkinliklerinin de eklendiği göz önünde bulundurulduğunda, böyle bir etkileşimin Nagidos'ta da ortaya çıkması şaşırtıcı değildir.

Nagidos kazıları yoğun erken dönem seramiğinin Samos'tan ziyade Kıbrıs veya diğer Kilikia yerleşimlerinden ithal edildiğini veya yerel olarak üretildiklerini göstermiştir. Aynı durumun pişmiş toprak heykelcikler için de geçerli olduğu düşünülmelidir.

Samos'un Kıbrıs ile olan ilişkisi sonucu Samos'ta bulunan Kıbrıs kökenli veya etkili eserler gibi Nagidos'ta da Kıbrıs etkili ama yerel üretilmiş pişmiş toprak eserlerden söz edilmelidir. Nagidos'a uzak olmayan Gözce'de çok miktarda bulunan benzer tipolojideki pişmiş toprak eser de aynı şekilde Kıbrıs'tan etki alarak üretilmiş yerel malzemeler olmalıdırlar. Pişmiş toprak heykelciklerin dağınık olarak ele geçmesine rağmen, eserlerin işlevleri bizi bir kutsal mekânın varlığından haberdar etmektedirler.

Taş Heykelcikler

Kat. No. : 24
 Kadın Heykelciğine Ait Üst Gövde
 Buluntu Yeri : Yüzey
 Yükseklik : 10 cm.
 Genişlik : 7 cm.
 Bugünkü Durumu : Kadın heykelciğine ait sol omuz ve boyunun bir kısmı ile kolyesinin sol yarısı günümüze ulaşmıştır.

Kıbrıs kökenli pişmiş toprak veya kireçtaşı eserlerin çoğunda, Mısır etkisi taşıyarak, örneğimizdeki gibi tek sıra olan veya çok daha detaylandırılmış ve üç sıra halinde verilen kolyeler karşımıza çıkar¹²⁷¹. Tek veya üç sıralı olsun, bu tarz ziynet taşıyan kadın heykelleri genellikle tanrıçaların tapınım gördükleri tapınaklara kadınlar tarafından adanmaktaydı. Tanrıçaya çiçek, meyve veya hayvan sunar şekilde betimlenen bu ziynetle bezenmiş kadın betimlemelerine

¹²⁶⁷ Monloup 1984, 202 Lev. 2 No.: 23; 203 Lev. 3 No.: 30. 39. 41.

¹²⁶⁸ Riemann 1940, 76 Lev. 25 No.: 93 Ker. 4875.

¹²⁶⁹ Jarosch 1994, Lev. 6 (T 330) Lev. 20 (T 2214).

¹²⁷⁰ Arslan 1999, 230.

¹²⁷¹ Durugönül 2003, 96 vd.; Vandenaabeele 1994, Lev. XL e.

örnekleri çoğaltmak mümkündür; sadece sol omuz ve boyunun bir kısmı ile kolyesinin sol yarısı korunmuş olan bu heykel parçasını benzer örnekleri gibi tamamlamak mümkündür¹²⁷². Ziyet eşyası ya kişiyi kötülüklerden korumak ya da tapınağa hediyeye sunan kişinin refah düzeyini yansıtmak için takılmaktaydı.

Küçük bir parçası ele geçmiş olan bu heykelcik de benzerleri gibi İ.Ö. 6. yy. sonuna tarihlenmelidir. Ancak bu parça yüzey buluntusu olduğundan kesin tarihleyici bir unsur bulunmamaktadır.

Kat. No. : 25

Erkek Heykelciğine Ait Üst Gövde

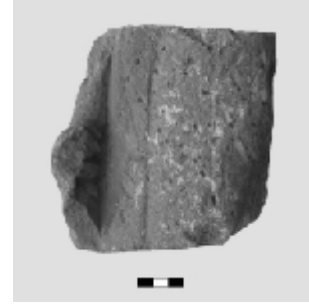
Buluntu Yeri : Yüze

Yükseklik : 13 cm.

Genişlik : 11.5 cm.

Bugünkü Durumu : Erkek heykelciğine ait gövde. Sağ kol doksan derece açı ile öne doğru dirsekten bükülmüştür, el kayıptır, sol kol yıpranmıştır.

Giymiş olduğu himation'u gövdesini iki yandan kapatmış ancak tam önünü açık bırakmıştır. Himation'un altında bir başka giysi olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Her iki şekilde de himation taşıyan örnekler bulunmaktadır¹²⁷³. Himation'un sağ pilisi yukarıdan aşağıya doğru düz bir çizgi halinde iner ve içinde bir üçgen formulu döküm oluşturur. Anılan benzer örnekler İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarına tarihlenirler.

Kat. No. : 26

Heykelciğin Etekli Alt Kısmı

Buluntu Yeri : Yüze

Yükseklik : 13.5 cm.

Genişlik : 9.5 cm.

Bugünkü Durumu : Bacakları diz kapağı hizasından ayaklara kadar korunmuş ve giysi ile örtülmüş bir heykelcik.

Giysi çizgisel pililer ile hareketlendirilmiştir. Giysinin altından, kırık olan ve oldukça birbirinden ayrı vaziyette duran ayaklar görülmektedir.

Heykelciğin kötü korunma durumundan dolayı bir kadına mı, yoksa bir erkeğe mi ait olduğu anlaşılamamaktadır. Bir chiton'a ait olduğu düşünülen bu parça her iki olasılığı da taşımaktadır¹²⁷⁴.

Etek kıvrımları basit, insize ve aralıklı olarak çalışılmıştır, dolayısıyla düzdür. Eteğin, ayakların üzerine düşüş biçimi ve düz çalışılmış olması, bu parçanın İ.Ö. 6. yy.'a tarihlenmesini olanaklı kılar¹²⁷⁵.

V.2. İKİ HELLENİSTİK BRONZ HEYKELCİK VE BİR KALIP

Sayca sadece iki olan Nagidos bronz heykelciklerinin içerikleri mitolojik olup, Hellenistik Dönem'e aittirler. Bir adet pişmiş toprak kalıp da Hellenistik Dönem'e ait olan bir buluntu olduğundan burada ele alınacaktır.

İsis ve Kucağında Horus (Res. 124-128)

Nagidos'ta (Z-30 açmasında) ele geçmiş olan İsis-Horus bronz heykelciğinde, Tanrıça İsis cepheden, taht üzerinde oturur şekilde verilmiştir. Benzeri örneklerinde olduğu gibi İsis'in tahtı ayrı döküldüğünden, taht ve İsis'in bacakları kayıptır¹²⁷⁶. Heykelciğin korunmuş yüksekliği 30 cm., genişliği ise 12 cm.dir.

¹²⁷² Yon 1974, 133 fig. 46; pl.10; pl. 20 No.: 67. 68; pl. 31 No.: 143; pl. 36 No.: 67. 68. 72. 83. 84. 86. 87. 90. 107. 112. 120. 122.

¹²⁷³ Yon 1974, pl. 4 No.: 8; Boardman 1981, pl. 149.

¹²⁷⁴ Cassimatis 1994, Lev. XLII d; Yon 1974 pl. 28 No.: 127.

¹²⁷⁵ Yon 1974, pl. 21 No. 78; Mitropoulou 1977, 19 No.: 1 fig. 3.

¹²⁷⁶ Gessler-Löhr 1981, Nr.: 36.

İsis'in başında inek boynuzu, bunun arasında güneş diski (Hathor boynuzu / basileon)¹²⁷⁷ ve altında Ureus yılanı bulunmaktadır. Ancak başlığının boynuzları kısmen kırıktır. Giysisinden, sadece önünde sol omuzundan sağa doğru çapraz inen bir kıvrım seçilebilmektedir. Sağ eliyle kucagındaki bebek Horus'a dokunmak için kolunu doksan derecelik bir açı ile bükümüştür. Sol eli ile de Horus'u arkadan desteklemektedir. Kucagındaki Horus'un vücudu izleyiciye göre profilden, başı ise izleyiciye doğru çevrilmiş olarak tasvir edilmiştir. Horus bu şekilde, hafifçe kaykılmış bir pozisyon almak suretiyle İsis'in kucagında yatmaktadır. Bacakları birbirine bitişik olan Horus, insan vücutlu ama doğan başlı verilmiştir. Başının sağında toplamış olduğu saçının kuyruğu ('Jugendlocke') omuzuna düşmektedir.

İsis tanrısal başlığını Hathor'dan almıştır. Hathor göklerin ve tüm tanrılar aleminin tanrıçası olup, Ra'nın kızı veya bazen güneşin kendisidir. İsis, bu Hathor ile; Hathor'un oğlu Ahi ise Horus ile özdeşleştirilir¹²⁷⁸. İsis ve Horus'un mitolojideki yeri İsis - Osiris efsanesi ile başlar¹²⁷⁹: Eski İmparatorluk döneminde Osiris efsanelerinin tüm Mısır'a yayılmış olduğu bilinmektedir¹²⁸⁰. Osiris, ağabeyi Seth tarafından parçalara doğranarak öldürülür ve nehre atılır. İsis, Osiris'in parçalarını biraraya getirerek, Horus'u Osiris'in ölü bedeninden tekrar dünyaya getirir. Horus, Osiris'in ölü bedenine kendisini doğan olarak yerleştirmiştir¹²⁸¹. Horus, babası Osiris'in tahtını ele geçirmek isteyen amcası Seth'ten intikamını alarak iyi bir oğul sıfatını kazanmıştır. Osiris yer tanrısı, İsis gök tanrıçası, Horus ise güneştir. Burada kozmik doğa efsaneleştirilmiştir.

İsis ve Horus ikilisi genel olarak "İsis Lactans" (emziren İsis) olarak anılır. En erken örnekleri Mısır'da üretilmiştir. Bu örneklerde Horus emme anında değil, İsis'in kucagında oturur veya yatar şekilde, karşıya bakarken verilmiştir. Ancak İsis'in sağ elini sol göğüsüne doğru götürerek emzirmeye hazırlanma pozisyonunda tasvir edilmiş olması ona "emziren" sıfatının verilmesine neden olmuştur. Bu ikonografide Horus hep insan başlıdır. Böylelikle doğan başlı Nagidos Horus'u hem en erken örnekleri, hem de Hellenistik - Roma dönemi örnekleri içerisinde bir istisnadır.

İsis'e, Büyük İskender döneminden önce Yunanistan ve Yunan kolonilerinde tapınılmakla birlikte Ptolemaioslar zamanında popülaritesi iyice artmıştır. İsis, Mısır'da en çok tapınılan Tanrıça olarak Roma Dönemi'nde de önemini korumuştur¹²⁸². En önemli özelliği bereketin sembolü olarak ve yaşam veren Tanrıça sıfatı¹²⁸³ ile doğanın (tarımın), kadınlığın, anneliğin ve doğumun koruyucusu olmasıdır; oğlu Horus'un da hayvanların koruyucusu, askerlerin öncüsü, bereketin sembolü, 'ideal çocuk' ve yalnız çocukların koruyucusu sıfatlarını taşıması bu ikiliyi kısa zamanda sevilen bir grup haline getirmiştir¹²⁸⁴. Özellikle anne sevgisi bu grup ile en iyi şekilde temsil edilmiş oluyordu¹²⁸⁵.

İsis, bir yandan eski Mısır'ın tarla ve ekin tanrıçası Renenutet'i yani Yunan dinine Thermuthis olarak geçen tanrıçayı temsil etmiş, bir yandan da Yunanlılar tarafından Demeter ile eşdeğer tutulmuştur¹²⁸⁶. İsis ayrıca Afrodite ve Tyche ile eşdeğer tutulup bir Yunan Tanrıçası olarak da 'İsis Basileon' tacını, yani inek boynuzu ile çevrelenmiş güneş diskini, başında taşıyarak şekilde betimlenmiştir.

¹²⁷⁷ Talloen 2000, 291; bu başlık ile ilgili geniş bilgi: Müller 1968, 8. 10.

¹²⁷⁸ Roeder 1916, 2091 vd.

¹²⁷⁹ Witt 1971, 36 vd.

¹²⁸⁰ Roeder 1913, 2445 vd.

¹²⁸¹ Roeder 1916, 2085 vd. 2089.

¹²⁸² Solmsen 1973; Witt 1971.

¹²⁸³ Solmsen 1979, 64.

¹²⁸⁴ Dunand 1979, 60 vd. 74-85; Kaufmann 1915, 44. 49. Lev. 13 No.: 65. 67; Talloen 2000, 291.

¹²⁸⁵ Talloen 2000, 292.

¹²⁸⁶ Müller 1963, 27.

İsis kültü anılan bu önemli özellikleriyle Yunan ve Roma dönemlerinde kabul görmüş ve hızla Nil nehri kıyılarından, Akdeniz kıyılarına, Roma'ya ve buradan da Roma İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde bulunan topraklara doğru yayılmıştır¹²⁸⁷. Ptolemaioslar tarafından yapılan çok önemli İsis şenlikleri bu kültürün uzun bir ömür kazanmasını sağlamıştır. Böylelikle çocuğu ile birlikte olan veya onu emziren anne Nil nehrinin taşması veya hasat zamanları Yunan ve Roma dünyasına girmiştir¹²⁸⁸. Bu da eski inançlarıyla yetinmeyen ve 'evrensellik' arayan Hellenistik Dönem insanları için Mısır dininin sunmuş olduğu bulunmaz bir fırsatı oluşturmuştur¹²⁸⁹. Yöneticilerin kendilerini Mısır tanrılarıyla özdeşleştirmeleri Mısır'da Firavun dönemine geri gider; Ptolemaioslar da, Horus'ta kralı, İsis'te kraliçeyi görmüşlerdir¹²⁹⁰. Mısır - Yunan ilişkileri aslında I. Psammetichus'un Yunan ve Karia tüccarlarıyla yaptığı işbirliği ile başlamıştır¹²⁹¹ ve İ.Ö. 620 yılında Naukratis kurulduğunda zaten Mısır ve Yunanlıların inandıkları tanrıları özdeş olmuştur¹²⁹². İsis'in Yunanlılar tarafından kabul edilmesi ve kendilerine göre yorumlanmasının başlangıçları da burada aranmalıdır¹²⁹³. İskenderiye, Mısır'da Yunan monarşisinin varlığının kendini gösterdiği ilk Yunan şehri olmuştur. İskenderiye'de yaşayan bu yeni yöneticiler, Ptolemaioslar, Mısır ve Yunan dinine ortak olarak hitab edebilecek bir din yaratmışlar ve İsis bu yeni oluşum içerisinde önemli bir rol almıştır.

Tanrıça İsis'in anne olarak küçük oğlu Horus'u¹²⁹⁴ emzirme pozisyonu, yani İsis Lactans ikonografisinde çalışılması en çok ilgi gören tipolojisi olarak kendisini göstermiştir¹²⁹⁵. Bu ana motifin sanata yansıdığı ilk örneklerde İsis'in ve kucağındaki Horus'un pozisyonu çok bellidir ve sadece nüans diyebileceğimiz değişimler izlenebilir¹²⁹⁶. Bu örneklerin hepsinde İsis, bacakları birbirine yakın ve cepheden, bir taht üzerinde oturur şekilde verilmiştir. Üzerinde bedeninin hatlarını belli eden dar giysisi vardır. Başında güneş diskini iki yandan çevreleyen boynuzlar, tacının önünde ise Uraeus yılanı bulunmaktadır. Sağ kolu dirsekten bükülerek sol göğüsüne, eli de emzirmek üzere göğsüne yönlendirilmiştir. Sol kolu da bükülü, kucağındaki bebek Horus'u sırtından veya başından desteklemektedir. Bebek Horus annesine dik açı ile, annesinin sol bacağı veya iki bacağının arasına denk gelecek şekilde kaykılmış bir pozisyonda, karşıya doğru bakmaktadır. Saçı, başının sağ tarafına toplanmıştır. Kolları ya iki yana sarkıtılmış ya da sağ eliyle annesinin sağ bileğini tutar şekilde verilmiştir. Horus, en erken örneklerde ender olarak da olsa, her şeye rağmen sadece bir çocuk olduğunun vurgulanması amacıyla sağ elinin işaret parmağını ağızına götürür şekilde betimlenmiştir¹²⁹⁷. Bu erken ve birbirine benzeyen örneklerde Horus henüz anne sütünü emer durumda verilmemiştir¹²⁹⁸.

Mısır'da geliştirilmesine rağmen bu aktarılan ikonografinin Mısır'daki Yeni İmparatorluk döneminde (İ.Ö. 1550-1000) dahi henüz örnekleri yoktur¹²⁹⁹. 'İsis Lactans' gurubunun burada

1287 Anastasiades 2000, 191 vd., 195; Müller 1963, 7.

1288 Merkelbach 1963, 14 vd., 42 vd.

1289 Vermaseren 1981, 124 vd.; Müller 1968, 15.

1290 Talloen 2000, 294 vd.

1291 Herodotos 2. 154. 1; ayrıca Herodotos İsis hakkında: 2. 41. 2.

1292 Kahil 1996, 77.

1293 Solmsen 1979, 1 vd., 27 vd.

1294 Yunancalaştırılmış; Harpokrates, yani 'çocuk olarak Horus' genel olarak insan başlı ve vücutlu olarak verilmiştir; Horus ise, tek başına ise, doğan başlı betimlenmiştir.

1295 Tran Tam Tinh 1990, 761-796. Özellikle bk.: 777-779.

1296 Roeder 1921, 118 fig. 45; Roeder 1937, 32 vd. Lev. 20. 21. 22 No.: 337. 359. 365. 1201. 1739; Müller 1963, 7-12 fig. 2-4; Tran Tam Tinh 1973, fig. 8-10; Bu şematik erken örneklere geç tarihlendirme öneren araştırmacılar: Roulet 1972, 93 fig. 143 (Hadrian zamanı); Witt 1971, fig. 3 (Ptolemaioslar dönemi).

1297 Roeder 1937, 14 vd. Lev. 6 e-h Lev. 7 a-f.

1298 Attula 2001, 122 vd. No.: 44.

1299 Müller 1963, 10 vd.

tanımlanmış olduğu şekliyle aktarıldığı ilk örnekleri Mısır'ın 25. sülalesi (İ.Ö. 718-664) ve 26. sülalesi (İ.Ö. 664-525) zamanında görülür. Taht üzerinde oturarak emziren İsis'in yaygınlaşması ise, Mısır'ın 31. Firavun sülalesinin (İ.Ö. 342-331) Büyük İskender tarafından sonlandırılması ve Diadoch'lar (Ptolemaios'lar) zamanında oluşmuştur¹³⁰⁰.

'İsis Lactans'ın en erken bilinen ve yukarıda aktarılmış olan belli şema içerisindeki yansımaları, Ptolemaios dönemi Mısır'ından çıkış alarak Hellenistik ve Roma dönemlerine ait pişmiş toprak figürinlerde, farklı kompozisyon ve ikonografik gelişimler sergileyerek geliştirilmiştir¹³⁰¹. Öyle ki, bilinen şema olan Horus'un sadece annesinin kucagında, annesine dik açı oluşturarak ve karşıya, kendi ayak ucuna doğru bakarak verilmesi; annesine doğru bakması suretiyle, hatta bazı örneklerde anne sütünü emdiği sırada verilmesiyle farklılık ve canlılık kazanmıştır¹³⁰². Bir yandan da vücudunu izleyici yönüne çevirmesi kaydıyla, annesi ile olan iletişiminin koptuğu örnekler çoğalmıştır. Erken Mısır örneklerinde ender olarak işaret parmağını emme esnekliğini gösterip, genelde hareketsiz yatan Horus, Hellenistik ve Roma dönemlerinde her anlamda bir küçük çocuğun veya bebeğin yapacağı tarzda, emmemek için annesini itmek, birden kendini yana veya arkaya atmak gibi hareketleri yaparken aktarılmıştır; sanki burada izleyici daha fazla önem kazanmış gibidir¹³⁰³.

Tüm değişimlere rağmen bunların yine de Mısır'da bulunan ilk örneklerin geliştirilmiş versiyonları olduğu hep belli edilip¹³⁰⁴, Mısır'daki Yunan çevrelerinde, onların anlayış ve istekleri doğrultusunda yapılan 'İsis Lactans' heykel veya heykelcikleri, başlangıçtaki orijinal ikonografiye sadık kalmışlardır: Horus'un, klasikleşmiş olan annesinin sol bacağına veya bu bacağına doğru oturma pozisyonu değişmemiş, emzirme durumunda sol göğüsden emme ve dolayısıyla annesinin sol koluna yatar durumda sırtından destek alması da aynı kalmıştır. İsis de, karşıya bakarak, sağ eliyle önden Horus'a veya kendi sol göğüsüne dokunur şekilde, Erken Mısır örneklerindeki kanon'u korumuştur. Ayrıca İsis'in saçları Mısır peruklarındaki gibi burgu veya kalıp şeklinde omuzlarına düşerek, başında inek boynuzu ve güneş diskinden oluşan Hathor başlığını taşıyarak ve giysisi üzerindeki İsis düğümü (nodus Isiacus) olmak suretiyle verilmiştir¹³⁰⁵.

Böylelikle Büyük İskender'in, yerli Mısırlılar ile yönetici sınıf konumuna gelen Yunanlılar arasında sağlamayı hedeflediği bütünleşme politikasının bir yansıması gerçekleşmiş oluyordu¹³⁰⁶. Ancak daha sonraki Yunan ve Roma yöneticileri yerli halkın dini hislerine bu denli önem vermemeye başlamış ve İsis-Horus'tan, 'sıradan', yani insanlara yakın bir anne-oğul üretilmeye başlanmıştır.

Hellenistik ve Roma dönemlerine ait İsis-Horus betimlemeleri, geleneksel Mısır plastik sanatının durağan ama etkileyici yüceliğine sahip stilistik tarzından, Yunan ve Roma heykeltıraşlık sanatının yumuşak, oranlı ve daha fazla ifade yansıtan eserlerine kadar geniş bir yelpaze içerisinde aktarılmışlardır. Doğurganlığı, bereketi ve anne olup emzirmeyi temsil etmek istercesine, Hellenistik ve Roma dönemleri örnekleri İsis'i iri ve güçlü bir kadın olarak göstermişlerdir; hem giysinin bolluğu hem de vücudun görkemi bunu desteklemektedir¹³⁰⁷.

Mısır'da doğup, Ptolemaioslar tarafından yaşatılmaya çalışılan tüm kült heykelcikleri için tarihlendirme konusu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır: Bir araştırmacının, Mısır'daki en erken örnek

¹³⁰⁰ Witt 1971, 46 vd.

¹³⁰¹ Dunand 1979, Lev. I-VII.

¹³⁰² Merkelbach 1995, 17 vd. 582 fig. 103-105.

¹³⁰³ Tran Tam Tinh 1973, Lev. 12. 13 vd.; Müller 1963, 19 fig. 8. 9.

¹³⁰⁴ Müller 1963, 14.

¹³⁰⁵ Vatopoulou-Richardson 1982, 325, 329 vd.

¹³⁰⁶ Müller 1968, 15.

¹³⁰⁷ Tran Tam Tinh 1973, Lev. 12. 13 vd. Lev. 34; Müller 1963, 14 vd.; Mogensen 1930, Lev. 36 Nr.: 205. 206. 210.

olarak ele aldığı bir heykelciğin, başka bir araştırmacı tarafından Roma İmparatorluk dönemine tarihlenebilmesi¹³⁰⁸ bu konuda daha çok uzun bir yolun katedilmesi gerekliliğini göstermektedir. Nagidos buluntusu İsis örneğinin tarihlenmesinde karşılaşılan en büyük zorluk da, karşılaştırma örneklerinin tarihlenmesinde genelde geçerli (stratigrafi veya stil kritik) kriterlerin kullanılmamış olması ve aynı özellikleri gösteren parçaların farklı yazarlar tarafından İ.Ö. 700 yıllarından İ.S. 2 yy.'a kadar uzanan geniş bir zaman diliminde tarihlendirilmeleridir. Bronz eserler söz konusu olduğunda ve Mısır üslubu takip edildiğinde unutulmamalıdır ki, öncülleri İ.Ö. 700 yıllarına geri gitse de¹³⁰⁹, Ptolemaios dönemi tekrarları aynı durağan tarzı seçerek ve henüz Hellenistik stil özelliklerini¹³¹⁰ uygulamayarak, geleneklere ve geçmişe bağlılığını vurgulamıştır. Bu nedenle Ptolemaios dönemi bronz örneklerinin erken dönem örneklerinden ayrı tutulması zorlaşmaktadır. Bu durumu yansıtan bazı örnekler verilebilir: Bir özel koleksiyonda bulunan İsis-Horus gurubu, Kahire Müzesi'ndeki bir benzeri ile karşılaştırıldığında aynı köşeli yapının hâkim olduğu ancak saçlarda daha ince bir işçilik olması nedeniyle Hellenistik Dönem'e tarihlleme önerisinin oluşabileceğini göstermektedir¹³¹¹. Aynı durum Napoli Müzesi'ndeki ve M. J. Vermaseren koleksiyonundaki, İ.Ö. 7. ve 6. yüzyıllara tarihlenen 'İsis Lactans' örnekleri ile onlardan sadece saçın daha ince işlenmesi ile ayrılarak Hellenistik Dönem'e ait olabileceği ifade edilen Louvre Müzesi'ndeki örnekte de karşımıza çıkmaktadır¹³¹².

Erken örneklerden bildiğimiz Mısır kanonuna sadık bir heykelciğin arkasında bulunan "Fıravun II. Necho" yazıtı bir istisna olup bu durum, heykelciğin anılan fıravun zamanına, yani İ.Ö. 610-595 yılları arasına tarihlenmesine olanak sağlamıştır¹³¹³. Ayrıca yine taht ve kaidesinde yazıtı olan bir İsis-Horus heykelciği Saite dönemine (İ.Ö. 665-332) tarihlenilmektedir¹³¹⁴.

Ne yazık ki Nagidos örneği de bu kazıda bulunan tek örnek olarak, üstelik diz kapağının altından itibaren kayıp olması ve Mısır sanatının bilinçli olarak değişkenlik göstermeyen tarzına sadık kalarak stilistik özellik göstermemesi nedeniyle bu tartışmaya yön verebilecek özelliklere sahip değildir. Ancak, diğer yandan da Horus burada şaşırtıcı bir şekilde sadece geç örneklerde görülen bir hareketi yansıtmaktadır: O, başını izleyiciye çevirmiştir. Horus'un bu tarz bir hareketlilik göstermesi Mısır kanonuna uygun olmayıp ancak Hellenistik Dönem'de gerçekleştirilmesi mümkün bir değişimdir¹³¹⁵. Gerçekten de Mısır sanatının ruhani ve saygı uyandıran, tapanların korku ve saygı karışık hislerle yaklaşmaları beklenen kutsal objeler veya heykeller, Hellenistik Dönem'in anlayışına uzaktı: Değişen felsefe, tanrı-insan ilişkisini doğallaştırmış, aradaki mesafeyi azaltmıştır¹³¹⁶. Tanrıların da insan özellikleri taşıdıkları her fırsatta sanat, felsefe ve edebiyatta vurgulanmıştır. Nagidos örneğinde ve diğer Hellenistik örneklerde, çocuk izleyiciye doğru başını çevirerek, halkla iletişim kurmuştur. O da sonuçta 'sadece' bir çocuktur. Böylelikle Mısır'ın en önemli Tanrıçalarından birisi de insanlara daha yakınlaşmıştır: O da sonuçta 'sadece' bir annedir. İşte şimdi bu görüş Hellenistik felsefeye de uymuş; Tanrılar insana yaklaşmıştı. İsis'in giysisinde sol omuzundan gelerek vücudunun sağına doğru

¹³⁰⁸ Felgenhauer 1996, No.: 31-33. No.: 34. Son derece aşınmış, üstelik Horus'un vücudu kayıp olduğu halde İ.Ö. 1. yy.'a tarihlenmiştir; burada kriteri açıklanmadığı için öneri zayıf kalmaktadır.

¹³⁰⁹ Müller 1963, 10 vd.

¹³¹⁰ Dunand 1993a, Lev. 33 No.: 1.2 . Lev. 34 No.: 1. 2 Lev. 36

¹³¹¹ Karşılaştırma: Witt 1971, fig. 3 ile Roulet 1972, 93 No.: 124 fig. 143 Ayrıca 109 fig. 204; Müller 1963 12 vd. fig. 4 ve 5'in karşılaştırılması.

¹³¹² Tran Tam Tinh 1973, fig. 8 ve 9/10 'un fig. 11 ile karşılaştırılması.

¹³¹³ Schneider – Raven 1981, 133 vd. No.: 136.

¹³¹⁴ Mogensen 1930, 29 No.: 119 Lev. 27.

¹³¹⁵ Gessler-Löhr, No.: 36; Tran Tam Tinh 1973, Lev. 34 fig. 53. 54 Lev. 37 fig. 60 a.b Lev. XL fig. 63. 64 Lev. XLIII fig. 71 Lev. XLVI fig. 79 Lev. XLVII fig. 80 Lev. XLVIII 82. 83; Müller 1968, 14 vd.; Attala 2001, 124 vd. No.: 45.

¹³¹⁶ Pollitt 1986, 1 vd., 7 vd.

yay yapan bir kalın kıvrımın olması, bunun dışında, İsis'in sağ elini sol göğüsüne götürmeyip, daha aşağıda tutarak Horus'a yönelmiş olması da Mısır kanonunun dışına çıkan diğer özelliklerdir.

Yukarıda belirtildiği gibi İsis'in Horus'u tutuş tarzına veya Horus'un pozisyonuna dair benzer örnekler bulunmaktadır. Ancak Hellenistik ve Roma dönemlerinde eserlerin, Nagidos örneğinde olduğu gibi bronz malzemeden değil, daha ziyade pişmiş topraktan üretilmeleri, karşılaştırma örneklerini malzeme kısıtlaması yapmaksızın seçme yönünde bir metoda yönlendirmektedir. Ayrıca Mısır heykellerinde geleneksel olarak binlerce yıl sürdürülmüş olan durağan, keskin ve köşeli hatlara sahip, ama bu 'hieroglifik' özelliği ile etkileyici olan tarzını Nagidos örneğinde hala yakalayabiliyor-ken, karşılaştırma örnekleri bizi ikonografik açıdan daha ziyade Yunan ve Roma sanatının plastik ve yumuşak hatlara sahip ve daha fazla ifadeye yer veren örneklerine götürmektedir. Sadece tek bir bronz eserde, Mısır erken dönemi yerine, "Yunan-Roma Dönemi" tanımlamasının konulabileceği görülmektedir¹³¹⁷. Bugün Ny Carlsberg Glyptothek'inde bulunan bu parçada, hem ikonografik hem de stilistik bir değişim gözlemlenmektedir. İsis burada sağ eliyle sol göğüsü yerine, sağ göğüsünü tutmuştur. Ayrıca bir peruk giymemektedir ama yine de Hathor başlığı vardır. Horus ise iki eli yanında, hareketsiz yatmak yerine sağ elinin işaret parmağını ağızına götürmüştür. Bu, çocuk olduğunun ifade edildiği hareketini annesinin kucağında tekrar ettiği ilginç bir örnektir. Stilistik açıdan da değişim olmuştur ve özellikle İsis'in hem vücut hem de yüz hatları daha yuvarlaklaşmıştır. Nagidos örneği Ny Carsberg'deki bu bronz eser ile sadece Horus'un hareketlilik kazanmış olması açısından benzerlik göstermektedir. Yaptıkları hareketler birbirlerinininkiyle aynı olmasa da, prensip olarak, erken örneklerin kalıbı kırılmıştır. Ny Carlsberg bronzu İsis'in de değişen özellikleriyle ve genel olarak farklılaşmış stilistik yapısıyla geç bir döneme işaret ederken, Nagidos bronzu stil yönünden eski prensiplere sadık kalmıştır.

Hellenistik ve Roma dönemine geçiş, malzemenin bronzdan pişmiş toprağa veya taş esere dönüşmesi sonucunda belirgin bir şekilde ayrıştırılabilmektedir¹³¹⁸. Artık giysiler dökümlü, çıplak olan sol göğüs son derece belirgin bir şekilde vurgulanmış, İsis bereketin sembolü olarak yapıları verilmiştir. Hatta çoğu kez annenin ağırbaşlılığı karşısında, çocuğun çocuksu ifadesi gözle görülür bir farklılık kazanmıştır. British Musuem'daki örnekte, elinde yuvarlak bir cisim tutan İsis'in kucagındaki Horus, çocuksuluğunu belli eden ve onun ikonografik parçası olan işaret parmağını ağızına götürmesinin yanı sıra izleyicilere doğru dönerek bukleli saçlarıyla da sevimli bir ifade kazanmıştır. Bu pişmiş toprak eser İ.Ö. 1. yy.'a tarihlenmektedir¹³¹⁹.

Nagidos buluntusu İsis-Horus ikilisinin, Horus'un başını izleyicilere doğru çevirmiş ve bu ikonografide doğan başlı olması gerçeği nedeniyle, ayrıca da Nagidos tarihinde gelişen olaylarla bağlantılı olarak bu eserin Hellenistik Dönem'e ait olduğu görülmektedir: Arkaik Dönem'de Nagidos'un, başta Kıbrıs olmak üzere yakın komşuları ile ilişkisi kuvvetliydi. Kazı buluntuları da bunu göstermektedir¹³²⁰. Ancak Nagidos'ta anılan döneme ait hiçbir Mısır buluntusuna rastlanmamıştır. Ptolemaios döneminde ise yukarıda değinildiği gibi ilişkiler yoğundur ve arkeolojik veriler de buna işaret etmektedir: Öncelikli olarak Ptolemaios dönemi sikkeleri Nagidos'taki yoğun Ptolemaios ticari ve askeri etkinliğini göstermektedir¹³²¹. Bu döneme ait diğer önemli bir buluntu Nagidos, Gürlevik mevkiinde

¹³¹⁷ Mogensen 1930, 29 No.: 121 Lev. 27.

¹³¹⁸ age. 14-27; Tran Tam Tinh 1973, Lev. 12 fig. 17 Lev. 13 fig. 18 Lev. 14 fig. 19 Lev. 34 fig. 53-56; Dunand 1993a, Lev. 34 1.2; Lev. 36

¹³¹⁹ Dunand 1993a, Lev. 36; Tran Tam Tinh 1973, 35, 75 Lev. 34 fig. 53; bu örnek çoğaltılabilir: Attula 2001, 124 vd. No.: 45.

¹³²⁰ Aynı yayında bk.: Seramikler ve figürinler.

¹³²¹ Nagidos ve özellikle Ptolemaios dönemi sikkeleri için bk.: Bu kitabın "Sikkeler" bölümü.

bulunan nekropolden ele geçmiş olan ve II. Ptolemaios dönemine tarihlenen bir diademdir¹³²². Ayrıca, Nagidos - Ptolemaios ilişkilerinin yoğunluğunun en iyi belgelerinden birisi de bugün Mersin Müzesi'nde sergilenmekte olan yazıttır¹³²³. Bu yazıtta II. Ptolemaios Philadelphos ve III. Ptolemaios Euergetes zamanında Nagidos'un yakınlarına kurulacak olan Arsinoe için yapılması gereken düzenlemeler belirtilmiştir. Nagidos - Arsinoe dışında yakın çevrede Berenike gibi başka önemli Ptolemaios kent kuruluşlarının olması da Ptolemaiosların genel anlamda bölgeye verdikleri önemi göstermektedir¹³²⁴.

Nagidos, Çubukkoyağı nekropolü buluntusu bir Hadra hydriyası da Hellenistik Dönem Ptolemaios (Mısır) - Nagidos ilişkilerine işaret edebilir¹³²⁵. Ancak Hadra hydriaları uzun süre İskenderiye sanatının en iyi temsilcileri olarak yorumlanmışsa da, daha sonra bunların Girit'te üretilerek, İskenderiye'ye ihraç edildikleri ortaya çıkmıştır¹³²⁶.

Arkeolojik buluntular ve tarihi gelişim süreci dışında tarihlleme için kriter oluşturabilecek olan stilistik özelliklerin, hem aşınmışlık derecesinin yoğunluğundan hem de eserin Mısır'ın ürettiği erken örneklerle sadık kalınarak ayrıntısız çalışılmasından dolayı sonuç vermediği Nagidos heykelciğinin yine de Hellenistik Dönem'de üretildiğini, yukarıda anılmış olan giysinin bir ayrıntısından da anlamaktayız. Hellenistik ve Roma dönemi İsis heykelleri veya heykelciklerinde giysinin üzerindeki İsis düğümü sıklıkla belirgin bir şekilde verilmiştir. Bu düğümden dolayı oluşan giysi kıvrımı kalındır ve genellikle yanlardan aşağıya doğru yatay bir biçimde düşer. Nagidos örneğindeki gibi oturur durumda olan İsis heykel veya heykelciklerinde bu kıvrım, bazen de düğüm kısmı belli olmaksızın ortadan yanlara ve kolların altına doğru yatay bir biçimde devam ederek kendisini gösterir¹³²⁷. Nagidos örneğinde de sol omuzdan sağa doğru yatay bir şekilde aşağıya yönelen kıvrım, İsis düğümünün devamı olarak açıklanabilir. Bir anlamda giysi eski Mısır tarzından Yunan himation'una doğru bir değişim göstermiştir.

Nagidos buluntusu İsis-Horus ikilisinin tarihlleme kriteri olarak ayrıca, anılmış olduğu gibi, Horus'un başı bir ipucu vermektedir. Horus, eski Mısır inancında doğan olarak da betimlenen, kanatlarını açarak gökyüzünde uçan ve güneşin sembolü olan bir tanrıdır. Genel olarak Yukarı Mısır'a geri giden bir gelenekle, bölgesel bir yansıma olarak burada Horus, özellikle doğan biçiminde ve güneş tanrısı özelliğini vurgularcasına betimlenmiştir. Hellenistik Dönem'de Horus'un doğan olarak betimlenmesi özellikle Hierakonpolis'deki ve Edfu'daki Ptolemaios tapınağından bilinmektedir¹³²⁸. Edfu'nun güneş tanrısının, doğan şeklindeki güneş tanrısı Horus ile özdeş tutulmasının kökeninin İ.Ö. 4000'lere geri gidebileceği önerilmektedir¹³²⁹. Ancak İ.Ö. 700 yıllarına tarihlenen en erken Mısır örneklerinde, 'İsis Lactans' şeması dahilindeki Horus hep insan yüzlü olarak verilmiştir. Hellenistik ve Roma 'İsis Lactans' örneklerinde de Horus insan başlıdır. Horus ancak İsis'ten bağımsız ise doğan başına sahiptir¹³³⁰. Nagidos örneğinde, Horus'un izleyiciye dönük olan başının bir doğan olarak verilerek 'İsis Lactans' şemasına uyarlanması Hellenistik Dönem'in gerçekçi ve eklektik anlayışı ile bağdaşmaktadır. Şimdilik Nagidos buluntusu bu tarzda ele geçen tek örnektir.

¹³²² Durugönül 2000, 135 vd.

¹³²³ Durugönül 1999, 67 vd.

¹³²⁴ Zoroğlu 1999b, 369 vd.; Durukan 1998, 90 vd.

¹³²⁵ Durukan 2001, 35.

¹³²⁶ Bianchi 1996, 191.

¹³²⁷ Tran Tam Tinh 1990, 761-796 No.: 31. 33. 34. 52. 58. 61. 83. 227-231. 234. 236. 238. 312 d. h. 319 b.

¹³²⁸ Roeder 1913, 2437, 2440.

¹³²⁹ Roeder 1913, 2437.

¹³³⁰ Jentel 1999, 538 vd.

Mısır'daki İsis-Horus bronz heykelciklerinin adandıkları yerler İseum'lar yani İsis şehirleri ve tapınakları olmalıdır¹³³¹. Buluntu yerleri belli olduğu oranda İsis heykelcikleri Memphis kökeni ağırlıklı olmakla birlikte Mısır'ın çeşitli yerlerinden ele geçmişlerdir¹³³². İsis'in İskenderiye'de de birkaç tapınağı bulunmaktaydı. İsis burada denizcilerin ve denizciliğin koruyucusu olarak tapınım görmüştür. İsis'in kültü Büyük İskender zamanında da İskenderiye'de önemliydi; Arrian Büyük İskender'in Mısır'lı İsis için bir tapınak inşa ettirdiğinden söz eder¹³³³. Sonuç olarak İsis'in İ.Ö. 600 yılları ve sonrasına tarihlenen kendi tapınakları bilinmektedir; ancak Osiris kültü ile çok iç içe olan İsis kültü, Osiris betimlemeleri arasında biraz da kaybolmuştur ve aradığımız cevapların bulunmasında bu nedenle zorluklar oluşmuştur. Yine de yaygın kanon'undan dolayı İseum okullarının sanatçılarının yukarıda ele alınmış olan İsis - Horus ikilisinin meşhur pozunu yaratmış oldukları düşünülebilir¹³³⁴. Bu grup, bronz heykelcikler olarak İsis törenlerinde, ya törene katılan halkın tapınağa armağanı olarak ya da törene katılmaya gelen ve Tanrıçanın gençleştirilme ayininde yer alarak varlıklarının sürdürüleceğinin garantilendiğine inanan halka resmi tören üyesinin tören hediyesi olarak verilmekteydi¹³³⁵.

Peki, bu motifi sergileyen bu tek ve küçük bronz eser Nagidos'a nasıl gelmiştir? Burada bu buluntu nedeniyle bir İsis tapınağı beklemek yerinde olmayacaktır. Nitekim bu gibi kutsal figürler, Hellenistik Dönem itibariyle artık sadece tapınaklardaki törenler için üretilmiyordu. Hellenistik Dönem'in daha bireyci anlayışına uygun olarak bunlar evlerdeki özel tapınımlar için yapılıyorlardı. Genellikle de nişlerde muhafaza ediliyorlardı¹³³⁶. Örneğin Sagalassos'ta da İsis veya 'İsis Lactans' grubunun yayılması, imparatorluk katında ve imparator kültü olarak değil, halk arasında bireysel olarak gerçekleşmiştir ve İsis kişisel tapınım görmüştür¹³³⁷. Sagalassos antik kentinde bu kültürün yayılması Roma Dönemi ile birlikte gerçekleşmişse de¹³³⁸, Pisidia'lı tüccarlar Ptolemaioslar zamanında onların ordularında hizmet vererek Mısır ile yakın ilişkide bulunmuşlardır. Roma Dönemi'nde de Pisidialılar Mısır'a gönderilerek lejyoner olmuşlardır¹³³⁹. Nagidos örneği de kişiye ait bir inanç objesi olarak Nagidos'a getirilmiş olmalıdır: Ptolemaios dönemi, Mısır'ın Akdenize açıldığı en yoğun dönemdir. Kilikia'nın özellikle bu kesimi Ptolemaioslar için askeri ve ticari açıdan önemli olmuştur. Yukarıda değinildiği gibi, Nagidos'ta bulunan çok sayıda Ptolemaios sikkesi bunun en iyi tanığıdır. Bir Ptolemaioslu asker veya tüccarın "uğurunu" yanında Nagidos'a getirmiş olması şaşırtıcı olmamalıdır.

Ganymedes'i Kaçıran Kartal (Zeus) (Res. 129-131)

Çıplak olan çocuk yaştaki Ganymedes dizlerinin üzerine çökmüş, ayak parmakları içe bükük verilmiştir. Sağ kolunu, dirsekten bükerek yukarıya doğru kaldırmıştır ve avuç içi açıktır. Başını hafifçe sola doğru yana eğmiştir. Sol eli kırık olduğu için Pedum tutup tutmadığı bilinmemektedir. Kartal (Zeus), pençeleriyle ve tüm ağırlıyla Ganymedes'in omuzlarına çökmüştür. Ucu kırık olan kanatları açık ve başı sağa doğru dönüktür. Bronz olan bu yüzey buluntusu eserin yüksekliği 48 cm., genişliği ise 22 cm.'dir.

Burada Ganymedes'in, kartal kılığına girmiş Zeus veya Zeus'un "elçisi" olan kartal tarafından kaçırılması sahnesi betimlenmiştir¹³⁴⁰. Özellikle dizleri üzerine çökecek kadar omuzlarından baskı gören

¹³³¹ Bronz eserler genellikle müzelere satın alma yolu ile ulaştıklarından buluntu yerleri belli olmamaktadır.

¹³³² Müller 1968, 12.

¹³³³ Kahil 1996, 82 vd.

¹³³⁴ Roeder 1937, 227 vd., 236.

¹³³⁵ Kessler 1991, 277.

¹³³⁶ Müller 1968, 15.

¹³³⁷ Müller 1968, 301.

¹³³⁸ Talloen 2000, 290, 316 vd.

¹³³⁹ Talloen 2000, 308.

¹³⁴⁰ Kempter 1980, 14; Friedlaender 1910, 739 vd.

çocuğun yukarıya kaldırdığı sağ kolu ve açık olan eli, onun şaşkınlık ve korku içersinde olduğunu göstermektedir. Bu yakalanma anı, kaçırılmanın da başlangıcını oluşturmaktadır¹³⁴¹.

Ganymedes'in bir kartal kılığına bürünen Zeus veya onun elçisi olan kartal tarafından kaçırılması mitolojisi, edebiyatta ve sanatta yaygın bir şekilde yansıma bulmuştur¹³⁴². Troya kralı Tros ve Kallirrhoe'nin oğlu Ganymedes, ölümlülerin en güzeli olarak Zeus'un sakiliğini yapmak üzere Olympos'a kaçırılır. Bu konudaki en erken kaynağı Homeros sağlar¹³⁴³. Daha sonraki edebiyat yazınları¹³⁴⁴ ve görsel sanatlar da bu konuyu sık olarak ele alır. Ancak Homeros, Zeus ile Ganymedes arasında bir homoerotik ilişkiden söz etmez; bu durum İ.Ö. 6. yy. yazarlarından itibaren karşımıza çıkar¹³⁴⁵. Zeus'un Ganymedes'i kovalaması İ.Ö. 6. ve 5. yy.'larda seramik betimlemelerinde görülür. Ganymedes'in Zeus yerine bir kartal tarafından kaçırılmasının görsel sanatlara yansması ise, Leochares'in heykel gurubu ile İ.Ö. 4. yy.'da oluşur¹³⁴⁶. Zeus - Ganymedes mitolojisinin komediye yansması da İ.Ö. 4. yy.'da gerçekleşir¹³⁴⁷.

Ganymedes'in başına gelenlerin sanata yansması üç boyutlu heykelden, mezar/lahit üzerindeki kabartmalara, pişmiş toprak figürinlere, ayna süsü gibi küçük bronz eserlere, altın küpelere, gemmeye, alabastron, oinochoe veya kratere kadar her boy seramiğe, kabartmalı seramiklere, mozaiklere ve duvar resimlerine kadar geniş bir alan bulmuştur¹³⁴⁸. Ganymedes ikonografisinin coğrafi yayılım alanı için de sınır koymak zordur çünkü küçük veya büyük buluntu olarak konunun tekrarlarına tüm Akdeniz havzasında rastlamak mümkündür¹³⁴⁹.

Ganymedes'in Zeus/kartal tarafından kaçırılmasının sevilerek birçok farklı arkeolojik materyal üzerinde betimlenmesinin çeşitli nedenleri vardır. Mitolojiye göre, Ganymedes kaçırıldıktan sonra Olympos'da tanrılar katında saki olmuş, yani tanrısallaştırılmıştır. Bu anlayış Ganymedes'in insanları ve yöneticileri en çok etkileyen yönü olmuştur. Bundan böyle Ganymedes, mezar kültüründeki yerini ölen kişi ile bağdaştırılarak kutsal anlamda göğe yükseliş, yani 'apotheose' sahnesinin bir parçası olarak almıştır. Bu aynı zamanda ölünün heroize edilmesi ve 'ölümsüz gençlik' fikrini de içermiştir¹³⁵⁰. Ganymedes bu şekilde diğer dünya ile bağdaştırıldığında da Zeus'un sevgilisi ve sakisi olarak taşıdığı erotik anlamı kaybetmemiştir.

Ganymedes'in diğer dünya ile olan ilişkisinin kurulması özellikle Roma Dönemi lahitleri üzerinde kendisini göstermiştir: San Sebastino'daki lahit üzerinde Ganymedes kartala su içirirken yansıtılmış; Roma'da bulunan diğer bir lahitte clipeus içerisinde ölmüş olan kişinin büstü verilmiş ve Ganymedes'in clipeus altında kartal ile mücadelesi aktarılmıştır¹³⁵¹. Kartal, Roma'da ölümsüzlük anlamı taşıdığından burada hem bu anlayış hem de Ganymedes'in Olympos'a götürülerek elde ettiği ruhani ölümsüzlük anlayışı mezar sahibine yansıtılmak istenmiştir. Dönmemek üzere gidilen diğer dünyadaki yerin belirlendiği bir mesajı taşıyan Ganymedes'in kaçırılması, bir anlamda kişisel 'apotheose' demektir¹³⁵². Ganymedes aynı zamanda burçlarla da ilişkilendirilmiş ve 'Aquarius' ile özdeşleş-

¹³⁴¹ İkonografik paraleller için bk.: Sichtermann 1988, 168.

¹³⁴² Friedlaender 1910, 737 vd.; Sichtermann 1988, 154.

¹³⁴³ Hom. Il. 20, 230-235; 5, 265.

¹³⁴⁴ Friedlaender 1910, 748.

¹³⁴⁵ Kempter 1980, 6.

¹³⁴⁶ Sichtermann 1988, 166 vd.

¹³⁴⁷ Friedlaender 1910, 738.

¹³⁴⁸ Sichtermann 1988, 162 vd.; Friedlaender 1910, 742 vd. 745; Scheuleer 1983, 85 vd.

¹³⁴⁹ Klemenc 1972, 66 vd., 77 vd.

¹³⁵⁰ Scheurleer 1983, 86 vd.; Kempter 1980, 9 vd.;

¹³⁵¹ Sichtermann 1977, 462 vd.

¹³⁵² Schauenburg 1969, 134 vd.

tirilmiştir. O, tanrılar katında tanrılara şarap, insanlara yağmur veren bir kimlik kazanmış, dolayısıyla ölümsüzlüğe sahip olmuştur¹³⁵³.

Ganymedes, mezar ve diğer dünya bağlantısının dışında zaten öncelikli olarak her zaman zevklerin genci, gençlik güzelliği ve gençlerle kurulan bedensel ilişkinin, yani süregiden gençliğin sembolü olmuştur¹³⁵⁴. Ganymedes, doğal, oyuncu, suçsuz ve bir anlamda “kurban”dır. Bu bağlamda Antik Dönem aşk anlayışı gözler önüne serilir: Karşılığın beklenmediği, sadece erotik istek ve davranışın sergilendiği bir anlayış¹³⁵⁵.

Ganymedes çoban olarak da değer görmüştür; bu bağlamda Ganymedes’in yanında çoban köpeği ve keçi betimlemeleri yer almıştır¹³⁵⁶. Erotizm, korku, Zeus’un acımazlığı gibi konuların yanı sıra, Ganymedes bu rolü ile, sanata bazen parodi ve karikatür olarak da yansımıştır¹³⁵⁷.

İkonografik olarak Ganymedes - Zeus birlikteliği, ilişkinin değişik safhalarında ele alınmıştır. Hatta Zeus’un kartal kılığına girmeden önce, kendisi olarak Ganymedes’e görüldüğü zaman da sanatta yerini bulmuştur¹³⁵⁸: Zeus Ganymedes’i takip ederken, saldırdığı an, kaçırdığı sırada veya Olympos’daki ortamlarında. Ganymedes’in kartal ile birlikte ele alınmasında ise, kartal ile yanyana durmaları, Ganymedes’in kartala su içirmesi, kartal tarafından saldırıya uğraması, kaçırılması gibi safhalar bu olaydan bir kesit olarak yansıtılmıştır¹³⁵⁹. Psikolojik anlar çok farklı işlenmiştir. Bazı sahneler, aşk, sükunet ve erotizm vurgularken, bazı sahneler, kartalın hiddetli bakışlarıyla konunun acımasızlığını ortaya koymuştur¹³⁶⁰. Nagidos örneğinde ise, yukarıda değinilmiş olduğu gibi, Ganymedes’in saldırıya uğradığı ve kaçırılmak üzere olduğu an betimlenmiştir.

Nagidos örneğindeki gibi, Ganymedes ağırlıklı olarak çocuk yaşta verilmiştir. Gençliğin ideal güzelliğinden çok burada çocukluğun saflığı aktarılmak istenmiş olmalıdır. Nagidos örneğinde Ganymedes’i kaçıranın bir kartal olduğu açıkça belli olmasına rağmen, Ganymedes’in bazen bir kuğu tarafından da kaçırıldığına tanık olmaktayız¹³⁶¹. Bunun, Zeus’un genel anlamda aşkları ve elde etmeyi kafasına koyduğu kişilere yaklaşma tarzı ile bağlantılı olduğunu görmekteyiz. Kuğunun Aphrodite ile ilişkisi kurulabilir çünkü bu olaya o ve oğlu, yani Eros vesile olmuştur; onlar Zeus’un Ganymedes’e olan aşkını uyandırmıştır¹³⁶². Aslında kuğu, Zeus’un Leda’ya olan aşk hikayesinde karşımıza çıkar: Orada da Zeus’un aşkından kaçan Leda, Zeus’un kuğu olarak kendisine yaklaştığını anlamaması üzerine Zeus lehine sonuçlanır. Daha çok Apulia kraterlerinde karşımıza çıkan Zeus - Kuğu birlikteliği Ganymedes mitolojisine de uyarlanmıştır: Ostia’daki bir duvar resminde Zeus, önünde duran Ganymedes’in çenesini okşamak üzereyken, arkada Leda ve onun da önünde bir kuğu görülmektedir. Burada Zeus iki aşkı ile birlikte aynı sahnede ele alınmıştır. Zeus’un cinsiyet ayırımına gitmediğini ama bu sahnede Ganymedes’i tercih ettiğini de görmekteyiz¹³⁶³. Bu resmin bir ev veya otel odası süslemesi olarak oldukça erotik bir ortam yarattığı şüphesizdir.

¹³⁵³ Schauenburg 1972, 501, 516; Merkelbach 1997, 140 vd.; Kempter 1980, 6 vd.

¹³⁵⁴ Engemann 1972, 1035, 1037, 1041 vd.

¹³⁵⁵ Sichtermann 1988, 167 vd.

¹³⁵⁶ Gazda 1981, 56 vd., 60; Sichtermann 1988, 154.

¹³⁵⁷ Bruneau 1962, 193 vd.; Friedlaender 1910, 739 vd.

¹³⁵⁸ Friedlaender 1910, 742 vd.

¹³⁵⁹ Sichtermann 1988, 154 vd., 167; Friedlaender 1910, 745 vd.

¹³⁶⁰ Bonghi Jovino 1969, 66 vd. fig. 1. 2.

¹³⁶¹ Sichtermann 1988, 154 vd.; Schauenburg 1969, 130 vd.

¹³⁶² Krauskopf 1980, 244 vd.

¹³⁶³ Clarke 1991, 172 vd., 175.

Ganymedes figürleri genel olarak attribütleri vasıtasıyla tanınabilmektedir. Ancak Frig takkesi ve Pedum'u, Alexandros'ta da olabileceği için bu attribütler yeterli değildir. Elinde testi ve kap olması, kartala su verme veya sakilik motifine işaret ettiği için yorumlama açısından daha anlamlıdır. Sadece kartal ile birlikte betimlenmesi dahi kimliklendirmenin daha kesin yapılabilmesini sağlamaktadır. Nagidos Ganymedes'inde dikkati çeken en önemli unsur Ganymedes'in hem yüzünün hem de vücudunun çok genç bir çocuk, hatta bebek olarak verilmesidir. Ayrıca ikonografik olarak her zaman bir Frig takkesi giymese de, burada da takkesinin ve genelde omuzunda görülen Chlamys'ünün olmaması, bunun ötesinde Pedum, kap veya testi tutmaması Ganymedes'in Eros'u çağırıştırmasını sağlamaktadır. Ancak burada Ganymedes'in yerine Eros'un konulmasının ikonografik açıdan yaratacağı yabancılaşma göz önünde bulundurularak, Eros tercih edilmemiş ama en azından Ganymedes en genç haliyle verilmiştir. Bu benzeştirme ile aşk ve ihtiras vurgulanabilmiştir. Burada ön plana çıkarılan, Ganymedes özelindeki Zeus'un aşkı değil, daha ziyade en büyük tanrı'nın tüm aşkları olmalıdır. Ayrıca Ganymedes ve Eros'un arkadaşlıkları Hellenistik ve Roma dönemindeki kaynaklardan bilinmektedir: Eros ve Ganymedes, iki çocuk, birbirleriyle astragal oynarlar. Bu durumda Ganymedes Genre rolündedir. Ayrıca Ganymedes kaçırılmadan önce Eros ile birlikte ava çıkmıştır¹³⁶⁴.

Nagidos Ganymedes'inin Nagidos'taki varlığının sorgulanması ile birlikte aşağıdaki iki soru gündeme gelmektedir: Nagidos Ganymedes'i bir mezara mı yoksa bir süs eşyasına mı aitti? Kült amaçlı mı yapılmıştı, yoksa kişisel bir erotik zevk için mi? Bu soruların cevabını bulmak, bu parçanın kontekstten gelmediği gibi, Nagidos'ta benzerinin olmamasından dolayı zordur. Grubun altındaki kaidenin kısmen kırık olması ilk sorunun cevabına ışık tutulması açısından sorun yaratmaktadır. Ancak kaidenin altında bulunan profil halen izlenebilmektedir ve bu da parçanın bir objeye geçmeli olarak oturtulabileceğine işaret etmektedir. Bu küçük grubun bir kapak süsü olarak kullanılmış olması muhtemeldir. İkinci sorunun cevabı seramiklerdeki betimlemeler yoluyla verilebilir: Yunanlıların duygularını, korku ve fantezilerini mitoloji vasıtasıyla anlattıkları bilinen bir gerçektir¹³⁶⁵. Zeus-Ganymedes ikilisinde de mitoloji erotik bir anlam kazanmıştır. Özellikle İ.Ö. 490-450 yılları arasına ait olan Atina vazo betimlemeleri üzerindeki Zeus-Ganymedes betimlemeleri önemlidir çünkü bu konu dönemin toplumunun bir gerçeği olan olgun erkekler ve delikanlılar arasındaki homoseksüel ilişkileri yansıtmaktadır. Bu alanda insanların duygularını seramikler veya diğer eserler vasıtasıyla yansıtmaları da sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Homeros'un en güzel genç olarak tanımladığı, ancak sadece bir tanrıya ait olan Ganymedes, ulaşılmazlığın da sembolü olmuştur¹³⁶⁶. Bu durumda Nagidos Ganymedes'inin bir süs eşyasına ait ve kişisel erotik zevk için yapılmış olduğu düşünülebilir.

Nagidos buluntusu bu grup bir yüzey buluntusu olduğundan, tarihlenmesi açısından problemlidir. Bu parçanın tek örnek olarak tesadüfen Nagidos'a getirilmiş olması mümkündür. Ganymedes, çocuk olarak verilmiş bulunan hatları dolayısıyla stilistik olarak karşılaştırma örnekleri arasında yalnız kalmaktadır. Ancak dolgun yüzü ve iri gözleri Hellenistik bir karakter taşımaktadır. Kartala da yandan ya da önden bakıldığında, Hellenistik Dönem'de yaygın olduğu şekilde, tüyler burada da boyun kısmında oldukça hareketlidir. Ayrıca yine Hellenistik Dönem'de belirgin bir şekilde bu gibi grup eserlerde görülen, figürlerin mekâna hâkim olmaları¹³⁶⁷ olgusu burada da dikkati çekmektedir: Kartal, sağa doğru yönelirken, Ganymedes sol bacağını biraz arkaya çekerek ve başını da sola doğru eğerek aksi yöne yönelmiştir. Böylelikle grubun hareket halinde olduğu vurgulanmış ve esere çok yönlülük ('mehransichtigkeit') kazandırılmıştır. Yine Hellenistik Dönem'e işaret eden bir başka özellik de

¹³⁶⁴ Friedlaender 1910, 739.

¹³⁶⁵ Shapiro 1992, 58 vd.

¹³⁶⁶ Shapiro 1992, 62 vd.

¹³⁶⁷ Pollitt 1986, 268 vd.

Ganymedes'in başını sol yana çevirdiği sırada boynunu da hafifçe bükmüş olmasıdır. İfade kazandırmak amacıyla, yüze verilmek istenen plastik dolgunluk da Hellenistik Dönem'in özelliklerindedir. Grubu Hellenistik Dönem'e tarihlemek açısından en güçlü kriter ise, Ganymedes'in İ.Ö. 3. yy.'da çocuksu vücut hatlarıyla ve yüz ifadesi ile aktarılmasıdır¹³⁶⁸; ayrıca dönemin Eros betimlemeli küpelelerinde de aynı özelliğin görülmesi bunun, dönemin bir modası olduğunu göstermektedir. Nagidos'un İ.Ö. 2. yy.'ın 2. çeyreğinden sonra buluntu vermemesi ve Roma Dönemi'nde iskân görmemiş olması da zaten bu buluntunun en geç anılan tarihlere ait olabileceğine işaret etmektedir.

Silen Kalıbı (Res. 132-133)

Nagidos'ta bulunmuş olan¹³⁶⁹ tek kalıp örneği olmakla birlikte, bu pişmiş toprak parça Nagidos'ta pişmiş toprak heykelticik üretiminin olabileceğine dair bir ipucu oluşturmaktadır. Gerçekten de hemen yerleşim alanının yanından akan Sini Çayı pişmiş toprak eser yapımında gerekli altyapıyı sağlamış olmalıdır. Ancak diğer pişmiş toprak heykelticikler Arkaik Dönem'e tarihlendirilirken, bu kalıp Hellenistik Dönem'de üretilmiştir.

Kalıp, bir silen başına aittir. Başının sol tarafı profilden verilmişse de, burnunun tam olarak arka plan ile bitişik olmamasından dolayı, çok hafif bir $\frac{3}{4}$ 'lük dönüş izlenebilmektedir. Burnunun küçük ama aynı zamanda etli, alın kırışıklıklarının sert ve detaylı, ağzının açık ve dilinin hafifçe dışarıya doğru çıkık, gözlerinin açılabilirdiği oranda açık, kulakları uzun ve katlanmış at kulakları şeklinde, uzun sakalının ince detaylarıyla verilmiş olması bu kalıbın son derece canlı görünmesini sağlamıştır.

Öncelikli olarak bu kalıpta betimlenen figürün neden bir silen olarak yorumlandığına değinilecektir. Aslında, pan ve satir ayırımı zor yapılabilmektedir¹³⁷⁰, özellikle de örneğimizde olduğu gibi, sadece bir baş söz konusu ise. Pan betimlemeleri ilk olarak Marathon zaferinden sonra ortaya çıkmış ve insan vücutlu, keçi bacaklı bir yaratık canlandırılmıştır. İlk pan'lar, satirlerden etkilenilerek betimlenmişlerdir ancak vücutta at özelliklerinden çok, keçi özellikleri ağır basmıştır. Nagidos örneği sadece bir baştan oluştuğu için başındaki özelliklere bakarak neden pan olmadığı söylenebilmektedir: Satir'lerin kaba ve geniş yüzü, küçük ama delikleri geniş burnu ve geniş alınları vardır. Pan'larda ise yüz hatları insaninkine çok daha benzer¹³⁷¹. Nagidos örneğinin bir satir'den çok bir silen'e ait olması gerektiği de at kulakları şeklindeki uzun kulaklarından ve daha basık olan hatlarından anlaşılmaktadır¹³⁷².

Silen tanımlamasına, Ptolemaios II. Philopator dönemine ait oinochoai yardımcı olmaktadır. Bunlar üzerinde karşımıza çıkan satir ve silen'ler kulpta yerleştirildikleri yere göre de tanımlanabilmektedirler¹³⁷³: Satir'ler kulpun üzerinde, silen'ler altında yer alırlar. Burada, ikisi de Dionysos çevresinden olmakla beraber, tiyatro ile değil, kendi varlıkları ile anlaşılan kabın içindeki şarap ile ilişkilendirilirler. Satirler iddah, silenler ise daha yumuşak ve iyi niyetli bir ifade taşımaktadırlar. Nagidos örneğinde olduğu gibi anılan örneklerde de silenlerin tam veya hafifçe dışarıya çıkmış olan dili dikkat çekmektedir; bunun ötesinde burada olduğu gibi orada da kel olan baş yukarıya doğru yuvarlaktır ve kulakların üzerinden çıkan az miktarda saç ile bezelidir; kulaklar yukarıya katlanmıştır ve tam olarak hangi hayvana ait olduğu söylenememekle beraber at kulaklarını andırmaktadır; burun

¹³⁶⁸ Schwartzmaier 2000, 149.

¹³⁶⁹ Q-18 Teras A açmasından bulunan bu kalıptan pozitif alma işlemi Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinden Öğr. Gör. A. Tekin tarafından gerçekleştirilmiştir; teşekkürlerimi sunarım.

¹³⁷⁰ Marquardt 1995, 1, 282, 286 vd.

¹³⁷¹ Marquardt 1995, 288, 307, 333, 335; Hartmann 1927, 52; Boehlau 1898, 157.

¹³⁷² Marquardt 1995, 2, 287.

¹³⁷³ Burr-Thompson 1973, 42 vd. fig. 209-246 (Satir) ve fig. 255-265 (Silen).

küçük ve geniş deliklere sahiptir; gözler insan gözlerine benzer; dudaklar aşağıya dönen bıyığın altında kaybolmuştur¹³⁷⁴. Bergama applike keramiği üzerindeki silen başları da, genel tipoloji içerisine yerleştirilmek istendiğinde bunların ikonografik ve stilistik olarak Ptolemaios oinochoai üzerindeki silen atalarına benzedikleri görülür¹³⁷⁵.

Şimdi Nagidos'ta bulunan arkası düz, yüksekliği 8 cm. ve genişliği 4.5 cm. olan kalıp ile üretilmiş bulunan silen'in nerede kullanılmış olabileceği konusunda benzer örnekler ışığında bazı düşünceler ileri sürülebilir. İçte doğru kalıbı alınmış olan baş, arkasının işlenmemiş olması, ince bir kenara sahip olması ve özellikle de sakaldaki ince çizgiler ile¹³⁷⁶, bir metal örnekten kalıbının alındığını olasılığını güçlendirmektedir¹³⁷⁷. Bu kalıp, metal-bronz eserlerin dökümünde, çoğaltmada kullanılmış olabilir.

Keramaikos, bu şekilde metalden alınan kalıplarla üretilen örnek kalıplar sunmaktadır¹³⁷⁸. Bu kalıpların örnek kalıplar olarak diğer çalışmalara altyapı sağlamak için üretildikleri düşünülür. Bunlar genellikle miğferlerin yanaklık ya da ense koruyucularından, göğüs zırhının veya kalkanın bir kısmından, at koşum takımından ya da ayna, madalyon veya metal kaplardan (pyxis kapağı; kabartma kaplarda applike vb.'den) alınırdı.

Silen'lerin Eskiçağ'da taşımış oldukları anlam üzerinde durularak, bir metalden alınarak oluşturulmuş bulunması muhtemel olan Nagidos kalıbının nerede kullanılmış olabileceği konusuna katkıda bulunulabilir: Gela'da tapınakta baş kısımları ile çörtlen olarak kullanılmış olan silenler, onların kutsallığı ve kötü ruhları uzak tutan 'apotropeik' karakteri hakkında bir ipucu vermektedir¹³⁷⁹. Boehlau¹³⁸⁰, silen'lerin mezarlarda mask olarak bulduklarını ve bu anlamda kötü ruhları ölüden uzak tutarak, diğer dünyada da onu korumayı hedefleyen yakınları tarafından mezarlara bırakıldıklarını iddia etmektedir. Silen'ler grotesk ifadeleri ile apotropeik karaktere büründükleri için ve ayrıca efendileri Dionysos'un diğer dünya ile bağlantıları nedeniyle mezarlara konulmak üzere tercih edilmiş olmalıdırlar. Bu özellikleriyle parçanın esasının bir yere, belki sandığa veya bronz möble koluklarına (fulcra) takıldığı, ya da tabuta applike edildiği düşünülebilir.

Yüksekliği fazla¹³⁸¹ olan örnekler için önerilebileceği gibi Nagidos kalıbının esas bir tabut'a applike olmaya uygundur. Zaten yukarıda değinildiği gibi apotropeik bir karaktere sahip olduğundan bu gibi silen başlarının mezarlarda bulunduğu değinilmişti. Silen kalıbının buluntu yeri bir mezar olmasa da kalıbın bir mezarda kullanılmak üzere alınmış olması ihtimal dahilindedir. Nitekim, Nagidos'ta nekropol buluntusu olan bir diadem üzerinde de satir ve pan karışımı, hatta silen özelliği taşıyan bir betimleme vardır; Nagidos sikkelerinde de Dionysos ile bağlantılı bir şekilde Pan/Satyr ve Silen baskılarına sıklıkla rastlanır¹³⁸². Diadem'in tarihlenmesi için Ptolemaios II. Philopator dönemi önerilmiştir. Burr Thompson da Ptolemaios oinochai üzerindeki satir ve silen maskları için en uygun tarihi Ptolemaios II. Philopator dönemine vermektedir¹³⁸³. Bu dönem, bu silen kalıbı için de önerilebilir.

¹³⁷⁴ Burr-Thompson 1973, 44 fig. 255. 256. 259. 265.

¹³⁷⁵ Hübner 1993, 76, 77, 78 dn. 13 Lev. 3 Nr. 16-20 Lev. 5 Nr. 34.37. 39. 40.

¹³⁷⁶ Reeder 1974, 24, 45 vd.

¹³⁷⁷ Burn – Higgins 2001, 92 Nr.: 2002 Lev. 37 yük. 14.75 cm. (Nagidos örneği ile kalıp ve şekil olarak bağlantılı); aynı anlamda karşılaştırılabilir: s. 92 Nr.: 2004 Lev. 37; s. 94 Nr.: 2005 Lev. 38; s. 94 Nr.: 2006 Lev. 38; s. 94 Nr.: 2009 Lev. 38; s. 95 Nr.: 2010 Lev. 38; Reinsberg 1980, 103.

¹³⁷⁸ Vierneisel – Schlörb 1997, 180, 185 vd. Nr.: 633.

¹³⁷⁹ Simon 1997, Nr.: 167; Hartmann 1927, 38.43.

¹³⁸⁰ Boehlau 1898, 158.

¹³⁸¹ Burn – Higgins 2001, 92 Nr.: 2002 Lev. 37.

¹³⁸² Durugönül 2000, 135 vd.

¹³⁸³ Burr-Thompson 1973, 45.

- VI - SİKKELER

Oğuz TEKİN

Nagidos, Anadolu'nun güneyinde, antik Anemourion ile Kelenderis arasında yer alan bir Dağlık Kilikia kentidir. Bugün İçel İli, Bozyazı İlçesi sınırları içinde kalan antik Nagidos kentindeki arkeolojik kazılara 1998 yılında başlandı ve 2002 yılında son verildi¹³⁸⁴. Kazı çalışmaları esas olarak kentin akropolünde (Paşabeleni tepesi) sürdürüldü. Bu makalede, Nagidos kazılarında ele geçen sikkelerin bir kataloğu verilerek kazı sikkeleri hakkında genel bir değerlendirmenin yapılması amaçlanmaktadır.

Mersin Üniversitesi'nden Serra Durugönül başkanlığında bir ekiple beş sezon sürdürülen Nagidos kazılarında 344 adet sikke ele geçmiş olup sikkeler Nagidos'a 8 km. uzaklıktaki Anamur Müzesi'nde muhafaza edilmektedir¹³⁸⁵. Aşağıdaki listeden de anlaşılacağı üzere, kazı sikkeleri, Nagidos'ta Makedonların, Ptolemaiosların ve Seleukosların etkisini ortaya koymakta olup aynı zamanda kentin İ.Ö. 2. yy. başlarından itibaren terk edilmeye başlandığını ya da en azından İ.Ö. 2. yy. ve sonrasında sikke dolaşımının olmadığı işaret etmektedir. Kazı sikkelerinin dağılımı aşağıdaki gibidir¹³⁸⁶:

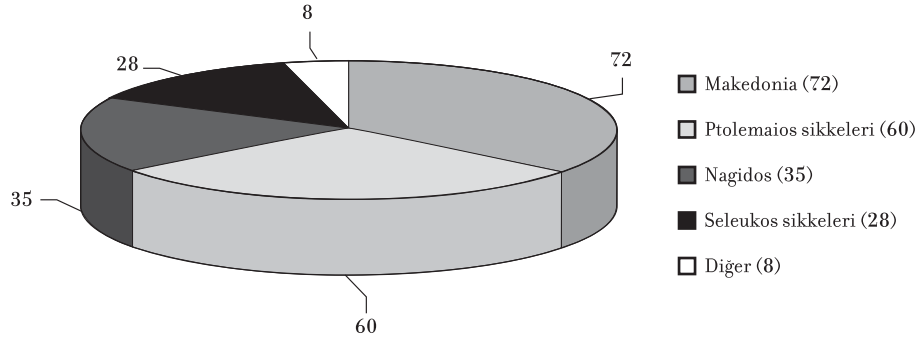
Makedonia (Batı veya doğu darphaneleri)	72	Pamphylia Side	1
Troas		Kilikia	
Abydos	1	Nagidos	35
Ionia		Soloi	1
Ephesos	1	Satrap sikkesi	1
Miletos	1	Seleukoslar	28
Samos	1	Ptolemaioslar	60
Karia		Teşhis edilmemiş	141
Rhodos	1		
		Toplam:	344 adet

¹³⁸⁴ Kazı raporları Kültür Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmakta olan *Kazı Sonuçları Toplantısı* bildirilerinin ilgili yıllarına ait ciltlerinde (1999-2003 yılları arası) Serra Durugönül tarafından yayımlanmıştır. Ayrıca genel bir değerlendirme için bk.: Durugönül 2001.

¹³⁸⁵ Kazı sikkelerinin yayına hazırlanması şahsıma teklif edildiğinde, Nagidos'taki kazı çalışmaları tamamlanmış bulunuyordu. Bu nedenle, Nagidos kazılarına hiç katılmadığımı üzülerek belirtmek isterim. Müzeye teslim edilmiş bulunan kazı sikkeleri üzerindeki çalışmalar, kazıya son verildikten iki yıl sonra başladı. 2004 yılında bir hafta süre ile Anamur Müzesi'ne gidilerek daha önceden kısmi temizliği yapılmış olan sikkelerin tamamı tekrar elden geçirilerek temizlendi ve dijital fotoğrafları çekildi; daha sonra çapları ve ağırlıkları alındı. 2005 yılında iki kez, 2006 yılı başlarında da bir kez Anamur Müzesi'nde çalışma yapıldı. Kazı sikkeleri üzerindeki ilk çalışmalar kazı başkanı Serra Durugönül'ün danışmanlığında Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı lisans öğrencisi Neşe Kul tarafından yapılmış (2003) ve adı geçen öğrenci bitirme çalışmasında 55 adet kazı sikkesinin kataloğunu hazırlayarak Nagidos kazı sikkeleri konusunda genel bir değerlendirme yapmıştır. Kazı sikkelerini yayına hazırlama süreci içinde çeşitli tarihlere Sencan Alunoluk, Aliye Erol, Neşe Kul ve Eda Oğuz da çalışmalara katılmışlardır.

¹³⁸⁶ Kazı sikkelerinin bulunduğu yıllarına göre dağılımı ise şöyledir: 1998: 25; 1999: 39; 2000: 108; 2001: 95; 2002: 51; Kazı sırasında köylülerden alınan: 26.

Kazı sikkelerinin sayısal dağılımı (teşhis edilemeyenler hariç)

Kazı sikkelerinin sayısal dağılımı (teşhis edilemeyenler hariç)

Makedonia sikkeleri

Kazılar sırasında 72 adet Makedon sikkesi ele geçmiştir; bu rakam, toplam sikkelerin yak. %21'ini oluşturmaktadır. Sikkelerden yalnızca biri gümüş olup geri kalanlar bronzdur. Makedon sikkeleri içinde birinci sırayı 40 sikke ile Herakles başı/sadak içinde yay ve gürz tipi alırken, onu, yaklaşık yarısı sayıda sikke ile Makedon kalkanı/Makedon miğferi tipi izlemektedir¹³⁸⁷. Fazla tahrip olduğundan üzerindeki yazı, monogram ve sembolün okunaksız olduğu Herakles başı/tahtta oturan Zeus tipli gümüş drahminin (Kat. No.: 1) darp yerini tespit etmek mümkün olmamıştır; sikkenin Büyük İskender'in ardılları zamanında basılmış olmasını (posthumus) göz ardı etmeden, daha ziyade İskender'in yaşadığı döneme tarihlenebileceğini düşünmekteyiz.

Makedon sikkeleri içinde en büyük grubu oluşturan Herakles başı/Sadak içinde yay ve gürz sikkeleriyle Makedon kalkanı/Makedon miğferi sikkelerinin bazılarının darp yerlerinin Salamis (Kat. No.: 2-3) ve Tarsos (Kat. No.: 4-5) gibi yakın yerler olduğunun saptanmasına rağmen çoğunun darp yerini belirlemek güçtür; ancak onların da, genelde bronz sikkelerin gümüş sikkelere göre darp yerlerine ve yakın çevresinde dolaşımda oldukları gerçeğini göz önünde tutarak, darp yerlerinin Kilikia ve Salamis olması mümkündür. Ancak, bazılarının batı Anadolu darbu olması (Kat. No.: 42-44) nedeniyle olası Batı Anadolu darp merkezleri de göz ardı edilmemelidir. Her iki sikke grubu da Büyük İskender'in yaşadığı döneme ve ölümünden sonraki 20 yıl içine tarihlendirilmekte olup çapları 12-19 mm arasında değişmektedir.

Nispeten kaydadeğer miktarda (9 sikke) ele geçen ve çoğunun Salamis (Kıbrıs) darbu olduğu anlaşılan I. Demetrios Poliorketes sikkelerinin bazılarının (Kat. No.: 71-72) -tahrip olmaları nedeniyle- tam teşhis ve tanımlarının yapılması güçtür. Bu grup sikkeler İ.Ö. 3. yüzyılın başlarına tarihlendirilmekte olup kazıda ele geçen Makedon sikkelerinin en geç tarihli olanlarıdır¹³⁸⁸.

Nagidos dışındaki kent sikkeleri

Nagidos'ta ele geçen bazı sikkeler, Nagidos'a bir hayli uzak kentlere aittir. Örneğin Abydos (Kat. No.: 73), Ephesos (Kat. No.: 74), Miletos (Kat. No.: 75), Samos (Kat. No.:76) ve Rhodos (Kat. No.: 77) birer sikke ile temsil edilmektedir. Keza komşu bölge Pamphylia'dan Side (Kat. No.: 78) de bir sikke ile temsil edilirken, Nagidos'ta, Nagidos darpları dışında ele geçen tek Kilikia sikkesi Soloi'a (Kat. No.: 114)

¹³⁸⁷ Anonim Makedon sikkelerinin tarihlendirilmeleri için bk.: Liampi 1986.

¹³⁸⁸ Poliorketes'in sikkeleri için bk.: Newell 1927.

aittir. Bu sayılar düşük olmasına rağmen, bronz sikkeleri darp edildikleri kentlerin sınırları içinde dolaşımda oldukları gerçeği göz önünde tutulduğunda, normal bir durumdur. Dolaşımda oldukları dönemde de fazla bir maddi değer taşımayan bu yabancı bronz sikkelerin Nagidos'a gelişleri kuşkusuz ticaret nedeniyle değil, insanlar arası münferit sosyal ve kültürel ilişkiler ya da ufak alışveriş nedeniyle olsa gerektir (Nagidos'a/Nagidos'tan seyahat etmiş birinin beraberinde getirmesi gibi).

Nagidos sikkeleri

Kazılarda ele geçen Nagidos sikkeleri, Makedonia (72 sikke) ve Ptolemaioslara ait sikkelerin (60 sikke) ardından 35 sikke ile üçüncü sıradadır (% 11). Her ne kadar Nagidos sikkelerinin sayıca diğerlerinden fazla olması beklense de, fiilen kendisinden daha fazla sayıda olan sikkelerin kent sikkeleri değil de daha geniş bir coğrafi alanda dolaşımda olmaları hiç yadırganmayacak krali nitelikli (Makedonia ve Ptolemaioslara ait olanlar) sikkeler olması, bu beklentiyi geçersiz kılmaktadır. Anlaşılan o ki, İ.Ö. 4. ve 3. yy.'larda, Nagidos'ta, kaydadeğer miktarda Makedon ve Ptolemaioslara ait sikkeler, Nagidos sikkeleriyle birlikte dolaşımdaydı.

Bir yüzlerinde Aphrodite veya Pan başının yer aldığı Nagidos'un ufak birimdeki gümüş sikkelerinin diğer yüzündeki baş, bazı kataloglarda¹³⁸⁹, "sakallı baş (Dionysos ?)" olarak tanımlanmaktadır. Ancak, Nagidos'un gümüş staterlerinde Dionysos'un betimlenmiş olması, ayrıca küçük birimdeki bronz sikkelerinde kantharos ve amphoranın ana tip olarak kullanılması, Dionysos'un Nagidos'ta özel bir ilgi/saygı gördüğünü işaret etmektedir. Bu nedenle, kazıda ele geçen ufak bronz sikkelerdeki söz konusu sakallı başın Dionysos olması gerekir (Kat. No.: 79-81).

Kazıda ele geçen Nagidos sikkeleri arasında en büyük grubu yak. 10 mm. çapındaki Pan başı/amphora (10+5= 15 sikke) sikkeleri ile yak. 15 mm çapındaki Aphrodite başı/kantharos sikkeleri (7+7= 14 sikke) oluşturmaktadır¹³⁹⁰. Tüm Nagidos sikkeleri içinde yalnızca ikisi gümüş olup (Kat. No.: 79-80) diğerleri bronzdur; yayınlardan bildiğimiz gümüş staterlerden hiç ele geçmemiştir¹³⁹¹.

Seleukoslara ait sikkeler

Nagidos'ta bulunan Seleukos Krallığı sikkeleri, Makedonia, Ptolemaioslar ve Nagidos sikkelerinden sonra 28 adet ile dördüncü büyük grubu oluşturmaktadır (%8). Seleukosların sikkeleri I. Seleukos ile III. Antiokhos arasındaki döneme tarihlerilmektedir. Ele geçen sikkeler arasındaki bir grup, nadir Seleukos Krallığı sikkeleri arasında bulunmalarından dolayı ilgi çekicidir (Kat. No.: 116-124). Bu sikkeler yak. 11 mm. çapında ufak bronz sikkelerden oluşan kanatlı Medusa başı/bukranion sikkeleridir. Sikkelerin bazı örneklerinde **SE** inişiyalinin bulunması, onların I. Seleukos'a atfedilmelerini kolaylaştırmıştır. Yayımlanmış kataloglardan şimdiye kadar yalnızca birkaç örneğin bilindiği bu sikkelerden Nagidos'ta 9 adet ele geçmiştir. Bu sikkelerden üç adet Imhoof-Blumer tarafından yayımlanmıştı; gramları 1.85, 1.08 ve 0.89 olarak verilmiştir¹³⁹². Lindgren-Kovacs'ın katalogundaki sikkenin gramı ise 1.76 olup normalin üstünde bir ağırlığa sahiptir¹³⁹³. Sikkeler, içerisinde Pisidia sikkelerinin de olduğu bir paket içinde Imhoof-Blumer'e geldiğinden, önceleri, darp yerlerinin Anadolu'nun güneyinde bir

¹³⁸⁹ SNG France 2, No. 6-13.

¹³⁹⁰ Nagidos'ta ele geçen amphoralar ve onların Nagidos sikkeleri üzerindeki amphora tasvirleriyle benzerliği için bk.: Şenol – Cankardes Şenol 2003.

¹³⁹¹ Nagidos'un gümüş staterleri için bk. Lederer 1932; ayrıca örnekler için bk.: SNG France 2, No. 1-5 ve 21-42; SNG Levante-Cilicia, No. 1-2 ve 7-14.

¹³⁹² Imhoof-Blumer 1908, 234, No. 2, Lev. viii, 23 (= RSN XIV (1908), 122, No. 2).

¹³⁹³ Lindgren - Kovacs 1985, No. 1752.

yer olduğu önerilmişti. Ancak, sikkeler, Newell tarafından Sardeis darphanesine atfedilmiş¹³⁹⁴ ve bu öneri Lindgren-Kovacs¹³⁹⁵ ile Houghton ve Lorber¹³⁹⁶ tarafından da kabul görmüştür. Newell, bu sikkelerin darp yerinin -Sardeis'te basılmış Medusa başı/boğa sikkelerine benzer tipler taşıması nedeniyle- Sardeis olabileceğini önermiştir; ancak Sardeis'te Medusa baş/bukranion sikkelerinden hiç ele geçmemiştir. Newell, yak. 20 mm. çapındaki Medusa başı/boğa sikkelerini ana birim, yak. 11 mm. çapındaki Medusa başı/bukranion sikkelerini de yarım birim olarak tanımlamıştır.

Nagidos'ta ele geçen Medusa başı/bukranion sikkelerinin, Sardeis gibi bölgeye nispeten uzak bir yerden gelmiş olmaları ihtimali zayıftır; bir doğu darphanesi daha uygun görünmektedir. I. Seleukos zamanında Medusa başı/boğa sikkelerinin darp yerleri göz önüne alındığında olası adaylar arasında Sardeis, Magnesia (Menderes kıyısındaki) Antiokheia (Orontes kıyısındaki), Seleukeia (Tigris kıyısındaki), Susa, Ekbatana ve Ai Khanoum darphaneleri öne çıkmaktadır. Ancak ikinci önemli bir parametre de bu darphanelerin Nagidos'a yakınlığıdır. Bu durumda, çok uzak olduklarından, son dört darphane devre dışı kalmaktadır. Batı Anadolu'daki Sardeis ve Magnesia darphanelerinin de Nagidos'a uzaklığı 700 km.'nin üstündedir. Dolayısıyla, Nagidos'a en yakın darp yeri olarak Antiokheia kalmaktadır. Kuşkusuz bu iki parametreyi göz önüne alarak yaptığımız değerlendirme kesinlikten uzaktır ama yakın bir olasılıktır. Ön yüzde kanatlı Medusa başının olduğu bu emisyonlarda, arka yüzde tos vurma pozisyonunda bir boğa bulunmaktadır. Üstelik Antiokheia'da basılmış bir emisyon¹³⁹⁷, ki çap olarak aynı birimde olmaları gerekir, ön yüzde yine kanatlı Medusa başı yer alırken, arka yüzdeki boğanın yukarısında BA, altında SE vardır. Yani, bu emisyon, ön yüzde kanatlı Medusa başı, arka yüzde bukranionun yer aldığı Newell, WSM 1358'deki sikke, Lindgren-Kovacs'ın kataloğunda 1752 numarada kayıtlı bulunan SE inisiyalli sikke ve Nagidos kazısında bulunan (Kat. No.: 121-124) BA inisiyalli sikkeler ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca, Sardeis kazılarında, Medusa başı/boğa tipli sikkelerin Antiokheia darphanelerinden de bulunmuştur¹³⁹⁸. Bu nedenlerle, Medusa başı/bukranion sikkelerinin de Antiokheia (Orontes kıyısındaki) darphanesine yerleştirilmesinin daha uygun olacağı söylenebilir. Dolayısıyla Nagidos örnekleri, Medusa başı/boğa sikkelerinin yarı birimi veya yine aynı tipi taşıyan 11-14 mm. çapındaki sikkelerin¹³⁹⁹ bir varyantı olabilir.

Ptolemaioslara ait sikkeler

Kazılarda bulunan Ptolemaioslara ait sikkeler¹⁴⁰⁰, tüm kazı sikkelerinin yak. % 17'sini oluşturmaktadır; bu, nispeten yüksek bir rakam olup anlaşılabilir bir durumdur. Zira biliyoruz ki, Ptolemaiosların Kilikia'ya özel bir ilgileri vardı ve Büyük İskender'in ölümünden sonra Nagidos bazen Seleukosların bazen de Ptolemaiosların egemenliğine girmişti. Mersin Müzesi'ndeki yazıt¹⁴⁰¹, Ptolemaiosların Nagidos ve civarındaki etkinliği hakkında güzel bir örnektir. Ptolemaiosların Kilikia'ya ulaşmalarındaki iki yoldan biri Doğu Akdeniz kıyıları üzerinden ise, diğeri deniz yoluyla Kıbrıs üzerinden idi. Kilikia, Ptolemaiosların Anadolu'da ulaşabilecekleri ve kontrol altında tutabilecekleri en yakın bölgeydi.

¹³⁹⁴ Newell 1941, No. 1358, Lev. LIII, 15-16.

¹³⁹⁵ Lindgren – Kovacs 1985, 1752.

¹³⁹⁶ Houghton – Lorber 2002, No. 7.

¹³⁹⁷ Houghton – Lorber 2002, No. 23 ve Newell 1941, No. 928.

¹³⁹⁸ Buttrey – Johnston – MacKenzie – Bates 1981, No. 353 ve 355.

¹³⁹⁹ Houghton – Lorber 2002, No. 23.

¹⁴⁰⁰ Mısır dışında ele geçen Ptolemaiosların sikkeleri bazı çalışmaların konusunu oluşturmuştur. Yunanistan, Anadolu ve Kıbrıs'ta ele geçen Ptolemaiosların sikkeleri için bk.: Varoucha-Christodouloupoulou, 1941; Chryssanthaki 2002; Davesne 2002. Ayrıca, içinde Ptolemaiosların ilk üç kralının çok sayıda sikkelerinin de bulunduğu antik Kilikia Bölgesi'nde ele geçen bir definenin değerlendirilmesine ilişkin bk.: Davesne-Le Rider 1989 (özellikle s. 155-218 ve s. 259-322).

¹⁴⁰¹ Habicht-Jones 1989.

Nagidos kazılarında ele geçen Ptolemaioslara ait sikkeler arasında her ne kadar I. Ptolemaios Soter'in sikkeleri varsa da, en fazla sikke II. Ptolemaios Philadelphos'a aittir. Bu da bize, Nagidos'un Ptolemaioslarla ilişkisinin esas olarak II. Ptolemaios (İ.Ö. 285-246) zamanından itibaren başladığını ya da o dönemde yoğunluk kazanmaya başladığını işaret edebilir. Kazıda ele geçen Ptolemaioslara ait en geç tarihli sikkeler IV. Ptolemaios Philopator'a (İ.Ö. 221-204) aittir. Böylece, nümismatik kanıtların ışığında, İ.Ö. 3. yy.'ın ikinci çeyreğinden 2. yy.'ın başlarına kadar olan zaman diliminde (yak. 75 yıl) Ptolemaiosların Nagidos'taki varlığından/etkisinden söz edilebilir.

Ptolemaioslara ait sikkelerin sınıflandırılması, krallara ve darphanelere atfedilmeleri halen problemlidir. Define buluntularının yanı sıra üslup ve darp teknikleri bu konuda yardımcı olmaktadır. Ayrıca, yoğun darp nedeniyle, her zaman yeni varyantlar çıkmaktadır. Ptolemaioslara ait sikkeler uzun bir süre aynı tiplerle basılmıştır: ön yüzde Zeus başı, arka yüzde şimşek demeti üstünde kartal. İkinci önemli sikke tipi, İskender başı/kartal'dır. Sikke boşluğunda (veya kartalın bacakları arasında) yer alan harflerin, kralların iktidar yıllarını mı, yoksa darp işaretlerini mi gösterdiği ya da monogramların anlamları gibi açıklanması pek de kolay olmayan sorular tam bir kronolojik sınıflandırmayı güçleştirmektedir. Bu nedenle biz de, kazı sikkeleri arasında bulunan ama harf ve monogramların belirsiz olduğu Zeus başı/şimşek demeti üstünde kartal sikkelerini soru işaretiyle I. veya II. Ptolemaios'a atfettik. Keza, yine kondiyonları kötü olan, harf ve monogramlar ile detayların belirsiz olduğu sikkelerin (Kat. No.: 174-181), üzerlerinde yer alan trident kontrmarkından dolayı II. Ptolemaios Philadelphos'a ait olabileceğini düşündük¹⁴⁰². Esas olarak bronz sikkelerin arka yüzlerine vurulan trident kontrmarkı Kıbrıs'ta yoğun olarak kullanıldığından, Nagidos kazı sikkeleri arasında bulunan örneklerin de Kıbrıs'ta kontrmarklanmış olduklarını düşünmekteyiz; kontrmarkın krali/resmi niteliği olduğu da açıktır.

Kazıda ele geçen IV. Ptolemaios'a atfettiğimiz Zeus başı/şimşek demedi üstünde kartal, sol kanadı yukarısında bereket boynuzu tipli sikkeler (Kat. No.: 193-195), bazı yayınlarda¹⁴⁰³ III. Ptolemaios'a atfedilmektedir. Ön yüzde Ammon başı, arka yüzde şimşek demeti üstünde kartalın yer aldığı bir sikke (Kat. No.: 199), arka yüzde bulunan bereket boynuzu kontrmarkından¹⁴⁰⁴ dolayı IV. Ptolemaios'a atfedilmiştir. Ayrıca, silik olmasına rağmen sol boşlukta (eğer bereket boynuzunun tepe kısmı değilse) bir yıldız motifine ait olması gereken bir iz görülmektedir ki IV. Ptolemaios'un bazı emisyonlarında bu sembolü görmek mümkündür¹⁴⁰⁵.

Kazıda bulunan Ptolemaioslara ait sikkelerden ön yüzde Ammon başı, arka yüzde Aphrodite kült heykelinin yer aldığı sikkeler (Kat. No.: 183-190) genelde III. Ptolemaios'a¹⁴⁰⁶, bazen de V. Ptolemaios'a¹⁴⁰⁷ atfedilmektedir. Biz, burada, bu grup sikkeleri III. Ptolemaios'a atfettik. Bunu yaparken, Nagidos kazılarında İ.Ö. 2. yy. içlerine kadar tarihlenen sikkelerden ele geçmemiş olmasını ölçü aldık ve dolayısıyla sikkelerin V. Ptolemaios'un nispeten daha geç bir tarihteki iktidarı sırasında basılmış olmasını daha zayıf bir ihtimal olduğunu düşünerek, bir anlamda tercihimizi III. Ptolemaios'tan yana kullandık.

¹⁴⁰² II. Ptolemaios sikkelerine vurulan ve Kıbrıs kökenli olduğu düşünülen kontrmarklar konusunda bk.: Davesne 1987; Noeske 1995; Schulze 2001.

¹⁴⁰³ III. Ptolemaios: Huston-Lorber 2001, Kat. No. 4-12, 16-34; SNG Blackburn, 1167, 1169, 1171. Kuşkusuz bu atribüsyonlarda, ana tipin yanı sıra monogram ve harfler de rol oynamaktadır.

¹⁴⁰⁴ Bereket boynuzu kontrmarkının IV. Ptolemaios sikkelerine vurulmuş olmasıyla ilgili bk.: Noeske 1995, 203; Weiser 1995, 86, No. 140; Jungfleisch 1949, 57; Huston – Lorber 2001, 14 ve 19 ve Lev. 5-6.

¹⁴⁰⁵ SNG Cop. Ptolemies, 269; Noeske 1995, 203 ve Lev. 19, 20.

¹⁴⁰⁶ BMC Ptolemies, No. 57 vd.; Svoronos 1904, 157, Lev. XXX, 15 vd. ; SNG Cop. Ptolemies, 644 vd.

¹⁴⁰⁷ Weiser 1995, 107-111.

KATALOG

MAKEDONIA

III. Aleksandros (İ.Ö. 336-323)

Belirsiz doğu darphanesi, İ.Ö. 336-323

Öy.: Herakles başı, sağa, aslan başı postu başlıklı.

Ay.: Zeus tahtında oturuyor, sola, sağ elinde kartal, sol elinde uzun asa tutuyor. Yazı ve monogramlar okunaksız.

- 1 AR Drahmi, 17 mm., 4.1 gr, ky. 11; K. Env. No. 1998/ Na.98.12.; M. Env. No. 1.2.98.

Salamis, İ.Ö. c.332-323

Öy.: Herakles başı, sağa, aslan başı postu başlıklı.

Ay.: İçinde yay bulunan sadak ve Herakles'in gürzü; arada, **ALEJANDROU** yukarıda, **SA**

Ref.: Price 1991, 3143, SNG Cop. Macedonia, 1049.

- 2 AE 19 mm., 6.0 gr, ky. 10; K. Env. No. 2001/539; Bul. y. **EF** 14b, moloz arasında.
- 3 AE 17 mm., 4.3 gr, ky. 9; K. Env. No. 2002/727; Bul. y. **G** 16.

Tarsos, İ.Ö. c. 323-317

Öy.: Herakles başı, sağa, aslan başı postu başlıklı.

Ay.: İçinde yay bulunan sadak ve Herakles'in gürzü; arada, **ALEJANDROU** Yukarıda, kerykeion.

Ref.: Price 1991, 3061; SNG Cop. Macedonia, 1047.

- 4 AE 20 mm., 5.8 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/369 Bul. y. **EF** 14, D6 duvarının kuzeyi, tarım toprağı arasında.
- 5 AE 17 mm., 5.9 gr, ky. 3; K. Env. No. 2002/Na. 2002-32 (590); M. Env. No. 3.4.2002.

İ.Ö. c. 325-310

Öy.: Herakles başı, sağa, aslan başı postu başlıklı.

Ay.: İçinde yay bulunan sadak ve Herakles'in gürzü; arada, [B – A ?]

- 6 AE 12 mm., 1.0 gr; K. Env. No. 2001/475; Bul. y. **F** 15B, D10-D11 arası, taş döşeme üstünde.

İ.Ö. c. 323-310

Öy.: Herakles başı, sağa, aslan başı postu başlıklı.

Ay.: İçinde yay bulunan sadak ve Herakles'in gürzü; arada, B[...]

- 7 AE 19 mm., 5.4 gr, ky. 6; K. Env. No. 2000/327 Bul. y. **EF** 14, 01-05 arası.

İ.Ö. c. 336-323 veya daha geç (posthumus)

Öy.: Herakles başı, sağa, aslan başı postu başlıklı.

Ay.: İçinde yay bulunan sadak ve Herakles'in gürzü; arada, **ALEJANDROU**

- 8 AE 21 mm., ky. 3, 6.7 gr; K. Env. No. 2000/174 Bul. y. **Y** 18 L 14 terası, 03-04 arası.
- 9 AE 20 mm., 6.0 gr, ky. 1; K. Env. No. 2002/760; Bul. y. Z 30, molozda.
- 10 AE 19 mm., ky. 1, 4.3 gr; K. Env. No. 2000/ 219; Bul. y. **EF** 14, D3-4 arası.
- 11 AE 19 mm., ky 12. 6.4 gr; K. Env. No. 2000/314; Bul. y. **EF** 14, II yapısı.

- 12 AE 19 mm., 5.9 gr, ky. 12 K. Env. No. 1998/ Paşabeleni Tepesi No. 5.
- 13 AE 19 mm., 5.7 gr, ky. 6; K. Env. No. Z 21.
- 14 AE 19 mm., 3.2 gr, ky. 3; K. Env. No. Z 20.
- 15 AE 19 mm., K. Env. No. 2001/472; Bul. y. **F** 15a, molozda.
- 16 AE 18 mm., 6.7 gr, ky. 6; K. Env. No. 2000/326; Bul. y. **EF** 14, D4 duvarının doğusunda.
- 17 AE 18 mm., 5.1 gr; K. Env. No. 2002/757; Bul. y. **F** 16. b (ay. silik).
- 18 AE 18 mm., 5.9 gr, ky.1; K. Env. No. 2002/713; Bul. y. **F** 16.
- 19 AE 18 mm., 6.2 gr, ky. 2; K. Env. No. 2002/594; Bul. y. **BG** 16.
- 20 AE 18 mm., 5.1 gr; K. Env. No. 2000/325 Bul. y. **EF** 14, 03-04 arası, **B** terası.
- 21 AE 18 mm., 5.7 gr, K. Env. No. 2000/224; Bul. y. **EF** 14.
- 22 AE 18 mm., 5.8 gr, ky.? K. Env. No. 2000/364. II B duvarı, açmanın güneyi.
- 23 AE 18 mm., 6.2 gr, K. Env. No. 2000/344. Bul. y. **EF** 14, D1-5 arası.
- 24 AE 18 mm., 5.2 gr, ky. 1; K. Env. No. 1999/97 Bul. y. U 26.
- 25 AE 18 mm., 6.0 gr, K. Env. No. 2001/401 Bul. y. **Y** 17, **D1** güneyi.
- 26 AE 17 mm., 4.4 gr, ky. 7. K. Env. No. 1999/Na. 99.93. M. Env. no.4.13.99.
- 27 AE 17 mm., 5.4 gr, ky. 11. K. Env. No. 2000/Na. 2000.7. M. Env. no.5.3.2000.
- 28 AE 17 mm., 5.1 gr, ky. 11; K. Env. No. 2001/448; Bul. y. **F** 15a, molozda.
- 29 AE 17 mm., 6.0 gr, ky. 3; K. Env. No. 1998/ Paşabeleni No. 3; Bul. y. T 12 C. knt.
- 30 AE 17 mm., K. Env. No. 2001/502; Bul. y. **F** 15B, D2-11 arası.
- 31 AE 14 mm., 2.5 gr, ky.? K. Env. No. 2000/355; Bul. y. **EF** 14, D3-4 arası.
- 32 AE 14 mm., 1.5 gr, ky. 9; K. Env. No. 1999/Na. 99.107. M. Env. No. 4.18.99. Yuk. BA ?
- 33 AE 13 mm., 1.6 gr; K. Env. No. Z 22.
- 34 AE 13 mm., 2.2 gr, ky. 7; K. Env. No. 2001/Na. 2001.431. M. Env. No. 2.10.2001.
- 35 AE 13 mm., 1.3 gr, ky.6; K. Env. No. 1999/Na. 99.101. M. Env. No. 4.15.99. Ay. Sağda, **Ä**
- 36 AE 12 mm., 1.0 gr, ky. 6; K. Env. No. 2000/122. Bul. y. J 25, taş moloz arası.
- 37 AE 12 mm., 1.4 gr; K. Env. No. 2002/740; Bul. y. **G** 16.
- 38 AE 12 mm., 1.3 gr, ky. 7; K. Env. No. 2002/720; Bul. y. **G** 16.
- 39 AE 12 mm., K. Env. No. 2000/730; Bul. y. **G** 16. B.
- 40 AE 11 mm., 1.0 gr, ky. ? K. Env. No. 2000/178 Bul. y. Y26, batı duvarı molozda.
- 41 AE 10 mm., 0.9 gr; K. Env. No. 2000/256; Bul. y. **EF** 14, D 3-4 arası.

İ.Ö. c. 323-310 Batı Anadolu ?

Öy.: Makedon kalkanı, ortasında, Herakles başı.

Ay.: Makedon miğferi, sol boşlukta , sağ boşlukta kerykeion.

Ref.: Price 1991, 2803; SNG München, Makedonien, 920; SNG Cop. Macedonia, 1135.

42 AE 15 mm., 3.5 gr, ky. 6. K. Env. No. 1999/Na 99.68; M. Env. No. 4.6.99.

43 AE 16 mm., 3.9 gr, ky. 5; K. Env. No. 2000/121; Bul. y. J 25.

İ.Ö. c. 320, Miletos veya Mylasa

Öy.: Makedon kalkanı, üzerinde iç içe daireler ve merkezinde tek nokta.

Ay.: Makedon miğferi, sağ boşlukta, K, sol boşlukta, buğday başağı.

Ref.: Price 1991, 2072.

44 AE 14 mm., 5.2 gr, ky. ? K. Env. No. 2000/Na.2000.25; M. Env. No. 5.8.2000.

Anonim, İ.Ö. c. 311 sonrası

Öy.: Makedon kalkanı, ortasında, Medusa başı.

Ay.: Makedon miğferi, sol boşlukta, B ve sağ boşlukta, A; sağ altta , sol altta kerykeion ?

Ref.: SNG Cop. Macedonia, 1122; SNG Dreer, Thracien, 602.

45 AE 17 mm., 3.6 gr, ky. 11; K. Env. No. 2001/Na 2001.446; M. Env. No. 2.3.2001.

46 AE 16 mm., 4.1 gr, ky. 12; K. Env. No. 1999/Na.99.40; M. Env. No. 4.2.99. solda B sağda fakat A yok.

47 AE 15 mm., 3.5 gr, dp 12; K. Env. No. 1998/Paşabeleni tepesi 10; Bul. y. Y 26, açmanın batısı. (Ay. Sol boşlukta, B, sağ boşlukta,).

Anonim, İ.Ö. c. 311 sonrası

Öy.: Makedon kalkanı, ortasında, Medusa başı.

Ay.: Makedon miğferi, sol boşlukta, B ve sağ boşlukta, A, sağ altta, N (sol altta, kerykeion ?)

Ref.: SNG Cop. Macedonia, 1126; cf. Price 1991, 3162 (Salamis, İ.Ö. 323-315)

48 AE 16 mm., 3.6 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/Na.2001.445; M. Env. No. 2.2.2001.

Anonim, İ.Ö. c. 311 sonrası

Öy.: Makedon kalkanı, ortasında, Medusa başı.

Ay.: Makedon miğferi, [sol boşlukta, B sikke pulu dışında kalmış ?] ve sağ boşlukta, A.

49 AE 16.5 mm., 4.3 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/Na.2000.14; M. Env. No. 5.7.2000.

50 AE 17 mm., 3.6 gr, ky. 11; K. Env. No. 309.

51 AE 15 mm., 3.4 gr, ky. 12; K. Env. No. 1999/Na 99.92; M. Env. No. 4.12.99. Ay. Sağ altta H ?

Öy.: Makedon kalkanı, ortasında, Pan başı.?

Ay.: Makedon miğferi, sol boşlukta, mon. okunaksız.

52 AE 14 mm., 3.8 gr, ky. ?; K. Env. No. 1999/Na 99.104; M. Env. No. 4.16.99.

Öy.: Makedon kalkanı, ortasında, Herakles başı ?

Ay.: Makedon miğferi.

53 AE 17 mm., 3.5 gr, ky. 1. K. Env. no.1998/Na 98.9; M. Env. No. 1.1.98.

Öy.: Makedon kalkanı, ortasında ?

Ay.: Makedon miğferi.

54 AE 19 mm., 3.9 gr; K. Env. No. 1999/41. Ersoy açması.

55 AE 18 mm., 3.9 gr, ky.11; K. Env. No. 2000/190; Bul. y. EF 14, D3'ün batısı.

56 AE 16 mm., 3.0 gr; K. Env. No. 1999/94; Bul. y. U 26.

57 AE 15 mm., 3.8 gr; K. Env. No. 2002/603; Bul. y. BG 16.

58 AE 15 mm., 4.1 gr; K. Env. No. Bul. y. Z 23.

59 AE 13 mm., 1.8 gr; K. Env. No. 2002/742; Bul. y. F 16b, I no.lu yapı.

60 AE 15 mm., 3.6 gr; K. Env. No. 1998/Paşabeleni 23 Bul. y. X 31.O, açmanın kuzebatısı.

61 AE 18 mm., K. Env. No. 2001/419; Bul. y. F 17, D1'in güneyi.

62 AE 16 mm., K. Env. No. 2002/761; Bul. y. F 16b.

63 AE 13 mm., K. Env. No. 2001/462; Bul. y. F 15B, D10-D11 arası.

Kassandros (İ.Ö. 316-297)

İ.Ö. 306-297, Karia ?

Öy.: Miğfer ?

Ay.: Mızrak ucu. BA[SILEVS] [K]ASSANDR[OU]

Ref.: SNG Cop. Macedonia, 1163; SNG Sammlung Dreer, Thracien, 571; SNG München, Makedonien, 1033-1035.

64 AE 19 mm., 4.0 gr; K. Env. No. 1999/Na. 99.56. M. Env. No. 4.9.99.

I. Demetrios Poliorketes

(İ.Ö. 306/05 – 283)

İ.Ö. c. 300-295, Salamis ?

Öy.: Genç erkek başı (Demetrios ?), sağa, Korinthos tipi miğferli.

Ay.: Gemi pruvası, sağa, yukarıda, BA

Ref.: SNG München, Makedonien, 1052-1054; Newell 1927, "Salamis", No. 20, Lev. II. 9-10; SNG Cop. Macedonia, 1194.

65 AE 13 mm., 2.4 gr; K. Env. No. 2000/273; Bul. y. EF 14, 03-04 arası. Ay. alttaki mon. okunaksız.

66 AE 15 mm., 2.4 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/267; Bul. y. J 25 C, açmanın kuzeybatısı, altta

67 AE 15 mm., 3.9 gr, ky. 12; K. Env. No. 1998/11; Bul. y. Y 260. veya

68 AE 12 mm., 1.8 gr, ky. 6; K. Env. No. 2001/521; Bul. y. EF14b, açmanın güneyi, duvar üstündeki molozda. 1491. Yukarıda, BA okunaksız. Öy. kmk. D.

İ.Ö. 295 öncesi, Belirsiz doğu darphanesi (Salamis ?)

Öy.: Gemi pruvası, üstünde Nike sola.

Ay.: Poseidon, ayakta, sola, üç çatallı zıpkın fırlatıyor.
Boşlukta, B – A, sağ yukarıda ☉

Ref.: Newell 1927, 74, No. 62.

69 AE 13 mm., 1.3 gr, ky. 6; K. Env. No. 2000/340; Bul. y. EF 14, 03-04 arası.

70 AE 12 mm., 2.1 gr, ky. 6; K. Env. No. 2001/520; Bul. y. F 16, Kuzey alan.

Öy.: Genç erkek başı (Demetrios ?), sağa, Korinthos tipi miğferli.

Ay.: Gemi pruvası, yukarıda, [?]A

71 AE 16 mm., 3.7 gr, ky. 11; K. Env. No. 1999/69; Bul. y. U 26 açması, batıdaki çukurdan.

Öy.: Genç erkek başı (Demetrios ?), sağa, Korinthos tipi miğferli.

Ay.: Gemi pruvası, üstünde Nike ? Sağ yukarıda, A, altta mon. silik.

72 AE 12 mm., 2.2 gr, ky. 1; K. Env. No. 2000/365; Bul. y. EF 14, II no.lu yapı.

TROAS

Abydos

İ.Ö. 4. yüzyıl

Öy.: Apollon başı, sağa.

Ay.: Kartal, sağa. Sağ boşlukta, ABY Sol boşlukta, ok ucu benzeri nesne.

Ref.: Sng Cop. Troas, 32-37; SNG München, Troas, 21.
73 AE 13 mm., 2.2 gr, ky. 9; K. Env. No. 2002 /607;
Bul. y. Z 30, A duvarı kuzeyi.

IONIA

Ephesos

İ.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı

Öy.: Arı

Ay.: Geyik başı, [E]-F

Ref.: Cf. SNG Turkey 1, 147 ff.

74 AE 9 mm., 0.5 gr, ky. 6; K. Env. No. 2001/497; Bul. y. F 15A, molozda.

Miletos

İ.Ö. 3. yüzyılın son çeyreği

Öy.: Apollon başı, sağa.

Ay.: Aslan, sağa, başı geriye dönük, yukarıda, yıldız.

Ref.: SNG Turkey 1, 505; Deppert-Lippitz 1984, 708 vd.

75 AE 14 mm., 2.0 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/
Na.2001. 400, M. Env. No. 2.7.2001.

Samos

İ.Ö. 4. yüzyıl

Öy.: Hera başı, sola.

Ay.: Aslan başı postu, cepheden. Harfler okunaksız.

Ref.: SNG Cop. Ionia, 1695-96, SNG v. Aulock, Ionien,
2296-97, SNG Tübingen, Mysien, 3278-79.

76 AE 13 mm., 1.9 gr, ky. 11; K. Env. No. 2000/216;
Bul. y. 1 no.lu duvar, D3 duvarının kuzeyi.

KARIA

Rhodos

İ.Ö. c. 350-300

Öy.: Rhodos başı, sağa, stephanoslu.

Ay.: Gül. Harfler okunaksız.

Ref.: SNG Finland, Karia, 384 vd.; Ashton 2001, No. 109 vd.
77 AE Khalkos, 10 mm., 1.2 gr, ky. 12; K. Env. No.
2000/262; Bul. y. EF 14, D3-4 arası.

PAMPHYLIA

Side

İ.Ö. 4. yüzyıl

Öy.: Athena başı, sağa, Korinthos tiğpi miğferli.

Ay.: Nar.

Ref.: SNG PİPs, 479 vd.; SNG Cop. Pamphylia, 387.

78 AE 11 mm., 1.2 gr, ky. 12; K. Env. No. 1998/
Paşabeleni tepesi No. 20.

KILIKIA

Nagidos

İ.Ö. c. 420-380

Öy.: Aphrodite başı, sağa.

Ay.: Dionysos başı, sola, **NAGI**

Ref.: SNG France 2, 13.

79 AR 0.7 gr, 10 mm., ky. 9; K. Env. No. 1999/Na. 99.
72; M. Env. No. 4.8.99.

Öy.: Aphrodite başı, sağa.

Ay.: Dionysos başı, sağa. Yazı okunaksız.

Ref.: SNG France 2, 14-15; SNG Levante-Cilicia, 3.

80 AR 0.7 gr, 10 mm., ky. 6; K. Env. No. 1998/Na.98.21.
M. Env. No. 1.3.98.

Öy.: Pan başı, sağa.

Ay.: Dionysos başı, sağa.

Ref.: SNG France 2, 16-18; SNG Levante-Cilicia, 4-5.

81 AE 9 mm., 0.9 gr, Ky. 9; K. Env. No. 1999/Na.99.42.
M. Env. No. 4.3.99.

İ.Ö. c. 360-333

Öy.: Aphrodite başı, sağa.

Ay.: Kantharos. **NAGI**

Ref.: SNG France 2, 20; SNG Levante-Cilicia, 15.

- 82 AE 15 mm., 3.0 gr, ky. 3 K. Env. No. 2001/418; Bul. y. yüzey.
- 83 AE 15 mm., 2.8 gr, ky. 9 K. Env. No. 1998/Paşabeleni Tepesi No. 7; Bul. y. T 12 C D4 duvarı yanı.
- 84 AE 15 mm., 3.2 gr, ky.3; K. Env. No. 1998/Paşabeleni tepesi No. 8.
- 85 AE 15 mm 3.4 gr, p. 9; K. Env. No. 1998/ Paşabeleni tepesi No. 17.
- 86 AE 15 mm., 3.0 gr, ky. 11; K. Env. No. 1998/Na.98.28. M. Env. No. 1.4.98.
- 87 AE 13 mm., 2.7 gr, ky. 3 K. Env. No. 2000/361; Bul. y. yüzey.
- 88 AE 14 mm., 2.9 gr, ky. 9; K. Env. No. 1998/Paşabeleni tepesi No. 19; Bul. y. X31.

Öy.: Belirsiz (Aphrodite başı?)

Ay.: Kantharos.

- 89 AE 14 mm., 2.7 gr; K. Env. No. 2000/235; Bul. y. **EF** 14, 03-04 arası. Yukarıda: **NA**
- 90 AE 14 mm., 2.9 gr; K. Env. No. 2002/706; Bul. y. **G** 16. Yukarıda: **NA**
- 91 AE 15 mm., 2.8 gr, ky.? K. Env. No. 2000/ 229; Bul. y. **EF** 14. 03-04 arası. Yukarıda: **NA G I**
- 92 AE 14 mm., 2.9 gr, ky. 9; K. Env. No. 2002/721; Bul. y. **G** 16.
- 93 AE 16 mm., 2.3 gr, ky. 6; K. Env. No. 2002/719; Bul. y. **G** 16. (yazı okunaksız).
- 94 AE 14 mm., 1.8 gr; K. Env. No. 20007341 **EF** 14, 03-04 arası. Yukarıda: **NA**
- 95 AE 15 mm., 3.1 gr, ky. 3; K. Env. No. 2001/560; Bul. y. **F** 16 kuzey alan.

Öy.: Pan başı, sağa.

Ay.: Amphora

Ref.: SNG Levante-Cilicia, Supp., 9.

- 96 AE 10 mm., 1.2 gr, ky. 12; K. Env. No. 1998/Paşabeleni tepesi No. 14.
- 97 AE 10 mm., 1.0 gr, ky. 3; K. Env. No. 1998/Paşabeleni tepesi No. 4. 98 AE 10 mm., 1.1 gr, ky. 5; K. Env. No. 1998/Paşabeleni tepesi No. 13.
- 99 AE 10 mm., 0.8 gr, ky. 10; K. Env. No. 2001/Na. 2001.548. M. Env. No. 2.13.2001. 100 AE 10 mm., 1.3 gr, ky. 5; K. Env. No. 2001/Na.2001.567. M. Env. No. 2.14.2001.
- 101 AE 12 mm., 1.1 gr, ky. 9 K. Env. No. 2001/405; Bul. y. O 18B, D2-D11 arası.
- 102 AE 10 mm., 0.8 gr, Ky. 6; K. Env. No. 1998/Paşabeleni No. 15; Bul. y. X31. J25C.
- 103 AE 10 mm., 1.2 gr; K. Env. No. 2000/207; Bul. y. **EF** 14, D3-4 arası.
- 104 AE 10 mm., 1.1 gr; K. Env. No. 1999/109; Bul. y. U26.
- 105 AE 10 mm., 1.3 gr, ky. 6; K. Env. No. 2000/Na. 2000.8. M. Env. No. 5.4.2000.

Öy.: Belirsiz (Pan başı?)

Ay.: Amphora

- 106 AE 10 mm., 0.5 gr; K. Env. No. 2002/729; Bul. y. **G** 16. B terası.
- 107 AE 10 mm., 0.8 gr; K. Env. No. 2001/463; Bul. y. **F** 15 B, D10-11 arası.
- 108 AE 9 mm., 1.0 gr; K. Env. No. 2000/259; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 arası.
- 109 AE 13 mm., 0.8 gr; K. Env. No. 2000/378; Bul. y. **EF** 14. II no.lu yapı.
- 110 AE 11 mm., 0.7 gr; K. Env. No. 2002/ 722; Bul. y. **G** 16, D4-5 duvarı arası.

Öy.: Pan başı, sağa.

Ay.: Kantharos.

Ref.: SNG v.Aul., Kilikien, 5761.

- 111 AE 11 mm., 1.1 gr, dp 9; K. Env. No. 2001/Na.2001. 436. M. Env. No. 2.1.2001. Yukarıda, **N** (ters)
- 112 AE 10 mm., 1.0 gr, K. Env. No. 2000/323; Bul. y. **EF** 14. B terası. **NAGI**
- 113 AE 13 mm., 0.9 gr, ky. 6; K. Env. No. 2000/220; Bul. y. **EF** 14, merdivenin doğusu. **NAGI**

Soloi

İ.Ö. 350-300

Öy.: Athena başı, sağa., Korinthos tipi miğferli.

Ay.: Üzüm salkımı. Yazı okunaksız.

Ref.: SNG v. Aulock, Kilikien, 5874.

- 114 AE 11 mm., 1.5 gr, ky. 3; K. Env. No. 2001/532; Bul. y. **EF**14b, molozda.

PERS SATRAPLARI

Tarsos

İ.Ö. 4. yüzyıl

Öy.: Kral, sağa, mızrak ve yay tutuyor.

Ay.: Belirsiz.

- 115 AE 13 mm., 2.4 gr; K. Env. No. 2002/736; Bul. y. **G** 16.

SELEUKOSLAR

I. Seleukos

Tek başına iktidar: İ.Ö. 312-294

I. Antiokhos ile ortak iktidar: İ.Ö. 294-281

Antiokheia (Orontes kıyısındaki) ? İ.Ö. 280'li yılların sonları

Öy.: Kanatlı Medusa başı, sağa.

Ay.: Bukranion

Ref.: Lindgren-Kovacs 1985, No. 1752; Newell, WSM, No. 1358, Lev. LIII, 15-16; Houghton – Lorber 2002, No. 7.

- 116 AE 11 mm., 1.1 gr, ky. 3; K. Env. No. 2000/342; Bul. y. **EF** 14.
 117 AE 10 mm., 0.5 gr, ky. 9; K. Env. No. 2001/553; Bul. y. **F** 16, kuzey alan.
 118 AE 11 mm., 0.9 gr; K. Env. No. 2000/234; Bul. y. **EF** 14, 03-04 arası.
 119 AE 10 mm., 0.5 gr, ky. 3; K. Env. No. 2000/356; Bul. y. **EF** 14, D 03-04 arası.
 120 AE 11 mm., 0.7 gr, ky. 3; K. Env. No. 1999/ 60; Bul. y. U 26.

Öy.: Kanatlı Medusa başı, sağa.
 Ay.: Bukranion. Altta, BA, sol boşlukta, **D** ?
 121 AE 10 mm., 0.7 gr, ky. 1; K. Env. No. 2000/271; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 arası.

Öy.: Kanatlı Medusa başı, sağa.
 Ay.: Bukranion. Yukarıda, BA
 122 AE 12 mm., 1.0gr, ky. 3 K. Env. No. 2000/251; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 duvarı arası.
 123 AE 10 mm., 0.9 gr, ky.3; K. Env. No. 2000/324; Bul. y. **EF** 14, D1-D5 arası.
 124 AE 10 mm., 0.7 gr, ky. 3; K. Env. No. 2001/432; Bul. y. **Y** 17, D1 güneyi.

Antiokheia (Orontes kıyısındaki)

I. Seleukos, İ.Ö. 280'li yılların sonları

Öy.: Kanatlı Medusa başı, sağa. Yanakta kare kmk.: A
 Ay.: Boğa, sağa, altta: [...]**JOU**
 Ref.: Houghton-Lorber 2002, 21.
 125 AE 20 mm., 7.4 gr, ky. 2; K. Env. No. 2000/305; Bul. y. Duvarın güneyi.
 126 AE 16 mm., 3.3 gr, ky. 1; K. Env. No. 1999/ Na. 99. 34. M. Env. No. 4.1.99. (**BASIL[EV]S SE]LEUKOU**)
 127 AE 16 mm., 3.6 gr, ky. 11; K. Env. No. 2000/263; Bul. y. **EF** 14, 02-04'in güneyi. (...EY...)

Antiokheia (Orontes kıyısındaki), İ.Ö. 300 sonrası.

Öy.: Apollon başı, sağa. Yanakta kmk.: çıpa
 Ay.: Athena Promakhos, ayakta, kalkanlı, mızrak fırlatıyor. **BASILEVS SELEUKOU**. Sağ altta **Α** ve **Ξ**
 Ref.: Houghton 1983, 4; Newell, WSM, 915, Houghton-Lorber 2002, 17.1.
 128 AE 19 mm., 5.3 gr, ky. 6; K. Env. No. 2001/Na. 2001.433. M. Env. No. 2.11.2001.

Seleukeia - Pieria? İ.Ö. 300 sonrası

Öy.: Zeus başı, sağa
 Ay.: Şimşek demeti üstünde çıpa.
 Ref.: Houghton 1983, 403; Houghton-Lorber 2002, 34.
 129 AE 10 mm., 1.0 gr, ky. .6; K. Env. No. 1999/Na. 99.63. M. Env. No. 4.10.99.

II. Seleukos?

Öy.: Belirsiz.
 Ay.: Apollon ayakta, sola, çıplak, sol koluyla üç ayaklı kazana dayanmış.
 130 AE 10 mm., 1.2 gr; K. Env. No. 2002/739; Bul. y. **G** 16.

II. veya III. Seleukos ?

Antiokheia (Orontes kıyısındaki)

Öy.: Baş, sağa.
 Ay.: Apollon, omphalos üstünde oturuyor, sol elinde yay, sağ elinde ok tutuyor **[BA]SILIEV[S] [SE]LEUK[OU]**
 Kesimde: **ΑΡ**
 131 AE 16 mm., 4.0 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/206; Bul. y. **EF** 14, 03-04 arası.

I. veya III. Antiokhos

Öy.: Baş, sağa.
 Ay.: Apollon, omphalos üstünde oturuyor, sol elinde yay, sağ elinde ok tutuyor **[BA]SILE[VS] [ANTI]JOX[OU]**
 132 AE 16 mm., dp 3 3.0 gr; K. Env. No. 2000/371; Bul. y. **EF** 14. II no.lu yapı.

I. Antiokhos, II. Seleukos veya III. Antiokhos

Öy.: Apollon başı, sağa.
 Ay.: Apollon ayakta, sola, sol elinde yay, sağ elinde ok tutuyor. **[BASI]LE[VS] [...]**
 133 AE 10 mm., 1.8 gr, ky. 6; K. Env. No. 2001/507; Bul. y. **F** 15a, kuzey, D2-D11 arası.
 134 AE 10 mm., 0.9 gr; K. Env. No. 2002/737; Bul. y. **P** 6.
 135 AE 11 mm., 1.7 gr, ky. 12 K. Env. No. 2001/517; Bul. y. **F** 16, kuzey alan.
 136 AE 12 mm., ky. 12 K. Env. No. 2000/394. **EF** 14.

III. Antiokhos, Antiokhia (Orontes kıyısındaki), İ.Ö. 3. yüzyıl sonu

Öy.: Kralın başı, (Apollon benzeri), sağa.
 Ay.: Apollon ayakta, sola, sol elinde yay, sağ elinde ok tutuyor. **BASIL[EV]S ANT[IOXOU]**
 Ref.: Houghton 1983, 70-71; Houghton-Lorber 2002, 1055, SNG Spaer, 579-580, Newell, WSM, 1077, 1082.
 137 AE 11 mm., 1.5 gr, ky. 1; K. Env. No. 2001/491; Bul. y. **F** 15B, D2-D11 arası.
 138 AE 12 mm., 1.2 gr, ky. ? K. Env. No. 2001/458; Bul. y. **Y** 15B, D10-11 arası. (silik).
 139 AE 12 mm., 1.7 gr, ky. 12; K. Env. No. 1999/Na.99.46. M. Env. No. 4.5.99. Sol boşlukta **Δ**

III. (veya II.) Antiokhos?

Öy.: Apollon başı, sağa.
 Ay.: Üç ayaklı kazan.
 140 AE 19 mm., 6.6 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/447; Bul. y. **F** 15B, D1 duvarı üstünde.

Belirsiz-Seleukoslar

141 AE 19 mm., 7.4 gr; K. Env. No. 2001/420. **Y**1, D1 güneyi. (baş/boğa).
 142 AE 15 mm., 2.1 gr; K. Env. No. 2002/707; Bul. y. **G** 16, D4-5 duvarı arası. (Apollon, omphalos'ta oturuyor).

- 143 AE, 12 mm., 1.4 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/Na.2001. 443 M. Env. No. 2.12.2001. (baş, sağa. /Apollon, ayakta ok tutuyor, **BASILEVS** [...])

PTOLEMAIOSLAR

I. Ptolemaios, Soter?

(İ.Ö. 305/4-283/2)

- Öy.: Büyük İskender başı, diademli, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. **PTOLEMAIOU** Basileos sikke pulu dışında kalmış. Sol boşlukta, Heraklesi'in güzü? ve altta, A Kartalın bacakları arasında, [?] ve A
144 AE Dikalkos, 16 mm., 4.3 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/191; Bul. y. **EF** 14, D3'ün kuzeybatısı.

I. veya II. Ptolemaios?

(İ.Ö. 305/4-283/2 veyar İ.Ö. 285-246)

- Öy.: Ammon başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola, kanatları açık. **[BASILEVS PTOLEMAIOU]**
145 AE obol, 30 mm., 16.7 gr; K. Env. No. 2001/530; Bul. y. **F** 16 kuzey alan.
146 AE Obol, 28 mm., 15.5 gr, ky. 12; K. Env. No. Z 6.
147 AE Hemiobol, 21 mm., 6.8 gr., ky. ; K. Env. No. 2001/ 437; Bul. y. **F** 15B, D11'in batısı. Sol boşlukta, I?
148 AE Hemiobol, 26 mm., 14.9 gr, ky. 12; K. Env. No. Z 8.
149 AE Dikhalkon, 18 mm., 4.9 gr, ky. 10; K. Env. No. Z 9.

II. Ptolemaios, Philadelphos

(İ.Ö. 285/84-246)

- Aleksandreia, İ.Ö. 266/256 veya İ.Ö. 263/262
Öy.: Ammon başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde iki kartal, yan yana. **[BASILEVS PTOLEMAIOU]**
Ref.: Weiser 1995, 22 vd.
150 AE Tetrobol, 45 mm., 67.8 gr, ky. 11; K. Env. No. 2001/546; Bul. y. **F** 16 kuzey alan.
Öy.: Ammon başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola, kanatları açık. **BASILEVS PTOLEMAIOU** Bacakları arasında, E
Ref.: Weiser 1995, 27; Svoronos 1904, 70, 448, taf. XVII. 10; SNG Cop. Ptolemies, 153.
151 AE Hemidrahmi, 36 mm., 30.7 gr, ky. 12; K. Env. No. Z 2.
152 AE Hemidrahmi 35 mm., 43 gr, ky. 11; K. Env. No. Z 1 (E okunaksız).

- Öy.: Zeus başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. **BASILEVS PTOLEMAIOU** Sol boşlukta, oval kalkan, yukarıda Σ. Kartalın bacakları arasında, ?
Ref.: Cf. SNG Cop. Ptolemies, 114 vd. Weiser 1995, 10 vd.; cf. Svoronos 1904, 13, 18 vd.
153 AE obol, 15.1 gr, 27 mm., ky. 12; K. Env. No. 2000/Na.2000.1. M. Env. No. 5.1.2000.
154 AE obol, 15.7 gr, 28 mm., ky. 12; K. Env. No. 202/Na.2002 (30) 751. M. Env. No. 3.2.2002. Kartalın bacakları arasında harf?
155 AE obol, 16.7 gr, 29 mm., ky. 12; K. Env. No. 2000/Na.2000.29. M. Env. No. 5.9.2000. Kartalın bacakları arasında, I.
156 AE Obol, 29 mm., 16.2 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/ 427; Bul. y. **F** 17, D1'in güneyi. Kartalın bacakları arasında Α.
157 AE Obol, 17.9 gr, 27 mm., ky. 12; K. Env. No. 2001/ 428; Bul. y. **F** 17, D1'in güneyi.
158 AE Obol, 27 mm., 13.6 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/ 523; Bul. y. **EF** 14b, molozda.
159 AE Obol, 27 mm., 18.9 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/ 435; Bul. y. **F** 17, D1'in güneyi. Kartalın bacakları arasında Α.
160 AE obol 24 mm., 14.8 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/495; Bul. y. **F** 15B, D2-D11 arası. Ay.: kmk., üç çatalı zıpkın. Kartalın bacakları arasında, **D** veya **L**
161 AE obol, 15.6 gr, 27 mm., ky. 12; K. Env. No. 2000/Na.2000.30. M. Env. No. 5.10.2000. Kartalın bacakları arasında, T?
162 AE obol, 28 mm., 17.7 gr, ky. 12; K. Env. No. 1999/Na. 99.81. M. Env. No. 4.11.99. Kartalın bacakları arasında, ?

- Öy.: Zeus başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. Sol boşlukta Σ, altta oval kalkan ve X. **BASILEVS PTOLEMAIOU** Kartalın bacakları arasında, ?
Ref.: Weiser 1995, 12-13. SNG Cop. Ptolemies, 124
163 AE Obol, 25 mm., 15.8 gr, ky. 12; K. Env. No. Z 3.
Öy.: Zeus başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola, geriye bakıyor, sol boşlukta, ufak kalkan ve altında harf veya mon.?
164 AE Hemiobol, 20 mm., 7.2 gr; K. Env. No. 1999/36; Bul. y. **Y** 5 açması.

İ.Ö. 266-256, Aleksandreia (İ.Ö. 261-257 veya İ.Ö. 265/ 64)

- Öy.: Ammon başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. **BASILEVS [PTOLEMAIOU]**
Ref.: Cf. Weiser 1995, 36-39; Svoronos 1904, 69, 440 (D) veya s.74, 483.
165 AE Dikhalkon, 20 mm., 5.7 gr, ky. 3; K. Env. No. 1999/Na.99.71; M. Env. No. 4.7.99. Kartalın bacakları arasında, A

- 166 AE Dikhalkon, 20 mm., 5.9 gr, ky. 12 K. Env. No. 2001/549; Bul. y. **P** 12. Kartalın bacakları arasında D ?
- 167 AE Dikhalkon, 17 mm., 3.5 gr, ky. 12; K. Env. No. 1999/61; Bul. y. U 26, tali duvarın batısı.
- 168 AE Dikhalkon, 16 mm., 4.8 gr, ky. 6; K. Env. No. 1999/70; Bul. y. U 26 açmasının batısındaki çukurdan.

Öy.: Büyük İskender başı, sağa, fil başı postu başlıklı.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. **[BASILEVS] PTOLEMAIOU** Sol boşlukta, ☉, ☽

- 169 AE Hemiobol, 18 mm., 7.8 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/Na. 2000.9. M. Env. No. 5.5.2000.

Öy.: Büyük İskender başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. Kartalın bacakları arasında, **V** veya **D**, **BASILEVS PTOLEMAIOU**
Ref.: Weiser 1995, 33 veya 34.

- 170 AE Hemiobol, 23 mm., 11 gr, ky. 12; K. Env. No. Z 4.

Öy.: Büyük İskender başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. **BASILEVS PTOLEMAIOU**

Ref.: Weiser 1995, 31 ff.

- 171 AE Hemiobol, 23 mm., 10.7 gr, ky. 12; K. Env. No. Z 11 Disk. 6/im. 13/2271-2274.

Öy.: Büyük İskender başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola, kanatları açık. Sol boşlukta Ξ Yazı silik.

- 172 AE Hemiobol, 22 mm., 7.8 gr, ky. 12; K. Env. No. 2002/608; Bul. y. **BG** 16.

II. Ptolemaios ?

Öy.: Zeus başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola, başı geriye dönük. **[BASILEVS PTOLE]MAI[OU]**

- 173 AE Hemidrahmi, 38 mm., 45.9 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/380; Bul. y. **EF** 14. II no.lu yapı.

II. Ptolemaios ?

Öy.: Zeus başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola, kanatları açık. **[BASILEVS PTOLEMAIOU]**. Tüm sikkelerin arka yüzlerinde üç çatalı zıpkın kontrmarkı vardır.

- 174 AE Obol, 26 mm., 16.0 gr, ky. 12 K. Env. No. 2001/421; Bul. y. **F** 17, D1'in güneyi. Sol boşlukta, A ?

- 175 AE Obol, 28 mm., 16 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/516 **F** 15B, D1 duvarının önü.

- 176 AE Obol, 15.8 gr, 27 mm., ky. 12; K. Env. No. 1999/Na.99.105. M. Env. No. 4.17.99.

- 177 AE Obol, 27 mm., 14.5 gr, ky. 12 K. Env. No. 2000/179, U 26 açmasının kuzeyi.

- 178 AE Obol 29 mm., 13.9 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/317; Bul. y. **EF** 14, B terası.

- 179 AE Obol, 27 mm., 15.2 gr; K. Env. No. 2002/Na.2002.3 (585). M. Env. No. 3.3.2002.

- 180 AE Obol, 26 mm., 14.5 gr, ky.12 K. Env. No. 2000/170, J 25A duvarının kuzeybatısı.

- 181 AE Hemiobol, 21 mm., 6.2 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/531; Bul. y. **EF** 14b, molozda.

III. Ptolemaios, Euergetes (İ.Ö. 246-222)

İ.Ö. 245/222, Aleksandreia

Öy.: Ammon başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. **BASILEVS PTOLEMAIOU** Sol boşlukta, bereket boynuzu. Kartalın bacakları arasında ☿

Ref.: Weiser 1995, 75; Svoronos 1904, 147, 967, taf. XXIX, 22.

- 182 AE Obol, 25 mm., 11.7 gr, ky. 11; K. Env. No. 2000/Na.2000.31. M. Env. No. 5.11.2000.

Kıbrıs-Salamis

Öy.: Ammon başı, sağa.
Ay.: Aphrodite kült heykeli. **BASILEVS PTOLEMAIOU**
Ref.: BMC Ptolemies, 57 ff.; Svoronos 1904, s. 157, taf. XXX, 15-20; SNG Cop. Ptolemies, 644 vd.; Weiser 1995, 107-111 (V. Ptolemaios).

- 183 AE Trihemiobol, 28 mm., ky. 9; K. Env. No. 2000/119. Yarım pul; Bul. y. batı duvarı yanı.

- 184 AE Obol 26 mm., 11.8 grky. 11; K. Env. No. Z 5.

- 185 AE Obol, 25 mm., 10.4 gr, ky. 11; K. Env. No. Z 14.

- 186 AE Obol, 25 mm., 10.3 gr, dp 11; K. Env. No. Z 16.

- 187 AE Hemiobol, 20 mm., 6.9 gr, ky. 12 K. Env. No. 543; Bul. y. **F** 16 güney alan, D 20'nin doğusu, tarım toprağı.

- 188 AE Hemiobol, 20 mm., 5.8 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/ Na 2001.402. M. Env. No. 2.8.2001.

- 189 AE Dikhalkon, 16 mm., 2.5 gr, ky. 9; K. Env. No. 2001/Na.2001.423. M. Env. No. 2.6.2001.

- 190 AE Khalkos, 14 mm., 1.2 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/504; Bul. y. **F** 15 B, kuzey duvarı girişi. Ref. Weiser, 111.

II. Berenike ve III. Ptolemaios

Öy.: Berenike'nin başı, sağa.
Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola, başı geriye dönük, kanatları kapalı. Sağ boşlukta, Y benzeri nesne. (bereket boynuzu? **BA[SILEVS] PTOLEMAIOU**

- 191 AE Khalkos, 14 mm., 1.7 gr, ky. 12; K. Env. No. 1999/ Na.99.45. M. Env. No. 4.4.99.

Öy.: Berenike'nin büstü?

Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, kanatları açık. **BASILEVS [PTOLEMAIOU]**

- 192 AE Dikhalkos 19 mm., 3.9 gr, ky. 12 K. Env. No. 2001/490; Bul. y. **F** 15B, D2-D11 arası.

IV. Ptolemaios, Philopator

(İ.Ö. 222/21-205/04)

Aleksandreia

Öy.: Ammon başı, sağa.

Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola, başı geriye dönük, omuzu üstünde bereket boynuzu.

BASILEVS PTOLEMAIOU

Ref.: Weiser 1995, 87-88; Svoronos 1904, 188, 1166, taf. XXXIX, 16.

193 AE Pentobol, 40 mm., 47.8 gr, ky. 11; K. Env. No. 2001/Na.2001.417. M. Env. No. 2.5.2001. Kartalın bacakları arasında, L.

Aleksandreia

Öy.: Ammon başı, sağa.

Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, omuzu üstünde bereket boynuzu. **BASILEVS PTOLEMAIOU**

Ref.: Weiser 1995, 89; Svoronos 1904, 189, 1167, taf. XXXIX, 17.

194 AE Hemidrahmi, 37 mm., 30.7 gr, ky. 12. Kartalın bacakları arasında, L; K. Env. No. 2001/Na.01.416. M. Env. No. 2.4.2001.

Öy.: Ammon başı, sağa.

Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, başı geriye dönük, omuzu üstünde bereket boynuzu. **BASILEVS PTOLEMAIOU**

Ref.: Weiser 1995, 91; SNG Cop. Ptolemies, 224-226.

195 AE Pentobol, 39 mm., 46.19 gr, ky. 12. Kartalın bacakları arasında, E; K. Env. No. 2001/529; Bul. y. F 16, kuzey alan.

Öy.: Zeus başı, sağa.

Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. Sol boşlukta, bereket boynuzu. **BASILEVS PTOLEMAIOU**

Ref.: Weiser 1995, 93; SNG Cop. Ptolemies, 230-231, 234.

196 AE Trihemiobol, 27 mm., 15 gr, ky. 12; K. Env. No. Na.2001.415 M. Env. No. 2.9.2001. Kartalın bacakları arasında, E.

197 AE Trihemiobol, 27 mm., 14.5 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/459; Bul. y. F 15B, D10-D11 arası.

Öy.: Büyük İskender başı, sağa.

Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, başı geriye dönük, omuzu üstünde bereket boynuzu. **BASILEVS PTOLEMAIOU**

Ref.: Weiser 1995, 90.

198 AE Obol, 25 mm., 7.9 gr, ky. 12; K. Env. No. Z 7.

Öy.: Ammon başı, sağa.

Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola. **BASILEVS PTOLEMAIOU**

199 AE Trihemiobol, 29 mm., 22.4 gr, ky. 11; K. Env. No. 573 Bul. y. F 16-b açması. Kmk. bereket boynuzu.

Belirsiz- Ptolemaioslar

Öy.: Zeus başı, sağa.

Ay.: Şimşek demeti üstünde kartal, sola.

200 AE Obol, 28 mm., 14.5 gr, ky. ?; K. Env. No. 2001/551; Bul. y. F 16, güney alan.

201 AE Obol, 28 mm., 15.7 gr; K. Env. No. Z 12.

202 AE Hemiobol, 19 mm., 7.6 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/Na.2000.11 M. Env. No. 5.6.2000.

203 AE Hemiobol, 17 mm., 5.0 gr, ky. 12; K. Env. No. 2000/Na.2000.6 M. Env. No. 5.2.2000.

TEŞHİS EDİLEMEYENLER

- 1 AE 31 mm., K.env.no; Bul. y. Z 10. yarım ve delik.
- 2 AE 30 mm., K. Env. No. 2002/747; Bul. y. F 16 b.
- 3 AE 28 mm., K. Env. No. 2001/412; Bul. y. Y 18b (yarım).
- 4 AE 25 mm., K. Env. No. Z 18.
- 5 AE 22 mm., K. Env. No. Z 19.
- 6 AE 20 mm., 6.5 gr, Ky. 9 K. Env. No. 2000/703; Bul. y. F 16b. Baş (Herakles ?)/Boğa, s.
- 7 AE 19 mm., K. Env. No. 2000 /123; Bul. y. J 25 açmasının kuzey köşesi.
- 8 AE 19 mm., K. Env. No. 2000/237; Bul. y. J 25C taş dolgu üstünde.
- 9 AE 19 mm., K. Env. No. 2001/466; Bul. y. F 15a molozlardan.
- 10 AE 19 mm., K. Env. No. Z 15.
- 11 AE 19 mm., K. Env. No. 2002/704; Bul. y. F 16b.
- 12 AE 19 mm., K. Env. No. 82.
- 13 AE 19 mm., 6.1 gr; K. Env. No. Z 24. (İnsan başı/boğa).
- 14 AE 19 mm., 7.2 gr, Ky. 6; K. Env. No. 2002/750; Bul. y. F 16b (insan başı/atlı).
- 15 AE 19 mm., 6.1 gr; K. Env. No. 2001/554; Bul. y. F 16 kuzey alan. Ay. Boğa, s.
- 16 AE 18 mm., K. Env. No. 2000/231; Bul. y. EF 14, D3-D4 arasında.
- 17 AE 18 mm., K. Env. No. Z 25.
- 18 AE 18 mm., K. Env. No. 2000/366; Bul. y. EF 14. II nolu yapı.
- 19 AE 18 mm., K. Env. No. 2000/249; Bul. y. EF 14, D3-D4 arasında.
- 20 AE 18 mm., K. Env. No. 1998/16; Bul. y. X 31 A duvarının doğusu. (Athena başı/gemi pruvası).
- 21 AE 18 mm., K. Env. No. 2001/ 492; Bul. y. F 15B, D2-11 arası.
- 22 AE 18 mm., K. Env. No. 2000/255; Bul. y. EF 14, D3-D4 arası.
- 23 AE 18 mm., K. Env. No. 2001/430; Bul. y. Y 17, D1'in güneyi (Baş, s./mızrak ucu).

- 24 AE 17 mm., K. Env. No. 2000/363; Bul. y. Güney kullenin dolgusunda.
- 25 AE 17 mm., K. Env. No. 2002/734; Bul. y. G 16.
- 26 AE 17 mm., K. Env. No. 2001/503; Bul. y. F 16 tarım toprağında.
- 27 AE 17 mm., K. Env. No. 2002/723; Bul. y. G 16.
- 28 AE 17 mm., K. Env. No. Z 13.
- 29 AE 17 mm., K. Env. No. 370; Bul. y. EF 14. II nolu yapı. Yıl 2000. (Ay. Boğa).
- 30 AE 17 mm., ky. 12. EIN 1998; Bul. y. Paşabeleni tepesi No. 19 D3. (oturan figür/boğa, sağa.)
- 31 AE 17 mm., 4.7 gr; K. Env. No. 1998/Na 98.2; Bul. y. NAG 98 T 12c. (oturan figür/boğa).
- 32 AE 16 mm., K. Env. No. 2000/222; Bul. y. EF 14, 03-04 arası.
- 33 AE 16 mm., K. Env. No. 2000/272; Bul. y. Açma EF 14, 03-04 arası.
- 34 AE 16 mm., K. Env. No. 2000/281; Bul. y. EF 14, 03-04 arası.
- 35 AE 16 mm., K. Env. No. 2000/176; Bul. y. Y 181. Teras B.
- 36 AE 16 mm., K. Env. No. 2000/357; Bul. y. EF 14, 03-04 arası, teras B.
- 37 AE 16 mm., K. Env. No. 2000/253; Bul. y. EF 14, 03-04 arası.
- 38 AE 16 mm., K. Env. No. 2001/494; Bul. y. F 15a, dolgudan.
- 39 AE 16 mm., K. Env. No. 2002/770; Bul. y. I Ada 1. İslami.
- 40 AE 16 mm., Env. No. 354
- 41 AE 15 mm., K. Env. No. 2000/254; Bul. y. EF 14, D3-D4 arasında.
- 42 AE 15 mm., K. Env. No. 2001/464; Bul. y. F 15B. Tarım toprağından (kmk. Üç çatalı zıpkın ucu?)
- 43 AE 15 mm., K. Env. No. 2000/261; Bul. y. EF 14, D3-D4 arası.
- 44 AE 15 mm., K. Env. No. 2001/ 550; Bul. y. F 16 kuzey alan.
- 45 AE 15 mm., K. Env. No. 1998. Paşabeleni No. 6; Bul. y. Açma T 12c.
- 46 AE 15 mm., K. Env. No. 2001/568; Bul. y. EF 14 b, dolguda.
- 47 AE 15 mm., K. Env. No. Z 14.
- 48 AE 15 mm., K. Env. No. 2000/223; Bul. y. EF 14, D3-D4 arası.
- 49 AE 15 mm., 2.1 gr; K. Env. No. 2001/424; Bul. y. F 15B Teras A.
- 50 AE 15 mm., K. Env. No. 1998/Paşabeleni No. 18; Bul. y. X 31.
- 51 AE 15 mm., K. Env. No. 6.
- 52 AE 15 mm., K. Env. No. 379.
- 53 AE 14 mm., K. Env. No. 2000/252; Bul. y. EF 14, D3-D4 arası. (Ay. kantharos ?).
- 54 AE 14 mm., K. Env. No. 2000/353; Bul. y. EF 14, D3-D4 arasında.
- 55 AE 14 mm., K. Env. No. 2001/552; Bul. y. F 16 kuzey alan.
- 56 AE 14 mm., K. Env. No. 2001/476; Bul. y. F 15B.
- 57 AE 14 mm., K. Env. No. 2002/710; Bul. y. EF, D4-D5 arasında. (insan başı/ayakta figür, Apollon ?).
- 58 AE 14 mm., 2.0 gr; K. Env. No. 2002/Na 2002 (29) 749. M. Env. No. 3.1.2002. (Ay. Tahtta oturan Zeus?)
- 59 AE 14 K. Env. No. 732.
- 60 AE 13 mm., K. Env. No. 2000/225; Bul. y. EF 14, D3-D4 arasında.
- 61 AE 13 mm., K. Env. No. 2000/318; Bul. y. EF 14, teras B.
- 62 AE 13 mm., K. Env. No. 2000/413; Bul. y. Y 18b.
- 63 AE 13 mm., K. Env. No. 2001/429; Bul. y. Y 17 14, D1 güneyi.
- 64 AE 13 mm., K. Env. No. 2002/741; Bul. y. G 16.
- 65 AE 13 mm., K. Env. No. 1999/44; Bul. y. Ersoy Açması, dolgudan.
- 66 AE 13 mm., K. Env. No. 2002/ 803; Bul. y. Z 30.
- 67 AE 13 mm., K. Env. No. 1999/102; Bul. y. U 26.
- 68 AE 13 mm., 1.5 gr; K. Env. No. 2000/274; Bul. y. EF 14, 03-04 arası.
- 69 AE 13 mm., 2.0 gr; K. Env. No. 2001/474; Bul. y. F 15B, D10-D11 arası, kuzey.
- 70 AE 12 mm., Ky.12; K. Env. No. 2000/187; Bul. y. Y 26 Batı Açması. (Öy. Athena başı ?)
- 71 AE 12 mm., K. Env. No. 2000/203; Bul. y. J 25B, güneybatı.
- 72 AE 12 mm., K. Env. No. 2000/232; Bul. y. EF 14, D3-D4 arası. (Ay. Gürz ve sadak?).
- 73 AE 12 mm., K. Env. No. 2001/477; Bul. y. F 15B, D10-D11 arası.
- 74 AE 12 mm., K. Env. No. 2001/406; Bul. y. F 15a, teras A.
- 75 AE 12 mm., K. Env. No. 2001/449; Bul. y. F 15A, dolgudan.
- 76 AE 12 mm., K. Env. No. 2001/408; Bul. y. SF 14, merdivenlerin güneyi.
- 77 AE 12 mm., K. Env. No. 2000/264; Bul. y. EF 14, teras B.
- 78 AE 12 mm., K. Env. No. 2001/465; Bul. y. F 15B, D10-11 arası.
- 79 AE 12 mm., K. Env. No. 2001/404; Bul. y. Y 18 (Öy. insan başı, sağa).
- 80 AE 12 mm., K. Env. No. 2000/Paşabeleni No. 22; Bul. y. X31 a.
- 81 AE 12 mm., K. Env. No. 2002/738; Bul. y. G16.
- 82 AE 12 mm., K. Env. No. 2001/540; Bul. y. EF 14 b molozdan (Öy. insan başı).

- 83 AE 12 mm., K. Env. No. 2001/561; Bul. y. **EF** 14 b, dolgudan. 2049-2050
- 84 AE 12 mm., K. Env. No. 2002/735; Bul. y. **G** 16.
- 85 AE 12 mm., K. Env. No. 2002/784; Bul. y. Z 30 II no'lu yapı.
- 86 AE 12 mm., K. Env. No. 1999/62; Bul. y. U 26, batı taraf. (Ay. amphora ?).
- 87 AE 12 mm., Ky. ? K. Env. No. 2000/ 233; Bul. y. **EF** 14, D3-4 arası.
- 88 AE 12 mm., K. Env. No. 2000/258 (veya 298); Bul. y. **EF** 14, 03-04 arası.
- 89 AE 12 mm., 1.4 gr, ky. 12; K. Env. No. Z 17.
- 90 AE 12 mm., 3.8 gr; K. Env. No. 2000/161.
- 91 AE 12 mm 1.8 gr, ky. 12; K. Env. No. 2001/544; Bul. y. **F** 16 kuzey alan (Seleukoslar sikkesi ? Ay. Apollon, ayakta. ?)
- 92 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/132; Bul. y. J 25 taş dolgudan.
- 93 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/243; Bul. y. J 25C. 2090-2091
- 94 AE 11mm; K. Env. No. 2000/260; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 arası. 2105-2106
- 95 AE 11 mm., K. Env. No. 1999/73; Bul. y. Ersoy Açması.
- 96 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/257 **EF**. Bul. y. 14, D3-D4 arası.
- 97 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/278; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 arası.
- 98 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/300; Bul. y. J 25-A 1 ve 3 nolu duvarlar arası.
- 99 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/250; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 arası.
- 100 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/236; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 arası, D4 yanı.
- 101 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/343; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 arası.
- 102 AE 11 mm., K. Env. No. 2002/724; Bul. y. **G** 16.
- 103 AE 11 mm., K. Env. No. 2002/709; Bul. y. D4-D5 arası.
- 104 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/725; Bul. y. **G** 16.
- 105 AE 11 mm., K. Env. No. 2001/508; Bul. y. **F** 16 kuzey alan.
- 106 AE 11 mm., K. Env. No. 2001/409; Bul. y. **SF** 14 merdivenlerin güneyi. (Öy. insan başı).
- 107 AE 11 mm., K. Env. No. 2001/485; Bul. y. **F** 17, D1'in güneyi.
- 108 AE 11 mm., K. Env. No. 2001/478; Bul. y. **F** 15B, D10-11 arası.
- 109 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/221; Bul. y. **EF** 14, D3-D4 arası.
- 110 AE 11 mm., K. Env. No. 2002/711; Bul. y. **G** 16, D4-D5 arası.
- 111 AE 11 mm., ky. 12 K. Env. No. 2000/188; Bul. y. J 25, güney taraf.
- 112 AE 11 mm., 1.0 gr, ky. 12; K. Env. No. 536; Bul. y. **EF** 14b olgudan. (insan başı/kartal).
- 113 AE 11 mm., K. Env. No. 2000/277; Bul. y. **EF** 14, 03-04 arası.
- 114 AE 10 mm., K. Env. No. 2000/280; Bul. y. **EF** 14, 03-04 arası.
- 115 AE 10 mm., K. Env. No. 2000/279; Bul. y. **EF** 14. Teras B.
- 116 AE 10 mm., K. Env. No. 2001/403; Bul. y. **Y** 18b.
- 117 AE 10 mm., K. Env. No. 2001/414; Bul. y. **Y** 18b.
- 118 AE 10 mm., K. Env. No. 2001/559; Bul. y. **F** 16 kuzey alan.
- 119 AE 10 mm., K. Env. No. 2002/516; Bul. y. **G** 16.
- 120 AE 10 mm., K. Env. No. 2002/726; Bul. y. **G** 16.
- 121 AE 10 mm., K. Env. No. 2002/595; Bul. y. **BG** 16.
- 122 AE 10 mm., K. Env. No. 2000/733; Bul. y. **G** 16.
- 123 AE 10 mm., K. Env. No. 1999/74; Bul. y. Ersoy Açması.
- 124 AE 10 mm., K. Env. No. 1999/76; Bul. y. Ersoy Açması.
- 125 AE 10 mm., 1.0 gr, Ky. 6 K. Env. No. 2002/714; Bul. y. **G** 16. Baş /kartal.
- 126 AE 10 mm., K. Env. No. 110.; Bul. y. U-26. yıl 1999.
- 127 AE 10 mm., 1.8 gr, Ky. 12; K. Env. No. 2002/602; Bul. y. **BG** 15. Baş/gemi pruvası ?
- 128 AE 10 mm., K. Env. No. 2000/279. fs. **EF** 14. II nolu yapı.
- 129 AE 10 mm., ky.? K. Env. No. 2000/270; Bul. y. **EF** 14, D3-4 arası.
- 130 AE 10 mm., 0.9 gr; K. Env. No. 2002/731; Bul. y. **G** 16.
- 131 AE 10 mm., 1.7 gr; K. Env. No. 1999/35; Bul. y. **EF** 14. Terrace B.
- 132 AE 10 mm., 1.1 gr, Ky. 12; K. Env. No. 2001/524; Bul. y. **EF** 14b, dolgudan. (Seleukoslar sikkesi ? : Apollon ? ayakta)
- 133 AE 10 mm., K. Env. No. 1999/ 67; Bul. y. Ersoy Açması.
- 134 AE 9 mm., K. Env. No. 1999; Bul. y. U26.
- 135 AE 9 mm., K. Env. No. 1999/75; Bul. y. Ersoy Açması. (Ay.: Amphora veya bukranon?).
- 136 AE 9 mm., K. Env. No. 2001/461; Bul. y. **F** 15, D10-11 arası.
- 137 AE 9 mm., K. Env. No. 2001/460; Bul. y. **F** 15B, D10-11 arası.
- 138 AE 9 mm., K. Env. No. 2000/276; Bul. y. **EF** 14, 03-04 arası.
- 139 AE 9 mm., 0.4 gr; K. Env. No. 2002/718; Bul. y. **G** 16.
- 140 AE 8 mm., K. Env. No. 2002/593; Bul. y. **BG** 15.
- 141 AE 6 mm., K. Env. No. 2001/473; Bul. y. **F** 15B, D10-11 arası.

1

2

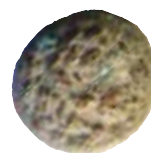
3

4

5

9

16

28

42

43

44

45

46

48

52

53

55

64

70

72

73

74

75

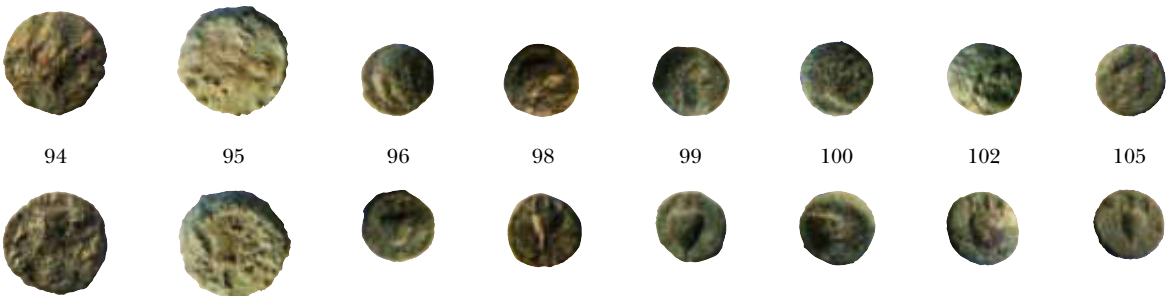
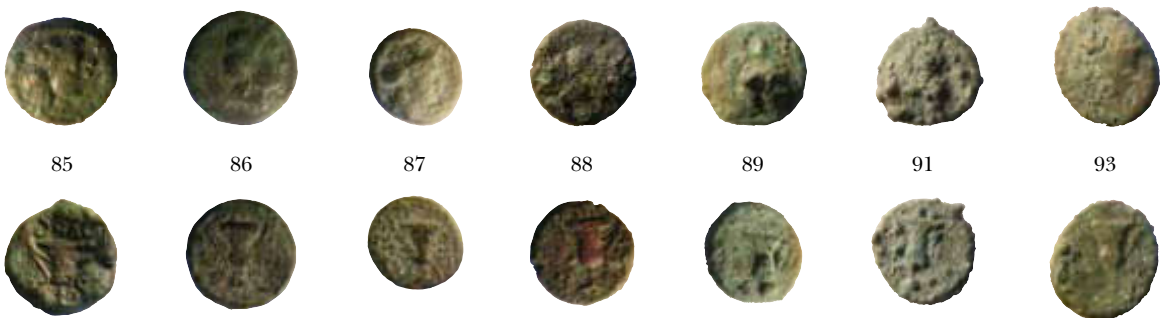
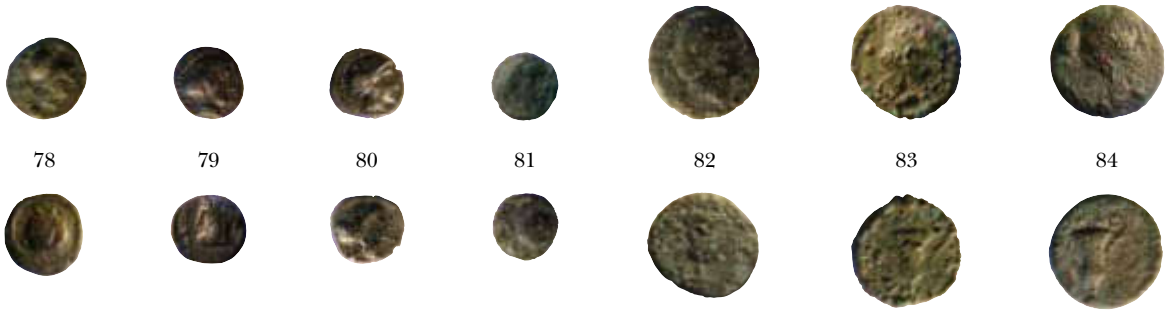

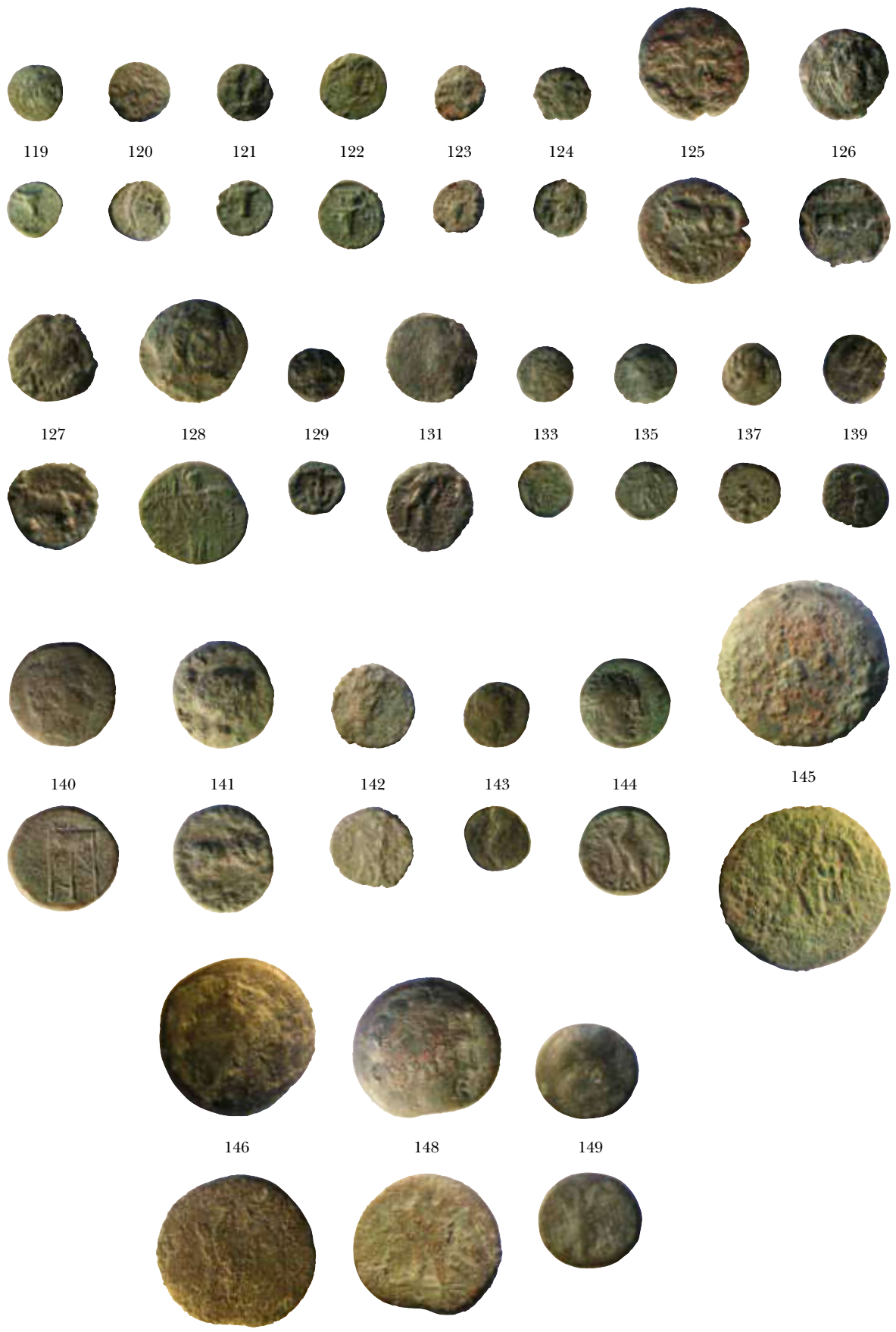
76

77

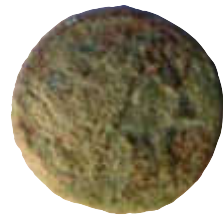
150

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

169

170

171

172

174

175

176

178

197

198

199

201

202

203

- VII - SONUÇ

Nagidos kazısı; seramik, pişmiş toprak heykelcik, amphora, amphora mühürleri ve sikke buluntularıyla olduğu kadar sur ve yamaç evler mimarisi ile kentin tarihi konusunda ortak sonuçlar vermiştir. Yazarların makalelerinde elde ettikleri sonuçlar burada toplu halde ele alınarak, bulgu ve buluntular arasında bağ kurulmak suretiyle ortak sonuçlar değerlendirilecektir.

Kentin en erken evresini ve sonraki gelişimini en açık bir şekilde ortaya koyan buluntu grubu seramikler ve amphoralardır. Sikkeler ise Klasik Dönem ve sonrasını aydınlatmak için veri sunmaktadır. Bu buluntuların yoğunluklarına göre istatistiki değerlendirmeler yapılabilmektedir. Buluntuların yoğunluk gösterdiği veya azaldığı dönemlere göre tarihsel olaylar da göz önünde bulundurularak kentin ilişkileri hakkında sonuçlara ulaşılabilmektedir.

Nagidos'ta seramikler, İ.Ö. 650 yılından itibaren görülmeye başlanır. İ.Ö. 500-430 tarihleri arasında büyük bir oranda azalan buluntular, İ.Ö. 450-330 tarihleri arasında tekrar yoğun olarak karşımıza çıkar. Bu tarihlerde bölgede ve Küçük Asya genelinde yaşanan olaylar seramik üretimini etkiler. İ.Ö. 175 tarihlerine kadar süreklilik gösteren seramikler ve diğer buluntular bu tarihten sonra tamamıyla kesilir.

İ.Ö. 7. yy.'da yaban keçisi, fikellura ve Korinth seramiklerinin kullanımının yaygın olduğu dönemde, bu türlerin Nagidos'ta görülmemesi, kentin yeni kurulmuş olduğunu ve ticari ilişkilerinin henüz oturmadığını göstermektedir. Bu dönemden sonra yani İ.Ö. geç 7. yy. ve 6. yy.'ın ilk yarısında ise Nagidos'ta Kıbrıs ve Kilikia boyalı seramikleri, ayrıca ithal ve taklit İonia kylikleri ele geçmiştir. İ.Ö. 7. yy.'ın ortalarından erkene giden seramik veya herhangi başka bir buluntuya rastlanmaması da, bugüne kadar antik kaynakların ifade ettiği ve sonraları tekrarlanan bir görüşün, yani Nagidos'un bir Samos kolonisi olduğunun yeniden düşünülmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Kaynaklara göre Nagidos İ.Ö. 7. yy.'da bir Samos kolonisi veya emporio'su olarak kurulmuş ve böylelikle ticarete açılmış bir liman kenti kimliği kazanmıştır. Ancak pişmiş toprak heykelciklerin ve en erken seramiklerin Samos'tan ziyade Kıbrıs'a işaret etmesi, kentin bir Samos kolonisi olması konusunda tereddütlerin oluşmasına neden olmaktadır: Pişmiş toprak heykelcikler Kıbrıs buluntularıyla veya Samos'ta bulunan Kıbrıs ithali eserlerle benzerlik göstermektedirler. Seramik olarak da Samos ithali olan sadece birkaç parça bulunmuş, buna karşın Kıbrıs taklitleri yoğun olarak ele geçmiştir. Sonuç olarak küçük gruplar Nagidos'a yerleşerek, kendilerine en yakın üretim merkezi olan Kıbrıs'ı örnek almak suretiyle kendi tarzlarında üretim yapmış olmalıdırlar. Antik yazarların Nagidos ve diğer birçok yerleşimi bir büyük Yunan kentinin kolonisi olarak yansıtmaları bir anlamda Yunan gücünü göstermek ve yeni yerleşimlere prestij sağlamak amacını taşımış olmalıdır. Bu, aynı zamanda 'Yunanlaşma' sürecinin başlangıcını sağlamak açısından da önemliydi. Nagidos, Kilikia'nın birçok şehri gibi Yunan özelliğini hiçbir zaman tam olarak yitirmemiştir. Ancak Yunan nüfus yoğunluğundan söz etmek mümkün

değildir. Daha ziyade Kıbrıs'daki Yunan merkezleriyle oluşmuş bulunan iletişim nedeniyle Yunan unsurların varlığı savunulabilmektedir.

İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına ait ele seramikler arasında, ithal İonia kyliklerine rastlanmamıştır. Ayrıca lokal veya ithal seramik gibi, Attika Siyah Figür tekniğinde üretilmiş malzeme de azalmıştır. Bu durum Perslerin, İ.Ö. 6 yy.'ın ikinci yarısında Anadolu'ya girmesi ile bağlantılı olarak yorumlanmıştır. 6. yy.'ın ilk yarısında Ege ile ticari ilişkileri olan Nagidos'un aynı yüzyılın sonlarına doğru bu ilişkileri zayıflamıştır. Pers politikaları ve İonia ticaretinin Karadeniz'de kurulmuş olan kolonilere kaydırılmış olması bunun nedeni olmalıdır. İ.Ö. 5. yy.'ın ilk yarısında da durum farklı değildir: En yoğun seramik grubunu oluşturan Kıbrıs etkili veya Kıbrıs ithali buluntular ve diğer seramikler de kesilmiştir. Aşağıda değinilecek olan nekropol buluntuları da aynı sonucu vermektedir. Bu olumsuz gelişmenin nedeni, Kıbrıs'ın İonia İhtilali'ne destek vermesi sonucunda Perslerle Kıbrıs arasında ortaya çıkan gergin ilişkilerde aranmalıdır. Bu durum Kıbrıs ile Nagidos arasındaki bağın da zayıflamasına neden olmuştur.

İ.Ö. 5. yy.'ın sonlarında Nagidos en parlak dönemlerinden birisini yaşamaya başlar. Sadece seramikler değil, sikke ve mimari buluntular da bu durumu desteklemektedir. Perslerin Nagidos'a tanıdıkları özerklik bu gelişmede en önemli etkidir. Bunun nedeni de İonia İhtilali sonrasında Perslerin, bu bölgede yanlarına çekecekleri ve birlikte hareket edebilecekleri kentlere ihtiyaç duymalarından kaynaklanmaktadır. Pers donanmasının Mısır seferinde Nagidos'ta sikke darp etmesi bunun en iyi göstergesidir. Bu arada güçlenmiş ve Attika-Delos Birliği'ni kurmuş olan Atina, Perslere karşı güç kazanmıştır. İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısında imzalanan Kallias Barışı ile Atina ve Persler arasında ticari ilişkilerin başlaması Nagidos'ta tekrar canlanma yaratmıştır.

Mezar buluntuları da yukarıda değinilmiş olan kronolojiyi desteklemektedir. Ancak İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısı ile İ.Ö. 6. yy.'a ait verilere ulaşılamamıştır. En erken buluntular İ.Ö. 6. yy.'a aittir ve bunlar yine Kıbrıs etkilidir. Atatürk Parkı nekropolünde (Paşabeleni Tepesi) bulunan ve Perslerde çok yaygın olan bronz phialeler İ.Ö. 6. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmektedirler. Bu dönemde de Nagidos, Pers egemenliğinin bulunduğu topraklar içerisinde yer almaktadır. Aynı dönemde Kıbrıs ve Rhodos ile de ticari ilişkiler yoğundur ancak Rhodos ile bağlantılı olan İonia kâseleri bu dönemde Nagidos'ta kesilmektedir. Bu durum, bronz phialeler için daha ziyade doğu etkisini düşündürmektedir. Bu kapların Kıbrıs üzerinden Nagidos'a ithal edilmiş olmaları mümkündür. İ.Ö. 500 yıllarından itibaren seramiklerde görülen azalma, mezar buluntuları için de söz konusudur. Tekrar canlanmanın yaşandığı geç İ.Ö. 5. yy.'da nekropol alanı Atatürk Parkı'ndan (Paşabeleni Tepesi) Gürlevik mevkiine kaymıştır. Nitekim Paşabeleni Tepesi üzerinde surların inşası ile birlikte yerleşim burada gelişmeye başlamıştır. Gürlevik mevkiindeki nekropol buluntuları Klasik Dönem'in orta ve geç evrelerine tarihlenmektedir; buluntuların yoğunluğu İ.Ö. 4. yy. sonlarında kesilmektedir. Hellenistik Dönem'e ait mezar buluntusu ise çok azdır. Çubukkoyağı nekropolünün buluntuları ise bu nekropolün kullanımının İ.Ö. 4. yy. ile İ.Ö. 3. yy. sonlarına işaret ettiğini göstermektedir.

Pişmiş toprak heykelcikler, Nagidos kazı malzemesinin erken dönem seramiklerinin yanı sıra Nagidos'un en erken verilerini oluşturmaktadırlar. Pişmiş toprak heykelcikler tarihleme için tipolojik ve stilistik benzerleri ile karşılaştırılmışlardır. Ayrıca kazıda aynı seviyeden gelen seramik buluntuların tarihlenmeleri de dikkate alınmıştır. Heykelcikler, İ.Ö. 7. yy.'ın ortalarından İ.Ö. 6. yy. sonlarına kadar uzanan dönem içerisinde ele geçmektedirler. Klasik Dönem'e ait pişmiş toprak heykelcik örneği ele geçmezken, Hellenistik Dönem'e ait sadece bir kadın başı ve bu yayında Hellenistik bronz eserlerle birlikte ele alınan bir Hellenistik Dönem silen başına ait kalıp bulunmuştur.

Pişmiş toprak heykelcikler en fazla Samos, Kıbrıs ve Gözce örnekleriyle benzerlik göstermektedirler. İ.Ö. 8. yy.'da Kıbrıs, Fenike ve Suriye ile yapılan yoğun ticarete, İ.Ö. 7. yy.'da Doğu Yunan yerleşimcilerin ve tüccarların ticari etkinliklerinin de eklendiği göz önünde bulundurulduğunda, böyle bir etkileşimin Nagidos'ta da ortaya çıkması şaşırtıcı değildir.

Nagidos kazıları yoğun erken dönem seramiğinin Samos'tan ziyade Kıbrıs veya diğer Kilikia yerleşimlerinden ithal edildiğini veya yerel olarak üretildiklerini göstermiştir. Aynı durumun pişmiş toprak heykelcikler için de geçerli olduğu düşünülmelidir.

Samos'un Kıbrıs ile olan ilişkisi sonucu Samos'ta bulunan Kıbrıs kökenli veya etkili eserler gibi Nagidos'ta da Kıbrıs etkili ama yerel üretilmiş pişmiş toprak eserlerden söz edilmelidir. Nagidos'a uzak olmayan Gözce'de çok miktarda bulunan benzer tipolojideki pişmiş toprak eser de aynı şekilde Kıbrıs'tan etki alarak üretilmiş yerel malzemeler olmalıdırlar. Pişmiş toprak heykelciklerin dağınık olarak ele geçmesine rağmen, eserlerin işlevleri bizi bir kutsal mekânın varlığından haberdar etmektedir.

Nagidos kazısının en erken amphora buluntuları İ.Ö. 7. yy.'ın ikinci yarısına ait Kıbrıs-Kilikia amphoralarıdır. Miletos-Samos amphoraları ise kentin Güney Ege ile olan ticari ilişkisinin İ.Ö. 6. yy.'ın sonunda başladığını göstermesi açısından önemlidir. Kazı çalışmaları, Nagidos'un Kuzey Ege'de bulunan merkezlerle İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarında başlayan ve İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısından itibaren gelişen büyük boyutlu bir ticarete sahne olduğunu ortaya çıkarmıştır. Nagidos'un Ege dünyasındaki kentlerle olan ilişkisi İ.Ö. 5. yy.'ın ikinci yarısından sonra artmış, İ.Ö. 4. yy.'da ise Güney Ege'deki yeni üretici kentlerin pazarı ele geçirmesiyle ya da Nagidos'un üretime geçmesiyle de ilişkili olarak sonuçlanmıştır. Kentin yakın bölgelerden Kıbrıs'la olan organik bağı da her dönemde kayda değer bir seviyede devam etmiştir.

Nagidos'taki çalışmalar, kente İ.Ö. 6. yy.'dan İ.Ö. 3. yy.'ın ortalarına kadar Khios amphoralarında Ada'nın meşhur şarabının ithal edildiğini belgelemektedir. Bu dönemde kentin ithalat politikası içinde, Kuzey Ege'nin önemli üretici kentlerinden Lesbos'un da bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte, İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarındaki ticari gücün Khios'un elinde bulunması, Nagidos'un bu merkezin ürünlerine daha fazla ilgi göstermesini sağlamış olmalıdır.

Nagidos'un üretime geçmiş olabileceğini, İ.Ö. 5. yy.'ın sonundan itibaren kente ulaşan Mende amphoralarının İ.Ö. 4. yy.'ın ilk çeyreğinde oldukça azalan oranları da doğrulamaktadır. Zira İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreğinde üretilmeye başladığını düşündüğümüz Nagidos amphoralarının proto tiplerinin, Mende amphoralarından esinlenerek üretildikleri Nagidos sikkeleri üzerindeki tasvirlerle de doğrulanmaktadır.

Fenikeliler için elverişli şartların oluşmasıyla Doğu Yunan kent devletlerinin de bölgeye ilgisi artmış, sonuçta Doğu Akdeniz ticareti karşılıklı mal alış veriş nedeniyle canlanmıştır. Artan ticari hareketlilikten deniz yolları üzerindeki Nagidos gibi küçük yerleşimler de oldukça etkilenmiştir. Kentte gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar Suriye-Fenike amphoraları olarak adlandırılan Doğu Akdeniz kökenli formların da gün ışığına çıkmasını sağlamıştır. Nagidos kazılarında sadece ağız kenarları ele geçen bu amphoralar Suriye kıyılarından İsrail'in güneyine ve Kıbrıs'a kadar birçok noktada üretilmiş olmalıdır. Nagidos'ta İ.Ö. 6. yy.'ın sonlarına tarihlenen bazı örneklerin dışında Suriye-Fenike grubu amphoraların İ.Ö. 5. ve İ.Ö. 4. yy.'a tarihlendirilen tabakalarda daha yoğun olarak ele geçtikleri görülür.

İ.Ö. 4. yy. boyunca Akdeniz'in ticari hareketi içinde, konumundan kaynaklanan avantajları kullanan Nagidos'un, Kuzey Ege ile de özel bir ilişkisi bulunmaktaydı.

Aynı yüzyıl içerisinde Knidos amphoralarının Rhodos amphoralarına yaklaşan oranları, Nagidos'un, Güney Ege'de bulunan merkezlerden Rhodos ve Knidos'la yakın bir ticari ilişkisi olduğunu kanıtlamaktadır. Kentin kuruluşundan itibaren Kıbrıs'la olan ticari bağı İ.Ö. 4. yy.'da artmış olmalıdır. Özellikle Kıbrıs ve Suriye'de üretildiğini bildiğimiz büyük boyutlu sepet formu kulpa sahip pithoik amphoraların Nagidos'a erken dönemlerden itibaren ulaştığı, İ.Ö. 4. yy.'a tarihlenen tabakalarda daha yoğun olarak ele geçtikleri görülmektedir.

Kentin İ.Ö. 5. yy.'ın sonu ile İ.Ö. 4. yy.'ın ilk çeyreği arasında bastığı sikkeler üzerindeki amphora tasvirleri Kuzey Ege üretimi amphoraların genel özelliklerinden etkilenen bir formu betimlemektedir.

Nagidos'ta yoğun olarak ele geçen Kuzey Ege amphoralarının kaidelerine benzer kaidelerin ve basit sivri dipli kaidelerin Nagidos sikkelerindeki amphora betimleriyle paralellik göstermesi, bu tip kaidelere sahip amphoraların Kuzey Ege etkisiyle Nagidos'ta üretilmiş olduğunu göstermektedir. Kentin amphora tipolojisinin izlenmesi için önemli bir dayanak noktası olan bu sikkelerdeki amphoraların kazılarda tam bir örneği ele geçmemiştir. Sikkeler üzerindeki bu amphora betimlemelerinin İ.Ö. 5. yy.'ın sonundan itibaren Nagidos'un Akdeniz pazarının önemli üretici kentleri arasında yer almasının bir kanıtı değil, ürünlerini sunduğu piyasada kendine yer edinebilme çabası olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Nagidos sikkeleri, baskı tipleriyle bizlere başka bilgiler de sunmaktadırlar:

Nagidos'ta da Pharnabazos'a ait gümüş sikkeler bulunmuştur. Bununla birlikte, Nagidos gibi Kelenderis, Holmoi, Soloi ve Mallos da "Büyük Kral"ı tanımakla birlikte kendi şehir lejantı olan tanrı ve sembollerini kullanarak sikke basmıştır. Bu durum, Nagidos'un İ.Ö. 5. yy. sonu ve 4. yy.'larda ekonomik açıdan güçlü olduğunun da bir göstergesidir. Nagidos sikkeleri ikonografik açıdan Yunan özelliği taşıyıp, sadece satrap Pharnabazos döneminde Pers unsurları gösteren bir baskı tipi seçer; bu halde dahi Yunan özellikleri tamamen silinememiştir. Önyüzde Aphrodite bir sfenksli taht üzerinde oturur durumdadır, arka yüzde her zaman gördüğümüz Dionysos yerini miğferli bir başa ve Arami harflerine bırakmıştır: 'Pharnab'. Pers'ten ziyade, 'Persleştirilmiş' ya da 'yerel etki' ibarelerinin daha uygun olacağı bu sikke betimlemesinde, Aphrodite'nin sfenksli bir taht üzerinde oturması veya Yunan özelliklerine sahip miğferli başın yanında Arami yazıt olması, bu dönemde Nagidos'un kendine özgü tarzına bir süre için ara vermek durumunda kaldığını bize göstermektedir. Nitekim bu sırada Pharnabazos Mısır'a karşı yürüteceği savaşta deniz birliklerini Kilikia'da toplamış ve burada sikke darp ettirerek seferine hazırlanmıştır. Bu basılan para, bölgesel alışverişler için geçerli olup aynı zamanda bölgesel özerklik sağlayacak kadar da değerliydi. Pers satraplarının etkisinden oldukça uzak olan Nagidos, sadece parasının geçerliliğini sağlamak için Pers para birimini kullanmıştır.

Pharnabazos'un darplarında "Khilik" ibaresini kullanmış olması, kendisinin hâkimiyeti altında olan diğer bölgelerin yanı sıra, Kilikia'da da otoritesini gösterme çabası ile bağlantılıdır. Kilikia, özellikle deniz aşırı bölgelere ve geçitlerin ardına yapılacak seferler için hareket noktası olduğundan, paranın da darp edildiği yerdi. Bu nedenle Pharnabazos'tan başka Tiribazos ve Datames de Kilikia'da para bastıran satraplar arasındaydılar. Mazeos ise yerel satrap vasfı ile operasyonlar için değil, günlük kullanım için para basmıştır. Kilikia'nın genelinde olduğu gibi, satrap baskısı burada da güçsüzdü; belki Nagidos bu şekilde sadece vergisini ödüyordu.

Nagidos, Akhamenid idari sistemi içerisinde de stater ve küçük para birimi ile ayrıcalıklı bir yere sahipti: Mühür kesimi ve lejantları ile tamamen Yunan özelliklerine sahipti. Tiribazos'un Tarsus veya Pharnabazos'un Nagidos sikkelerinde, betimlemelerin salt Pers ikonografisinde olmamaları, özerkliğin bir işareti olup, hem Yunan hem de Pers yerleşimcilere hitab etmek üzere ikonografik özelliklerine dikkat edilerek basıldıklarını göstermektedir. Yukarıda sözü edilen "Persleştirilmiş" Aphrodite'nin dışındaki miğferli baş da hem Ares hem de Pers satrap başı olarak yorumlanacak kadar Pers baskısından uzak darp edilmiştir. Pharnabazos döneminden sonra Nagidos eski ikonografisine dönmüştür: Ayakta duran Aphrodite ve Dionysos.

İmparatorluk, Dareios zamanında, milliyetleri dikkate almaksızın, coğrafi açıdan bağımsız satraplıklara bölünmüştü. Satraplıklardaki yerlilerin imparatorluğa karşı görevleri itaatkar olmak, vergi ödemek ve askerlik yapmaktan ibaretti. Bu çarkın dönmesini sağlayan satrap bir anlamda 'Büyük Kral'a karşı sorumlu olan 'kral'dı ve sorumlu olduğu satraplıklardaki bölgelerin idaresini, kendi seçtiği yerel yöneticilere bırakabilmekteydi. Bu bağımsızlık Pers İmparatorluğu içerisinde, özellikle dağlık bölgelere verilmekteydi. Xenophon da Kilikia ve Kıbrıs'ın bu durumlarına değinir ve Kyros'a

destek vermiş oldukları için onların başına hiçbir zaman bir satrap gönderilmeyip, yetkinin yerel yöneticilerin eline bırakıldığını bildirir.

İskender krallığında, İ.Ö. 333'de son bulan şehir sikkeleri artık Nagidos için de basılmamış, İskender'in ölümünden sonra da ancak kralların tipolojisi ve ismi altında sikke darp edilmişti. Diadokhlar güç savaşına girişince de Küçük Asya'nın Yunan şehirlerinin özgürlüğü bölgesel özerkliklere indirgenmiş, Kilikia yine tarafsız bir bölge olmuştur.

Yerleşimlerin çoğu garnizon niteliğinde kurulmuştur. Bu garnizonlarda paranın darp edilmesi ve otonom baskıların olması konusundaki fikirler farklıdır. En azından Nagidos'da bulunan Ptolemaios sikkeleri Ptolemaiosların kendi ordularına kendi bronz sikkeleriyle ödeme yaptıklarına işaret etmektedir. Nagidos, eski bir darphane olarak İskender zamanında bu gücün hizmetine girmek suretiyle işlevini sürdürmüş olmalıdır. Kilikia, kendilerinden önceki dönemde olduğu gibi, Ptolemaioslar için de Kıbrıs'a ve Kilikia'ya askeri ve deniz gücü yerleştirilmesi açısından, gemi yapımı için ve hareket noktası olarak önem taşımaktaydı. Bunun için de Ptolemaioslar tüm yetkiyi, askeri ve sivil otoriteyi ellerinde tutuyorlardı. Arsinoe gibi 'katoik' olarak kurdukları yerleşimlerde de askerlerine toprak sağlıyor, onların askeri ve tarımsal üretimlerinden fayda sağlıyorlardı; bu nedenle Arsinoe - Nagidos gibi tarıma veya ticarete elverişli mekânları seçiyorlardı. Ayrıca kökleşmiş geleneksel idari sistemlerin olduğu yerler tercih ediliyordu. Bunu en iyi şekilde Nagidos'un İ.Ö. 5. yy.'dan İ.Ö. 4. yy.'ın sonuna kadar sikke darp etmesinden, yani özerk sayılacak nitelikte organize olmasından izleyebiliyoruz.

Nagidos'ta özerkliğin bir diğer göstergesi de, Pers ve Ptolemaios - Seleukos dönemlerine ait surların varlığıdır: Pers dönemindeki ilk evrenin ardından, yani kule 1'in inşasından sonra, Hellenistik Dönem'de kule 2, 3 ve 4'ün eklenerek savunma sisteminin güçlendirilme gereksinimi İ.Ö. 3. yy.'da Ptolemaios - Seleukos çekişmeleri ile bağlantılı olmalıdır. Kilikia'nın bu kesiminin öncelikle jeostratejik önemi büyüktü. Ayrıca sedir ağacı kaynaklarını da kontrol altında tutmak, özellikle donanması güçlü olan Ptolemaioslar açısından önemliydi. Bu çekişmeler Anadolu'nun İ.Ö. 2. yy.'ın başında III. Antiokhos tarafından ele geçirilmesine kadar devam etmiştir. Kısa bir süre sonra da Nagidos muhtemelen doğal nedenlerden dolayı terk edilmiştir.

Karşılaştırmalı bir şekilde ele aldığımızda, mimari özellikler, buluntular ve tarihi gelişim kule 1 ve sur duvarları (T-U 34 ve T 34) ile U-26 kulesinin en erken evreye yani İ.Ö. 4. yy.'a, kule 2, 3 ve 4'ün İ.Ö. 3 yy.'a tarihlenmesini olanaklı kılmıştır. Bağlantı duvarının kule 3'ten çıkarak kule 2'ye yaslanması veya kule 4'te önce bir platformun yapılarak muhtemelen sonrasında bunun bir kuleye çevrilmesi, İ.Ö. 3. yy. içerisinde de farklı evrelerin olduğunu göstermiştir. Hem yapı taşları hem de sur planı ile Nagidos antik kenti sur sistemi Küçük Asya ve Yunanistan'daki benzerleri arasında yer alarak Dağlık Kilikia'da oluşturulan bir garnizon-kent modeline önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Nagidos kazılarında özellikle İ.Ö. 3. yy.'ın ilk çeyreği ile ortası arasına tarihlendirilen tabakalarda ele geçen birçok Kuzey Ege amphorası, kentin ticari yönünün sadece Güney Ege ya da Doğu Akdeniz olmadığını kanıtlaması açısından son derece önemli bulgulardır. Bu merkezler içinde Rhodos, İ.Ö. 4. yy.'ın son çeyreğinden İ.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısına kadar deniz yolları üzerindeki hâkimiyetini de kullanarak Doğu Akdeniz piyasasına hâkim olmuştur. Nagidos'ta bulunan Rhodos amphoralarının büyük çoğunluğu İ.Ö. 240'lardan İ.Ö. 3. yy.'ın sonu arasında kalan döneme tarihlendirilmektedir. Nagidos'ta ayrıca, özellikle İ.Ö. 3. yy.'ın başına tarihlenen bazı Knidos üretimi *monogram* mühürlü amphora kulpları bulunmuştur.

İ.Ö. 3. yy.'ın başlarından itibaren Nagidos'un ihtiyaçlarını Güney Ege'deki merkezlerden ve Kıbrıs'tan karşıladığı görülmektedir. Kil kompozisyonlarının incelenmesi sonucu Kıbrıs'da farklı bölgelerden ithal edildiği belirlenen bu grubun Nagidos'un şarap ithalatında ilk sırayı aldığı görülmektedir. Ayrıca Nagidos'ta İ.Ö. 4. yy.'da da sürdürüldüğü düşünülen amphora üretiminin İ.Ö. 3. yy.'ın

ilk yarısında ivme kazandığı belirlenmiştir. Kıbrıs amphoralarıyla kentün ürünlerinin benzerlikleri de dikkat çekicidir. Bu refah döneminde Nagidos'un küçük ölçekli olarak başlattığı şarap üretimini kendine özgü amphora formlarıyla piyasaya sürerek bir üretici kent olarak Akdeniz ticaretinde yer aldığı görülür. Bunun bir göstergesi de İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında Nagidos'a ulaşan Güney Ege üretimi amphoraların sayısının da azalmaya başlamasıdır.

Nagidos'un kendi üretimi olan amphoralarının belirlenmesinde, mühürlü amphora kulpları büyük rol oynamıştır. Nagidos kazılarında yoğun bir şekilde ele geçen söz konusu mühürlü kulplarda, Nagidos isminin ligatür kısaltmasının olması, bazılarında ise sadece Nagidos isminde yer alan harflerin bulunması, bu amphoraların gruplanmasında belirleyici olmuştur. Özellikle Nagidos I Grubuna ait parçalar üzerinde yer alan mühürlerdeki ligatürlerin, İ.Ö. 5. yy. sonu ile İ.Ö. 4. yy.'ın başları arasında Nagidos'ta basılmış sikkeler üzerinde de bulunuyor olması, bu amphoraların Nagidos üretimi olabileceği yönündeki düşüncenin destekleyici kanıtı olmuştur. Nagidos'un özellikle İ.Ö. 4. ve 3. yy.'lar içerisinde ürettiği kendi amphoralarıyla, ticarete aktif bir şekilde rol aldığı belirlenmiştir. İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilen Nagidos amphoralarında görülen mühür baskıları da, bu yüzyıl içerisinde sistemli bir üretimin ticarete yansıyan kanıtları olarak değerlendirilmelidir.

Nagidos'ta kulplarına basılan mühürlerdeki isimler nedeniyle Pistos olarak adlandırılan bir grup bulunmuştur. Üzerindeki mühür baskısında, üzüm salkımının yanında Nagidos etniğinin kısaltması olan ligatür tarzda "NA" harfleri okunmaktadır. Sikkeler üzerinde de görülen bu kısaltmanın amphora mühüründe kullanılması form ve kil kompozisyonu açısından Nagidos I grubuyla ilişkili olduğu düşünülen Pistos grubunun Nagidos'ta üretilmiş olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Nagidos çevresinde yer aldığı düşünülen atölyelerin aynı kil ocağından hammadde sağladıklarını, dolayısıyla da olası bir organizasyonu işaret etmektedir. Ayrıca bu grubun mühürlerinde kullanılan en önemli sembol olan üzüm salkımı ise kentün ekonomisinde şarap üretiminin önemi hakkında önemli bir kanıt sunmaktadır. Nagidos'ta gerçekleştirilen kazılarda bu amphoraların I. Grup amphoralarla aynı zamanda, İ.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısında üretilmiş oldukları ortaya çıkarılmıştır.

Monogram mühürlü amphora üretimi gerçekleştirdiği düşünülen Nagidos kentinde ele geçen ve Narlı Grup olarak tanımlanan grup ise, bugüne kadar birkaç örnek dışında bilinmemektedir. Bu grubun da Pistos Grubu mühürleri ile yakın benzerlikler göstermesi sonucu, Nagidos veya çevresinde üretilmiş olabileceği konusu gündeme gelmektedir.

Sonuç olarak Nagidos'ta Lesbos, Khios, Thasos, Mende gibi Kuzey Ege ticaretine yön veren önemli üreticilerin yanında Rhodos, Knidos, Samos, Miletos gibi önemli Güney Ege merkezlerine ait amphoralar; Suriye-Fenike, Kıbrıs, Pamphylia gibi Doğu Akdeniz merkezlerine ait formlar ve Greko-italik, Mana amphoraları gibi Batı Akdeniz'le ticari ilişkileri gösteren amphoralar yer almaktadır. Bu grupların dışında, bölgede üretildiği düşünülen ve Nagidos amphoraları adıyla anılan bir grubun varlığı da kentteki kazıların önemli sonuçları arasında değerlendirilmektedir.

Nagidos'un Hellenistik Dönem'deki konumunu yukarıda ele alınmış olan buluntuların dışında, ayrıca iki yazıttan anlayabilmekteyiz: İlki¹⁴⁰⁸, Seleukoalar zamanına, I. Seleukos ve/veya I. Antiokhos (İ.Ö. 281) dönemine ait olup, Nagidos'a Antiokheia'nın kurulması için yerleşmeciler vermesi üzerine yapılan çağrı yazıtıdır. Diğeri¹⁴⁰⁹ İ.Ö. 238/230 yıllarına tarihlenen ve Arsinoe'nin, Nagidos'tan alınan topraklar üzerine kurulmasından sonra, iki yerleşimin uyum içinde olmalarını hatırlatan yazıttır. Her iki yazıt da bize, Nagidos'un koloni kurma sürecinde taşıdığı önemi ifade etmektedir: İlkinde Nagidos halkının, ikincisinde ise topraklarının bir kısmı istenmektedir. İkinci yazıt ayrıca Nagidos'un konumunun Ptolemaioslar politikası içerisindeki stratejik önemini göstermektedir.

¹⁴⁰⁸ Jones – Russell 1993, 303.

¹⁴⁰⁹ Jones – Habicht 1989, 335 vd.

Büyük İskender'in Pers İmparatorluk gücünü kırarak Küçük Asya'yı ele geçirmesiyle Yunan unsuru güçlenmiştir. Bu dönemden sonra Kilikia Ptolemaioslar ve Seleukoslar arasında sık el değiştirmiş ve genelde synoikismos ile yeni yerleşmeler kurulmuştur. Nagidos'tan da yukarıda belirtilmiş olduğu gibi Seleukoslar zamanında yerleşimci, Ptolemaioslar zamanında ise toprak alınmıştır.

Aşağıda, ilk defa yayınlanan iki yazıt¹⁴¹⁰ kazı çalışmalarımız sırasında, Paşabeleni Tepesi üzerinde, batı yamaçta günümüz evlerinin bulunduğu yerde yapılan bir inşai faaliyet sırasında vatandaşlar tarafından bulunmuştur. Daha önceleri, yamaçlardan taşınarak, inşaat temelinde kullanılmak üzere tepenin bu kısmına getirildiğini düşündüğümüz iki ayrı yazıt, iki farklı blok üzerinde bulunmaktadır.

Birinci yazıt:

NAGIDEWNODHMOS Nagidelwn o(dhmoj
ANTIPATRONAPOLLWNIΟΥ Antipatron Apol I wnibu
ARETHSENEKENKAIEUNOIAS arethj eheken kai euhoiaj
THSEISTHNPATRIDA thj eij thh patriða

Çeviri: "Nagidos Halkı, Apollonios oğlu Antipatros'u, vatani için gösterdiği hayırhah tutum ve erdemi dolayısıyla (onurlandırdı)".

Yorum: Antipatros için, ölümünden sonra ele alınmış olması ihtimali yüksek olan bir onur yazıtı. Hellenistik Dönem'e aittir.

İkinci yazıt:

PAGAMENWN Pagamehwn
QEODOTOU Qeodotou

Çeviri: Theodotos oğlu Pagamenon

Yorum: Mezar yazıtı. Hellenistik Dönem'e aittir.

Kronolojik olarak sıralayacak olursak Paşabeleni Tepesi'nde önce Arkaik yerleşim ve nekropol daha sonra sur ve son olarak yamaç evler inşa edilmiştir. Ancak sur ve yamaç evler oluşturulduktan sonra en az bir evre daha geçirmişlerdir; Hellenistik Dönem'de yamaç evlerin inşasına başladığında surlar da geliştirilmiştir. Hellenistik Dönem içerisinde en az iki evre tespit edilmiştir. Ancak, Paşabeleni Tepesi'nde, yamaçlarda veya düzlükte ya da Gürlevik mevkiindeki yaşam ve ölüme ait izler, Hellenistik Dönem'de İ.Ö. 2. yy.'ın ilk çeyreğinde sona ermiştir. Bunun nedeni tam olarak açıklanmış değilse de limanın dolması, nehrin elverişsiz hale gelmesi veya toprak kayması bir neden olabilir.

Pers İmparatorluğu'nun ve satraplarının Kilikia'ya ve Nagidos'a tanımış oldukları özerklikleri ve Ptolemaioslar'ın Nagidos'a vermiş oldukları önem nedeniyle Nagidos'un, Kıbrıs, Mısır ve Ege ile ticari ilişkileri olmuş ve bu durum Nagidos'u ilgi odağı olarak tarihin çeşitli zamanlarında ön plana çıkartmıştır.

Ayrıca çağlar boyu Nagidos'a olan ilginin sürmesinin diğer nedeni uygun liman koşulları, verimli toprakları ve Hellenistik Dönem'de korsanların kontrol altında tutulabilmesi açısından önemli olan jeostratejik konumu ile açıklanabilir.

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin 2007

¹⁴¹⁰ Bu yazıtların çevirisi Prof. Dr. S. Şahin tarafından yapılmıştır; kendilerine katkılarından dolayı teşekkür ederim.

NAGIDOS
Results of an Excavation in
an Ancient City in Rough Cilicia
(Extended Summary)

PREFACE

Serra DURUGÖNÜL

The Nagidos excavations (at Paşabeleni Tepesi, Bozyazı county, in the Province of Mersin) were directed by Prof. Dr. Serra Durugönül as a project of Mersin University and the State Planning Organization and it was conducted between 1998 and 2002. The permit for the excavation was given by the Turkish Ministry of Culture and Tourism and the Deutsches Archaeologisches Institut (Berlin, German Archaeological Institute) twice gave scholarships for the evaluation of the material from this excavation. I would like to give my thanks to these four institutions for their support for this work.

Assistant Professor Dr. Murat Durukan and Assistant Professor Dr. Ümit Aydınöglü from the Archaeology Department of Mersin University gave unflagging physical, technical support and help with the daily problems of the excavation. I can only mention a few of the many students and academic staff of the department who gave their support, they include: Assistant Ercan Aşkın (M.A), Assistant Erkan Alkaç (M.A.), Hatice Körsulu (M.A), Gül Karaüzüm (M.A), Neşe Kul, Ümit Çakmak and Neşe Ekiz.

I would also like to thank Assistant Professor Dr. Murat Durukan for his support during the coordination of this publication. Assistant Ercan Aşkın (M.A) worked on the reduction of this book with great efficiency.

I would like to thank the Bozyazı municipality for its support. We wish to express our gratitude to Zeynel Sakınan, owner of Hotel in Bozyazı (Nagidos), who made us feel at home and his wife, Nedime Sakınan, who provided motivation and support to our team with her delicious food. I would also like to thank the citizens of Bozyazı, especially Doğan Deniz and Mustafa Ersoy (both deceased) and the Ersoy family who supported us during these excavations.

As valuable and permanently lasting as the fieldwork is the excavation's publication; for this reason we began working on this publication directly following the completion of the excavation and we feel happy to present this publication to you although it has taken some time as, like excavation, publication is a team effort and all the authors who participated in this study have their other responsibilities. All the authors of this publication made important contributions to this study of the history and archaeology of Nagidos and I am grateful to all the authors who contributed to this publication.

The importance of an excavation and its publication that has been carried out in this part of Cilicia arises from the present dearth of information concerning this region. With this publication much new data and scientific conclusions are presented concerning East Mediterranean archeology. Cyprus presents significant data in addition to conclusions reached by comparisons with the finds from Kelenderis which is the closest excavated site to Nagidos. Similarities and divergencies from other Mediterranean and Aegean cities, as well as with other Cilician settlements at some geographical distance, such as Tarsus, have produced new results.

In conclusion, Nagidos provided forms of ceramics, amphorae, coins, terracotta statuettes and architectural elements which are site specific, but all also show similarities with finds from the cities and regions mentioned above. We believe that this study will contribute to the science of archeology and to the archeology of Cilicia and the Eastern Mediterranean.

My special thank go to Suna-Inan Kırac Research Institute on Mediterranean Civilizations which took this book to the programme of Adalya Supplements and enabled this study to be published.

INTRODUCTION

Serra DURUGÖNÜL

This book constitutes the collective publication of ancient Nagidos. A salvage excavation has been lead in the necropolis of the ancient site of Nagidos in 1986. Since then no other scientific work has been done in Nagidos.

The results of the excavation, undertaken by our team is published within the six chapters in this book:

“The Geographical - Topographical Characteristics” and “Historical Development” of Nagidos shows the reasons of preferance of this site being chosen as a settlement. The historical development gives an insight to the periods in which the finds of Nagidos were produced or imported.

The second chapter deals with the “Architecture” of Nagidos. The fortress as the reflection of military architecture is presented and suggestions for dating and reconstruction have been undertaken; the “Slope Houses” as examples of civil architecture have been handled in the same method.

The third chapter introduces us the “Necropoleis” of Nagidos studying the grave types, burial customs and finds of three necropoleis in Nagidos.

The fourth chapter presents the “Ceramics” which offer a rich variety and criteria for dating. They are handled chronologically and due to their results a general evaluation of Nagidos has been discussed. “The Commercial Relations of the city due to the Amphorae found during the Excavations” and “Stamped Amphora Handles: Rhodian, Knidian, Cypriot and Local Productions” reflect not only the variety of forms but also informs us on the trade connections of Nagidos.

The fourth chapter which deals with “The Terracotta Figurines and Stone Statuettes of Nagidos” shows one of the earliest group of finds from Nagidos. In this chapter “Two Hellenistic Bronze Stauettes and a Mold from Nagidos” reflect the richness of the iconography and of the Nagidian finds.

The sixth chapter deals with the “Coins” by selecting the most representative ones of their group.

The “Conclusions” evaluate the results of all the papers handled here and performs the archaeological and historical richness of Nagidos.

- I -

THE GEOGRAPHICAL - TOPOGRAPHICAL CHARACTERISTICS AND THE HISTORICAL DEVELOPMENT

Serra DURUGÖNÜL

Nagidos is an ancient settlement within the boundaries of Middle Rough Cilicia in the county of Bozyazı, in the modern administrative province of Mersin, situated 10 kilometers east of Anamur. The acropolis, that is to say the center of the ancient settlement is on a hill known today as 'Paşabeleni Tepesi'. Paşabeleni Tepesi is 68 m. high and measures 400 x 300 m. (Map. 1). The river, called today the Sini Çayı, which springs from the Tauros mountains, reaches the sea to the west of the acropolis. The location of the city of Nagidos was consciously chosen, with the acropolis overlooking the ships that could enter the river from the sea. Also the island Nagidussa, lying 200 m. south of the acropolis, strengthened the location of Nagidos.

From the foundation of Nagidos in the archaic period until its abandonment in the second quarter of the second century BC, Nagidos took part in trade as we conclude from the finds and the imitations of trade goods from: Samos, Cyprus, Egypt during the rule of the Ptolemies, Ionia and Attica, goods which were found or were produced in various periods at Nagidos. In addition, Assyrian documents noted that the Iamanies (Ionians) and Greeks founded garrisons in mountainous Cilicia and that they continued this eastern trade, indicate intensive trade connections. The reason why Nagidos was abandoned is today unclear, but the harbour silting up, the river becoming unfit for shipping, or coastal erosion are possible reasons.

Chronologically, firstly the necropolis, than the defence system and finally the slope houses were built upon Paşabeleni Tepesi. The defence system was constructed during the Late Classical period and the houses on the slope that were constructed during the Hellenistic period were further developed during this period.

According to ancient sources Nagidos was founded as a colony of Samos, but the finds from the site (such as ceramics or terracotta statuettes) do not indicate any strong connections to Samos and consequently the ancient sources must be questioned. The evaluation of the excavated finds show connections to Cyprus were much stronger. Immigrants must have settled at Nagidos in small groups and produced in their own style. The reason why ancient writers relate that Nagidos and many other settlements, were founded as colonies of a large Greek settlement, must refer to the fact that they came under the influence of Greek trade and culture and aimed to reflect, through this attachment recorded in the ancient sources, a certain prestige given to these new settlements. This was also the

beginning of the 'graecization' process and Nagidos, as was the case with many other Cilician cities, never lost its Greek substance.

The interest concerning Nagidos was due to the fact that it provided a good harbor and fertile land within an important strategic location. With the autonomy given to Nagidos and to Cilicia in general by the Persian authorities and the importance placed by the Ptolemies on this area for military purposes, Nagidos became the center of interest during various historical periods and could develop its connections with Cyprus, Egypt and to the Aegean.

- II - ARCHITECTURE

II.1. The Defence System

Serra DURUGÖNÜL

The defence system of Nagidos was primarily established to protect the acropolis. The towers are concentrated on the east side because it was more open to attack in comparison to the steeper slopes of the north and the west side being protected by the river; the south side also has a steep slope and it is open to the sea. The defence walls (T-U 34 and T 34) and tower 1 shows different characteristics in comparison to the towers: 2, 3 and 4 (figs. 7-14). The defence system was therefore constructed in two phases. This is obvious from the different techniques of masonry construction employed, while the dating of the towers is also possible from the finds from the towers. Furthermore analysing historical events provides us with suggestions for the dating as, after the first phase of autonomy, the necessity to support the defensive system by adding the towers 2, 3 and 4 occurred from the need that arose connected with the struggles between the Ptolemies and Seleucids. Considering the architectural characteristics, the finds from these structures and the historical events, we have concluded that tower 1 with its defence walls (T-U 34 and T 34) and tower U 26 (figs. 20-21) must belong to the earliest phase, that is to the 4th century BC, with towers 2, 3 and 4 being dated to the 3rd century BC. The wall that connects tower 3 with tower 2 only leans on tower 2 and the platform was converted into a tower to form tower 4; this evidence indicates that there were different construction phases within the 3rd century BC.

As is noted, the early periods of the city walls and the tower U-26 can be dated to the 4th century BC from their architectural characteristics and from the related finds. Nonetheless, during this period the coin minting of the eastern cities of Cilicia increased in general and city walls were constructed. City coins began to be minted at the end of the 5th century BC. Apart from a single coin type which belongs to the time of the satrap Pharnabazus, Greek iconography is maintained. These innovations constitute a part of Persian policy, to reinforce their borders in the west. Especially after the “Kings’ Peace” of 386 BC the construction process was accelerated and local administrators undertook the responsibilities of the satrap. During this period tower U-26 must have been constructed. Before Cilicia was conquered by Alexander the Great such towers were constructed to characterize the ‘seat of the ruler’, having a defensive function which is also known in Lycia and such towers were inserted within city walls. However, to define this tower as the residence of the dynast will be a much too definite proposal. Tower U-26 being oriented towards east, like the entrance in the city wall, should have been constructed to strengthen the city walls. Such towers being located towards the peak of the hill

and yet close to the city walls indicate they were built for supporting functions whenever necessary rather than part of an active defensework. It is also possible to see building complexes including one or more towers, that were constructed within the city walls. The walls of such towers were thicker than those of the city walls. At Nagidos, as in Lycia, this “central structure” faced the direction where the danger of attack was most probable. In this way the power of the ruler was exhibited and at the same time the slopes leading to the acropolis were kept under control. We know of such examples from Lycia: Tyberissos, Hoyran, and Myra. A city-plan with city walls surrounding the “central structure” (‘Kernbau’) located at the peak of the hill and with houses located on the slope date back to the Achaemenian period and this plan was implemented mostly for military objectives. It is certain that the construction of the city walls (or the tower U-26) by a local governor without being hindered by the “Great King” is to be regarded as an indication of autonomy.

Tower 3 and 4 provide criteria for dating. Tower 3 (figs. 10-11) has some properties which are not found in the other towers. Firstly, it possesses a staircase, located at the west entrance. It served to level the height between the foot of the tower which was constructed on the slope and the walking level outside it. Furthermore this tower has narrow posterns; two in the east and one in the south. The postern in the south face is concealed when looking from the front and it was constructed with great proficiency to provide a gallery, inclining towards the interior at a diagonal angle. The most common function of these posterns was to enable a direct and quick connection between the lower city and the acropolis. Related to the military techniques of the 3rd century BC, the posterns were constructed to be narrow and they could be defended by a single soldier and these posterns could be closed quickly and easily with large stones during any attack. Few ceramics were found beneath the level of the last stair in the tower and all of these indicate that the tower was constructed during the early Hellenistic period.

As a result of the excavations conducted in tower 4 (fig. 12), a platform was found situated on the north side of the tower and this platform must have existed prior to it being converted into a tower (tower 4). As a matter of fact, the importance of the situation of this tower increased due to the extension made to the acropolis, as the most important point of the city wall that faces the sea. Ceramic finds indicate that this tower obtained its final form during the Hellenistic period. In particular, finds of three amphorae are of importance as dating criteria as they parallel the amphorae of the 3rd century BC. No material was found beneath the platform.

As mentioned above, after the first phase of the Persian period, the requirement to strengthen the defensive system during the Hellenistic period by inserting the towers 2, 3 and 4 into the city walls, should have been connected with the conflicts between the Ptolemies and the Seleucids during the 3rd century BC. In particular the strategic importance of this part of Cilicia and its cedar trees for ship construction were of great importance for the Ptolemies with their powerful navy. Such conflicts continued until Anatolia was conquered at the beginning of the 2nd century BC by Antiochus III and Nagidos was then abandoned after a short period for natural reasons.

Reconstruction suggestions can be made concerning the defence system from the plans. The determining factor for the first suggestion (fig. 28) concerns the entrance to tower 3 on its northwest side: due to the necessity of its protection, a wall should be thought of as extending between tower 3 and tower 1 and, in this case, the entrance to the acropolis would have been provided by a probable entrance located between tower 3 and tower 2, with access to the acropolis from a probable entrance located between tower 1 and tower 2.

The second suggestion (fig. 29) supposes that the protection of the entrance at the northwest side of tower 3 was provided by the “interior corridor”, formed by the curve developed to reach tower 2

and tower 3. It is thought that the entrance to the acropolis was provided by a probable second gate situated between tower 2 and tower 4 from where the gate, installed between tower 3 and tower 2, would be reached. In this suggestion no wall was constructed between tower 3 and tower 1. In this case also, the space between tower 3 and tower 4 may have been closed by a wall. In this way, these defenses might have aimed to prevent enemies who approached the hill from the northeast, stopping them between tower 1, tower 2 and tower 3 and, at latest, between tower 2, tower 3 and tower 4.

Despite our excavations, the suggested reconstructions cannot obtain any certainty due to the destructive activity carried out on Paşabeleni Tepesi from the removal of earth and construction material for building and agricultural purposes, both in ancient times and today. Nevertheless, the defence system of Nagidos constitutes an important example of the garrison-city model that was developed in Cilicia Tracheia, holding its place amongst parallel examples from Asia Minor and Greece.

II.2. The Slope Houses

Serra DURUGÖNÜL

The houses on the slope on the south side of the acropolis (**EF-14**, **EF-14b**, **F-15a**, **F-15b**, **F-16**, **F-16b** ve **BG-15**, **BG-16a**, **BG-16b**, **G-16**) have been isolated by a road built in the 1970's that extends in an east-west direction to the modern houses on the west slope of the acropolis (figs. 30-32). The plan of the houses show a continuity in north-south direction, especially at the stairways (at the east side **EF-14** ve **BG-15**) and with the small corridor (**F-15b** ve **BG-16**) which confirm that the houses continued northwards (figs. 33-34). The corresponding axis and similar masonry technique show that these houses belong to the same complex.

The west house (A) (fig. 37) had two rooms and during the second phase of construction a third room was formed in the eastern section by adding a wall extending in a north-south direction (**EF-14b**, **F-15a** ve **F-15b**). The entrance to this house was at the level of Φ 15 a, with the connection between the rooms provided by interior doors. The second house (B) (**F-16b** ve **F-16**) (fig. 39) was constructed east of house A and possessed two rooms in its first phase. During the second phase a wall was constructed in the east room (**F-16**) extending in an east-west direction. In the western section of this room (**F-16b**) a sherd and a pavement were found and, from beneath this pavement a 3rd century BC kantharos was excavated. The entrance to this house was also provided from the south and there was interior connection between the rooms.

Sections C and D form the rear parts of house A and house B. For a clear reconstruction suggestion, the precursors and the contemporary parallels to the slope houses of Nagidos were considered with larger settlements such as: Pireus, Priene, Olynthos and Kassope, as well as smaller settlements such as: Xobourgo, Vroulia, Leukas, Dystos Pınara, Limyra, and Knidos. As a result of this research, one can not talk of a planned urbanisation.

Stratigraphic material could not be obtained from the houses on the slope of Nagidos but it is evident that they underwent at least two construction phases within the Hellenistic period.

In Lycia it is possible to find close parallels to the slope houses of Nagidos. The settlements there were usually established on the south slope with towers located at the summit. The settlement at Pınara was established south of the fortress constructed at the apex of the steep hill and south of these houses there was another fortress, with the settlement developed between these two fortresses in a protected location. The houses at Limyra show similarities to the Nagidos slope houses in terms of houses with east - west oriented streets and north - south oriented stairways. At Limyra,

as at Nagidos, the rooms at the back of the houses were built on the bedrock. At Limyra, after the court at the entrance, an andron at the east and a corridor at the west which led to the room for the women were found; rooms to the north and south were allotted to the women, 'gynaikonitis'. As at Nagidos the reconstruction of the roofs suggests they were either inclined or flat and plastered and, as at Nagidos, the walls of the houses at Limyra were constructed from irregular stones compressed with mud. Similar to the Nagidos houses, the houses at Limyra were also constructed on the slopes and, in order to prevent land slips, terraces were constructed with rough rocks extending in an east - west direction.

In Knidos, as at Nagidos, there were stairs extending in a north-south direction between the slope houses; east-west oriented roads crossed these passages in right angles and these houses also belong to the Hellenistic period.

When the data to hand and the known parallels are considered, two different reconstruction suggestions can be made, related to the distribution of the houses on the slope. Firstly, that groups of two or four houses were spread irregularly over the slope; secondly, that these houses consisted of two or four house groups, with north-south oriented passages between them and that they covered the entire slope. No data was found related to the number of storeys of these houses, since the full height of these structures is not preserved at any point.

Reconstruction suggestions: As mentioned, A and C are regarded as a house (House 1) while B and D are regarded as another house (House 2). According to the first suggestion (Suggestion 1) (fig. 45), if the houses had two-storeys, the rooms at the back, today lost beneath the modern road, must also have two-storeys, with the connection between storeys through movable or fixed stairs. C and D which are situated at rear, that is, to the north of these houses, were raised up on the bedrock and had a single storey. This storey should have been constructed as the extension of A and B at the second storey level towards the back. In this case, the roof can be understood as having been inclined, covering the entire building and covered with roof tiles.

Another possibility (Suggestion 2) (fig. 46) is that the front rooms (A and B) of house 1 and house 2, situated on the south, had a single storey and, as in the first suggestion, they extended northwards with two-storeys, overcoming the slope, now lost beneath the modern road, whereas C and D situated to the north, again as in the previous suggestion, had a single storey rising from the bedrock. In this case, the roof would have had two separate parts, one over the front rooms, the other one for the part today lost beneath the modern road, as well as over rooms of C and D to the north. Both are thought to have been inclined and to have been covered with roof tiles.

The final possibility (Suggestion 3) (fig. 47) differs from the other suggestions: Terrace houses consisting of a front row - south - (A and B) and back row - north - (C and D). They might be two or one storeyed. However, it should be taken into consideration that if houses A and B had two-storeys, they might have obstructed the view of houses C and D. When the houses are considered as a row of houses with back rooms, the distance between the south and the north row is very short and this was an appropriate solution to prevent land slipping but, nevertheless, it should be expected that the land was also terraced. The roof is again to be thought to have been inclined to the front and to have been covered with roof tiles.

In all three suggested reconstructions, an inclined roof has been suggested for the possibility of the collection of rainfall and to providing a longer usage as, among the finds from the EF-14 and F-15 digs, numerous roof tiles were obtained. But there is also the possibility that they were brought from some other place.

- III -
THE NECROPOLEIS

Murat DURUKAN

The finds from the excavations undertaken at the three necropoleis of Nagidos show that the finds might have been imported from Cyprus during the late archaic period. Amongst the ceramic finds are pieces that can be dated to the classical period and of Attic manufacture. The commercial activities of Nagidos in the Archaic and Classical periods can be understood from these grave finds. The regional characteristics which are frequently observed in Cypriot and Cilician archaic period graves and grave finds indicate that Nagidos had intensive commercial, cultural and economic ties with the other cities of Cilicia and with Cyprus.

No finds belonging to the first three quarters of the 5th century BC were found in the graves and this is also to be observed the stratigraphy of the excavations at Nagidos. However, many gifts for the deceased belonging to the last quarter of the 5th century BC were found. This dense concentration of grave finds continues till the end of the 4th century BC.

The grave finds dating from the Hellenistic period are very few as are the number of graves from this period. A diadem belonging to the first half of the 3rd century BC was found in the Gürlevik necropolis and this diadem (fig. 109) is one of the latest material finds from the necropoleis. One of the late period finds is a Hadra hydria (fig. 123) (today in the museum of Adana) which was found in the third necropolis area within the boundaries of Çubukkoayağı Village. This vase dates from the second half of the 3rd century BC. The scarcity of the Hellenistic grave finds does not reflect the Hellenistic settlement of Nagidos. In the excavations on the acropolis some pieces were found that belong to the second half of the 2nd century BC. Among the necropoleis materials there is nothing from the 2nd century BC. Evidently the Nagidos necropolis dating from this period has not yet been found, as Nagidos most probably reached its widest area of settlement during the Hellenistic period.

The dates of the finds from the necropoleis provide indications related to when each necropolis area was employed. The Atatürk Park Necropolis area formed the earliest necropolis, located on the east slope of Paşabeleni Tepesi with the rock-cut rooms with dromos belonging to the second half of the 6th century BC. This area which yielded no late material began to be used as the entrance to the acropolis in the early 4th century BC, after the defensive walls had been built for the acropolis and thereafter this necropolis was no longer used.

Many rock-cut rooms with dromos have been found on Belen Tepesi, located to the east of the acropolis hill but all of these tombs had been robbed. The plans of these rock-cut rooms shows similarities with graves with dromos on the acropolis and are dated to the 6th century BC. Nevertheless it is

not possible to date the graves on the Belen Tepesi from the plans alone, because graves which exhibit these same features, remained in use in centers such as Kelenderis and on Cyprus until the Roman period.

The earliest finds from the Gürlevik necropolis (fig. 81) indicate that this area was used as the necropolis at the end of the 5th century BC with this dense concentration of finds stopping at the end of 4th century BC which indicates this necropolis remained in use without any noticeable interruption for at least hundred years.

On the other hand, the finds obtained from the Çubukkoyağı necropolis indicate that this area began to be employed from the 4th century BC onwards and most probably remained in use until the end of the 3rd century BC. The Çubukkoyağı necropolis is located 2 kilometers east of the acropolis which can be understood as the center of Nagidos. The location of this necropolis provides an indication of the expansion of the area of Nagidos and it can be understood that the settlement expanded towards east.

At the Atatürk Park necropolis (figs. 53-66), where the earliest graves were found, no burial urns were excavated and, consequently the inhumation tradition must have been practiced at least into the second half of the 6th century BC. But two urns found in the Gürlevik necropolis indicate that there was diversity within the funeral traditions of the early 4th century BC at Nagidos. From the graves and grave finds from this period, it is possible to say that the inhumation tradition dominated over cremation. In conversation with people living in the region, information that quantities of ash and bone remains were seen during excavations around the Bozyazı Çayı to obtain sand and pebble is of importance. Although this information indicates the existence of cremation, such information being verbal and with no finds obtained, the chronological problems remain unresolved. Moreover, the Hadra hydria which was found in Çubukkoyağı, indicates the cremation tradition still existed in the second half of the 3rd century BC. From some indications at Kelenderis, cremation seems to be a widespread burial practise employed in Cilicia Tracheia during the Hellenistic period. Due to the finds from Nagidos it became possible to extend this date back to the early 4th century.

It is possible to date the material obtained from the necropoleis mainly to the late archaic period (second half of the 6th century BC) and to the late Classical period (late 5th century BC to the end of the 4th century). Graves or grave finds which date from earlier than the middle of the 6th century BC were not found. Consequently, the first period about which we do not have information on the subject of graves is the period between the second half of the 7th century BC and middle of the 6th century BC, whereas the richest finds from the Archaic period were obtained in layers which belong to this period. Such a paradox indicates that the first necropolis area should most probably be looked for elsewhere. Another period lacking evidence is the first half of the 5th century BC. One can suggest likewise that the necropolis from this period might also be located in some other area, but the number of finds from this period is quite low. It would be possible to obtain important information relating to the development of the city, if those graves belonging to this phase, here evaluated as the stagnation period at Nagidos, could be found.

- IV - CERAMICS

IV.1. Nagidos in the Light of the Ceramic Finds

Murat DURUKAN

Foundation Phase: The People and Culture of Nagidos

Ceramics provide indications concerning the period when Nagidos must have been founded. It may be interpreted as the main point relating to the early history of the city that neither wild goat nor fikellura ceramics have been found. Wild goat ceramics had a very widespread distribution throughout the ancient world in the second half of the 7th century BC and there are examples of this ceramic type from Cilician cities such as Tarsus, Soli, Kelenderis, from the Kinet Höyük and from Cyprus and Al Mina. Products of Corinth manufacture, the outstanding ceramic producer of the 7th century BC are also missing from the Nagidos finds. Few Corinthian ceramics have been found in other eastern Mediterranean cities, neighboring cities of Nagidos. However, as mentioned above, no wild goat decorated ceramics, with an even wider distribution were found at Nagidos and, in consequence, it can be concluded that Nagidos was newly founded at the end of the 7th century BC, when the wild goat type of ceramic decoration disappeared. It can also be suggested that Nagidos had not yet become an important commercial center at that time.

As a matter of fact, a fairly significant concentration of Nagidos ceramic finds is relevant for the period between the late 7th century BC and the first half of the 6th BC. The painted ceramics of Cyprus and Cilicia, which can be defined as characteristic ceramics of this period, were found, together with the imported and imitation Ionian kylixes. Imported Ionian kylixes have a great importance as they are the only ceramic group that can be found as the imported material (except the ceramics of Cyprus) amongst the archaic ceramic finds.

Due to the rare finds from Nagidos, the opportunity to reevaluate many of the opinions and assumptions concerning Nagidos and Cilicia Tracheia has been possible. For example, the report that Nagidos was founded as a Samian colony in the late 8th century BC has been accepted from ancient times to the present day. However, following the excavations, it was observed that the number of archeological finds that can support such an opinion are in fact quite few. The forms and decorative elements that were widespread on Samos during the Archaic Period can not be found on the Nagidos ceramics. For example, whereas zigzag and wavy line motifs were the decorative elements, such motifs are found only on a few fragments found at Nagidos, and these are among the typical thick-white lined ceramics of Cyprus and Cilicia. Moreover, any ceramics which could be dated to earlier than the second half of the 7th century BC were not be found at Nagidos. In other words, the ceramic finds

stand in direct contradiction to the received opinion that Nagidos was founded in the late 8th century BC and also that Nagidos was a colony of Samos.

However, it is to be clearly seen that the influence of Cyprus and Cilicia were very strong upon Nagidos ceramics. Many of the vase forms produced from Nagidos clay, in addition to some imported ceramics from Cyprus, indicate that Cyprus ceramic culture was well known and was preferred at Nagidos. Such material being found in quantity at Nagidos indicates that Nagidos remained under Cypriot influence from its foundation phase onwards. The wavy line-stripped ceramics which were particularly used on Samos and in many East Greek centers were found also at centers in Cilicia. Even studies made at Kinet Tumulus and at Tarsus have produced results indicating this ceramic type was produced locally. Furthermore, at other important settlements of Cilicia these types of ceramics have also been found and it has been emphasized that this decorative element, defined as wave band, was the most frequently applied decoration on the ceramics of Cilicia, both incised and painted. Only a few pieces carrying such an ornament were found at Nagidos, when this type of decoration was so popular in the area, indicates the strength of Cypriote influence upon Nagidos.

Nagidos is geographically very close to Cyprus and it is known that there were relations between Cyprus and Anatolia starting from early periods and that the region of Cilicia functioned as a 'bridge'. Contrary to the sources, no evidence was found that indicates Nagidos was a colony of Samos. Further, the cult of Aphrodite, the foremost cult at Nagidos and a cult dedicated to Hera not standing in any relationship to Nagidos suggests the possibility that Cypriots were among the first settlers at Nagidos. Another indication supporting this conjecture is that no other cultural influence other than that of the Cypriots and Cilicians has been found at Nagidos. Consequently, Cypriot and Cilician influences to be seen on the ceramic finds from Nagidos and it being located within Cilicia suggest that this settlement had at its foundation a Cilician character. However Cyprus, as it was represented in a powerful manner both in religion and art, indicates that Nagidos, which was a young city in the archaic period, was influenced as much from Cyprus as it was influenced by Cilicia in a cultural sense; this also means that Cypriots were represented amongst the population of Nagidos.

In the colonial period, during which many cities established new colonies, it is to be expected that a city would be established at this point on the Mediterranean route, that is, within a geography the exceeds any conditions necessary for settlement. Nagidos was established in the near vicinity of forests, it is watered by the Bozyazı Çayı and consequently where there is no water shortage. Nagidos dominated the lands, productive for agriculture and convenient for defense. Boats still come into the stream today and it served this function in ancient times, as can be concluded from the high walls that are exist on both sides, built from giant blocks. These walls indicate that an arrangement was made to allow boats to move at ease into the stream and consequently, this small stream might have been converted into a natural harbor in ancient times.

There is another hill, almost of the same height, just on the east side of the Paşabeleni Tepesi termed the acropolis of Nagidos and interesting results were also obtained from the surveys and soundings conducted on this adjacent hill, known as Belen Tepesi and which extends for almost 2 kilometers parallel to the sea. The east side of the hill is surrounded by defensive walls and during the excavation work conducted within the boundary of these defence walls only material from the archaic period was found. The ceramic finds parallel the Paşabeleni finds. Consequently, Cypriot and Cilician influences are also represented in this adjacent area. These findings indicate that Nagidos was simultaneously built upon both hills. The settlement on the Belen Tepesi was deserted towards the end of the archaic period, while the settlement and development of housing on the Paşabeleni Tepesi continued. It is not yet clear, why the settlement on Belen Tepesi was abandoned, even though the hill was surrounded by a defensive wall but the settlement and development preference was in favor of the Paşabeleni Tepesi. This was most probably related to the Bozyazı Çayı, flowing

into the sea at a point very near the foot of Paşabeleni Tepesi. Thus, an acropolis was developed that overlooks the water source and the port, most probably located at the mouth of this stream.

Second half of the 6th Century BC.

The ceramics belonging to the second half of the 6th Century BC have significant differences from those of the previous phase. In this phase, imported Ionian kylixes are not found. As imitation Ionian Kylixes were used in Cyprus throughout the 6th century BC, it can be understood that Nagidos also followed this chronology and that imitation Ionian Kylixes were used in second half of the 6th century BC at Nagidos.

Nevertheless, it has been determined that local material or the materials imported or produced in other cities of Cilicia, also decreased. The rare finds obtained from the graves that were excavated on the east outskirts of the Acropolis, mainly dated to the end of the 6th century BC. Among these rare finds are a local (?) amphora, a banded bowl, a spherical bodied lekythos produced at Kelenderis and in particular the metallic cups have importance. However, some ceramic types popular in the ancient world in the second half of the 6th century BC are not found in Nagidos which is worthy of attention as, for example, the most popular period of the fikellura pottery, the inheritor of the wild goat pottery, occurs in the second half of the 6th century BC, yet no example was found at Nagidos of this type of ceramic. Yet, in the cities of Cyprus, the closest commercial partner of Nagidos, fikellura ceramics were available at that time.

A similar case is that of vases in the Attic black figure technique. Only two shards of Attic black figure kylixes were found, and these are the only finds to indicate any ceramic imports from the Aegean during this phase.

Attic black figure ceramics from this period are very few in Nagidos, although they are numerous on Cyprus and at Kelenderis and this provides some evidence concerning the position of Nagidos at this time. Such important ceramic styles are found in quite low numbers within the general average of Nagidos ceramic finds and, this might be related to the political conditions that developed in the second half of the 6th century BC, following the Persian invasion of Anatolia. This evidence from Nagidos can be interpreted as the difficulty of importing some commercial goods to Nagidos towards the end of the 6th century BC, goods which were popular in the ancient world. In this context it is not possible to talk about commercial autonomy for Nagidos, unlike the commercial autonomy obtained by Cyprus and most probably also by Kelenderis.

It is perceived that a period of stagnation in a commercial sense began towards the end of the 6th century BC at Nagidos, a city which had had commercial relations with the Aegean during the first half of the 6th century BC. The absence of fikellura ware in addition to the near absence of Attic black figure wares, indicate that during this period Nagidos became a settlement with weak trade connections and with little potential for commerce. In actual fact this period of stagnation to be observed towards the end of the 6th century BC was not only related to Nagidos, it was also felt at other centers within the region. According to Hanfmann, the reason of the decrease of finds of Aegean products in the Eastern Mediterranean is because the trade of Ionia was directed and canalized to the colonies that were established at the Black Sea region. However, perhaps the original reason for this situation should be found within the framework of the Eastern Mediterranean policies of the Persians.

The situation at Nagidos in part parallels that of Tarsus-Gözlükule. The studies made at this center indicated that ceramics that were popular in the ancient world in the 6th century BC were rare in Tarsus and it is suggested that Tarsus, which was a very important center until this period and which had imported quantities of Greek material, instead focused upon local production in the 6th century

BC and a similar process also occurred at Al Mina during the 6th century BC. The lack of imported ceramics between the years 580 and 520 BC may be explained by the fact that the Syria region came under the control of the Babylonian Empire.

Early Classical Period: First Half of the 5th Century BC.

The ceramic finds from this period constitute the most problematic group from Nagidos and this period is not completely clear for the other centers of Cilicia either. During the Classical period, the major alteration observed in the ceramic finds from Nagidos is the cessation of Cypriot influence. Cypriot and Cilician ceramic influences were very strong during the first half of the 6th century BC, are seen to decrease gradually till the end of the century, had parallel features as if they had been the products of the same hand. Simple linear decoration, concentric circles, biochrome decoration and typical white or red lining can be found on the majority of archaic ceramics but, a steep decrease in these ceramics occurred by the end of the 6th century BC, and this situation continued into the early Classical period. In particular, from the first half of the 5th century BC, not a single find was made that indicated it had been imported from Cyprus to Nagidos. Starting from the end of this century, although amphorae, bronze and a few ceramics are found, the influence of the early archaic period is no longer observable. The absence of artistic attributes on Cypriot ceramics during the Classical period and lack of competence in comparison with the leading Greek production centers is noteworthy. The shortage of material from Nagidos during the first half of the 5th century BC is not only related to Cypriot ceramics, but affects all the ceramic finds from Nagidos. Consequently, the main reason of the weakening that has been observed at Nagidos, from 500 BC onwards, could be linked with the political situation, with the decrease in the quantity of ceramic imports brought to Nagidos from Cyprus, should be related to the political situation of Cyprus during the first half of the 5th century BC.

Thus, it was observed that beginning from its establishment, the major commercial partner of Nagidos was Cyprus, and even during the archaic period, this relationship continued, to be characterised as one of dependency. However, from the beginning of the 5th century BC, the chaotic political situation on Cyprus also influenced Nagidos. During these same years, ceramic finds at Nagidos, known to have been imported from Cyprus and Cilicia cease. This was probably a consequence of the tensions in the relationship between the Persians and Cypriots. The impact of Persian policies was not limited to Cyprus, but had a regional effect. From this data, the first half of the 5th century BC, a period of stagnation, was also a dark age for Nagidos. According to evidence from stratigraphic surveys, this period of stagnation continued until the middle of the century.

These conclusions reached in consideration of the materials from Cyprus can also be obtained from the Attic ceramic finds. Attic pottery, regarded as the most popular material of the early Classical period were limited to only a few pieces found at Nagidos. The number of Attic ceramic finds from prior to the 5th century BC was only two; the number of the Attic ceramic finds from the first half of the 5th century BC at Nagidos was not more than five. Only one pottery find was made from the late black figure period (around 450 BC). The earliest finds from the red figure pottery technique belong to the second half of the 5th century BC.

During excavations, just beneath material that can be dated to the middle of the 5th century BC were finds that belong to the 6th century BC and it is therefore, observable that ceramics belonging to the first half of the 5th century BC were very few in total and they were not evident as a stratigraphical layer at Nagidos, while no tomb belonging to this period could be found. Among the finds from the necropolis not a single piece dating from the first half of the 5th century BC has been discovered.

These findings led us to conclude that Nagidos greatly declined in terms of economics and culture during the first half of the 5th century BC and this situation continued until the third quarter of the 5th century BC and after this, it was observed that ceramic finds first gradually, then rapidly increased in number and, by the end of the 5th century BC Nagidos had become an important center, not only with its ceramics but also from its coins and architecture. The last quarter of the 5th century BC, is noteworthy particularly as being represented by black figured pottery finds.

Two major points are noteworthy in respect to this historical perspective.

3. At the end of the 6th century BC and the beginning of the 5th century, the period of stagnation began at Nagidos
4. By the last quarter of the 5th century BC Nagidos had become an important center.

All of these negative and positive developments at Nagidos have political reasons. The settlement at Nagidos did not play a significant role in the east - west conflicts of the ancient world at this time, it tried to survive under the control of the dominant powers.

The period of stagnation in the first half of the 5th century BC is approximately half a century after the Persian invasion of Anatolia and during this period, development at Nagidos ceased. When the poorness of the ceramic material is taken into consideration, it noted that this period of stagnation began at the end of the 6th century BC and lasted till the third quarter of the 5th century BC, extending over a period of roughly 75 years.

Cilicia was considered an ally of the Persians, and as a privilege stemming from this alliance, it is known that the Persians had not appointed a satrap (a governor of a province) but instead had permitted Cilicia to be governed by its own local kings. In this manner, although dependent upon the Persians, a system of administration developed which was independent in domestic affairs. However, not every part of Cilicia made use of such privilege to an equal extent during the same period and, in fact, archeological finds indicate the settlement of Nagidos, which did not have a long-established history, declined almost to village status in the period between the end of the 6th century BC and the third quarter of the 5th century BC. Since similar declines have been observed in other provinces of the region during this same period, it has been suggested that a sanction-embargo process might have occurred, related to the general policies of the period. According to developments and in respect to the conditions of the period, this also indicates that these policies were conducted on behalf of the Persians for their benefit.

During this period, the events which had effected Nagidos, were dependent to the "global" developments which were not only limited with Nagidos. Following the Persian invasion, Cyprus which can be defined as a close neighbor of Nagidos had surrendered voluntarily in 545 BC. After this important development, till the last quarter of the 6th century BC no serious problem has been recorded between the Persians and Cypriotes. During this period, ceramics of Cypriote type and statuettes had a dominant impact on Nagidos.

However, the autonomy granted to Cyprus during the reigns of Cyrus and Cambyses had been terminated during the reign of Darius (521-485 BC) and in consequence of this loss of autonomy Cypriot - Persian relations had become tense by the end of the 6th century BC. During this period the "Philhellenic" trend had made its appearance and Cypriot culture came under the influence of Greek culture. On the other hand, until the end of the 6th century BC, Cyprus remained powerful in terms of culture and trade. Major adverse developments occurred as a consequence of supporting the Ionian revolution and after that time Cyprus was subjected to the severe reactions of the Persians and during this period Cyprus experienced cultural collapse. At Nagidos which had followed Cyprus like a shadow, as can be understood by the number and the type of ceramics, a period of stagnation

arrived and archeological finds are almost totally buried in the darkness of this period of history. This dark era overlapped the change in Darius' policies and the tense period experienced in relations between the Persians and the Cypriots. Therefore, the minimal number of finds from Nagidos can be connected to these two important events. Any direct connection of Nagidos with the Ionian revolution has not been determined to date but, its geographical closeness to Cyprus and people of Cypriot origin within its territory, may have caused the Persians to take measures against the region, in which Nagidos was also included. Consequently it can be assumed that the administrative revision during the period of Darius had influenced Cyprus, Nagidos and other regional provinces in different refractions and, in consequence of these measures, Nagidos almost collapsed during the first half of the 5th century BC.

During this same period, wars in the vicinity of Nagidos should be considered another factor with an adverse impact upon cultural and commercial activities at Nagidos. During this period political balances shifted against the Persians for a short period of time, following the establishment of the Attic-Delian League and particularly during the second quarter of the 5th century BC when Athens became powerful and the borders of the league expanded. In this period there were times where Athens tried to become dominant against Persia, in terms of military and political aspects, in Egypt, Cyprus and in southern Anatolia. During the course of this process, the league lost some of the wars against Persia in Egypt and Cyprus while it gained some others, for example, in 466 BC as a result of the war won by the Attic-Delian league at the Eurymedon, the Persians had to retire their fleet to the easternmost part of the Mediterranean Sea. During the long state of war between 459 - 454 BC the Persians first gained a victory on Cyprus, and then in Egypt, while from 450-449 BC the Greek fleet won the battle in the open sea off Salamis (Cyprus). As both armies suffered heavy losses, victory was not meaningful to the Greeks and they had to retreat without conquering Cyprus. It can be understood from these wars that the east Mediterranean Sea and Cyprus carried a vital importance for both the Persians and the Greeks. Any invasion of Cyprus by the Greeks entailed an approaching threat for the Persians.

Second half of the 5th century BC.

In the second half of the 5th century, developments changed in favor of Nagidos. Just after the mid of the 5th century BC Pericles signed the Peace of Callias with the Persians and Athens developed commercial relations with Persia due to the provisions of this agreement. The most important consequence of the Peace of Callias made with the Persians was that a relationship developed between the parties and, due to this agreement Athenian products began to freely to enter Persian territory and cities under Persian control. This should provide one of the main reasons why Attic ceramic finds greatly increased at Nagidos in the last quarter of the 5th century whereas formerly they were very limited.

However, apart from the availability of Attic ceramics at Nagidos, this material and other ceramics greatly increased in quantity and Nagidos became a city which minted its own coinage. A great change was experienced in the city in the last quarter of the 5th century BC. The scarcity of materials from the first half of the 5th century BC shows that Nagidos had declined to the status of a village. The strategic position of Nagidos in all probability played a role in the positive developments which were experienced during the second half of the 5th century BC.

The events that began at the beginning of the 5th century BC, with Cyprus providing support to the Ionian revolution and which developed over the following fifty years made it inevitable that the Persians powerful cities in Cilicia Tracheia were threatened. The fact that the Persian naval force departed from Cilicia, from the outbreak of the Ionian revolution onwards, supports this determination.

Nagidos is one of the cities situated in the most westerly part of Cilicia Tracheia and when its closeness to Egypt, to Cyprus, Pamphylia and Lycia is taken into consideration, it is evident it was one of the most strategic ports from which Persian naval forces departed or gained strategic support. The wars that occurred in the first half of the 5th century BC in this region gave a special importance to Nagidos. The fact of powerful cities under Persian control in this geography also carried great importance for the security of the corridor between Cyprus and Cilicia. Consequently, Nagidos became a settlement employed as a departure base, supplying supporting units for the Persians forces in the second half of the 5th century BC. This may help to explain developments at Nagidos which reached a summit in the last quarter of the 5th century BC. The ceramics show significant increase in the last quarter of the 5th century BC and indicate these positive developments.

Nagidos city coins, minted for the first time in this period also support this hypothesis. The iconographic characteristics of these coins are marked by influences from Greek culture and this has caused various discussions concerning the origins of the people who were living in the cities of this region. Furthermore, colonization stories conveyed from ancient sources and a limited number of Mycenaean ceramics resulted in the impression of a concentrated Greek colonization having taken place in Cilicia and as though Greek colonists populated in this region in large numbers although there is insufficient archeological data to support this belief. In recent studies, in opinion concerning the population of these communities, populations which can perhaps best be described as extensions of the native Anatolian peoples, has been adopted in defining the inhabitants of these settlements. As colonization stories are viewed as nothing less than a deliberate attempt to link these communities to the Greek community through artificial-contrived links. It is argued that these contrived links were maintained to secure commercial ends and to attain prestigious positions during the ancient period. Today, it is unsurprisingly exploited by some researchers for ideological purposes. When the evidence of the finds from Nagidos are taken into consideration, the probability that this city was in fact established by people whose homelands were Cilicia and Cyprus becomes clear and the traditional expression that it was a colony of Samos and the opinion that Greek originated people inhabited Nagidos, can no longer be supported.

However, Greek iconographic characteristics are to be seen on the coins minted in the cities of the region from the second half of the 5th century BC onwards, one of the subjects under discussion in this volume. In the wars between the Greeks and the Persians in the 5th century, it is thought that the artistic quality of the Greek coins and their extensive circulation influenced Cilicia and the entire Mediterranean region. Consequently, the minting of the coins which carry Greek characteristics in Cilicia during the period of Persian dominion has been evaluated as evidence for the existence of Greeks in this area, but rather, it was generated as a consequence of Greek commercial activities.

Indeed, although the relations of the Persians with the Greeks at the beginning of the 5th century BC was based on tension and policy conflict it is seen that the Persians were conscious of how the Greek coins in this period functioned as a commercial instrument. However, coins that exhibit Greek influence and were minted in the second half of the 5th century in the regions under Persian domain can be evaluated as being one of the consequences of the Peace of Callias. As a matter of fact, following this agreement Greek products obtained the possibility of free circulation in the Eastern Mediterranean and the distribution of Attic ceramics increased dramatically. The dates when these coins appear also occurs around 440 to 430 BC. The period between the Peace of Callias and the outbreak of the Peloponnesian wars (431 BC) was a period in which Athens established a powerful cultural, economical and even military hegemony, of expansion throughout the entire Mediterranean. During this period of 20 years of peace Athens almost acquired an empire and during this period, in the absence of war between Persians and Athens, Athens also entered the Eastern Mediterranean

region in a powerful manner and the coins minted in the Cilician region which carry Greek influence, they were minted under these circumstances and conditions. The enviable developments which Athens showed in the artistic, cultural and economic spheres might have prepared the ground for the cities of Cilicia to mint coins carrying Greek influence. However, it should be noted that the Cilician region was under the rule of the powerful Persian Empire during this period and that it was difficult to mint such coins without Persian authorization. Consequently, such coins should be evaluated as an indication of the intensity of trade connections made with the Greeks rather than indicating the presence of Greeks or of the political power of Greece.

4th century BC.

A new problem developed in Cyprus in the early 4th century BC as Euagoras began to behave as an independent king at Salamis and even laid claim to the surrounding geography, extending to Cilicia and Phoenicia. Thereupon a new period of warfare began between the Persians and Cypriots. This period of war enhanced the importance of Nagidos because immediately following the war, in the reign of Pharnabazus, Persian coins were minted at Nagidos for the payment of soldiers (380-374 BC). These coins were minted only in Nagidos within Cilicia Tracheia and they show that Nagidos had become an active Persian garrison. Furthermore the city walls, dated to early 4th century BC can be considered another indication, showing the strategic importance of the city was enhanced during this period. The Persians approached other Cilician cities in a similar manner in addition to Nagidos, for example: the entrance of Meydancikkale was fortified, a major architectural mobilization in Issos including the city walls and coins being minted in the important cities of Cilicia occurred from the late 5th century BC onwards. One of the reasons for this positive approach of the Persians towards Cilicia was that they were well aware of the danger that could come from the Aegean; in addition, Cyprus remained a potential danger, and Cilicia, in Persian hands, being the most strategic region to maintain Persian control over this island also played its part in aiding Persian support for Cilicia. Against this panorama, the Persians should have supported their important allies in economic terms and preferred in this way to obtain their support and confidence.

As a result of the evidence of these finds, the opinion that Nagidos was founded in the second half of the 7th century BC by Cilicians and Cypriots gains in seriousness. Until the late 6th century BC, beyond any doubt, mention can be made of the dense concentration of Cypriot and Cilician pottery. The limited number of imported finds from the major cities of Ionia were imported entirely for commercial purposes to Nagidos and, in consequence of this excavated material, the thesis that Nagidos was a Samian colony has lost its probability.

In the middle of the 6th century BC Persian rule began at Nagidos, as throughout all Anatolia. No changes were experienced in the commercial and cultural spheres until the end of this century. However the dark phase of Nagidos begins in the late 6th century BC. The number of the ceramic finds is remarkably few from this period of stagnation that lasted around 75 years. The reason Nagidos declined to such a dark state is related to a "global" crisis. The start of this dark period overlaps with the start of the Ionian Revolution which flared up at Miletos and spread throughout all Western Anatolia and Cyprus. Eventually the measures taken by Persians after the suppression of the revolution had also impacted upon Nagidos. As a matter of fact, similar processes can be observed in many centers of Cilicia and in the East Mediterranean which support this opinion.

From 477 BC onwards the wars between the Attic-Delian league and the Persians were conducted in Anatolia and the East Mediterranean. It seems that this caused a new period in Nagidos, which had experiencing a decline at the end of the 6th century BC. A change began towards the end of the 5th

century BC and during this same period Cilicia became increasingly important for the Persians and Nagidos became one of the portals from which Persians expanded into the Mediterranean.

There are also some other cities where similar or contrary developments were experienced in the geography neighboring Nagidos. For example, it was noted that Tarsus (Gözlükule) and Mersin (Yumuktepe) entered a dark period as was the case with Nagidos and following the Persian invasion, the period between 520 and 320 BC was described from the evidence from Tarsus as an “enigmatic lacuna”. Hanfmann, who participated in the Gözlükule excavations and who published its ceramic finds, divided the late iron age period of this center into two phases. He evaluated the first stage which lasted from the beginning of the 7th century BC to 600 BC as the Assyrian period and called that period which lasted until the third quarter of the 6th century BC as the second stage. The Gözlükule Tumulus was subjected to an interruption and it restarted during the Hellenistic period. It has been emphasized as a probability that the settled people in this part of Tarsus were evacuated and that the people who lived in Mersin suffered this same misfortune. Hanfmann combined this with the Persian capture of Anatolia. He also thought that the Persians might have forced the local governors to abandon their defense structures and he emphasized that the Persians who revitalized some major coastal cities in this same period, implemented rigid policies on those cities which represented a potential danger. Lastly, Hanfmann suggested that Tel Sukas, the Greek colony located on the north Phoenician coast ceased to exist around 540 BC and was evacuated by order of the Persians.

This dark period lasted until the end of the 4th century BC at Tarsus-Gözlükule and at Mersin. It has been noted that there were no imported Attic material finds from these two centers with the exception of a few Attic ceramic finds that are not stratigraphical finds. Similar results were also obtained from Kilise Tepe, a neighbouring settlement. At this center no ceramic finds belonging to the period between 600 BC and 300 BC were found and it was noted that the gap period here lasted for a fairly long period.

At Nagidos a limited number of Attic ceramic finds belonging to the late Archaic or early Classical Period were found. However, an increase in Attic ceramics is observed in the second half of the 5th century BC and this concentration greatly increases in the last quarter of this century. This “graph”, characteristic of imported Attic ceramics at Nagidos, parallels some other centers of the East Mediterranean, with cities such as Dor and Tel Michal examples for this, in addition to Cilician cities such as Soli and Kinet Tumulus and it has even been emphasized that “the cities of the Amik plain had no difference from that of Gözlükule or Yumuktepe”.

However, Attic ceramics were imported continuously and intensively in those cities which had an especial importance such as Al Mina and Kelenderis from the second half of the 6th century BC onwards. From 520 BC onwards Attic ceramics displaced the imported ceramics at Al Mina which had previously been imported from Ionia. After the invasion, Al Mina had maintained its importance as one of the port cities from which the Persians sailed into the Mediterranean and it continued to live as a center in which every kind of activity were undertaken. This city was not only an important port for the Persians but also for the entire Middle East. It has been determined that from its establishment onwards, many products came to this center from the Greek cities.

It is indicated that at Kelenderis, the close neighbour of Nagidos, many Attic ceramic finds belonging to the second half of 5th century BC were found and that Kelenderis had relations with Athens until the 6th century BC. Eventually, it has been thought that the Persians granted some commercial autonomy also to Kelenderis, but there should be some reason for such a privilege. Within this context, it can be suggested that Kelenderis carried a strategic importance for the Persians and was one of the ports upon which they laid significant importance, in order not to lose the control within the

Mediterranean and a Persian garrison based at Meydancikkale explains why the city of Kelenderis was important to the Persians. Undoubtedly, this garrison needed a port and Kelenderis was the port city which had a direct connection to Meydancikkale. In this context it should be understood that Kelenderis was not disconnected from the Persians and this explains why the period of stagnation which started in other Cilician cities at the end of the 6th century BC was not found at Kelenderis.

In the ancient sources it was frequently emphasized that the Cilician region was a region important to the Persians. For example, it is known that Persian naval forces sailed from Cilician ports when they departed for war and, for this reason it is to be expected that there should have been some port cities in Cilicia which provided logistic support to the Persian naval forces. The number of the cities which could meet this requirement was not large in the second half of the 6th century BC and during the 5th century BC, with the cities in Cilicia Pedias being Tarsus and Soli and in Cilicia Tracheia, Kelenderis and Nagidos. The excavation of these sites has been completed or is continuing and there are some city names which can be added to those four ports. Consequently the ports which the Persians might have employed for logistic purposes should also be looked for between these cities. But the archeological studies which have been undertaken indicate a period of stagnation that began at the end of the 6th century BC in the important Cilician cities with the exception of Kelenderis. This period of stagnation did not have the same degree or extent in every city. This stagnation can be defined as a marked decrease in imported Attic or Western Anatolian materials in some cities, while in others it meant a dark period as observed at Nagidos. In such a context it should be understood that Kelenderis had a especial status during the first half of the 5th century BC and it can be understood that a relationship was maintained in this city which provided benefits dating from the initial stages of the Persian invasion onwards.

This period of stagnation at the end of the 6th century BC is to be observed in the majority of the cities which had been excavated in Cilicia and Syria and this establishes that the privileges that were granted to Al Mina and Kelenderis were not granted to all the settlements. The fact that Nagidos underwent stagnation could have been due to the general policy of the Persians that was applied to most of the cities of the region. During this period discrimination occurred between those cities that had lost their importance versus those which gained importance within the framework of Persian policies.

The relationship between the Persians and the Greeks caused Nagidos to revive in the period after the mid 5th century BC as, after the establishment of the Peace of Callias Nagidos developed, together with other settlements of Cilicia. Following the Kinet Tumulus and Nagidos examples it is seen that Persian policies altered, a consequence of recent political developments and they granted permission for the development of regional provinces and the Persians supported them.

At Nagidos ceramic finds from the 4th century BC are in quantity and, in particular, the finds of materials belonging to the early 4th century BC can be considered as an indication of the difference in the attitude of the Persians towards Nagidos when they were not applying destructive pressure as compared to the early Classical period at Nagidos. It can be suggested that such supportive attitude towards Nagidos was in the interest of the Persians and this situation can be understood as being a consequence of the strategic importance of Cilicia and of Nagidos that was gained through the course of the Persian-Greek wars that had taken place towards the middle of the 5th century BC in the Mediterranean Sea and also the Persian-Cypriot wars at the beginning of the 4th century BC.

Following the Persian period, the region was conquered by the Hellenistic kingdoms and in consequence the history of Nagidos from this time onwards traced a pattern in parallel to the general history of the region.

One of the most interesting periods in the history of Nagidos was experienced at the first half of the 2nd century BC when ceramics, coins, stamped amphorae, statuettes and all other finds suddenly

vanish from the site in the first half of the 2nd century BC and, in addition, not one single piece of a Megara bowl could be found, although the distribution of this type was widespread all over the world from the beginning of the 2nd century BC. The fact that not a single find related to the Roman period was found at Nagidos indicates that the acropolis had been abandoned forever, this abandonment occurring at the latest during the second quarter of the 2nd century BC. Probably the settlement moved to a new location.

Taking all this information into consideration, it is possible to evaluate the chronological development of Nagidos, starting from its establishment until it was relocated to some new location, as falling into 4 distinct stages:

1. STAGE, 650/600 BC - 500 BC	ARCHAIC PERIOD (Establishment and Development Stage)
2. STAGE, 500 BC - 450/430 BC	CLASSICAL PERIOD I (Stagnation Period)
3. STAGE, 450/430 BC - 330 BC	CLASSICAL PERIOD II (Ascendant Stage)
4. STAGE, 330 BC - 175/150 BC	HELLENISTIC PERIOD

There is some information adapted from ancient sources relating to the fact that the settlement survived during the Roman period, however, after the removal there is no clear information concerning about the new location of the settlement and, for this reason, archeological information concerning the Roman period of Nagidos is very scarce.

IV.2. Hellenistic Ceramics

Murat DURUKAN – Hatice KÖRSULU

At the end of 4th century BC and during the first quarter of the 3rd century BC imported ceramics from Attica and examples of their imitations are found at Nagidos and, in addition to these, some new forms also appear. Attic type skyphoi, kantharoi, incurved and out-turned rim bowls and Attic type fish plates are the types that are known from the late Classical period at Nagidos.

While skyphoi were imported from Attica during the period from the first half of the 5th century BC till the middle of the 4th century BC, imitations of these skphoi appeared in the later phase (fig. 1-5). The latest imported example of this form is from the beginning of the Hellenistic period. After the first quarter of the 3rd century BC the imitation of Attic products stops at Nagidos.

Incurved and out-turned rim bowls were also imported from Attica at the beginning of the 4th century BC and contemporary with these imports, imitation examples were also made (fig. 34-54). Imported wares from Attica end at the beginning of the Hellenistic period, whereas the production of imitative examples lasted until the middle of the 2nd century BC. Out-turned rim bowl types that belong to the 3rd century BC constitute one of the largest groups of the ceramic repertoire from the Hellenistic period. However the out-turned rim bowls, as with the examples from the 4th century BC, are represented by very few examples dating from the Hellenistic period.

Attic fish type plates begin with examples imported from Attica and the latest examples of this form are dated to the beginning of the Hellenistic period. A few examples belong to the second half of the 3rd century BC.

At the beginning of the Hellenistic period, rolled rimmed bowls entered the repertoire at Nagidos as a new type. These begin with the import of Attic wares during the late 4th until the early 3rd century; however the imported examples of this type at Nagidos were very limited. The examples belonging to the second half of the 3rd century BC are likely to have been produced locally and form one of the largest groups of ceramic finds from Nagidos in this period.

Attic ware was found in quantity dating from the period between the second half of the 5th century BC and the first half of the 4th century BC, together with its imitations also continued during the beginning of the Hellenistic period. Finds of imported Attic ware ceased from the second quarter of the 3rd century BC. However this situation was not specific to only Nagidos as, at this same time finds of Attic ware are also reduced in other centers along the Mediterranean coast. After this it can be seen that local production and the number of the wares that were imported from production centers, except from Attica, increased. Jones mentioned that as local industries began to produce inexpensive wares of high quality, the demand for imitations of Attic ceramics was reduced. However he emphasized that Hellenistic local ceramics which resemble each other developed from the Attic style. Furthermore, he mentioned the integration of Eastern culture with Greek culture was reflected in the ceramic finds from Tarsus. In addition, he wrote that the ceramic of Tarsus was Greek originated in terms of their forms; however, that they also had similarities with ceramics produced especially in the Eastern Mediterranean. The fact that the ceramics produced within Hellenistic culture carry both eastern and western influences, is also supported by the Hellenistic finds from Nagidos.

The ceramics belonging to the second quarter of the 3rd century BC are relatively few in number yet, despite the scarcity of ceramics the number of the coins belonging to Ptolemaios II is very high. Apart from the coins, stamped amphorae can be considered as amongst the important finds from this period. Amphorae with Rhodian stamps begin in the second quarter of the 3rd century BC and continue until the second quarter of the 2nd century BC. It is also observed that, Knidian amphora stamps existed continuously from the end of the 4th century BC to the last quarter of the 3rd century BC. Additionally, the stamped amphorae which are found to have been the products of Nagidos are thought to have been produced during the first half of the 3rd century BC.

During the second half of the 3rd century BC, Nagidos ceramic production boomed both in quantity and in new forms, with west slope decoration on ceramics belonging to the second half of the 3rd century BC. Between the end of 4th century BC and the first half of the 3rd century examples carrying west slope decorations were not found. However, Nagidos's extremely salty and calcareous soil destroyed the decoration of west slope ware and white paint was preserved on only a very few pieces and, in consequence there is the possibility that the decorations on the ceramics belonging to the end of 4th century BC and the first half of the 3rd century have been completely destroyed. The west slope ceramics of Nagidos are closely related in their form features and style of decoration to Hellenistic centers situated along the coasts of the Eastern Mediterranean. For example, plates and column craters were the two most popular groups from Nagidos, and they parallel the examples from the centers of this region. Moreover, due to the metallic appearance of their glaze and differing clay features some pieces are today considered to be Cypriot products. Nevertheless, Type II samples, within the west slope decorated grooved plates, could be considered as having been imported from their glaze which is not familiar at Nagidos. However, the clay colors and additive materials which were determined for the majority of the ceramic finds indicate that local production increased during the Hellenistic period. Thus, clay features of some Hellenistic ceramic groups have parallels with stamped amphorae that were produced at Nagidos during the 3rd century BC.

In the ancient world, the forms which appeared at the beginning of the 2nd century BC, were found in only some few numbers at Nagidos and Megara bowls which were very popular during the second half of the 2nd century BC were not found at all. This situation is also parallel to the ceramic finds of stamped amphora handles. The stamped Rhodian amphorae which began at the 2nd quarter of the 3rd century BC vanish in the 2nd quarter of the 2nd century BC.

Consequently, these ceramic finds indicate that Nagidos had close relations especially with the ceramic centers located at the Eastern Mediterranean during the Hellenistic period and it is pos-

sible to state that these relations were even closer with the Syria-Palestine region. In addition, it was observed that relations which had continued from early times with Cyprus were still maintained and that close contacts with Egypt were established. Apart from these regions located in the east, relations were established with the West Anatolian provinces and also with the islands. It is possible to prove this by emphasizing parallel finds, mainly from Rhodes, Knidos, Ephesos and Pergamon, as well as with finds from provinces like Miletos and Samos.

IV.3. The Commercial Relations of the City Due to the Amphorae

Ahmet Kaan ŞENOL – Ercan AŞKIN

Following the foundation of Nagidos in the Archaic Period, the city became an important commercial center, using its strategic position located in the middle of the East Mediterranean Basin. Although the city was impacted by the economic fluctuations during the periods of crisis, she succeeded in adding to her previous wealth through using the close commercial contacts exposed in the trade in luxury goods, such as Chian and Lesbian amphorae, that were found during these excavations. Nagidos has played an essential role for the Aegean production centers in their eastern commercial pattern and, as a result of this phenomenon, various amphora types have been unearthed during excavations in the city. Among these forms, Thasian and Mendeian amphorae are abundant, providing evidence of close contacts with the North Aegean during Persian rule at Nagidos.

However, following the conquests of Alexander the Great, the positive effects of these movements were followed in the region and this period can be considered as a real peak point of commercial activity in the city. In this period, Nagidos changed the direction of her import policy to the South Aegean production centers and we have found numerous amphora fragments from this region in the excavations. On the other hand, the commercial relations with the North Syrian and Cypriot production centers were maintained during the Hellenistic Period.

Nagidos is also known as a production center, as she has employed the image of her special amphora forms on state-coins after the 5th century BC. The city converted her production scale as an exportation center in the early 3rd century BC as the producers used stamps on their amphorae which were examined in two groups.

In this study, the commercial contacts and the scale of trade of Nagidos are presented using the evidence of commercial amphorae found during the excavations in the city. According to the concentration of the finds, the economic position of the city in the Eastern Mediterranean commerce increased, in parallel to the increase in her political power.

IV.4. Stamped Amphora Handles: Rhodian, Knidian, Cypriot and Local Productions

Gonca CANKARDEŞ ŞENOL – Erkan ALKAÇ

The excavations at Nagidos produced finds of 104 stamped handles having varied origins. The results gathered from excavations have a great importance, especially in respect to providing evidence for the production of local amphorae bearing stamps. In addition to those stamped handles that it is suggested were produced at Nagidos or in its environs, the other stamped finds that originated from important production centers in the Mediterranean demonstrate Nagidos' commercial activities during in the 3rd and 2nd centuries BC.

Rhodian stamped handles, with a total 41 examples (figs. 1-40), including some from Rhodian Peraea, form the most important group among the finds and they provide direct evidence of trade between the production and consumption centers. 13 restorable eponym stamps from various sectors are datable to the period extending from the second quarter of the 3rd century to the end of the first quarter of the 2nd century BC. While the eponym stamps naming Hippokles or Hippostratos, Aristion (?), Eukles II, Philondas, Daemon, Nikon, Euphranor, Philonidas, Charmokles and Eukratidas II present evidence for the consumption of Rhodian products, especially wine, in Nagidos during the 3rd century BC, the stamps of the eponyms Kratidas and Agemachos support the continuity of trading relations between these two cities until the first quarter of the 2nd century BC, probably decreasing in impetus. A new eponym-fabricant association has been established from finds from the tholos excavations: the eponym Agemachos and the fabricant Kosmos dated to ca. 181/179 BC. Restorable Rhodian fabricant stamps bearing the names of Euphron, Aristeidas I, Eudoxos, Onasimos I, Nikostratos (?), Kreon, Dionysios I, Mikythos II, Damonikos, Xenotimos (?) and Theodoros, including the stamp of the fabricant Dionysios II of the Rhodian Peraea, are dated to the 3rd century BC. The fabricant stamps datable to the first quarter and the beginning of the 2nd century carry the names: Sokrates II, Agathokles, Aristeidas II, Aristion and Nikagis.

Nagidos' commercial relations with Knidos are represented by 9 stamps (figs. 41-49) belonging to the early production of Knidos in the 3rd century BC. The monogram stamped amphorae that arrived in the city in the late 4th-early 3rd centuries present evidence of the beginning of these relations probably before trade relations with Rhodes, as no Rhodian stamped handle that is datable to yak. 304-271 BC (Period Ia) has been attested from Nagidos. Another important result was provided by means of these stamped handles indicating that trade relations with Knidos ended before the last quarter of the 3rd century BC.

The close relations between Nagidos and Cyprus (figs. 50-53) have been supported from various finds made in the course of excavations. Contrary to this fact, stamped amphora material originated from this important island in the Eastern Mediterranean are very limited in number but, it is easily realized that the reason for the scarcity of Cypriot stamped handles at Nagidos is not the consequence of weak commercial relations but rather because of the practice of stamping jars on Cyprus was rare. On the other hand, a considerably quantity of fragments of Cypriot amphorae have been found at the site.

Stamps with gem impressions from the site have been tentatively attributed to centers such as Samos, Thasos and Mende in the Northern Aegean. Six monogram stamps that are probably the produce of the above mentioned centers have remained unidentified.

Local products have been identified through the excavations at Nagidos. Micaceous clay of locally produced stamped amphorae varies from yellow to red. Their stamps have been divided into three groups: monogram stamps, the Pomegranate Group and the Pistos Group. The monogram stamps group contains two types of monograms: the first group related to the ethnic of Nagidos, the second group of stamps carry monograms, especially of a single letter *-pi* and *theta*-, probably referring to a fabricant. The amphorae bearing the monogram stamps, mostly in circular form, have a rounded lip and broad short-topped handles that are oval in section. The most significant group of stamps are those of the Pomegranate Group, with a pomegranate symbol in the middle, a grand large *nu* above and a *delta* on the right, which is not known from publications, with the exception of one from Salamis and another in Alexandria. The Pistos Group (figs. 89-97), whose production center was in question until the present day, have a close resemblance to Pomegranate Group (figs. 83-88), in the style of the stamps, fabric and the form of the lip reminding one of Thasian amphorae. It seems that stamped amphorae of the Pistos Group have been attested more frequently than those

of the Pomegranate Group in the consumption centers in the Northern Aegean, the Black Sea and the Eastern Mediterranean. Only at Nagidos have stamps of the Pistos Group been recorded in such great quantity, which provides important indications and suggestions concerning the possibility of the production of this group at Nagidos or in its environs. Although the examples from both groups are more numerous at Nagidos than anywhere else, their limited number may be explained by their production for special purpose(s) such as festivals or for rituals etc. as was the case for the Samians at Samos for Hera. As V. Grace had suggested "wine and oil for Samian festivals were supplied in our (Samian) stamped amphorae", after having information from Xenophon concerning a festival near Olympia, a similar activity can be proposed as having been held at Nagidos, being a colony of Samos. V. Grace also adds that the stamped Samian amphorae would have been produced, not by many producers, but by only a few. Regarding the groups of stamped local amphorae classified at Nagidos, it is seen that there would not have been many workshops, but probably only a few responsible for amphora production. In regard to Grace' another proposal, it is also suggested that the stamped amphorae or their contents had been produced at a sanctuary, or within the estate of a sanctuary. In fact the cult and sanctuary of Aphrodite is known from epigraphic sources, but there is no information concerning a festival organized on behalf of Aphrodite. On the other hand it is mentioned that Arsinoeis would be invited when Nagidos sacrificed to Concord and the Nagideis were invited when Arsinoeis sacrificed to the Deified Brother and Sister (Ptolemaios II Philadelphos and his wife and sister Arsinoe). This text provides important information concerning the existence of religious ceremonies held in both cities although we have no information as to the details of the ceremonies and the quality of the sacrifices, etc. It is rather obvious that amphorae of both groups were in all probability not produced for some commercial purpose but were for consumption in the region, probably at some certain occasion during the first half of the 3rd century BC. It is suggested that the date and the purpose of production of amphorae with monogram stamps are also parallel to those of the Pomegranate and the Pistos Groups.

- V -
STATUETTES

V.1. The Terracotta Figurines and Stone Statuettes

Serra DURUGÖNÜL

The finds from this group form the earliest examples besides the ceramic finds from Nagidos. They have been compared typologically and stylistically and suggestions as to their dating have been made. The statuettes dating from the mid 7th century BC until the end of the 6th century BC can be grouped in three categories:

- I) Adorants
- II) Soldiers and Riders
- III) Animals

One of the finds (Cat. Nr.: 9) differs from the others, being formed from a mould and worked hollow; the front parts of three other examples (Cat. Nos.: 10, 11 and 12) are formed from a mould, their rear parts being left unworked and flat; they are massive. All the other examples are hand formed and massive.

The statuettes exhibit parallels with Cypriot finds from Samos and with finds from other Cilician settlements such as Gözce or Tarsus. This is not surprising if one considers that during the 8th century BC there was intensive trade between Cyprus, Phoenicia and Syria and that during the 7th century BC the trade connections of Greek settlers were very active. The result of the study of the ceramic finds from Nagidos has shown that early ceramics were produced in Nagidos, mostly imitating Cypriot ware. This is also to be concluded for the statuettes from Nagidos as is also the case for the finds from Gözce and Tarsus.

The simplest but the earliest statuettes reflect action by opening their arms to the sides and slightly upwards (Cat. Nr.: 1). Small breasts, added to many of the examples, were not found at Nagidos. The statuettes are depicted showing a devotional gesture also known from Samos and Cyprus. Whereas in Samos and Cyprus the head was worked in massive technique with the arms and breasts later added, the Nagidos example was produced in one piece. Similar examples are found amongst Samian and Cypriot statuettes from the Heraion of Samos. Although the dating of these examples in Samos is given to the early 7th century BC, it is observed that they continue to be made until the 6th century BC without showing any change. A similar example from Kourion in Cyprus, of which only the head was found, is dated to between 650-600 BC. Similar examples from Cilicia have been found at Gözce, 20 kilometers east of Nagidos. The statuettes of this typology are interpreted as representing the,

“goddess who lifts her arms upwards”. It has been accepted that the “goddess” in this position became widespread in Cyprus as a consequence of Cretan influence. She started to be produced from the 11th century BC onwards and was found in many temples dating from the geometric period, from: Kition, Palaepaphos, Aya Irini, Ayios Iakovos, Idalion and Lapithos. This cult continued even during the classical period in places such as Kourion. Similar examples were also found in Samos, dated from the first half of the 7th century BC to the early 6th century BC.

Heads without facial features, worked in “schneemann” style have eyes which were marked by giving a slight depth and noses which were simply shaped (Cat. Nr.: 4). The body was distinctly slimmed from the shoulders downwards. Some of the comparative examples are defined as “soldiers” and these are thought to have been produced under Phoenician influence. In conclusion, it is suggested that in these examples the reflection of the God Baal in Cilicia has been depicted. Although this opinion may be based on the fact that the commercial relations between the two regions were strengthened in the 8th century BC, it is not certain whether he holds shield and lightning in his hand, as it is seen in the Cypriot examples.

When the heads which belong to the earliest group which were shaped by hand are compared with similar examples, it becomes clear that they wore a peaked cap. This conic cap which was probably made of cloth or leather is well known in Cyprus and has long earflaps which can hang down to the shoulder. It is also termed the “cypriot Mitra”. In general the cap is depicted as a continuity from the head without creating a profile and this cap must have originated in Cyprus and not in Phoenicia. Interpretations for heads without bodies, that are interpreted as adorants, range from coachman to praying servants. In this sense, the undamaged examples found especially in Salamis become the initiator of the Nagidos piece, to be completed and interpreted as a praying statuette. The earliest of these examples among the Gözce statuettes are dated approximately to 710 BC and are found until around 660 BC. The ‘adorants’ from Nagidos show similarities with examples from Samos, Cyprus and Gözce which constitute the earliest examples of the group and are dated to the middle of the 7th century BC. Although similar examples in other settlements are dated from the beginning of the 7th century BC, it is to be observed they showed no stylistic progress until the end of the 7th century BC. Because no example belonging to the beginning of the 7th century BC was found in Nagidos, it would be accurate to date these early examples from Nagidos to the middle of the 7th century BC.

One head (Cat. Nr.: 9) differs from the others in its technique, size and more developed facial features. Here, withdrawing from the style of “Schneemann”, clearer features are depicted. The eyes are popped and pupils are not carved out. By depicting the eyebrows as thick lines over the eyes, a plastic appearance is obtained. The lips are thin and closed so that a linear appearance occurs. The nasolabial part provides softness to the head. In similar examples dated to the first quarter of the 7th century BC the eyes protrude, giving the impression they were inserted into the face, whereas with the Nagidos example the eyes are more integrated with the eyeballs and the connection has been softened. Softly worked eyes and the progress of the facial features are more plasticized in this Nagidos example. These characteristics enable this work to be dated to after the middle of the 7th century BC. Similar examples from Cyprus, at Kourion, also support this suggested dating. Here, in spite of the simple lines, elements are observed which are softer and more natural in comparison with its precursors. Other Cypriot finds also support this parallel, with the eyes are formed as concave roundings and lips are depicted in a more linear manner. The Nagidos find, when compared especially with the similar examples from Salamis or with the moulds found on Samos, can be dated to around 650 BC because of its simple but natural formed structure. These features will become more realistic over time, the eyebrows will be clearer and the eyeballs will become contours.

A women figurine (Cat. Nr.: 10) has a flat rear part. The figurine is holding an unidentified object in her right hand which is placed on her breast. Her left hand freely hangs down and holds the chiton. The chimation covers her head. Further, a formation similar to a kalathos can be discerned. The object in her hand, when compared with similar ones, could be a flower, a fruit, a rabbit or a bird. These are interpreted as votive offerings to the gods and goddesses. It is not possible to say exactly whether such votive sculptures reflect the specific priestess at the service of a goddess, or a young girl at the service of a goddess, or an adorant, or the one who stands for herself or for the goddess. The curvatures which are considerably thinner and detailed and at the same time vivacious, suggest a date in the second half of the 6th century BC. Another similar figurine (Cat. Nr.: 11) holds an object in her left hand on her breast which seems to be a bird. It most probably dates to the first half of the 6th century BC.

Another group is composed of horses and riders and statuettes of horses with riders (Cat. Nos.: 12-16) were found in large numbers on Cyprus. These horses with long necks are structured with simple lines and gain mobility through the arm of the rider which is drawn to the head of the horse. The eyes are like buttons and they are worked separately. The numerous examples found on Cyprus and on Samos give an indication as to the place of production. On Samos, such horses with riders, which were imported from Cyprus, were produced in large numbers throughout the 7th century BC till the beginning of the 6th century BC.

In another example (Cat. Nr.: 15) the rider, with opened legs, while drawing his right hand to the front to pull the reins, leads his left hand to his back probably to pull an arrow and a similar rider was found during the Tarsus Gözlükule excavations. This rider from Nagidos that cannot be determined if dressed or not, has a hat on his head with a cloth hanging from the hat and falling to his shoulders and covering his neck. Samos and Cyprus again provide the closest parallel examples. Similar examples on Samos and Cyprus began to be produced around 670 BC and production lasted until 630 BC. These Nagidos examples should also be dated, taking into consideration the fact that the finds from the settlement concentrate in the period after the middle of the 7th century BC.

An example of a rider without horse (Cat. Nr.: 16) finds its parallels in Tarsus-Gözlükule where, as in the Nagidos example, the upper part of the body is also large in these samples. Although the early examples are dated to the 8th century BC the same style seemed to continue until the 7th century BC. This piece should also be dated, taking into consideration that the Nagidos finds are concentrated after the middle of the 7th century BC.

When riders and horses constitute a group, it is possible to qualify the riders as warriors and at the same time to link them to a cult. These statuettes may be votive sculptures standing in relationship to a god, with the wish of the combatant to return from the war or they may symbolize a specific god. The riders and the horses are usually decorated with arms and with harnesses respectively.

Another group includes single statuettes of a ram, a cow or a bull. These types of terracotta were created as votives to gods and were generally found together in cult places. However the Nagidos finds were obtained from different points of the excavation.

Similar examples to these statuettes come from the Heraion of Samos, which were imported from Cyprus and their production began in the first half of the 7th century BC. However these examples from Nagidos should be dated to the middle of the 7th century BC.

V.2. Two Hellenistic Bronze Statuettes and a Mould

Serra DURUGÖNÜL

Both bronze pieces carry a mythological subject and they belong to the Hellenistic period. The mould dates also to the same period and so has been included in this section.

Isis with Horus (figs. 124-128)

This bronze find from Nagidos shows Isis sitting frontally with Horus laying on her lap. Isis and Horus in this pose are generally termed, 'Isis Lactans' (suckling). Here Horus has the body of a human being, given in profile and has the head of a hawk, turned frontally. The earliest examples of this couple were produced in Egypt. In this iconography however Horus always has a human head, so the Horus of Nagidos with its hawk head is an exception, not only amongst the early examples but also amongst Hellenistic and Roman examples. The couple show similarities to early examples except for the hawk head of Horus and its being turned towards the spectators. As a result of these notable peculiarities and the historical developments at Nagidos this piece is to be dated to the Hellenistic period and it must have found its way to Nagidos as a religious object. During the Ptolemaic period Egypt developed intensive contacts in the Mediterranean region and in particular, this part of Cilicia became for trade and military reasons important to the Ptolemies. The numerous Ptolemaic coins found at Nagidos provide a good indication of this fact. It is possible that a Ptolemaian soldier or merchant brought his 'good omen' with him to Nagidos.

Eagle (Zeus) Raping Ganymedes (figs. 129-131)

In this bronze figurine, Ganymedes is depicted at the moment of being raped by Zeus disguised as an eagle or by the eagle, the envoy of Zeus. Ganymedes is shown fallen on his knees as the eagle has caught him by his shoulders. After being raped, Ganymedes became the cupbearer of the gods at Olympos, that is, he was deified. This understanding affected especially the rulers, with the dead identified with Ganymedes being depicted in 'apotheose' scenes, meaning at the same time the heroization of the dead and of the 'immortal youth'. It is noteworthy that the Ganymedes find from Nagidos depicts a very young youth and especially the 'baby face' recalls Eros, love and desire. The profile of underside of the bronze indicates this piece sat upon some object. This means that this group could have been used as the decorative part of a lid and in this case, the Ganymedes statuette from Nagidos belonged to a decorative piece made for some personal erotic desire.

The strongest criteria to date this group to the Hellenistic period is that Ganymedes was depicted in the third century BC with a childish body and facial expression. In addition, Nagidos produced no finds later than the second quarter of the second century BC and it was not inhabited in later periods.

The mould of a silenus (fig. 132)

Although this mould of a silenus head is given in profile from the left side, the nose is not connected to the background, so that a slight turn of $\frac{3}{4}$ angle occurs. The nose being small but fleshy; the brow rough and detailed; the mouth open and the tongue slightly projecting outwards; the eye open as widely as possible; the ear long and folded and resembling that of a horse and the long beard given in fine detail provide a very lively look to the figure. The silenus with their grotesque look, their apotropaic character and the connection of their leader Dionysos to the world of the dead were mostly

chosen to be placed within graves. A diadem with the depiction of Pan was found in the necropolis of Nagidos and further Pan/Satyr depictions in connection with Dionysos are found on the coins of Nagidos. The diadem mentioned is dated to the period of Ptolemaios II Philopator. The satyr or silen masks on Ptolemeian oinochai are also dated to the reign of Ptolemaios II Philopator. If we consider that the reign of this king was important for Nagidos, this date could also be offered for the silenus mould which could have been employed to produce metal impressions.

- VI - COINS

Oğuz TEKİN

Macedonian Coins

72 Macedonian coins were found during the course of excavations, with this number constituting approximately 21% of the total number of excavated coins. Only one of these coins is silver, the remainder are bronze. Of these Macedonian coins the greater part carry the head of Heracles/bow in case and club type, with 40 coins, the second substantial group consists of approximately the half of the previous group of coins with the Macedonian shield/Macedonian helmet types. It was not possible to determine where the Heracles head/Zeus enthroned type silver drachm (Cat. No.: 1) was minted as it is very badly damaged and the legend, monogram and symbol on the coin are illegible. We think that it was minted during the life-time of Alexander the Great, while taking into consideration it also could have been minted posthumously during his successors' rule.

Although it has been determined that the mint place of some of the Heracles head/ bow in case and and club type coins, as well as the Macedonian shield/ Macedonian helmet type coins which comprise the largest group of Macedonian coins was in close vicinity such as Salamis (Cat. Nos.: 2-3) and Tarsus (Cat. Nos.: 4-5) it is difficult to establish the mint places of most of them; it is however possible that somewhere in Cilicia and also Salamis might have be their place of minting, considering the fact that bronze coins were in circulation close to their mint places and within its near vicinity when compared to coins minted from silver. However, probable West Anatolian mints should not be neglected since it has been determined that some of the coins were minted in West Anatolia (Cat. Nos.: 42-44). Both of these coin groups are dated to the period of Alexander the Great and to the period within 20 years of his death. The diameter of the coins vary between 12 and 19 millimeters.

It is difficult to identify and describe some of the Demetrios Poliorketes I coins (Cat. Nos.: 71-72) which were found in relatively substantial numbers (9 coins) and most of which were minted in Salamis (Cyprus) since they are badly damaged. This group of coins are dated to the beginning of the 3rd century BC and are the latest of the Macedonian coins found in the excavations.

Autonomous Greek Coins excluding Nagidos

Some of the coins found at Nagidos belong to cities quite distant from Nagidos. For example from: Abydos (Cat. No.: 73), Ephesus (Cat. No.: 74), Miletos (Cat. No.: 75) and Samos (Cat. No.: 75), each city represented by a single coin. Similarly, whereas Side (Cat. No.: 78) from the neighboring region of Pamphylia is represented by only one coin, the only Cilician coin beside those of Nagidos belongs

to Soloi (Cat. No.: 114). Although these coin numbers are few, when it is taken into consideration that the bronze coins were in circulation within the borders of the cities where they were minted, this is a usual case. The value of these coins which was not substantial also in the period in which they were in circulation should undoubtedly be related with independent social and cultural relations between people rather than for any commercial reasons (as someone who traveled to/from Nagidos).

Nagidian coins

The Nagidian coins which were found in the excavations in Nagidos are in the third line following the coins which belong to Macedonia (72 coins) and to the Ptolemies (60 coins) with 35 coins, forming 11 % of the coins. Even though Nagidian coins are expected to occur in larger numbers than the other coins, regal coins (Macedonian and Ptolemaic) actually number more than the Nagidian coins as these regal coins were in circulation over a wider geographic area, rather than having the limited distribution of the autonomous civic coins. It is concluded that in the 4th and 3rd centuries BC the coins belonging to Macedonia and the Ptolemies were in circulation in substantial amounts in Nagidos together with Nagidian coins.

The head on the one face of the silver coins of Nagidos in small units, which carry a head of Aphrodite or Pan on the other face, is defined as the "bearded head (Dionysus?)" in some catalogues. However, the silver staters depict Dionysus and additionally on the small bronze denominations, cantharus and amphora are used as the main types, all of which indicates that Dionysus was held in great estimation at Nagidos. For these reasons, the so called "bearded head" on the small currency coins found during the excavations most probably depict Dionysus (Cat. Nos.: 79-81).

Pan head/amphora coins of approx. 10 mm diameter (10+ 5=15 coins) and Aphrodite head/canthurus coins of approx. 15 mm. diameter (7+7 =14 coins) constitute the largest group amongst the Nagidian coins and only two of these coins are of silver (Cat. Nos.: 79-80) among all the Nagidian coins. None of the Nagidian silver staters were found that are known from publications.

Seleucid coins

Coins of the Seleucid Kingdom found at Nagidos constitute the fourth largest group following the coins of Macedonia, Ptolemies and Nagidos, with a total of 28 coins (8%). These coins belonging to the Seleucids are dated to the period between Seleucus I and Antiochus III. A group of coins is interesting because they belong to the rare finds from the Seleucid Kingdom (Cat. Nos.: 116-124). These small coins of approximately 11 mm. Diameter, depict the winged Medusa head/ bucranium. The ΣΕ initials on some coins make it simple to attribute them to Seleucus I. Nine of these coins, of which only a few examples are known from published catalogues, were found in the Nagidos excavations. Three of these coins were published by Imhoof-Blumer; their weights are given as 1.85, 1.08 and 0.89 grams. The weight of the coin which is included in the Lindgren-Kovacs catalogue is 1.76 gram and has an over average weight. The mint place of these coins, it was previously suggested, was somewhere in southern Anatolia because these coins were delivered to Imhoof-Blumer within a package in which Pisidian coins were also included. However, these coins were attributed by Newell to Sardeis and this suggestion also found acceptance by Lindgren-Kovacs and by Houghton-Lorber. Newell suggested that the mint place of these coins may be Sardeis because they carry types similar to the Medusa head/ bull coins minted at Sardeis; however no Medusa head/bucranium coins were found at Sardeis. Newell defined the Medusa head/bull coins with an approximately 20 mm diameter as the main unit and the Medusa head/bucranium coins which have approximately a 11 mm diameter as being the half unit.

The probability that the Medusa head/bucranium coins found in Nagidos came from such a long distance away as Sardeis is very weak and a mint in the east seems to be more appropriate. When the mint of the Medusa head/bull coins in the period of Seleucus I. is taken into consideration, mint locations in Sardeis, Magnesia (on the Meander), Antiokheia (on the Orontes), Seleukeia (on Tigris), Susa, Ekbatana and Ai Khanoum seem the probable candidates. However the second important parameter is also the closeness of these mints to Nagidos. In such a case, the last four mints remain out of consideration being at a great distance, while the distance of the Sardeis and Magnesia mints to Nagidos is also over 700 kilometers. Antiokheia remains the closest mint to Nagidos. Such evaluation, taking these two parameters is undoubtedly far from exact but it presents us with a reasonably close probability. In these emissions, whereas a winged Medusa head is seen on the obverse, a bull in butting position is on the reverse. Moreover, in an emission which was minted in Antiokheia a winged Medusa head was placed on the obverse; on the reverse there is a BA initials above the bull and a ΣΕ initials below. That is to say, that this emission shows a resemblance to the Newell WSM No.: 1358 coin with winged Medusa head on the obverse and bucranium on the reverse; with the coin in Lindgren No.: 1752 with an ΣΕ initial and with Nagidian coins which bear BA initials (Cat. Nos.: 121-124). Moreover, Medusa head/bull coins minted in Antiokheia (on the Orontes) were also found in Sardeis. For these reasons, it is more appropriate to suggest that the Medusa head/bucranium coins may have been minted at Antiokheia (on the Orontes). Consequently, the Nagidos examples may be a half unit of the Medusa head/bull coins or a variant of the coins with 11-14 mm diameter and which also carry this same type.

Ptolemaic coins

The coins found in the excavations belonging to the Ptolemies constitute roughly 17% of all the excavation coins. Although this is a relatively high rate it is a comprehensible one as we know the Ptolemies had a special interest in Cilicia and after the death of Alexander the Great, Nagidos was ruled by the Seleucids or Ptolemies, changing hands between them from time to time. The inscription in the Mersin Museum is a good example concerning the activities of the Ptolemies at Nagidos and within its vicinity. One of the two ways which the Ptolemies could reach Cilicia was along the coasts of the East Mediterranean, the other way was by sea from Cyprus. Cilicia was the closest region which the Ptolemies could reach in Anatolia and keep under their control.

Even though there are coins from the reign of Ptolemaios I Soter amongst the coins finds from Nagidos, most of the coins belong to the reign of Ptolemaios II Philadelphos. Such evidence may indicate that the relation of Nagidos with the Ptolemies largely began from the reign of Ptolemaios II (285-246 BC) onwards or gained a great intensity at that time. The latest dated Ptolemaic coins found during the excavations belong to the reign of Ptolemaios IV Philopator (221-204 BC). In the light of the numismatic evidence the presence or influence of the Ptolemies at Nagidos occurs in the period from the second quarter of the 3rd century BC to the early years of the 2nd century BC, a span of approximately 75 years.

The categorization of the coins belonging to the Ptolemies and attribution of them to kings and mints remains problematic. Style and mint techniques, in addition to finds of hoards have assisted or research. Moreover, due to intensive mints, new variations were continually being produced. Coins belonging to the Ptolemies were minted with same types for a long time: Zeus on the obverse and an eagle on a thunderbolt on the reverse. The second important coin type is the head of Alexander/eagle. It is not possible to interpret the letters which are placed in the field of the coin (or between the legs of the eagle); whether they show the regnal years of the kings or if these are mint marks; it is also

not possible to find answers and to form a chronological categorization of the the meanings of the monograms. Consequently we attribute the coins on which the letters and monograms are indefinite but show a Zeus head/eagle on thunderbolt, with a question mark to the reign of Ptolemaios I or to Ptolemaios II. Similarly; we think that the coins which are also in bad condition and have undefinable letters and monograms on them (Cat. Nos.: 174-181) may belong to the reign of Ptolemaios II Philadelphos because of their trident countermark. Mainly, we think that the examples found among the Nagidos excavation coins were countermarked in Cyprus, as the trident countermark which was struck on the reverses of these coins was intensively employed on Cyprus. It is clear that the countermark carries regnal characteristics.

Zeus head/eagle on a thunderbolt with a cornucopia over the left wing coin types (Cat. Nos.: 193-195) which were found in the excavations are attributed by us to Ptolemaios IV, have also been attributed to Ptolemaios III in some publications. A coin with an Ammon head on the obverse and an eagle on a thunderbolt on the reverse (Cat. No.: 199) is attributed to Ptolemaios IV due to the cornucopiae countermark on its reverse. Additionally, although it is greatly worn, a mark to be seen on the left empty space (if not the top part of the cornucopiae) which should belong to a star motif is seen on some of the emissions belonging to the reign of Ptolemaios IV.

A coin with an Ammon head on the obverse and the cult statue of Aphrodite on the reverse (Cat. Nos.: 183-190) is generally attributed to Ptolemaios III, although sometimes to Ptolemaios IV. In this study, we attribute them to Ptolemaios III. While doing this, we consider that none of the coins that are dated to the 2nd century BC were obtained from Nagidos and consequently we use our preference on the side of Ptolemaios III through taking into consideration the weak probability that the coins were minted during the reign of Ptolemaios IV which falls at a relatively late date.

- VII - CONCLUSIONS

The excavations at Nagidos has provided common conclusions in relation to the architecture of the defence walls, the slope houses, as well as with the finds of ceramics, terracotta statuettes, amphorae, amphora seals and coins. The results which the authors arrived at in their work will be collectively handled and the common conclusions will be evaluated by means of establishing relations between the finds.

The finds which define the earliest stage of the city and its later development are of ceramics and amphorae. On the other hand the coins present data informing us of the Classical and Hellenistical periods. Statistical evaluations can be made in accordance with the intensity of the finds. The relations of the settlement can be determined through considering the relevant historical events and the intensity or decrease in quantity of the finds.

The earliest ceramics of Nagidos date to 650 BC. Whereas finds extremely decrease between the years 500 - 430 BC, finds intensively occur from between the years 450 - 330 BC. The events experienced in the region and throughout Asia Minor in these years impacted upon pottery production. Ceramic and other finds which show continuity until 175 BC, cease after this date.

In the 7th century BC, during the period when wild goat, fikellura and Corinthian ceramics were widespread, none of these types was either produced or imported at Nagidos and this indicates that Nagidos was newly built and had not established its commercial relations. Following this period, in the late 7th century BC and in the first half of the 6th century, Cypriot and Cilician painted pottery as well as imported and imitation Ionian kylixes were found in Nagidos. None of these finds is earlier than the middle of the 7th century BC. This suggests and supports the opinion expressed in the ancient sources and which was repeated later, namely that Nagidos was a Samian colony, needs to be revised. According to the sources Nagidos was founded as a Samian colony or an emporio in the 7th century BC however, the terracotta statuettes and the earliest ceramics from Nagidos indicate a Cypriot rather than a Samian connection as these terracotta statuettes show similarities with Cypriot finds or with the finds in Samos that had been imported from Cyprus. Only a few pieces of ceramics were found at Nagidos that are Samian imports; on the other hand Cypriot imitations were found in large quantities. Consequently, Anatolian and Cypriot migrants might have settled Nagidos, as they settled in many other places in small groups and might have produced within their own style, also imitating Cypriot ware which was the closest ceramic production center. Ancient writers related that Nagidos and various other settlements were colonies of some important Greek city (of Samos in this case) and this might have the intent of emphasising Greek power and to provide cultural prestige to these new settlements. This is also important in terms of providing the start to the "Graecization" process. Like many Cilician cities Nagidos also never lost its Greek characteristics yet, it is not possible to talk about a concentration of Greek population at Nagidos. Rather the existence of Greek ele-

ments in consequence of the trade communications which developed with Greek centers in Cyprus is of more relevance.

Ionian kylixes were not found amongst the finds from the second half of the 6th century BC at Nagidos. Moreover the material produced in the black figure technique such as local and imported pottery also decreased and this was interpreted in connection with the entrance of Persians into Anatolia in the second half of the 6th century BC. While Nagidos had commercial relations with the Aegean in the first half of the 6th century BC, these commercial relations were weakened towards the end of the same century. Persian policies and that Ionian trade was redirected to the colonies established by the Black Sea may provide the reason for this development. The situation did not change in the first half of the 5th century BC: Cyprus influenced or Cyprus imported finds which comprise the most largest ceramic group as well as other ceramic groups also ceased and finds from the necropolis also produced the same result. The reason of this unfavorable development should be sought in the strained relations between the Cypriots and the Persians which developed as a consequence of Cyprus providing support for the Ionian revolution and this development weakened the established connection between Cyprus and Nagidos.

Towards the end of the 5th century BC Nagidos began to experience one of its brightest periods. Not only the ceramics but also the coins and the architectural finds support this statement and the autonomy of Nagidos granted by Persians is the most important factor in this development. The reason for this policy was that the Persians needed cities to support them. The best indicator of this situation is that the Persian naval forces minted coins at Nagidos during their military expedition to Egypt. In the meantime Athens became stronger and established the Attic-Delian league, gaining power against the Persians. Commercial relations that flourished after the Peace of Callias, signed in the second half of the 5th century BC, created a revival at Nagidos.

Grave finds also support the chronology defined above. Thus, graves and grave finds dating to the second half of the 7th century BC are lacking with the earliest finds dating to the 6th century BC and they are likewise Cypriot influenced. Bronze phiales found in the Atatürk Park necropolis (Paşabeleni Tepesi) and which were of widespread distribution, have been dated to the second half of the 6th century BC. In this period Nagidos was situated within territory under Persian dominion. During this same period commercial relations with Cyprus and with Rhodes were also intensive but Ionian cups, that are related to Rhodes, are not found at Nagidos in this period. This case presupposes an even stronger eastern influence for the bronze phiales from Nagidos. It is possible that these ceramics were imported to Nagidos by way of Cyprus and the observable decrease in ceramics from 500 BC onwards is also relevant for the grave finds. During the late 5th century BC, that is during the years of revival, the necropolis area moved from the Atatürk Park (Paşabeleni Tepesi) to Gürlevik. As a matter of fact, the settlement began to develop at that location in conjunction with the construction of the defence walls on the Paşabeleni Tepesi. The necropolis finds in the Gürlevik locality are dated to the middle and late phases of the Classical period. The dense concentration of the finds ceased at the end of the 4th century BC and grave finds belonging to the Hellenistic period are very few. Finds from the Çubukkoyağı necropolis show that the usage of this necropolis continues from the 4th century BC to terminate at the end of the 3rd century BC.

Terracotta statuettes and early period ceramics comprise the earliest finds from Nagidos and the terracotta statuettes are comparable with their typological and stylistic parallels for the purpose of dating. Furthermore the dating of the ceramic finds obtained from the same layer in the excavation has also been taken into consideration. These statuettes belonged to a period that extends from the mid 7th century BC to the end of the 6th century BC. There were no finds of any terracotta statuette examples belonging to classical period, with only a woman's head and a mould of a silenus head

belonging to the Hellenistic period, described together with the Hellenistic bronze work of arts in this publication, belonging to the Hellenistic period.

These terracotta statuettes show the utmost similarities with the examples from Samos, Cyprus and Gözce. It is not surprising that such interaction came to existence at Nagidos as the trade between Cyprus, Phoenicia and Syria in the 8th century BC was enriched by the activities of the settlers and merchants of the 7th century BC.

The Nagidos excavations showed that early period pottery was imported from Cyprus and from other Cilician settlements rather than from Samos or it was locally produced, and it should be understood that this same situation applies also to the terracotta statuettes. The terracotta statuettes of Nagidos are influenced by Cypriot examples and are locally produced, such as those ones found on Samos which were influenced from Cyprus or were of Cypriot origin, a consequence of the relationship between Samos and Cyprus. The terracotta statuettes which were founded in Gözce, located not far from Nagidos, were also produced locally, also being influenced from Cyprus in the same manner. Although the terracotta statuettes from Nagidos were excavated in various places, the function of these statuettes provides us with notice of the existence of a holy place.

The earliest amphora finds from the Nagidos excavations are the Cypriot-Cilician amphorae belonging to the second half of the 7th century BC. Milesian-Samian amphorae are important, for indicating the commercial relations of the city with the Southern Aegean began at the end of the 6th century BC. The excavation studies established that Nagidos became a center of attraction for a large volume of trade with centers located at the Northern Aegean and which began at the end of the 6th century BC and developed from the second half of the 5th century BC onwards. The relationship of Nagidos with the cities in the Aegean world increased from the second half of the 5th century BC and continued until the 4th century BC in conjunction with the new producer cities of the Southern Aegean to capture the market, or Nagidos began its own production. The organic connection of Nagidos with Cyprus in its close vicinity continued at a remarkable level throughout all periods.

Studies at Nagidos document that from the 6th century BC to the middle of the 3rd century BC the famous wine of Cyprus was imported in Khian amphorae. In this period it is seen that Lesbos, one of the important producer cities of the Northern Aegean was found space in the import policy of Nagidos. However the commercial power of Khios caused Nagidos to show more interest in the products of this center at the end of the 6th century BC.

The import of Mende amphorae, beginning at the end of the 5th century BC decreased in the first quarter of 4th century BC, indicating that Nagidos began its own production. The prototypes of the Nagidos amphorae that were produced in the first quarter of the 3rd century were inspired by the Mende amphorae and this can be established through the depictions of them on the Nagidos coins.

The interest of the Eastern Greek cities in the area increased, as the convenient conditions for the Phoenicians had been developed; consequently trade in the East Mediterranean was revived arising from buying and selling transactions and small settlements on the sea routes such as Nagidos were quite profoundly affected by this increasing commercial activity. Archeological investigations showed that Eastern Mediterranean originated forms, such as the Syro-Phoenician amphorae, come to light and these amphorae, of which only the rims were found in the Nagidos excavations might have been produced at various points on the Syrian coast to the south of Israel and Cyprus. It was observed that these Syro-Phoenician amphorae were found more intensively in the layers dated to the 5th and 4th centuries BC, with the exception of some examples dated to the end of 6th century BC.

Nagidos which used the advantages of its location within the commercial movements in the Mediterranean throughout the 4th century BC, also developed special relations with the North Aegean

area. During the same century the percentage of Knidian amphorae almost reached that of Rhodian amphorae showing that Nagidos had close commercial relations with both Rhodes and Knidos, centers located in the South Aegean. Commercial links with Cyprus which began with the establishment of Nagidos increased during the 4th century BC. It is observed that in particular the large pithoic amphorae with basket formed handles, that are known to have been produced in Cyprus and Syria reached Nagidos from earlier times, as they were found in larger numbers in the strata dated to the 4th century BC.

The amphorae depicted on the coins that were minted during the period between the end of the 5th century BC and the first quarter of the 4th century BC show a form which was influenced from the general characteristics of the amphorae produced in the North Aegean. The parallel between depictions of the amphora base on Nagidian coins, with the base of the North Aegean amphora, which were found in large numbers at Nagidos, indicate that amphorae with such bases were produced under influence from the North Aegean area. A complete example of these amphorae which would be an important find for constructing an amphora typology of the settlement could not unfortunately be obtained from the excavations at Nagidos. It has been suggested that the depictions on the coins do not constitute any proof of Nagidos being ranked among the producer cities for the Mediterranean market but rather it be considered as an effort to enter this market, where it presented its products.

Nagidian coins also provide us with some other information with their minting types.

Silver coins belonging to Pharnabazus were found at Nagidos and this also indicates the economic strength of Nagidos at the end of the 5th century BC and during the 4th century BC. The coins of Nagidos had Greek characteristics in terms of their iconography, except for the period of Pharnabazus rule where another mint style exhibiting Persian elements was adopted, but even in this period Greek influences were not completely removed. On the obverse Aphrodite was depicted sitting on a throne with a sphinx; on the reverse, instead of Dionysus, a helmeted head and the Aramaic letters, "Pharnab" were struck. This coin depiction can be considered as "Persianized" rather than "Persian", or the expression minted under "local influence" would be more appropriate. Aphrodite sitting on a throne with a sphinx and an Aramaic inscription next to the Greek style helmeted head showt Nagidos was subject to cultural interruption for some time during this period. In fact, during this period Pharnabazus gathered the marine forces in Cilicia for the war against Egypt and the coins were minted here in preparation for the military expedition. These coins were valid for the regional trade and at the same time they were valuable as tokens of regional autonomy. Nagidos, which was far beyond the influence of the Persian satraps, used the Persian monetary unit only to validate its own currency.

Pharnabazus used the expression "Khilik" on his coins in order to exhibit his authority in Cilicia, together with other regions under his control. Since Cilicia was the departure point for the military expeditions carried out overseas and beyond the passes, it was also the place where these coins were minted. Consequently, apart from Pharnabazus, Tiribazus and Datames were the satraps who had also minted coins in Cilicia. Mazeus the local satrap, minted coins for daily use and not for military operations. As was the case in the rest of Cilicia the pressure on the satrap in Nagidos was not strong and probably under these circumstances Nagidos was only paying its tax.

Nagidos had a privileged status with its stater and small monetary units under Achamenian rule and the coins had completely Greek characteristics. The depictions on the mints of Tiribazos at Tarsos or on the mints of Pharnabazus at Nagidos standing not entirely under the influence of Persian iconography was an indication of autonomy and these coins indicate they were minted to address both Greek and Persian settlers, taking their iconographic characteristics into consideration. The helmeted head, apart from the "Persianized" Aphrodite, was minted far from Persian pressure, to the extent that could it could be interpreted as either Ares or a Persian satrap's head. After the rule of Pharnabazus, Nagidos returned to its old iconography of a standing Aphrodite and Dionysus.

The empire was divided into geographically independent satrapies during the period of Darius without taking the nationalities into consideration. The duties of the locals residing in these regions were to obey the empire, to pay their taxes and to provide military services. The satrap who attempted to maintain this system was a “king” who was responsible to the “Great King”. He could leave the rule of the region under his control to the local rulers that were appointed by him. This independency was especially granted to the mountainous regions of the Persian Empire. Xenophon also records this situation in regard to Cilicia and Cyprus and, since they gave support to Cyrus, they were never governed by a satrap; instead local administrators ruled over these regions.

City coins ceased in 333 BC during the reign of Alexander and following the death of Alexander coins were minted only under the name of the kings. As the Diadochs gained power, the freedom of the ancient Greek cities of Asia Minor declined to regional autonomies and Cilicia was again established as a neutral zone.

The opinions concerning the issues related to the minted coins and the autonomous mints in these garrisons differ. Ptolemaic coins found at Nagidos indicate that at least the Ptolemies payed their armies with their bronze coins. Nagidos might have maintained its function as a mint center in the reign of Alexander. Cilicia carried further advanced its importance during Ptolemaic rule as a region for ship construction, as a naval base for Cyprus and as a departure point for military expeditions. For these reasons the Ptolemies held all military and civil authority in their hands. They also provided lands for their soldiers and took advantage of their agricultural productions; they choose locations that were convenient for agriculture or trade, such as Nagidos or Arsinoe. Further, places that had a deep-rooted traditional administration system were preferred and we can observe this situation at Nagidos, having minted coins from the 5th century BC till the end of 4th century BC, which makes Nagidos a settlement organized and of a nature to be considered as autonomous.

Another indication of the autonomy of Nagidos is the existence of the city walls belonging to the end of the Classical and to the Hellenistic period. Following the first stage during the Persian period, that is following the construction of the first tower, the necessity to reinforce the defensive system by including the second, third and fourth towers during the Hellenistic period, would have been connected with the conflicts between the Ptolemies and Seleucids during the 3rd century BC. This part of Cilicia had a great strategic importance and in addition to this, it was very important for the Ptolemies to keep the cedar tree timber resources under their control as they had a powerful navy and cedar was an important constructional material. These contentions lasted until the 2nd century BC when Anatolia was conquered by Antiochos III and, after a short time, Nagidos was abandoned, probably for some natural reasons.

When the architectural characteristics, finds and historical development is handled in a comparative manner it allows us to conclude that tower 1 and the city walls (T-U 34 and T 34) as well as tower U 26 are to be dated to the early phases of the settlement, that is to the 4th century BC; while towers 2, 3 and 4 are to be dated to the 3rd century BC. The wall that leads from tower 3, leans against tower 2, and the platform of tower 4 was constructed before it was converted into a tower (tower 4); these are clear indications that there were various phases of construction within the 3rd century BC. Ancient Nagidos both from its masonry style and the plan of its city wall takes its place amongst the defensive systems of similar cities in Asia Minor and Greece and it constitutes an important example of the garrison-settlement model that was established in Rough Cilicia.

The amphorae of the Hellenistic period indicate local identities in addition to influences from other centres. Numerous North Aegean amphorae which were found during the excavations at Nagidos, especially in strata dated to the period between the first quarter and the middle of the 3rd century BC are important finds in terms of proving the commercial interest of the settlement and

commercial ties were also developed with the South Aegean and the East Mediterranean regions, with Rhodes among the important trade centers used its dominant position across the marine routes and ruled the East Mediterranean markets from the last quarter of the 4th century BC until the second half of the 2nd century BC. The majority of the Rhodian amphorae found at Nagidos date to the period from 240 BC until the end of the 3rd century BC. Additionally, some handles of Knidian production with stamped monogram were also found at Nagidos that date to the beginning of the 3rd century BC.

It is observed that from the beginning of the 3rd century BC onwards Nagidos began to meet its requirements from the South Aegean centers and from Cyprus. As a result of the examination of the clay compositions, the group which was determined to have been imported from different regions of Cyprus took the first place in wine imports to Nagidos. In addition, amphora production at Nagidos which is supposed also to continued during the 4th century BC, accelerated in the first half of the 3rd century BC and the similarities between the productions of Nagidos and that of Cyprus are recognizable. During this period of prosperity, it is clear that Nagidos was involved in the Mediterranean commerce as a producer city, introducing the products of its small scale wine production with a specific amphorae type. Another indicator of this is the decrease in the number of South Aegean amphorae found at Nagidos during the first half of the 3rd century BC.

For the indication of those amphorae produced in Nagidos, stamped handles play an important role as such stamped handles containing the ligature abbreviation of the name Nagidos and some, including only the letters of the name Nagidos, are significant in the grouping of these amphorae. Especially the ligatures of the stamps found on the pieces belonging to the Nagidos Group I, which was also minted on coins during the period between the end of the 5th century BC and the beginning of the 4th century, constitute evidence for the opinion that such amphorae may be the production of Nagidos. It is determined that Nagidos played an active role in commerce, with its amphorae produced especially during the 4th and 3rd centuries BC. Stamps of the Nagidos amphorae should be considered as the evidence of a systematic production related to commerce.

In Nagidos a group of amphorae were found which are termed Pistos because of the name on the stamp of the handle. On the stamp, besides the bunch of grape are the initials "NA" in ligature form, the abbreviation of the ethnic of Nagidos. This abbreviation is also to be seen on the coins and being used on amphora stamps brings up the issue that the Pistos group, which is thought to have been related to the Nagidos I group, in terms of form and clay, might have been produced at Nagidos. This case indicates that the workshops that are thought to have been located on the edge of Nagidos, supplied raw material from the same clay mill and this situation indicates a probable organization. Furthermore, the bunch of grapes used in the stamps of this group and which was its most important symbol, provides significant evidence concerning the importance of wine production in the economy of the city. In the excavations at Nagidos it was discovered that these amphorae were produced at the same time, that is in the first half of the 3rd century BC, together with the Group I amphorae.

The group that is termed the Pomegranate Group was unknown until today, except for a few examples found at Nagidos. The issue that this group might also have been produced in Nagidos or in its near vicinity has now to be discussed due to its close similarities with the Pistos group of amphorae.

In conclusion, various amphorae were found in Nagidos, in addition to the amphorae of the important producers which steered the trade of the Northern Aegean, such as: Lesbos, Khios, Thasos and Mende, amphorae belonging to important Southern Aegean centers such as: Rhodes, Knidos, Samos, and Miletos as well as forms belonging to Eastern Mediterranean centers such as Syria-Phoenicia, Cyprus, Pamphylia and amphorae such as Greco-Italic, Manna which indicate commercial

relation with the Western Mediterranean were also found. Apart from these, the existence of a group mentioned along with the Nagidos amphorae are thought to have been produced in the region and are to be considered as among the important results from the excavation of the settlement.

Apart from amphorae, the ceramic finds belonging to the Hellenistic period show that Nagidos stood in especially close relations to the centers of the Eastern Mediterranean coastline and with the Syro-Palestine region. Moreover there were relations with Cyprus and Egypt. Other than these regions to the east, it is observed that relations were also established with cities to the west, such as with: Miletos, Samos, Rhodes, Knidos, Ephesus and Pergamon.

We can also establish the position of Nagidos in the Hellenistic period from two inscriptions, in addition to the finds that have been mentioned and discussed above. The first inscription belongs to the period of the Seleucids, to the reign of Seleukos I and/or of Antiochos I. It is a call addressed to Nagidos asking for settlers for the establishment of Antioch. The other inscription is dated to the years 238/230 BC and reminds the two settlements of Nagidos and Arsinoe to live in harmony following the establishment of Arsinoe within the territory of Nagidos. Both inscriptions express the importance which Nagidos had during the establishment of settlements as, in the first example, some of the population of Nagidos is required and, in the second, land from Nagidos is claimed. This second inscription also shows the strategic importance of Nagidos within the policy of the Ptolemies.

Two other inscriptions that are published here for the first time (thanks are due to Prof. Dr. S. Şahin) were found by the citizens during construction work on the west side of Paşabeleni Tepesi, where modern houses today stand. These inscriptions are on two different blocks and are thought to have been brought to this side of the hill to be used as foundation material in the construction of the modern houses.

The First Inscription:

NAGIDEWNODHMOS Nagideῶν ο(δ)ῆμοι
ANTIPATRONAPOLLWNIΟΥ Ἀντίπατρον Ἀπολλωνίου
ARETHSENEKENKAIEUNOIAS ἀρεθῆς ἐφεκεν καὶ εὐνοίας
THSEISTHNPATRIDA τῆς εἰς τῆς πατρίδα

Translation: "People of Nagidos honored Antipatros, the son of Apollonios because of his benevolence for his land and his virtue."

Interpretation: An honor inscription for Antipatros, most probability written after his death.

It belongs to the Hellenistic period.

The Second Inscription:

PAGAMENWN Pagameῶν
QEODOTOU Θεοδοῦ

Translation: Son of Theodotos, Pagamenon.

Interpretation: Grave inscription.

It belongs to the Hellenistic period.

As a conclusion, when listed in a chronological order, the Archaic settlement was established, which was followed by the necropolis, by the city walls and finally by the slope houses on the Paşabeleni Tepesi at Nagidos. However, the city walls and the slope houses underwent at least one further phase during the Hellenistic period. When the construction of the slope houses began, the city walls were also improved. Traces of life and death on the Paşabeleni Tepesi, on the slopes and

in the plain or at Gürlevik cease in the second quarter of the 2nd century BC. Although the reasons for the cessation of habitation cannot today be explained for sure, landslide or the silting up of the harbour, which also entailed the reduction of the usability of the river could have been the causes.

Dependant upon the autonomy granted to Nagidos by the Persian Empire, further by the importance laid upon the city by the Ptolemies, Nagidos could enter into commercial relations with Cyprus, Egypt, and the Aegean; additionally the convenient harbour conditions, productive soils, and its strategic location maintained Nagidos as a centre of interest.

Prof. Dr. Serra Durugönül

Mersin 2007

YAZARLAR / AUTHORS

- Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü,
33342 Çiftlikköy Kampüsü
Mersin – TÜRKİYE
sdurugonul@mersin.edu.tr
- Prof. Dr. Oğuz Tekin
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı
Vezneciler
İstanbul – TÜRKİYE
tekinotekin@yahoo.com
- Doç. Dr. Gonca Cankardeş Şenol
Ege Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü,
35100 Bornova
İzmir – TÜRKİYE
goncasenol@yahoo.fr
- Doç. Dr. Ahmet Kaan Şenol
Ege Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü,
35100 Bornova
İzmir – TÜRKİYE
kaan@edebiyat.ege.edu.tr
- Yrd. Doç. Dr. Murat Durukan
Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, 33342
Çiftlikköy Kampüsü
Mersin – TÜRKİYE
mdurukan@mersin.edu.tr
- Arş. Gör. Erkan Alkaç (M.A)
Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü,
33342 Çiftlikköy Kampüsü
Mersin – TÜRKİYE
ealkac@mersinedu.tr
- Arş. Gör. Ercan Aşkın (M.A)
Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü,
33342 Çiftlikköy Kampüsü
Mersin – TÜRKİYE
easkin@mersin.edu.tr
- Hatice Körsulu (M.A)
Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü,
33342 Çiftlikköy Kampüsü
Mersin – TÜRKİYE
hatice_korsulu@hotmail.com

KISALTMALAR VE KAYNAKLAR / ABBREVIATIONS AND BIBLIOGRAPHY

Technical Abbreviations Used in the Catalogue

EIN	Excavation Inventory Number
MIN	Museum Inventory Number
Obv.	Obverse
Rev.	Reverse
dp.	die position
FS.	Find spot
Ref.	Reference
AE	Bronze
AR	Silver
r.	right, to right
l.	left, to left

Abadias – Masoliver 2000

H. A. Abadias – P. C. Masoliver – M. S. Retolaz – J. T. Trilla, “Les céramiques gregues arcaïques de la palaia polis d’emporion”, *Ceramiques jonies d’época arcaica: centres de producció i comercialització al Mediterrani Occidental. Actes de la Toula Rodona Celebrade à Empuries, els dies 26 al 28 de maig de 1999* (2000) *Monographies Emporitanes* 11, 285-339.

Abramov 1993a

A. P. Abramov, “Anticeskie Amporni”, *Bosforski Cvornik* 3 (1990) 4-135.

Abramov 1993b

A. P. Abramov, “Classification and Periodisation of the Amphorae of Late 6th and Early 5th Centuries B.C.”, *Sovetskaya Arheologia* (1993) 78-93.

Adam 1982

J. P. Adam, *L’Architecture Militaire Greque* (1982).

Aghion 1984

I. Aghion, “Un Depot de Céramique Archaique Chypriote Dans le Sanctuaire D’Aphrodite A Amathonte”, *BCH* 108 (1984) 655 vd.

Agora XII

B. A. Sparkes – L. Talcott, *Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B. C., The Athenian Agora XII* (1970).

Agora XXIX

S. I. Rotroff, *Hellenistic Pottery. Athenian and Imported Wheelmade Tableware and Related Material, The Athenian Agora XXIX* (1997).

Agora XXVII

F. Townsend Rhys, *The East Side of the Agora. The Remains Beneath the Stoa of Attalos, The Athenian Agora XXVII* (1995).

Akamatis 2000

I. M. Akamatis, *Stamped Handles from the Agora at Pella Excavations 1980-1987* (2000) (Yunanca).

Alabe 1992

F. Alabe, “La céramique de Dura-Europos”, *Syria* LXIX (1992) 49-63.

Alexandrescu 1966

P. Alexandrescu, *Necropola Tumulara. Sapaturi 1955-1961, Histria II*. E. M. Condurachi (ed.) (1966) 133-294.

Alexandrescu 1978

P. Alexandrescu, *Histria IV La Ceramique D’Epoque Archaique et Classique (VIIe-IVe s.)* (1978).

Anastasiades 2000

A. Anastasiades, “Isis in Hellenistic and Roman Cyprus”, *REDAC* 2000, 19-196.

Anderson 1954

J. K. Anderson, “Excavations at the Ridge of Kofina in Chios”, *BSA* 49, 1954, 129-187.

Ariel 1988

D. T. Ariel, “Two Rhodian Amphoras”, *Israel Exploration Journal* 38, 1988, 31-35.

Ariel 1990

D. T. Ariel, “Excavations at the City of David 1978-1985”, *QEDem*, *Monographs of the Institute of Archaeology* 30 (1990) 29-93.

Arslan 1998

N. Arslan, *Kilikia Bölgesi Demir Çağı Seramikleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1998).

- Arslan 1999
N. Arslan, "Eisenzeitliche Terrakotten aus Gözce", E. Jean – A. M. Dinçol – S. Durugönül (eds.), *Kilikia; Mekânlar ve Yerel Güçler* (M.Ö. 2. binyıl – M.S. 4. yüzyıl), Uluslararası Yuvarlak Masa Bildirileri, *Varia Anatolica XIII*, İstanbul 2-5 Kasım 1999, (2001) 215-234.
- Arslan 2000
N. Arslan, "Bauchige Lekythen aus kelendrinischer Produktion", *Anatolia Antiqua VIII*, 2000, 159 vd.
- Arslan 2001
N. Arslan, "Kilikia Bölgesindeki Grek Kolonizasyonu", *Olba IV*, 2001, 1-18.
- Arslan 2003
N. Arslan, "Zur Frage der Kolonisation Kilikiens anhand der griechischen Importkeramik", B. Schmaltz – M. Söldern (eds.), *Griechische Keramik im kulturellen Kontext* (2003) 259-261.
- Ashton 2001
R. H. J. Ashton, "The coinage of Rhodes, 408-c. 190", bk.: A. Meadows – K. Shipton (eds.), *Money and its uses in the ancient Greek World* (2001) 80-115.
- Attula 2001
R. Attula, *Griechisch-römische Terrakotten aus Aegypten* (2001).
- Avram 1999
A. Avram, "Matériel amphorique et non amphorique dans deux sites de la *chôra* d'Istros (Histria Pod et Cogealac)", bk.: *Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire* (1999) 215-230.
- Ayuso 1986
G. M. Ayuso, "Una Aportacion Al Estudio De Las Anforas Punicas Mana C", *Archaeonautica* 6, 1986, 147-187.
- Badaliants 1980
Yu. S. Badaliants "Opit hronologiceskoi Klasifikatsi Rodoski Fabrikantski Kleim", *Numizmatika i Epigrafika*, Tom 13 (1980) 3-12 (Rusça).
- Badian 1993
E. Badian, *From Plataea to Potidaea* (1993).
- Badre 1994
L. Badre v.d., "Tell Kazel (Syrie) rapport préliminaire sur les 4e-8e campagnes de fouilles (1998-1992)", *Syria, Revue d'art oriental et d'archéologie*, tome LXXI, 1994, 259-299.
- Bagnall 1976
R. S. Bagnall, *The Administration of the Ptolemaic Possessions Outside Egypt* (1976).
- Baker v.d. 1995
H. D. Baker – D. Collon – J. D. Hawkins – T. Pollard – J. N. Postgate – D. Symington – D. Thomas, "Kilise Tepe 1994", *AS XLV*, 1995, 139 vd.
- Bakır 2002
G. Bakır, "2000 Klazomenai Kazısı", *KST* 23.1 (2002) 41-54.
- Ballet 2002
P. Ballet, "Les Productions Ceramiques D'Egypte A La Periode Hellenistique Les Indices De L'Hellenisation", bk.: F. Blondé – P. Ballet – J. Francois-Salles (ed.), *Ceramiques hellenistiques et romaines TMO* 35, 2002, 85-96.
- Balet – Harlaut 2001
P. Ballet – C. Harlaut, "Introduction a la Ceramique de Gabbari", Jean-Yves et Nenna Empereur – Marie-Dominique (eds.), *Nekropolis I* (2001) 295-368.
- Barbulescu vd. 1990
M. Barbulescu – L. Buzoianu – N. Cheluta-Georgescu, "Pentru un Catalog Complet al Importurilor Amforice la Albești (Jud. Constanta)", *Pontica XXIII*, 1990, 49-79.
- Barker 2004
C. Barker, "The Use of Rhodian Amphorae in Hellenistic Graves at Nea Paphos, Cyprus", bk.: J. Eiring – J. Lund (eds.), *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens Vol. V, September 26-29 2002* (2004) 73-84.
- Barnett 1940
R. D. Barnett, "The Greek Pottery", *Annals of Archaeology and Anthropology Liverpool XXVI*, 1940, 98 vd.
- Baurain 1997
C. Baurain, *Les Grecs et la Méditerranée orientale: Des "siècles obscurs" à la fin de l'époque archaïque* (1997).
- Bean 1976
G. E. Bean, "Nagidos", bk.: R. Stillwell (ed.), *Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, 1976, 605.
- Behr 1988
D. Behr, "Neue Ergebnisse zur pergamenischen Westabhangkeramik", *IstMitt* 38, 1988, 97-178.
- Benoit 1961
F. Benoit, "L'épave du Grand Congloué a Marseille", *Gallia Suppl. XIV*, 1961, 7-70.
- Bereti 1985
V. Bereti, "Une agglomération illyrienne a triport de Vlore", *ILIRIA, Viti XV*, 2, 1985, 317-319.
- Berlin 1999
A. M. Berlin, "Studies in Hellenistic Ilion: The lower City", *Studio Troica* 9, 1999, 73-157.
- Berlin – Pilacinski 2003
A. Berlin – J. Pilacinski, "The Pottery of the early and middle Hellenistic Period", *REDAC* 2003, 201-236.

- Berndt 2003
M. Berndt, *Funde aus dem Survey aus der Halbindel von Milet 1992-1999, Kaiserzeitliche und frühbyzantinische Keramik* (2003).
- Bettles 2003
E. A. Bettles, *Phoenician Amphora Production and Distribution in the Southern Levant*. BAR Int. Series 118 (2003).
- Bianchi 1996
R. S. Bianchi, "Pharaonic Egyptian Elements in the Decorative Arts of Alexandria during the Hellenistic and Roman Periods", bk.: Th. F. Walsch-Reese (ed.), *Alexandria and Alexandrianism*, 1996.
- Bikai 1987
P. M. Bikai, *The Phoenician Pottery of Cyprus* (1987).
- Bing 1969
J. D. Bing, *A History of Cilicia During the Assyrian Period* (Phd. thesis, Ann Arbor 1969).
- Bing 1971
J. D. Bing, "Tarsus: A Forgotten Colony of Lindos", *JNES* 30, 1971, 99 vd.
- Bing 1987
J. D. Bing, *History of Cilicia during the Assyrian Period* (1987).
- Blakolmer 1988
F. Blakolmer, "Die Grabung in der Nekropole V", bk.: *Bericht der Grabungskampagne in Limyra 1987*, KST X.II (1988) 125 vd.
- Blondé 1985
F. Blondé, "Un remblai Thasien du IV. Siècle avant notre ère", *BCH CIX*, 1985.
- Blondé 1986
F. Blondé, "Intervention au cours du colloque: matériel amphoriques récemment trouvé dans un puits à Thasos", *BCH Suppl. XIII* (1986) 277-278.
- Blondé 1991
F. Blondé, "Le comblement d'un puits à Thasos", *BCH 115, I Etudes*, 1991, 213-242.
- Blumenthal 1963
E. Blumenthal, *Die altgriechische Siedlungskolonisation im Mittelmeerraum unter besonderer Berücksichtigung der Südküste Kleinasien* (1963).
- BMC Ptolemies
British Museum Catalogue of Greek Coins. The Ptolemies, Kings of Egypt, Bologna, 1963.
- Boardman 1959a
J. Boardman, "Greek Potters at Al Mina", *AS IX* (1959) 163 vd.
- Boardman 1959b
J. Boardman, "Old Smyrna: The Attic Pottery", *BSA 53-54*, 1959, 152-181.
- Boardman 1965
J. Boardman, "Tarsus, Al Mina and Greek Chronology", *JHS* 85, 1965, 5 vd.
- Boardman 1967
J. Boardman, *Excavations in Chios 1952-1955*, *BSA Suppl. 6* (1967).
- Boardman 1981
J. Boardman, *Griechische Plastik. Die archaische Zeit* (1981).
- Boardman 1988
J. Boardman, *The Greeks Overseas* (1988).
- Boardman 1996
J. Boardman, *Rotfigurige Vasen aus Athen die Klassische Zeit* (1996).
- Boardman 1999
J. Boardman, "The Excavated History of Al Mina", bk.: *Tsetskhladze 1999*, 135 vd.
- Boardman – Hayes 1966
J. Boardman – J. Hayes, *Excavations in Torca I 1963-1965. The Archaic Deposits I*, *BSA Suppl. 4* (1966).
- Boehlau 1898
J. Boehlau, *Aus ionischen und italischen Nekropolen* (1898) 157 vd.
- Boehlau – Schefold 1942
J. Boehlau – K. Schefold, *Die Ergebnisse der Ausgrabungen, 1902-1934. Die Kleinfunde, Larisa am Hermos III*, 1942.
- Boldrini 1994
S. Boldrini, *Le ceramiche Ioniche* (1994).
- Boluter 1957
C. Boluter, "Pottery of the Mid-Fifth Century From a Well in The Athenian Agora", *Hesperia XXII*, 1957, 59-115.
- Bonghi Jovino 1969
M. Bonghi Jovino, "Una Tabella Capuana con Ratto di Ganimede ed i suoi Rapporti con l'arte tarantina", bk.: J. Bibauw (ed.), *Collection Latomus 103, Hommages a Marcel Renard III* (1969).
- Borchhardt 1999
J. Borchhardt, *Limyra, Zemuri Taşları* (1999).
- Borchhardt 1975
J. Borchhardt, *Myra. Eine lykische Metropole, IstForsch* (1975).
- Borchhardt – Pölzleitner 1986
J. Borchhardt – V. Pölzleitner, "Bericht der Limyra-Grabung 1984. Zur Grabung in den Hanghaeusern", *KST VII* (1986) 449-457.
- Borchhardt – Seyer 1991
J. Borchhardt – M. Seyer, "Bericht der Grabungskampagne. Limyra 1989. Zu den Grabungen in den Hanghaeusern", *KST XII.II* (1991) 326 vd.

- Borchhardt – Wurster 1975
J. Borchhardt – W. Wurster, “Megalith-Graber in Lykien”, *AA* 1974 Heft 4, 1975, 514 vd.
- Botti 1893
G. Botti, “Marques d’amphores”, *Notice des Monuments exposés au Musée Greco-Romain d’Alexandrie, Alexandre, 1893, 227-251.*
- Börker 1974
C. Börker, “Griechische Amphoren Stempeln vom Tell Halaf bis zum Persischen Golf”, *Baghdader Mitteilungen Band 7, Deutsches Archaologisches Institut Abteilung, 1974, 31-49 Taf. 4-5.*
- Börker – Burow 1998
C. Börker – J. Burow, “Die hellenistischen Amphorenstempel aus Pergamon, Der Pergamon-Komplex”, W. Radt (ed.), *Pergameneische Forschungen, Band 11 (1998).*
- Brashinskii 1968
I. Brashinskii, *Novie Materiali k Isukheniu Ekonomicheskiki Svyazey Olbii b VI-IV vv. do n.e., Archeologia 19, 1968, 45-60.*
- Brashinskii 1976
I. Brashinskii, *Amphorni Mendi, Khudoznestvennaya Kultura i Arkheologiya Antichnogo Mira Sbornik Pamyati B.V. Pharmakovskogo, 1976, 64-74.*
- Brashinsky 1996
I. B. Brashinsky, “Oi amphornich kleimach iz Pelli”, *SA* 4, 1996, 239-240.
- Braunova v.d. 2000
D. Braunova – J. Cadik – M. Dufkova, “Style Attique a Vernis Noir”, *CVA, 2000, 37-51.*
- Breccia 1921
E. Breccia, *Rapport sur la Marche du Service du Musée 1919-1920, 1921, 18-55.*
- Briend 1980
J. Briend, “Vestiges hellénistiques”, *TELL KEISAN (1971-1976), Orbis Biblicus et Orientalis, Series Archaeologica 1, 1980, 51-116.*
- Brijder 1983
H. A. G. Brijder, *Siena Cups I and Komast Cups (1983).*
- Brugnone 1986
A. Brugnone, “Bolli Anforari rodi dalla necropoli di Lilibeo”, *KWKALOS XXXII, 1986, 1-82.*
- Bruneau 1962
P. Bruneau, “Ganymede et l’Aigle: Images, Caricatures et Parodies Animales du Rapt”, *BCH* 86, 1962, 193-228.
- Buchholz 1973
H. G. Buchholz, “Tamassos, Zypern, 1970-1972”, *AA* 88.3, 1973, 316 vd.
- Buitron-Oliver 1996
D. Buitron-Oliver, *The Sanctuary of Apollo Hylates At Kourion, Excavations in the Archaic Precinct, Studies in Mediterranean Archaeology CIX (1996).*
- Bulla 1970
G. Bulla, *Typologische Darstellung griechischer Innenhofhaeuser (1970).*
- Burn – Higgins 2001
L. Burn – R. Higgins, *Catalogue of Greek Terracottas in the British Museum. Vol III, London (2001).*
- Burr-Thompson 1973
D. Burr-Thompson, *Ptolamaic Oinochoai and Portraits in Faience. Aspekts of the Ruler-Cult, Oxford (1973).*
- Butrey – Johnston – MacKenzie – Bates 1981
T. V. Buttrely – A. Johnston – K. M. MacKenzie – M. L. Bates, *Greek, Roman and Islamic Coins from Sardis (1981).*
- Buzoianu 1990
L. Buzoianu, “Importurile Amforice la Tomis In Perioda Elenistica”, *Pontica XXV, 1990, 99-165.*
- Buzoianu 1999
L. Buzoianu, “Types d’amphores hellénistiques découverts à Callatis”, *Production et Commerce des Amphores Anciennes en Mer Noire, Colloque international organisé à Istanbul 25-8 mai 1994 (1999) 201-214.*
- Büyükyörük – Tibet 1999
F. Büyükyörük – C. Tibet, “1998-1999 Yılı Antalya Doğu Nekropolü Kurtarma Kazıları”, *Adalya IV, 1999, 115 vd.*
- Büyükyörük – Tibet 2000
F. Büyükyörük – C. Tibet, “Kumluca Pişmiş Toprak Lahitleri”, *Arkeoloji-Sanat Dergisi, Kasım-Aralık 2000, 15 vd.*
- Cahill 1991
N. D. Cahill, *Olynthus. Social and Spatial Planning in a Greek City (1991).*
- Cahill 2002
N. D. Cahill, *Household and City Organisation at Olynthus (2002) 74-147.*
- Callatay 2000
F. de Callatay, “Les monnayages Ciliciens du Premier Quart du IVe s. av. J-C.”, *Varia Anatolica 12, 2000, 93-127.*
- Calvet 1972
Y. Calvet, “Les timbres amphoriques (1965-1970)”, *Salamine de Chypre III, 1972, 1-105.*
- Calvet 1978
Y. Calvet, “Timbres amphoriques de Salamine (1971-1974)”, *Report of the Department of Antiquities Cyprus 1978, 222-234.*

- Calvet 1982
Y. Calvet, "Les timbres amphoriques", *Kition-Bamboula I*, 1982, 4-61.
- Calvet 1986
Y. Calvet, "Les amphores Cypriotes et leur diffusion Méditerranée orientale", *BCH Suppl. XIII* (1986) 505-514.
- Calvet 1993
Y. Calvet, "Timbres Amphoriques", *Les Niveaux Hellénistiques, Kition-Bamboula IV*, 1993, 61-79.
- Calvet – Yon 1977
Y. Calvet – M. Yon, "Céramique trouvée a Salamine (Fauilles de la ville)", bk.: E. Gjerstad (ed.), *Greek Geometric and Archaic Pottery found in Cyprus* (1977) 9 vd.
- Calvet – Yon 1978
Y. Calvet – M. Yon, "Salamine de Chypre et le Commerce Ionien", *Les Ceramiques de la Grèce de l'est et leur diffusion en Occident*, 1978, 43 vd.
- Canarache 1957
V. Canarache, *Importul Amforelor stampilate la Istria* (1957).
- Caneva v.d. 2005
I. Caneva – G. Köroğlu – K. Köroğlu – T. Özaydın, "2003 Yılı Yumuktepe Höyüğü Kazıları", *KST* 26 (2005) 203-214.
- Carlson 2003
D. N. Carlson, "The Classical Greek Shipwreck at Tektaş Burnu, Turkey", *AJA* 107.4, 2003, 581-600.
- Casabonne 1995
O. Casabonne, "Le syennesis cilicien et Cyprus: l'apport des sources numismatiques", *Pallas* 43, 1995, 147-172.
- Casabonne 1996
O. Casabonne, "Présence et influence perses en Cilicie à l'époque achéménide: iconographie et représentations", *Anatolia Antiqua* 4, 1996, 121-146.
- Casabonne 1999
O. Casabonne, "Local Powers and Persian Model in Achaemenid Cilicia: A Reassessment", *Olba II.I*, 1999, 57-67.
- Casabonne 2000
O. Casabonne, "Conquete Perse et phenomene monetaire: l'exemple cilicien", *Varia Anatolica* 12, 2000, 21-91.
- Casabonne 2004
O. Casabonne, *La Cilicie à l'époque achéménide*. *Persika* 3 (2004).
- Cassimatis 1994
H. Cassimatis, "Statuette Appartenant a' Une Collection Particulie're Parisienne 134-139", bk.: F. Vandenaabeele – R. Laffineur (eds.) *Cypriote Stone Sculpture* (1994).
- Caubet 1991
A. Caubet, "Ateliers de Terre Cuites de la Partie Occidentale de Chypre 109-113", bk.: F. Vandenaabeele – R. Laffineur (eds.), *Cypriote Terracottas* (1991).
- Cerda 1987
D. Cerda, *Las anforas de la nave de el Sec, El Bardo de el Sec*. A. Arribas – G. Trias – D. Cerda – J. Dela Hoz (eds.) (1987) 401-490.
- Cesnola, Atlas III
L. P. de Cesnola, *Atlas of the Cesnola Collection*, 3 vols. (1885-1901).
- Chelbi 1991
F. Chelbi, "A propos des amphores archaïques de Carhage", *Atti del II Congresso Internazionale di Studi Fenici e punicis*, 9-14 Novembre 1987, 1991, 715-732.
- Chryssanthaki 2002
K. Chryssanthaki, "Les monnaies lagides en Égée", *L'exception égyptienne?, Production et échanges monétaires en Égypte hellénistique et romaine*, Actes du colloque d'Alexandrie, 13-15 avril 2002, F. Duyrat – O. Picard (eds.), *Études alexandrines* 10 (2005), Institut français d'archéologie orientale, 159-175.
- Cistov – Domzalski 2002
D. E. Cistov – K. Domzalski, "Nymphaion Excavation", *Archeologia* LII, 2001, 2002, 97-136.
- Civelek 2006
A. Civelek, "Phokaia 2004: Hellenistik Dönem Seramiği Üzerine Gözlemler", *Olba XIII*, 2006, 179-198.
- Clarke 1991
J. R. Clarke, "New Light on the iconography of Jupiter, Ganymede and Leda in the Painting of the House of Jupiter and Ganymede at Ostia Antica", *Köln Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte* 24, 1991, 171-175.
- Cohen 1983
G. M. Cohen, "Colonization and Population Transfer in the Hellenistic World", E. van J. Dack – P. van Dessel (eds.), *Egypt and the Hellenistic World, Proceedings of the International Colloquium*. Leuven 24-26 May 1982 (*Studia Hellenistica* 27), 1983, 71-74.
- Coja 1986
M. Coja, "Les centres de production amphorique identifiés a Istros Pontique", *BCH Suppl. XIII*, *Recherches sur les amphores grecques* (1986) 424-450.
- Coldstream 1979
J. N. Coldstream, "Geometric Skyphoi in Cyprus", *REDAC* 1979, 255 vd.
- Coldstream 1981
J. N. Coldstream, "The Greek Geometric And Plain Archaic Imports", *Excavations At Kition, IV. The Non-Cypriote Pottery*, 1981, 17-22.

- Coldstream 1984
J. N. Coldstream, "Cypriaca and Cretocypriaca from the North Cemetery of Knossos, REDAC 1984, 122 vd.
- Coldstream 1987
J. N. Coldstream, "The Greek Geometric and Archaic Imports", *Études Chypristes VIII, La Nékropole D'Amathonte Tombes* 113-367, 1987, 21 vd.
- Coldstream 1995a
J. N. Coldstream, "Greek Geometric and Archaic Imports From the Tombs of Amathus-II", REDAC 1995, 199 vd.
- Coldstream 1995b
J. N. Coldstream, "Amathus Tomb NW 194: The Greek Pottery Imports", REDAC 1995, 187 vd.
- Coldstream 1999
J. N. Coldstream, "Knossos 1951-61: Clasic and Hellenistic Pottery", *The Annual of the British School at Athens* 94, 1999, 189-351.
- Conovici 2004
N. Conovici, "The Dynamics of Trade in Transport Amphoras from Sinope", bk.: V. Stolba – L. Hannestad (eds.), *Thasos and Rhodos on the Western Black Sea Coast: a Comparative Approach, Chronologies of the Black Sea Area in the Period c. 400-100 BC* (2004) 97-117.
- Conovici – Garlan 2004
N. Conovici – Y. Garlan, "Les timbres amphoriques étrangers trouvés à Sinope (I)", *Anatolia Antiqua XII*, 2004, 105-122.
- Conovici – Irimia 1991
N. Conovici – M. Irimia, "Timbres amphoriques et autres inscriptions céramiques découverts à Satu Nou comm. d'Oltina, dép. de Costantza", *Dacia XXXV*, 1991, 139-175.
- Cook 1946
R. M. Cook, "Ionian and Greece in the Eight and Seventh Century", *JHS LXVI*, 1946, 67 vd.
- Corbett 1949
P. E. Corbett, "Attic Pottery of the Later Athenian Agora", *Hesperia* 18, 1949, 298-351.
- Corbett 1955
P. E. Corbett, "Palmette Stamps from an Attic Black-Glaze Workshop", *Hesperia* 24, 1955, 172-186.
- Corinth XIII
C. W. Blegen – H. Palmer – R. S. Young, *The North Cemetery, Corinth XIII* (1964).
- Coşkun 1999
G. Coşkun, *Daskyleion Siyah Firnisli Attika Seramikleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1999).
- Coşkun 2004
G. Coşkun, "Daskyleion'da M.Ö. 5. Yüzyıl Siyah Firnisli Attika Seramikleri", *Olba X*, 2004, 89-134.
- Coulson v.d. 1997
W. D. E. Coulson – M. S. Mook – J. W. Rehard, "Stamped Amphora Handles from Tel Beersheba", *BASOR* 306, 1997, 47-62.
- Criscuolo 1982
L. Criscuolo, *Bolli d'Anfora Greci e Romani, La collezione dell'Università Cattolica di Milano, Studi di Storia Antica* 6, 1982.
- Crouwel 1991
J. Crouwel, "A group of Terracotta Chariot Models- Cypriote or Phoenician?", bk.: F. Vandenaabeele – R. Laffineur (eds.), *Cypriote Terracottas* (1991).
- Crouwel – Tatton Brown 1988
J. H. Crouwel – V. Tatton Brown, "Ridden Horses in Iron Age Cyprus", *REDAC* 2, 1988, 77-87.
- Crouwel – Tatton Brown 1989
J. H. Crouwel – V. Tatton Brown, "A Horseback Rider and His Companion From Cyprus", *REDAC* 1989, 109-110.
- Crowfoot 1957
J. W. Crowfoot – G. M. Crowfoot – M. Kenyon, *The Objects from Samaria, Samaria-Sebaste III* (1957).
- Çevik – Pedarros 2004
N. Çevik – I. Pedarros, "The Fortified Site of Kelbessos I", *Anatolia Antiqua XII*, 2004, 283-291.
- Davesne 1987
A. Davesne, "Une contremarque au trident sur certaines monnaies de Ptolémée II Philadelphe", *BSFN* 42/2, 1987, 145-149.
- Davesne 2000
A. Davesne, "Remarques sur le Développement des monnaies divisionnaires d'argent en Cilicie", *Varia Anatolica* 12, 2000, 153-158.
- Davesne 2002
A. Davesne, "Les monnaies des premiers Ptolémées en Asie Mineure et à Chypre", bk.: F. Duyrat – O. Picard (eds.), *L'exception égyptienne?, Production et échanges monétaires en Égypte hellénistique et romaine, Actes du colloque d'Alexandrie, 13-15 avril 2002, Études alexandrines* 10 (2005) 177-187.
- Davesne – Le Rider 1989
A. Davesne – G. Le Rider, *Le trésor de Meydancikkale* (1989).
- Davesne v.d. 1987
M. A. Davesne – A. Lemaire – H. Lozachmeur, "Le site Archéologique de Meydancikkale (Turquie): du royaume de Pirindu à la garnison ptolémaïque", *CRAI* 1987, 359-439.
- Davesne v.d. 1998
A. Davesne – F. Laroche-Traunecker (eds.), *Gülнар I. Le Site de Meydancikkale. Recherches entreprises sous la direction d'Emmanuel Laroche 1971-1982* (1998).

- Defernez 1997
C. Defernez, *La Ceramique d'epoque Perse à Tell el-Herr. Étude chorono-typologique et comparative, Tome I* (1997).
- Defernez 2002
C. Defernez, "Le Poids de l'hellénisation au travers des échanges et des productions céramiques dans l'angle nord-est du delta égyptien", *Céramique Hellénistiques et Romaines TMO 35, Maison de l'Orient* 2002, 235-245.
- Delattre 1894
A. L. Delattre, "Estampilles grecques sur anses d'amphores", *Revue Tunisienne*, 1894, 478-490.
- Deppert-Lippitz 1984
B. Deppert-Lippitz, *Die Münzprägung Milet vom vierten bis ersten Jahrhundert v. Chr.*, Aarau (1984).
- Diederichs 1980
C. Diederichs, *Céramiques Hellenistiques, Romaine et Byzantines, Salamine De Chypre IX* (1980).
- Docter 2000
R. F. Docter, "East Greek Fine Wares and Transport Amphorae of the 8th-5th Century BC from Carthage and Toscanos", *Céramiques joniens d'époque arcaica: centres de producció i comercialització al Mediterrani Occidental. Actes de la Toulà Rodona Celebrada à Empuries, els dies 26 al 28 de maig de 1999. Monographies Emporitanes II* (2000) 63-88.
- Doğer 1986
E. Doğer, "Premières remarques sur les amphores de Clazomènes", *BCH Suppl. XIII* (1986) 461-471.
- Doğer 1991
E. Doğer, *Antik Çağda Amphoralar* (1991).
- Doğer 1994
E. Doğer, "Rodoslu Çömlekçi Hieroteles", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi II*, 1994, 195-218.
- Doğer 1996
E. Doğer, "Hisarönü/Çubucak Rodos Amphora Atölyeleri Kazısı", *KST XVIII*, 1996, 235-254.
- Doğer – Şenol 1996
E. Doğer – A. K. Şenol, "Rhodos Peraiasi'nda İki Yeni Amphora Atelyesi", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi IV*, 1996, 59-73.
- Doğer – Şenol 1997
E. Doğer – G. Cankardeş-Şenol, "Batı Anadolu'daki Yüzey Araştırmalarında Ele Geçmiş Bir Grup Amphora Mühürü", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi V*, 1997, 33-50.
- Doğer – Şenol 1999
E. Doğer – A. K. Şenol, "1997 Yılı Marmaris Hisarönü/Çubucak Kazıları", *KST XIX*, 1999, 439-446.
- Dolgorukov – Kolesnikov 1993
V. S. Dolgorukov – A. B. Kolesnikov, "New Type of Building Complexes in Phanagoria", bk.: S. A. Pletneva (ed.), *Rossiskaya Arkheologiya* (1993) 118-125 (Rusça).
- Doulgeri-Inszessiloglou-Garlan 1990
A. Doulgeri, A. D. Inszessiloglou, Y. Garlan, "Vin et amphores de Péparétos et d'Ikos", *BCH 114, I*, 1990, 361-389.
- Dothan 1971
D. Dothan, "The Second and Third Seasons of the Excavations. 1963, 1965, Soundings in 1967", *Ashdod II-III, 'Atigot, English series 9-10* (1971).
- Drerup 1967
H. Drerup, "Prostas and Pastashaus. Zur Typologie des griechischen Hauses", *Marb-WPr.* 1967, 8 vd.
- Drougou 1991
S. Drougou, *Hellenistic Pottery from Macedonia*. S. Drougou (ed.) (1991).
- Droysen 1998
J. G. Droysen, *Geschichte des Hellenismus I. II.* (1998).
- Dumont 1873
A. Dumont, "Inscriptiones céramiques de l'île de Chypre", *Revue Archéologique XXV*, 1873, 317-326.
- Dunand 1973
F. Dunand, *Le culte d'Isis dans le bassin oriental de la Méditerranée I, Le culte d'Isis et les Ptolemées* (1973).
- Dunand 1979
F. Dunand, *Religion Populaire en Egypte Romaine. Les terres cuites du Musée du Caire. Etudes Préliminaires Aux Religions Orientales dans l'Empire Romain 66* (EPRO) (1979).
- Dunand 1993a
F. Dunand, *Le culte d'Isis dans le bassin Oriental de la Méditerranée I. Le Culte d'Isis et les Ptolemées. Etudes Préliminaires Aux Religions Orientales dans l'Empire Romain* (EPRO) 26 (1993).
- Dunand 1993b
F. Dunand, *Le Culte d'Isis dans le Bassin Oriental de la Méditerranée III. Le Culte d'Isis en Asie Mineure. Clerge' et Rituel des sanctuaires Isiaques. Etudes Préliminaires Aux Religions Orientales dans l'Empire Romain* (EPRO) 26 (1993).
- Dupont 1982
P. Dupont, "Amphores commerciales archaïques de la Grèce de l'est", *La Parola del Passato, Rivista di Studi Antichi, Fascicolo CCIV-CCVII*, 1982, 193-209.
- Dupont 1998
P. Dupont, "Archaic East Greek Trade Amphoras", bk.: R. M. Cook vd. (eds.), *East Greek Pottery* (1998) 142 vd.

- Dupont 1999
P. Dupont, "La Circulation Amphorique en mer Noire à l'époque archaïque", Production et Commerce Des amphores Anciennes en Mer Noire, Publications de l'Université de Province, 1999, 143-162.
- Durugönül – Durukan 2003
S. Durugönül – M. Durukan, "2002 Yılı Nagidos (Bozyazı) Kazısı", KST XXVI (2003) 69 vd.
- Durugönül 1998
S. Durugönül, Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien (1998).
- Durugönül 1999
S. Durugönül, "Nagidos Üzerine Düşünceler", Olba II.I, Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu Bildirileri, 1999, 67-78.
- Durugönül 2000
S. Durugönül, "Nagidos'tan (Bozyazı) Bir Diadem", Olba III, 2000, 135-141.
- Durugönül 2001
S. Durugönül, "Nagidos'un Tarihteki Yeri", bk.: E. Jean – A. M. Dinçol – S. Durugönül (eds.), Kilikia; Mekânlar ve Yerel Güçler (M.Ö. 2. binyıl – M.S. 4. yüzyıl), Uluslararası Yuvarlak Masa Bildirileri, Varia Anatolica XIII, İstanbul, 2-5 Kasım 1999 (2001) 429-443.
- Durugönül 2003
S. Durugönül, "Archaic Statues in the Museum of Adana", Olba VII, 2003, 93-118.
- Durugönül vd. 2003
S. Durugönül – M. Durukan – Ü. Aydınoğlu, "2001 Yılı Nagidos Kazısı", KST XXIV.I (2003) 243-248.
- Durugönül – Durukan 2003
S. Durugönül – M. Durukan, "2002 yılı Nagidos (Bozyazı) Kazısı", KST XXV (2003) 69 vd.
- Durugönül – Durukan – Aydınoğlu 2000
S. Durugönül – M. Durukan – Ü. Aydınoğlu, "1998 Yılı Nagidos (Bozyazı) Kazı Çalışmaları", KST 21.2 (2000) 283-292.
- Durukan 1998
M. Durukan, "M.Ö. 301-188 Arasında Olba Territoriumunda Yaşanan Siyasi Gelişmeler", Olba I, 1998, 87-95.
- Durukan, 2001
M. Durukan, Dağlık Kilikia Mezarları ve Ölü Kültü (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2001)
- Edwards 1975
G. R. Edwards, Corinthian Hellenistic Pottery, Corinth VII, III (1975).
- Eiring 2001
L. Z. Eiring, "The Hellenistic Period", Knossos Pottery Handbook Grek and Roman, BSA 7 (2001) 91-135.
- Eiseman 1987
C. Eiseman – B. S. Ridgeway, "The Porticello Shipwreck", A Mediterranean Merchant Vessel of 415-385 BC, 1987, 37-53.
- Elaigne 2002
S. Elaigne, "L'Introduction Des Ceramiques Fines Hellenistiques Du Bassin Oriental de la Mediterranee a Alexandrie Importations et Imitations Locales", bk.: F. Blondé – P. Ballet – J. Francois-Salles (eds.), Ceramiques hellenisques et romaines. Productions et diffusion en Mediterranee orientale (Chybre, Egypte et cote syro-palestinienne), Lyon 2-4 Mars 2000, TMO 35 (2002) 159-173.
- El-Khoury 2002
L. S. El-Khoury, The Nabatean Terracotta Figurines (2002).
- Elliott 1995
M. Elliott, "Black-Glazed Pottery", Sweden Medelhausemuseet and Nationalmuseum, Stockholm 2, Union Academique Internationale Corpus Vasorum Antiquorum (1995) 59-85.
- Empereur 1977
J.-Y. Empereur, "Timbres amphoriques de Crocodilopolis-Arsinoe", Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale 77, 1977, 197-233.
- Empereur 1988
J.-Y. Empereur, "Producteurs d'amphores dans les ateliers de Reşadiye (Peninsule de Datça)", AST VI (1988) 159-163.
- Empereur 1990
J.-Y. Empereur, "H CRONOLOGHSH TWN RODIAKON AMFOREWN STHN ELLHNISTIKH PERODO", APO TA PRAKTIKA THS B'SUNANTHSHS GIA THN ELLHNISTIKH KERAMEIKH, ATHNA, 1990, 199-209.
- Empereur vd. 1999
J.-Y. Empereur – A. Hesse – N. Tuna, "Les ateliers d'amphores de Datça, Péninsule de Cnide", bk.: Production et Commerce des Amphores Anciennes en Mer Noire, Colloque international organisé à Istanbul 25-8 mai 1994 (1999) 105-116.
- Empereur – Garlan 1988
J.-Y. Empereur – Y. Garlan, "Les ateliers amphoriques grecs", Les Amphores Grecques, 1988, 8-31.
- Empereur – Hesnard 1987
J.-Y. Empereur – A. Hesnard, "Les amphores hellénistiques", Céramiques Hellénistiques et Romaines II, 1987, 17-71.
- Empereur – Picon 1986
J.-Y. Empereur – M. Picon, "A la recherche des fours d'amphores", BCH Suppl XIII, Recherches sur les amphores grecques (1986) 105-126.

- Empereur – Tuna 1988
J.-Y. Empereur – N. Tuna, “Zénon de Caunos et l’épave de Serçelimani”, BCH CXII, 1988, 341-357.
- Empereur – Tuna 1989
J.-Y. Empereur – N. Tuna, “Hiérotélés potier Rhodien de la Péree”, BCH CXIII, 1989, 277-299.
- Engemann 1972
J. Engemann, RAC VII, Ganymedes, 1972, 1035-1043.
- Enklaar 1985
A. Enklaar, “Chronologie et peintres des hydries de Hadra”, BABesh 61, 1985, 106 vd.
- Enklaar 1988
A. Enklaar, “Preliminary Report on the Pottery Found at Hadra Station in 1987”, BCH Suppl. 33 (1988) 15 vd.
- Erzen 1940
A. Erzen, Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft (1940).
- Etienne 1986
R. Etienne, “Anses timbrées”, Ténos I, Le sanctuaire de Poseidon et d’Amphitrite, 1986, 233-258.
- Fahlbusch 1982
H. Fahlbusch, “Vergleiche antiker und römischer Wasserversorgungsanlagen”, Mitteilungen des Leichtweiss-Instituts für Wasserbau der Technischen Universität Braunschweig 73, 1982, 34 vd.
- Felgenhauer 1996
A. Felgenhauer, Aegyptische und ägyptisierende Kunstwerke. Staatliche Museen Kassel (1996).
- Figueira 1998
T. Figueira, The Power of Money. Coinage and Politics in the Athenian Empire (1998).
- Filges – Posselt 1994
A. Filges – E. Posselt, “Hellenistische Keramik”, Neue Forschungen zu Neandria und Alexandria Troas, Asia Minor Studien, Band II, 1994, 139-156.
- Finkielsztejn 2000a
G. Finkielsztejn, “Amphoras and Stamped Handles from Akko”, Atiqot XXXIX, 2000, 135-153.
- Finkielsztejn 2000b
G. Finkielsztejn, “Chronologie et diffusion des dernières amphores timbrées rhodiennes: Etude préliminaire”, Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta 36, 2000, 407-415.
- Finkielsztejn 2001a
G. Finkielsztejn, “Politique et commerce à Rhodes au IIe s. a.C. : Le témoin des exportations d’amphores”, bk.: A. Bresson – R. Descat (eds.), Les cités d’Asie Mineure occidentale au IIe siècle a.C. (2001) 181-196.
- Finkielsztejn 2001b
G. Finkielsztejn, Chronologie détaillée et révisée des éponymes amphoriques rhodiens, de 270 à 108 av. J.-C. environ, Premier bilan, BAR International Series 990 (2001).
- Finkielsztejn 2004
G. Finkielsztejn, “Koan Amphorae Imported in the Southern Levant in the Hellenistic Period”, bk.: K. Höghammar (ed.), The Hellenistic Polis of Kos, State, Economy and Culture, Uppsala Studies in Ancient Mediterranean and Near Eastern Civilisations 28, 2004, 153-164.
- Forest 1982
J. D. Forest, “Fouilles de la Municipalité de Beyrouth (1977): Les Objets”, Syria, Revue d’Art Oriental et d’Archéologie, Tome LIX, 1982, 39-67.
- Fraser 1977
P. M. Fraser, Rhodian Funerary Monuments (1977).
- Fraser – Bean 1954
P. M. Fraser – G. E. Bean, The Rhodian Peraea and the Islands (1954).
- Fraser – Matthews 1987
P. M. Fraser – E. Matthews, A Lexicon of Greek Personal Names I. The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica (1987).
- Freyer-Schauenburg 1974
B. Freyer-Schauenburg, Bildwerke der archaischen Zeit und des strengen Stils, Samos XI (1974).
- Freytag 1976
V. B. Freytag, Archaische und klassische Grabfunde auf dem Hang nördlich der Eckterasse im Kerameikos (1976).
- Friedlaender 1910
P. Friedlaender, Ganymedes, RE VII, 1, 1910, 737-749.
- Furtwängler 1980
A. E. Furtwängler, “Heraion von Samos: Grabungen im Südtemenos 1977 (I)”, AM 95, 1980, 149 vd.
- Furtwängler 1992
A. E. Furtwängler, “Zur Handelsausrichtung der Stadt Demetrias im Lichte der Grabungsergebnisse”, *Die qnej sunedriogia thn arcaio Qessal ia, Stjh mnmh tou Dhmhtrh*, 1992, 366-369.
- Furtwängler – Kienast 1989
A. E. Furtwängler – H. J. Kienast, Samos III, Der Nordbau im Heraion von Samos (1989).
- Garbrecht 1973
G. Garbrecht, “Wasserwirtschaftliche Anlagen des antiken Pergamon - Die Madradağ-Leitung”, Mitteilungen des Leichtweiss-Instituts für Wasserbau der Technischen Universität Braunschweig 37, 1973, 59-60.

- Garbrecht 1978
G. Garbrecht, "Wasserwirtschaftliche Anlagen des antiken Pergamon", *Mitteilungen des Leichtweiss-Instituts für Wasserbau der Technischen Universität Braunschweig* 60, 1978, 1-13.
- Garlan 1983
Y. Garlan, "Greek Amphorae and Trade", bk.: P. Garsney – K. Hopkins – C. R. Whitaker (eds.), *Trade in the Ancient Economy* (1983).
- Garlan 1985
Y. Garlan, "De l'usage par les historiens du Matériel amphorique Grec", *DHA* 11, 1985, 239-255.
- Garlan 1986
Y. Garlan, "Quelques nouveaux ateliers amphoriques a Thasos", *BCH Suppl. XIII, Recherches sur les amphores grecques* (1986) 201-276.
- Garlan 1988
Y. Garlan, *Vin et Amphores de Thasos* (1988) 1-35.
- Garlan 1997
Y. Garlan, "Un nouveau centre de timbrage amphorique: Ouranopolis", *TO ARCHAIOLOGIKO ERGO STH MAKEDONIA KAI QRAKH* 10 A, 1996, 1997, 347-353.
- Garlan 1999
Y. Garlan, *Les timbres amphoriques de Thasos, Volume I, Timbres protothasiens et thasiens anciens, Etudes Thasiennes XVIII*, 1999.
- Gasser 1990
A. Gasser, *Die korinthische und attische Importkeramik vom Artemision in Ephesos, Forschungen in Ephesos XII/1*, 1990.
- Gassner 1997
V. Gassner, *Das Südtor der Tetragonos-Agora, Forschungen in Ephesos XII/1/1*, 1997, 105-250.
- Gates 1999
M. H. Gates, "Kinet Höyük in Eastern Cilicia: A Case Study for Acculturation in Ancient Harbors", *Olba II.2*, 1999, 303 vd.
- Gates 2003
M. H. Gates, "2001 Season At Kinet Höyük "Yeşil-Dörtüyl, Hatay", *KST XXIV.I* (2003) 283 vd.
- Gates 2005
C. Gates, "The Place of the Achaemenid Persian Period in Archaeological Research in Cilicia and Hatay (Turkey)", bk.: P. Briant – R. Boucharlat (eds.), *L'archéologie de l'empire achéménide: nouvelles recherches. "Réseau international d'études et de recherches achéménides, 21-22 novembre 2003"*, *Persika* 6, 2003 (2005) 49-69.
- Gazda 1981
E. K. Gazda, "Ganymed and the Eagle. A marble group from Carthage", *Archaeology* 34, Nr. 4, 1981, 56-60.
- Gehrke 1986
H. J. Gehrke, *Jenseits vom Athen und Sparta* (1986).
- Gentili 1958
G. V. Gentili, "I timbri anforari Rodii nel Museo Nazionale di Siracusa", *Archivio Siracusano* 4, 1958, 18-95.
- Gessler-Löhr 1981
B. Gessler-Löhr, *Aegyptische Kunst im Liebighaus* (1981).
- Getov 1988
L. Getov, "Sceaux d'eponymes rhodiens anciens de Cabyle", *Arheologia Kniga* 3, 1988, 22-26.
- Giannikouri – Patsiada – Philimoni 1990
A. Giannoukour – B. Patsida – M. Philimoni, "Khronologika Problimata Graphtis Kerameikis apo ti Rodo", *B'Epistimoniki Syntantisi gia tin Ellinistiki Keramiki, Praktika Rhodos*, 22-25 Martiou 1989 (1990) 172-184.
- Giveon 1963
R. Giveon, "A Ptolemaic Fayance Bowl", *Israel Exploration Journal*, Volume 13.2, 1963, 26-27.
- Gjerstad 1934
E. Gjerstad, "Cilician Studies, RA III, 1934, 155 vd.
- Gjerstad 1935
E. Gjerstad, *Findings and Results of the Excavations in Cyprus 1927-1931, The Swedish Cyprus Expedition II*, 1935.
- Gjerstad 1948
E. Gjerstad, *The Cypro-Geometric, Cypro-Achaic and Cypro-Classical Periods, Greek Geometric and Archaic Pottery found in Cyprus. The Swedish Cyprus Expedition: IV.2*, 1948.
- Gjerstad 1960
E. Gjerstad, "Pottery Types, Cypro-Geometric to Cypro-Classical", *Opuscula Atheniensia* III, 1960, 105 vd.
- Gjerstad 1974
E. Gjerstad, "The Stratification at Al Mina (Syria) and its Chronological Evidence", *ActaArch* 45, 1974, 107 vd.
- Gjerstad 1977
E. Gjerstad, "Pottery From Various Parts of Cyprus", bk.: E. Gjerstad, (ed.), *Greek Geometric and Archaic Pottery found in Cyprus* (1977) 23 vd.
- Gjerstad 1979
E. Gjerstad, "The Phoenician Colonization and Expansion in Cyprus", *REDAC* 1979, 230 vd.

- Goldman 1937
H. Goldman, "Excavations at Gözlü Kule Tarsus, 1936", *AJA* 41, 1937, 262 vd.
- Goldman 1950
H. Goldman, *Excavations At Gözlü Kule, Tarsus Volume I*, 1950.
- Goldman 1963
H. Goldman, *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus Volume III*, 1963.
- Gossel 1980
B. Gossel, *Makedonische Kammergraber* (1980).
- Göktürk 1997
T. Göktürk, "Akhamenid Dönemi Kilikia Buluntusu Oboller", *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1996 Yıllığı* (1997) 67 vd.
- Göktürk 2000
T. Göktürk, "Small Coins From Cilicia and Surroundings", *Varia Anatolica* XII, 2000, 143 vd.
- Grace 1934
V. Grace, "The Stamped Amphora Handles Found in the American Excavations in the Athenian Agora 1931-1932", *Hesperia* III, 1934, 197-310.
- Grace 1950
V. Grace, "The Stamped Amphora Handles", bk.: H. Goldman (ed.), *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus Volume I, The Hellenistic and Roman Periods* (1950) 135-148.
- Grace 1952
V. Grace, "Timbres amphoriques trouvés a Délos", *BCH* 76, 1952, 514-540.
- Grace 1953
V. Grace, "Wine Jars", bk.: C. Boulter, *Pottery from the Mid Fifth Century from a Well in the Athenian Agora*, *Hesperia* 22, 1953, 101-110.
- Grace 1956
V. Grace, "Stamped Wine Jar Fragments", *Small Objects from the Pnyx: II Hesperia, Suppl. X* (1956) 113-189.
- Grace 1961
V. Grace, *Amphoras and the Ancient Wine Trade, Excavations of the Athenian Agora Picture Book: No. 6, American Schools of Classical Studies at Athens* (1961).
- Grace 1963
V. Grace, "Notes on the Amphoras from the Koroni Peninsula", *Hesperia* XXXII.3, 1963, 319-334.
- Grace 1968
V. Grace, "Die gestempelten Amphorenhenkeln aus stratigraphisch gesicherten Fundzusammenhangen", *Das Asklepieion, I. Teil Der südliche Temenosbezirk in hellenistischer und frühromischer Zeit, Deutsches Archäologisches Institut*, 1968, 175-178.
- Grace 1971
V. Grace, "Samian Amphoras", *Hesperia* 40.3, 1971, 52-95.
- Grace 1974a
V. Grace, "Revisions in Early Hellenistic Chronology", *Ath. Mitt.* 89, 1974, 193-200.
- Grace 1974b
V. Grace, "The Stamped Amphora Handles", *Anatolian Collection of Charles University, Kyme I*, 1974, 89-97.
- Grace 1979a
V. Grace, "Exceptional Amphora Stamps", *Studies in Classical Art And Archaeology*, 1979, 117-127.
- Grace 1979b
V. Grace, "Kouriaka", Reprinted from the *Studies Presented in Memory of Porphyrios Dikaios*, 1979, 178-188.
- Grace 1985
V. Grace, "The Middle Stoa Dated by Amphore Stamps", *Hesperia* 54.1, 1985, 1-54.
- Grace 1986
V. Grace, "Some Amphoras From a Hellenistic Wreck", *BCH Suppl. XIII, Recherches sur les amphores grecques*, 1986, 81-86.
- Grace – Savvatianou-Petropoulakou 1970
V. Grace – M. Savvatianou-Petropoulakou, "Les timbres amphoriques grecs", *Exploration Archéologique de Délos, Délos XXVII, L'Ilot de la Maison des Comédiens* 1970, 277-382.
- Graham 1974
J. W. Graham, "The Houses of Classical Athens", *Phoenix* 28, 1974, 45-54.
- Graham 1982
A. J. Graham, "The Colonial Expansion of Greece", *CAH* III, 1982, 83-162.
- Gramatopol – Bordea 1968
M. Gramatopol – P. Bordea, "Amfore Stampilate Din Tomis", *Studii și Cercetari de Istorie Veche*, 19.1, 1968, 41-61.
- Gramatopol – Bordea 1969
M. Gramatopol – P. Poenaru-Bordea, "Amphora Stamps from Callatis and South Dobruja", *Dacia, N. S.* XIII, 1969, 127-282.
- Grandjean 1992
Y. Grandjean, "Contribution à l'établissement d'une typologie des amphores thasiennes", *BCH* 116, 1992, 541-584.
- Gratien 1996
B. Gratien, "Tell el-Herr (nord Sinai) etude stratigraphique de la céramique", *CRIPEL* 18, 1996, 51-103.
- Gratien 1997
B. Gratien, "Tell El-Herr", *CCE* 5, 1997, 71-73.

- Guz-Zilberstein 1995
B. Guz-Zilberstein, "The Typology of the Hellenistic Coarse Ware and Selected Loci of the Hellenistic and Roman Periods", *Area A ve C. The Finds, Excavations at Dor, Final Report I B*, bk.: E. Stern (ed.) (1995) 289-433.
- Gürler 2003
B. Gürler, "Hellenistic Ceramic of Metropolis in Ionia (Pl. IX-XVI)", bk.: Catherine Abadie-Reynal (ed.), *Varia Anatolica XV*, 2003, 9-16.
- Habicht – Jones 1989
C. H. Habicht – C. P. Jones, "A Hellenistic Inscription from Arsinoe in Cilicia", *Phoenix XLIII*, 1989, 317-346.
- Hadjicosti 1989
M. Hadjicosti, "More Evidence For a Geometric and Archaic Rural Shrine of a Female Divinity at Enkomi", *REDAC* 1989, 111-119.
- Hadjicosti 1997
M. Hadjicosti, "The Family Tomb of a Warrior of the Cypro-Archaic I Period at Mari", *REDAC* 1997, 251 vd.
- Hadjidaki 1996
E. Hadjidaki, "Underwater Excavations of a Late Fifty Century Merchant Ship at Alonnessos, Greece: the 1991-1993 Seasons", *BCH* 120.II, 1996, 563-593.
- Hadjisavvas 1989
S. Hadjisavvas, "Two Cypro-Archaic I Tombs at Alassa-Kampos", *REDAC*, 1989, 95 vd.
- Halpern-Zylberstein 1980
M. Halpern-Zylberstein, "Timbres amphoriques", *TELL KEISAN* (1971-1976), *Orbis Biblicus et Orientalis, Series Archaeologica* 1, 1980, 243-255.
- Hamdorf 1976
F. W. Hamdorf, *Schichtfunde der Grabungen 1967/6, Kerameikos X* (1976) 196-223.
- Hammond 1953
N. G. L. Hammond, "Hellenistic Houses at Ammotopos in Epirus", *BSA* 48, 1953, 135 vd.
- Hamza 1997
O. Hamza, "Qedua", *CCE* 5, 1997, 81-85.
- Hanfmann 1956
G. M. A. Hanfmann, "On Some Eastern Grek Vases Found at Tarsus", bk.: S. S. Weinberg (ed), *The Aegean and the Near East Studies Presented to Hetty Goldman*, 1956, 165 vd.
- Hanfmann 1963
G. M. A. Hanfmann, "The Iron Age Pottery of Tarsus", bk.: H. Goldman (ed.), *Excavations at Gözlü Kule. The Iron Age. Tarsus III* (1963) 18 vd.
- Hannah 2001
L. Hannah, "Hellenistische Keramik aus der Grabung beim sogenannten Lukasgrab", bk.: F. Krininger (ed.), *Studien zur hellenistischen Keramik in Ephesos* (2001) 83-181.
- Hannestad 1988
L. Hannestad, "Hellenistic Pottery in Mesopotamia and Iran", *Akten des XIII. Internationalen Kongresses für klassisches Archäologies*, 1988, 179-186.
- Hartmann 1927
A. Hartmann, *RE* III A1 Silenos und Satyros, 1927, 35-53.
- Haspels 1946
C. H. Emilie Haspels, *Eski Yunan Boyalı Seramiği*, A. Akarca (çev.) (1946).
- Hayes 1990
J. W. Hayes, *The Hellenistic and Roman Pottery, Paphos III* (1990).
- Hermayr 1991
A. Hermayr, "Les D'eputs de la Grande Plastique Cypriote en Terre Cuite 139-147", F. Vandenaabeele – R. Laffineur (eds.), *Cypriote Terracottas* (1991).
- Herzog 1989
Z. Herzog, "Persian Period Stratigraphy and Architecture", bk.: Z. Zerzog v.d. (eds.), *Excavations at Tel Michal, Israel*, 1989, 100-103.
- Hoepfner 1976
W. Hoepfner, *Das Pompeion und seine Nachfolgerbauten, Kerameikos X* (1976).
- Hoepfner 1982
W. Hoepfner, "Bürgerhaeuser im klassischen Griechenland", bk.: D. Papenfuss – V. M. Strocka (eds.), *Palast und Hütte* (1982) 43-48.
- Hoepfner 1993
W. Hoepfner, "Bauten der Demokratie", bk.: W. Hoepfner – G. Zimmer (eds.) *Die griechische Polis. Architektur und Politik* (1993) 84-94.
- Hoepfner 1999
W. Hoepfner, "Die Epoche der Griechen", W. Hoepfner (ed.), *Geschichte des Wohnens I*, 1999, 123-609.
- Hoepfner – Schwandner 1994
W. Hoepfner – E. L. Schwandner, "Haus und Stadt im klassischen Griechenland", *Wohnen in der klassischen Polis I* (1994).
- Hommel 1967
P. Hommel, *Amphoren, Panionion und Melie* (1967) 144-149.
- Houghton 1983
A. Houghton, *Coins of the Seleucid Empire from the Collection of Arthur Houghton. Ancient Coins in the North American Collections, ANS, New York* 1983.

- Houghton – Lorber 2002
A. Houghton – C. Lorber, *Seleucid Coins. A Comprehensive Catalogue, Part 1: Seleucus I Through Antiochus III*, 2 vols., The American Numismatic Society/Classical Numismatic Group, New York, Lancaster/London (2002).
- Huston – Lorber 2001
S. M. Huston – C. C. Lorber, “A Hoard of Ptolemaic Bronze Coins in Commerce, Octobre 1992 (CH 8, 413)”, *Numismatic Chronicle* (2001) 11-40.
- Hübner 1982
G. Hübner, “In Beşiktepe. Vorbericht über die Ergebnisse der Grabung von, 1982”, *AA* 1982, 165-183.
- Hübner 1993
G. Hübner, *Die Applikenkeramik von Pergamon. Eine Bildersprache im Dienst des Herrscherkultes* (1993).
- Hürmüzlü 2003
B. Hürmüzlü, *Klazomenai-Akpınar Nekropolisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2003).
- Hürmüzlü 2005
B. Hürmüzlü, “The Organization and Utilization of the Burial Grounds in Klazomenai”, *Olba XII*, 2005, 39 vd.
- Imhoof-Blumer 1908
F. Imhoof-Blumer, *Zur griechische und römische Münzkunde*, Genf, 1908 (= *RSN* vol. XIV, 1908, 1-122).
- Isler 1978
H. P. Isler, *Das Archaische Nordtor und seine Umgebung im Heraion von Samos*, Samos Band IV (1978).
- Isler – Kalpaxis 1978
H. P. Isler – T. E. Kalpaxis, *Das archaische Nordtor und seine Umgebung im Heraion von Samos*, Samos IV (1978).
- Işık 1993
F. Işık, “Patara 1992”, *KST XV* (1993) 279 vd.
- Işık 1996
F. Işık, “Patara 95”, *KST XVIII* (1996) 191 vd.
- Işık 1998
F. Işık, “Patara 1997”, *KST XX* (1998) 159 vd.
- Işın 2004
G. Işın, “The Preliminary Report to the Hellenistic Pottery of Patara From ‘Tepecik Hill’ Excavations”, *Asia Minor Studien*, 2004, 1-17.
- İşkan Yılmaz – Çevik 1995
H. İşkan Yılmaz – N. Çevik, “Die Gräfte von Patara” *Lykia II*, 1995, 187 vd.
- Jacobs 1999
B. Jacobs, “*Freie Völker im Achäemenidenreich-Zu einem Topos in der antiken Überlieferung zur persischen Reichsverwaltung*”, *Olba II.I*, 1999, 41-56.
- Jarosch 1994
V. Jarosch, *Samische Tonfiguren des 10. bis 7. Jahrhunderts v. Chr. aus dem Heraion von Samos*, Samos XVIII (1994).
- Jean 1999
E. Jean, “The ‘Greeks’ in Cilicia at the end of the 2nd Millenium B.C.: Classical Sources and Archaeological Evidence”, *Olba II.I*, 1999, 27-40.
- Jehasse 1981
L. Jehasse, “La Ceramique Attique A Vernis Noir de Kition”, *Excavations At Kition IV. The Non – Cypriote Pottery*, 1981, 75-99.
- Jentel 1990
M. O. Jentel, “Horos”, *bk.: LIMC V, I* (1990) 538-542.
- Johnston 1990
A. Johnston, “Aegina, Aphaia - Tempel XIII The Storage Amphora”, *AA* 1990, 37-64.
- Johnston 1991
A. Johnston, “An Archaic Amphora of Thasian Type”, *Hesperia* 60, 1991, 363-365.
- Johnston 1993
A. Johnston, “Pottery from Archaic Building Q at Kommos”, *Hesperia* 62, 1993, 365-366.
- Jones – Russell 1993
C. P. Jones – J. Russell, “Two New Inscriptions from Nagidos in Cilicia”, *Phoenix* 47, 1993, 293-304.
- Jones 1950
F. F. Jones, “Pottery, in: *Excavations at Gözlü Kule*”, *bk.: H. Goldman (ed.), Tarsus I* (1950) 149-296.
- Jones 1971
A. H. M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces* (1971).
- Jones – Habicht 1989
C. P. Jones – Ch. Habicht, “A Hellenistic Inscription from Arsinoe”, *Phoenix* 43.4, 1989, 317-346.
- Jöhrens 1999a
G. Jöhrens, *Amphorenstempel im Nationalmuseum von Athen* (1999).
- Jöhrens 1999b
G. Jöhrens, “Kerameikos: Griechische Amphorenstempel Spätklassischer und Hellenistischer Zeit”, *AM* 114, 1999, 157-170.
- Jöhrens 2001
G. Jöhrens, “Amphorenstempel hellenistischer Zeit aus Tanais”, *Eurasia Antiqua, Zeitschrift für Archäologie Eurasiens Band 7*, 2001, 367-479.
- Jungfleisch 1949
M. Jungfleisch, “*Réflexions de ‘praticien’ sur les monnaies ptolémaïques en bronze*”, *BIE* 30, 1949, 47-60.

- Kacharava 1995
D. Kacharava, "Greek Imports of Archaic and Classical Times in Colchis", AA I, 1995, 63-67.
- Kahil 1996
L. Kahil, "Cults in Hellenistic Alexandria", bk.: Th. F. Walsch-Reese (ed.), *Alexandria and Alexandrianism* (1996) 75-84.
- Kalcyk 1984
H.-J. Kalcyk, "Water in Ancient Mining", *Mitteilungen des Leichtweiss-Instituts für Wasserbau der Technischen Universität Braunschweig* 82, 1984, 1-15.
- Kantzia 1994
Kh. Kantzia, "Keramiko Ergastirio amphoreon stin ko", *G'Epistimoniki Synantisi gia tin Ellinistiki Keramiki, Khronologimena Synola-Ergastiria* 1994, 325-354.
- Kara 2001
N. Kara, "Das ostionische Frauenbild in der archaischen Zeit", *Olba* IV, 2001, 31-63.
- Karageorghis 1993
V. Karageorghis, *The Coroplastic Art of Ancient Cyprus III. The Cypro-Archaic Period* (1993).
- Karageorghis 1999
V. Karageorghis, *The Coroplastic Art of Ancient Cyprus V. The Cypro-Archaic Period* (1999).
- Karageorghis 1964
V. Karageorghis, *Excavations in the Necropolis of Idalion* (1964).
- Karageorghis 1967
V. Karageorghis, *Excavations in the Necropolis of Salamis I* (1967).
- Karageorghis 1970
V. Karageorghis, *Excavations in the Necropolis of Salamis II* (1970).
- Karageorghis 1973
V. Karageorghis, *Excavations in the Necropolis of Salamis III* (1973).
- Karageorghis 1978
V. Karageorghis, "The Relations Between The Tomb Architecture of Anatolia and Cyprus in the Archaic Period", bk.: E. Akurgal (ed.), *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology Vol. I Ankara-Izmir, 13-30/IX/1973* (1978) 361 vd.
- Karageorghis 1977
V. Karageorghis, "Pottery from Kition", bk.: E. Gjerstad (ed.), *Greek Geometric and Archaic Pottery found in Cyprus* (1977) 61-64.
- Karageorghis 1987
V. Karageorghis, "A Cypro-Archaic I Tomb at Palaepaphos-Skales", *REDAC* 1987, 85 vd.
- Karlsson 1994
L. Karlsson, "Thoughts About Fortifications in Caria From Mausollos To Demetrios Poliorcetes", *Revue des Etudes Anciennes* 96, 1994.
- Karyaka 2001
O. V. Karyaka, "Aşağı Dineper'de Yerleşen Kentlerin M.Ö. 4. Yüzyıla Kadar Olan Ampforaları", *Sea Trade in North Black Sea Region* (2001).
- Kaufmann 1915
C. M. Kaufmann, *Graeco-Aegyptische Koroplastik. Terrakotten der griechischen, römischen und koptischen Epoche aus der Faijum-Oase und anderen Fundstaetten* (1915).
- Kearsley 1999
R. A. Kearsley, "Greeks Overseas in the 8th Century BC: Euboians, Al Mina and Assyrian Imperialism", bk.: *Tsetschkladze* 1999, 110 vd.
- Kempton 1980
G. Kempton, *Ganymed. Studien zur Typologie, Ikonographie und Ikonologie* (1980).
- Keramaikos XIV
W. K. Kovacovics, *Die Eckterrasse an der Graberstrasse des Kerameikos* (1990).
- Kessler 1991
D. Kessler, "Herodot II, 65-67 Über Heilige Tiere in Buastis", bk.: *Altenmüller-Dietrich Wildung* (ed.), *Studien zur Altaegyptischen Kultur* 18 (1991) 265-289.
- Klemenc – Kolsek – Petru 1972
J. Klemenc – V. Kolsek – P. Petru, *Antike Grabmonumente in Sempeter* (1972).
- Kluwe 1989
E. Kluwe, "Handwerk, Polisideologie und privater Wohnbau in der Polis klassischer Zeit", bk.: W. Schuller – W. Hoepfner – E.-L. Schwandner (eds.), *Demokratie und Architektur. Der hippodamische Staedtebau und die Entstehung der Demokratie. Wohnen in der klassischen Polis II* (1989) 36-43.
- Knigge 1966
V. U. Knigge, *Eridanos Necropole II. Graeber* (1966).
- Konecny 1997
A. Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte in Zentral- und Ostlykien* (1997).
- Kourkoumelis 1992
D. Kourkoumelis, "Corcyrean Amphoras", *ENALIA, Annual 1990, Hellenistic Institute of Marine Archaeology II*, 1992, 42-47.
- Kourkoumelis-Rodostamos 1988
D. Kourkoumelis-Rodostamos, *Recherches archeologiques a Corfou: Topographie, questions historiques, amphores de transport et commerce antique* (Université de Provence, Aix-Marseille, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*) 1998.

- Kovacovicks 1990
K. W. Kovacovicks, *Die Eckterasse an der Graeberstrasse des Kerameikos* (1990).
- Kovacovics 1990
W. K. Kovacovics, *Die Eckterasse an der Graeberstrasse des Kerameikos, Kerameikos XIV* (1990).
- Kraay 1976
C. M. Kraay, *Archaic and Classical Greek Coins* (1976).
- Krause 1977
C. Krause, "Grundformen des griechischen Pastashauses", *AA* 1977, 164 vd.
- Krauskopf 1980
I. Krauskopf, "Ganymed und der Schwan", *Forschungen und Funde. Festschrift Neutsch* (1980).
- Kurtz – Boardman 1971
D. C. Kurtz – J. Boardman, *Greek Burial Customs* (1971).
- Lambrino 1938
M. Lambrino, *Les Vases Archaïques d'His-tria* (1938).
- Lang 1979
M. Lang, *Graffiti and Dippinti, Agora XXI* (1979).
- Laroche – Davasne 1981
E. Laroche – A. Davasne, "Les Fouilles de Meydanjik pres de Gülnar (Turquie) et le tresor monetaire hellenistique", *CRAI* 1981, 356 vd.
- Lawall 1998
M. L. Lawall, "Bolsals, Mendean Amphoras and the Date of the Porticello Shipwreck", *Nautical Archaeology* 27.1, 1998, 16-23.
- Lawall 1999
M. L. Lawall, "Studies In Hellenistic Ili-on: Transport Amphoras From The Lower City", *Studia Troica* 9, 1999, 187-224.
- Lawall 2000
M. L. Lawall, "Graffiti, Wine Selling and the Reuse of Amphoras in the Athenian Agora, ca. 430 to 400 B.C.", *Hesperia* 69, 2000, 3-90.
- Lawall 2002
M. L. Lawall, "Iliion Before Alexander: Amphoras and Economic Archaeology", *Studia Troica* Band 12, 2002, 198-243.
- Lawall 2003
M. L. Lawall, "Negotiating Chronologies: Aegean Amphora Research, Thasian Chronology, and Pnyx III", bk.: V. Stolba – L. Hannestard (eds.), *Chronologies of the Black Sea Area in the Period c. 400-100 BC* (2003) 31-76.
- Lawall 2004a
M. L. Lawall, "Archaeological Context and Aegean Amphora Chronologies: A Case Study of Hellenistic Ephesos", bk.: J. Eiring – J. Lund (eds.), *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens Vol. 5* (2004) 171-188.
- Lawall 2004b
M. L. Lawall, "Amphoras without Stamps: Chronologies and Typologies from the Athenian Agora", **ST' EPISTHMONIKH SYNANTHSH GIA THN ELLENISTIKH KERAMIKH, PROBLHMATA XRONOLOGHSHS KLEISTA SYNOLA-ERGASTHRIA BOLOS 17-23 APRILIOU 2000** (2004) 445-454.
- Lawrence 1979
A. W. Lawrence, *Greek Aims in Fortification* (1979).
- Lazarov 1973
M. Lazarov, "Amphores antiques (VI-Ie s. Av. N. Ére) du littoral Bulgare de la mer noire", *Izvestia Na Narodniya Muzei Varna, IX/XXIV, 1973*, 1-53 (Bulgarca).
- Lazarov 1980
M. Lazarov, "Timbres amphoriques de Nes-sebre", *Académie bulgare des sciences Institut archéologique NESSEBRE, Deuxieme Volume, 1980*, 156-185.
- Lazarov 1982
M. Lazarov, "Le commerce de Chios avec les cites ouest-Pontiques", *Izvestiya na Narod-nia Muzei Varna, Kniga 18 (33), 1982*, 5-15.
- Le Roy 1984
C. Le Roy, "Timbres amphoriques provenant de Tanis: Complément", *Bulletin de l'Institut français d'archéologie Orientale* 84, 1984, 307-316.
- Lederer 1932
Ph. Lederer, "Die Staterprägung der Stadt Nagidos", *ZfN* 41, 1932, 153-276.
- Lehmann 1996
G. Lehmann, *Untersuchungen zur spaeten Eisenzeit in Syrien und Libanon, Stratigraphie und Keramikformen zwischen ca.720 bis 300 v. Chr., Altertumskunde des Vorderen Orients* (1996).
- Lehmann 1998
G. Lehmann, "Trends in the Local Pottery Development of the Late Iron Age and Persian Period in Syria and Lebanon, ca. 700 to 300 B.C.", *BASOR* 311, 1998, 7-37.
- Lehmann-Hartleben 1923
K. Lehmann-Hartleben, *Die antiken Hafenanlagen des Mittelmeeres* (1923).

- Lemaire 2000
A. Lemaire, "Remarques sur Certaines Legendes Monétaires Ciliciennes (V^e-IVe s. Av. J.-C.)", *Varia Anatolica* 12, 2000, 129 vd.
- Leypunskaya 1981
N. A. Leypunskaya, *Keramicheskaya tara iz Olbia* (1981).
- Leypunskaya 1987
N. A. Leypunskaya, "Les amphores", *La culture de la population d'Olbia et de son territoire à l'époque archaïque (Kul'tura nesalenija Ol'vii i ee okruzi v arhaiceskoe vremya)* 1987, 87-102.
- Leypunskaya 2001
N. A. Leypunskaya, "Chios Amphorae and Trade Relations Between Olbia and Chios", *Morskaya Torgoviya v Severnam Prichernomorie*, 2001, 6-17 (Rusça).
- Levante 1993
E. Levante, *SNG France 2: Cabinet des Médailles-Cilicie*, Bibliothèque Nationale de France-Numismatica Ars Classica, 1993.
- Levante 1994
E. Levante, "Le Trésor de Nagidos", bk.: M. Amandry - G. Rider (eds.), *Trésors et circulation monétaire en Anatolie antique* (1994) 7-11.
- Levi 1965-1966
D. Levi, "Nuovi bolli vascolari da Iasos", *ASAtene* N. S. 27/28, 1965-1966, 518-577.
- Levi - Carratelli 1961-1962
D. Levi - G. P. Carratelli, "Nuove iscrizioni di Iasos", *ASAtene* 39/40, N. S. 23/24, 1961-1962, 604-632.
- Liampi 1986
K. Liampi, "Zur Chronologie der sogenannten 'anonymen' makedonischen Münzen des späten 4. Jhs. V. Chr.", *JNG* 36, 1986, 41-65.
- Lindgren - Kovacs 1985
H. C. Lindgren - F. L. Kovacs, *Ancient Bronze Coins of Asia Minor and the Levant from the Lindgren Collection*, California (1985).
- Long - Miro - Volpe 1992
L. Long - J. Miro - G. Volpe, "Les épaves archaïques de la pointe Lequin", bk.: M. Bats - G. Bertucci (eds.), *Marseille Grecque et la Gaule*, Actes du Colloque International d'Histoire et Archéologie, Marseille 18-23 Novembre 1990, *Etudes Massaliètes* 3 (1992) 199-234.
- Love 1972
I. C. Love, "Excavations at Knidos 1970", *AJA* 76, 1972, 61-76.
- Love 1973
I. C. Love, "Excavations at Knidos 1971", *TAD* 20 Nr. 2, 1973, 97-109.
- Luca de Marco 1979
S. Luca de Marco, "Bolsals, Mendean Amphoras and the Date of the Porticello Shipwreck", *Nautical Archaeology* 27.1, February, 1979, 16-23.
- Lund 1993
J. Lund, "The Land of the Paphan Aphrodite", *Studies in the Mediterranean Archaeology* Vol. CIV.2, 1993.
- Lungu 1990
V. Lungu, "Nouvelles données concernant la chronologie des amphores rhodiennes de la fin du IIIe siècle au début du IIe siècle av. J.C.", *Dacia* XXXIV, 1990, 209-217.
- Lungu 1992
V. Lungu, "Circulatia amforelor ștampilate în zona Capul Dolojman", *Pontica* XXV, 1992, 69-97.
- Lungu 2004
V. Lungu, "Un dépôt d'amphores thasiennes du IVe siècle av. J.-C. à Orgamé", bk.: J. Eiring - J. Lund (eds.), *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, *Monographs of the Danish Institute at Athens* Vol. 5 (2004) 217-228.
- Luschey 1939
H. Luschey, *Die Phiale* (1939).
- Magie 1950
D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor* (1950).
- Maiuri 1921-1922
A. Maiuri, "Una fabbrica di anfore Rodie", *ASAtene* IV-V, 1921-1922, 249-269.
- Marangou-Lerat 2000
A. Marangou-Lerat, "Le plus agréable des vins Grecs", bk.: D. Tomasi - C. Cremonesi (ed.), *L'Aventura del Vino nel Bacino del Mediterraneo*, Simposio Internazionale, Conegliano 30 Settembre-2 Ottobre 1998, 71-85.
- Marchand 1996
S. Marchand, "La céramique du IVe siècle av. J.-C. découverte à Tebtynis", *CCE* 4, 1996, 171-188.
- Marchand 2002
S. Marchand, "Le maintien de la tradition pharaonique pour les productions des céramiques datées de l'époque ptolémaïque en Egypte", *Céramique hellénistiques et Romaines TMO* 35, Maison de l'Orient, 2003, 235-245.
- Marchenko - Domansky 1983
K. Marchenko - Y. Domansky, "The Complex of Artifacts found on the Antic Site of Staraya Bogdanovka", *Archeologicheskii Sbornik*, 24, 1983, 56-62 (Rusça).
- Marchese 1989
R. Marchese, "Aegean and Cypriote Imports in the Persian Period (Strata XI-VI)", *Excavations At Tel Michal* (1989) 145 vd.

- Marchese 1995
T. R. Marchese, "Athenian Imports in the Persian Period", *Excavations at Dor, Final Report Volume 1B Areas A and C* 1995, 127-181.
- Marksteiner 1997
T. Marksteiner, *Die Befestigte Siedlung von Limyra* (1997).
- Marksteiner 1999
T. Marksteiner, "Überlegungen bezüglich einer strukturellen Verwandtschaft Achämenidenzeitlicher Gipfelbefestigungen des Südwestlichen Kleinasien", *Olba II,II*, 1999, 313-322.
- Marksteiner 2002
T. Marksteiner, *Trysa. Eine zentrallykische Niederlassung im Wandel der Zeit* (2002).
- Marquardt 1995
N. Marquardt, *Pan in der hellenistischen und kaiserzeitlichen Plastik*. *Antiquitas* 33 (1995).
- Matthaeus 1985
H. Matthaeus, *Metallgefäße und Gefäßuntersätze der Bronzezeit, der geometrischen und archaischen Periode auf Zypern* (1985).
- Mattingly 1981
H. B. Mattingly, "Coins and amphoras-Chios, Samos and Thasos in the Fifth Century B.C.", *JHS* 101, 1981, 78-86.
- McNicoll 1986
A. W. McNicoll, *Developments in Techniques of Siegecraft and Fortification in the Greek World ca. 400-100 B.C.* (1986).
- McNicoll 1997
A. W. McNicoll, *Hellenistic Fortifications from the Aegean to the Euphrates* (1997).
- Mellaart 1955
J. Mellaart, "Iron Age Pottery From Southern Anatolia", *Bulleten XIX*, 75, 1955, 115 vdd.
- Merkelbach 1963
R. Merkelbach, *Isisfeste in griechisch-römischer Zeit. Daten und Riten* (1963).
- Merkelbach 1995
R. Merkelbach, *Isis Regina – Zeus Sarapis. Die griechisch-ägyptische Religion nach den Quellen dargestellt* (1995).
- Metzger 1969
I. R. Metzger, *Die Hellenistische Keramik in Eretria II* (1969).
- Metzger 1998
I. R. Metzger, "Keramik und Lampen", bk.: P. Lausanne (ed.), *Die klassischen und hellenistischen Wohnhäuser im Westquartier, Eretria X* (1998) 173-227.
- Meyza 2004
H. Meyza, "Kouriaka Again: Amphora Stamps from the Kourion Acropolis Excavations", bk.: J. Eiring – J. Lund (eds.), *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens Vol. 5* (2004) 273-284.
- Mildenberg 1993
L. Mildenberg, "Über das Münzwesen im Reich der Achämeniden", *ArchMittIran* 26, 1993, 55-79.
- Mildenberg 2000
L. Mildenberg, "On the so-called Satrapal Coinage", *Varia Anatolica XII*, 2000, 9 vd.
- Mircev 1958
M. Mircev, *Les timbres amphoriques du Musée de Varna, Epigrafiska Paraditsa 4* (1958).
- Mitropoulou 1977
E. Mitropoulou, *Attic Votive Reliefs of the 6th and 5th Centuries B.C* (1977).
- Mitsopoulos-Leon 1991
V. Mitsopoulos-Leon, *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos. Kleinfunde 1, Keramik hellenistischer und römischer Zeit, Forschungen in Ephesos IX* (1991) 212.
- Mogensen 1930
M. Mogensen, *La Collection Egyptienne de la Glyptothèque Ny Carlsberg* (1930).
- Monachov 1999a
S. Y. Monachov, *Griceski Amforni v Prichernomorie, Kompleksi Keramicheskoi Tari*, 1999, 1-319 (Rusça).
- Monachov 1999b
S. Y. Monachov, *Quelques séries d'amphores Grecques des VIIe-Ve S. AV.N. é au nord de la mer Noire, Production et Commerce Des Amphores Anciennes En Mer Noire, Publications DE L' Université de Provence* (1999).
- Monachov 1999c
S. Y. Monachov, "Towards a Typology of Knidian Amphoras of 4th-2nd c BC", *The Bosphoran Phenomenon: Greek Culture on the Periphery of the Ancient World*, 1999, 161-172.
- Monloup 1984
T. Monloup, *Salamine de Chypre XII. Les Figurines de Terre Cuite de Tradition Archaique* (1984).
- Mook – Coulson 1995
M. S. Mook – W. D. E. Coulson, "East Greek and Other Imported Pottery", *Excavations at Dor, Final Report Volume 1B Areas A and C: The Finds, Director: Ephraim Stern*, 1995, 93 vd.
- Mook – Coulson 1995
S. M. Mook – E. D. E. Coulson, "East Greek and other Imported Pottery", *Excavations at Dor, Final Report Volume 1B Areas A and C*, 1995, 93-126.
- Moore 1997
B. M. Moore, *The Athenian Agora XXX, Attic Red-Figured and White Ground* (1997).
- Moorey 1974
P. R. S. Moorey, *Ancient Persian Bronzes in the Adam Collection* (1974).

- Mørkholm 1991
O. Mørkholm, *Early Hellenistic Coinage* (1991).
- Mpakalakhe 1988
G. MPAKALAKHE, *ANASAFH STO LOFO GIORKOUS BA THS AQHAINOU, KUPROS*, 1988.
- Museteanu – Atanasiou – Conovici 1978
C. Museteanu – N. Conovici – A. Atanasiu, “Contribution au problème de l’importation des amphores Grecques dans le Sud-Est de la Munténie”, *Dacia N.S. Tome XXII*, 1978, 173-199.
- Müller 1963
H. W. Müller, “Isis mit dem Horuskinde. Ein Beitrag zur Ikonographie der stillenden Gottesmutter im hellenistischen und römischen Aegypten”, *Münchener Jahrbuch der bildenden Künste XIV*, 1963.
- Nachtergaele – Pinaud 1998-1999
G. Nachtergaele – R. Pinaud, “Timbres amphoriques d’Égypte (Collection Donato Morelli)”, *Analecta Papyrologica X-XI*, 1998-1999, 161-187.
- Naster 1989
P. Naster, “Les statères ciliciens de Pharnabaze et Datame à types communs”, bk.: G. Le Rider – v.d. (eds.) *Kraay-Mørkholm Essays. Numismatic Studies in Memory of C. M. Kraay and O. Mørkholm* (1989) 191-201.
- Newell 1927
E. T. Newell, *The coinages of Demetrius Poliorcetes* (1927).
- Newell, WSM
E. T. Newell, *The Coinage of the Western Seleucid Mints From Seleucus I to Antiochus III*, ANS (1941).
- Nicolaou – Empereur 1986
I. Nicolaou – J.-Y. Empereur, “Amphores rhodiennes du Musée de Nicosie”, bk.: J.-Y. Empereur – Y. Garlan (eds.) *BCH XIII*, *Recherches sur les amphores grecques* (1986) 515-523.
- Nilsson 1909
M. P. Nilsson, *Timbres amphoriques de Lindos, Publiés avec une étude sur les timbres amphoriques rhodiens* (1909).
- Noeske 1995
H. C. Noeske, “Gegenstempel auf ptolemäischen Bronzemünzen”, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Abteilung Kairo, Band 51*, 1995, 195-206.
- Norskov 2004
V. Norskov, “Amphorae from Three Wells at the Mausoleion of Halikarnassos: Something to Add to the Typology of Mushroom Rims?”, bk.: J. Eiring – J. Lund (eds.), *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens Vol. 5* (2004) 285-292.
- Nörbling 1995
Y. Nörbling-Tuna, *Die Ausgrabungen von Alt-Smyrna und Pitane. Die attisch-schwarzfigurige Keramik und attische Keramikexport nach Kleinasien, Ist Forsch 41*, 1995.
- Nörbling 1998
Y. Nörbling-Tuna, *Die attisch-rotfigurige Keramik aus Alt-Smyrna, IstMitt 48*, 1998, 173-191.
- Nörbling 1999
Y. Nörbling-Tuna, “Daskyleion I, Die attische Keramik”, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi VI*, 1999.
- Oikhovski – Shilov 1995
V. S. Oikhovski – J. A. Shilov, “The Scythian Burial and Cult Complex from Tsyganka Barrow”, *Russiskaya Arkheologiya 4*, 1995, 103-113.
- Olynthus XIII
D. M. Robinson, *Vases Found in 1934 and 1938. Excavations at Olynthus XIII* (1950).
- Özbay 2004
F. Özbay, “The History and Archaeology of Klazomenai in the 4th century BC and the Settlement at Chyton”, bk.: A. Moustaka – E. Skarlaton – M. C. Tzannes – Y. Ersoy (eds.), *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony, Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera* (2004) 133-159.
- Özcan 2003
E. Özcan, *Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazılarında Bulunmuş Olan Batı Yamacı Kapları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2003)*.
- Özyiğit 1999
Ö. Özyiğit, “1997 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, *KST XX.II* (1999) 49-65.
- Panas – Pontes 1998
C. I. Panas – H. Pontes, “Stamped Amphora and Lagynos Handles from the 1989-1995 Seasons”, *Studia Troica 8*, 1998, 223-262.
- Papadopoulos – Paspalas 1999
J. K. Papadopoulos – S. A. Paspalas, “Mendelian as Chalkidian Wine”, *Hesperia 68.2*, 1999, 161-188.
- Papuci-Wladyka 1997
E. Papuci-Wladyka, “A Research Report on Hellenistic Pottery: Cos Amphoras”, J. Sliva (ed.), *Studies in Ancient Art and Civilization Studia ad Archaeologiam Mediterraneam Pertinentia Vol. XIX*, 1997, 47-54.
- Paris 1913
J. Paris, “Une nouvelle collection rhodienne de timbres amphoriques”, *Recueil de mémoires concernant. L’antiquité Grecque*, 1913, 153-173.
- Paris 1914
J. Paris, “Timbres Amphoriques de Rhodes”, *BCH XXXVIII*, 1914, 300-326.

- Patsiada 1990
V. Patsiada, "Κεραμικε του τυπου της "Δυτικης κλιτους απο τη Ροδο", *ArchDelt* 38, 1990, 105-210.
- Pedersen 1994
P. Pedersen, "The Fortifications of Halikar-nassos", *Revue des Etudes Anciennes* 96, 1994, 215-235.
- Pellegrini 1888
A. Pellegrini, "Iscrizioni ceramiche d'Erice e Suoi din Torni", *Archivio Storico Scilliano* 12, 1888, 184-303.
- Pemberton 1997
E. G. Pemberton, "Corinthian Black-Glazed Pottery with Incised and Stamped Decoration", *Hesperia* 66, 1997, 49-97.
- Peschlow 1994
A. Peschlow, "Die Befestigungen von Latmos", *Revue des Etudes Anciennes* 96, 1994, 155-172.
- Peschlow-Bindokat 1989
A. Peschlow-Bindokat, "Die Umgestaltung von Latmos in der ersten Hälfte des 4 Jhs. v. Chr.", *Boreas* 17, 1989, 71 vd.
- Peschlow-Bindokat 1996
A. Peschlow-Bindokat, *Der Latmos* (1996).
- Petrie 1928
F. Petrie, GERAR, *British School of Archaeology in Egypt*, 1928, 20-21.
- Pfrommer 1985
M. Pfrommer, "Klassische und hellenistische Keramik aus dem Heroon III", *IstMitt* 35, 1985, 39-76.
- Picon 1986
M. Picon, "Recherches sur l'implantation des ateliers amphoriques à Thasos et analyse de la pate des amphores Thasiennes", *BCH Suppl. XIII* (1986) 287-309
- Pierrat-Bonnefois 2000
G. Pierrat-Bonnefois, "La céramique dynastique et ptolemaïque des fouilles du Louvre à Tod, 1989-1991", *CCE* 6, 2000, 300-332.
- Pierrat-Bonnefois 2002
G. Pierrat-Bonnefois, "L'Hellenisation Des Productions Ceramiques en Haute-Egypte Le Cas De Tod", bk.: F. Blondé – P. Ballet – J. Francois-Salles (eds.), *Ceramiques helleniques et romaines. Productions et diffusion en Mediterranee orientale (Chybre, Egypte et cote syro-palestinienne)*, Lyon 2-4 Mars 2000, *TMO* 35 (2002) 175-188.
- Pimouguet 1994
I. Pimouguet, "Les Fortifications de la Perie Rhodienne Kedreai", *Revue des Etudes Anciennes* 96, 1994, 243-272.
- Plat Taylor 1959
J. Plat Taylor, "The Cypriot and Syrian Pottery From Al Mina, Syria", *Iraq* 21, 1959, 62 vd.
- Ploug 1973
G. Ploug, *The Aegean, Corinthian and Eastern Greek Pottery and Terracottas*, *Sukas II*, 1973, 31-34.
- Pollitt 1958
J. J. Pollitt, *A Study of the Ancient Remains at Kastri, near Ammotopos, in Epirus* (1958).
- Pollitt 1968
J. J. Pollitt, *Art in the Hellenistic Age* (1968).
- Porro 1916
G. G. Porro, "Bolli d'anfore rodie del Museo Nazionale Romano", *Annuario della Regia Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente*, Volume II, 1916, 103-124.
- Postgate 1996
N. Postgate, "Kilise Tepe", *Anatolian Archaeology* 2, 1996, 10 vd.
- Postgate 1998
N. Postgate, "Kilise Tepe 1996 A Summary of the Principal Results", *KST XIX* (1998) 209 vd.
- Postgate – Baker 1995
J. N. Postgate – H. D. Baker, "Kilise Tepe 1994", *AnatSt* 65, 1995, 139-191.
- Price 1991
J. M. Price, *The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus*, *The British Museum – Swiss Numismatic Society*, Zurich – London (1991).
- Pridik 1897
E. M. Pridik, "Neue Amphorenstempel aus Athen", *Mitteilungen Des Kaiserlich Deutschen Archaeologischen Instituts Athenische Abtheilung*, Band XXII, 1897, 148-158.
- Pridik 1917
E. M. Pridik, *Catalogue d'inventaire des timbres sur anses et cols d'amphores, ainsi sur tuiles, de la Collection de l'Ermitage I* (1917) (Rusça).
- Pulak – Townsend 1987
C. Pulak – R. F. Townsend, "The Hellenistic Shipwreck at Serçelimanı, Turkey: Preliminary Report", *AJA* 91, 1987, 31-57.
- Raban 1996
A. Raban, "The Phoenician Harbour and Fishing Village at Atlit", *Eretz-Israel Vol. 25*, 1996, 490-508.
- Radt – De Luca 2003
W. Radt – G. De Luca, "Grabungen im Fundament des Pergamonaltar. Grobe Keramik-Graue Sondergruppe-Lampen (Pl. I-VIII)", bk.: C. Abadie-Reynal (ed.), *Varia Anatolica XV* (2003) 3-8.
- Radulescu v.d. 1987
A. Radulescu – M. Barbulescu – L. Buzoianu, "Importuri Amforice la Albești (jud. Constanta): Rhodos", *Pontica XX*, 1987, *Muzeul de Istorie Nationala și Archeologie Constanta*, 1987, 53-77.

- Reeder 1974
E. Reeder, *Clay Impressions from Attic Metalwork* (1974).
- Regev 2004
D. Regev, "The Phoenician Transport Amphora", bk.: J. Eiring – J. Lund (eds.), *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, *Monographs of the Danish Institute at Athens* Vol. 5 (2004) 337-351.
- Reinsberg 1980
C. Reinsberg, *Studien zur hellenistischen Toreutik* (1980).
- Reisner – Fisher – Lyon 1924
G. A. Reisner – C. S. Fisher – D. G. Lyon, *Harvard Excavations At Samaria, 1908-1910, 1924*.
- Reyes 1994
A. T. Reyes, *Archaic Cyprus* (1994).
- Rider 1916
B. C. Rider, *The Greek House. Its History and Development From the Neolithic Period to the Hellenistic Age* (1916).
- Riemann 1940
H. Riemann, *Die Skulpturen vom 5 Jahrhundert bis in Römische Zeit, Keramaikos Band 2* (1940).
- Riley 1979
J. A. Riley, "Typology Of The Hellenistic And Roman Coarse Pottery of Berenice", *Excavations At Sidi Khrebish Benghazi (Berenice)*, Vol. II, 1979, 112-147.
- Robertson 1940
M. Robertson, "The Excavation at Al Mina, Sueidia. (IV. The Early Greek Vases)", *JHS* LX, 1940, 2 vd.
- Robinson 1933
D. Robinson, *Excavations at Olynthus, Mosaics, Vases and Lamps of Olynthus found in 1928 and 1931, Part V*, 1933.
- Robinson 1950
D. M. Robinson, *Excavations at Olynthus. Vases Found in 1934 and 1938, Part XIII*, 1950.
- Rocchetti 1978
L. Rocchetti, *Le Tombe dei Periodi Geometrico ed Arcaico della Necropoli a Mare di Ayia Irini <Paleokastro>* (1978).
- Roebuck 1959
C. Roebuck, *Ionian Trade and Colonization* (1959).
- Roeder 1913
G. Roeder, "Ἡροσ", bk.: *RE* VIII, 2 (1913) 2433-2457.
- Roeder 1916
G. Roeder, "Ἴσις", bk.: *RE* IX, 2 (1916) 2084-2132.
- Roeder 1921
G. Roeder, *Die Denkmäler des Pelizaeus-Museums zu Hildesheim* (1921).
- Roeder 1937
G. Roeder, *Aegyptische Bronzewecke* (1937).
- Romano 1994
I. B. Romano, "A Hellenistic Deposit from Corinth: Evidence for Interim Period Activity (146-44 B.C.)", *Hesperia* 63, 1994, 57-104.
- Rosenthal-Heginbottom 1995
R. Rosenthal-Heginbottom, "Imported Hellenistic and Roman Pottery", bk.: E. Stern (ed.), *Area A ve C. The Finds, Excavations at Dor, Final Raport I B* (1995) 183-288.
- Rotroff 1983
S. I. Rotroff, "Three cistern systems on the Kolonos Agoraios", *Hesperia* 52, 1983, 257-297.
- Rotroff 1991
S. I. Rotroff, "Attic West Slope Vase Painting", *Hesperia* 60, 1991, 50-102.
- Rotroff 2002
S. I. Rotroff, "West Slope in the East", bk.: F. Blondé – P. Ballet – J. Francois-Salles (eds.), *Ceramiques helleniques et romaines. Productions et diffusion en Mediterranee orientale (Chybre, Egypte et cote syro-palestinienne)*, Lyon 2-4 Mars 2000, *TMO* 35 (2002) 97-115.
- Rotroff – Camp 1996
S. I. Rotroff – J. McK. Camp, "The Date of the Third Period Of the Pnyx (Plate 77-80)", *Hesperia* 65, 1996, 263-298.
- Rotroff – Oakley 1992
S. I. Rotroff – J. H. Oakley, *Debris From a Public Dining Place in the Athenian Agora*, *Hesperia* XXV, 1992, 3-154.
- Roulet 1972
A. Roulet, *The Egyptian and Egyptianizing Monuments of Imperial Rome, Etudes Preliminaires Aux Religions Orientales dans l'Empire Romain (EPRO)* 20, 1972.
- Ruban 1990
V. V. Ruban, "The Chronology of the Red Clay Amphoras with Conical Bases, 7th-5th c. B.C.", *KSIA* 19, 1990, 12-19 (Rusça).
- Ruban 1991
V. V. Ruban, "An Attempt of Classification of So-Called Milesian Amphorae From the Lower Bug Area", *SA* 2, 1991, 182-195 (Rusça).
- Rumscheid 2000
F. Rumscheid, *Küçükasya'nın Pompei'si Priene* (2000).
- Rupprecht 1989
G. Rupprecht, "Das römische Mainz", *Schriftenreihe der Frontinus-Gesellschaft* 12, 1989, 13-22.

- Saflund 1980
M. L. Saflund, "Stamped Amphora Handles", *Labraunda Swedish Excavations and Researches*, Vol. II, Part 2, 1980, 1-28.
- Sagona 1982
A. G. Sagona, "Levantine Storage Jars of the 13th to 4th Century B.C.", *Opuscula Atheniensi* XIV- 7, 1982, 73-110.
- Salles 1983
J. F. Salles, *Les egouts de la cille classique, Kition Bamboula 2*, 1983, 21-118.
- Salmeri 2003
G. Salmeri, "Processes of Hellenization in Cilicia", *Olba VIII*, 2003, 265-293.
- Salviat 1986
F. Salviat, "Le vin de Thasos amphores, vin et sources écrites", *BCH Suppl. XIII* (1986) 145-196.
- Schaefer 1968
J. Schafer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon*, PF 2, 1968.
- Schauenburg 1969
K. Schauenburg, "Ganymed in der unteritalischen Vasenmalerei", bk.: P. Zazoff (ed.), *Opus Nobile. Festschrift zum 60. Geburtstag von Ulf Jantzen* (1969) 130-135.
- Schauenburg 1972
K. Schauenburg, "Ganymed und Hahnenkaempfe auf römischen Sarkophagen", *AA* 1972, 501-517.
- Schede 1964
M. Schede, *Die Ruinen von Priene* (1964).
- Schenk 1993
G. Schenk, "Stadtentwicklung und Stadtbegrenzung", bk.: W. Hoepfner – G. Zimmer (eds.), *Die griechische Polis. Architektur und Politik* (1993) 17-33.
- Scheurleer 1983
R. L. Scheurleer, "Ganymede Terra-cottas from Canosa", *BABesch* 58, 1983, 83-87.
- Schkorpil 1935
K. Schkorpil, "Amphorenstempel von der Westküste des Schwarzen Meeres", *Bulletin de l'Institut Archéologique Bulgare*, tome VIII, 1934, 1935, 24-43 (Bulgarca).
- Schmidt 1968
S. G. Schmidt, *Kyprische Bildwerke aus dem Heraion von Samos, Samos VII* (1968).
- Schmidt 1999
S. G. Schmidt, "Eine Gruppe Nordagaischer Transportamphoren", *MA* 114, 1999, 143-156.
- Schneider – Raven 1981
H. D. Schneider – M. J. Raven, *De Egyptische Oudheid Raven* (1981).
- Schulze 2001
W. Schulze, "A 'trident' countermark from Cyprus on bronze coins of Ptolemy II Philadelphus", *Numismatic Circular*, 2001, 363-365.
- Schwandner – Zimmer – Zwicker 1983
E. L. Schwandner – G. Zimmer – U. Zwicker, "Zum Problem der Öfen griechischer Bronze giesser", *AA* 1983, 57 vd.
- Schwarzmaier 2000
A. Schwarzmaier, "Nachklaenge berühmter Meisterwerke auf griechischen Klappspiegeln", bk.: C. C. Mattusch – A. Brauer v.d. (eds.), *From the Parts to the Whole. Acta of the 13th International Bronze Congress* (2000) 143-149.
- Sear 1979
D. R. Sear, *Greek Coins and Their Values, Volume 2. Asia & Africa* (1979).
- Selov 1970
D. B. Selov, "Vremia Asnavania Tanaisa", *Tanais i Niznij Don, V III- IVV Moskve*, 1970, 15-25.
- Serwint 1991
N. Serwint, "The Terracotta Sculpture From Marion, 214-218", bk.: F. Vandennebeele – R. Laffineur (eds.), *Cypriote Terracottas* (1991).
- Sevin – Özeydin 2004
V. Sevin – T. Özeydin, "Iron Age Levels", bk.: I. Caneva – V. Sevin (eds.), *Mersin-Yumuktepe. A Reappraisal* (2004) 85 vd.
- Seyer 1993
M. Seyer, "Die Grabung in den Hanghaeusern von Limyra", bk.: J. Borchhardt – G. Dobesch (ed.), *Akten des II. internationalen Lykien-Symposiums II. Denkschr. Österreichische Akademie der Wissenschaften. Phil.-hist.Kl.* 235, *TAM* 18 (1993) 171-183.
- Shapiro 1992
H. A. Shapiro, "Eros in Love: Pederasty and Pornography in Greece", bk.: A. Richlin (ed.), *Pornography and Representation in Greece and Rome* (1992) 53-72.
- Shiplely 1987
G. A. Shipley, *History of Samos 800-188 B.C.* (1987).
- Sichtermann 1953
H. Sichtermann, *Ganymed. Mythos und Gestalt in der antiken Kunst* (1953).
- Sichtermann 1977
H. Sichtermann, "Der Ganymed. Sarkophag von San Sebastino", *AA* 1977, 462-470.
- Sichtermann 1988
H. Sichtermann, "Ganymedes", bk.: *LIMC IV, 1* (1988) 154-169
- Simon 1997
E. Simon, "Silenoi", bk.: *LIMC Supplementum VIII-1* (1997) 1110-1133.
- Singer-Avitz 1989
L. Singer-Avitz, "Local Pottery Of The Persian Period", *Excavations At Tel Michal, Israel, Tel-Aviv University* 1989, 121-144.
- Smenata-Scherer 1982
R. Scherrer-Smenata, "Spaetklassische und Hellenistische Keramik", bk.: H. Walter (ed.), *Alt Aegina II-I* (1982) 56-91.

- SNG 1993
Sylloge Nummorum Graecorum, France 2, Levante. Cilicia (1993).
- SNG Blackburn
Sylloge Nummorum Graecorum VII.: The Hart Collection, Blackburn Museum, Oxford (1989).
- SNG Cop. Ionia
Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum, Ionia, Part III Smyrna-Teos-Islands, Copenhagen (1946).
- SNG Cop. Macedonia
Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum, Macedonia, Copenhagen (1943).
- SNG Cop. Pamphylia
Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum, Lycia-Pamphylia, Copenhagen (1955).
- SNG Cop. Ptolemies
Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum. Egypt: The Ptolemies, Copenhagen (1977).
- SNG Dreer, Thracien
Sylloge Nummorum Graecorum. Sammlung Dreer / Klagenfurt im Landesmuseum für Karnten III, Thracien-Macedonien-Paonien, Klagenfurt (1990).
- SNG Finland, Karia
SNG Finland, The Erki Keckman Collection in the Skopbank, Helsinki, Part 1: Karia, Helsinki (1994).
- SNG France 2
Sylloge Nummorum Graecorum, France 2, Cabinet des médailles, Pamphylie-Cilicie, Paris (1993).
- SNG Levante-Cilicia
Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland I, Levante-Cilicia Berne (1986).
- SNG Levante-Cilicia, Supp.
Sylloge Nummorum Graecorum, Switzerland I, Levante-Cilicia, Supplement, Zurich (1993).
- SNG München, Macedonien
Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland Staatliche Münzsammlung München, Makedonien: Könige, 10-11 heft, München (2001).
- SNG München, Troas
Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland Staatliche Münzsammlung München, Troas-Lesbos, München (1991).
- SNG PfpS
Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Pfälzer Privatsammlungen, 4. bd. Pamphylien, München (1992).
- SNG Spaer
Sylloge Nummorum Graecorum. Israel I. The Arnold Spaer Collection of Seleucid Coins, Jerusalem (1998).
- SNG Turkey 1
Sylloge Nummorum Graecorum. Turkey I. The Muharrem Kayhan Collection, İstanbul-Bordeaux (2002).
- SNG Tübingen, Mysien
Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland Münzsammlung der Universität Tübingen, Mysien-Ionien, München (1989).
- SNG v. Aul., Kilikien
Sylloge Nummorum Graecorum. Sammlung H. von Aulock. Kilikien, Berlin (1966).
- SNG v. Aulock, Ionien
Sylloge Nummorum Graecorum. Sammlung H. von Aulock. Ionien, Berlin (1960).
- Solmsen 1979
F. Solmsen, *Isis Among the Greeks and Romans* (1979).
- Songu 1997
F. Songu, *Wave-Line Pottery from the Late Iron Age Levels of Kinet Höyük* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997).
- Sorlin-Dorigny 1885
Al. Sorlin-Dorigny, "Timbres d'amphore trouvés à Mytilène", *Revue Archéologique* 3. Serie 5, 1885, 47-50.
- Stern 1995
E. Stern, "Local Potter of the Persian Period", bk.: *Excavations at Dor, Final Report Volume IB Areas A and C: The Finds*, Director: Ephraim Stern, 1995, 51 vd.
- Strong 1966
D. E. Strong, *Greek and Roman Gold and Silver* (1966).
- Stucky 1983
R. A. Stucky, *Ras Shamra Leukos Limen. Die Nach-Ugaritische Besiedlung von Ras Shamra*, Mission Archeologique de Ras Shamra I (1983).
- Sumner 1986
W. Sumner, "Achaemenid Settlement in the Persepolis Plain", *AJA* 90, 1, 1986, 3 vd.
- Suto 1999
Y. Suto, "Amphora Stamps", bk.: H. Kawanishi – S. Tsujimura (eds.), *Preliminary Report Akoris* (1998) 7-15.
- Suto 2005
Y. Suto, "Stamped Amphora Handles", bk.: H. Kawanishi – S. Tsujimura (eds.), *Akoris I, Volume I, Amphora Stamps 1997-2001* (2005) 23-185.
- Svoronos 1904
I. N. Svoronos, *Τα νομίσματα του κράτους των Πτολεμαίων*, Athens (1904).

- Sztetyllo 1975
Z. Sztetyllo, "Timbres amphoriques grecs des fouilles polonaises a Alexandrie (1962-1972)", *Etudes et Travaux VIII, Travaux du centre d'archéologique méditerranée de l'academie polonaise des sciences, Tome 16, 1975, 160-235.*
- Sztetyllo 1976
Z. Sztetyllo, "Les timbres céramiques (1965-1973)", *NEA PAPHOS I, 1976.*
- Sztetyllo 1978
Z. Sztetyllo, "Timbres céramiques, Alexandrie (1973-1974)", *Etudes et Travaux X, Tome 20, 1978, 260-303.*
- Sztetyllo 1983
Z. Sztetyllo, *Les timbres céramiques dans les collections de Musée National de Varsovie, Editions Scientifiques de Pologne (1983).*
- Sztetyllo 1990
Z. Sztetyllo, "Timbres céramiques des fouilles polonaises a Alexandrie (1974-1979)", *Etudes et Travaux XIV, 1990, 152-177.*
- Sztetyllo 1992
Z. Sztetyllo, "Timbres céramiques des fouilles polonaises a Alexandrie (1979-1982)", *Etudes et Travaux XVI, 1992, 152-177.*
- Sztetyllo 2000
Z. Sztetyllo, *Tell Atrib 1985-1995, I, Pottery Stamps, Travaux de Centre d'Archéologie Méditerranéenne de l'Académie Polonaise de Sciences, Tome 34, 2000.*
- Şenol 1995
A. K. Şenol, *Erken Knidos Amphoralarında (M.Ö. III. yy.) Monogram Mühürler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1995).*
- Şenol 1996
G. C. Şenol, "Some Rhodian Stamped Amphora Handles in the Istanbul Museum", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi IV, 1996, 37-57.*
- Şenol – Şenol 1997
G. C. Şenol – A. K. Şenol, "Rhodian Stamped Amphorae from Sarayburnu", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi V, 1997, 51-61.*
- Şenol-Kerem 2000
A. K. Şenol – F. Kerem, "İçel Müzesinde Bulunan Bir Grup Amphora", *Olba III, 2000, 81-114.*
- Şenol 2000
G. C. Şenol, *İskenderiye (Mısır) Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Amphora Mühürleri (Hellenistic Stamped Amphora Handles Found in the Rescue Excavations in Alexandria (Egypt), (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2000).*
- Şenol 2001a
G. C. Şenol, "Metropolis'den Hellenistik Döneme Ait Bir Grup Amphora Mühürü", *Olba IV, 2001, 101-114.*
- Şenol 2001b
G. C. Şenol, "Stamped Amphora Handles from the Necropolis of Gabbari", *Nécropolis 1, J.-Y. Empereur – M.-D. Nenna (eds.), Etudes Alexandrines 5, 2001, 397-408.*
- Şenol – Şenol 2003
A. K. Şenol – G. C. Şenol, "Commercial Ties of Cilicia by Means of Hellenistic and Roman Amphorae", *Olba VII, 2003, 119-143.*
- Şenol 2003
G. C. Şenol, "Hellenistic Stamped Amphora Handles from the Bridge Excavations, Gabbari Sector 2", *Nécropolis 2, Etudes Alexandrines 7, (J.-Y. Empereur – M. D. Nenna (eds.), 2003, 213-260.*
- Şenol 2003a
A. K. Şenol, *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları (2003).*
- Şenol 2003b
A. K. Şenol, "The Amphoras Handles from the Bridge Excavations, Gabbari Sector 2", bk.: *J.-Y. Empereur – M. D. Nenna (eds.), Nécropolis 2, Etudes Alexandrines 7, 2003, 191-211.*
- Şenol 2004
A. K. Şenol, "Kıbrıs'da Amphora Üretimi", *İdol, Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Dergisi 23, 2004, 10-14.*
- Şenol – Şenol – Doğer 2004
G. C. Şenol – A. K. Şenol – E. Doğer, "Amphora Production in the Rhodian Peraea in the Hellenistic Period", bk.: *J. Eiring – J. Lund (eds.), Transport Amphorae and the Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens, Volume 5 (2004) 353-360.*
- Şenol 2005a
G. C. Şenol, "Amphora Mühürlerinin Köken ve Sosyal Statünün Belirlenmesindeki Etkileri ve Kent Lokalizasyonunun Tespitine Katkıları", *Olba XII, 2005, 139-164.*
- Şenol 2005b
A. K. Şenol, "Antik Dönem Ekonomisinin Kurgusunda Seramik Buluntuların Yeri", *Olba XII, 2005, 125-138.*
- Şenol 2006a
G. C. Şenol, *Klasik ve Helenistik Dönem'de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri (2006).*
- Şenol 2006b
G. C. Şenol, "Stamped Amphora Handles Found in the Rescue Excavations of CEA in Alexandria", *CCE 8, Amphores d'Egypt de la basse époque a l'époque Arabe, 2006 (Baskıda).*
- Talloon 2000
P. Talloon, "The Egyptian Connection. The Cult of Nilotic Deities at Sagalassos", *Ancient Society 30, 2000, 289-327.*

- Tancheva-Vasileva 1982
N. Tancheva-Vasileva, "Les sceaux d'amphore de Cabylé", *Kabile*, Tom. I, 1982, 90-114 (Bulgarca).
- Tarsus I
F. F. Jones, "The Pottery", *Tarsus I* (1950) 149 vd.
- Technau 1929
W. Technau, "Griechische Keramik im Samischen Heraion", *AM* 54, 1929, 6-64.
- Thalmann 1977
J. P. Thalmann, "Céramique trouvée a Amathonte", bk.: E. Gjerstad (ed.), *Greek Geometric and Archaic Pottery found in Cyprus* (1977) 9 vd.
- Thompson 1934
H. A. Thompson, "Two Centuries of Hellenistic Pottery", *Hesperia* 3, 1934, 311-476.
- Towsend 1995
R. F. Towsend, "The East Side of the Agora. The Remains Beneath the Stoa of Attalos", *The Athenian Agora, XXVII* (1995) 165-206.
- Tölle-Kastenbein 1974
R. Tölle-Kastenbein, *Das Kastro Tagani. Die Bauten und Funde griechischer, römischer und byzantinischer Zeit, Samos XIV* (1974).
- Tölle-Kastenbein 1990
R. Tölle-Kastenbein, "Duschen in archaischer Zeit", bk.: A. Kottmann (ed.), *Schriftenreihe der Frontinus - Gesellschaft* 14, 1990, 191 vd.
- Tran Tam Tinh 1973
V. Tran Tam Tinh, *Isis Lactans. Corpus des Monuments Greco-Romains d'Isis Allaitant Harpocrate. Etudes Preliminaires Aux Religions Orientales dans l'Empire Romain (EPRO)* 37, 1973.
- Tran Tam Tinh 1990
Tran Tam Tinh, "Isis", bk.: *LIMC V* (1990) 761-796.
- Troxell - Kagan 1989
H. A. Troxell - J. H. Kagan, "Cilicians and Neighbours in Miniature", bk.: G. Le Rider v.d. (ed.), *Kraay-Mørkholm Essays. Numismatic Studies in Memory of C. M. Kraay and O. Mørkholm* (1989) 275-281.
- Tscherikower 1927
V. Tscherikower, *Die hellenistischen Städtgründungen von Alexander dem Großen bis auf die Römerzeit* (1927).
- Tuna 1987
N. Tuna, "İonia ve Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları 1985-1986", *AST V.I* (1987) 303-357.
- Tuna 1988
N. Tuna, "Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları 1987", *AST VI* (1988) 141-158.
- Tuna 1990
N. Tuna, "Datça Yarımadasında Hellenistik Dönem Amphora Üretim Merkezleri", *TTK X* (1990) 348-371.
- Tuna v.d. 1987
N. Tuna - J.-Y. Empereur - M. Picon - E. Doğer, "Rapport préliminaire de la prospection archéologique Turco-Française des ateliers d'amphores de Reşadiye-Kiliseyanı, sur la Péninsule de Datça", *Anatolia Antiqua, Varia Anatolica I*, 1987, 47-52.
- Tuna - Empereur 1989
N. Tuna - J.-Y. Empereur, "Datça/Reşadiye Antik Seramik Atölyeleri Kazısı 1988", *AST VII* (1989) 555-567.
- Ünal 2005
A. Ünal, "Doğu Akdeniz, Kilikya ve Güney Anadolu Sahillerinde Grek Varlığı Sorunu", bk.: M. Şahin - İ. H. Mert (der.), *Ramazan Özgan'a Armağan* (2005) 453-477.
- Vandenabeele 1994
F. Vandenabeele, "Petite Sculpture En Pierre et En Terre, 127-132", bk.: F. Vandenabeele - R. Laffineur (ed.), *Cypriote Stone Sculpture* (1994).
- Varoucha-Christodouloupoulou 1941
E. Varoucha-Christodouloupoulou, *Πτολεμαϊκά Νομίσματα στην κυρίως Ελλάδα*, *Επιτύμβιον Χρήστου Τσούντα, Αρχείου του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού, Επίμετρον ΣΤ τόμου*, Athenes, 1941, 668-679.
- Vatopoulou-Richardson 1982
C. E. Vatopoulou-Richardson, "Isis Lactans", *Oxford Journal of Archaeology I*, 1982, 325-330.
- Vermaseren 1956
M. J. Vermaseren, *Die orientalischen Religionen im Römerreich (OrRR)* 24 (1956).
- Vessberg - Westholm 1956
O. Vessberg - A. Westholm, *The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus, Swedish Cyprus Expedition Volume IV Part 3*, 1956.
- Vierneisel 1966
B. Vierneisel-Schlörb, *Eridanos Necropole*, II. Graber, 1966.
- Vierneisel-Schlörb 1997
B. Vierneisel-Schlörb, *Die figürlichen Terracotten I. Spätmykenisch bis hellenistisch. Keramaikos XV, München* (1997) 185-188 Taf. 110.
- Viola 1884
L. Viola, *Notizie degli scavi di antichità*, 1884, 117-281.
- Vogeikoff-Brogan 2000
N. Vogeikoff-Brogan, "Late Hellenistic Pottery in Athens", *Hesperia* 69, 2000, 293-333.

- Waag – Norskov – Lund 2002
L. E. Waag – V. Norskov – J. Lund, *The Mausoleion at Halikarnassos. Reports of the Danish Archaeological Expedition to Bodrum 7, The Pottery, Ceramic Material and Other Finds from Selected Contexts* (2002).
- Waage 1948
F. O. Waage, "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria", *Ceramics and Islamic Coins, Antioch IV, I*, (ed. Frederick, O. Waage), 1948, 1-60.
- Waldbaum – Magness 1997
J. C. Waldbaum – J. Magness, "The Chronology of Early Greek Pottery: New Evidence from Seventh-Century B.C. Destruction Levels in Israel", *AJA* 101-1, 1997, 23 vd.
- Walter 1957
H. Walter, "Frühe Samische Gefaesse und ihre Fundlage I", *AM* 72, 1957, 35 vd.
- Walter 1968
H. Walter, *Chronologie Landsschftsstile Ostgriechischer Gefaese, Samos V* (1968).
- Weiser 1995
W. Weiser, *Katalog Ptolemäischer Bronzemünzen der Sammlung des Instituts für Altertumskunde der Universität zu Köln, Westdeutscher Verlag GmbH Opladen* (1995).
- Werner 1999
B. Werner, "Wasserspeicherung in Zisternen – Ein Beitrag zur Frage der Wasserversorgung früherer Staedte-", *Mitteilungen des Leichtweiss-Instituts für Wasserbau der Technischen Universitaet Braunschweig* 109, 1999.
- Whitbread 1992
I. K. Whitbread, *Greek Transport Amphorae, A Petrological and Archaeological Study*, 1992, 1-452.
- Williams 1954
S. M. V. Williams, "Cilician Survey", *AS* IV, 1954, 121 vd.
- Winter 1971
F. E. Winter, *Greek Fortifications* (1971).
- Winter 1991
N. A. Winter, "Terracotta Figurines from Kourion: The Workshops", bk.: F. Vandenaabeele, – R. Laffineur (ed.), *Cypriote Terracottas* (1991) 221-224.
- Winter 1994
F. E. Winter, "Problems of Tradition and Innovation in Greek Fortifications in Asia Minor, Late 5th to 3rd centuries B.C.", *Revue des Etudes Anciennes* 96, 1994, 31.
- Winter 1997
N. Winter, "The Terracottas", bk.: D. Buitron-Oliver (ed.), *The Sanctuary of Apollo Hylates at Kourion: Excavations in the Archaic Precinct* (1997) 89-137.
- Wintermeyer 1980
U. Wintermeyer, "Katalog ausgewählter Keramik und Kleinfunde", *IstMitt* 30, 1980, 122-160.
- Wintermeyer 1984
U. Wintermeyer, "Bemerkungen zur Typologie und Chronologie der hellenistisch-kaiserzeitlichen Gebrauchskeramik", *IstMitt* 34, 1984, 241-259.
- Witt 1971
R. E. Witt, *Isis in the Graeco-Roman World* (1971).
- Wolfgang 1993
S. Wolfgang, "Der politische Aspekt von Architektur", bk.: W. Hoepfner – G. Zimmer (ed.), *Die griechische Polis. Architektur und Politik* (1993) 11-17.
- Woolley 1953
L. Woolley, *A Forgotten Kingdom* (1953).
- Yağcı 2002
R. Yağcı, "Soli/Pompeiopolis 2000 Yılı Kazıları", *KST* XXIII.I (2002) 285-294.
- Yağcı 2003
R. Yağcı, "Soli/Pompeiopolis 2001 Kazıları", *KST* XXIV.I (2003) 513 vd.
- Yon 1974
M. Yon, *Salamine de Chypre V. Un Depot de Sculptures Archaiques* (1974).
- Yon – Callot 1987
M. Yon – O. Callot, "Nouvelles Decouvertes dans La Necropole Ouest de Kition (Aghios Giorghios, Epoque Classique)", *REDAC* 1987, 149 vd.
- Yon – Coubet 1990
M. Yon – A. Coubet, "Les céramiques importées d'ouest", *Berytus* 38, 1990, 98 vd.
- Young 1955
J. H. Young, *Terracotta Figurines from Kourion in Cyprus* (1955).
- Young 1951
S. R. Young, "Sepulture Intra Urbem Early Burials", *Hesperia* XX, 1951, 67-134.
- Zavoykin 1992
A. A. Zavoykin, "A Classification of Samian Amphorae Fragments from Phanagoria", *Rossiyskaya Arkheologiya* 3, 1992, 40-56.
- Zeest 1960
I. B. Zeest, *Keramiceskaya Tara Bospora*, *MIA*, No. 83, 1960.
- Ziegenaus – De Luca 1968
G. De Luca – O. Ziegenaus, *Das Asklepieion*, *AvP* XI 1 (1968).
- Ziegenaus – De Luca 1975
G. De Luca – O. Ziegenaus, *Der nördliche Temenosbezirk und angrenzende Anlage in hellenistischer und frühromischer Zeit, Das Asklepieion*, *AvP* XI 2 (1975).

- Zoroğlu 1986
L. Zoroğlu, "Kelenderis Mezar Buluntuları", Anadolu Araştırmaları X, 1986, 455-467.
- Zoroğlu 1988
L. Zoroğlu, "Kelenderis, 1987 Yılı Kazısı", KST X.I (1988) 135 vd.
- Zoroğlu 1990
L. Zoroğlu, "Kelenderis, 1989 Yılı Kazısı", KST XII.II (1990) 301 vd.
- Zoroğlu 1994a
L. Zoroğlu, Kelenderis I (1994).
- Zoroğlu 1994b
L. Zoroğlu, "Cilicia Tracheia in the Iron Age: The Hilakku Problem", bk.: A. Çilingiroğlu - D. H. French (ed.), Anadolu Demir Çağları III (1994) 301-309.
- Zoroğlu 1994c
L. Zoroğlu, "Kelenderis'in İlk Çağ Tarihi Hakkında Notlar", TTK IX (1994) 437 vd.
- Zoroğlu 1997
L. Zoroğlu, "Kelenderis 1995 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları", KST XVIII (1997) 383 vd.
- Zoroğlu 1999a
L. Zoroğlu, "Zwei Lekythoi des Klügmann-Malers aus Kelenderis", AA 1999, 141-145.
- Zoroğlu 1999b
L. Zoroğlu, "Kilikya Berenike'sinin Yeri", Olba II.II, 1999, 369-380.
- Zoroğlu - Arslan 1999
L. Zoroğlu - N. Arslan, "Kelenderis, 1997 Yılı Kazı Çalışmaları", KST XX.II (1999) 457 vd.
- Zoroğlu 2000
L. Zoroğlu, "Kelenderis Nekropolü", Olba III, 2000, 121 vd.
- Zoroğlu 2004
L. Zoroğlu, "Hellenistic Pottery from Kelenderis", ΕΤ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΛΕΙΣΤΑ ΣΥΝΟΛΑ - ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ, ΒΟΛΟΣ 17-23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2000, ΑΘΗΝΑ (2004) 299-315.

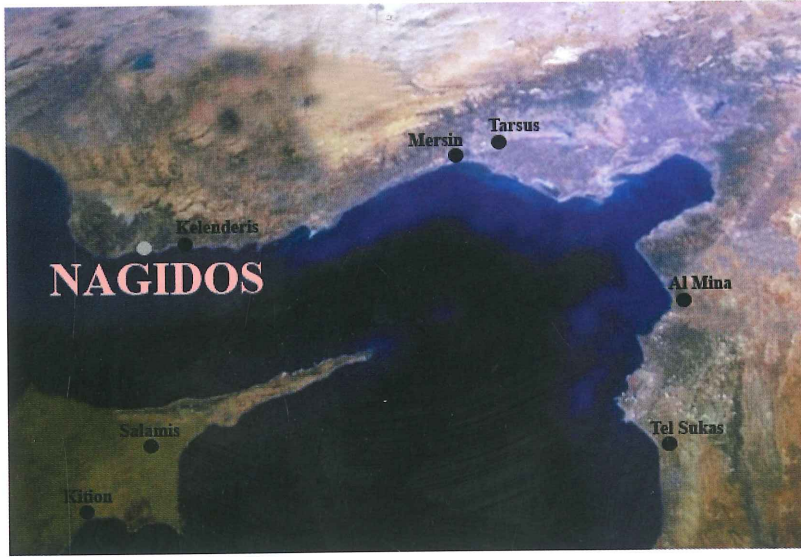
HARİTA VE RESİM LİSTESİ / *THE LIST OF MAP AND FIGURES*

Harita/Map 1	Doğu Akdeniz ve Nagidos <i>Eastern Mediterranean and Nagidos</i>
Harita/Map 2	Paşabeleni Tepesi Topografik Çizimi Üzerinde Açmalar <i>Topographical plan of the Paşabeleni Tepesi showing the excavation trenches</i>
Harita/Map 3	Paşabeleni Tepesi ve Nagidussa Adası Topografik Çizimi <i>Topographical plan of Paşabeleni Tepesi and Nagidussa Island</i>
Res./Fig. 1	Paşabeleni Tepesi ve Sini Çayı <i>Paşabeleni Tepesi and the Sini Çayı</i>
Res./Fig. 2	Nagidussa Adası <i>Nagidussa Island</i>
Res./Fig. 3	Belen Tepesi <i>Belen Tepesi</i>
Res./Fig. 4	Sur Sistemi (Genel) <i>Fortification system (general view)</i>
Res./Fig. 5	Sur Sistemi (Doğu) <i>Fortification system (East)</i>
Res./Fig. 6	Güney Yamaçtaki Dış Sur <i>External fortification walls on the south slope</i>
Res./Fig. 7	Kule 1 ve Sur Duvarı (TU-34 ve T-34) <i>Tower 1 and fortification wall</i>
Res./Fig. 8-9	Kule 2 <i>Tower 2</i>
Res./Fig. 10-11	Kule 3 <i>Tower 3</i>
Res./Fig. 12	Kule 4 <i>Tower 4</i>
Res./Fig. 13	Kule 2 ve Kule 3 Arasındaki Bağlantı Duvarı <i>Connecting wall between Tower 2 and Tower 3</i>
Res./Fig. 14-15	Kule 3 <i>Tower 3</i>
Res./Fig. 16	T-U 34 Sur Duvarı <i>T-U 34 Fortification wall</i>
Res./Fig. 17	T-34 Sur Duvarı <i>T 34 Fortification wall</i>
Res./Fig. 18-19	C-31 Açması <i>Trench C-31</i>
Res./Fig. 20-21	U-26 <i>Trench U 26</i>
Res./Fig. 22	Kule 3'ün Batısındaki Girişte Bulunan Merdivenler <i>Stairs at the western entrance to Tower 3</i>
Res./Fig. 23	Kule 3 Güney Postern <i>Southern postern at Tower 3</i>

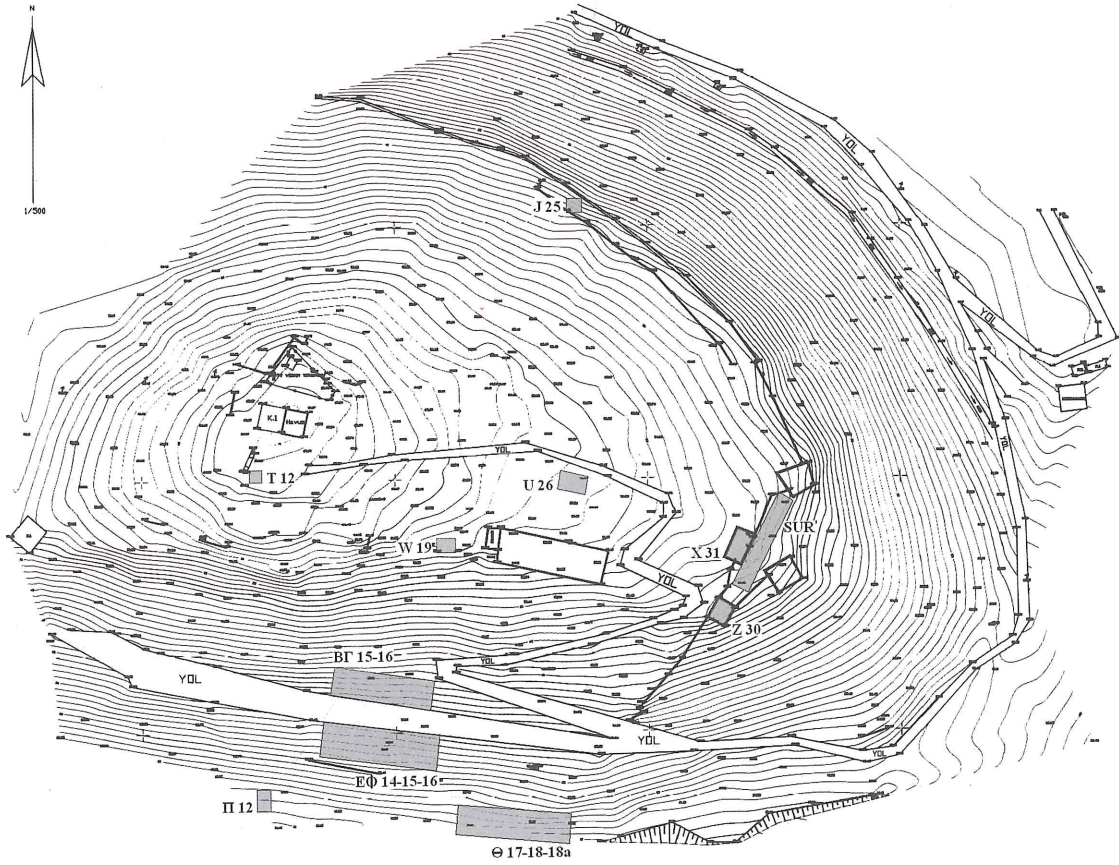
- Res./Fig. 24-25 Kule 4 Platformu
Platform of Tower 4
- Res./Fig. 26 Kule 1 ve Kule 2'nin Sağlamlaştırılması
Reinforcement of Tower 1 and Tower 2
- Res./Fig. 27 Sur Sisteminin Genel Rekonstrüksiyonu
General reconstruction of the fortifications
- Res./Fig. 28 Surun Doğu Kısmı İçin Rekonstrüksiyon: Öneri 1
Reconstruction for the east side of the fortifications: Suggestion 1
- Res./Fig. 29 Surun Doğu Kısmı İçin Rekonstrüksiyon: Öneri 2
Reconstruction for the east side of the fortifications: Suggestion 2
- Res./Fig. 30-32 Yamaç Evleri Kompleksinin (EF-14, EF-14b, F-15a, F-15b, F-16, F-16b ve BG-15, BG-16a, BG-16b, BG-16) Genel Görünümü
General view of the slope houses
- Res./Fig. 33 Kuzey-güney Bağlantılı Merdiven (doğuda EF-14 ve BG-15)
Connecting North-South stairs (east EF-14 ve BG-15)
- Res./Fig.34 Rampa (F-15b ve BG-16)
Ramp
- Res./Fig.35 Güneydeki Yapıların Ön Cephe Duvarları
Facade of the southern constructions
- Res./Fig. 36 Güneyde Merdivenlerin Başladığı Noktada (EF-14 ve EF-14b) Düzgün Kenarlı Blok Taşlar
Blocks with clear edges at the southern end of the stairs
- Res./Fig. 37 A Yapısının İkinci Evredeki Üç Odalı Bölümü (EF-14b, F-15a ve F-15b)
The three room section of structure A in its second phase
- Res./Fig. 38 A Yapısının Doğu Dış Duvarı (EF-4b, F-15a ve F-15b)
Eastern exterior wall of structure A
- Res./Fig. 39 B Yapısının (F-16b ve F-16) İlk Evresindeki İki Oda
Two rooms of structure B in its first phase
- Res./Fig. 40 B Yapısının İkinci Evresinde Doğudaki Odanın Bölünmesi (F-16)
The division of the eastern room of structure B in its second phase
- Res./Fig. 41 B Yapısının Batı Bölmesinde (F-16b) Ocak ve Döşeme
Fireplace and floor in the western section of structure B
- Res./Fig. 42 Kuzey Merdivenleri (BG-16a)
Stairs on the north
- Res./Fig. 43 C ve D Yapıları Arasındaki Geçiş (BG-16 ve BG-16)
Passageway between structures C and D
- Res./Fig. 44 A Kısmının (EF-14b, F-15a ve F-15b) Odalarının Kuzeydeki Kapı ve Pencere Açılımları
Door and window on the north side of structure A
- Res./Fig. 45 A ve C (Konut 1), B ve D (Konut 2) Yapılarının Rekonstrüksiyonları: Öneri 1
Reconstruction of A and C (House 1) and of B and D (House 2): Suggestion 1
- Res./Fig. 46 A ve C (Konut 1), B ve D (Konut 2) Yapılarının Rekonstrüksiyonları: Öneri 2
Reconstruction of A and C (House 1) and of B and D (House 2): Suggestion 2
- Res./Fig. 47 A ve C (Konut 1), B ve D (Konut 2) Yapılarının Rekonstrüksiyonları: Öneri 3
Reconstruction of A and C (House 1) and of B and D (House 2): Suggestion 3
- Res./Fig. 48 J-25 Açması
Trench J-25
- Res./Fig. 49 Döşeme Altından Gelen Kantharos
Kantharos found beneath the floor
- Res./Fig. 50 Yamaç Evlerin Dağılımına Öneri
Suggestion for the distribution of the slope houses
- Res./Fig. 51 Nagidos ve Çevresini Gösteren Hava Fotoğrafı
Aerial photograph of Nagidos and its environment
- Res./Fig. 52 Nagidos Akropolü (Paşabeleni) ve Doğusundaki Belen Tepesi
The Acropolis of Nagidos (Paşabeleni) and the Belen Tepesi on its east side

- Res./Fig. 53-57 Dromoslu Kaya Mezarı Örnekleri.
Examples for rock-cut tombs with dromos
- Res./Fig.58 Salamis Antik Kentinin (Kıbrıs) Nekropol Alanından (cellarka) Benzer Mezarlar
Similar tombs from the necropolis (cellarka) of ancient Salamis (Cyprus)
- Res./Fig. 59-60 Dromosu Olmayan Kaya Mezarı Örnekleri.
Examples for rock-cut tombs without dromos
- Res./Fig. 61-64 Akropolün Güney Yamacında ve Kıyı Şeridinde Bulunan Kapaklar
Lids found on the slopes of the acropolis and along the coast
- Res./Fig. 65 Atatürk Parkı Nekropol Alanında Bulunan, Bitmemiş Mezar(?) ya da Sunak(?)
The unfinished tomb(?) or altar(?) in the Atatürk Park necropolis
- Res./Fig. 66 Loculus Şeklinde Tasarlanmış Olan Ünik Mezarın Çizimleri
Drawings of unique tombs designed as loculus
- Res./Fig. 67 Silindir Formlu Altar
Cylindrical altar
- Res./Fig. 68-70 Yuvarlak Planlı Mezar Anıtı
Tomb monument with a circular plan
- Res./Fig.71-80 Paşabeleni Atatürk Parkı Nekropol Alanında Ele Geçen Buluntular
 Finds from the necropolis in the Atatürk Park
- Res./Fig. 81-116 Gürlevik Nekropol Alanı ve Ele Geçen Buluntular
The necropolis of Gürlevik and its finds
- Res./Fig. 117-123 Çubukkoyağı Nekropol Alanında Ele Geçen Buluntular
Finds from the necropolis of Çubukkoyağı
- Res./Fig.124-128 İsis Kucağında Horus İle
Isis with Horus on her lap
- Res./Fig. 129-131 Ganymedes'ı Kaçıran Kartal (Zeus)
The Eagle (Zeus) abducting Ganymedes
- Res./Fig. 132 Silen Kalıbı (Negatif ve Pozitif)
Mould of Silen (negative and positive)
- Res./Fig.133 Silen Kalıbı (Pozitif)
Mould of Silen (positive)
- Resimler:**
1-51, 124-133 Serra Durugönül
52-123 Murat Durukan

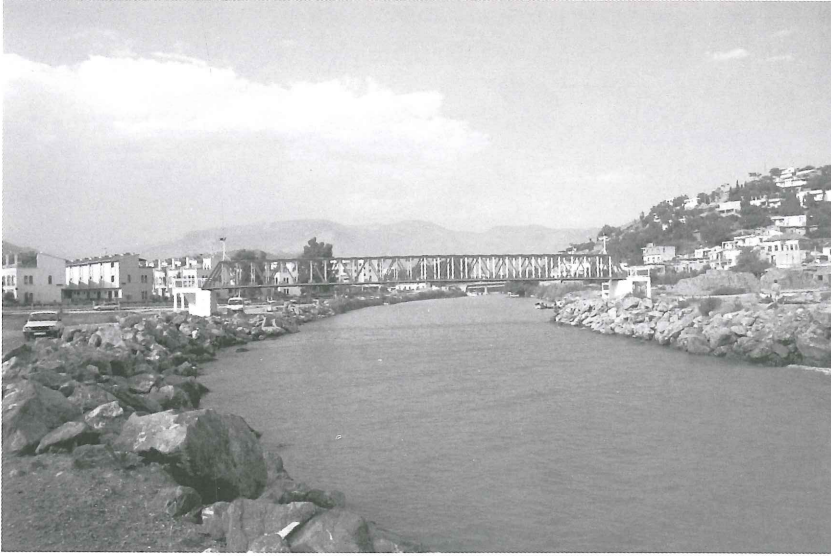
Harita ve Resimler / *Maps and Figures*

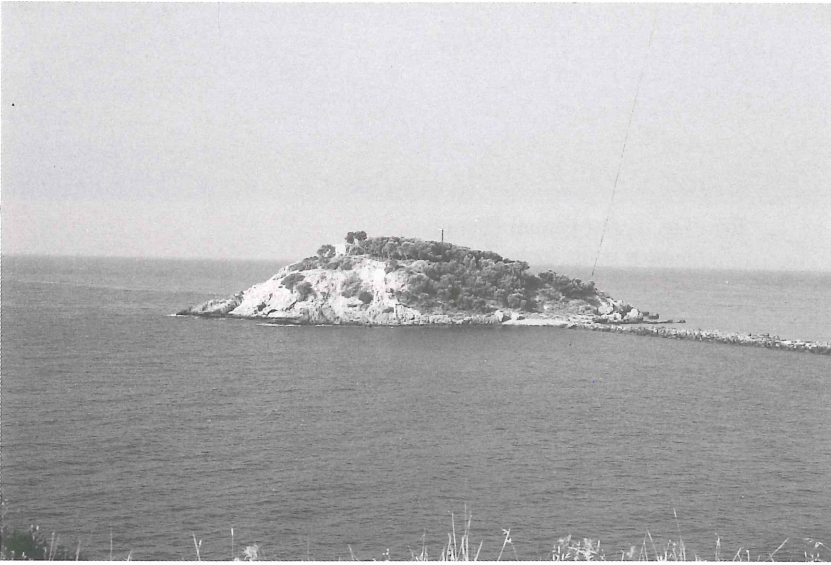
Harita/Map 1 Doğu Akdeniz ve Nagidos
Eastern Mediterranean and Nagidos

Harita/Map 2 Paşabeleni Tepesi Topografik Çizimi Üzerinde Açmalar
Topographical plan of the Paşabeleni Tepesi showing the excavation trenches

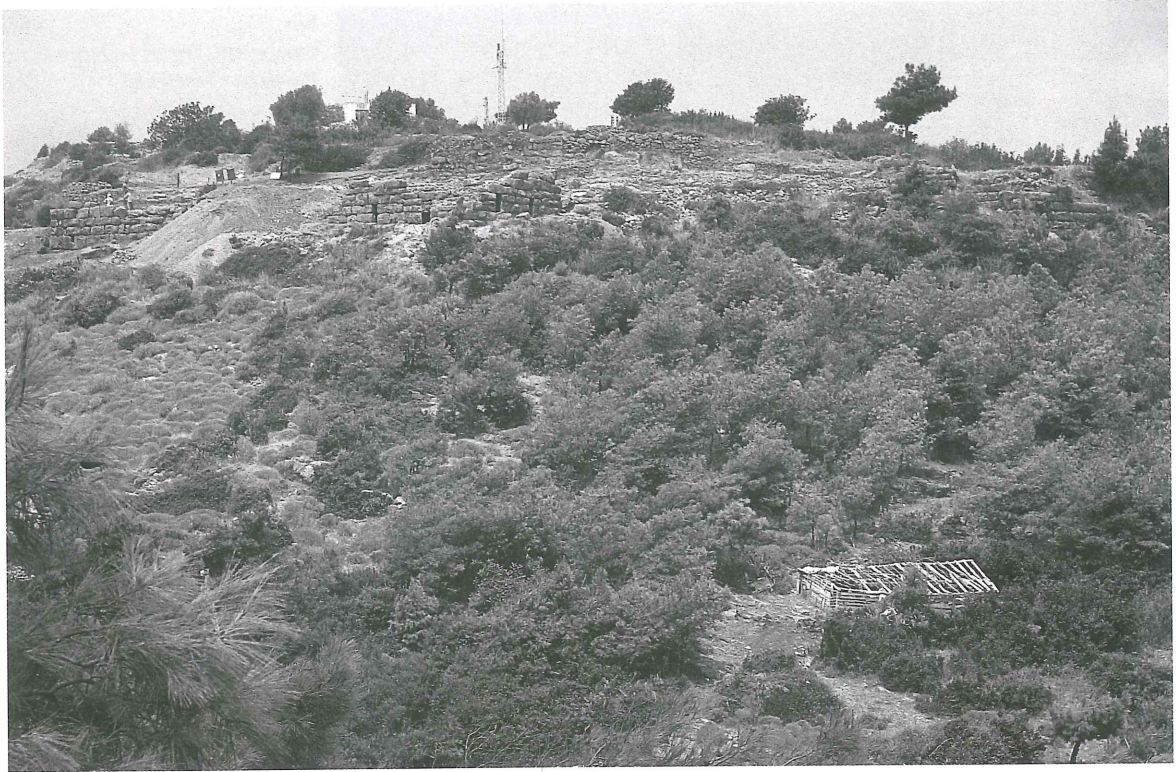
Res./Fig. 1
Paşabeleni Tepesi ve Sini Çayı
Paşabeleni Tepesi and the Sini Çayı

Res./Fig. 2
Nagidussa Adası
Nagidussa Island

Res./Fig. 3
Belen Tepesi
Belen Tepesi

Res./Fig. 4 Sur sistemi (Genel)
Fortification system (general view)

Res./Fig. 5 Sur sistemi (Doğu)
Fortification system (East)

Res./Fig. 6 Güney Yamaçtaki Dış Sur
External fortification walls on the south slope

Res./Fig. 7 Kule 1 ve Sur Duvarı (TU-34 ve T-34)
Tower 1 and fortification wall

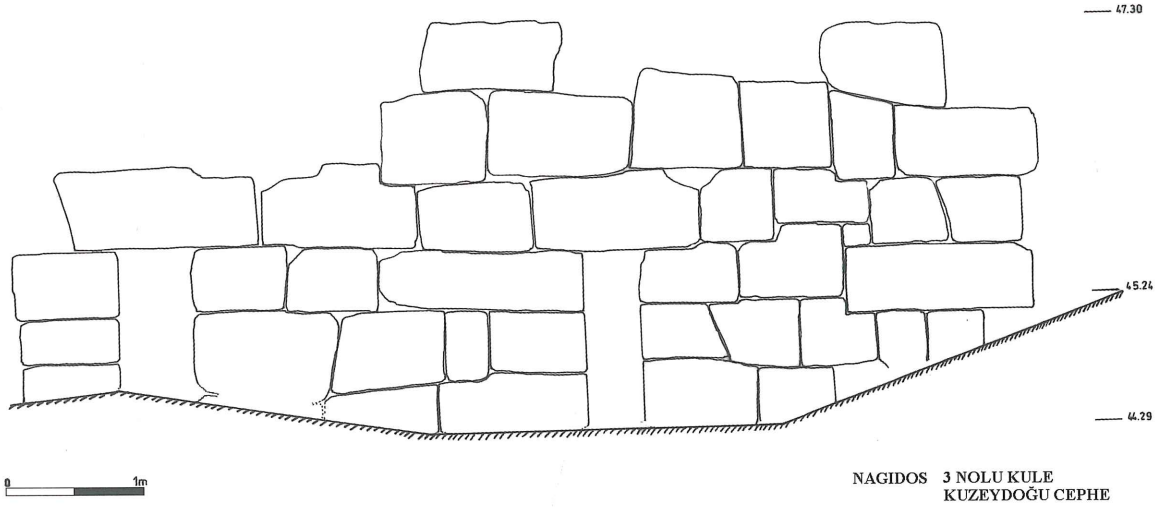
Res./Fig. 10-11 Kule 3
Tower 3

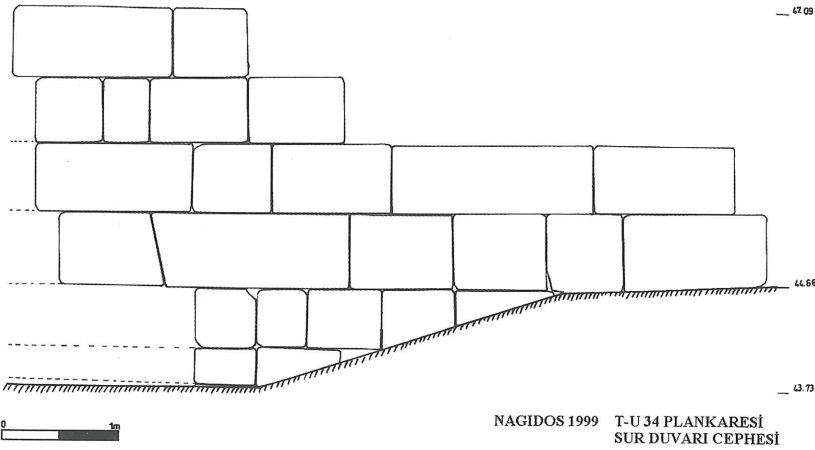
Res./Fig. 12 Kule 4
Tower 4

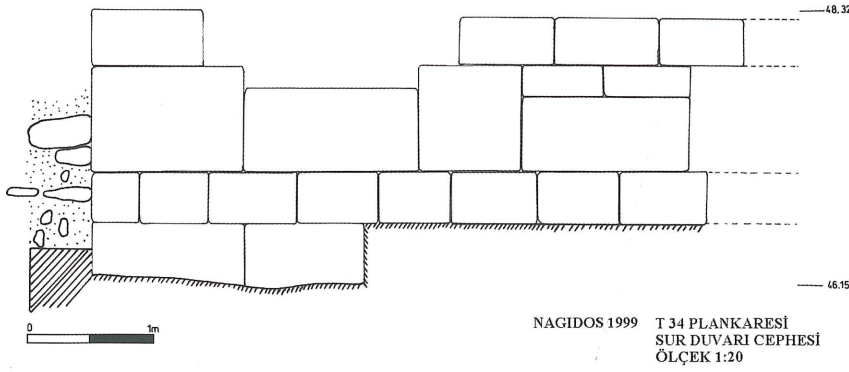
Res./Fig. 13 Kule 2 ve Kule 3 Arasındaki
Bağlantı Duvarı
Connecting wall between Tower 2 and Tower 3

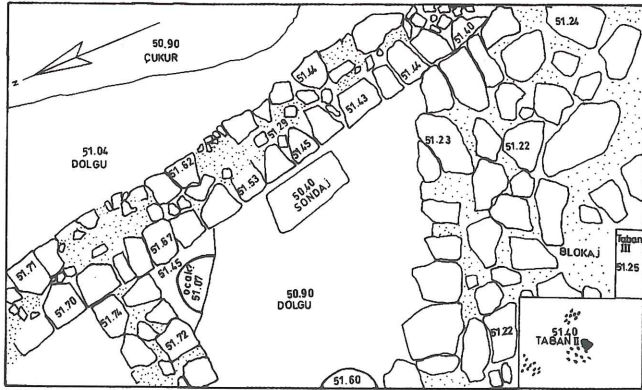
Res./Fig. 14-15 Kule 3
Tower 3

Res./Fig. 16
T-U 34 Sur Duvarı
T-U 34 Fortification wall

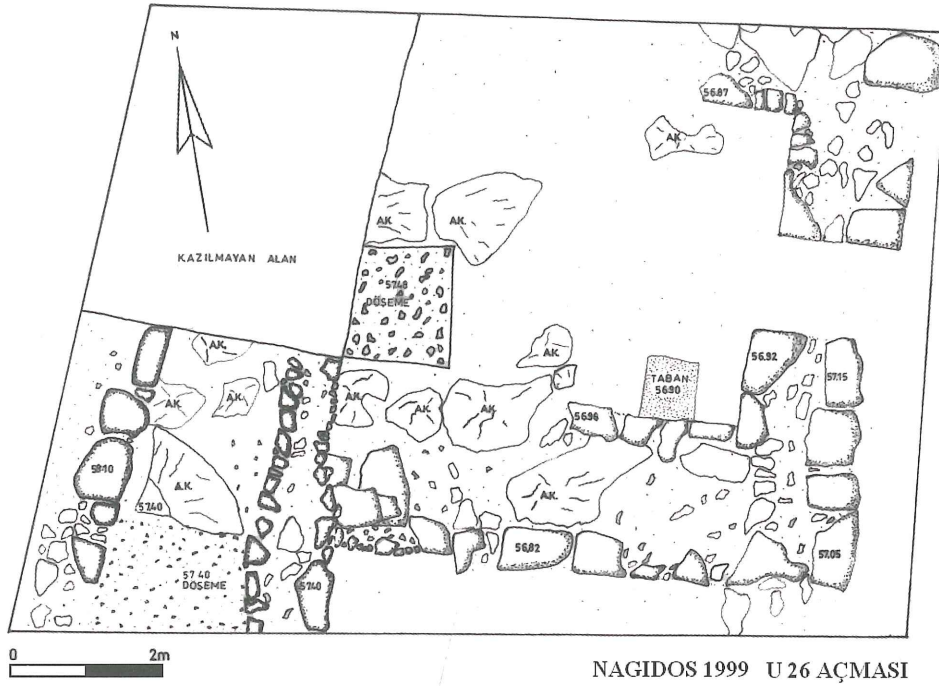
Res./Fig. 17
T-34 Sur Duvarı
T-34 Fortification wall

NAGIDOS 1998 X-31 AÇMASI

Res./Fig. 18-19
X-31 Açması
Trench X-31

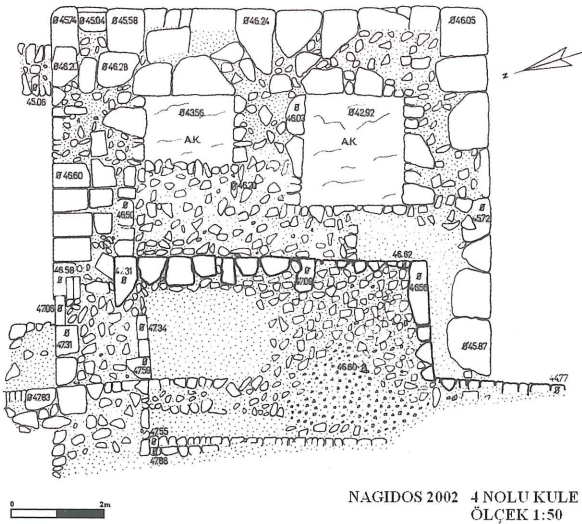
Res./Fig. 20-21
U-26 / Trench U 26

Res./Fig. 22 Kule 3'ün Batısındaki Girişte Bulunan
Merdivenler
Stairs at the western entrance to Tower 3

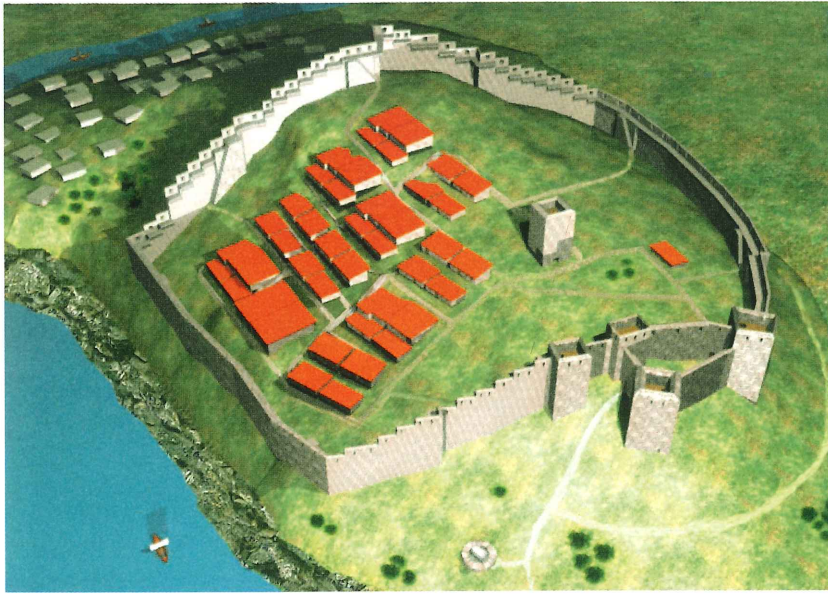
Res./Fig. 23 Kule 3 güney postern
Southern postern at Tower 3

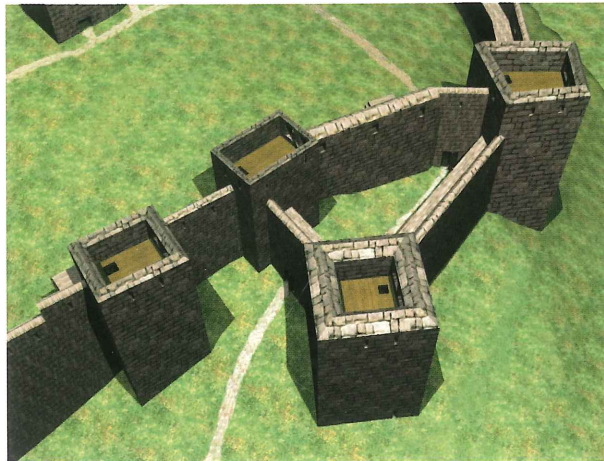
Res./Fig. 24-25 Kule 4 Platformu
Platform of Tower 4

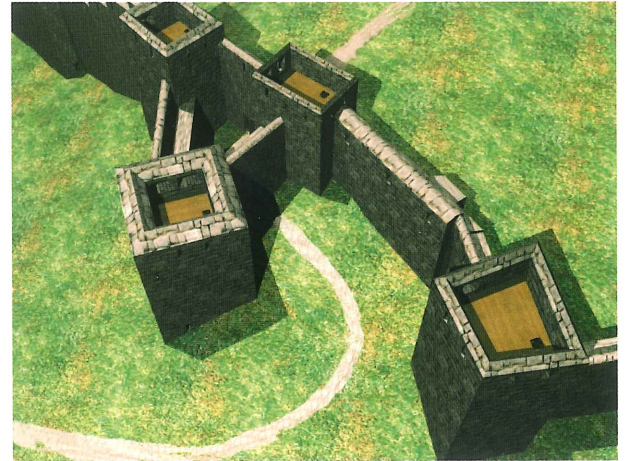
Res./Fig. 26
Kule 1 ve kule 2'nin
sağlamlaştırılması
Reinforcement of Tower 1 and 2

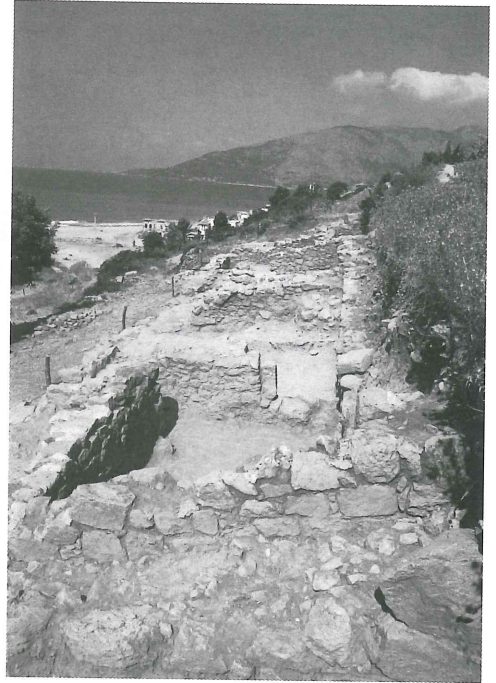
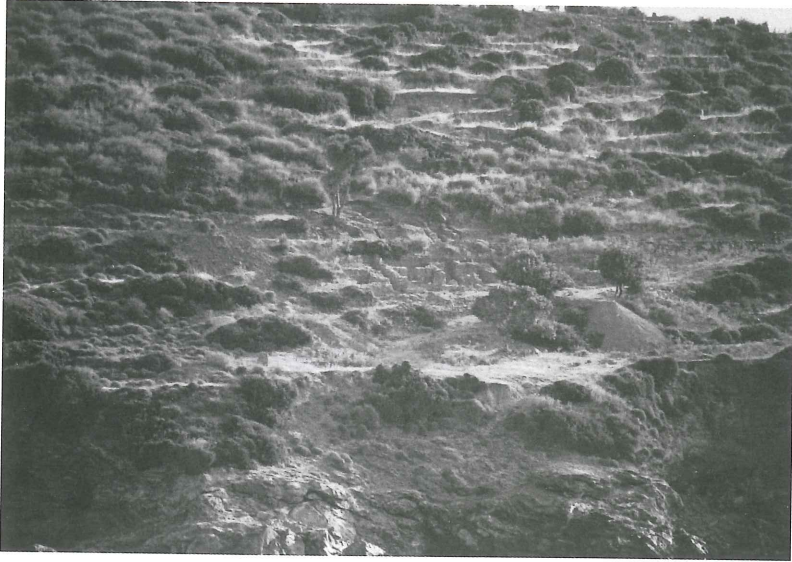
Res./Fig. 27 Sur Sisteminin
Genel Rekonstrüksiyonu
*General reconstruction of the
fortifications*

Res./Fig. 28 Surun Doğu Kısmı İçin Rekonstrüksiyon: Öneri 1
Reconstruction for the east side of the fortifications: Suggestion 1

Res./Fig. 29 Surun Doğu Kısmı İçin Rekonstrüksiyon: Öneri 2
Reconstruction for the east side of the fortifications: Suggestion 2

Res./Fig. 30-32
Yamaç Evleri Kompleksinin (EΦ-14, EΦ-14b, Φ-15a, Φ-15b, Φ-16, Φ-16b ve
BΓ-15, BΓ-16a, BΓ-16b, BΓ-16) Genel Görünümü
General view of the slope houses

Res./Fig. 33
Kuzey-güney Bağlantılı Merdiven
(doğuda EΦ-14 ve BΓ-15)
*Connecting North-South stairs
(east EΦ-14 ve BΓ-15)*

Res./Fig. 34
Rampa (Φ-15b ve BΓ-16)
Ramp

Res./Fig. 35
Güneydeki Yapıların
Ön Cephe Duvarları
Facade of the southern constructions

Res./Fig. 36
Güneyde Merdivenlerin Başladığı
Noktada (EΦ-14 ve EΦ-14b)
Düzensiz Kenarlı Blok Taşlar
*Blocks with clear edges at the southern
end of the stairs*

Res./Fig. 37
A Yapısının İkinci Evredeki
Üç Odalı Bölümü
(EΦ-14b, Φ-15a ve Φ-15b)
*The three room section of structure A
in its second phase*

Res./Fig. 38
A Yapısının Doğu Dış Duvarı
(EΦ-4b, Φ-15a ve Φ-15b)
Eastern exterior wall of structure A

Res./Fig. 39
B Yapısının (Φ-16b ve Φ-16)
İlk Evresindeki İki Oda
*Two rooms of structure
B in its first phase*

Res./Fig. 40
B Yapısının İkinci Evresinde
Doğudaki Odanın Bölünmesi (Φ-16)
*The division of the eastern room of
structure B in its second phase*

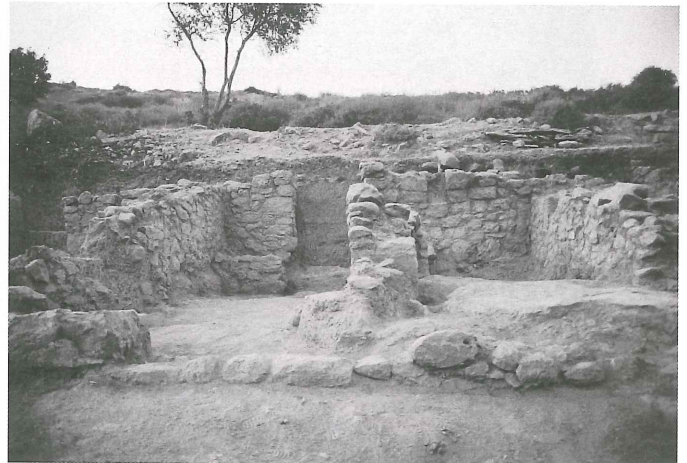
Res./Fig. 41
B Yapısının Batı Bölmesinde (Φ-16b)
Ocak ve Döşeme
*Fireplace and floor in the western section
of structure B*

Res./Fig. 42 Kuzey Merdivenleri (BΓ-16a)
Stairs on the north

Res./Fig. 43 C ve D Yapıları Arasındaki Geçiş (BΓ-16 ve BΓ-16)
Passageway between structures C and D

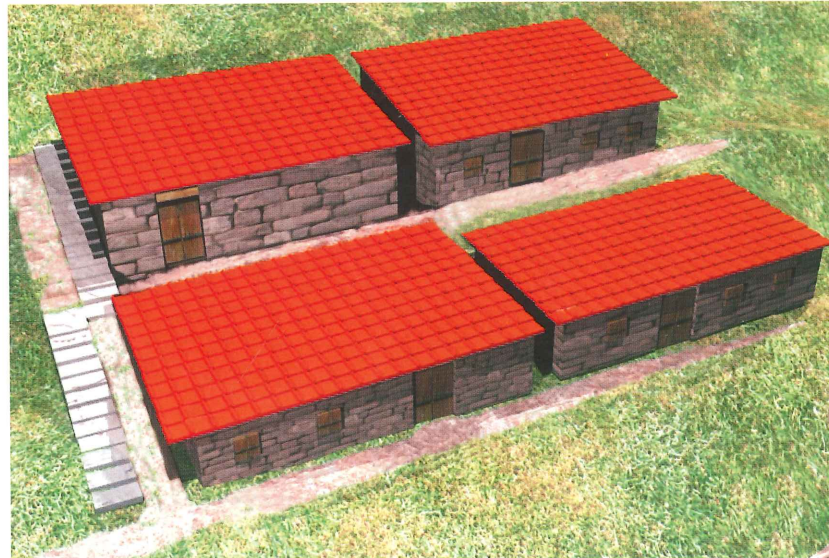
Res./Fig. 44 A kısmının (EΦ-14b, Φ-15a ve Φ-15b)
Odalarının Kuzeydeki Kapı ve Pencere Açılımları
Door and window on the north side of structure A

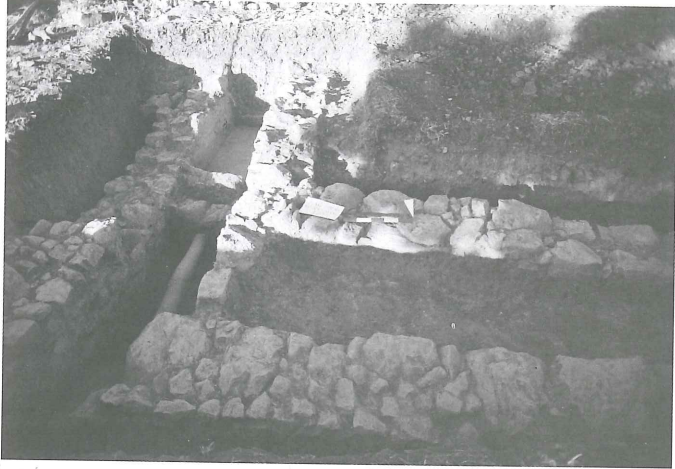
Res./Fig. 45
A ve C (Konut 1),
B ve D (Konut 2)
Yapılarının Rekonstrüksiyonları:
Öneri 1
*Reconstruction of A and C (House 1)
and of B and D (House 2):
Suggestion 1*

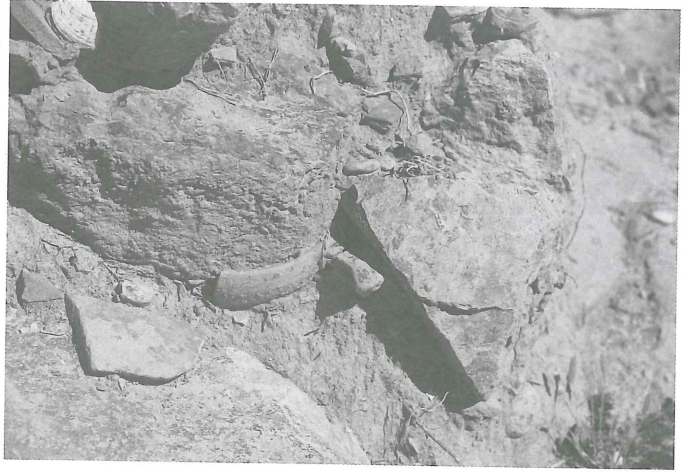
Res./Fig. 46
A ve C (Konut 1),
B ve D (Konut 2)
Yapılarının Rekonstrüksiyonları:
Öneri 2
*Reconstruction of A and C (House 1)
and of B and D (House 2):
Suggestion 2*

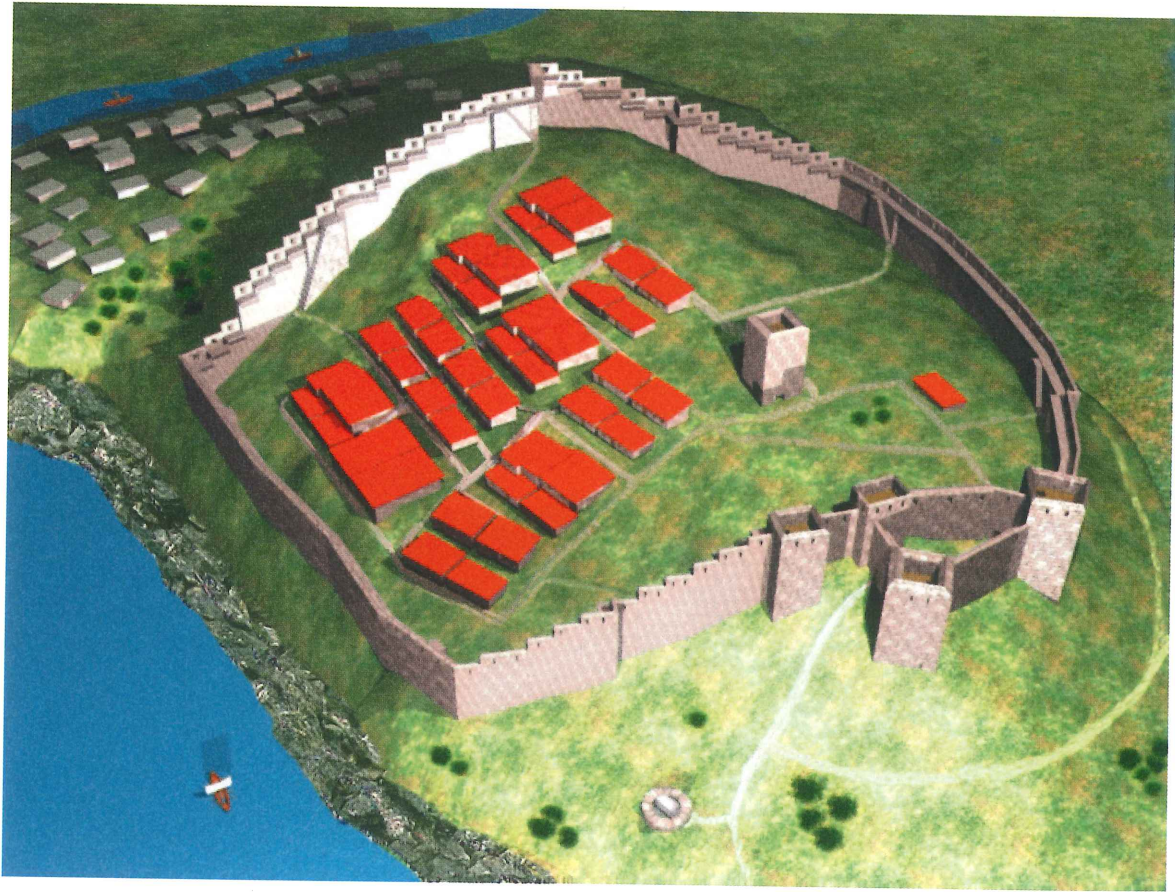
Res./Fig. 47
A ve C (Konut 1),
B ve D (Konut 2)
Yapılarının Rekonstrüksiyonları:
Öneri 3
*Reconstruction of A and C (House 1)
and of B and D (House 2):
Suggestion 3*

Res./Fig. 48 J-25 Açması
Trench J-25

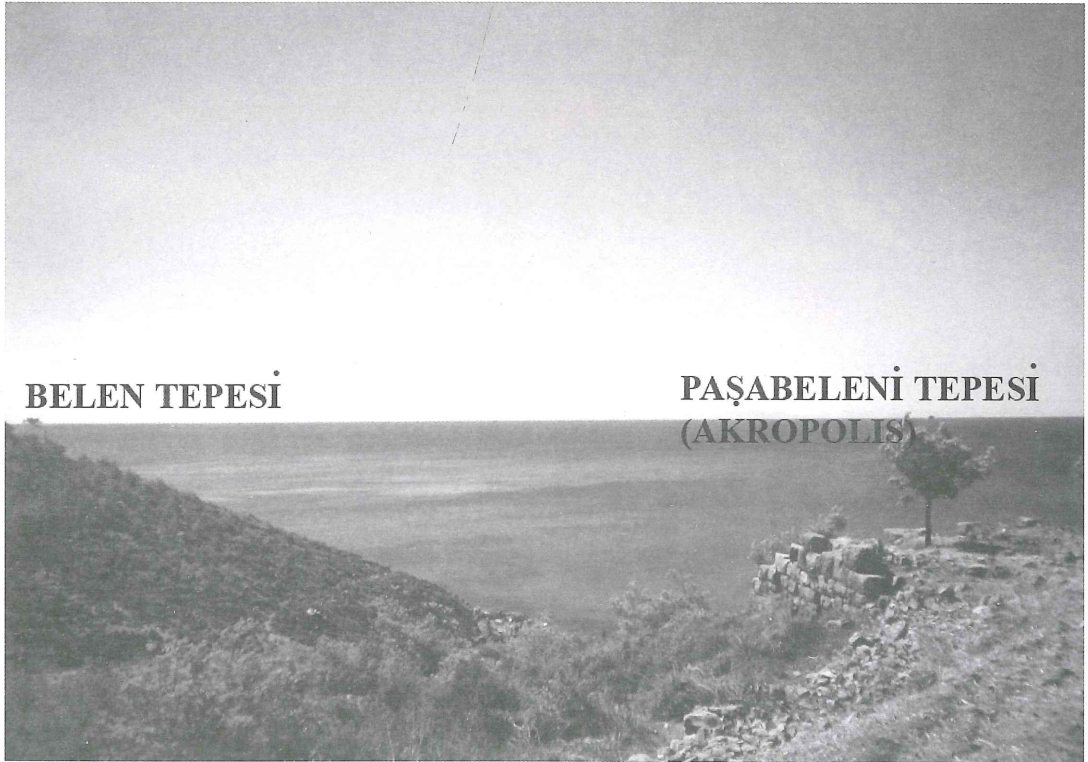
Res./Fig. 49 Döşemealtından Gelen Kantharos
Kantharos found beneath the floor

Res./Fig. 50 Yamaç Evlerin Dağılımına Öneri
Suggestion for the distribution of the slope houses

Res./Fig. 51 Nagidos ve çevresini gösteren hava fotoğrafı
Aerial photograph of Nagidos and its environment

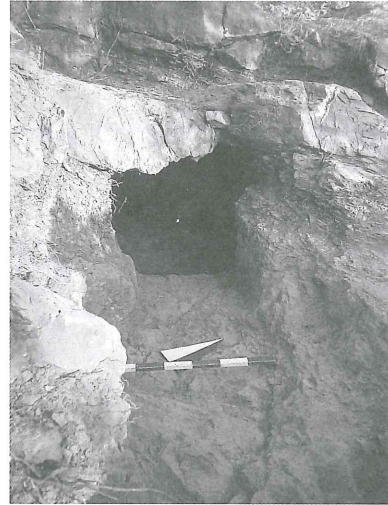
Res./Fig. 52 Nagidos Akropolü (Paşabeleni) ve doğusundaki Belen tepesi
The Acropolis of Nagidos (Paşabeleni) and the Belen Tepesi on its east side

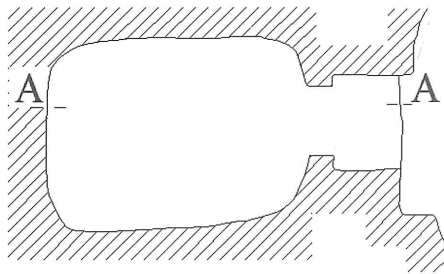
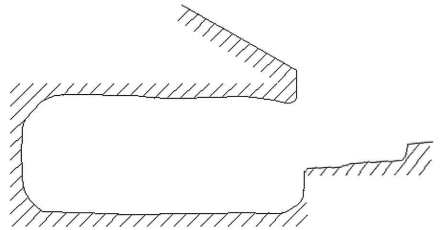
Res./Fig. 53

Res./Fig. 54

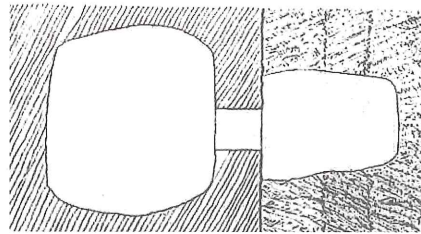
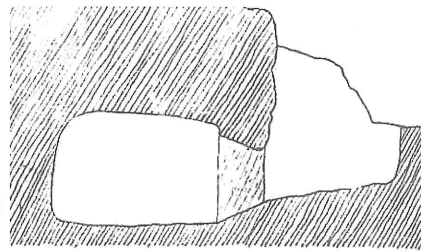

Res./Fig. 55

Res./Fig. 56

Nagidos

Tamassos

Res./Fig. 57

Res./Fig. 53-57 Dromoslu Kaya mezarı örnekleri.
Examples for rock-cut tombs with dromos

Res./Fig. 58 Salmis antik kentinin (Kıbrıs)
nekropol alanından (cellarka)
benzer mezarlar
*Similar tombs from the necropolis (cellarka)
of ancient Salmis (Cyprus)*

Res./Fig. 59

Res./Fig. 60

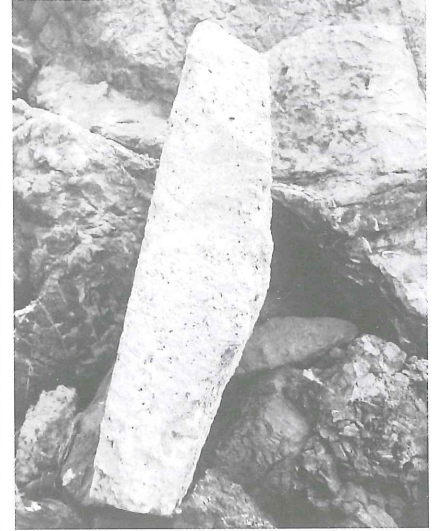
Res./Fig. 59-60
Dromosu olmayan kaya mezarı örnekleri.
Examples for rock-cut tombs without dromos

Res./Fig. 61

Res./Fig. 62

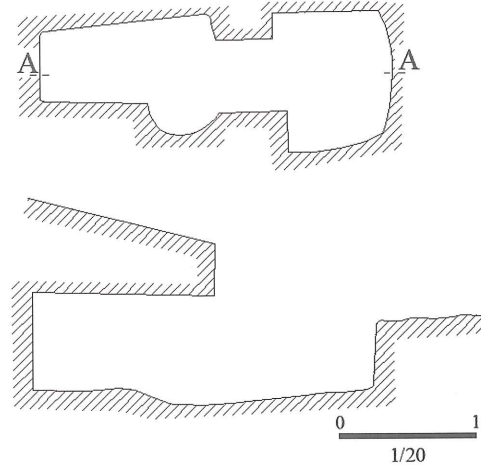

Res./Fig. 63

Res./Fig. 61-64 Akropolün güney yamacında ve kıyı şeridinde bulunan kapaklar
Lids found on the slopes of the acropolis and along the coast

Res./Fig. 65 Atatürk Parkı nekropol alanında bulunan,
bitmemiş mezar(?) ya da sunak(?)
The unfinished tomb(?) or altar(?) in the Atatürk Park necropolis

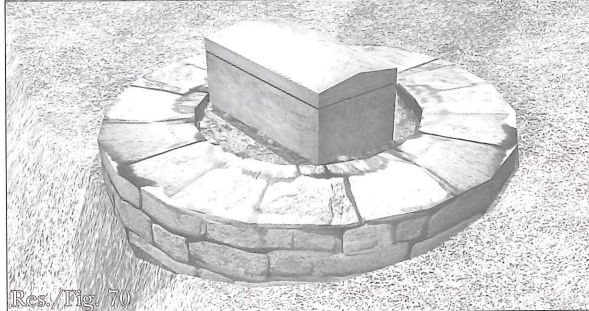
Res./Fig. 66 Loculus şeklinde tasarlanmış olan
ünik mezarın çizimleri
Drawings of unique tombs designed as loculus

Res./Fig. 68

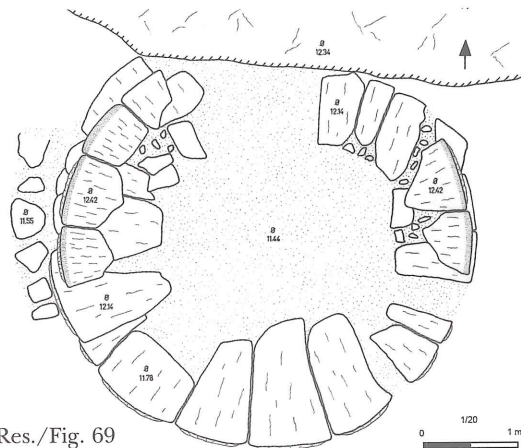

Res./Fig. 70

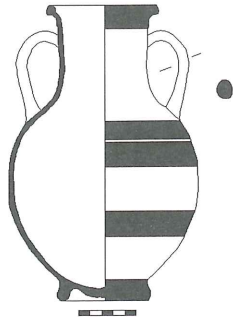

Res./Fig. 67
Silindirik formulu altar
Cylindrical altar

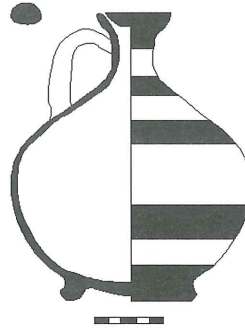
Res./Fig. 68-70
Yuvarlak planlı mezar anıtı
Tomb monument with a circular plan

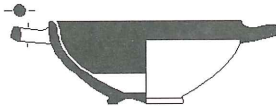
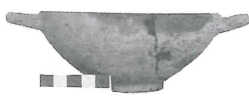
Res./Fig. 69

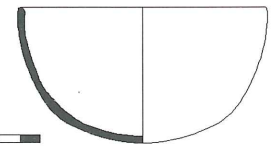
Res./Fig. 71

Res./Fig. 72

Res./Fig. 73

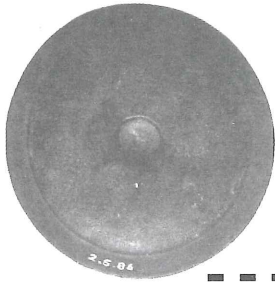
Res./Fig. 74

Res./Fig. 75

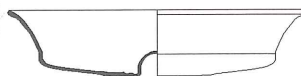
Res./Fig. 76

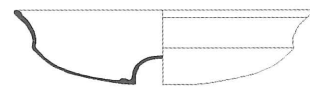
Res./Fig. 77

Res./Fig. 78

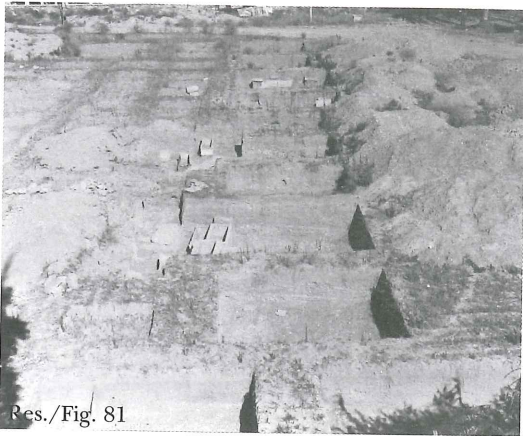

Res./Fig. 79

Res./Fig. 78

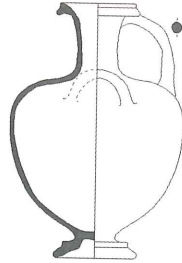
Res./Fig. 71-80 Paşabeleni Atatürk Parkı nekropol alanında ele geçen buluntular
Finds from the necropolis in the Atatürk Park

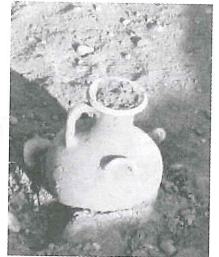
Res./Fig. 81

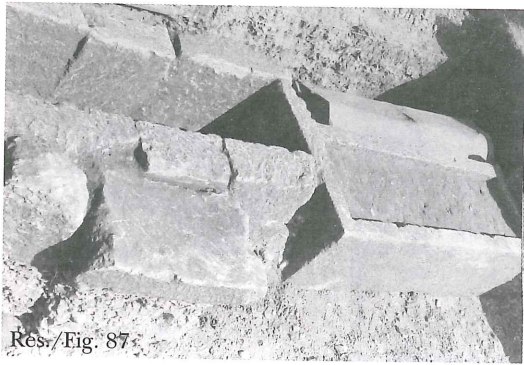
Res./Fig. 82

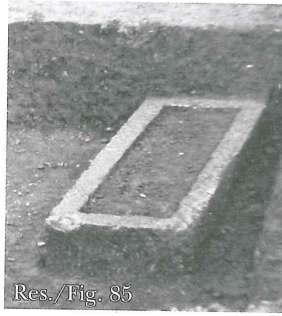
Res./Fig. 83

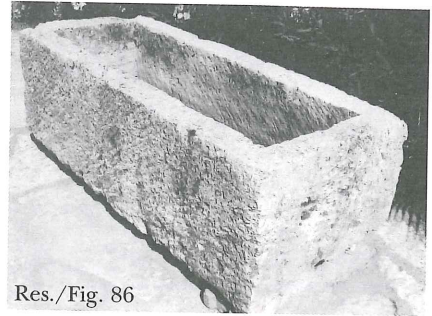
Res./Fig. 84

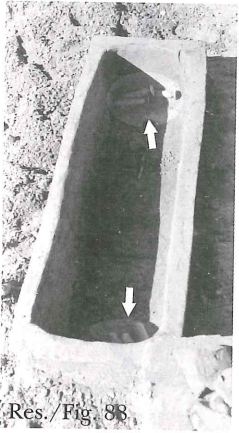
Res./Fig. 87

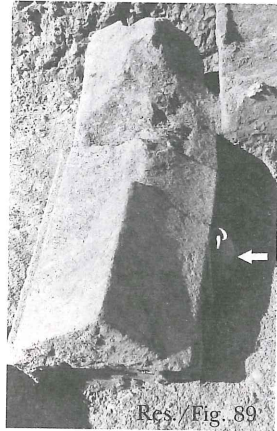
Res./Fig. 85

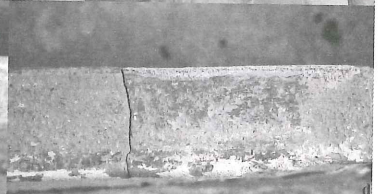
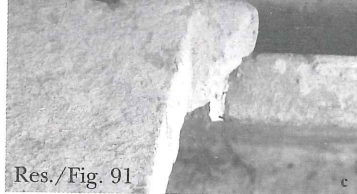
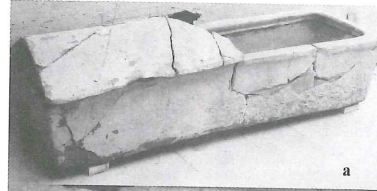
Res./Fig. 86

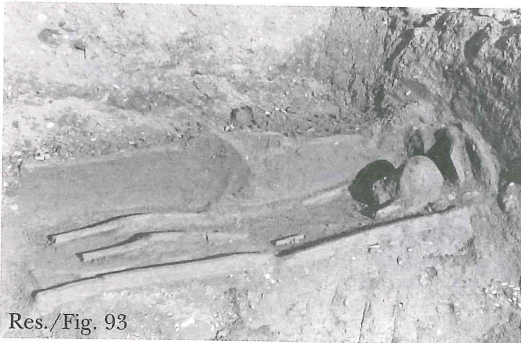
Res./Fig. 88

Res./Fig. 89

Res./Fig. 91

Res./Fig. 93

Res./Fig. 90

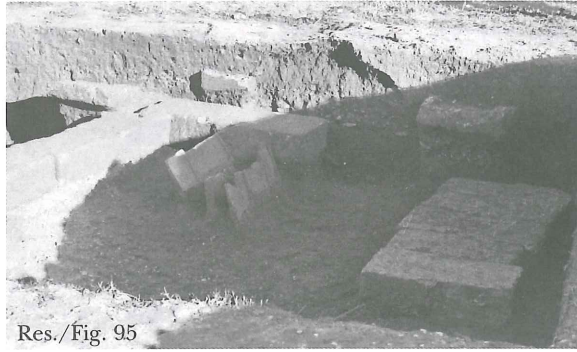

Res./Fig. 92

Res./Fig. 81-93
 Gürlevik nekropol alanı ve ele geçen buluntular
 The necropolis of Gürlevik and its finds

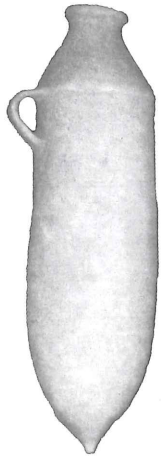
Res./Fig. 94

Res./Fig. 95

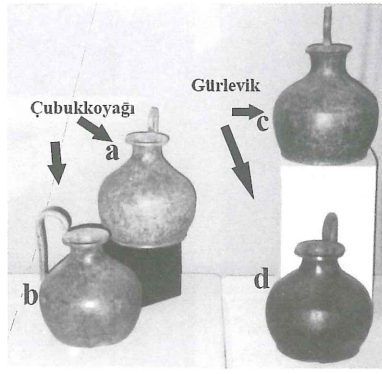
Res./Fig. 96

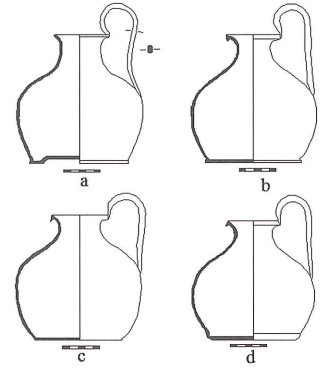
Res./Fig. 97

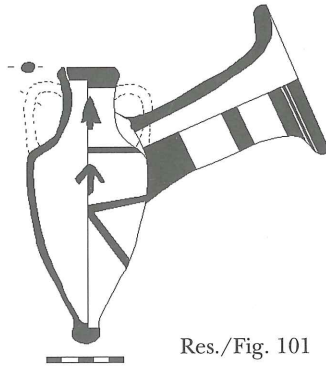
Res./Fig. 98

Res./Fig. 99

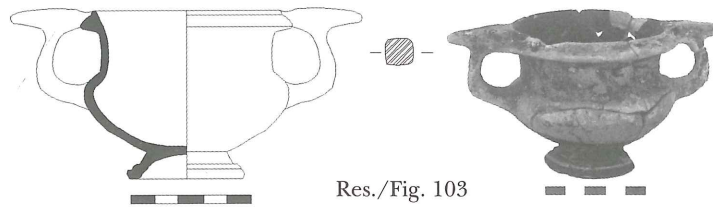
Res./Fig. 100

Res./Fig. 101

Res./Fig. 102

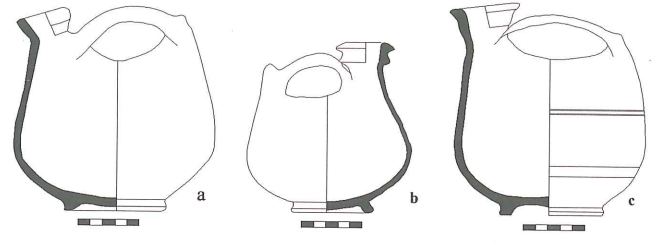

Res./Fig. 103

Res./Fig. 94-103 Gürlevik nekropol alanı ve ele geçen buluntular
The necropolis of Gürlevik and its finds

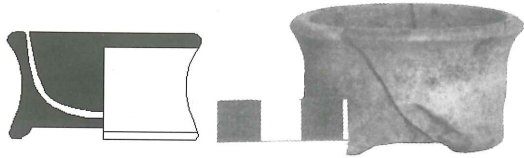

Res./Fig. 104

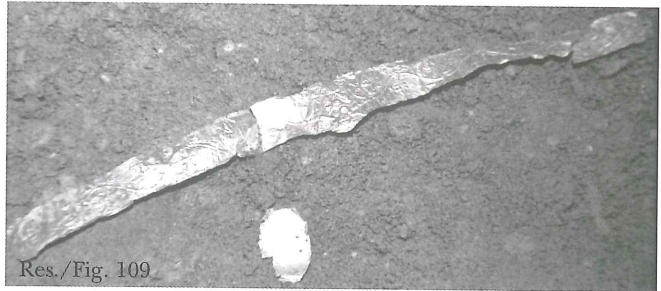

Res./Fig. 105

Res./Fig. 106

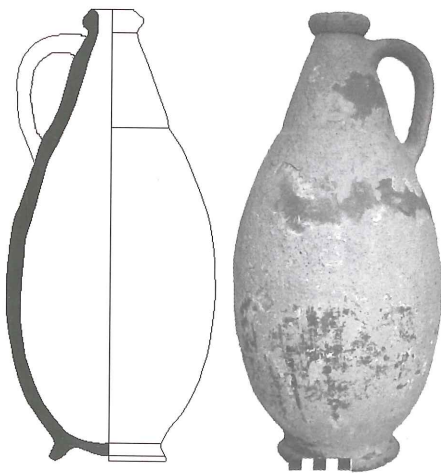
Res./Fig. 107

Res./Fig. 109

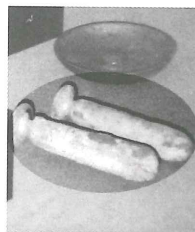
Res./Fig. 108

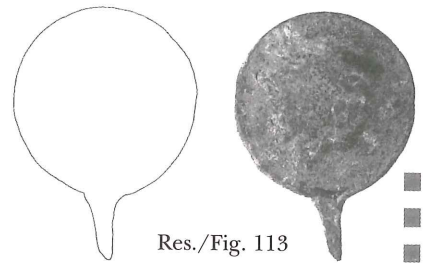
Res./Fig. 110

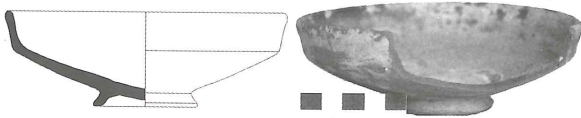
Res./Fig. 111

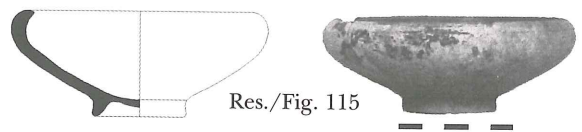
Res./Fig. 112

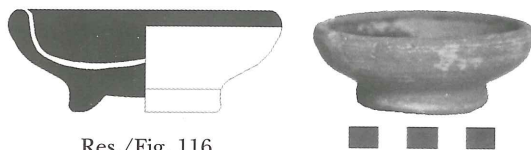
Res./Fig. 113

Res./Fig. 114

Res./Fig. 115

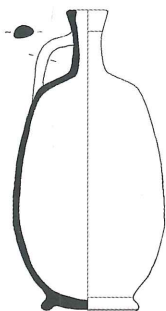

Res./Fig. 116

Res./Fig. 104-116 Gürlevik nekropol alanı ve ele geçen buluntular
The necropolis of Gürlevik and its finds

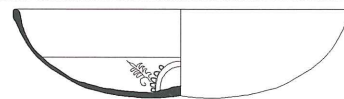
Res./Fig. 117

Res./Fig. 118

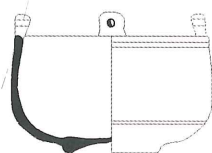
Res./Fig. 119

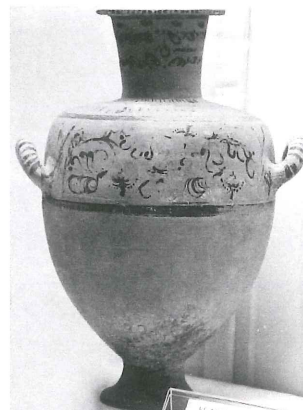
Res./Fig. 120

Res./Fig. 121

Res./Fig. 122

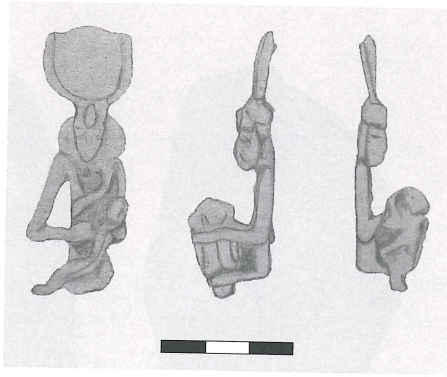

Res./Fig. 123

Res./Fig. 117-123 Çubukkoyağı nekropol alanında ele geçen buluntular
Finds from the necropolis of Çubukkoyağı

Res./Fig. 124

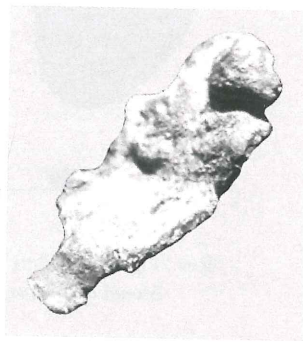
Res./Fig. 125

Res./Fig. 126

Res./Fig. 127

Res./Fig. 128

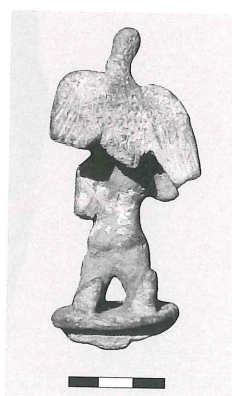
Res./Fig.124-128 İsis Kucağında Horus İle
Isis with Horus on her lap

Res./Fig. 129

Res./Fig. 130

Res./Fig. 131

Res./Fig. 129-131 Ganymedes'ı Kaçıran Kartal (Zeus)
The Eagle (Zeus) abducting Ganymedes

Res./Fig. 132 Silen Kalıbı (Negatif ve Pozitif)
Mould of Silenus (negative and positive)

Res./Fig.133 Silen Kalıbı (Pozitif)
Mould of Silenus (positive)